

156

de la Comy de Jery de granada
D. C. *Box R. 13225*

CHRYSOSTO-

MI IAVELLI

CANAPICII, PHILO-

SOPHI CLARISSIMI

COMMENTARII IN

VIII. LIBROS

Physicorum Aristotelis,

In quibus & ARISTOTELIS & AVERROIS
quaestiones dissolventur : adque D.
THOMAE disciplinam
reuocantur.

Cum Indice Capitum & Quaestionum.

LVGDVNI,

Apud Sebastianum Barptolomaei Honorati,

de la Compañia de Jesus de granada D. O. R. 13295

CHRYSOSTO-

MI IAVELLI

CANAPICII, PHILO-

SOPHI CLARISSIMI

COMMENTARII IN

VIII. LIBROS

Physicorum Aristotelis,

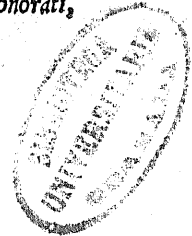
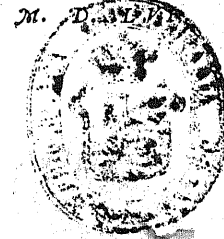
In quibus & ARISTOTELIS & AVERROIS
quaestiones dissolventur : adque D.
THOMAE disciplinam
reuocantur.

Cum Indice Capitum & Quaestionum.

LVG DVNI,

Apud Sebastianum Bartholomaei Honorati,

SUMMARIUM QVAESTIONUM,

et contentorum in eis, in octo libris Physicorum.

PRIMI LIBRI

QVAESTIO PRIMA.

I ens mobile est validus processus ab effectu ad subiectum in philosophia naturali, uersò, ita quòd fiat regressus: hic tria pertractantur. pag. 1 cognitum. 15

Primo pertractatur via b.Tho. Hic sic proceditur: & defensatur. Secundo via Alber. Primo, declaratur quot modis & soluuntur rationes eorù, qui potest fieri talis regressus. concordant cù Alber. prout militant contra viam b.Tho. Tertio, soluitur dubiù, quòd videtur fundari in doctrina Com- ment. & bea, Tho.

QVAEST. II.

Si ad habendà cognitionē perfectam rei causatae, necesse est omnines eius causas cognoscere. Hic sic proceditur: Primo, arguitur b.Tho. contra Cō. 7. Hic sic proceditur: Primo ponuntur distinctiones de cognitione & de causis. Secundo, concluduntur quaedam dubia.

QVAEST. III.

Si eadē sunt prius & magis nota nobis & naturae. Hic sic proceditur: Primo, declaratur, quae sint prius & magis nota naturae, & quae nobis, minus autem & posterius naturae. Secundo, conclusiones reprobantur. Tertio, remouetur dubiù, quod oritur ex text. philosophi.

QVAEST. IIII.

Si in sciētia naturali potest esse negatiua, & secūda affirmatiua.

Secundo soluitur quoddam dubium. Si ratio Melissi peccat in forma, & propter quid. 29
QVAEST. VII.
 Si qui ponunt solum unum ens, Hic sic proceditur:
 negant omnino principium. 24 Primò, formatur ratio Melissi
 Hic sic proceditur: secundum b. Tho. & secundum Cō-
 Primò, declaratur, quando & men. Secundo, declaratur propter
 quot modis dictio exclusiva ex- quid peccat. Tertiò, declaratur si
 cludit aliud à termino, cui appo- in aliqua materia potest talis
 nitur. & quando non, modus arguendi saluari.
 Secundo, applicatur ad proposi- **QVAEST. XII.**
 tum, & declaratur dictum philoso- Si possibile est partem moueri
 phi esse verum, & soluitur ratio toto quiescente. 31
 facta in oppositum. Hic sic proceditur:
QVAEST. VIII. Primò, declaratur quòd si text,
 Si finitum & infinitum, & diui- philosophi teneatur in suo pro-
 sibilitas primò & per se conue- prio sensu, nō habet difficultatē.
 niunt quantitati. 26 Secundo, ostenditur quæ sint illæ
 Hic sic proceditur: quæstiones, quas expositores hic
 Primò, declaratur, quòd diffin- pertractant; quæ tamen tractā-
 quæsti stat in duobus. de sunt partim in lib. iij. partim
 Secundo, declaratur in quo sensu in lib. vj. vel in vij.
 loquitur philosophus cōtra Par- **QVAEST. XIII.**
 me. & Melissum, Si ex eo quòd diffinitio habet
 Tertiò, soluantur argumenta, partes secundum rationem, pos-
 quæ faciebant diffi- sumus cōcludere diffinitum ha-
 bere partes secundum rem. 32
QVAEST. IX. Quia hæc quæstio fuit pertra-
 Si totum & partes simul sumptæ, cta in lib. vij. me. in q. xv. idē
 sunt idem realiter. 28 etata in lib. vij. me. in q. xv. idē
 In hac q. nō immoratur, quoniā hic non immoratur, nisi circa
 fuit resoluta in lib. vij. me. q. vlt. quoddam dictū Cōmentā. quod
 videtur aduersari viæ nostræ.
QVAEST. X. Si in absolutis & relatiuis diffi-
 Si ratio philosophi in text. xix. nitio potest esse circularis vel
 concludit contra antiquos. 28 saltem in relatiuis. 34
 Hic sic proceditur: Hic sic proceditur: Primò, ar-
 Primò, declaratur in quo stat diffi- guitur ad partes. Secundo pertra-
 quæsti. Secundo, ponuntur duo ctatur duplex opinio, & declara-
 modi respondendi, & approba- tur quomodo vtraque est sustē-
 tur secundus, & soluitur instantia tabilis, & declaratur quomodo
 facta de medio inter contradict. fuit

QVAEST. XI.

fuit mens philosophi, vñ corre- ter cōcordat loquētes de hac mā
 latium diffiniri per alterum. Tertiò, declaratur illud in
 quò b. Tho. & Thomi. discōrdat
QVAESTIO XV. Si i oī accidēte inseparabili i ei a via Scoti, & sustentatur via bea.
 diffinitioe ponitur substitutū. 36 Tho. & soluitur ratioe Scoti.
 Hic sic proceditur: Quartò, si i dictis philosophi te-
 Primò, declaratur in quo stat dif- neres partē negatiuā, habet ali-
 ficultas: quod apparetur fundamentum.
 Secundo, ponitur distinctio, ex **QVAEST. XX.**
 qua resoluitur quæstio. Si omne finitū tandē cōsumitur
 per ablationē alicuius finiti. 49
QVAEST. XVI. Si philosophus in tex. xxx. ponit Hic sic proceditur: Primò, poni-
 secundā rationē cōtra Parme. 37 tur distinctio de partibus infini-
 Hic sic proceditur: Primò, pon- tis in cōtinuo. Secundo, declaratur
 nitur opin. Com. & sequentiū eū. quæ membra diuisionis verificā-
 Secundo opi. b. Tho. & defensatur tur in continuo finito.
 contra Aegid. & Petrus pōpōna. Tertiò, respondetur quæstio:
QVAEST. XVII. Si est irrationabile in infinitis
 Si infinitum est ignorum. 39 esse infinita infinities. 31
 Hic sic proceditur: Primò, ponit Hic sic proceditur: Primò, osten-
 distinctio de infinito. Secundo, ex ditur in quo stat difficultas. Secū-
 distinctioe duæ cōclusiones. Tet- do declaratur, quid intendebat
 ditur in quo stat difficultas. Secū- cūq; intellectus est incognoscibile. Anaxago. in positione sua.
 tiò, inuestigat si respectu cuius- do declaratur, quid intendebat
 Quarta, soluitur quæstio argu. Tertiò, declaratur quomodo ex
 positione Anaxagoræ est incon- **QVAEST. XVIII.**
 Si Cōm. in cōm. xxxv. formās pri- ueniens infinita esse infinities in
 mū syllogis. contra Anaxa. recte infinitis.
 format eum in secunda figu. 43 **QVAEST. XXI:**
 Hic sic proceditur: Primò, decla- Si potest saluari Parmenides à
 ratur quòd difficultas stat i duo- cōtradictione, & si in figuris est
 bus. Secundo, declaratur quomo- contrarietas. 53
 do potest saluari modus arguen- Hic sic proceditur: Primò, decla-
 di, quo vitur illic Commen- ratur quomodo circa opinionē
 Parmeni, videt esse cōtradictio. **QVAEST. XIX.**
 Si datur minimū naturale tā in Secundo, quomodo cadit dubiū
 homogeneis quā in hetero. 44 in positione Democ. circa cōtrā-
 Hic sic proceditur: Primò, ponū- ria ab eo posi. Tertiò, ponitur di-
 tur quædā distinctioes. Secundo, stinctio, per quā saluatur Parme-
 declaratur illud in quo cōmuni- ni. à contradictione.

Quartò, ponitur distinctio per Secùdò, saluatur duplici respon-
 quam saluatur Democritus. sione, sed statur in secùda, que est
 Quintò, remouetur dubium. ad mentem b.Tho. & Aegidij.

QVAEST. XXIII.

Si còditiones còtrariòrù primò-
 rù sunt rectæ assignatæ à philo-
 sopho, & sine còtradiçtione. 55

Hic sic proceditur:

Primò, ponit duplex difficultas.

Secundò, responderetur primæ dif-
 ficultati per distinctionem.

Tertiò, responderetur secundæ dif-
 ficultati multis responsonibus,
 & statur in vltima.

QVAEST. XXIII.

Si prià principia semp manēt. 58

Hic sic proceditur: Primò, decla-
 ratur, in quo stat difficultas. Secù-

dò, respòdetur triplici respòsiõe: Si priuatio est principii per acci-
 sed statur in vltima, quia realior.

QVAEST. XXV.

Si ratio secùda philosophi i tex-
 tij, qua probat dari tertiam naturam
 suppositam contrariis còcludit,
 & est ex veris.

Hic sic proceditur:

Primò, declaratur quare ratio
 philosophi non videtur vera.

Secundò, sustetatur per distinctio-
 nem de veritate propositionis.

QVAEST. XXVI.

Si substantia còtrariatur substantie
 hęc questio fuit determinata in
 x.lib. meta. q. xvij. vide illic.

QVAEST. XXVII.

Si ratio philosophi i tex. lvi. cò-
 cludit qd sunt tantum tria prin-
 Hic sic proceditur:

Primò, declaratur quare ratio
 philosophi non videtur vera.

QVAEST. XXVIII.

Quomodo sit verum, qd principia
 còtraria nò differunt genere, sed
 secundum prius & posterius. 63

Hic sic proceditur: Primò, decla-
 ratur, in quo stat difficultas.

Secundò, ponitur diuersa expo-
 sitio tex. philosophi, & statur in vl-

ti. quæ est bea. Tho.

Si dantur dimensiones insepara-
 biles à materia. 65

Hęc questio fuit determinata in
 Hic sic proceditur: Primò, decla-
 ratur, in quo stat difficultas. Secù-

dò, respòdetur triplici respòsiõe: Si priuatio est principii per acci-
 sed statur in vltima, quia realior.

Hic sic proceditur: Primò, ponē-
 tur tres distinctiones. Secundò,
 Tertiò, soluentur quedam dubia.

Secundò, reprobatur quedam dif-
 finitio de natura data à volenti-
 bus corrigere diffinitionem phi-
 losophi. Tertiò, arguitur con-
 tra particulas diffinitionis, &
 soluentur instantiæ.

Si materia est cognoscibilis so-
 lum per analogiam ad for-
 Hęc qd fuit determinata i li. viij
 meta. q. j. Hic autè ponuntur tres
 rationes Cò. quibus pbat mate-
 ria esse i pura potetia, nec aliquam
 formam sibi còditionalem haber-

Si est vna materia corporum su-
 periorum & inferiorum. 69

Hęc questio est determinata in
 lib. viij. metaphy. in quest. xiiij.

Si potetia materiae est idè essen-
 tialiter cū materia, vel est prop-
 prietas superaddita materiae, & notabilia. Secundò, còclusiones
 si est vna vel plures. 70 respòsiõe. Tertiò, soluitur quòd-
 Hic sic proceditur: dā dubiū ad mentem Commen-

Primò, declaratur quid tenen-
 dum sit in via b. Tho.

Si artificialia habent in seipsis
 principii sui motus, & per con-
 Tertiò, soluuntur rationes eorū, sequēs, si formæ artificiales pos-
 qui tenent còtrariam viā b. Tho. sunt in aliquo sensu dici formæ
 naturales 84

Hic sic proceditur: Primò, de-
 claratur in quo stat difficultas
 Hęc questio est determinata in
 veriusque partis. Secundò, resol-
 uitur j. pars per distinctionem.

Tertiò, declaratur quot requi-
 runtur ad hoc, quòd possit dici
 forma naturalis.

Primò, ponitur
 distinctio de triplici appetitu. Si diffinitio naturæ est bene assi-
 gnata. 86

Hic sic proceditur: Primò, decla-
 ratur quomodo singularè particu-
 læ sunt bene positæ, & nihil su-
 persuit:

Secundò, reprobatur quedam dif-
 finitio de natura data à volenti-
 bus corrigere diffinitionem phi-
 losophi. Tertiò, arguitur con-
 tra particulas diffinitionis, &
 soluentur instantiæ.

Si phisicus habet probare entia
 Si pòt demonstrari naturam esse. 90

Hic sic proceditur:

Primò, declaratur si potest de-
 monstrari naturam esse.

Secundò, posito qd sic, an sit vtile
 conari demonstrare naturam esse.
 Tertiò, declaratur quòd repro-
 bent princ. motus in seipsis 81
 batio Auicem. qua intendit ar-
 guere Aristotel. non est contra
 sensum Aristotelis.

Secundò, reprobatur quedam dif-
 finitio de natura data à volenti-
 bus corrigere diffinitionem phi-
 losophi. Tertiò, arguitur con-
 tra particulas diffinitionis, &
 soluentur instantiæ.

Si phisicus habet probare entia
 Si pòt demonstrari naturam esse. 90

Hic sic proceditur:

Primò, declaratur si potest de-
 monstrari naturam esse.

Secundò, posito qd sic, an sit vtile
 conari demonstrare naturam esse.
 Tertiò, declaratur quòd repro-
 bent princ. motus in seipsis 81
 batio Auicem. qua intendit ar-
 guere Aristotel. non est contra
 sensum Aristotelis.

Secundò, reprobatur quedam dif-
 finitio de natura data à volenti-
 bus corrigere diffinitionem phi-
 losophi. Tertiò, arguitur con-
 tra particulas diffinitionis, &
 soluentur instantiæ.

Si phisicus habet probare entia
 Si pòt demonstrari naturam esse. 90

Hic sic proceditur:

Primò, declaratur si potest de-
 monstrari naturam esse.

Secundò, posito qd sic, an sit vtile
 conari demonstrare naturam esse.
 Tertiò, declaratur quòd repro-
 bent princ. motus in seipsis 81
 batio Auicem. qua intendit ar-
 guere Aristotel. non est contra
 sensum Aristotelis.

Secundò, reprobatur quedam dif-
 finitio de natura data à volenti-
 bus corrigere diffinitionem phi-
 losophi. Tertiò, arguitur con-
 tra particulas diffinitionis, &
 soluentur instantiæ.

Si phisicus habet probare entia
 Si pòt demonstrari naturam esse. 90

Hic sic proceditur:

Primò, declaratur si potest de-
 monstrari naturam esse.

Secundò, posito qd sic, an sit vtile
 conari demonstrare naturam esse.
 Tertiò, declaratur quòd repro-
 bent princ. motus in seipsis 81
 batio Auicem. qua intendit ar-
 guere Aristotel. non est contra
 sensum Aristotelis.

Secundò, reprobatur quedam dif-
 finitio de natura data à volenti-
 bus corrigere diffinitionem phi-
 losophi. Tertiò, arguitur con-
 tra particulas diffinitionis, &
 soluentur instantiæ.

Si phisicus habet probare entia
 Si pòt demonstrari naturam esse. 90

Hic sic proceditur:

Primò, declaratur si potest de-
 monstrari naturam esse.

Secundò, posito qd sic, an sit vtile
 conari demonstrare naturam esse.
 Tertiò, declaratur quòd repro-
 bent princ. motus in seipsis 81
 batio Auicem. qua intendit ar-
 guere Aristotel. non est contra
 sensum Aristotelis.

SVMMARIVM QVAESTIO.

Quartò, remouetur dubium. **QVAEST. IX.**
QVAEST. V. Si physicus habet considerare
 Si potest saluari philosophus, q² materiam primam, vel solum
 sibi nō contradicat, cum dicit in propinquam cuiuslibet rei na-
 text. ix. alios posuisse terrā prin- 97
 cipium ferum naturalium. 92 Hic sic proceditur:
 Hic sic proceditur: Primo, declaratur quomodo in
 Primò, declaratur in quo stat hoc discordant Auicen. & Com-
 difficultas. menta.
 Secundò, ponitur responsio Cōm. Secundò, ponitur ratio qua fuit
 Tertio, responsio b. Tho. & secū- motus Auicen.
 dum eam terminatur quæsitum. Tertio, declaratur ex Commen.
QVAEST. VI. quomodo illa ratio non cogit.
 Si forma est magis natura, quā Quarto, declaratur quo signo
 materia. 93 physicus potest deprehendere nat-
 Hic sic proceditur: turam materiæ primæ.
 Primò, declaratur in quo stat Quintò, soluitur dubium.
 difficultas. **QVAEST. X.**
 Secundò, per distinctionem re- Si materia & forma sunt rela-
 soluitur quæsitum. tiua. 99
QVAEST. VII. Hic sic proceditur:
 Si mathematicus cōsiderans li- Primò, ponitur in quo stat dif-
 neam abstractam, mentitur. 94 ficultas.
 Hic sic proceditur: Secundò, per distinctionem de
 Primò, declaratur in quo stat triplici modo relatiuorum de-
 difficultas, terminatur quæsitum.
 Secundò, declaratur quòd abstra- **QVAEST. XI.**
 ctio intellectus fit per primam Si philosophus in text. xxvj. sibi
 & secundam operationem intel- contradicit. 101
 lectus, & per hanc distinctionem Hic sic proceditur:
 resoluitur quæsitum. Primò, declaratur in quo stat
 difficultas. **QVAEST. VIII.**
 Si scientiæ mediæ sunt magis Secundò, ponuntur tres viæ re-
 physica, quàm mathematicæ. 95 spondendi, & iuxta tertiam ter-
 Hic sic proceditur: minatur quæsitum.
 Primò, declaratur in quo stat **QVAEST. XII.**
 difficultas. In quo consistat causalitas cau-
 Secundò, ponitur duplex modus sè materialis. 102
 respōdendi, & per secundum de Hæc est determinata in lib. v.
 terminatur quæsitum. metaphys. in quæstio. ij.

QVAEST.

SECUNDI PHYSICORVM.

QVAEST. XIII. **QVAEST. XIX.**
 In quo consistat causalitas cau- Si causa sunt sibi inuicè cause. 105
 sè formalis. 102 Hæc est determinata in v. meta-
 Hæc est determinata in lib. v. physicae in quæstio. viij.
 metaphy. in quæstio. iij. **QVAEST. XX.**
QVAEST. XIII. Si causa in actu, & effectus in
 Si in textu xxvij. tam species actu simul sunt, & non sunt. 105
 quàm exemplum potest inter- Hæc est determinata in v. meta-
 pretari ad mentem Aristo. sicut phy. in quæstio. ix.
 ad mentem Platonis. 103 **QVAEST. XXI.**
 Hic sic proceditur: Si omne quod fit rarò, fit à for-
 Primò, interpretatur prædi- tuna. 105
 ctus textus ad mentem bea. Hic sic proceditur:
 Thom. & communiter Latino- Primò, declaratur in quo stat
 rum. difficultas.
 Secundò, ad mentem Them. Secundò, resoluitur per distin-
 & vterque modus sustentabi- ctio. datam ab Auicen.
 lis est. **QVAEST. XXII.**
QVAEST. XV. Si diuisio philosophi in textu
 In quo consistat causalitas causæ xlvij. est sufficiens. 107
 efficientis. 103 Hic sic proceditur:
 Hæc est determinata in lib. v. Primò, ponitur opinio Auicen.
 quæstio. iij. metaphys. contra Aristotelem.
QVAEST. XVI. Secundò, ponitur opinio Com-
 In quo consistat causalitas causæ men. quæ etiam est. bea. Thom.
 finalis. 104 cōtra Auic. & sustinetur diuisio
 Hæc est determinata in lib. v. in facta ab Aristo. vt sufficiens.
 quæstio. v. metaphy. **QVAEST. XXIII.**
QVAEST. XVII. Si definitio fortunæ est bene af-
 Si finis est causa, vt habet esse in signata ab Arist. 111
 anima vel extra animam. 104 Hic sic proceditur:
 Hæc est determinata in lib. v. me Primò, declaratur quid secun-
 taphy. in quæstio. vij. dum rem, fit fortuna.
QVAEST. XVIII. Secundò, quæ est illa causa per ac-
 Si idem effectus numero po- cidens quæ est idè quod fortuna.
 test produci à pluribus causis Tertio, si fortuna est semper in
 perfectis totalibus eiusdem or- paucioribus.
 dinis. 104 Quartò, hæc quò stant simul, q²
 Hæc est determinata in lib. v. me fit causa præter intentionem, &
 taphy. in quæstio. vij. tamen fit in his, quæ fiunt secun-

† 5

dum propositum. Etus naturales in causam mate-
 Quintò, solvunt duo argumeta. riales, & non in agentem. 122
 QVAEST. XXIIFI. Hic sic proceditur:
 Si philosophus in text. sibi con. Primò, declaratur in quo stat dif-
 tradicit. 117 ficultas.
 Hic sic proceditur: Secundò, resolvitur quæsitum per
 Primò, ponitur in quo stat diffi- distinctionem, quæ est ad ven-
 cultas. tem Commen. & bea. Tho.
 Secundò, declaratur concordan- QVAEST. XXX.
 tia illorum textuum, secundum Si omnia quæ sunt in natura,
 Comm. & b. Tho. & alios. fiunt à casu vel propter finè. 123
 QVAEST. XXV. Hic sic proceditur:
 Si casus & fortuna reducuntur ad Primò, declaratur in quo stat
 causas efficientes. 118 difficultas.
 Hic sic proceditur: Secundò, ponitur duplex opinio,
 Primò, ponitur in quo stat diffi- & determinatur quæsitum, iuxta
 cultas, & arguitur quod fortuna re- secundam opinionem.
 ducit ad oia iij. genera causarum. QVAEST. XXXI.
 Secundò, declaratur quomodo Si aranea & formica operantur
 dictum philosophi habet verita- intellectu. 125
 tem, & solvuntur instatiæ factæ. Hic sic proceditur:
 QVAEST. XXVI. Primò, declaratur quod non ope-
 Si causa agens est idè specie cum rantur intellectu.
 suo effectu. 120 Secundò, quod operantur imagi-
 Hæc est determinata in lib. vij. natione & æstimatoria.
 metaphysi. quæstio. xij. Tertiò, solvuntur duo dubia.
 QVAEST. XXVII. QVAEST. XXXII.
 Si primus motor est de conside- Si monstra sunt intenta à na-
 ratione phytici. 120 tura. 127
 Hæc est determinata in lib. xij. Hic sic proceditur:
 meta. quæst. iij. hic tamè solvan- Primò, declarat quid sit monstru.
 tur duo argumenta, quæ fundan- Secundò, quot sint causæ in gene-
 tur in textu philosophi. re, ex quibus proveniunt monstra.
 QVAEST. XXVIII. Tertiò, ponitur distinctio de re
 Si agentia æterna necessariò intenta.
 agunt. 122 Quartò, respondetur quæsto.
 Hæc est determinata in lib. xij. QVAEST. XXXIIII.
 metaphysi. quæstio. x. Si cõsequètia philosophi in text.
 QVAEST. XXIX. lxxxij. valet contra Empedo-
 Si antiqui reducebãt omnes effe- clem. 129
 Hic

Hic sic proceditur: Hic sic proceditur:
 Primò, ponitur id, in quo stat Primò, ponitur distinctio. Secun-
 difficultas. dò, cõclusiones respõsiuæ. Tertiò,
 Secundò, recitatur opinio Aegi- soluuntur difficiliora argumeta.
 dij & Burlei & reprobat. QVAEST. II.
 Tertiò sustinetur cõsequètia phi Si diffinitio motus est bene afsi-
 losophi, ad metè Cõm. & b. Tho. gnata à philosopho. 140
 QVAEST. XXXIIII. Hic sic proceditur:
 Si consequentia philosophi con- Primò, ponuntur duæ distinctio-
 tra antiquos in text. lxxxiiij. est nes. Secundò, manifestatur suffi-
 vera. 130 cientia diffinitionis motus.
 Hic sic proceditur: Tertiò, solvuntur quadã dubia.
 Primò, declaratur, in quo stat QVAEST. III.
 difficultas. Secundò, resolvitur Si motus est subiectiuè in mobi-
 propositum per distinctionem. li vel in mouente. 145
 QVAEST. XXXV. Hic sic proceditur:
 Si necessitas sumpta à causa effi- Primò, declaratur quò motus
 ciente, est absoluta vel conditio- est actus mouentis & mobilis.
 nata. 131 Secundò, ponuntur cõclusiones re-
 Hic sic proceditur: spõsiuæ. Tertiò, solvuntur quæ-
 Primò, declaratur in quo stat dif- dam argumenta apparentia.
 ficultas, scilicet in apparenti cõ- QVAEST. IIIII.
 traditione in doctrina b. Tho. Si vnus motus numero est actio.
 Secundò, per distinctionem re- & passio, ita quod actio & passio
 soluitur quæsitum. sint vnum realiter. 147
 QVAEST. XXXVI. Hic sic proceditur:
 Si omnium effectuum natura- Primò, ponit duplex distinctio.
 lium necessitas sumitur ex suo, Secundo, cõclusiones respõsiuæ.
 vel præcisè ex materia. 133 Tertiò, solvuntur argumeta ma-
 Hic sic proceditur: gis apparentia.
 Primò, ponuntur tres conclusio- QVAEST. V.
 nes, in quibus omnes cõueniunt. Si actio est in agente vel in pa-
 Secundò, declaratur quod illæ tient. 149
 cõclusiones nõ plenè satisfaciunt Hæc determinata est in lib. ix.
 quæsito. Tertiò, resolvitur quæ- metaph. in quæstio. xv.
 situm per duos modos respõdendi. QVAEST. VI.
 Tertij libri Si ad phyticum spectat cõsidera-
 QVAEST. I. re de infinito. 150
 Si motus & terminus motus, Hic sic proceditur:
 sunt idem. 136 Primò, ponitur distinctio de in-
 finito,

SVMMARIVM QVAESTIO.

loci non esse formā , nec mate- Primò , declaratur quæ fuit mēs
ri i, concludit cōtra antiquos. 186 Commen. in hoc.
Hic sic proceditur: Secundò arguitur contra eū, vt
Primò, declaratur in quo stat dif arguit b. Thom. & defenſantur
ſcultas. Secundò, per diſtinctio- rationes ſuæ.
nem reſoluitur quæſitum. Tertiò, ponitur opinio Themi-
Tertiò, obiicitur contra dedu- ſtij, quam ſequitur b. Tho.
ſtionem factam, & reſpon, Quarto, ſoluuntur quædam du-
QVAEST. X. bia mota contra b. Tho.
Si hæc eſt vera: amphora vini eſt QVAEST. XV.
in amphora vini. 189 Si vnum elemētum eſt locus na-
Hic ſic proceditur: Primò, decla- turalis alterius elementi. 212
ratur in quo ſtat difficultas. Se- Hic ſic proceditur:
cundò, declaratur quomodo di- Primò, ponitur cauſa quare hæc
ſta ppoſitio eſt vera, & ſoluitur quæſtio eſt difficilis.
obiecto poſita in principio quæ- Secundò, ponitur diſtinctio de lo-
ſiti. co naturali.
QVAEST. XI. Tertiò, cōcluſiones reſponſiuæ.
Si locus eſt æqualis locato. 190 Quarto, ſoluuntur argumenta
Hic ſic proceditur: præmiſſa.
Primò, præponitur diſtinctio de QVAEST. XVI.
æqualitate. Si vnum elementum vt locatur,
Secundò, declaratur in quo ſenſu in alio, patitur ab eo, & econuer-
locus eſt æqualis locato. ſo, 216
QVAEST. XII. Hic ſic proceditur:
Si materia poteſt ſeparari à for- Primò, ponitur in quo ſtat diffi-
ma, ita q̄ ſeparatim exiſtat. 191 cultas.
Hæc q. eſt determinata in libro Secundò, ponitur diſtinctio.
viii. metaph. in q. j. & v. Tertiò, duæ concluſiones.
QVAEST. XIII. Quarto, pertractatur dubiū in-
Si diſſinitio loci eſt bene aſſi- ter b. Tho. & Aegidium.
gnata. 192 QVAEST. XVII.
Hic ſic proceditur: Primò, inue- Si daretur motus in vacuo, an eſ-
ſtigatur ſi locus eſt ſuperficiæ. ſet in inſtanti. 220
Secundò, ſi eſt immobilis. Hic ſic proceditur:
Tertiò, ſi locus eſt eſſentialiter Primò, manifeſtatur & firmatur
in prædicamento quantitatis. via noſtra.
QVAEST. XIII II. Secundò, ſoluuntur principales
Si vltima ſphæra eſt in loco. 204 rationes Comment.
Hic ſic proceditur: Tertiò, declaratur quomodo
vtraq̄

QVARTI PHYSICORVM.

vtraq̄; via eſt diſputatiuè ſuſten- QVAEST. XXI.
tabilis. Si diſſinitio temporis eſt bene
QVAEST. XVIIII. aſſignata. 248
Si duo corpora poſſunt eſſe in Hic proceditur diſputatiuè & de
eodem loco proprio. 229 terminatiuè. Pro determinatio-
Hic ſic proceditur: Primò, poni ne ſunt quatuor. Primò, proba-
tur quædam diſtinctio. Secūdo, tur quòd tēp̄ eſt aliquid motus.
duæ concluſiones reſponſiuæ. Secundò, quòd tempus cōcernit
Tertiò, ſoluuntur fortiora argu- motū ratione prioris & poſterio-
menta tenentium oppoſitum. ris partis in motu. Tertiò, quòd
QVAEST. XIX. tempus concernit motum ratio-
Si rarefactio & cōdenſatio ſunt ne prioris & poſterioris partis,
poſſibiles ſine vacuo, & ſine ac- quia eſt numerus prioris & poſte-
quiſitione ac deperditione noue rioris in motu. Quarto, mouen-
quantitatis. 237 tur tria dubia, & ſoluuntur.
Hic ſic proceditur: QVAEST. XXII.
Pro prima parte tria ſunt. Quæ ſint illa quæ menſurantur
Primò, manifeſtatur quòd rare- tempore. 252
factio & cōdenſatio ſunt poſſibi- Hic ſic proceditur:
les. Secundò, quòd ſunt ſine va- Primò, declaratur quomodo tē-
cuo. Tertiò, quot modis contin- pus eſt menſura motus.
git eas fieri. Secundò, quomodo eſt menſura
Pro parte ſecunda, tenetur con- quietis.
cluſio affirmatiua, & nauetur Tertiò, quomodo eſt mēſura eo-
dubium contra eam, & ſoluitur rum, quæ non ſemper ſunt.
multis reſponſionibus, quarum QVAEST. XXIII.
nulla approbatur in via noſtra Quomodo tempus eſt tantūm
præter vltimam. vnum. 256
QVAEST. XX. Hic ſic proceditur:
Si hæc eſt vera, tempus eſt motus Primò, ponitur diſtinctio de tē-
& econuerſo. 242 pore.
Hic ſic proceditur: Primò, po- Secundò, duæ concluſiones re-
nuntur aliqua diſtinctiones. ſponſiuæ.
Secundò, quædam concluſiones Tertiò, ſoluuntur quædam ar-
reſponſiuæ. gumenta apparentia contra viā
Tertiò, declaratur an determina- noſtram.
tio, quæ illic ſit, contradicat phi- QVAEST. XXIII I.
loſopho. Si tempus habet eſſe extra ani-
Quarto, declaratur quid in hoc mam, 260
ſenſerit b. Tho. Hic ſic proceditur:
Primò,

subiectum, & non corpus mobile firmare possumus duabus rationibus. Prima est: Supponitur, quod motus sit prima passio considerata in philosophia naturali: nam dicitur scientia naturalis, quia est de naturalibus: naturalia autem sunt, quae habent naturam naturam autem est, quae est principium motus & quietis &c. Ex hoc supposito arguitur sic: Idem est subiectum primae passionis, & illius scientiae, in qua talis passio consideratur. Nam est j. poste. in eadem scientia consideratur subiectum & passionis, quae per se insunt subiecto: ut eadem scientia consideratur de numero, & de pari, & impari. Sed ens mobile est subiectum motus, & non corpus mobile: Non enim philosophus in iij. lib. in text. vj. diffinit motum per corpus mobile, sed per ens mobile. Dicit enim quod motus est actus existens in potentia, id est, est actus entis mobilis, ut mobile est, & quod non fit actus corporis mobilis, patet ex declaratione, quae facit illic philosophus: nam declarans diffinitionem motus, explicat de generatione & corruptione, quarum subiectum est materia prima, ut declarabimus cum loquimur de generatione substantiali. Constat autem, quod materia prima non est corpus. Cum ergo ens mobile & non corpus mobile sit subiectum, & ingrediens diffinitionem primae passionis consideratae a philosopho naturali, consequens est, ut ens mobile sit subiectum in hac scientia.

Secunda est bea. Tho. in prooemio primi libri physico. & intendit sic arguere a sufficienti diuisione: Subiectum adaequatum in philosophia naturali, vel est ens mobile, vel corpus mobile: non secundum, ergo primum. Quod non secundum, probatur: quoniam scientia non probatur, sed supponit suum subiectum adaequatum esse, ex j. postero. Sed in lib. vj. physico. probat philosophus corpus mobile esse. Nam probat philosophus omne mobile esse corpus, eo quod dum mouetur, partim est in termino a quo, & partim in termino ad quem: ergo probat corpus mobile esse. Quomodo autem sit verum, quod omne mobile dum mouetur, sit partim in termino a quo, & partim in termino, ad quem, manifestabimus in lib. vj. pro nunc supponatur & quomodo haec consequentia teneat: Philosophus probat omne mobile esse corpus: ergo probat corpus mobile esse: manifestabimus in immediatis sequentibus.

Tu igitur aduerte, quod Aegidius, & Iandunus, ut patet in q. ij. in j. physico. conantur destruere hanc rationem b. Tho. & dicunt hanc consequentiam non valere, quam supra posuimus. Dicit enim quod non est idem, corpus mobile esse, & omne mobile esse corpus

pus: quoniam potest alicui esse clarum, quod corpus mobile sit: qui tamen non concedet omne mobile esse corpus. Sicut illi, qui tenent formas moueri, vel abstracta entia moueri localiter.

Et quoniam aliqui moderni assumentes nomen Thomistarum, nesciunt hanc rationem bea. Tho. defendere contra Aegidium & Iandunum, inter quos est Petrus Pomponatus Mantuanus in lectura sua super libros Physicorum: ideo dicunt bea. Thom. non fuisse huius opinionis, nisi dum esset iuuenis. Tunc enim scripsit super viij. libros Physicorum. Deinde in sua aetate senili scripsit super libros de caelo: & tenuit illic corpus mobile esse subiectum, quasi seipsum corrigens. Verum quia antiquiores Thomistae tenent mentem bea. Tho. absolute fuisse, quod ens mobile & non corpus mobile sit subiectum adaequatum in hac scientia, ideo intendendo defendere rationem beati Tho. contra Aegidium & Iandunum.

Tu igitur aduerte, quod licet non sit formaliter idem, probare esse mobile esse corpus, & corpus mobile esse: tamen vnum sequitur ad alterum: & sic si probatur vnum, consequenter probatur alterum. Nam ex hoc, quod philosophus probat mobilitatem non repugnare corpori, imo conuenire corpori, eo quod oportet omne mobile esse diuisibile, ut declarat philosophus in vj. lib. consequenter probat corpus mobile esse vel actu, vel aptitudine, siue non repugnante. Quod dico, quia de subiecto scientiae non est necesse tenere existentiam actualem in omni modo sciendi: sed aliquando sufficit aptitudinalis vel non repugnante. Et id totum videre poterit in ix. metaph. in q. nostris, & est quaestio xix. Quod autem, si probatur vnum, consequenter probetur alterum, manifestatur sic: Quicumque de aliquo composito probat, quod sua principia non repugnant, quin existant, consequenter probat illud compositum esse: vel saltem non repugnare quin sit. Sed philosophus in lib. vj. Physico. probat huius compositi corpus mobile, principia non repugnare quin existant. Non enim mobilitas repugnat corporeitati, nec e conuerso: ergo consequenter probat hoc compositum, scilicet corpus mobile esse, vel saltem non repugnare, quin sit. Et sic patet, quod philosophus probans omne mobile esse corpus, consequenter probat corpus mobile esse. Et aduerte, quod Petrus Pomponatus non inuenit ad hanc deductionem aliam solutionem, nisi dicere eam esse cauillationem, quod non sufficit viro docto, sed debuit aut soluere, aut ostendere quomodo est cauillatio.

4
Hæc igitur est intentio tenenda in via Thomistica, quæ confirmatur ex Commentatore in. iij. metaphysicis. Comment. j. vbi inquit. Scientiæ naturales considerant de quadam parte entis, scilicet de ente mobili, & accidentibus essentialibus eius, secundum quod est mobile. Hæc Commen. Quomodo autem intelligenda sint dicta b. Tho. & Commentatoris in quibus videtur differentia, corpus mobile esse hic subiectum, manifestabimus in fine quaestionis.

Quantum in secundum aduerte, quod Albertus in j. phisicis, in trac. j. in c. ij. tenet sine dubio, & quasi pro manifesto corpus mobile esse hic subiectum. Vnde inquit, Omnis scientia est alicuius generis subiecti, de quo probantur passionis. Hoc autem in omni scientia naturali absque dubio est corpus mobile, prout motui subiicitur. Voco autem corpus mobile, vt subiicitur motui, quonia corpus in eo, quod corpus est ante motum. Nam corpus mathematicum, secundum quod mathematicum, est ante motum. Vnde scito, quod corpus ab alio habet, quod sit corpus simpliciter, & ab alio habet, quod sit hoc corpus, puta naturale vel mathematicum. Nam quod sit corpus simpliciter, habet ex eo, quod vbiq; aptum est, quod duæ diametri ad rectos angulos se fecerit, & tertia fecerit duas diametros ad rectos angulos. Trium autem diametrorum prima mensura est longitudinis; secunda latitudinis, tertia profunditatis. Ab aptitudine ergo sic se interfecandi tres diametros in sua dimensione habet corpus, quod sit corpus. Ab actuali autem trina dimensione trium diametrorum habet, quod est corpus mathematicum. A forma autem perficiente materiam sensibilem in aptitudine trinae dimensionis existentem, habet quod sit corpus naturale, in quantum naturale est. Et ab actuali trina dimensione materiae sensibilis, quæ forma substantiali perfecta est, habet quod est corpus naturale hoc, vel illud. Sic ergo patet quod corpus absolute & simpliciter sumptum est ante mathematicum, & ante naturale & in quantum reducitur ad ens, considerat ipsum diuinus, Corpus autem mathematicum secundum diuersitates figurarum actualiter in ipso inuentarum considerat Geometra. Corpus autem naturale in vniuersali est subiectum naturalis philosophiae. Et corpus hoc physicum vel illud, scilicet mobile ad locum tantum, vel mobile ad formam & locum vel corpus simplex, vel mistum, cadunt sub consideratione alicuius partis scientiae naturalis. Hæc fuit intentio Alberti, qui credens suam probationem esse manifestam, non immoratus est ad probandum intentum suum, sed solum ad declarandum in quo sensu corpus est hic subiectum, Qui autem tenent cum Alberto,

3
berto, conantur firmare probationem suam probando, quod ens mobile non potest esse subiectum: ergo restat secundum eos, quod sit corpus mobile. Quod autem ens mobile non possit esse subiectum in hac scientia, arguunt tripliciter.

Primo, sequeretur physicam subalternari metaphysicæ, quod est contra philosophum in vj. metaphysicis. in tex. iij. vbi concludit tres esse philosophias Theoricas principales, scilicet mathematicam, physicam, & diuinam, id est, metaphysicam. Contra autem sic probatur, quoniam ex j. postero. illa scientia subalternatur alteri, cuius subiectum continet subiectum alterius, & contrahit ipsum per differentiam extraneam siue accidentalem, quæ, scilicet non oritur ex principiis illius subiecti, sicut oritur propria passio ex principiis sui subiecti. Sed ens est subiectum metaphysicæ, ex iij. lib. tex. j. vbi inquit philosophus: Est autem quedam scientia, quæ speculatur ens in quantum ens &c. Et ens mobile continet ens, & contrahit ipsum per ly mobile, quod est accidentale enti. Nam ens vt ens abstrahit à mobilitate, & à suo opposito, ergo sequitur physicam subalternari metaphysicæ.

Sed hanc rationem non valere iam docuimus in j. metaphysicæ, in q. ij. vbi manifestauius non esse necesse alias scientias subalternari metaphysicæ, subalternatione proprie dicta, & declarauimus conditiones requisitas ad veram subalternationem, & ostendimus quare nec physica nec mathematica subalternatur metaphysicæ, licet contrahant subiectum metaphysicæ. Tu igitur vide illic, & videbis aperte hanc rationem nihil concludere.

Sequitur, quod physica sit pars metaphysicæ, quod est contra philosophum in vj. lib. metaphysicæ, tex. iij. vbi vt diximus, ponit tres principales philosophias Theoricas, ergo vna non est pars alterius. Contra probatur. Quia ad metaphysicam spectat considerare ens, & primas partes entis subiectiuas, inter quas est ens mobile, sicut & ens immobile, & ens abstractum. Non enim contrahitur ens per differentias, vt declaratur in iij. lib. metaphysicæ, sed per diuersos modos essendi, quales sunt mobile & immobile. ergo &c.

Ad hoc negatur consequentia, ad probationem dico quod partes siue modi entis sunt in duplici differentia. Quidam sunt generales, & sunt illi, qui non contrahunt ens ad determinatum genus, vt potentia & actus, vnum & multa, finitum infinitum, simplex compositum, necessarium contingens. Quidam sunt speciales, & sunt illi qui contrahunt ens ad determinatum genus, vt ens quæ-

tum, ens mobile, quod contrahit ens ad naturam sensibilem. Metaphysica non habet considerare, nisi partes siue modos generales, quia non habet modum abstractionis nec diffinitionis distinctum à modo abstractionis & diffinitionis metaphysicæ. Non enim in diffinitione sua concernunt materiam, ens autem mobile, sicut & ens quantum, dicunt modos speciales, ideò non spectant ad metaphysicum, sed ad scientias particulares, quia habet distinctum modum diffinitionis à modo metaphysico. Nò enim ens mobile potest diffiniri sine materia, vt declarabimus in libro secundo Physicorum. Quare &c.

Tertiò, ens per accidens non est subiectum in hac sciètia, nec in alia, quoniã de eo non potest esse scientia ex. vj. metaphysic. Sed ens mobile, dicit ens per accidens. Dicit ei aggregatũ ex subiecto, & accidente, id est, ex ente & mobilitate, quæ accidit enti, vt ens est. Nam si conueniret enti per se, nullum ens esset immobile, cuius contrarium demonstratur in lib. viij. physico.

Ad hoc dicunt aliqui, quòd admissò quòd ens mobile, sit ens per accidens: tamen potest esse subiectum in scientia, & de eo haberi scientia, nec, id est contra philosophũ in vj. metaphysic. intendit enim quòd de ente per accidens, cuius causæ sunt interminatæ: vt ibi, album est musicum, fodiens sepulchrum, inuenit thesaurũ: Non autem intendit de ente per accidens, cuius causæ sunt determinatæ: vt ibi, homo risibilis, lapis grauis, numerus par. Sic in proposito dicunt quòd ens mobile est ens per accidens, secundo modo, ideò potest esse subiectum in scientia, & de eo haberi scientia, sicut de lapide graui, & de homine risibili.

Sed hæc responsio in via nostra non acceptatur, quia mobile nõ fluit ex principiis entis, sicut fluit propria passio ex principiis subiecti, vt risibile in homine, & graue in lapide. Vnde hæc est per se, homo est risibilis. Ideò non sequitur, quòd si homo risibilis potest esse quid scibile, etiã ens mobile sit scibile, si mobilitas sumitur pro passione, & ideo est alia responsio, quã cõmuniter tenent Thomistæ, & stat in hoc. Ly mobile nõ stat pro passione, sed pro ratione formali, qua contrahitur ens ad considerationem physicã: sicut per quantum contrahitur ad considerationem mathematicã. Talis autem ratio formalis nõ cõstituit vnũ per accidens: sicut nec differetia addita generi. Fallitur ergo arguens, quia putat ly mobile sumi pro passione: imò per ipsum circuloquimur ratione formali, & habetur vice differetia: sicut ex eo, quòd ignoramus differetias essentialis, apponimus generi propriã passionem loco differetia

ti vt dicendo animal rudibile, animal bipes. Patet ergo quòd ratio prædicta non concludit.

Quantum ad tertium, aduerte quòd in doctrina beati Tho. & Commentato. videtur esse repugnantia. Nam b. Tho. in j. cœli lect. j. dicit, quòd corpus mobile est subiectum in physica, & Commenta. dicit in xij. metaphysic. Cõmẽ. v. quòd subiectum scientiæ naturalis est corpus mobile, & eius principium est substantia abstracta, ergo vel sibi contradicunt, vel ens mobile non est hæc subiectum.

Ad hoc dicunt aliqui, & præcipue petrus Pomponatus: quòd hæc tria sua idem, ens mobile, corpus mobile, substantia mobilis. Et ideò b. Tho. & Commenta. vtuntur modò hoc, modò illo, vt de nulla est realis repugnantia. Sed hoc in via b. Tho. stare nõ potest, quoniam affirmans in hoc j. lib. esse ens mobile subiectum, probat ex proposito non esse corpus mobile, ergo apud ipsum non sunt idem ens mobile, & corpus mobile, & præcipue identitate formali. Et ideò dicendum est, quòd apud b. Tho. ens mobile est subiectum adæquatum, corpus autem mobile, est principale consideratum, eò quòd maior pars scientiæ naturalis est de corporibus mobilibus, vel secundum locum, vel secundum formam &c. Principale autem consideratũ solet dici subiectum: vt syllogismus in logica. Et in hoc sensu intelligit b. Tho. in j. cœli corpus mobile esse subiectum in philosophia naturali: eodẽ modo intelligendũ est dictũ Commenta. Sed in j. physico, quando ponit ens mobile subiectum, & Commenta. in iij. metaphysic. cõmen. j. intendunt de subiecto adæquato. Non inconuenit autem eiusdẽ scientiæ esse duo subiecta: vnũ adæquatum, alterum principale: quòd tamen est vt pars adæquati: nec multiplicatur scientia, nisi per multiplicationem subiecti adæquati. Quæ autem sit ratio subiecti adæquati, iam declarauimus in j. metaphysicæ, quæst. j.

Vltimò aduerte, quòd aliqui solent probare ens mobile, nec etiam corpus mobile esse hæc subiectum adæquatum: quia nullũ eorum continet sub se, nec prædicatur de omni considerato in philosophia naturali. Non enim prædicantur de materia nec de forma, nec de loco, nec de tempore, nec de centro mundi, nec de polis mundi, quoniam de ratione horum est immobilitas, vt declaratur in ij. cœli. ergo &c.

Sed hoc non est difficile soluere: quoniam sufficit quòd subiectum adæquatum prædicatur de omni considerato in scientia, vel in recto, vel in obliquo. Et in proposito de omnibus assignatis prædicatur in obliquo, licet enim materia & forma non sint

ens mobile: sunt tamē principia intrinseca eius, & locus, & tempus sunt mensura eius: & ceterum & poli, sunt termini eius, vt est sub motu locali sphaerico, vel recto. Hæc de præsentī quæsitō dicta sunt.

QVAESTIO II.

*Si ad habendam cognitionem perfectam rei causatae
necesse est omnes eius causas cognoscere.*

Quoniam quidem intelligere & scire contingit &c.

*Textu 1. ubi inquit Commentator, Qui dicit se scire
aliquid, non dicit hoc nisi quando sciuerit illud per
suas omnes causas propinquas & remotas.*

In hac quæstione vt plenē resoluitur, sic procedendum est. Prīmō, ponentur quædam distinctiones de cognitione & de causis. Secundō, ponentur conclusiones responsiuæ. Tertiō, soluentur quædam dubia.

Quātum ad primum sit hæc prima distinctio. Cognitione de re causata potest esse duplex in intellectu, scilicet incomplexa, & complexa. Per incomplexam intelligo simplicem apprehensionē, quā apprehēditur quid res sit per formationem diffinitionis. Per complexam intelligo notitiā, quæ habetur de re per propositionem affirmatiuam, aut negatiuā, quæ non perficitur, nisi per discursum, quo deducitur conclusio ex præmissis. Nam de hoc complexo, hominē esse risibilem, cognitio perfecta non habetur, nisi deducendo ex eo, quod homo est rationalis.

Secunda sit hæc: Cognitione cōplexa perfecta potest esse duplex in intellectu, scilicet, Perfecta simpliciter, & perfecta in genere. Per primā intelligo illam notitiā, qua cognoscitur res, quantū ad omnē modum, quo cognoscibilis est, & quantū ad omnia prædicata, quæ per se ei competunt, siue sumantur ab extrinseco, siue ab intrinseco, & in quocunq; modo per se ei cōueniant. Per secundam intelligo notitiā, qua cognoscitur res, quo ad determinatum prædicatum sibi per se, vel in primo modo, vel in secundo conueniens, vt quando intelligo hominem, vt sensitiuum, vel vt risibilem, vel vt productum à sibi simili in specie.

Tertia sit hæc: Causa rei causatae potest esse duplex, scilicet causa per se, & causa per accidens: Causam per se dico, quæ necessariō requiritur ad effectum, & est illa, à qua ita effectus pender, quod non potest esse sine ea, vt anima est causa per se animati, & ho-

mo

mo est causa per se hominis, & elementa sunt causa per se elementari: Causam per accidens dico, quæ non influit in effectū, nec necessariō requiritur, quia sine illa potest poni effectus: vt licet ædificator sit causa per se ædificij: tamē musicum, est causa per accidens: quia etiā, quod musica non inesset ædificatori, potest ab eo esse ædificium, à quo tamen non potest esse sine ædificandi arte.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio: Vt habeatur cognitio perfecta incomplexa de re causata, nō est necesse cognoscere omnes suas causas per se, probatur. Perfecta cognitio incomplexa habetur ex perfecta & sufficienti diffinitione rei indicante naturam rei. Ergo nō plures causas per se est necesse cognoscere, quā quæ ingrediuntur diffinitionem. Ista autem nō sunt nisi causæ essentielles, quæ dicuntur intrinsecæ, vt forma & materia: à quibus sumuntur prædicata quidditatiua, quæ sola ingrediuntur veram diffinitionem: vt determinauimus in vij. metaphysicæ in q. vj. Ergo posito quod ignorētur causæ extrinsecæ per se rei causatae, adhuc de ea potest haberi cognitio incomplexa perfecta, quæ habetur per diffinitionem.

Secunda cōclusio sit hæc: Vt habeatur cognitio perfecta complexa in genere de re causata, non est necesse cognoscere omnes eius causas. Per se probatur. Dicitur est, quod cognitio perfecta complexa in genere de re causata, non est respectu cuiuscunque prædicati sibi per se conuenientis, sed respectu determinati prædicati, & non vltra, puta cognoscere hominē, vt est corruptibilis, vel vt est disciplinabilis. Sed nō omnes causæ rei causatae sunt causæ cuiuscunque prædicati, sed ista istius prædicati: puta, quod homo sit corruptibilis est causa eius materia quæ est subiecta priuationi, & quod sit capax scientiæ, non est causa eius materia, sed forma, quæ est de gradu intellectualium. ergo &c.

Tertia conclusio sit hæc: Vt habeatur perfecta cognitio complexa, siue in genere, siue simpliciter, idem dico de cognitione incomplexa, non esse cognoscere omnes eius causas per accidens, imō nec aliquā. Probatur: Causæ, quæ sunt necessariæ ad esse rei, sunt necessariæ etiam ad cognitionem eius, quia sicut res se habet ad esse ita ad cognosci, & eadem sunt principia essendi & cognoscendi. Sed vt dictum est in tertia distinctio, potest esse res causata, sine suis causis per accidens, ergo &c. De cognitione autem incomplexa patet, quoniam nulla causa per accidens, sicut nullum prædicatum accidentale ingreditur diffinitionē, vt patet in septimo metaphysicæ, textu 11.

Quarta cōclusio sit hæc: Vt habeatur cognitio perfecta complexa simpliciter & vniuersaliter, necesse est cognoscere oēs eius causas per se intrinsecas, & extrinsecas, propinquas, & remotas. Probat. Talis notitia nō stat cū dubitatione intellectus, nec cū ignorantia solutionis cuiuscūq; quæstionis, quæ possit moueri de re causata. Nam dicitur oppositū: ergo nō erit cognitio perfecta cōplexa simpliciter. Sed si nō cognoscūtur oēs eius causæ tā propinquæ, quàm remotæ, donec deueniamus ad primas & vniuersales eius causas, nō quiescit intellectus, qm̄ circa quæcūq; eius causam potest formare quæstū, & nisi eam cognouerit, nō sciet quæstū resolueri, ergo nō stat cognitio perfecta cōplexa simpliciter de re causata, cū ignorantia alicuius eius causæ per se. Vnde aduerte, vt innuimus in distinctione secunda supra posita, talis cognitio requirit notitiam omnium prædicatorū per se cōuenientium rei causatæ, & demonstrationē omnium conclusionū, quæ possunt de ea verificari. Constat autē, qd talis notitia nō stat cum ignorantia alicuius eius causæ per se, secundū quod est apta habere causam. Quod dico, quoniā nō omnis res scibilis causata, habet omnes causas, vt mathematica: prout considerantur à mathematico, habent solam causam formalem, vt docuimus in iij. lib. metaphysicæ. q. j. physica autem habent omnia quatuor genera causarum. Metaphysica autem abstrahunt à materia. Et hæc tibi manifestabuntur in secundo libro physicorum.

Quātum ad tertium, dubitatur primò de qua cognitione intendit philosophus, cū dicit in primo text. Tunc enim cognoscere arbitramur vnumquodque, cū causas primas & prima principia cognoscimus, & vsque ad elementa.

Respondeo, secundum b. Tho. vt potest elici ex sua expositione, videtur philosophus intelligere de cognitione perfecta complexa simpliciter. Dicit enim exponens: Tunc quilibet experitur se cognoscere aliquid, cū scit omnes causas eius, à primis vsque ad vltimas. Et per primas intendit remotas, quæ dicuntur primæ in resolutione, per vltimas intendit propinquas, & eiusdem sententiæ videntur esse cōmuniter expositores philosophi. de Comment. autem non est dubium, quoniam vt proposuimus in principio quæstionis, dicit in Comment. primo, quòd qui dicit se scire aliquid, non dicit hoc, nisi quando sciuerit omnes causas eius tam propinquas, quàm remotas. Sic dicunt aliqui Thomistæ. Mihi autem videtur dicendum, quòd philosophus intendit de cognitione perfecta tam incomplexa, quàm cōplexa, tam in ge-

nere,

nere, quàm simpliciter. Nam non potest aliquis scire rem causatam cognitione incomplexa, nisi sciat omnes causas ingredientis diffinitionem, à prima vsque ad vltimam. Non enim sciam quid sit homo, nisi sciuerim, quia est substantia corporea, animata, sensitua, rationalis. Nec possum scire rem cognitione complexa perfecta in genere, nisi sciam omnes causas eius requisitas in cognitione perfecta complexa in genere, quæ sunt eius causæ proximæ, siue extrinsecæ, siue intrinsecæ. De cognitione autem perfecta complexa simpliciter, patet, quòd necesse est cognoscere omnes eius causas per se propinquas & remotas.

Dubitatur secundo: Si ad cognitionem incomplexam perfectam sufficit cognoscere causas intrinsecas essentielles, quæ sunt materia & forma, vel genus, & differentia?

Respondeo. Aliqui dicunt, quòd diffinitio aliqua est perfecta: aliqua est perfectissima. Perfecta est, quæ indicat naturam rei per essentialia, & pro hac sufficit causas intrinsecas cognoscere. Perfectissima est, quæ indicat naturam rei per omnia principia sibi cōuenientia, ex quibus, & à quibus dependet, & ad quod est. Et pro hac necesse est cognoscere causas omnes eius per se extrinsecas, & intrinsecas. Vnde si homo diffiniatur diffinitione perfectissima, non sufficit dicere, quòd est animal rationale productum à sibi simili in specie, & propter operationem propriam.

Sed hæc responsio non habet fundamentum, ex doctrina philosophi. Nam in lib. vij. metaphysicæ, vbi ex proposito & diffusè loquit de quòd est, & de diffinitione, & maxime in substantia, cui simpliciter conuenit, quòd quid est, quia simpliciter est ens, non facit mentionem nisi de prædicatis essentialibus intrinsecis, quæ quidditatiuè predicantur de eo, cuius est. Constat autem, quòd nec efficiens, nec finis sunt de essentia substantiæ diffinibiles. Per sola ergo prædicata intrinseca essentialia cōstituitur diffinitio non solum perfecta, sed & perfectissima. Illa autem diffinitio data de homine per prædicata intrinseca, & extrinseca, nō habet quòd sit diffinitio, nisi ex prædicatis intrinsecis, prædicata autē extrinseca potius sunt descriptiua, quàm diffinitiua. Quapropter tenèdum est, ad notitiam incomplexam perfectam, sufficere cognitionem causarum intrinsecarum. Hæc de præsentibus quæstio dicta sint.

Q. V. AESTIO III.

Si eadem sunt prius & magis nota nobis & natura.

Non

Non enim eadem sunt nota nobis & simpliciter. Textu I I.

IN hac quæstione sic procedemus. Primò, declarabitur quæ sint prius & magis nota nature, & quæ nobis, minus autem & posterius naturæ. Secundò, ponentur conclusiones responsivæ. tertio, remouebitur dubium, quod oritur ex textu philosophi.

Quantum ad primum, aduerte quòd quatuor modis contingit aliqua esse prius & magis nota naturæ, minus autè & posterius nobis. Et sua opposita sunt econtruersò.

Primò, ea sunt magis & prius nota naturæ, minus autem & posterius nobis, quæ sunt perfectioris entitatis & magis elongata à potètia passiuæ, & à materia, quoniam cum vnumquodque sit cognoscibile in quantum est ens, & in quantum est actu, quæ sunt &c. Sunt magis & prius cognoscibilia secundum naturam suam, quales sunt substantiæ diuinæ, de quibus iam determinauimus in ij. lib. metaphysicæ, in quæst. secunda, ubi quæsitum est, si tota difficultas sciendi est ex parte nostri intellectus, minus autem & posterius sunt nota nobis, eò quòd non cadunt sub sensu, à quo incipit nostra cognitio: vnde & philosophus in ij. metaphys. in text. j. assimilatur intellectum nostrum respectu talium entium oculo noctuæ ad lumen Solis. Quæ autem sunt opposito modo, scilicet sensibilia & materialia ex consequenti minoris perfectionis, sunt prius & magis nota nobis, utpote magis proportionata nostro intellectui, qui procedit de potètia ad actum, de imperfecto ad perfectum. Et talia sunt hæc sensibilia inferiora.

Secundò, ea sunt prius & magis nota naturæ, quæ sunt prius & magis intenta à natura, & quæ sunt posterius ac minus intenta, dicuntur posterius nota naturæ: hoc modo, species specialissimæ sunt prius & magis notæ naturæ, indiuidua autem posterius, eò quòd non intendit indiuidua, nisi pro conseruatione speciei. Vnde in specie incorruptibili quæ potest saluari in vno indiuiduo, non plurificantur indiuidua.

Tertio, ea dicuntur &c. quæ possunt cognosci sine alio, & non econtruersò, & hoc modo substantia est prius & magis nota naturæ, accidens autem posterius & minus, eò quòd est apta cognosci sine accidente, & non econtruersò, ut iam determinauimus in vij. metaph. in quæst. iij.

Quartò, ea dicuntur &c. quæ sunt causæ rerum naturalium, & causæ

causata sunt posterius ac minus nota naturæ, eò quòd causæ rerum naturalium nõ pendent, ut sic à causatis, sed econtruersò, vtrū autem omnes causæ rerum naturalium sint notiores naturæ suis causatis, dicemus in fine quæstionis.

Quantū ad secundū, sic hæc prima cõclusio: In naturalibus non sunt eadè nobis nota, & naturæ. Hæc probatur vno modo secundum b. Tho. in expositione, & alio modo secundū Cõmen. secundum b. Tho. sic: Quæ sunt magis nota nobis, sunt minoris entitatis, eò quod sunt magis materialia & potèntialia. Quæ autè sunt magis nota naturæ, sunt maioris entitatis, eò quod sunt magis actu, ut substantiæ separatae, ergo &c. secundū Cõmen. autè sic, Ea sunt notiora naturæ, quæ prius natura cognosceret, si cognosceret, & ea sunt notiora nobis, quæ prius cognoscimus. Sed nõ eadè prius cognosceretur à natura, si cognosceret, & prius cognoscuntur à nobis, imò quæ prius cognoscuntur à nobis, posterius cognosceretur à natura, si cognosceret, ergo &c. Maior pater: Minor probatur: Cum natura faciat composita ex causis suis, sicut artifex artificiatum ex suis causis, si natura cognosceret, inciperet cognitionem ex causis: aliter casualiter produceret effectus naturales ex causis: sicut si artifex nõ prius cognosceret, ex quibus causis est producibile hoc vel illud artificiatum, nõ ex intentione produceret ipsum. Nos autè non incipimus cognitionem à causis, sed ab effectibus. Nam effectus causarum naturalium sunt magis sensibiles, & cogitabiles à nobis, ut motus & operationes, & qualitates sensibiles, quàm principia, & causæ eorum, ut experimur. Ergo pater, quòd in naturalibus non sunt eadè nota nobis & naturæ. Et propterea apud Commen. in j. phys. Commen. viij. Motus & qualitates sensibiles sunt principia doctrinæ in philosophia naturali.

Secunda conclusio: In mathematicis, ut demonstrantur, sunt eadem nota nobis & naturæ. Probatur: in mathematicis demonstramus ex causis, cum igitur demonstratio sit ex notioribus, causæ in mathematicis sunt notiores nobis, quàm passionibus ac conclusionibus: Sed & causæ sunt notiores secundum naturam suis causatis: ut dictum est: ergo in mathematicis eadem sunt æquè nota nobis, & secundum naturam. Et propterea dixit Commen. in ij. metaphys. Commen. xvj. demonstrationes mathematicas esse in primo gradu certitudinis.

Tertia conclusio: In rebus diuinis, ut considerantur à mathematico, non sunt eadem nobis notiora, & secundum naturam. Probatur: Quæ sunt notiora nobis, & à quibus procedimus in meth

metaphysica, præcipue ad inuestigandū substantias diuinas, sunt posterioris & minoris entitatis, vt motus & generatio rerū inferiorū: ergo sunt minus nota secundū naturā. Ea autē quæ inquirimus ex motu, & ex his effectibus sensibilibus, sunt maioris & perfectioris entitatis, quales sunt substantiæ diuinæ, ergo sunt notiora simpliciter. Patet ergo, quod in diuinis vt consideratur à metaphysico, nō sunt eadem notiora nobis, & secundū naturam. Quātum ad tertiū, aduerte quod dubiū oritur. Quia videtur esse repugnantia inter primū textum & secundū. Nam dicit philosophus in primo textu, quod in scientia naturali sicut in omni sciētia, incipiendum est à cognitione causarū: quæ tamen vt suprā diximus, sunt minus notæ nobis, quā earū effectus. In secūdo autem textu dicit, quod incipiendū est à nobis notioribus. Cū igitur effectus sint notiores nobis, quā causæ suæ, nō est incipiendum à cognitione causarum, sed effectuum, & à cognitione effectuum, procedere ad cognitionem causarum. Et sic per secundum textum videtur destruere quod dixit in primo.

Respondeo. Iuxta expositionem Commen, ista repugnantia habet aliqualem apparentiam, iuxta autem expositionem bea. Tho. nulla est. Pro cuius euidētia, aduerte quod arbitratur Cōment. Arist. in j. text. intendere, quod in scientia naturali debemus primò procedere, ad inuestigandas causas, & non supponere eas cognitās. In secūdo autem textu dat modum obseruandum in tali inuestigatione: & dicit quod debemus incipere à notioribus nobis. Et quia effectus sunt notiores nobis, quia magis sensibiles, ideò debemus incipere inuestigationem causarum ab effectibus. Ad argumentum ergo dicitur ad mentem Commen. quod textus primus malè exponitur. Exponitur enim, quod incipiendum est in scientia naturali à cognitione causarum: quasi quod supponantur ipsæ causæ cognitæ nobis: quod non est verum, vt patet. Tūc enim esset manifesta repugnantia inter primum & secundum textum. Sed sic debet exponi ad mentem Commentato. In scientia naturali incipiendum est à causis naturalibus cognoscendi. Cognoscendæ autem sunt per notiora nobis, & isti sunt effectus. ergo &c. Et sic patet, quod nulla est vera repugnantia in primo & secūdo text.

Secundum autem bea. Tho. hæc difficultas nulla est. Vnde aduerte, quod pro tanto in via Commentato, aliquis est, quia tenet quod Arist. in ij. textu dat modum procedendi in cognitione causarum, scilicet ab effectu siue demonstratione quia. Et ideò

text

textus secundus videtur repugnare primo. Sed apud bea. Thom. hæc difficultas ideò nulla est, quoniā vult quod Arist. in j. text. ponat ordinē procedendi in scientia naturali, & vult quod incipiamus à causis & principiis: in textu autē secūdo vult, q̄ incipiamus ab vniuersalioribus causis, quoniā vniuersaliorū sunt nobis primum nota. Vnde inquit: Sūt autē primum nobis manifesta & certa cōfusa magis, vnde ex vniuersalioribus ad singularia oportet procedere, &c. Et sic secundū b. Tho. Arist. in tex. ij. nō dat modum procedēdi, nec demonstrādi in hac sciētia, vt arbitratur Cōmē. Sed hunc modū assignabit in ij. lib. & sequēdo hanc expositionē, patet quod nec apparenter secundus textus repugnat primo.

Q V A E S T I O I I I I.

Si in scientia naturali potest esse validus processus ab effectu, ad causam cognoscendam, & e converso: ita quod fiat regressus à causa cognita ad effectum prius cognitum.

In hac quæstione, aduerte quod difficultas stat in hoc, si per effectum præcognitum procedimus ad causam cognoscendam: deinde per causam ex effectu cognitam reuertimur ad effectum cognoscendum. videtur concedi & approbari demonstratio circularis, quæ dicitur cum regressu: quantum reprobat philosophus in prima Posterio. Præterea, idem numero erit magis notum & minus notum: nam vt procedimus ab effectu ad causam, effectus est magis notus: vt autem regredimur, erit minus notus. Omnis enim vtilis discursus est à magis noto ad minus notum ex prima Posterio. Præterea, in regressu à causa ad effectum, nihil de nouo scitur, ergo erit inutilis. Antecedens probatur: In tali regressu nihil potest sciri nisi effectus, sed iste iam supponitur cognitus in primo discursu, quando procedimus ab effectu ad causam, ergo erit regressus penitus inutilis. Igitur pro resolutione huius dubij, duo agenda sunt. Primò, declarabitur quæ modis potest fieri talis regressus. Secundò, declarabitur qui modus sit vtilis, & qui inutilis, & quo aliquando vsus est philosophus. Terriò, soluentur argumenta in oppositum facta.

Quantum ad primum, aduerte quod talis regressus potest fieri tribus modis. Primo, quod ab effectu procedamus ad causam, deinde à causa ad effectum demonstratione vniiformi, ita, scilicet quod vtraq; demonstratio sit propter quid, & à priori. Secundo, quod procedamus demonstratione difformi, ita quod ab effectu ad causam dicatur demonstratio signi, vt placet Cōmē, quæ dicitur demonstratio quia vel demonstratio ab effectu, secūda autē dicitur demonst

demonstratio causæ & esse. Tertiò, quòd procedamus ab effectu ad causam, & econuersò, sine aliquo adminiculo: ita quòd per solum effectum attingam causam, & per solam causam cognitam tantum per effectum reuertar ad cognoscendum effectum.

Quantum ad secundum, dico quòd primus modus est penitus inutilis, & reprobatus vniuersaliter, quoniam ineuitabiliter idè, secundum idem esset notius, & minus notum, vt patet exercitato in discursu vtili. secundus autem admittitur vt vtilis, quoniam est discursus & demonstratio difformis, & idè idem secundum idem, & eodem modo non est magis, & minus notum, sed diuersimodè, modo tamen, quo dicemus nunc. Tu igitur aduerte, quòd tertius modus potest esse inutilis & vtilis, inutilis quidem, si remoueatur omne adminiculum, per quod possem venire in cognitionem maiorem causæ. Nam per solum effectum nõ fit adeò nota causa, quòd in secundo processu. scilicet à causa ad effectum mereatur dici notior suo effectu. Et nisi sit notior, processus secundus erit inutilis. Est enim omnis vtilis processus à notiori ad minus notum, vtilis autem poterit esse, si non tantum per effectum, sed alio adminiculo causa fiat magis nota. Tunc enim per ipsam vt magis cognitam potero reuerti ad maiorem cognitionem habendam de effectu. Quod autem & quale possit esse hoc adminiculum, declarabo in solutione secundi argumenti. Et hoc modo regressus, vsus est philosophus in ij. cæli, text. xxxiiij. vbi probat dextrum cæli esse in oriente, quia inde incipit motus. Deinde probat cælum moueri ab oriente ad occidentem: quia in oriente est dextrum. similiter in secundo cæli in text. lix. probat stellas esse sphericas, quia sunt immobiles per se ipsas, probauerat autem supra eas esse immobiles, quia sunt sphericæ, & tamen hic regressus nõ est inutilis, vt declarat illic b. Thom. defendens Alexandrum contra Simplicium, vt videre poteris in expositione b. Thom. in ij. cæli, in lect. xvj.

Quantum ad tertium, dico ad primũ argumentum formatum in principio quæstionis, quòd philosophus in j. posteriorũ non negat circulum & regressum, nisi in demonstratione vniuersali, eò quòd non esset processus à notiori, quòd tamen est de ratione formali demonstrationis. Non autem negat in demonstratione difformi, præcipue cum adminiculo alterius discursu in primo processu. Aliter non esset vsus regressus in secundo cæli, vbi supra.

Ad secundũ negatur cõsequentiã, dum modò fiat regressus tertio modo supra assignato. Nam in primo processu acquiritur aliqua
notitia

notitia de causa. Deinde intuens intellectus habitudinem inter causam & suum effectũ, vigoratur illa cognitio per subtiliorem intuitum intellectus, & tunc fit regressus à causa magis cognita, ad effectum perfectius cognoscendum. Non inconuenit autem in primo processu effectum esse magis cognitum: in secundo autem, id est in regressu esse minus cognitum, eò quòd processus non solum sunt difformes, sed quia per primum processum cum adminiculo subtilioris intuitus intellectus super causam, adeò vigoratur notitia causæ, quòd est sufficiens principium ad acquirendum perfectiorem notitiam de effectu in secundo processu.

Ad tertium negatur antecedens. Ad probationem dico, quòd effectus de nouo cognoscitur per regressum, quoniam licet in primo processu supponatur cognitus, non tamen tali modo nec ita perfectè, vt cognoscitur per secundum processum, & idè potest dici, quòd de nouo cognoscitur, sicut enim verum est dicere, quòd calidum vt iiij. si calefiat vt vj. de nouo calefit, quia licet calorem penitus nouum non acquirat, eò quòd calor remissus, & intensus sunt idem calor in via nostra, vt determinatum est in viij. Metaphys. in quæst. vj. tamen acquirit calorem nouo modo, & secundum perfectius esse. Sic dico in proposito, licet regressus à causa ad effectum non terminetur ad effectum, quasi antè nullo modo cognitum, tamè terminatur ad perfectiorem cognitionem eiusdem. Et sic talis regressus non reputatur inutilis. Hæc pro nunc dicenda occurrunt. Et tu etiam considera.

QVAESTIO V.

Si expositio beati Thomæ, super textum tertium est conuenientior expositione Commentatoris.

Sunt autem primum nota nobis & certa confusa magis. Textu III.

IN hoc textu aduerte quòd bea. Tho. in duobus reprehendit Comment. Primum, quia Commenta. dicit, quòd philosophus in tex. ij. tradit viam & modum demonstrandi, quo debet vti Physicus in scientia naturali ad cognoscendũ causas naturales. Secundò, quia Comment. in tex. iij. exponit confusa pro compositis.

Contra primum bea. Tho. arguit: Quia philosophus in lib. ij. vt declarabitur, dat modum demonstrandi in scientia naturali, ergo non in primo, aliter esset repetitio inutilis.

Contra secundum arguit: Quia ly confusa, sumuntur pro vni-
b

uerſalibus, ſic enim corollariè concludit philoſophus in text. iij, vnde ex vniuerſalibus ad ſingularia oportet procedere. Sed vniuerſalia nõ ſunt composita ex ſingularibus, aliter vniuerſale puta genus, non prædicaretur in recto de ſpeciebus, nec ſpecies de indiuiduis. Nullum enim realiter compositum ex partibus, prædicatur de partibus in recto, præcipuè ſi diuiſim ſumantur, vnde hæc eſſet falſa, homo eſt animal, Sortes eſt homo. Quòd ſi dicas, imò totum vniuerſale prædicatur in recto de qualibet parte ſubiectiua, non valet, quoniam in toto vniuerſali non ſeruatur compositio realis ex partibus ſubiectiuis, ſed compositio rationis, vt aliàs videbitur.

Tu igitur vt defendas bea. Tho. aduerte, quòd aliqui fauentes Commè. & præcipuè Petrus Pomponatius in lec. ſua ſuper primũ lib. Phyſico. vt defendat expoſitionè Commè. arguit contra expoſitionè bea. Tho. & primò probat, quòd Ariſtor. in text. ij. der modum demonſtrandi & procedendi ad cognitionè cauſarũ naturarũ in hac ſcientia, & ſic expoſitio Commen. erit conueniens.

Sic igitur arguit: Ariſt. in hoc primo libro, peruenit ad cognitionem veram principiorũ naturalium, vt patet in fine primi libri, vbi reprobat opinionibus antiquorũ, deuenit ad verã notitiã materiæ, & formæ, & priuationis, quæ ſunt principia requiſita in omni fieri naturali, vt declarabitur loco ſuo. Ergo vel peruenit ad talem notitiã ex aliqua via, vel ex nulla. Non ſecundũ, quia repugnat terminũ attingi ſine via. ergo primũ. ſi primũ, ergo oportet, quòd in primo libro, & in principio præponat viã procedendi ad cognoscenda principia & cauſas naturales. Talis autè via eſt modus demonſtrandi conueniens huic ſcientiæ. Ergo philoſophus in ſecundo text. dat modum demonſtrandi in hac ſcientia, & ſic expoſitio Commen. videtur conueniens, & ad mentem philoſophi.

Sed id non concludit contra bea. Tho. diceret enim quòd Ariſt. vtiq; per aliquam viã & conuenientem in hac ſcientia proceſſit in primo libro, ad cognitionem principiorum naturalium. Sed non fuit neceſſe, vt eam exprimeret in primo libro, nec in ſecundo idem repeteret. Sed ſufficit, quòd eam mente excogitauit, & ſecundũ illã ſe regulauit in huiusmodi inueſtigacione. Deinde in ſecundo libro, vt in loco magis conuenienti eam expreſſit: & ſic patet, quòd nihil concludit, quoniam illa conſequentia, ſi primum, ergo oportet quòd in primo libro, & in principio præponat eam, nullam habet euidentiam. idèò neganda eſt.

Deinde arguit cõtra bea. Tho. qui dicit in iij. tex. contra Commen.

ment. quòd confuſa nõ debent exponi per composita, ſed per magis vniuerſalia & indiſtincta. Contra hoc igitur ſic arguit, Si confuſa exponuntur per magis vniuerſalia, ergo non erit proceſſus à notioribus & prioribus nobis, ad notiora & priora naturæ, quòd eſt contra philoſophum in ſecundo text. Contrã probatur: Magis vniuerſalia ſunt priora ſecundum naturam, quàm minus vniuerſalia, vt vult philoſophus in poſtprædicamentis. Prius enim natura eſt, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia. Conſtat autem, quòd hæc conſequentia valet: Homo eſt, ergo animal eſt, & tamen non valet econuerſo, vt patet, ergo animal vniuerſale, eſt prius natura homine, vt minus vniuerſali. Si ergo confuſa exponantur pro magis vniuerſalibus, cùm Philoſophus concludat in text. iij, quòd oportet procedere à magis vniuerſalibus ad ſingularia, ſequitur quòd non procedemus à poſterioribus ad priora naturæ. cuius tamen oppoſitum docuit philoſophus in text. ij. & ſic ſibi contradiceret.

Ad hoc argumentum reſpõdet bea. Tho. in prima parte quæſt. lxxv. art. iij. ad primum. Nam in principio articuli ſic inquit, videtur quòd magis vniuerſalia non ſunt priora in noſtra cognitione intellectuali. Quia quæ ſunt priora & notiora ſecundum naturam, ſunt poſteriora & minus nota ſecundum nos. Sed vniuerſaliora ſunt priora ſecundum naturam, quia prius eſt, à quo non conuertitur conſequentia eſſendi, ergo vniuerſaliora ſunt poſteriora in noſtra cognitione. ecce argumentũ virtualiter Petri Pomponatij. Ad quòd reſpõdens bea. Tho. inquit: Duplex eſt ordo naturæ, ſcilicet ordo generationis & perfectionis. Ordine generationis vniuerſaliora ſunt priora: quia prius generatur animal, quàm homo, & herba, quàm fructus. Et de tali ordine intelligèda eſt propoſitio inducta in poſtprædicamentis. Ordine autem perfectionis, vniuerſaliora ſunt poſteriora ſecundum naturam, & minus vniuerſalia ſunt priora, vt ſpecies, eò quòd ſunt magis intètæ à natura, & ſunt magis actu, quoniã intentio naturæ non ſiſtit in genere, ſed in ſpecie. Et quãdo dicit philoſophus in text. ij. innata eſt nobis via &c. intendit de prioribus ſecundum naturam ordine perfectionis, & non ordine generationis. quo ordine vniuerſaliora ſunt poſteriora & minus vniuerſalia ſunt priora. Et ſic vniuerſaliora ſunt priora in noſtra cognitione, minus autè vniuerſalia ſunt poſteriora. Fallitur autè arguens, quoniã non aduertit illum duplicem ordinem naturæ, ſcilicet generationis & perfectionis.

Arguit iterũ cõtra illud, quòd dicit bea. Tho. quòd genera non

cōponuntur ex speciebus. Nam species diuidunt genus. Diuiditur enim per contrarias differentias, quarum quælibet constituit speciem. Sed nihil diuiditur, quod prius non fuerit compositum, ergo genus est compositum ex speciebus, ex consequenti nō bene reprehenditur Commen. exponens genera confusa, id est composita, quoniam & b. Tho. cogitur ponere genus compositum, cum sit diuisibile in species.

Ad hoc respōdetur dupliciter. Primò, dato q̄ b. Tho. cōcederet cōpositionem in genere, nō tamē qualem intendit Commen. exponens confusa pro cōpositis. Accipit enim vt patet in cōmen. iij. cōposita cāta ab elemētis, in quibus cōstat esse cōpositionē reale, Talē autē nō admittit b. Tho. in genere. Nō enim resultat genus ex speciebus, vt quid vnū cōpositū realiter. Si autē admittēda est cōpositio in genere, hoc est tantū secundū rationem. Respōdetur secūddō, q̄ genus diuidi in species, vt ponit Arist. cum dicit in tex. iij. sunt nobis nota elementa & principia diuidentibus hæc & c. accipit ly diuidentibus, pro distinctē & applicatē cōsiderantibus, puta, postquā cognoui animal, vt animal, procedo ad cognoscendum distinctē animal, vt homo, vt capra, vt leo. Et hoc est diuidere genus, id est distinctē considerare, vt ad species contrahitur. Constat autē sano intellectui q̄ huiusmodi diuisio, id est distincta consideratio, non arguit talem cōpositionem, qualem intēdit Commen. exponens cōfufum pro composito, & sic patet expositionem b. Tho. esse cōuenientiorē expositione Commentatoris,

Et aduerte, q̄ si Commen. habuisset textum nostrum, quem exponit b. Tho. non sic fortē exposuisset. Verūm quia in textu Arabico non dicitur, Sunt autē primūm nobis manifesta, & certa confusa magis. Sed sic dicit, Et illa, quæ primò sunt apud nos euidentia, & manifesta sunt mista, scilicet composita propriē. Sux igitur expositionis occasio, fuit textus Arabicus, quem conatus est saluare, vt potuit. Hæc de præsentī quæsitio dicta sint.

Sunt autē primūm nota nobis & certa confusa magis. text. iij.

Aduerte, q̄ hic iterum solet quæri, quod sit primūm cognitum ab intellectu nostro, an magis vniuersale, an minus vniuersale, & qua cognitione, an confusa, an distincta. Sed hoc quæsitum resoluimus in tracta. de transcendentibus, vbi in j. cap. defenfauiamus viam nostram contra viam Scoti. Tu igitur quære illic.

QVÆSTIO VI.

Si Physicus potest disputare contra negantem principia naturalia.

Quæ

Quemadmodum igitur geometra non habet disputationem cum eo, qui negat principia geometriæ, sed loqui de hoc spectat ad aliam scientiam à geometria, aut ad aliam communem omnibus scientijs, similiter naturalis non habet loqui in principijs, an sit.

Textu VIII.

IN hac quæstione, antequā deueniamus ad decisionem, aduerte, q̄ licet aliqui distinguant de principijs naturalibus: quoniā dicunt aliqua esse principia doctrinæ siue cognitionis tantūm, vt motus & pluralitas entium, & qualitates sensibiles rerum naturalium, quoniā his ducimur in cognitionem rerum naturalium, aliqua autem esse principia essendi tantum, & non doctrinæ, vt materia prima, & priuatio, & motor primus. Nam materia est principium in esse & in fieri, priuatio in fieri, vt declarabitur in fine huius primi libri. Et primus motor est principium productuum naturalium inferiorum motu cœli, vt declarabitur in libro octauo. Non autem materia est principium cognitionis, nec priuatio, quoniam alterūm est pura potentia, alterum negatio in subiecto, apto nato. Hæc autem difficillima sunt ad cognoscendum propter minoritatem entitatis suæ. Vnde dicit infra philosophus, q̄ materia non cognoscitur, nisi per analogiam ad formam. Et priuatio, cum sit negatio, non cognoscitur nisi per habitum. Similiter primus motor est difficillimus ad cognoscendum, quoniam cum sit maximē actu ex consequenti maximē cognoscibilis, secundum naturam, est improporionatus nostro intellectui. Vnde non nisi ab effectu, id est ex motu cognoscibilis est à physico. Cum igitur principia doctrinæ debeant esse notiora quocunq̄, & non habeant notificari ex aliquo priori cognito, patet, q̄ huiusmodi licet sint principia essendi in rebus naturalibus, non tamen doctrinæ & cognitionis. Tamen intentio philosophi quando dicit, Similiter naturalis non habet loqui de principijs, an sint, est de principijs doctrinæ, & non de principijs essendi, vnde exemplificat de Geometria & de scientia communi omnibus scientijs, id est metaphisica, de qua cōstat, vt docuimus in iij. metaphysi. q̄ habet sustinere principia, in quibus fundantur alix scientiæ particulares. Vt igitur ad mentem philosophi resoluamus præsens quæsitum, duo agenda sunt. Primò, ponentur duæ conclusiones responsiux, quarum prima erit negatiua, & secunda affirmatiua, secundò soluetur dubium.

Prima conclusio, Physicus non potest probare contra negan-

b 3

tem principia scientiæ naturalis, quo ad existentiam. Hanc prius declaro, deinde probabitur. Voco principia scientiæ naturalis, ea quæ primò occurrunt cognitioni nostræ, & sunt nobis prima via, qua procedimus ad inuestigationem substantiarum naturalium, & qua sublatâ, nullam aliam habemus. Hæc autem sunt motus & pluralitas entium & qualitates sensibiles, quæ sunt propriæ rebus naturalibus, & actiones siue passionis propriæ, & motus naturales, vt ignem esse calidum & calefacere aquam, esse oppositò modo: Iguem esse leuem & ascendere, terram oppositò modo. Dico quo ad existentiam, quoniam posito, vt probabitur, & Physicus non possit probare existentiam motus, nec quod ignis existat calidus, eò quod sensui constat, tamen non inconuenit posse probare quidditatiuè. Nam cum hæc proposito, motus est, non sit immèdiata, quoniam prædicatum non est de ratione subiecti, non inconuenit eam posse demonstrari per diffinitionem motus, sed quia ad sensum acceptatur, sicut ista, ignis est calidus, nix est frigida, ideò non est necessaria apud intellectum hæc probatio. Hæc conclusio sic declarata, probatur: Physicus nõ potest demonstrare contra negantem principia doctriinæ in scientiâ naturali demonstratione ostensiuâ, nec ducente ad impossibile ergo &c. Contrâ patet à sufficienti diuisione demonstrationis. Antecedens probatur, quo ad primam partem. Demonstratio ostensiuâ est ex notioribus conclusione. Sed apud physicum nihil potest esse notius principis doctriinæ, & præsertim hoc principio. Motus est, in quo fundatur omnis processus physicus. vnde & philosophus aduertens nihil esse notius, à quo possit procedere, dicit in text. xj. Nobis autem subiiciatur, omnia, aut quædam moueri, ergo &c. Secunda autem pars sic probatur: Demonstratio ad impossibile ex doctriina demonstratiua procedit ex aliquo falso admissò ab aduersario, & ex aliquo vero simul sumpto, & cõcluditur aliquod manifestius falsum. Ex cuius destructione fit reuersio ad destructionem falsi admissi ab aduersario, & ad concludendum eius oppositum esse verum. Verbi gratia. Dicat aduersarius: Homo est asinus. subsumatur: Sortes est homo, & concludatur, Ergo Sortes est asinus. Sed hæc conclusio est manifestè falsa, ergo aliqua præmissarum, non minor, ergo maior, quod est dictum ab aduersario, ergo sua opposita, scilicet homo non est asinus, est vera. Sed si aduersarius admittit motum non esse, nihil potest sibi concludi, quod sit manifestius falsum, ex cuius interemptione cõcludatur admissum esse falsum, scilicet motum non esse, & oppositum esse verum, scilicet motum

motum esse. Et probatio quidem huius minoris stat in hoc, quia sicut prima principia doctriinæ debent esse notissima in veritate: sic eorum opposita debent esse notissima in falsitate. Et ideò ista: Motus non est, non potest notificari in scientiâ naturali per aliquam, magis falsam. Non igitur Physicus potest probare efficaciter contra negantem sua prima principia doctriinæ, stando in terminis physicis. Quod dico vt præscindam ab habitu metaphysico, sicut declarabo infra.

Secunda conclusio: Physicus probat efficaciter principia naturalia, id est quæ sunt principia essendi rerum naturalium. Nam philosophus in hoc primo probabit efficaciter tria esse principia intrinsicæ rerum naturalium. & hæc sunt, materia, forma, & priuatio. Et in ij. lib. probabit naturam agere propter finem. Et in viij. lib. probabit existentiam primi efficientis, qui est motor primus, ergo &c. Sed aduerte, quod licet hæc sint principia essendi prima rerum naturalium, quia concurrunt in omni factione naturali per se intenta, & licet concurrant ad cognitionem earum eò quod principiatum pendet à cognitione suorum principiorum, tamen non possunt dici prima principia doctriinæ: quia fiunt nota ex notioribus, vnde ex transmutatione cognoscitur forma, & materia, & priuatio. Et ex motu concludetur primus motor. Ex quo sequitur, quod licet eadem possunt dici principia essendi & cognoscendi, non tamen est necesse, quod ea, quæ sunt prima principia essendi in rebus naturalibus, sint prima principia procedendi in scientiâ naturalium.

Probatis his conclusionibus, remouendum est dubium, & est tale: Si philosophus naturalis non potest defensare prima principia doctriinæ suæ, quare Aristot. disputat & reprobat positionem Parmenidis, & Melissi, qui negabant huiusmodi principia? & soluit eorum rationes.

Respondeo Arist. nõ disputat hæc cõtra Parmenidè & Melissum, ex virtute philosophiæ naturalis, sed per habitum metaphysicæ, vt ipsemet innuit hic in text. xij. cum dicit: Habet enim hic philosophia: respectus, id est, & si disputare cù eis nõ oportet naturalè: tamen oportet primùm philosophum. Et si dicas: Quare ergo philosophus non distulit disputare cõtra eos in metaphysicâ? Respondet ipsemet hic in textu xij. & dicit: Sed quoniam de natura quidem non naturales &c. Vbi inquit Commen. Sed quia accidit his duobus viris loqui de naturis, vt de vacuo, & infinito, & aliis, relictum est loqui cù eis de istis questionibus & disputare. Et si dicas

Vnde habet metaphysicus, q̄ possit magis disputare & conuincere negantes principia huius doctrinæ, quàm Physicus. Respondeo: Id habet, quia considerat primos & generales modos entis: vt vnum, & multa, & actum, & potentiam, & finitum, & infinitum, &c. Et ex his possunt formari rationes procedentes ex concessis ab eis. Et hoc modo procedit hic Arist. contra eos: sicut procederet in metaphysica. Hæc de præsentis quæstio dicta sunt.

QVAESTIO VII.

Si qui ponunt tantum vnum ens, negant omnino principium.

Non enim amplius principium est: si vnum solum: & sic vnum. Principium enim cuiusdam aut quorundam est. Textu VIII.

IN hac quæstione aduerte, q̄ difficultas stat in ly solum. Nam cum sit dictio exclusiua, si quando apponitur vni relatiuo, excludit aliud: profectò qui dicit tantum, vel solum principium est, destruit rationem principij: quoniã de ratione eius est principiatum. Est enim principium cuiusdam, scilicet principiatum aut quorundam principium: vt dicit Philosophus in tex. viij. Qui ergo diceret, tantum principium est. si ly tantum, excludit suum correlatiuum, sequitur, ergo principiatum non est. Tunc vltra. Ergo principium non est, quoniam remoto vno correlatiuo, remouetur reliquum. Si autem dictio exclusiua quando apponitur vni relatiuorum, non excludit reliquum, sequitur quòd dictum philosophi sit falsum, quando dicit, Non enim amplius principium si vni soli &c. Et hoc videtur esse magis apparens. quoniã dictio exclusiua nõ excludit ea, quæ sunt de ratione termini, cui apponitur, vt quia animal est de ratione hominis, nõ sequitur: Tantum homo currit, ergo animal nõ currit. Sic in proposito: Cum principiatum sit de ratione principij, nõ sequitur, Tantum principium est: ergo principiatum non est.

Vt igitur scias, quam veritatem continet dictum philosophi, sic procedendum est. Primò, declarandum est, quando & quomodo modis dictio exclusiua excludit aliud à termino, cui apponitur. & quando non. Secundò, applicabitur ad propositum. & declarabitur dictum philosophi esse verum. & soluetur ratio facta in oppositum.

Quantum ad primum aduerte, quòd de dictione exclusiua datur hæc regula generalis. Dictio exclusiua excludit omne aliud, quod

quod distinguitur supposito à consortio prædicati, cui regulæ apponuntur pro sua declaratione tria corollaria.

Primum est, si duo relatiua distinguuntur non solum realiter, sed etiam supposito, vt pater, & filius; seruus & dominus, principium productiuum, & productum principiatum, dictio exclusiua apposita vni, excludit aliud: vt tantum pater est, ergo filius non est. Sic enim exponitur, pater est, & nullum aliud distinctum supposito à patre est. Sed filius est aliud suppositum à patre, ergo filius non est. Si autem sint duo relatiua, quæ non distinguuntur realiter & supposito, vt quando idem mouet seipsum secundum partem, puta Sortes manu percutit seipsum secundum pectus, non est necesse vt dictio exclusiua apposita vni, excludat aliud, non enim sequitur: Tantum mouens seipsum currit, ergo motum à seipso non currit. Nam vnum prædicatur de altero: hæc enim est vera: Mouens seipsum, est motum à seipso.

Secundum est, si aliquid est includens subiectum vel includitur à subiecto propositionis exclusiue, dictio exclusiua non excludit illud, vnde dictio exclusiua addita speciei non excludit genus nec alia superiora, nec differentiam constitutiua speciei, nec indiuiduum quod speciem includit, vnde nõ sequitur. Tantum homo est, ergo animal non est. ergo rationale non est. Et ratio omnium horum est, quia eadem attributione, qua prædicatum subiecto attribuitur, omnibus huiusmodi attribuitur. Non enim genus nec differentia constitutiua speciei nec indiuiduum sunt aliud à specie, quæ est subiectum prædictæ exclusiue.

Tertium est, si aliquid est includens aliud, vt partem sui essentialem, vel integram, dictio exclusiua addita vni, non excludit aliud, vnde non sequitur. Tantum homo est, ergo anima non est. Tantum domus est, ergo paries non est: quia eadem attributione, qua esse attribuitur toti attribuitur parti.

Quantum ad secundum, dico, q̄ ratio philosophi est vera, quia principium productiuum & principiatum productum distinguuntur supposito: quoniã nihil seipsum producit. & idè dictio exclusiua apposita vni, excludit aliud. Dico notanter principium productiuum, quoniam non est necesse principium formale nec materiale distingui supposito à suo principiato, imò se habent ad ipsum, vt pars & totum. & idè non est necesse dictionem exclusiua additam principio, excludere principiatum. vnde non sequitur: Tantum anima est, ergo homo non est: quoniam anima & homo non distinguuntur supposito.

Ad rationem in oppositum, quando dicitur, quod dictio excludiua non excludit terminum, qui est de ratione termini, cui apponitur, hæc non est vniuersaliter vera, nisi quando illa duo non distinguuntur supposito, vt totum & pars, genus & species, indiuiduum & species. Non sic autem se habent principium productiuum & eius principiatum, vt docuimus. Quare &c. Hæc de presenti quaesito dicta sint.

QVAESTIO VIII.

Si finitum, & infinitum, & diuisibilitas primo & per se conueniunt quantitati.

Infiniti autem ratio quantitati congruit, sed non substantiæ, nec quantitati textu x v.

IN hac quaestione aduerte, quod difficultas stat in duobus. Primo, quia antequam diuidatur ens in x. prædicamenta, diuiditur per finitum & infinitum, vt ostendimus in tractatu de transcendentibus, ergo finitum & infinitum præcedunt quantitatem, & per consequens diuisibilitas. Præterea, sumpta quacunq; substantia, etiam abstracta, verum est dicere, quod est limitata vel illimitata, & per consequens finita vel infinita, & tamen ibi nulla est quantitas, ergo &c. Secundo facit difficultatem ly diuisibilitas. Nam remota quacunq; quantitate, non inconuenit genus diuidi in species, saltem in abstractis, vbi nulla est quantitas, ergo diuisibilitas conuenit substantiæ, etiam remota omni quantitate. Præterea, duæ species materiales, vt homo, & leo distinguuntur substantialiter per differentias suas, quæ non sumuntur à quantitate, sed à formis suis. Præterea, forma substantialis dat esse rei, ergo distinctionem & diuisibilitatem. Nam per propriam formam res habet esse, & distinguitur à quocunq; alio.

Tu igitur aduerte, quod moderni propter hæc argumenta frustra laborant, quoniam non tendunt ad sensum philosophi. Nam philosophus non loquitur contra Parmenidem & Melissum, de finito & infinito, nisi ad sensum eorum, contra quos arguebat. Melissus autem, sicut cæteri antiqui, arbitrabatur ens & corpus conuerti, ita quod non datur apud eos nisi ens corporeum. quod patet esse quantum, vnde in quarto lib. in tex. primo loquens de antiquis, inquit, & ea nanq; quæ sunt, omnes, scilicet antiqui, opinantur alicubi esse, quasi dicat, quia non tenent nisi ens corporeum, opinantur omne ens esse in loco ex consequenti quantum.

Et

Et quoniam sic opinabantur de ente, ideo credebant non dari finitum & infinitum, nisi secundum quantitatem molis.

Quando igitur dicit Philosophus, quod ratio infiniti congruit quantitati, sed non substantiæ, loquitur ex concessio à Melisso, & non absolute. Nam secundum verum philosophum, sicut est duplex quantitas, scilicet molis & virtutis, sic est duplex infinitum & finitum, quorum vnum congruit quantitati dimensiuæ, & dicitur infinitum quantitatum; alterum quantitati virtuali, & dicitur infinitum formale.

Ex his patet, quid dicendū sit ad argumenta inducta. Ad primum ergo dico, quod ens vt diuiditur per finitum & infinitum, ad mentem veri philosophi, non est solum ens corporeum, sed ens reale absolutum, vt docuimus in tractatu de transcendentibus in quinta diuisione entis. Tales autem modi entis non sumuntur à quantitate dimensiuæ, sed virtuali, quam concedimus præcedere quantitatem & diuisibilitatem in partes quantitatuas. Idem dicitur ad secundum argumentum, quoniam limitatum & illimitatum, vt docuimus in eodem tractatu, in abstractis sumitur ab essentia, & non à quantitate. Quomodo ab essentia, vide illic.

Ad primum argumentum de diuisibilitate, dico quod duplex est diuisio, scilicet formalis, prout hæc essentia non est illa, & materialis in partes quantitatuas. Tunc ad argumentum concedo, quod in abstractis est diuisio formalis, & non materialis, de qua loquitur hic contra Melissum. Hæc enim fit per solam quantitatem, vnde in quinto Metaphysic. in quest. xx. disputauimus, si diuisibilitas est propria ratio quantitatis. Idem dicitur ad secundum: Nam homo & leo distinguuntur formaliter & substantialiter ante quantitatem. Quidditas enim hominis est alia substantialiter à quidditate leonis. Et aduerte, quod non solum in rebus perfectis secundum speciem soluitur diuisibilitas formalis & essentialis, sed etiam in materia cœli & in materia horum inferiorum. Nam in via nostra, vt docuimus in octauo Metaphysicæ in quaestione decimatertia, remota quantitate distinguuntur essentialiter, eò quod sunt duæ potentia passiuæ distinctarum rationum, & essentialiter distinctæ. Conceditur tamen, quod materia horum inferiorum solum in partes materiales diuiditur, & sic per quantitatem, vnde remota quantitate & forma materiæ Sortis & Platonis, omnino essent indistinctæ. Hæc de presenti quaesito dicta sint.

QVAESTIO

QVAESTIO IX.

Si totum & partes simul sumpta sunt ide m realiter.

Vtrum unum aut plura pars & totum. Textu xvii.

In hac quaestione non est hic immorandum, quoniam eam resoluimus in libr. vij. metaph. in q. vltima, & pertractauimus viam. beat. Tho. & Heruei & commen. & tu vide illic.

QVAESTIO X.

Si ratio philosophi in textu xix. concludit contra antiquos.

At uero si omnia quæ sunt, ratione unum sunt, sicut est tunica, & indumentum. Textu, xix.

In hac quaestione aduerte, quòd difficultas stat in hoc, philosophus vult probare cõtra antiquos, quòd si omnia quæ sunt, sunt vnum ratione, ergo eadem erit ratio duorum cõtradiçtoriorum. Et sic ens & non ens erunt idem. Consequentiam autem sic deducit philosophus: Si omnia sunt vnum ratione, ergo eadem ratio erit boni & mali. Et cum malum sit non bonum, ergo erit eadem ratio boni, & non boni, quæ sunt cõtradiçtoria, & cum alterum cõtradiçtoriorum sit non ens, ergo erit eadem ratio entis & non entis: & cum illa, quorũ est vna ratio, sint idẽ, ens & nihil erũt idẽ.

Hæc est ratio philosophi, & quòd non valeat, ostenditur sic: Nã stante eodem modo arguendi, probaretur contra philosophum, quòd inter cõtradiçtoria datur medium, & arguetur sic, inter bonum & malum datur medium, & manifestius inter album & nigrum, Sed nigrum est non album; ergo inter album & nõ album datur medium. Sed album & non album sunt cõtradiçtoria, ergo &c. Patet autem, quòd hoc oppugnat philosophus in j. poste. & in x. metaphys. tex. xv. vbi & formauimus quæstionem, quæ est vndecima in ordine. Ergo ratio prædicta philosophi contra antiquos nihil valet.

Hic inuenio duos modos respondendi. Primus est quorundam, qui dicunt, quòd ratio philosophi contra antiquos stat in hoc. Si album & nigrum habent eandem rationem, ergo album & nigrum sunt idem, ergo idem erit album nigrum. Et cum nullum ens sit album nigrum, sequitur stãte opinione antiquorum, quòd ens, puta album, & nõ ens, puta album nigrum, erunt idem. Sed quicquid sit de isto modo dicendi, nisi aliud dicatur, patet quòd

quòd nõ soluit instantiam, qua probatur quòd stante eodem modo arguendi, probaretur inter cõtradiçtoria dari medium.

Secundus igitur modus respondendi, & verior, extrahitur virtualiter ex bea. Tho. qui postquam exposuit text. xix. inquit: Aduertendum verò, quòd sicut dicit philosophus &c. Ex cuius verbis & sententia potest colligi, quòd ratio supra posita philosophi contra antiquos, non tenet de forma, sed de materia, scilicet ex aliquo concessio ab aduersario, ideo stante eodem modo arguendi non potest trahi ad aliud, propositum. Concedebant autem antiqui non dari multitudinem nec pluralitatem secundum rem, nec secundum rationem, ideo sequitur ex suo concessio, quòd entis & non entis est eadem ratio. Contingit enim non solum ens, sed etiam non ens apprehendi ab intellectu. Aliter intellectus non formaret hanc propositionem, ens distinguitur à non ente. Quorum autem est vna ratio, illa sunt eadem, ergo stante suppositione antiquorum, ens & non ens sunt idem. Ad instantiam autem factam de medio inter cõtradiçtoria, patet quid dicendum sit, concluderet vtique, si ratio quam format philosophus, valeret de forma, tunc enim seruato eodem modo arguendi, teneret in alio proposito. Sed quia non tenet nisi de materia, ideo non oportet trahere ad aliud propositum. Sic dicendum occurrit. Et tu confidere. Hæc de præsentis quæstio dicta sunt.

QVAESTIO. XI.

Si ratio Melissi peccat in forma, & propter quid.

Est autem magis onerosa Melissi ratio, & non habens defectum. Textu xxxi.

In hac quaestione aduerte, quòd alio modo formatur ratio Melissi à bea. Tho. & alio à Commenta. Vt igitur videas quomodo peccat, & propter quid, tria agenda sunt. Primò, formabitur secundum bea. Tho. & secundum Commentato. Secundò, declarabitur propter quid peccat. Tertiò, declarabitur, si in aliqua materia talis modus arguendi potest saluari. Nam vt dicemus, visus est philosophus aliquando seruasse talem modum arguendi. Et ideo si in nulla materia talis modus valeret, qua ratione reprehendit Melissum, eadem & ipse reprehendendus esset.

Quantum ad primum aduerte, quòd ratio Melissi potest formari hypotheticæ, & categoricæ, hypotheticæ sic, si ens est facti, habet

habet principium. Ergo si non est factum, non habet principium. Sed ens non est factum, vt probat ipse Melissus; ergo non habet principium. Et hoc modo format eam beat. Tho. & dicit eam peccare in forma, quia arguit à destructione antecedentis, ad destructionem consequentis. & sic committitur fallacia consequentis, eò quòd arguitur ab inferiori ad superius negatiuè, quòd non valet. Non enim sequitur, Si tu es homo, tu es animal, ergo si non es homo, non es animal. Nam leo non est homo, & tamè est animal. Categoricè autem sic formatur. Omne quòd est factum, habet principium, Sed ens non est factum, ergo non habet principium. Et hoc modo videtur formare eam Commentator in commento xxij. ibi. Et cum Melissus habuit hoc pro vero &c. Et dicit Commentator, quòd ille modus arguendi non valet, eò quòd non est necesse, si prædicatum affirmatur in eo, in quo affirmatur subiectum, quòd prædicatum negetur ab eo, à quo negatur subiectum. Patet enim quòd animal affirmatur de homine, & de asino, & tamen non sequitur quòd quia homo negatur ab asino, etiam animal negetur ab asino. Stat enim quòd asinus non sit homo, & tamen sit animal. Sic est in proposito: licet enim habere principium, affirmetur de omni quòd generatur: non tamen est necesse quòd negetur ab omni quòd non generatur. Nam corpus cœli non generatur, & tamen habet principium, scilicet magnitudinis cum nō sit infinitum. Sicut igitur non valet hic: Omnis homo est animal, Asinus non est homo: Ergo asinus non est animal. Arguitur enim in prima figura cum minori negatiua, sic non valet ratio Melissi,

Quantum ad secundum, aduerte, quòd si quaratur quare non valet modus arguendi à destructione antecedentis ad destructionem consequentis, sed bene: e conuerso respondendum est, quia in primo processu, scilicet à destructione antecedentis arguitur reductiuè in prima figura cum minori negatiua, ex qua nihil sequitur, vt declaratum est in Logicis. In secundo autem processu, scilicet à destructione consequentis &c. arguitur reductiuè in secunda figura, in qua non incouenit minorem esse negatiuam. Tunc enim prædicatum in ma. & mi. stat pro medio, & consequens habet rationem prædicati, sic arguendo. Si omnis homo currit, mouetur. Sed homo non mouetur, ergo vò currit. Patet quòd hoc argumentum est reductiuè in secunda figura sic: Omne currens mouetur. Sed homo non mouetur, Ergo homo non currit.

Quantum ad tertium aduerte quòd licet talis modus arguendi non valeat de forma: potest tamen valere de materia, vt in termini

nis

nis conuertibilibus. & ratio huius est. Quia hic modus non valet, quotiens arguitur ab inferiori ad superius negatiuè, sed duo termini conuertibiles, non se habent vt inferius & superius, sed sunt æqualis ambitus, idè quicquid attribuitur vel negatur ab vno, attribuitur alteri, vel negatur ab eo. Vnde bene sequitur, si homo est lapis, rationale est lapis, Sed homo non est lapis, ergo &c. Et hoc modo arguendi, aliqui arbitrantur Arist. vsum fuisse in j. de anima in text. xij. & de hoc formauimus in j. de anima q. x. & idè si Melissus argumentatus fuisset in terminis conuertibilibus poterit rolerari. Sed argumentatus est in terminis non conuertibilibus: in plus est enim habere principium, quàm esse factum, vt declarat philosophus in text. & idè rectè improbat. Hæc de præsentibus quaesito dicta sint.

QVAESTIO. XII.

Si possibile est partem moueri, toto quiescente.

Postea, propter quid immobile, si unum est.

Textu XXIII.

IN hac questione aduerte, quòd si textus philosophi teneatur in suo proprio sensu, non habet difficultatem. Dicebat enim Melissus hanc consequentiam esse veram, Si ens est infinitum, est immobile, quia quòd mouetur, extra locum priorem tendit, Sed infinitum cum occupet omnem locum, non potest tendere extra priorem locum: ergo est immobile. philosophus autem improbat illam propositionem omne, Quòd mouetur, tendit extra priorem locum. Non enim est vera, nisi in motu locali recto, qui est motus de loco ad locum. Vnde stante cœlo semper in eodem loco, partes cœli mutant locum, vt declarabitur in iij. lib. Et assignato corpore fluxiuo, vt sunt aqua, & aer, stat partes per circungirationes moueri, & tamen totum non exit locum suum, vt patet, quando circungiratur aqua in vase: id autem accidit, quoniam fluxiuua sunt facilis diuisionis. Non sic verò potest fieri in solidis, quoniam mota parte lapidis, stante continuitate de necessitate totus lapis mouetur. Et de continuo solido propriè intelligitur dictum philosophi in quinto metaphysica, in textu octauo, cum dicit: Continuum est, cuius motus est vnus. Idem patet de aère, cuius pars in vno loco potest condensari vt sub arctico, & in alio rarefieri, vt in meridie, & pars consequens secundum partes

mutat

mutat locum. Non tamen totus aer egreditur spheram suam. Patet ergo, quod textus philosophi in se non continet difficultatem. Sed expositores moderni fecerunt ipsum difficilem per accidens, eo quod disputant multas conclusiones, quas ad hunc locum reducunt, & tamen proprie discutiendae sunt, partim in lib. iiii. partim in vj. vel vij. & principales sunt istae.

In motu circulari non est necesse quamlibet partem mobilis mutare locum, secundum subiectum. Sed haec conclusio an sit vera & in quo sensu, pertractanda est in iiii. lib. quando inuestigabimus de localitate vltimae sphaerae.

Si aliquid mouetur localiter, circulariter non est necesse omnia eius puncta moueri vt sunt poli. Haec disputabitur in iiii. libro cum agemus de immobilitate loci, & praecipue, quia huic videretur contradicere Commenta. in ij. caeli comment. xiiii.

In motu circulari vero, quaelibet pars mouetur secundum subiectum. Haec discutietur in lib. iiii. & in quo sensu possit saluari: pro nunc de quaestione proposita, & de his conclusionibus non est aliud dicendum.

QVAESTIO XIII.

Si ex eo, quod diffinitio habet partes secundum rationem possumus concludere diffinitum habere partes secundum rem.

Quod autem diuiditur quod vere est & c. ubi dicit Comment. Nam partes rei, quae sunt secundum diffinitionem, praecedunt rem in esse. Text. &

Commentar. X V I I I.

IN hac quaestione aduerte, quod petit eandem difficultate, qua solet quaeri, vtum partes diffinitionis correspondeant partibus rei diffinitae, puta genus materiae differentia formae. Sed sciro, quod hanc quaest. ordinaui & resolui in vij. Metaphy. & est quaest. xv. super tex. xxxiiij. qui incipit, vtrum autem ratio ad rem & c. Et Thomisticae determinauit partem negatiuam, quod, scilicet non est necesse parte diffinitionis correspondere parti in re, Imo quaelibet pars dicit totam naturam diffiniti, sub diuerso tamen conceptu: vt illic declarauimus, & soluius ac reprobauimus sententiam Ianduni, vt illic videre poteris. Verum quia dictum Comment. in hoc j. Physico. in comment. xxviiij. videretur aduersari sententiae nostrae quoniam dicit, partes rei, quae sunt secundum diffinitionem praecedunt rem in esse, ideo pro nunc supponedo, quod

Comment.

Comment. concordet cum bea. Tho. de vnitae formae incomposito, debemus declarare quem sensum habeat Commentator.

Hic ergo inuenio duas declarationes. Prima est Gregorij in ij. fen. distinct. xvj. quaest. ij. Ad tertium, qui dicit dictum philosophi & Comment. tam hic, quam in vij. Metaphys. debere intelligi de diffinitione data per terminos in obliquo, vt homo, est quid compositum ex anima & corpore, in qua diffinitione constat, quod anima & corpus sunt partes, non solum secundum rationem, sed etiam realiter distincte: non autem debet intelligi de diffinitione, cuius termini sunt in recto, quonia vtraque pars talis diffinitionis praedicatur de diffinito in recto & per consequens dicit totum.

Sed haec declaratio non est ad mentem philosophi, nec Commenta. quoniam in hoc j. lib. in text. & Comment. xxviiij. assignatio per terminos in recto: vt, homo est animal bipes, vbi dicit Comment. necesse est, vt animal, quod est genus hominis, & bipes, quod est eius differentia, sint entia in rei veritate. Patet ergo, quod philosophus & Comment. intendunt de diffinitione, quae etiam datur per terminos in recto, & ideo declaratio Gregorij non sufficit.

Secunda declaratio, quae est magis consona principiis Commenta. stat in hoc: Omne compositum ex genere, & differentia, potest dici compositum ex materia & forma. Non quod genus significet solam materiam & differentia solam formam: sed quia genus significat totam sub conceptu confuso: & sic habet modum materiae, quae in se indistincta est, differentia autem significat totum sub conceptu distincto, & sic habet modum formae. In hoc ergo sensu partes diffinitionis substantiae naturalis significant partes in re, & praecedunt rem in esse: quia indicant compositionem materiae & formae, quas constat esse res distinctas in substantia naturali diffinita, non solum, vt apprehenditur, & diffinitur, sed considerata secundum esse reale & naturale. Et quoniam vt dixi, totum hoc negotium, terminatum, est in vij. Metaphys. in quaest. xv. ideo hic non est longius immorandum.

QVAESTIO XIII.

Si in absolutis & relatiuis diffinitio potest esse circularis, vel saltem in relatiuis.

Amplius quaecunque in diffinitiuua ratione insunt, aut ex quibus sunt. tex. xxx. super quem textum dicit Comment. Illa,

c

que accipiuntur in ratione diffiniēte rem, impossibile, ut in diffinitionibus illorum accipiantur ille res, quoniam partes diffinitionis præcedunt diffinitum &c.

IN hac quæstione stat difficultas, quoniam pro vtraq; parte adest ratio. Nam pro parte negatiua, stat auctoritas Commentar. inducta. & bea. Tho. in expositione tex. xxix. determinat impossibile esse, diffinitione circulari, quoniam idem esset notius, vt diffiniens, & ignotius, vt diffinitū. Omnis autem diffinitio est ex notioribus & prioribus, ex vj. Topic. Pro parte autē affirmatiua stat Porphyrius saltem pro relatiuis: quoniam in prædicabilibus in cap. de specie, vult quod genus & species per se inuicē diffiniantur, & Commen. in ix. Metaphy. in cōmen. xj. dicit, quod actus & potentia sunt relatiua cōtraria. & vtrunq; relatiuorum accipitur in diffinitione alterius, & non accidit inde malū. hæc Commen. & confirmatur ratione: quia vnum relatiuorum nō potest esse sine alio, ergo non potest diffiniri sine alio. probatur consequentia. Quia sicut res se habet ad esse, sic ad cognosci, ex ij. Metaphy. tex. iij.

Aduerte, quod hanc difficultatem tetigimus in ix. lib. Metaph. in quæst. xij. in responsione ad primum dubium. Vt igitur habeas hęc plenē resolutionē, aduerte, quod hęc inuēnio duas opiniones; quarum vtraque est sustentabilis.

Prima dicit, quod tam in absolutis, quàm in relatiuis potest esse diffinitio circularis. Sed distinguit de diffinitione: quoniam aliqua est essentialis, aliqua per additamentū. In essentiali omnia diffinienda sunt de essentia diffiniti, in ea, quæ est per additamentum, nō omnes partes diffinitiuæ sunt de essentia diffiniti: vt patet, quando diffinitur accidens per subiectū. non enim subiectum est de essentia accidentis. Dicit igitur hæc opinio, quod diffinitio essentialis non potest esse circularis, eō q̄ semper datur per priora, & notiora simpliciter, & non solum quo ad nos. Diffinitio autem per additamentum, potest esse circularis in absolutis & relatiuis. In absolutis quidem, vt quando diffinimus passionem per subiectum, aliquādo etiam diffinimus subiectum per passionem, vt quando loco differentia incognita assumimus in diffinitione propriam passionem. Idem fit etiam in relatiuis, quando enim diffinimus patrem per filium, cum filius non sit intrinsecum, & quidditatiuum prædicatum de patre, talis diffinitio est per additamentum: & econuerso, quando diffinimus filium per patrem, Et de talibus diffinitionibus non est verum, quod semper dentur

per

per priora & notiora simpliciter. Sed sufficit, quod dentur per notiora quo ad nos. Et quoniam in notioribus quo ad nos, potest accidere circulatio (accidit enim quod aliquando cognoscimus passionem per subiectum, aliquando econuerso) ideo potest in talibus diffinitionibus esse circulatio.

Et secundum hanc opinionem dicendum esset, quod dictum Comment. in comen. xxix. huius primi libri, & dictū bea. Tho. allegata pro parte negatiua, debet intelligi de diffinitione essentiali, & non vltra. Nec te moueat exemplum philosophi de animali & bipede, per quod videtur assignare diffinitionem per additamentum, eō quod bipes non est differentia essentialis diuidens animal, sed rationale, & suum oppositum, sumit enim bipes loco differentia essentialis, & hæc fuit eius consuetudo in sua philosophia.

Secunda opinio, quæ videtur esse Burlei in prima Physic. super tex. xxix. dicit, quod nullum relatiuū potest diffiniri per reliquum diffinitione completa, eō quod omnis completa diffinitio debet esse per notiora, & priora. & ad dictum Porphyrii & Comment. in ix. Metaphy. dicit nō esse mentem eorum, quod vñ diffiniatur per reliquū, sed quod cognoscatur cū reliquo, & nō per reliquum. Et fundat se super Auicennā, qui videtur sic dicere in logica sua.

Sed si bene aduertis, non potest sic saluari dictum philosophi & Commen. Nam Porphyrius in cap. de specie: & Commen. in ix. Metaphy. in comen. xj. dicunt expressē vnum relatiuum poni in diffinitione alterius.

Vt igitur salues dictum Commenta. & quia videmus communiter sic fieri, quod scilicet relatiua per se inuicem diffiniuntur: vt seruus per dominum, & econuerso, magister per discipulum, & econuerso, duplū per dimidiū, & econuerso, melius est, vt sequaris determinationē, quam fecimus in nona Metaphy. in quæst. xij. quam ostendimus esse consonam expositioni bea. Thom. vide illic, ne inutilis fiat repetitio.

Et tu aduerte, quod mens philosophi est, vnum relatiuum diffiniri per alterum: nec est necesse omnem diffinitionem, præcipuē in relatiuis dari per priora & notiora. & de hoc vide in libr. sexto Topico, in cap. v. vbi sic inquit: Oportet autem non latere, quoniam quædam fortasse non est diffiniri aliter: vt duplum sine dimidio, & quæcunque per se ad aliquid dicuntur. Et infra, Necesse est in alterius diffinitione simul sumi & alterum. Hæc de præcæti quæsto dicta sunt.

*Si in omni accidente inseparabili ponitur
subiectum in diffinitione eius.*

*Accidens enim dicitur hoc, aut quod contingit esse, &
non esse, aut in cuius ratione est hoc, cui accidit.*

Textu XXXVIII.

IN hac questione aduerte, q̄ difficultas stat in hoc: Philosophus volens sufficienti diuisione diuidere accidens, diuidit in accidens cōmune, & in accidēs propriū. Cōmune appellat illud, quod aliquando inest, aliquando nō: vt calor in manu. Propriū appellat illud, in cuius diffinitione ponitur propriū subiectū, vt simum, & risibile, & par & c. Ex qua diuisione sequitur, q̄ accidēs sufficienter diuiditur per separabile & inseparabile, & separabile fit illud, in cuius diffinitione nō ponitur subiectū determinatū, vt Sortis fedit, Plato est albus. Non enim in diffinitione prædicati ponitur subiectum, vt patet, & inseparabile fit illud, in cuius diffinitione ponitur suum proprium subiectum, vt est simum, & crispum & c. Sed hæc diuisio non videtur sufficiens. nam nigredo est inseparabilis à coruo: & tamen in eius diffinitione non ponitur coruus. Idem intellige de Aethiope. Ergo diuisio philosophi assignata in text. xxvij. non est vera.

Resolutio huius quæstioni stat in hac distinctione: Accidens inseparabile est duplex. Nā quoddam fuit à principiis speciei, & dicitur naturalis proprietas, & illa nō potest diffiniri sine suo proprio subiecto, vt simitas sine naso, nec potest subiectū esse sine illa, licet possit intelligi non intellecta illa, quia est natura posterior: licet enim possit intelligi homo, nō intellecto risibili, tamē nō potest esse sine risibili. Et tale accidens dicitur accidens specificum inseparabile, quia nō potest separari à specie, à cuius principiis fuit. nec ab indiuiduo talis speciei, quoniā in indiuiduo seruantur principia speciei. Quoddam autē fuit solum à principiis indiuidui, vt à tali cōplexione particulari, à tali loco generationis, sicut est nigredo in Aethiope. & tale accidens, licet dicatur inseparabile respectu indiuidui, non tamen respectu speciei. Nam Aethiops, vt homo, non necessariò est niger, aliter omnis homo esset niger, sicut omnis homo est necessariò risibilis. sed vt hic homo, qui est talis cōplexionis & in tali regione genitus, idem dico de coruo. Et in diffinitione talis accidētis inseparabilis respectu indiuidui, nō est necesse ponere naturā specificam, vt proprium

prium subiectum, eò q̄ respectu speciei est accidens separabile, & quoniā philosophus in diuisione prædicta intēdit de accidente inseparabili respectu speciei. Vnde exemplificat de simo, in cuius ratione ponitur naris, idē bene dixit esse illud, in cuius ratione ponitur subiectum. Ad argumentum igitur, cum dicitur, q̄ nigredo est inseparabilis à coruo, & tamen coruus non ponitur in eius diffinitione, responderetur q̄ consequentia non valet, quoniā nigredo comparata naturæ specificæ tam in coruo, quā in Aethiope, est accidens separabile: philosophus autem intēdit de inseparabili respectu speciei, & nō solum respectu indiuidui. Quare & c. Hæc de præsentī quæstio dicta sunt.

QVÆSTIO XVI.

Si Philosophus in textu xxx. ponit secundam rationem contra Parmenidem.

Sed quod uerè est, sit accidens nulli, & de quo ambo. Textu XXX.

IN hac questione aduerte, q̄ Comment. & sequentes eum, vt Aegidius & Burleus, volunt hic formari secundam rationē cōtra Parmenidem, vt format Commenta. in Commen. xxx. in principio. Et sic discontinuant hunc text. à textu præcedenti. Sed b. Tho. & Themistius volunt, q̄ hic textus vsq; ibi: *Quidam autem rationibus vtriusq; acquiescunt, & c. sit potius conclusio præcedentis text. quā noua ratio.* Et idē continent hunc text. præcedēti. Nec ad hoc probandum inducunt aliquam rationem: quoniā dicit b. Tho. id satis apparere inspicienti literam. Themistius autem concludens & continuans literam, sic dicit in cap. xvij. *Multa igitur verè entia habebuntur, quanuis nec separari mutuo, nec disiungi ab eo, quod verè ens sit. Atq; id ipsum verè ens ex indiuisibilibus inseparabilibusque tamē compositur, tamen ex verè entibus constat.* Hæc illæ.

Sed contra hanc sententiam b. Tho. & Themistij, quidam nitescentes sustinere Comment. arguunt. Et primò arguit Aegidius exponens text. iij. & dicit in fine taxans b. Tho. Ex hoc autem apparet, q̄ litera præcedēs de indiuisibilibus adaptari debet Parmenidi, aliter non haberemus duas rationes contra Parmenidem, quibus acquiescebat Plato. Hæc ille. Potest ergo sic argui ad mentem Aegidij: Philosophus post textum prædictum, subiungit immediate: *Quidam autem rationibus vtriusque acquiescunt & c.* Ergo signū est, q̄ Philosophus præposuerat duas rationes contra

Parmenidem. Et non potest assignari locus, ubi incipiat secūda, nisi in textu prædicto: ubi Commentator format eam, ergo &c. Præterea, Petrus Pomponatius sic arguit contra b. Tho. dicit Philoſophus in tex. prædicto. Ex indiuisibilibus itaq; erit omne. Sed id nõ potest sequi ex præmissis. Non enim sequitur, si partes diffinitionis non sunt accidentia, ergo omne ens erit ex indiuisibilibus, & patet q̄ hæc consequentia nullam habet euidentiã, ergo ille textus non est continuatus cum præcedenti, sed est noua ratio contra Parmenidem.

Sed tu, vt defendas b. Tho. respondebis ad hæc argumenta, & ad argumentum Aegidij aduerte, q̄ b. Tho. virtualiter respondet in principio lectio. vij. huius j. lib. ibi considerandum primò, q̄ supra &c. Illic declarat b. Tho. quomodo Aristot. supra formaue- rat duas rationes contra Parmenidem, quarum vna deducebat Parmenidem ad hoc, q̄ non ens, est ens, & hæc posita fuit in text. xxvj. Altera deducebat ad hoc, q̄ si omnia sunt vnum, magnitudo est indiuisibilis. Et hæc posita fuit in tex. xxvij. Deinde in tex. xxx. declarat Philoſophus, quomodo aliqui vtriusq; rationibus acquiescunt. Ex quo patet, q̄ si Aegidius hanc declarationem bea. Tho. considerasset, non sic argumentatus fuisset contra eum. Aduertisset enim, q̄ potest assignari locus, in quo formata fuit secūda ratio, & non est textus ille, super quem Commentator format eam, sed superius, scilicet in textu xxvij.

Ad argumētum autē Petri Pomponatij, cum dicit: Non enim sequitur ex præmissis, scilicet si partes diffinitionis non sunt accidentia, ergo omne ens erit ex indiuisibilibus: concedo q̄ hoc consequens nõ sequitur ex antecedente quod format Petrus Pomponatius, quod nec est ad mentem Philoſophi. Sed ex hoc, si est tantum vnum ens, ergo non possunt poni partes quantitatuæ, nec partes magnitudinis, nec partes diffinitionis. Si hæc non possunt poni, ergo omne ens est ex indiuisibilibus, non quia sit compositum ex indiuisibilibus, vt exponit Comment. & Petrus Pompo. sed quia erit de numero indiuisibilium, quæ in se nullam continent pluralitatem, & hoc modo b. Tho. exponit ly ex indiuisibilibus. Nec valet instātia Petri Pompo. qui dicit, quòd incōgruè exponitur à b. Tho. ly ex indiuisibilibus, id est de numero indiuisibilium. Imò cōgruè exponitur, & est in vsu in multis. Vt cum dicimus, ex hominibus, id est de numero hominum, quidam sunt magni, quidam parui &c. Hæc de præsentī quæstio dicta sint.

QVAEST

QVAESTIO XVII.

Si infinitum est ignotum, & incognoscibile.

Si igitur infinitum, secundum quod infinitum est ignotum, secundum multitudinem quidem & magnitudinem. Textu xxxv.

In hac quæstione aduerte, q̄ philoſophus non intendit loqui hic, nisi de infinito materiali & quantitatio. Non autem intendit de infinito secundum vigorem. Illud enim cum sit perfectissimum, & maxime actu, est ex natura sua maximum, & primū intelligibile, sicut etiam est primum appetibile, vt patet in xij. metaph. tex. xxxvij. Loquēdo igitur de infinito quantitatio pro resolutione quæstī, quatuor agenda sunt. Primò ponetur diffinitio de infinito. Secundò, ex diffinitione duæ conclusiones. Tertio, inuestigabimus, si respectu cuiuscunq; intellectus ipsum infinitum est incognoscibile. Quarto, soluemus quædam argumēta, quæ videntur habere aliquam apparentiam.

Quantū ad primū diffinitio sic hæc: Infinitū potest cōsiderari dupliciter. Primò, quo ad rationē suā formālē, siue abstractē. secūdo, quo ad substratū, id est quantū ad illud, cui cōperit ratio infiniti, si posset esse: pura infinita magnitudo, infinitus numerus, infinitū corpus, &c. Et aduerte, q̄ eandem diffinitionē posuimus applicatam enti per accidens in vj. lib. metaph. in quæst. nona, in qua quærimus si de ente per accidens potest haberi scientia.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio: Infinitum sumptum primo modo, non est ignotum, imò de eo habetur noticia tradita à philoſopho. Nam de eo format philoſophus in iij. Physic. text. lxij. diffinitionem. Diffinitio autem est indicatiua rei diffinitæ, & non solum diffinit, sed & totum particularem tractatum de eo format, vt patebit in iij. lib. Præterea, oppositum est cognoscibile per suum oppositum, vt per rectum cognoscitur obliquum. Cum igitur finitum & infinitum sint opposita, & cognoscemus quid sit finitum, per ipsum cognoscemus quid sit infinitum, ergo &c.

Secunda conclusio: Infinitum sumptum secundo modo, est ignotum, & incognoscibile ab humano intellēctū. Probat, primò, quia nec est nec potest esse actu, vt probat philoſophus in iij. lib. Quod autem non est, nec potest esse, incognoscibile est: vt sic, quoniam vnum quodque in tantum scibile, in quantum ens, ens autem est, quod est vel potest esse, ergo &c. Præterea, etiam

si daretur infinitum actu quantitatum, necesse est, ut sit incognitum, in quantum infinitum. Nam non est cognoscibile, nisi sciantur omnes partes, & omnia principia sua, quot & qualia sunt, ut patet per Comen. in Comen. xxxv. Constat autem, quod cum partes & principia infiniti quantitatum sint infinita, non possunt sciri quot sint, aliter infinita essent finita, & numerata, quod implicat contradictionem, ergo &c. Et aduerte quod hic loquimur de cognitione distincta, & non de confusa & in vniuersali, quæ cognoscendo continuam cognoscimus partes infinitas in confuso, in quas est diuisibile.

Quantum ad tertium aduerte, quod licet respectu intellectus humani, qui vltimum gradum tenet in ordine intellectuum, omnes recte sentientes conueniant in hoc, quod infinitum sit ignotum, dubitatur tamen de intellectu substantiæ abstractæ, & de intellectu diuino, cum sint excellentioris gradus in cognoscendo, & ideo ad resolutionem huius dubij, præpono vnam distinctionem, ex qua formabuntur tres conclusiones.

Distinctio sit hæc, infinitum potest imaginari tripliciter cognosci. Primo, indistincte & in quodam confuso, & hoc est, quando infinita conueniunt in vno, ut infinitæ partes in continuo, & infinita indiuidua in vna natura specifica. Tunc qui cognoscit illud vnum, cognoscit indistincte & inconfuso infinita componentia, siue infinita contenta sub illo. non tamen ferendo intuitum distincte super illa, ut abinuicem distinguuntur, sed ut in illo communi conueniunt. Secundo, distincte, & hoc est, quando fertur distincte, intuitus super vnamquamque partem infiniti. Et hoc dupliciter: primo comprehensiuè, secundo successiuè. Comprehensiuè quidem, quando simul apprehenduntur, & non vna post aliam, omnes partes infiniti distincte & perfecte, & non solum in confuso, ut si ante oculos posita viderem infinita grana, sicque viderem, quod nullum esset à me non visum, non tamen vnum post aliud, sed simul. Successiuè autem, numerando partem post partem, & hoc est cognoscere infinitum modo infiniti. Nam ut dicemus in libro tertio, ordo est de ratione infiniti quantitatum, cognoscere autem comprehensiuè, est cognoscere modo finito.

Ex hac distinctione pono tres conclusiones. Prima, Intellectus humanus potest cognoscere infinitum indistincte & in vniuersali. patet ista: quoniam potest cognoscere continuum in quo sunt partes infinite componentes. Sicut enim est diuisibile in partes infinitas, ut declarabitur in vj. lib. sic ex eis componitur & potest cognoscere

scere naturam specificam, puta leonem, in qua multiplicabilia sunt in infinitum indiuidua, & breuiter cognoscens vniuersale, potest saltem in confuso cognoscere omnia singularia, quæ continentur in infinitum. Et de hac conclusione non est difficultas apud recte sentientes. Tale enim non est infinitum actu, sed potentiale.

Secunda conclusio: Nullus intellectus siue humanus siue abstractus citra primum, qui est intellectus diuinus, potest cognoscere distincte infinita, nec comprehensiuè, nec successiuè. Prima pars sic probatur: Si infinita debent distincte cognosci vel comprehensiuè, necesse est ut adæquent, à potentia & virtute cognoscantis, quoniam comprehensio adæquationem vel saltem æqualitatem quandam requirit: impossibile est enim minus comprehendere maius. Sed nec intellectus humanus nec abstractus citra primum potest adæquari infinito: quoniam cum solus intellectus primi sit infinitus, ut determinauimus in lib. xij. Metaphys. in quæst. omnes alij intellectus sunt limitatæ virtutis, ergo finiti, finitum autem non potest adæquari infinito, ergo &c. Secunda pars patet ex se, quoniam infinitum distincte & successiuè cognoscere, est numerare partem post partem: ita quod non detur pars, quæ non sit numerata, nec sit dabilis. Sed numeratio sicut & transitus repugnat infinito, ut declaratur in iij. lib. in tex. lxiij. vbi philosophus diffiniens infinitum quantitatum, de quo nunc loquimur, inquit, Infinitum hoc est, cuius secundum quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra accipere, ergo &c.

Tertia conclusio: Intellectus diuinus potest distincte & comprehensiuè cognoscere infinita, non autem successiuè. Prima pars probatur, Diuinus intellectus est virtutis infinitæ in cognoscendo, & medium per quod cognoscit, scilicet essentia sua, est infinitum contentiuè & representatiuè, ut tetigimus in libro xij. Metaphys. quæst. xxv. Ergo potest adæquari infinito, ergo comprehendere ipsum: ut tamen exponatur ly comprehendere in hoc sensu: diuinus intellectus comprehendit infinitum, quia nulla est pars in infinito, quæ non cognoscatur ab eo distincte, ergo &c. Secunda autem pars patet: Quia repugnat infinito numeratio & transitus, ergo est incognoscibile à quocunque intellectu per successionem. Vnde sicut Deus non potest cognoscere, hominem esse asinum, sic nec infinitum successiuè, & hæc impossibilitas non est ex parte intellectus, sed ex parte rei.

Quantum ad quartum aduerte, quod aliqui sic arguunt, intendentes probare infinitum secundum multitudinem esse cognoscibile

scibile distinctè ab intellectu humano.

Primò, Quot species intelligibiles possunt esse in intellectu nostro, tot obiecta per illas repræsentata possunt distinctè cognosci. Hæc est manifesta, quoniam vnaquæq; species distinctè & determinatè repræsentat id, cuius est species & non aliud, ergo per illam potest intellectus distinctè ferri super proprium obiectum repræsentatum. Sed in intellectu nostro possunt esse species huiusmodi infinitæ. Quod probatur. Quia possunt esse duæ, & tres, & quatuor, & non est maior ratio de centum, quàm de mille, ergo nec est maior ratio de finitis, quàm de infinitis. Et probatur consequentia, Si esset maior ratio, hoc esset, quia finitæ non repugnant adinuicem, infinitæ autem repugnant. Sed hoc non est verum, quoniam cum species intelligibiles habeant esse speciale in intellectu, etiam quòd essent species contrariorum non habent repugnantiam in intellectu, vt patet ex secundo libro peri hermen. ergo siue finitæ, siue infinitæ non habent repugnantiam adinuicem: & ex consequenti possunt esse infinitæ in intellectu.

Ad hoc negatur minor. Ad probationem dico, quòd est maior ratio de finitis quàm de infinitis, sed illa ratio non est repugnantia, vt bene probat arguēs. Sed est positio obiectorum finitorum, à quibus possunt abstrahi species finitæ, & defectus obiectorum infinitorum. Nam quia repugnant secundum philosophum, dari multitudinem actu infinita naturarum, à quibus possint abstrahi species intelligibiles, idèò nō possunt esse infinitæ in intellectu. Adde etiam, quòd naturæ specificæ rerum materialium sunt finitæ, & non possunt esse in maiori numero, secundum principia philosophi, & idèò species intelligibiles sunt finitæ.

Secundò arguitur sic: Cognouit philosophus, & probauit in octauo Physicorum, tempus & motum cæli esse infinita, ergo infinitum est cognoscibile.

Ad hoc respondetur, quòd tempus & motus non sunt infinita, sed tendunt in infinitum: & hanc extensionem in infinitum cognouit philosophus. Sed hoc non est cognoscere infinitum distinctè, comprehensiuè, aut successiuè. Hoc enim requirit quòd philosophus cognouisset omnes partes temporis simul, vel numerando partem post partem, quorum vtrunq; est impossibile, vt patet, quoniam tempus non est infinitum actu, sed potentia ex duratione eius interminata supposita æternitate mundi, vt patet Aristot. Hæc de præsentī quæsitō dicta sint.

Q V A E S T

Si Commenta. in commen. xxx v. formans primum syllogismum contra Anaxa. rectè formatum in secunda figura.

Si igitur infinitum, secundum quod infinitum, est ignotum Textu x x v. ubi Commenta. inquit, Et iste sermo est syllogismus in secunda figura.

IN hac quæstione aduerte, q̄ difficultas stat in hoc: In secunda figura non concluditur, nisi negatiua, & necesse est alteram præmissarum esse negatiuam. Præterea, in secunda figura non concludimus nisi directè. Sed in syllogismo, quem format Commenta. videtur cōclusio esse affirmatiua, & vtraq; præmissa affirmatiua, & concludit indirectè. Et vt hæc pateant, aduerte Commenta. sic formare syllogismum.

Omne compositum ex principiis infinitis in quãtitate, & forma, est compositum, quod non scitur ex quibus componitur, & ex quot. Hæc est maior & affirmatiua.

Omne compositum notum est compositum, quod scitur ex quot componitur, & ex quibus. Hæc est minor, & est affirmatiua.

Ergo omne compositum ex principiis infinitis, est compositum ignotum. Hæc est conclusio, & est affirmatiua.

Quod autem concludat indirectè, patet consideranti, quoniam subiectum conclusionis, est maior extremitas: & prædicatum est minor extremitas: & debet esse opposito modo, quando concluditur directè.

Vt igitur salues modum prædictum pro Commenta. aduerte, quo ad primum, quòd maior est in veritate negatiua, licet idiomate Commen. sit apparèter affirmatiua, vnde debet sic formari: Nullum compositum ex principiis infinitis in quantitate & forma, scitur ex quibus componitur & ex quot. Deinde formetur sic minor: Omne compositum notum, scitur ex quibus componitur & ex quot. Deinde concludatur sic directè: Ergo nullum compositum notum componitur ex principiis infinitis. Et sic patet, quòd est formaliter in secunda figura.

Quantum autem ad conclusionem, quam facit Commen. dico, quod est æquipollenter negatiua, æquipollet enim huic: Ergo omne compositum ex principiis infinitis, non est notum. nam esse ignotum, & non esse notum, æquipollet.

Quantum ad concludendum indirectè dico, quòd non potest excusari,

excusari, nisi in hoc, quod quando arguitur in secunda figura, & concluditur conclusio negatiua vniuersalis, non refert siue concludatur directe siue indirecte, eò quod vniuersalis negatiua conuertitur in seipsam. Siue enim dicatur: Nullus homo est lapis, vel nullus lapis est homo, nihil refert, eò quod sunt æqualis veritatis: Sic in proposito, siue concludatur, Omne compositum ignotum est, compositum ex principiis infinitis, vel omne cõpositum ex principiis infinitis, est compositum ignotum, nihil refert, licet nõ feruetur formalis modus arguendi in secunda figura. Sufficit, quod potest reduci vt nos formauimus. Sed de hoc parum curauit Cõmentator, qui circa modum formalizandi non multum fuit sollicitus. Hæc dicta sunt pro conseruando Cõmentatore in hoc loco. Et tu considera.

QVÆSTIO XIX.

*Si datur minimum naturale, tam in homogeneis,
quàm in heterogeneis.*

*Manifestum igitur quoniam impossibile est carnem,
aut os, aut aliquid aliud quodcumq; esse in ma-
gnitudine, aut in maius aut in minus.*

Textu XXXVI.

In hac questione, in qua intendo defensare viam nostrã, sic procedendum est. Primò, ponentur aliqua distinctiones. Secundò declarabitur illud, in quo communiter concordant loquentes de hac materia. Tertio, declarabitur illud in quo bea. Tho. & sequentes eum discordant præcipue, & via Scoti: & sustinetur via bea. Tho. & soluẽtur rationes Scoti. Quarto, declarabitur, si in dictis philosophi tenentes partem negatiuam, habent aliquid appãres fundamentum.

Quantum ad primum, aduerte quod difficultas stat in hoc. Cùm omne corpus finitum sit quoddam cõtinuum, & omne cõtinuum sit diuersibile in infinitum, & nunquã possit resolui in indiuisibilia, videtur quod quacunque parte data, possit dari minor, & sic nunquã deueniemus ad minimum. Quod autem cõtinuum non possit resolui in indiuisibilia, manifestabit in lib. vj. Vt igitur videamus quomodo sit dabile minimum in re naturali, & quomodo non, ponitur duplex distinctio.

Prima est, corpus naturale est duplex, scilicet homogeneum, vt elementa pura, heterogeneum, vt compositum elementarum con-

stans ex partibus diuersarum naturarum, vt corpus, plãta & animalis.

Secunda est: Minimum naturale potest considerari dupliciter. Primò, vt inexistens, & esset illud, quod non potest separatim existere extra totum. Secundò, vt per se existens, & esset illud, quod si separaretur à toto, adhuc conseruari potest in esse.

Quantum ad secundum aduerte, quod duo sunt in quibus communiter concordant loquentes de hac materia.

Primò, cõcordant quod minimum inexistens tã in homogeneis quàm in heterogeneis non est dabile, & ratio est, quia quacunque parte carnis data, illa est corpus, ergo habet partes, & cùm pars sit minor toto, ergo nulla caro, nec vlla pars carnis poterit esse minima. Nam si secundum te datur minima pars carnis inexistens, quæro, aut illa pars est substantia corporea, aut incorporea. Patet, quod non secundum: ergo primum. Sed omnis substantia corporea est quanta, ergo diuisibilis. Quantum est enim quod est diuisibile in his quæ insunt ex v. metaph. si diuisibilis, cùm pars sit minor toto, dabitur caro inexistens minor minima, quod implicat contradictionem.

Secundò communiter concordant, quod minimum per se existens in heterogeneis, necesse est dare, & ratio est, quia in illis forma substantialis determinat sibi certam quantitatem, sicut & certas dispositiones in materia. Præterea, habet determinatã virtutem, ergo determinatã magnitudinẽ. Patet cõsequencia: Quoniam cæteris paribus in maiori corpore est maior virtus, & in minori minor: vt declaratum est in j. cœli. Si determinatã magnitudinem, ergo & in maius, & in minus. Quare & c.

Quantum ad tertium aduerte, quod discordia stat in minimo per se existenti in homogeneis. Nã bea. Tho. in tota doctrina sua, præcipue in expositione præsentis text. & in j. parte q. vij. ar. iij. tenet partem affirm. vniuersaliter, tã in heterogeneis, quàm in homogeneis. Burleus autẽ in j. phys. super text. xxviii. nõ determinat se, sed vtrãq; viã probabiliter sustinere videtur, ideò relinquit, præcipue quoniam rationes ab eo adducte, sunt rationes virtualiter Scoti, quas infra intendo soluere. Tu igitur aduerte, quod Scot. in ij. dist. ij. q. ix. tenet, quod sicut non dat minimum inexistens tã in homogeneis, quàm in heterogeneis, sic nec dat separatim, & per se existens. Et quoniam intendo defensare viã nostrã, ideò primò ponã cõclusionẽ Thomisticã, cù rationibus suis. Secundò, soluã principales rationes Scoti, & sic terminabitur quæstio. Cõclusio Thomistica sit hæc, Omne corpus naturale, quod scilicet habet esse per se, & separatim existens, diuisum actu à quo

à quocunq; alio, siue fit homogeneū, vt hæc aqua, hæc caro: siue heterogeneum, vt homo. Et hoc dico ad differentiam partium corporum naturalium inexistentium, & quæ nõ dicuntur habere determinatam formã, nec per se etiam, sed participant formã. & esse totius: quoniam vt patet ex prædictis in his non datur minimum, in aliis autem per se existentibus datur minimum. Hanc conclusionem sic probem, suppono dictũ philosophi in ij. de anima tex. xxiiij. Vnusquisq; actus nõ est aptus fieri, nisi in potentia existente disposita, & in materia propria. Suppono insuper, quod materia nullius formæ in ea de nouo generabilis est, secundum se, & absolute, & quocunq; modo se habens propriũ, & proximum susceptiuum, sed taliter, & causaliter disposita suppono vltius, q̃ inter omnes dispositiones, quas requirit materia ad recipiendã formã, est quantitas. Prima dispositio, cuius signum est, quod formæ elementorũ, quæ sunt imperfectissimæ in comparatione formarum cõpositorum, determinant sibi certas quantitates & magnitudines in materia: vt patet etiam per Commenta. in lib. de substantia orbis, vbi inquit, Videmus quod forma caliditatis, quando agit in aquam, incipit aqua augeri in dimensionibus, & vicinari dimensionibus aëris. Cum ergo peruenerit ad maximam quantitatem aquæ, tũc subiectum denudabitur à forma aquæ, & quantitate dimensionum aquæ, & recipiet formã aëris, & quantitatem dimensionum propriarum formæ aëris. hæc Commen. Ex his arguo sic, Si non datur minimum per se existens, ergo non quælibet forma fieret in materia determinatè sic disposita. Quod est contra primum suppositum. Probatur consequentia, quoniã per tertium suppositum quantitas est prima dispositio. Ergo si non datur certa & determinata quantitas, non solum in maius, sed & in minus in materia, vt recipiat formam, non fieret forma in materia sic determinatè disposita, sed indifferetè, quod etiam repugnat sensui. Præterea, si forma non determinat sibi certam quantitatem in materia secundum maius & minus, ita quod potest saluari in quatumcunq; magna, & in quatumcunq; parua, ergo superflua esset actio naturæ in augendo dimensiones aquæ pro generatione aëris, & diminuendo dimensiones aquæ pro generatione terræ. Præterea, si non est necesse dare minimum per se existens, ergo forma elephantis poterit saluari in quantitate tam parua, quanta est grani sinapis, quod est absurdum. Nec valet dicere, consequentiam non valere, quoniam forma elephantis requirit corpus organicum heterogeneum, quod dedit esse determinatæ quantitatatis. Nam si partes ho-

mo-
ge

mogeneæ, ex quibus componitur corpus elephantis, vt caro, os, neruus, possunt esse semper minores, poterunt in tā parua quantitate sumi, quod constituent corpus heterogeneum in quantitate grani sinapis eiusdem rationis cum corpore, quod nunc habet elephas, & in illo poterit saluari forma elephantis. Præterea, hæc est intentio philosophi in j. physico. tex. xxviiij. contra Anaxago. vbi inquit, quod est dare minimã carnẽ, & minimã aquam. Et iterum inquit, Si omne corpus remoto quodã, necesse est minus fieri, carnis autè determinatæ est quantitas & magnitudinẽ & paruitate, manifestum est q̃ ex minima carne nullum segregabitur corpus, erit enim minus minimo, vbi Cõmen. declarat inquit. Et cum sit manifestum per se, q̃ omne corpus quando ex eo dimittit aliquid, sit minus: & etiam manifestũ est per se, q̃ quantitas carnis est terminata in magnitudine & paruitate, manifestũ est, q̃ ex minima carne, qua nulla caro potest esse minor, impossibile est exire corpus consimile omnino & c. Et q̃ Cõmen. fuerit eiusdẽ sententiæ, patet in vj. phy. in cõmen. xxxix. vbi inquit, q̃ minimus color est terminatus p se, quæadmodũ minima forma est terminata scilicet q̃ minimum, quod potest esse coloratũ in actu, est terminatũ: quæadmodũ minimum, quod potest esse aliquod demonstratũ, est terminatum. Verbi gratia, quoniam minima aqua est terminata, & similiter de aliis corporibus simplicibus & cõpositis. Et in Comment. xxxij. dicit, quod minimum de omni generato est terminatæ quantitatis. Verbi gratia, minima pars ignis, est terminata scilicet minima pars, quæ potest esse ignis. Patet igitur, quod Cõmen. in homogeneis cõcedit minimum p se existens. Quod autè concedat in heterogeneis, patet in eodẽ lib. vj. in Cõmen. xcj. vbi inquit: Omne generabile naturale habet aliquam quantitatẽ naturaliter in initio generatiõis, & in fine, & ista quantitas habet extremũ & mediũ. Verbi gratia quũ quantitates embrionũ sunt terminatæ scilicet maximi & minimi. Et similiter hominũ quantitates sunt terminatæ scilicet maximi & minimi, vnde impossibile est augeri in infinitũ, aut diminui. Nam si trãserit quantitatẽ naturalem in diuisione & additione, statim corrumpetur ens. Actio enim cuiuslibet enti perficitur per quantitatẽ & qualitatẽ terminatam, sicut est dispositio in entibus artificialibus. Hæc Commentator.

Scotus autè, vbi supra, tenet quod nõ datur minimum, nec existens, nec per se existens, nec in homogeneis, nec in heterogeneis, & intentum suum probat sic: Sicut essentiale est, quanto posse diuidi in partes, ita est ei essentiale, quod vnumquodque in quod diui

diuiditur, possit esse hoc aliquid, ergo nulli eorum repugnat per se esse, ergo quæcunque pars, in qua est diuisum quantū sub quacunque quantitate sit, in paruitate potest per se existere, & sic non deuenire ad minimum per se existens. Antecedens est philosophi in v. Metaphys. & consequentia nota, quoniam omne, quod potest esse, hoc aliquid, per se potest existere. Hoc enim est de ratione hoc aliquid.

Ad hoc dicitur, quod ratio cōcludit, considerando quantum, vt quantū, & concedo quod singulū, in quod diuiditur quantū, ratione quāti, non repugnat esse per se, sed ratione carētīæ formæ, quæ res per se existit. Nam partes in quas diuiditur quantum, nisi sint terminatæ quantitatis in magnitudine, & paruitate, non sunt susceptiua formæ naturalis, & ideo ex carentia formæ, & non ex carentia quantitatis repugnat sibi per se existere.

Præterea, partes sunt eiusdem rationis quantum ad formam & materiam cum toto, ergo possunt habere per se existentiam, sicut & totum.

Ad hoc negatur consequentia, quoniam forma in toto habet debitam dispositionem materiæ, non autem quælibet pars, si separetur à toto, quia non haberet debitam quantitatem, quæ est prima dispositio materiæ inter cæteras.

Præterea, partes sunt essentialiter priores toto: ergo non repugnat eis contradictoriè posse esse priores toto duratione.

Ad hoc negatur consequentia, quia non omne prius alio essentialiter, vel natura, vel causalitate, potest esse per se, sumendo per se in tertio modo perscitatatis, nisi tale prius sit prius causalitatē efficientis, quod non contingit in proposito. Et quod partes licet sint essentialiter priores toto, non possint esse per se extra rotum, patet de capite hominis, quod nō potest esse ante, nec post hominem, sumendo caput vniocē, id est vt habeat eandem formā substantialē quam habet in toto.

Præterea, Circūscribatur omne continens & omne corruptiuū, & sit sola aqua in vniuerso, & quæcunque aqua data diuidatur si- cut possibile est, quia est quanta. Hoc factū, illa, in quæ sit diuisio, non erunt nihila, quia hoc est contra diuisionis rationē, nec erunt non aqua ex sola diuisione, quia tunc aqua componeretur ex non aquis, non repugnat etiam formæ aquæ illa paruitas, quæ iam est actu, quia ita parua præfuit, licet in toto, nec per ipsam diuisionem corrumpetur aqua, quia circumscriptum est omne corruptiuum. Non ergo videtur aliqua ratio intrinseca quare formæ naturali

naturali repugnet, quin semper quocunque per se existente possit aliquid minus esse per se existens.

Ad hoc dicitur, quod cum deuetum fuisset ad minimā aquam, si ultra diuidatur, diuisiū erit corruptiuum, itaq; ex sola diuisione in illo casu corrūperetur. Et cū dicitur, Circūscribatur &c. Dico q; admissio casu, est impossibile circūscribere omne corruptiuum. Et cū dicitur, Nō repugnat formæ aquæ illa paruitas, negatur. & qñ probatur, quia ita parua præfuit licet in toto, ergo &c. negatur cōsequētia, quia licet nulla paruitas repugnet formæ aquæ in existenti alicui toto: aliqua tamē paruitas repugnat formæ aquæ per se existenti, quoniam aliquā dispositionē requirit forma naturalis in suo primo & adæquato susceptiuo, quam non requirit in omni parte illius subiecti, & hæc dispositio est tanta quātitas &c.

Præterea, omne alteras prius alterat partē subiecti propinquo rem sibi. Si ergo ponatur minimū subiecti, in quo posset introduci forma ab agēte, vel ipsum erit indiuisibile, vt punctus, quod est impossibile. Vel si erit diuisibile, pars eius erit propinquo agentis, quàm alia, & in propinquo prius introducetur forma, & cum pars sit minor toto, sequitur quod illud non fuit minimum, in quo potuit forma introduci, vel est dare minus minimo, quod implicat contradictionem.

Ad hoc negatur, quod agens semper prius alterat partem propinquo rē sibi, imò aliquādo alterat totū simul, & hoc est quando nulla illius pars est susceptiua per se, & separatim formæ introducendæ per ipsum agens. Quod cōtingit, quando deuentum est ad minimum, quod licet sit diuisibile, vt quantū, nulla tamen illius pars per se est receptiua formæ introducendæ propter carentiam debitæ quantitatis. Hæc dicta sint de præsentī quæsitō.

QVAESTIO XX.

Si omne finitum tandem consumitur per ablationem alicuius finiti.

Omne autem finitum corpus refecatur à corpore finito. Textu xxxvii.

IN hæc quæstione aduerte, q; difficultas stat in hoc, cum omne corpus finitum sit cōtinuum, & omne cōtinuū vt declarabitur in libro sexto, sit diuisibile in infinitū, ita quod nūquam est deuenire ad indiuisibilia, videtur quod nō sit consumptibile quātuncunque fiat ab eo refecato per aliquod finitū. Vt igitur pateat, in quo sensu dictum philosophi est verum, sic procedemus. Primò,

ponetur vna distinctio de partibus infinitis in cōtinuo. Secundò declarabitur quæ membra diuisionis verificantur in continuo finito. Tertio, respondebitur quæsitio.

Quantum ad primū, distinctio sit hæc: Quòd in corpore finito sint partes infinitæ, potest intelligi tripliciter. Primò, quòd sint partes infinitæ æquales, puta infiniti cubiti; quorum quilibet sit penitus extra alium. Secundò, quòd sint partes infinitæ æquales, quarum tamen vna sit pars alterius ad sensum, qui declarabitur infra. Tertio, quòd sint partes infinitæ eiusdem proportionis, & tamen inæquales, prout multiplicatur diuisiones, vt quādo totū diuiditur in duas medietates, & vna medietatū in duas tamē minores, & iterum hæc in duas adhuc minores, & sic in infinitum.

Quantum ad secundū aduerte, quòd in corpore finito non sunt partes æquales infinitæ, quarū vna sit penitus extra aliam. Nam si sic esset, tūc finitū esset infinitū actu, quoniā vbi sunt infinitæ partes æquales, puta infiniti cubiti, illud est infinitū actu, & sic finitū esset æquale infinito, & sicut est impossibile euacuare & cōsumere infinitū actu per quamcunq; subtractionē, sic esset impossibile euacuare finitum. Dico igitur, quòd in corpore finito sunt partes æquales: vna extra aliam in numero determinato, puta centū, aut mille cubiti. Quantū autem ad partes æquales, quarū vna est pars alterius, dico quòd in corpore finito sunt infinitæ. Quod sic patet, vt declaratur in lib. vj. in text. xxxij. & præcipue in expositione bea. Tho. vbi demonstrat, qd quādo mouet mobile localiter, si accipiatur secundus locus, qui habeat aliquid primi loci, nō est deuenire ad vltimū locū, sed illi loci æquales mobili tendunt in infinitū: ita tamē, quòd vnus nō omnino est extra aliū, sed est pars eius. Sic dico in proposito, si aliquod mobile moueatur super magnitudinem cōtinuē, in quolibet instanti tēporis mensurātis, motū mobile est in parte magnitudinis sibi æquali. Nā si in duobus instantibus esset in eadē parte magnitudinis, quiesceret in tēpore intermedio, supponitur autē quòd continuē moueatur. Cū igitur in quolibet tēpore quantūcunq; paruo sint infinita instātia, sequitur quòd in magnitudine finita, super quā sit motus, sint infinitæ partes æquales mobili, & ex cōsequēti partes infinitæ eiusdem quātitatis. Sed illæ partes sunt ita copulatæ, qd vna est pars alterius: sicut diximus de locis tendentibus in infinitū, quādo secundus est pars primi, & tertius pars secundi, & sic successiue. Quantū ad partes eiusdem proportionis, dico quòd in corpore finito sunt infinitæ, aliter diuisio cōtinui non procederet in infinitum, sed esset deuenire

nire ad indiuisibilia, cuius oppositum demonstrabitur in lib. vj.

Quantum ad tertium aduerte, quòd dictum philosophi debet sic intelligi: Omne finitum corpus consumitur per ablationē continuam alicuius partis æqualis, quæ est extra omnē aliam partem sibi æqualem, nō autem consumitur per continuam ablationem partis æqualis, quæ est pars alterius, nec per continuā ablationem partis proportionalis. & quòd sit necesse sic intelligere dictū philosophi, probatur sic. Si corpus finitum debet cōsumi per ablationem partis post partem, consumetur ea ratione, qua habet partes finitas, & non infinitas. Sed solū primo modo, vt declaratum est supra, habet partes finitas, secundo autem & tertio modo habet infinitas, ergo per solam ablationem continuam partis æqualis, quæ est extra omnem aliam sibi æqualem, sumptibile est corpus finitum. Ad argumentum autem positum in principio quæsti, patet quid dicendum. Nam finitum continuum, ea ratione, qua est diuisibile in infinitum, non est consumptibile. Est autem sic diuisibile secundum partes proportionales, & secundum ablationem earum non est consumptibile. Non est autem sic diuisibile secundum partes æquales, & idē per cōtinuam ablationem earum est consumptibile. Hæc de præsentis quæsitio dicta sint.

QVAESTIO XXI.

Si est irrationabile in infinitis esse infinita infinities.

Amplius autem infinitis corporibus inest utique iam caro infinita, & sanguis, & cerebrum & infra, hoc autem irrationabile est. Text. xxxviii. ubi inquit Comment. & sic infinita erunt infinities in infinitis. quod est contra rationē, scilicet infinita multiplicari per infinita. Et beat. Thom. dicit sic, Sequitur, quòd in infinitis corporibus sint infinitæ partes carnis & c. Sequeretur ergo, quòd infinita sunt in infinitis infinities, quod est irrationabile.

IN hac quæstione aduerte, quòd difficultas stat in hoc: Philosophus & Comment. & bea. Tho. faciūt hoc consequēs irrationabile, scilicet quòd in infinitis sint infinities infinita. Et tamen hoc consequens non videtur irrationabile, imò necessarium. Nam sumpta linea infinita, verum est dicere, quòd in ea sunt partes infinitæ infinities. Quibuscunq; enim partibus separatis adhuc re-

manent infinitæ separandæ, & sic in infinitum. Aliter, si partes quæ remanent, essent finitæ, remaneret tandem linea infinita finita, quod est contra rationem infiniti. Item in qualibet parte lineæ finitæ sunt infinita puncta infinities, eò quod est diuisibilis in infinitum, in omni autem diuisione assignatur nouus punctus, & sic in infinitum. non ergo illud consequens est irrationabile.

Pro resolutione huius dubij aduerte, quod Anaxag. vt innuit philosophus, volebat in vna libra carnis, quæ est quid finitum, secundum extensionem, esse quodlibet immixtum, secundum partes infinitas, ita quod in ea esse infinitæ partes terræ & aquæ, & aliorum omnium. Ex quo sequebatur, quod tale, puta libra carnis, quæ erat finita secundum extensionem, fiebat infinita secundum mixtionem, & compositionem, siue congregationem. & quoniam qualibet illarum partium infinitarum rerum in carne mixtarum est quæta, & ex infinitis quantis æqualibus & distinctis loco refurgit quantum infinitum, secundum extensionem: sequebatur ad positionem Anaxag. illam libram carnis esse finitam & infinitam secundum extensionem, finitam quidem vt opinabatur Anaxag. infinitam autem, eò quod ex infinito secundum mixtionem, siue congregationem, resultat infinitum secundum extensionem. His positis aduerte, quod philosophus & Commen. & b. Tho. intendunt illud consequens esse irrationabile, scilicet quod in aliquo infinito secundum mixtionem ad mentem Anaxag. quod ramen videmus finitum secundum extensionem, sicut infinita infinities. Nam ex positione Anaxag. sequitur, quod est finitum & infinitum secundum extensionem, quod est irrationabile, quoniam implicat contradictionem. Non ergo philosophus Commenta. & b. Tho. reputant simpliciter esse consequens irrationabile, scilicet quod in infinito sunt infinita infinities. Nam id cogitur ponere in linea infinita, in qua sunt cubiti infiniti infinities, & palmi infiniti infinities. Sed reputat irrationabile supposita imaginatione Anaxag. vt declaratum est. Et sic patet, quod primum argumentum factum in principio quæstionis militat. Concludit enim, quod illud consequens sumptum simpliciter non est irrationabile. Ad argumentum autem de linea finita, in qua sunt puncta infinita, responderetur, quod illa non sunt in actu, & dato etiam quod essent in actu, nihil mali concludit. Nam illa sunt indiuisibilia, quæ cum sint non quanta, etiam quod essent simul, non causant infinitum secundum extensionem. Philosophus autem & Commen. & b. Tho. intendunt de partibus infinitis quantitatis, sicut etiam intendebat Anaxag. in illo mixto. Hanc puto fuisse mentem philosophi, &

Comm

Commen. & b. Thomæ, & sic respondendum esse proposito quæsitioni. Quod si quis melius inuenerit, libentissimè cedendum puto.

QVÆSTIO XXII.

Si potest saluari Parmenides à contradictione,
& si in figuris est contrarietas.

Omnes igitur contraria principia faciunt: & dicentes quod unum sit omne & immobile: (Parmenides enim calidum & frigidum principia facit, hæc autem appellat ignem & terram, & quidam rarum, & densum) & Democritus firmum & inane.

Textu XLI.

IN hac quæstione aduerte, quod circa opinionem Parmenides videtur esse contradictio. Nam hæc duo contradicunt, quod sit tantum vnum ens & immobile, vt ponebat Parmenides, vt patet in hoc primo lib. in tex. vj. & quod ponat principia contraria, scilicet calidum & frigidum, vt sibi imponit philosophus in præsentis text. xlj. Cõstat enim, quod contraria sunt plura entia, quoniam nihil sibi contrariatur. Patet igitur, quod ponit contradictoria.

Circa positionem Democriti cadit etiam dubium, quomodo sit verum quod ponat principia contraria, ex eo quod ponit rectum & circulare. Nam si quantitati nihil est contrarium, nec figuræ, quæ est circa quantitatem, aliquid erit contrarium. Præterea, dicit Commen. in commen. xxxj. quod rotundo nihil est contrarium: ergo rectum & circulare non sunt contraria.

Vt igitur liberetur Parmenides à contradictione, & scias si pro aliquo sensu stat contrarietas in figuris, sic procedemus. Quo ad Parmenidem ponitur distinctio, per quam aufertur contradictio, & hanc distinctionem ponit Commenta. in commen. xxxj. Entia secundum Parmenidem sunt duobus modis, scilicet vera & æstimabilia, vel sensibilia, ens verum secundum Parmenidem est tantum vnum: & puto quod per ens verum, intelligat primum ens, quod verissimum est ens & intelligibile, entia autem æstimabilia siue sensibilia sunt plura, & horum entium ponebat principia contraria, scilicet calidum & frigidum: & puto quod omnia præter primum dicat entia æstimabilia, quia potius sunt entia per æstimationem, quam secundum veritatem, eò quod non sunt ex se entia. & aduerte, quod hæc distinctio concordat in sensu, cum ea, quæ

ponit b. Tho. exponens text. xxxj. Dicit enim, quòd Parmenides ponebat tantum vnum ens, secundum rationem, id est secundum veritatem, & plura secundum sensum, id est per æstimationem. Ex hacigitur distinctione, patet non esse contradictionem in positione Parmenidis, quoniam esse tantum vnum ens verum, & esse plura secundum æstimationem, non contradicunt.

Quantum ad Democritum, ponentur duæ distinctiones quas intendit Cõment. in commen. xxxj. ex quibus apparebit, si Democritus verè ponit contraria principia, deinde soluerur dubium.

Distinctio prima sit hæc, Cõtrarietas est duplex: quædam vera, quædam secundum æstimationem & famositatem. secunda sit hæc, contrarietas vera est duplex. Quædam propria & perfecta. Quædam communis & imperfecta. Ex his dico primo, quod rectum & rotundum sunt contraria, perfecta famosa, sed non secundum veritatem. Hæc enim erat communis opinio & fama apud antiquos, licet non vera. Dico secundo, quòd secundum veritatem sunt contraria imperfectè, prout opposita priuatiuè potest dici contraria, ex x. metaphysicæ. eò quòd rectum & rotundum se habent vt imperfectum & perfectum. Nam sola figura rotunda ex primo cœli perfecta est. Item possunt dici contraria, quia disparatè opposita diuidunt enim genus suum, id est figuram oppositis differentiis. Et hoc est, quòd dicit Cõment. in fine cõment. xxxj. Vbi inquit: Et notandum, quòd hoc nomen contrarium vsitatur hic largè, pro contrario, & pro priuatione & habitu, siue sit in rei veritate, siue secundum famam. Quòd contrarium, secundum quod ego credo, nos appellamus disparatum. hæc Cõment. Ex his apparet, quòd Democritus ponebat principia contraria secundum famositatem sui temporis, sed non secundum veritatè, nisi sumendo contraria, pro priuatiuè oppositis, aut disparatè.

Sed nunc dubitatur, si ratio Cõment. qua probat cõtra Democritum in cõmen. xxxj. secundum veritatem rotundum nõ habere contrarium, est valida. & videtur quod non. Sic enim dicit: Rotundo nihil est contrarium, cum sit perfectior figurarum. sed hæc ratio non valet, quoniam eodem modo arguerem de albedine. Albedini nihil est contrarium, cum sit perfectior colorum, & tamen constat, quòd non valet. Nam cum hoc, quòd est perfectior colorum, stat, quòd sit contraria nigredini. Sic potest dici de rotundo.

Hic datur à nonnullis responsio, quæ stat in hoc Cõment. nõ adducit, nisi causam apparentem, quæ tamen non est vera causa. Sed causa vera est, quia figura rotunda ad motum circularem ordinat

dinatur. Et quoniam motui circulari non contrariatur motus rectus, nec motus circularis, vt probatur in primo cœli, ex consequenti figuræ rotundæ non contrariatur figura rotunda, nec figura rectilinea.

Hæc responsio sustentabilis est. Si tamen sustinere volueris, quòd Cõment. adducit veram causam, dices, quod non est eadem ratio de albedine & de rotundo, quoniam rotundum cõtinetur sub figura, cui repugnat habere propriè & perfectè contrarium, sicut pugnat quantitati. Albedo autem cõtinetur sub colore, cui non repugnat habere contrarium: sicut nec repugnat qualitati. Intendit ergo Cõment. talem rationem, cum repugnet omni figuræ, secundum veritatem habere contrarium, maximè repugnat rotundo, quoniam est perfectior inter figuras. Et in quantum perfectior, sibi magis repugnat, eò quòd habere contrarium, est signum minoris perfectionis. Vnde videmus cœlum esse nobilissimum corpus, quia est maximè elongatum à cõtrarietate. Hæc de præsentibus quæsitio dicta sint.

QVÆSTIO XXIII.

Si conditiones primorum contrariorum sunt rectè assignatæ à philosopho, & sine contradictione.

Oportet enim principia neque ex alterutris esse, neque ex alijs & ex his omnia. Contrarijs autè primis insunt hæc. Propter id quòd prima quidem non sunt ex alijs, ob id uerò, quòd sunt contraria, non sunt ex alterutris. Textu XLII.

IN hac quæstione aduerte, quòd duo ingerunt difficultatem. Primo, quomodo sit verum, quòd omnia sunt ex contrariis, etiam sumendo contraria largo modo, prout priuatio & forma possunt dici contraria. Nam vnum contrarium corrumpit reliquum, vt calidum destruit frigidum, ergo vnum non fit ex reliquo, sed potius corrumpitur. Præterea, Ens in actu fit ex ente in potentia, vt dicit philosophus infra. Sed ens in potentia non contrariatur enti in actu, imò quòd erat in potentia, transit ad actum. Secundo facit difficultatem textus philosophi, & est difficile saluare, quin sibi contradicat. Dicit enim in secunda conditione: Ob id uerò quòd sunt contraria, non sunt ex alterutris.

Sed hæc videtur repugnare tertiæ conditioni: Quomodo enim contrarium fit ex contrario, vt album ex nigro, si repugnat aliqua fieri ex alterutris, eò quòd sunt contraria? Potius videretur sequi oppositum, vt scilicet si contrarium fit ex contrario per se, aliqua fient ex alterutris, quia sunt contraria.

Vt igitur auferantur hæc dubia, & appareat quòd philosophus rectè assignauit conditiones primorum contrariorum, pro ista difficultate præpono hanc distinctionem.

Hæc propositio: Contrarium fit ex contrario, potest habere triplicem sensum. Primò, quòd contrarium formaliter transmutetur in suum contrariū, vt albedo in nigredinem. Et hoc modo non intendit Philosophus, quoniam constat id esse impossibile. Secundò, quòd contrarium ingrediatur, vt pars constitutiuā in alterum contrarium, sicut forma ingrediatur essentiam compositi, & lux ingrediatur essentiam coloris. Nec hoc modo intendit Philosophus, eò quòd vnum contrariū non cõpatitur secum alterum contrarium, nisi fortè in gradu remisso, vt pertractauimus in decimo Metaphysici in quæst. xxiij. Tertiò, quòd vnum fiat ex altero, vt ex termino à quo concretiuè sumpto. Nam in omni productione tam substantiali, quàm accidentali compositum propriè est id, quod fit, ex septimo Metaphysici. Et in hoc tertio sensu intendit Philosophus, contrarium fieri ex contrario, quasi dicat: Si aliquid debet fieri, necesse est terminum à quo opponi contrariè saltem largo modo termino ad quem, ita quòd eadem materia siue subiectum dimittens terminum à quo, contrarium recipit terminum ad quem contrarium, & hoc est quod dicit Themistius, Vnum contrarium fit ex altero, quia vnum fit post alterum in eodem subiecto. Et per hoc patet responsio ad primum argumentum. Nam ly ex, non denotat causam efficientem nec materialem, nec formalem, sed terminum à quo. argumentum autem procedit, ac si diceret causam efficientem vel causam intrinsecam constitutiuam. Ad secundum dico, quòd ly ex ente in potentia, non dicit terminū à quo, sed causam materialem siue subiectum. Nihil autem prohibet aliquid fieri ex contrario, vt termino à quo, & ex ente in potentia, vt ex materia siue subiecto.

Pro euidencia secundæ difficultatis aduerte, quòd aliter respondet Burleus, aliter Aegidius: aliter puto respondendum, quàm respondeant ipsi.

Burleus tenet, quod ly ex, non capitur eodè modo à Philosopho in secunda conditione, & in tertia. nam in secunda, dicit subiectum
vel

vel partem constitutiuā, & sic est verum, quod nulla contraria fiunt ex alterutris, vt declaratu est. Sed in tertia conditione, dicit terminum à quo. & sic est verū contrarium fieri ex contrario, vt declaratum est. Et quoniam contradictio debet esse respectu eiusdem, & eodem modo, idè Philosophus non sibi contradicit.

Hæc responsio non placet multis, eò quòd non est verisimile philosophum in eodem textu cõtinuato vt ly ex, equiuocè. Nam tunc ratio philosophi esset ex quatuor terminis, eò quòd terminus æquiuocè sumptus, non est vnus, sed plures. Præterea, quòd prima principia non fiant ex alterutris, eò quod sunt contraria, philosophus accipit, vt quoddā singulate primis principiis, sed non fieri ex alterutris, vt ex subiecto, nec vt ex parte constitutiuā, non est singulare primis principiis, imò est commune omni contrario, ergo prædicta responsio non videtur valere.

Aegidius igitur aduertens, quod si ly ex, nõ tenetur eodem modo, ratio philosophi erit inefficax, dicit quod in vtraque conditione ly ex, denotat terminum à quo. Sed in secunda conditione denotat ipsum in abstracto, nullum enim contrarium in abstracto fit ex suo contrario, vt calor non fit ex frigiditate. In tertia autem conditione denotat terminum à quo in concreto, & vt declaratum est, contrarium fit contrario. Non ergo est contradictio, quia licet teneatur tam in secunda, quàm in tertia pro termino à quo, non tamen eodem modo. Sed nec ista responsio videtur saluare rationem philosophi, eò quod si ly ex, vt signat terminum à quo, non tenetur eodem modo in secunda & tertia conditione, ergo tenetur æquiuocè. Non enim sunt eiusdem rationis terminus à quo in abstracto, & terminus à quo in concreto, & sic iterum sequitur rationem philosophi esse inefficacem.

Potes ergo tu dicere pro nunc, quod primis principiis repugnat fieri ex alterutris, eò quod sunt contraria, sed non præcisè, quia sunt contraria, sed quia sunt prima contraria, quibus vt primis contrariis non conuenit fieri ex aliis, nec ex alterutris. Si enim A, fieret ex B, vt fit ex B, est posterius B. Similiter si B, fieret ex A, erit posterius A, ergo primum, esset non primū. Si exponatur textus philosophi, patet quod nulla sequitur contradictio. Nam hæc duo non contradicunt, primis principiis repugnat fieri ex alterutris, eò quod sunt prima contraria. Et omnia fiunt ex contrariis, modò non sint prima contraria. Nam contrario non repugnat fieri ex contrario, nisi sint prima contraria, quibus repugnat fieri, non quia sunt contraria, sed quia sunt prima.

Si tamen volueris sustinere primas responsiones, dic q̄ philosophus hic contra antiquos nō procedit demonstratiuē, sed disputatiuē vt testatur Commen. in commen. liij. vbi dicit sermonem philosophi contra antiquos de contrarietate principiorum naturalium, esse disputatiuū, & quoniam procedit disputatiuē, sufficit q̄ assumat propositiones in aliquo sensu veras, sed nō simpliciter veras. Et in tali modo disputandi sufficit formare rationes non ad causandū scientiam, sed ad contradicendū. Ideò non inconuenit, si sumatur ly ex vno modo in secunda conditione, & alio modo in tertia. Vel vt dixit Aegidius, & licet hæc ratio esset inefficax ad causandū scientiam, non tamen ad disputandum. Hæc de præsentī quæsto dicta sint. Sed & tu considera.

QVAESTIO XXIIII.

Si prima principia semper manent.

Principia autem semper manere oportet. Tex. l.

IN hac quæstione aduerte, q̄ stat difficultas in hoc, cum probauerit philosophus prima principia rerum naturalium esse contraria, contraria autē se mutuo corrumpunt (nā contraria sunt, inter quæ est transmutatio) videtur hæc duo esse incōpōsibilia, scilicet q̄ prima principia naturalia semper maneant, & q̄ sint cōtraria. Tu igitur aduerte, quòd circa hoc inuenio tres modos respondendi. Primus est Lynconienſis, quē recitat etiam Burleus in expositione huius textus. Dicit enim, q̄ prima principia naturalia sunt materia prima: & prima forma, quæ secundū ipsum est forma corporeitatis, & ponit eā coeternā ac inseparabilē à materia. Secundum igitur Lynconienſem principia prima naturalia semper manent, quoniā materia prima est ingenita, & incorruptibilis, vt dicit infrā philosophus, & corporeitas semper inest materiæ. Sed hæc opinio nō acceptatur in via Commen. nec in via b. Tho. quoniam negatur illa forma corporeitatis inseparabilis à materia, & hoc tam in via Commen. quàm in via bea. Tho. Et id iam pertractauimus in lib. viij. Metaphysic. quæst. iij. vt videre poteris. Præterea, prima principia naturalia sunt contraria apud philosophum. Sed prima materia, & illa prima forma non sunt contraria, quoniam receptiuum non contrariatur suo receptibili, ergo hæc responsio non saluat dictum philosophi de sempiterna permanentia primorum principiorum naturalium.

Secunda responsio est Aegidij in expositione huius textus, & dicit, q̄ prima principia naturalia sunt materia, forma, & priuatio:

rio: vt docet philosophus infrā: & semper manent, non quidem in particulari, sed in communi, & intendit, quòd sicut ista est vera: Semper erit homo, non tamen semper erit hic vel hæc homo: ita ista est vera: Semper permanent materia, forma, & priuatio, non tamen semper permanent hæc forma, hæc priuatio. Et in hoc distinguuntur prima principia, quæ sunt prima contraria à posterioribus contrariis. Nam prima principia permanent in vniuersali, quoniam reperiuntur in omni transmutatione naturali, vt dicemus infrā.

Posteriora autē contraria nō permanent, nec in cōmuni nec in particulari in omni transmutatione naturali. Non enim in omni transmutatione inuenitur albū & nigrū, nec dulce & amarū &c. Sed nec ista responsio videtur sufficere, quoniā illa permanentia in cōmuni, non est permanentia realis, sed potius rationis cōcipiens materiam, formā & priuationē in vniuersali. Ad Physicū autem, cum sit artifex realis, spectat considerare permanentia, & non permanentiam realem primorum principiorum naturalium.

Tertia igitur respōsio, quæ est realiter stat in hoc: Principia prima debent semper manere in hoc sensu, quia prima materia non fit ex priori materia, nec prima forma ex priori forma, nec prima priuatio ex priori priuatione, nec fiunt ex alterutris, non enim fit materia prima ex forma prima, nec econuertō. Et in hoc distinguuntur prima contraria à posterioribus cōtrariis, quoniā posteriora fiunt ex primis. Et hæc responsio est magis naturalis & consona Commen. qui in commen. quinquagesimo sic inquit: principia autē sunt illa contraria, quæ nō generantur ex aliis nec transmutantur vniuersaliter, principia enim debent esse permanentia nō trāsmutabilia neq; generabilia ex aliis, hæc cōmen. & aduerte, q̄ hæc propositio, Prima principia semper manent, non solum est vera de primis principiis intrinsecis, sed etiā de extrinsecis. Nam primū efficiens non fit ex alio priori. Omnia autē posteriora efficientia pendent à primo, vt declarabitur in lib. viij. Similiter primus finis nō peadet à priori fine, sed omnes posteriores à primo. Hæc de præsentī quæsto dicta sint, sed & tu considera.

QVAESTIO XXV.

Si ratio secunda Philosophi in tex. l. i. qua probat dari tertiam naturam suppositam contrariis, concludit, & est ex veris.

Ahuc autem amplius & de hoc aliquis dubitabit, nisi alteram naturam supposueris contrariis. Tex. l. i.

IN hac questione aduerte, quòd ratio philosophi sic formatur, Si præter contraria non datur tertia natura supposita contrariis, ergo principia substantiæ sunt accidentia, quòd est falsum, quoniam cum substantia sit prior accidentibus, vt determinatum est in vij. metaphys. & de hoc iam pertractauimus in eodem lib. in q. iij. principium esset posterius principiato, quòd constat esse falsum. Prima autem consequentia sic probatur. Omnia contraria sunt accidentia, eò quòd nulla substantia est alteri contraria. Sed principia, secundum se, sunt solum contraria, ergo principia erunt accidentia. Sic formanda est ratio secundum expositionem beat. Tho. Sed constat quòd illa propositio, omnia contraria sunt accidentia, non est vera, apud philosophum, sumendo contraria largè, aliter in generatione substantiali principia naturalia non essent contraria, quoniã forma substantialis & priuatio nõ sunt accidentia. Patet ergo, q̄ ratio philosophi non concludit, nec est ex veris.

Vt igitur scias defensare rationem philosophi, aduerte, quòd aliqua propositio est vera simpliciter, & aliqua est vera suppositiue, eò quòd aduersarius supponit eam veram, & contradicens vtitur ea, vt vera, ad hoc quòd reducat aduersariũ ad aliquod inconueniens. Quando sermo est demonstratiuus, necesse est rationem procedere ex veris simpliciter. Quando autem est disputatiuus, sufficit quòd procedat ex his, quæ reputantur vera apud aduersarium. & quoniam philosophus hic loquitur disputatiue vt dicit Commen. in comen. liij. sufficit quòd illa propositio, Omnia contraria sunt accidentia, reputetur vera ab aduersario. & sic est, quoniam antiqui reputabant omnes formas esse accidentia, vt habentur in j. de generatione, & ideo negabant generationem substantialem, & propterea siue sumatur contrarietas inter duas formas, siue inter formam, & priuationem, sequitur secundum antiquos omnia contraria esse accidentia, & hoc sufficit philosopho ad hoc quòd sua ratio concludat contra antiquos. Dico igitur ad quesitũ, quòd ratio philosophi concludit & procedit ex veris non simpliciter, sed ex veris famosis, & hoc sufficit disputanti.

Aduerte tamen ad veram doctrinam de contrariis, quòd si sumantur contraria propria & perfecta, quæ sunt duæ formæ se mutuo expellentes ab eodem subiecto existente in actu, & acquisibiles per alterationem, omnia talia sunt accidentia, & sunt qualitates, circa quas ponitur alteratio, vt declarabitur in lib. vij. physica. Si autem sumantur contraria communiter, prout quelibet ducentia, quorum vnum est vt perfectum, reliquũ vt imperfectum, sicut

sicut sunt duæ differentia substantiales, duæ formæ substantiales distinctæ, specificæ, vel forma substantialis & priuatio sibi opposita, possunt dici contraria communiter ex x. metaphys. Constat autem, quòd secundum philosophum nõ sunt accidentia, & ideo si illa propositio, Omnia contraria sunt accidentia, debet esse vera simpliciter, est necesse, quòd limitetur ad contraria contrarietate perfecta. Hæc de præsentis quæsitio dicta sunt.

QVAESTIO XXVI.

Si substantia contrariatur substantiæ, amplius non esse dicimus substantiam contrariam substantiæ. Textu LII.

IN hac questione non est hic immorandum, quoniam eam iam resoluimus in libr. x. metaphys. & est q. xviiij. ibi pertractauimus mentem beat. Tho. & Commenta. cuius sententia trahitur præcipue ex hoc j. lib. phys. comen. liij. ibi, & similiter nihil prohibet & c. vsque in finem commenti, Recurre igitur ad prædictam questionem in x. metaphysicæ.

QVAESTIO XXVII.

Si ratio philosophi prima in text. lvj. concludit, quòd sunt tantum tria principia.

Si autem quatuor existentibus duæ erunt contrarietates, oportebit seorsum utriusq; esse alteram quandam naturam. Text. LVI.

IN hac questione aduerte, quòd circa rationem philosophi stat difficultas in hoc, philosophus intendit hanc consequentiam, Si sunt duæ contrarietates, ergo sunt duæ naturæ subiectæ his contrarietatibus, sed hæc consequentia non videtur valere. Videmus enim eandem materiam & subiectum subiici modò calido, modò frigido, & dulci & amaro & graui & leui, ergo non solum vni contrarietati, sed & duabus & tribus & quatuor potest eadem numero materia subiici, nec est necesse multiplicare naturam subiectam, vt multiplicantur contrarietates.

Tu igitur vt possis saluare rationem philosophi, aduerte, quòd Burleus in hoc j. lib. exponens præpositum textum, diuertit & trahit ad alterum sensum. Dicit enim non fuisse consequentiam philosophi, quam formauimus. Sed est ista, si in omni transmutatione natura

naturali sunt duo termini à quò, & duo ad quem, qui quatuor constituant duas contrarietates, est necesse, quòd sint duæ naturæ subiectæ, quoniam vna mutatio est vnus termini & vnus subiecti, ergo si sunt duo termini à quo, & duo ad quem, erunt duæ mutationes, & per consequens duæ naturæ subiectæ.

Hæc expositio est quidem vera in se, & secundum doctrinam Arist. in v. physico. vbi ad vnitatem motus & transmutationis assignatur vnitatis subiecti mobilis & vnitatis termini. Sed prædicta expositio in hoc loco non est ad mentem philosophi. Cõstat enim hanc esse consequentiam suam ad litteram, si duæ erunt contrarietates, oportebit vniciq; assignare suam naturam subiectam. Et sic quot erunt contrarietates, tot erunt naturæ subiectæ.

Melius est igitur, vt exponatur text. philosophi, sicut exponunt bea. Tho. & Egidius. Dicunt ipsi, quòd philosophus loquitur de primo primis contrariis, quæ sunt forma & priuatio absolute consideratæ, & nõ in particulari: & tenet philosophus hæc primò prima contraria esse tantum duo. Quoniam si essent quatuor, sic vt duo prima contraria habent vnã naturam subiectam, eadẽ ratione duo alia prima contraria haberent alteram naturam subiectam. Et vis consequentiæ stat in hoc, quia vna primò prima contrarietas est tantum vnus primi subiecti sicut duæ primæ differentię vnus generis, & quatuor primæ differentię duorum generum. & Egidius sic dicit: Ab vno vt vno non nisi vnum emanat, ergo ab vna prima materia non nisi vna contrarietas procedit. Sed aduerte, quòd improprie dicitur contrarietas procedere à materia, verius autem dicitur, quòd radicatur in ea. Ex his patet, quòd argumenta in oppositum nihil cõcludunt. Non enim illę sunt primò primæ contrarietates, nisi respectu determinati generis, puta coloris & saporis: reducibiles autem sunt ad primò prima contraria. Non enim album & nigrum, calidum & frigidum &c. sunt contraria, nisi quia vnum est vt forma, alterum vt priuatio. forma autem & priuatio ad priora contraria non reducuntur ex x. metaphys. Nam prima radix contrarietatis est forma & priuatio. Licet ergo non sit necesse multiplicare subiectam naturam ad multiplicationem secundarum contrarietatum, non tamen est eadem ratio de primo primis contrarietatibus, de quibus tantum loquitur licet philosophus. Hæc de præsentis quæstio dicta sunt.

QVÆST

QVÆSTIO XXVIII.

Quomodo sit verum, quòd principia contraria non differunt genere, sed secundum prius & posterius.

Quare in eo quòd prius & posterius sunt differunt ab inuicem principia tantum, sed non genere.

Textu LVI.

IN hac quæstiõe aduerte, quòd tota difficultas stat in textu præposito. Nam cum alia sint principia substantiæ, alia qualitatis alia quantitatis, & principia substantiæ sint in genere substantiæ, & principia qualitatis sint in genere qualitatis, videtur primo aspectu quòd differant, non solum secundum prius & posterius, sed etiam genere, cuius oppositum dicit hęc philosophus.

Tu igitur aduerte, quòd variè exponitur textus præpositus: aliter quidem à Commenta. aliter ab Egidio: aliter à bea. Tho. & omnes sensus sustentabiles sunt: licet intendã determinare, secundum sensum bea. Tho.

Quantum ad Commenta. aduerte, quòd in commento lvi. dupliciter exponit ly principia, & intendit quòd dupliciter possunt considerari, primò vt inueniuntur in omni prædicamento, secundo, vt cõtrahunt ad prædicamentũ substantiæ. Si primo modo, adhuc dupliciter considerari possunt. Primò, quo ad genus principiandi. Secundo, quo ad genus prædicamẽti. Si quo ad genus principiandi, dicuntur nõ differre in tali genere: quoniam tã in substantia quàm in accidẽtibz vnũ se habet vt forma, alterũ vt priuatio. Si quo ad genus prædicamẽti, dicunt differre in tali genere, quoniam principia cõtraria in genere qualitatis differunt genere à principiis cõtrariis in genere substantiæ. Si considerant secundo modo, scilicet vt cõtrahuntur ad prædicamentũ substantiæ, adhuc possumus distinguere de genere, quũ vel loquimur in gñe generalissimo, vel in gñe subalterno. si in gñe subalterno, cõstat qd differunt gñe. Nã in gñe corporis est vna prima cõtrarietas, quæ est inter primas differentias corporis, similiter in gñe animati, & in genere sensitiui. Quæ contraria differunt generibus subalternis. Si autẽ loquimur de genere generalissimo, dicunt non differre genere. Omnes enim cõtrarietates in prædicamẽto substantiæ, continentur sub generalissimo, & prædicat de eis: differunt autẽ secundum prius & posterius. i. inter has cõtrarietates in prædicamẽto substantiæ, quædã est prior, quædã posterior. Nã quæ cõmuniõ est, p̄p̄inquoior est gñi gñalissimo, & p̄ cõsequẽs est prior. Quæ autẽ minus cõis est, distãtioior est à ge

à generalissimo, & per consequens posterior est. vnde cōtrarietas quæ est in genere sensitiui, posterior est contrarietate quæ est in genere animati. Secundū igitur Commentar. quando dicit philosophus, quod principia nō differunt secundū genus, intelligēdum est in genere principiandi, si sumatur vt inueniūtur in omni prædicamento, vel in genere generalissimo, si sumuntur cōtracta ad prædicamentū substantiæ. Aegidius autē dicit philosophū intēdere, quod nō differūt genere subiciibili, licet differāt genere prædicabili, & per genus subiciibile intendit materiam subiectam cōtrariis successiuē, per genus predicabile intendit ordinationem prædicamentorum. Dicit ergo philosophus, quod principia cum sint contraria non differūt genere, id est materia, quia habēt fieri circa idem, differunt tamē genere prædicabili, quia principia qualitatibus differunt genere à principiis quantitatis & substantiæ &c.

Sed hæc expositio licet nō sit falsa, tamen non videtur saluare textum, quia philosophus expressē loquitur de genere prædicabili, & in particulari de prædicamento substantiæ. Dicit enim, substantia enim vnū quoddam genus entis, quasi dicar cū diuidatur ens in genera prædicamentalia, substantia est vnū ex his generibus, & infra dicit, semper enim in vno genere cōtrarietas est vna. Quod quidem dictū exponitur in decimo Metaph. quia, scilicet quodlibet genus diuiditur duabus differētiis contrariis, Quod quidem non est verum de genere subiciibili, sed de genere prædicabili.

Bea. Tho. exponit de principiis cōtractis ad prædicamentū substantiæ, iuxta secundā expositionē datā à Commenta. ita quod mens philosophi fuit sic arguere: Prima principia naturalia sunt prima contraria. Prima cōtraria, sunt tantum duo, quoniā prima cōtraria sunt primi generis. Primū genus est tantum vnū, quod est substantia. Ergo si nō potest multiplicari primū genus, quod est substantia, nō multiplicātur primæ cōtrarietates, ex quibus sequitur corollarie, quod licet in prædicamento substantiæ, sint plures cōtrarietates, est tamen tantū vna prima. Aliæ autem adiunctæ comparatæ differunt secundum prius & posterius, id est sunt priores aliquæ, & aliquæ posteriores. Priores quidem sunt, quæ sunt propinquiores primæ: posteriores autem, quæ sunt remotiores à prima. Nam cōtrarietas inter differētiās diuisiuas corporis est prior contrarietate differētiarū, quæ diuidunt corpus animatū, eō quod est propinquior contrarietati, quæ est in substantia, vt in genere supremo. Licet autē differāt secundū prius & posterius, tamē nō differunt genere: quia omnes sunt in genere siue in prædicamento substantiæ,

substantiæ, vt diximus pertractantes secundam expositionē commenta. Ad argumentum ergo positum in principio quaesiti, dico quod philosophus nō intendit de principiis in omni prædicamento, sed de principiis contractis ad prædicamentū substantiæ, quæ non differunt genere, scilicet generalissimo, licet differant generibus subalternis. Et si vis sustinere primam expositionem Commenta. dic, quod non differunt in genere principiandi, licet differant in genere prædicamenti. Hæc de præfenti quaesito dicta sint.

QVAESTIO XXIX.

Si dantur dimensiones inseparabiles à materia.

Fiunt autem, quæ fiunt simpliciter, alia quidem transfiguratione &c. Textu LXIII. ubi inquit Commenta. quod necesse est etiam ut tres dimensiones quæ videntur inseparabiles ab ipso, scilicet primo subiecto & eadem numero, quæ dicuntur corpus, sint accidentia &c. commento LXIII.

IN hac quaestione. Non est hic immorandum, quoniā de dimensionibus interminatis & cōeuis materiæ, quas imaginatus est Commenta. iam pertractauimus in libro octauo Metaphy. & est quaestio nostra secunda, & soluimus rationes defensorum Commenta. Tu igitur vide illic. Et de forma corporeitatis cōternata materiæ posita ab Auicenna, quam Commenta. reprobat in hoc commeto. lxiiij. iam locuti sumus & reprobauimus in lib. octauo Metaphysicæ, quaestione quarta.

QVAESTIO XXX.

Si priuatio est principium per accidens, & nullo modo per se.

Priuatio autem & contrarietas accidens, unum autem species. Textu LXVI.

IN hac quaestione sic procedendum est. Primò ponentur tres distinctiones. Secundò tres cōclusiones responsiue. Tertio soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quod res naturalis dupliciter potest considerari, Primò, quo ad fieri & produci. Secundò quo ad esse vel esse factum. & per fieri, intelligo motum siue processum præcedentem esse rei naturalis & ordinatum ad acquisitionem formæ in materia, ita quod istæ motus est via ad esse actuale rei naturalis: per factum esse intelligo esse rei naturalis, per cuius

acquisitionē definit ipsum fieri, ita quod comparatur ad fieri vt terminus ad viam.

Secunda distinctio. Principium per accidens, potest esse duobus modis. Primo, quod sit purè per accidens, & nullo modo per se. Sicut musica existēs in ædificatore est merè principium per accidens domus, eò quod etiam si remoueat ab ædificatore, potest domus ædificari. Secundo, quod licet sit per accidens, tamè potest in aliquo sensu esse per se, vt declarauimus.

Tertia distinctio, principium per se, potest esse dupliciter. Primo, quod sit per se & principaliter siue primò, sicut materia est principium per se & primum receptiuum formæ. Secundò, quod sit per se, sed non primò imò secundariò & dispositiuè, sicut quâtitas & qualitates quibus disponitur materia, sunt principium per se, sed non primò, recipiendi formam, & verius dicuntur principium materiale per se dispositiuum.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio, considerando rem naturalem, quâ tum ad esse siue factum esse, priuatio non est principium per se. Hæc probatur, quoniã si est principium per se, est principium intrinsecum. Constat enim quod non est principium, vt efficiens, nec vt finis, si est principium per se intrinsecum, ergo est constitutiuum rei naturalis, & pars eius, & cum sit de essentia rei naturalis, semper permanet in re naturali postquam producta est, istæ enim sunt conditiones principij per se intrinseci, sed constat quod priuatio nō est constitutiuua rei naturalis, nec pars eius, cum sit negatio formæ in materia, nec permanet in re facta, aliter forma & priuatio eiusdem essent simul in materia, quod implicat contradictionem. Ergo priuatio non est principium per se, quo ad esse rei naturalis.

Secunda conclusio cōsiderando rem naturalem quo ad fieri, priuatio non est principium purè, per accidens, sed per se, licet non primò. Hæc sic probatur. Nullum purè per accidens cōueniēs alicui, est ei necessariò coniunctū, nec est necessariò requisitū, vt patet de Musica in ædificatore, sed priuatio est necessariò præcedēs formã in materia ante ipsum fieri, & necessariò requiritur ad ipsum fieri, quoniã est terminus à quo incipit ipsum fieri: vt ex non homine sit homo, ergo quo ad fieri non est principium purè per accidens.

Tertia conclusio, Quo ad fieri rei naturalis, priuatio est principium per se, sed non primò. Hæc sic probatur: Quod de necessitate præcedit ipsum fieri, & quod est necessariò coniunctum principali

cipali subiecto ipsius fieri, est principium per se ipsius fieri, sed non primò, quia non est principale subiectum: sed priuatio de necessitate præcedit ipsum fieri, quia terminus à quo, præcedit ipsum fieri, priuatio autem est terminus à quo. Et est necessariò coniuncta principali subiecto, quod est materia prima, quoniã si materia non esset priuata forma rei producendæ, nō sequeretur productio, ergo &c. Dixi non primò, quoniã primum & per se principium subiectiuum est materia, priuatio autem est sicut cōditio, sine qua nō & ideo dicitur quo ad fieri principium per se secundarium.

Quantum ad tertium, aduerte, quod circa prædicta oriuntur tria dubia.

Primum est, cum philosophus assignet in quinto Metaphys. omnes modos, quibus dicitur principium, dubitatur quis modus verificatur de priuatione.

Respondetur, Aristor. assignat omnes modos quibus dicitur principium in rebus positiuis, id est quæ verè sunt entia. Priuatio autem non est ens positiuum, sed negotio. Et ideo non oportet quod aliquis modus illic assignatus verificetur simpliciter de priuatione. Potest tamen vtunque reduci ad primum modum, qui est iste: principium primò dicitur de illo, vnde quis incipit mouere: vt principium viæ est, vnde quis incipit ambulare. à simili, principium fieri rei naturalis, est illud, vnde incipit ipsum fieri. Id autem est terminus à quo, qui dicit priuationem: vt ex non musico sit musicus.

Secundum est, si priuatio potest esse principium per se modo quo expositum est in secunda & tertia conclusione, quare philosophus posuit eam absolute principium per accidens?

Respondetur, licet philosophus in hoc primo libro, inquirat principia fieri & essendi rei naturalis: principaliter tamè essendi, & quoniã quo ad esse est principium per accidens, vt probatum est in prima conclusione, ideo posuit eam simpliciter principium per accidens. Et hoc innuit Commen. in Commen. lxxvj. dicens. Generatum est ex materia per se, cum sit pars eius. ex priuatione autem est aliquid per accidens, cum non remaneat, ita quod sit pars generati.

Tertium est, si respectu fieri priuatio est principium per se, dubitatur in quo modo per se sit.

Respondetur, quod est in primo modo, eò quod priuatio videtur esse de ratione motus fieri. Nam omne quod mouetur & sit, ideo mouetur & sit, quia tendit ad aliquem terminum quo

ante completum motus & ante productionem priuatum erat, Hæc de præfenti quæfio dicta fuit.

QVAESTIO XXXI.

Si materia est cognoscibilis solum per analogiam ad formam, Subiecta autem natura scibilis est secundum analogiam. Textu LXVIII.

IN hac quæfitione nõ est hic immorandum, quoniam eam resoluiimus in lib. viij. metaph. in quæf. j. vbi pertractauimus viam b. Tho. & Scoti, & Gregorij. Ideo vide illic, Hoc solum aduerte, quod Commen. in cõmen. lxviii. tribus rationibus probat materiam esse in pura potentia, nec aliquam formam sibi connaturalem habet. Et ex his rationibus veri Commentistæ trahunt, quod ad mentem compen. est tantum vna forma in composito, sicut & via nostra tenet, vt determinauimus in viij. metaph. quæf. iij. Et rationes compen. in hoc commen. lxviii. assumit b. Tho. vbi que ad probandum vnitatem formæ in composito. Rationes autem commentatoris sunt istæ.

Prima, Si materia prima haberet aliquam formam propriam sibi connaturalem, tunc ipsa permanere nõ reciperet aliam formam, sed statim corrumpere, quam circa alia forma generetur.

Secunda est, Quicquid recipit aliquid, non recipit ipsum secundum quod est in actu, sed secundum quod est in potentia, si igitur prima materia innata est recipere omnes formas, necesse est vt sint in potentia omnes formæ, & vt non habeat in sua substantia formam propriam.

Tertia est, Si materia haberet aliquam formam sibi propriam, esset ens actu, & tunc omnis transmutatio esset alteratio, quia omnis transmutatio, quæ est circa subiectum in actu, siue circa substantiam compositam, est alteratio, & sic sequitur, quod omnis transmutatio in substantiam sit alteratio, & omnes formæ substantiales aduenientes materiam post illam formam sibi connaturalem, essent accidentia, quia omne adueniens enti in actu, est accidens. Istæ sunt rationes Commentatoris pro vnitatem formæ.

Nec te moueat, quod secundum Commenta, remanent formæ elementorum actu immisto, ex quo sequitur, quod cum quælibet pars misti sit mista in eadem parte, materiam sunt simul formæ elementorum, quæ sunt substantiales.

Nam licet improbauerimus hanc positionem in lib. viij. metaph. nec possit sustineri ad mentem b. Tho. tamen commentistæ
si vol

si volunt sustinere vnitatem formæ in composito, & quod eadem pars materiam non potest simul informari pluribus formis, dicent quod intendit Comment. quod duæ formæ non remissa, sed in actu sibi debito complera, non possunt simul inesse materiam: plures tamen remissa, vel quarum vna est remissa, altera est completa, possunt simul inesse. Nunc verò si materia haberet formam propriam substantialem necessariam ei coniunctam, forma illa nõ posset intendi & remitti, quia tunc esset corruptibilis: ex consequenti materia prima esset corruptibilis, cuius oppositum tenet philosophus. Patet igitur, quod si materia haberet formam propriam, illa esset in actu completo & non remissa, & per consequens materia nunquam reciperet aliam, ipsa permanente, & omnis alia forma adueniens esset accidens. Quia omne adueniens enti in actu completo, & non remisso est accidens. Materia igitur existens in actu completo, non remissa, id est per formam completam, & non remissam, non potest recipere formam, nisi accidentalem. Sic dicerent Commentistæ volentes sustinere vnitatem formæ ad mentem Comment. verum in via nostra non possumus sic dicere, quoniam vt determinauimus in lib. viij. metaph. nulla forma substantialis, nec etiam elementaris potest intendi aut remitti, & tu vide in quæfitione iij. vbi reprobamus imaginationem Commen. vnde secundum viam nostram, si materia haberet simul plures formas substantiales, etiam elementares, haberet eas integras & in actu completo, vel nullo modo haberet. Hæc de præfenti quæfio dicta sunt.

QVAESTIO XXXII.

Si est vna materia corporum superiorum & inferiorum.

Vnum quidem principium est, non sicut unum existens, neque sic unum sicut hoc aliquid. Textu LXVIII.

IN hac quæfitione non est hic immorandum, quia non est proprius locus eius, licet multi expositores illam hic pertractent. Tu autem in lib. viij. metaph. in quæf. xij. vbi pertractavi viam b. Tho. & defensaui contra Aegidium & Durandum soluendo rationes eorum. Vide etiam in quæf. cij. vbi determinavi contra Commenta, quod materia quæ est verè materia, & pars compositi est in celo. Nam ipse tenet oppositum in hoc j. lib. in Comment. lxxviii. vbi inquit. Et ex hoc apparet quod omne habens materiam est generabile & corruptibile. Nam in natura materiam

est priuatio formæ, (& infra) & ex hoc declarabitur quod corpora celestia non habeant materiam omnino, quoniam tunc essent generabilia & corruptibilia propter admissionem priuationis cum natura eorum. nihil aliud enim est causa generationis & corruptionis, quam materia propter non esse, quod mixtum est in substantia eius, hæc Commentator.

QVAESTIO XXXIII.

Si potentia materiae est idem essentialiter cum materia, vel est proprietas superaddita materiae, & si est una vel plures.

Postea uidetur ipsis, si uere est numero una, & potentia tantum unam esse. Textu LXXIX.

In hac quaestione duae viae perscrutandae sunt. Prima est b. Tho. Secunda est cōmen. Sic igitur procedemus. Primò, declarabitur quid tenendū sit secundū b. Tho. Secundò, quid tenendū commen. Tertio, soluentur rationes eorum, qui tenent contra viā nostram.

Quantum ad primum aduerte, quod apud bea. Tho. ut patet in hoc j. lib. in expositione text. lxxix. clarum est, quod tenet potentiam materiae non esse proprietatem additam super essentiam eius, sed materia ipsa secundum suam substantiam est potentia ad esse substantiale. Item illic tenet, quod potentia materiae subiecto est una respectu multarum formarum: sed ratione sunt multae potentiae, secundum habitudinem ad diuersas formas.

Ut igitur tibi nota sit mens bea. Tho. dicemus duo. Primò, quod est fundamentum bea. Tho. de identitate potentiae cum materia. Secundò, quomodo potest sustinere quod sit idem cum materia, & plurificetur quod designat esse non plurificatam materia, nec corrupta.

Quantum ad primū, dico quod fundamentū suū fuit, ut sustineret formam substantialem immediate uniri materiae, sicut tenet in tota doctrina sua, & nos id sustinimus in viij. lib. metaphysicæ quaest. ij. & tertia. Si autem concederet potentiam illam esse proprietatem additam essentiae eius, cum mediante potentia reciperet iam non immediate, sed mediante potentia forma uniretur materiae. Praeterea, si potentia esset quid additum essentiae materiae, ex ipsa & materia fieret unū cōpositum, cuius pars esset materia, ut ens purè potentiale, altera pars esset illa potentia, ut forma, & sic subiectū formae substantialis, non esset in pura potentia sed cōpositum ex materia prima & ex potentia superaddita, quod non

non admittitur in via bea. Tho. nec in via philosophi. Praeterea, si potentia materiae esset quid additum essentiae eius, se haberet ad materiam ut potentia naturalis ad id cuius est potentia: potentia autem naturalis in via nostra est accidens, & in secunda specie qualitatis, ergo forma substantialis uniretur materiae mediante forma accidentali, quod non admittitur in via nostra, ut declarauimus in viij. lib. metaphysicæ quaest. iij.

Quantum ad secundū, dicit b. Tho. in expositione text. lxxviii. quod potentia materiae subiecto est una, sed ratione sunt multae, secundum habitudinem ad diuersas formas, in quibus verbis bea. Tho. intendit hanc distinctionem: Cum potentia materiae sit potentia passiuā, quae ut potentia non potest concipi nisi conceptu relatiuo, eò quod potentia ut potentia dicitur ad actum potest dupliciter considerari. Primò, quo ad absolutum: secundò quo ad respectum siue habitudinem: potentia materiae, quo ad absolutum est ipsa materia, & est una sicut materia est una, & non multiplicatur nisi materia multiplicetur, unde si materia superiorum distinguitur à materia inferiorum, erunt duae potentiae passiuae diuersarum rationum, & hoc est quod dicit bea. Tho. quod potentia materiae subiecto, id est in quantum est potentia subiectiua siue receptiua, est una, eò quod materia ex sui natura est receptiua formae & ut sic dicitur potentia, unde philosophus diffiniens materiam in viij. metaphysicæ. dicit, quod non est quid, nec quale, nec quantum, sed est potentia, omnia ista, essentia igitur & natura materiae est potentia, & hæc prædicatio est in primo modo per se, ex consequenti prædicatum est idem essentialiter cum subiecto. Quantum autem ad respectum, dico quod distinguitur à materia. realiter, quantum ad id quod dicit in obliquo, unde nota quod relatio ut determinauit in v. metaphysicæ. in quaest. xxij. dicit unum in recto, & hoc est fundamentum, ut similitudo est albedo, & dicit aliud in obliquo, id est terminum ad quem dicitur relatiuum: quantum ad id quod dicit in recto est idem cum suo fundamento, & rationem huius videbis in v. metaphysicæ. quaest. xxij. Quantum ad id, quod dicit in obliquo distinguitur realiter à fundamento, dicit enim terminum in obliquo, & terminus distinguitur realiter à fundamento, ut paternitas est potentia generatiua filij, constat autem quod filius distinguitur realiter non solum à patre, sed & à potentia generatiua, quae est fundamentum paternitatis. In proposito igitur dico quod potentia materiae sumpta pro respectu, quantum ad id quod dicit in obliquo distinguitur

à materia. nam in obliquo dicit formam, quæ distinguitur realiter à materia vt perfectio à suo perfectibili. Et vt sic multiplicatur, vt multiplicatur formæ receptibiles in materia, & desinunt vt desinunt formæ receptæ in materia, & potentia sumpta pro respectu, est in prædicamento relationis: & non inconuenit, quòd fundetur in substantia, vt declarauit in quinto Metaphysic. quæst. xxij. Et ex his dictis videbis, quàm facile soluentur rationes tenentium contra viam nostram.

Quantum ad tertium aduerte, quòd Iandunus in primo Physic. quæst. xxv. tenet quòd sicut forma substantialis perficiens materiam, licet sic agens principale vel principalis ratio agendi, tamen nõ agit nisi mediãte aliqua qualitate naturali actiua, quæ est eius dispositio ad agendum, sic etiam materia, quæ est principale receptiuum vel principalis ratio recipiendi nõ recipit formam nisi mediãte aliqua qualitate naturali passiuã, quæ est eius dispositio ad recipiendum, & ista potentia passiuã, scilicet qualitas naturalis passiuã habet quendam respectum in se ad formam. hæc Iandunus ex quibus patet, quòd potentia materiæ apud ipsum est qualitas includens respectum ad formam, ex consequenti distinguitur à materia sicut accidens à substantia. Quòd igitur non sit idem essentialiter cum materia, conatur probare multipliciter, & primò ratione, secundò ex Commentatore.

Primò arguit sic, Illa non sunt vnum essentialiter, quorum vnum multiplicatur, altero permanente vno, hæc est euidentis: Sed potentia materiæ multiplicatur. nam dicit Commenta. in duodecimo Metaphysic. commen. secundo. quòd numerus habilitatum, id est potentiarum materiæ est secundum numerum specierum generabilium. Materia autem non multiplicatur, quoniam vna numero successiuè recipit diuersas formas, ergo &c.

Ad hoc respondetur ex distinctione data, quod potentia quantum ad absolutum non multiplicatur sicut nec materia, quoniam est ipsa materia, quantum autem ad respectum multiplicatur, & vt sic conceditur quod distinguitur à materia, non vt qualitas sicut imaginatur Iandunus, sed prout distinguitur relatio à suo fundamento, quantum ad terminum, quem conotat, & dictum Commen. verificatur in eodem sensu. Nam dicit quod numerus habilitatum, id est respectuum materiæ, scilicet sumendo potentiam non pro absoluto, sed pro respectu modo præposito est secundum numerum specierum.

Secundò arguit sic, Si potentia est idem cum materia, ergo qua ratione vna est idem, eadem ratione & omnes: ergo omnes potentia

entia: materiæ sunt vna potètia, quod est impossibile, quoniam potentia: distinguuntur per distinctionem actuum.

Ad hoc respondetur: sumendo potentiam pro suo absoluto, concedo primam & secundam consequentiam, & quando dicitur, quòd potentia: distinguuntur per distinctionem &c. Nego, nisi sumatur potentia quo ad respectum & suum connotatum in obliquo. Sumendo autem potentiam, quo ad respectum, concedo totum, nec est contra nos.

Tertia arguit sic, si potentia est ipsa materia, ergo omnes potentia: sunt vna potentia: quod est falsum, quia qui reduceret materiam ad actum respectu vnius formæ, ad quam est in potentia, reduceret eam ad actum respectu cuiuscunq; formæ, ad quam est in potentia, quoniam partes omnes potentia: sunt vna potètia, quæ est ipsa materia. Hoc autem est contra sensum, vt patet. ergo &c.

Ad hoc respondetur, quod prima consequentia est vera, sumendo potentiam pro suo absoluto significato. Et negatur falsitas consequentis ad probationem. negatur consequentia, quoniam sit transitus ad potentiam sumptam pro respectu, in quo sensu potentia multiplicatur & non est ipsa materia, modo quo expositum est.

Quartò arguit rationibus Commen. sumptis in primo Physic. comen. septuagesimo, quarum prima est hæc: Si materia est sua potentia, ergo adueniente forma corrumperetur materia, quia potentia ad talem formam desinit.

Secunda est hæc, Si materia est sua potentia, ergo materia est in prædicamento relationis, quod est falsum, cum sit pars substantia: composita. Consequentia autem patet, quoniam potentia est de genere ad aliquid, cum dicatur ad actum.

Ad vtranq; respondetur, quod concludunt sumendo potentiam pro respectu, in quo significato modo, quo diximus, nõ est idem cum materia. Istæ sunt fortiores rationes eorum, qui tenent contra viam nostram.

Tu tamen aduerte, quòd non eris dominus huius quaesiti stando præcisè in Physicis. Nam de potentia & actu, & de significato suo absoluto ac respectiuo tractauimus in lib. ix. Metaphysic. in quaestionibus nostris. Ideò sustine donec dederis te studio Metaphysicæ. Hæc de præsentia quaesito dicta sint.

QVAESTIO XXXIII.

Si privatio & materia sunt idem realiter.

Nos quidem enim materiam & privationem alteram esse dicimus. Textu lxxix.

IN hac quæstione, non est hîc immoderandum: quoniam in decimo libro Metaphysicæ, in quæstione decima determinauimus, si priuatio est ens reale: & si est idem cum materia, siue subiecto, in quo est, & illic declarauimus quæ fuerit mens Philosophi in hoc primo lib. Physic. de vnitæ & distinctione priuationis à materia, vide igitur illic.

QVÆSTIO XXXV.

Si materia appetit formam & quo appetitu.

Aliud autem aptum natum est appetere & desiderare ipsum secundum ipsius naturam. Tex. LXXXI.

IN hac quæstione sic procedendum est. Primò, ponetur distinctio de triplici appetitu, scilicet naturali & sensitiuo, & intellectuali. & aduerte, quòd huius distinctionis, quò adduos primos, meminit Commenta. in primo Physic. commè. octuagesimo primo, vbi inquit: Appetitus enim alius est naturalis, siue sensu, vt in plantis ad nutrimentum: & alius est cum sensu, vt appetitus animalium ad nutrimentum. Secundò ponentur conclusiones responsuæ. Tertiò defenabitur, prima conclusio contra Auicem. Quartò remouebitur dubium de realitate & quidditate appetitus sensitiuui & intellectiuui.

Quantum ad primum aduerte, quòd distinctionem de triplici appetitu, iam manifestauimus in primo Metaphysicæ, quæst. tertia, vbi diffinitur quilibet appetitus, & declaratur si distinguuntur ab appetente, & quomodo ordinantur. Tu igitur vide illic, & sufficet tibi.

Quantum ad secundum, sit prima conclusio: Materia appetit formam. probatur: Materia est ens in pura potentia passiuæ, ergo perfectibilis. & forma est actus ac perfectio materiæ, eò quòd facit eam esse actu. Tunc sic, vnumquodq; ens perfectibile appetit suam perfectionem, materia est ens perfectibile, cum sit pura potentia, & forma est perfectio sua, quia actuat eam, ergo materia appetit formam.

Secunda conclusio, Materia non appetit formam appetitu animali, sed naturali. Prima pars patet: quoniam in materia non est sensus. Vbi autè est appetitus animalis, ibi est sensus, vt patet per commèta. in dicto eius suprà allegato. & vt declarauimus in primo Metaphy. q. iij. Ergo appetitu animali materia nò appetit formam. De appetitu intellectuali constat, q. non. Quòd autè appetat

tat appetitu naturali, probatur sic: Materia ex sui natura, id est inquantu est ens in potètia, inclinatur ad formam, vt ad suam perfectionem, ergo appetit eam appetitu naturali. Antecedens patet: quia vnumquodq; perfectibile naturaliter inclinatur in suam perfectionem. Contra etiã patet ex diffinitione appetitus naturalis, quæ est hæc, vt declarauimus in primo Metaphy. q. iij. Appetitus naturalis est tendentia siue inclinatio rei in suam perfectionem, & inest cuilibet rei, quia quælibet res ex sui natura tendit in suam perfectionem. Hæc conclusio est de mente commenta. in primo Physic. commen. lxxviii. vbi inquit: tu materia igitur est appetitus naturalis ad recipiendum omnes formas, & recipit eas alternatim.

Quantum ad tertiu aduerte, q. Auicem. in primo lib. sufficietia in cap. ij. dicit se nò intelligere, in quo sensu hæc posuit esse vera, yle appetit formam, sumendo yle simpliciter & secundu se præcise consideratã & arguit sic ad literã. Dicunt isti, scilicet Arist. & sequentes eum in hoc loco yle affici desiderio formæ. Et yle assimilant formam, formam verò masculo. Et hoc est, quod ego nò intelligo. Nam desideriu animalis nemo est qui non remoueat ab ea, desiderium autè naturale, quo trahitur res, sicut lapis deorsum, vt perficiatur post imperfectionem, quam habebat sui loci naturalis, longè est ab ea. Posset autem hoc concedi, scilicet desiderium naturale in yle, si ipsa esset vacua omnibus formis, aut esset affecta tædio formæ, quæ adiuncta est ei, aut si non esset contenta formis, quæ perficiunt eam. Aut si posset ipsa per se moueri ad suscipiendam formam, sicut mouetur lapis ad consequendum locum, aut etiam si esset in ea virtus mouens. Sed non est vacua omnibus formis, nec conuenit ei fastidire formam habitam, vt studeat tam excutere & abiicere à se, quia si propter acquisitionem alterius formæ, venit fastidium habitæ formæ, idcirco quia habet eam, tunc decet vt non desideret eam. Si autem fastidit eam propter longinquitatem temporis, tunc desideriu accidet illi secundum tempus, & non erit de substantia eius: sed erit hîc causa, quæ facit hoc habere quæstio dicta. Hoc desiderium non consequitur naturam materiæ, quia semper inest illi: sed prouenit ex alia causa, & sic desiderium erit sibi accidentale. Et non conceditur, vt sit non contenta ea forma, quam habet quasi desideret, vt coniungantur contraria in se, id est, vt in se habeat plures formas contrarias, quia hoc est inconueniens. Et infrã: Vnde propter hæc omnia difficilis est mihi intellectus huius verbi, quia magis videtur hoc esse dictum figuratè loquentiu, quàm philosophorũ, fortassè

tasse poterit hoc alius intelligere recto intellectu. vnde in hoc cōuertatur ad illum. Sed si esset loco yle, simpliciter aliqua yle iam constituta à forma naturali, & contingeret ex ipsa forma naturali, quæ est in ea motus ad perfectiones illius formæ, sicut terra in descensu, & ignis in ascensu, fortassis hæc locutio adhuc esset possibilis: quamuis illud desiderium non attribueretur nisi formæ agenti. Sed in yle simpliciter desiderium non intelligo. Hæc Auicenna. Et intendit negare desiderium à materia simpliciter accepta. i. seclusa forma. Et si deber hoc desiderium concedi, non erit nisi ratione formæ iam existentis in materia, quæ virtutibus suis mouet rem ad consequendum perfectiones suas secundarias, vt forma ignis leuitate mouet ignem sursum, sed hoc desiderium propriè non est materia, sed formæ, vel rei compositæ.

Sed si aduertis, inuenies Auicennam non intellexisse verbum philosophi, quia nesciuit rationem & naturam desiderii naturalis. arbitratus est enim vt pater in dicto suo, quòd sicut appetitus animalis est virtus, & qualitas addita essentiæ animalis, qua mouetur animal in bonum sibi conueniens, sic appetitus naturalis sit forma aut qualitas, aut virtus addita rei: quia naturaliter. i. sine præcognitione tendat in bonum suum, vt ignis leuitate ascendit, lapis grauitate descendit, & sic secundum Auicem. leuitas est appetitus naturalis in igne, grauitas in lapide. Et quoniam in yle præcisè sumpta, non est cognitio, nec est aliqua virtus addita yle, qua moueatur ad formam vt ad perfectionem suam, ideò dixit se non intelligere verbum philosophi.

Tu igitur aduerte, quòd in doctrina Arist. appetitus naturalis non dicit formam nec virtutem additam essentiæ rei, sed ordinabilitatem rei in finem & perfectionem suam, ita quòd rei natura, vt ordinatur in talem finem, dicitur appetitus naturalis. Vnde intellectus quia ordinatur ad scire, dicitur appetere naturaliter ipsum scire, vt declarauimus in j. metaphys. in q. iij. Et quoniam res quæ sunt actu ordinantur in fines suos ex earum natura, ideò dicuntur naturaliter appetere fines suos, quæ sunt suæ propriæ perfectiones. Similiter quia yle est res merè potentialis, & potentia vt potètia naturaliter ordinatur ad actum, actus autem materiæ est forma, ideò dicitur naturali desiderio, quod est ipsamet yle, vt ordinata ad formam, appetere formam.

Ex his facile solues instantias Auicennæ: & dices, quòd diuisio sua est insufficientis, quia non est ratio huius desiderii in yle, quia sit vacua omnis formæ, quoniam semper aliquam habet, nec quia fastid

fastidit formam, quam habet, præ longinquitate temporis. Tedium enim & fastidium sunt propriè condonationes appetitus animalis, nec quia non contentatur forma, quam habet, pro tempore, pro quo eam habet, quia non potest simul cum ea aliam habere. Nec quia desiderat plures simul habere, quoniam desiderium naturale esset ad impossibile propter contrarietatem formarum, præcipue specificarum. Sed est, quia cum sit potentia passiva, naturaliter ordinatur ad formam, vt perfectionem suam. Et quoniam nulla ex formis inferioribus complet & actuat totam potentialitatem suam, quia est receptiua omnium formarum inferiorum, sicut lignum formarum artificialium: ideò alternatim desiderat illas, quia alternatim est apta actuari illis. Hinc est, quòd potètia materiæ cœli non est ordinata ad aliam formam, quia forma cœli vt forma vniuersalis virtualiter, euacuat potentialitatem suæ materiæ. Quod autem dicit Auicenna Philosophum loqui figuratè, & non more philosophorum, id sicut non ex sua consuetudine, sed vt conformaret se Platoni, cōtra quem disputabat, qui consuevit tractare naturalia & diuina sub metaphoris. vnde in Timæo inquirens & disputans de materia, appellat eam matrem, & receptaculum formarum; causam autem efficientem, cuius actione introducit formam, appellat patrem: & rem formatam, appellat prolem. Sic in proposito philosophus alludens Platoni, asimit eam foemina, ratione imperfectionis & potentialitatis suæ, & formam viro, rationis perfectionis.

Quantum ad quartum aduerte, quòd licet appetitus naturalis non distinguatur ab essentiæ rei appetentis, tamen appetitus animalis apud omnes qui tenent distinctionem realè inter animam & potentias suas, distinguitur realiter ab appetente. Sed dubitatur, quid sit, & in quo prædicamento, & in quo genere. Tu igitur aduerte, quòd in via nostra vt determinauimus in ij. de anima in quaestio xij. est potentia animæ, & est in prædicamento qualitatis, & in secundo genere, quod dicitur naturalis potentia.

Contra hanc viam se opposuit Petrus Pomponatius, qui tenet in lectura sua in expositione huius textus, appetitum animalis non esse potentiam animæ, nec in secunda specie qualitatis, sed esse habitum vel dispositionem, & in prima specie qualitatis. & fundat se super philosophum, eò quòd in iij. lib. de anima, agens de principio motus localis in animali, dicit, quòd appetitus sensitius sequitur cognitionem. Obiectum autem cognitum causat quædam ardèciam in anima, qua mouetur animal ad obiectum cognitum.

Talis

Talis autem ardentia, ut credit Petrus Pompo. est appetitus, & secundum ipsum est in prima specie qualitatis,

Sed est deceptus æquiuocatione. Quoniam aliquando hoc nomen appetitus, sumitur pro potentia, aliquando pro motu ipsius potentia: siue animalis appetentis in rem cognitam sub ratione boni, qui motus dicitur desiderium, quod est spiritualis passio concupiscibilis, ut declarauimus in epitomate nostro in iij. de anima. Quando dicit philosophus, quod appetitus sensitius sequitur cognitionem, sumitur pro actu, & non pro potentia, & de tali actu cœdo, quod est in prima specie qualitatis, eod quod est actio immanens, & omnis talis actio est in prima specie, & qualitatis, ut determinauimus in ix. lib. metaphy. q. xvj. Nec mirum videatur, si apud philosophum sumitur aliquando pro potentia, aliquando pro actu. Nam & intellectus apud ipsum aliquando sumitur pro potentia, aliquando pro habitu primorum principiorum, aliquando pro operatione, ut patet in xj. metaphy. vbi agit de intelligere primi. Hæc de præsentibus quæstio dicta sunt.

Q V A E S T I O XXXVI.

Si est verum, quod materia corrumpatur per accidens.

Corrumpitur autem & fit. est autem ut sic, est autem ut non. Textu LXXXII.

IN hac quæstione aduerte, quod stat difficultas in hoc: Dicit philosophus, ideo materia corrumpitur per accidens, quia priuatio quæ est in ea, corrumpitur. Sed hoc videtur falsum: Quia cum priuatio sit non ens, non potest corrumpi. Quod enim corrumpitur, prius habet esse, est enim corruptio processus ab esse ad non esse. Non ens autem, non habet esse, ergo & c. Præterea, ad hoc, quod aliquid corrumpatur per accidens, necesse est, ut aliquid aliud corrumpatur per se, & in proposito necesse est, ut aliquid existens in materia, corrumpatur per se, hoc autem non est nisi priuatio. Et hoc dicit philosophus & Commenta. in commen. lxxxij. vbi inquit. Dicitur materia esse corruptibilis, quia priuatio, quæ est in ea, est corruptibilis per se. Sed impossibile est, quod priuatio corrumpatur per se. Nam si quia non est ens, non potest corrumpi, sequitur quod nec per se potest corrumpi.

Ut igitur scias, quomodo dictum philosophi sic verum, propono vnam distinctionem, ex qua declarabitur propositum. Tu igitur aduerte, quod aliquid potest dici corrumpi duobus modis.

Primo

Primo, verè de propriè: secundo transumptiuè siue similitudinarie, illud propriè corrumpitur, quod prius exiens, definit habere esse, siue habeat esse per se, ut suppositum substantia:, siue esse in alio, ut accidens, & de tali propriè verificatur definitio corruptionis. Ex quo sequitur, quod si aliquid habet esse solum potentiale, nec vnquam est actu per se, & præcisè sumptum, illi non competit corruptio propriè, nec per se, nec per accidens. illud autem dicitur corrumpi transumptiuè, quid licet non habeat esse, nec sit ens: tamen primò denominat aliquid, & deinde cessat denominare ipsum, & in tali denominatione est, ac si esset ens actu, deinde cessaret esse ens. Ex quo sequitur, quod si aliquid sit negatio pura, non est verum ipsum corrumpi propriè, nec transumptiuè. Si autem sit negotio cum aptitudine in subiecto determinato, quia ut sic denominat subiectum de eo potest verificari generatio, & corruptio per transumptionem. Vnde quando aduersa scit, dicuntur generari tenebræ: & quando dicitur, dicuntur corrumpi.

Ex his patet, quid dicendum sit ad quæsitum. Vnde aduerte, quod ista nõ est vera, nisi transumptiuè. Materia est generabilis vel corruptibilis, siue per se, siue per accidens, quoniam materia: præcisè sumptæ repugnat esse actu. Generatio autem propriè dicta terminat ad esse actu. Corruptio verò ad non esse actu eius, quod prius erat actu. Similiter ista non est vera nisi transumptiuè: Priuatio est corruptibilis per se vel per accidens. nã cum non habeat aliquod esse positiuum, non potest propriè dici incipere esse, nec definire esse. Transumptiuè autem est vera, quoniam quando materia non est informata tali forma, puta ignis, priuatio illius formæ attribuitur materia:, & denominat ipsam. Nam verum est dicere, priuationem formæ ignis inesse materia:, & materiam esse priuatam. Quando autem materia habuerit formam ignis, cessat attributio priuationis, & determinatio materia: ab ea, & vt sic dicitur quadam similitudine corrumpi. Et aduerte, quod ista corruptio transumptiuè in hoc proposito est de intentione Commenta. in hoc j. lib. in commen. lxxxij. vbi inquit, illud, cui non attribuitur corruptio, nisi secundum rem corruptibile, quæ est in ipso, attribuitur per accidens & transumptiuè. Ad argumeta autem in oppositum dicitur, quod concludunt de corruptione propriè dicta, sed non de transumptiuè. Hæc de præsentibus quæstio dicta sunt.

Si Physicus habet probare entia abstracta.

De principio autem secundum speciem, utrum unum aut plura, aut quot, aut quae sunt per certitudinem primae philosophiae opus est determinare. Textu LXXXII.

In hac quaestione non est hic immorandum, licet Commentator in commen. lxxiiij. eam pertractet & determinet contra Auic. Nam in lib. xij. Metaphy. in quaestione tertia, hoc quaesitum pertractauimus, ubi declaramus tres vias, duas extremas, quarum una est Commemoratio & sequentiū eum. Altera est Auicennae, & Scoti, & Alberti. Tertia autem est media, & haec est bea. Tho. vide tu illic.

Explicunt quaestiones Fratris Chrysostomi Iauelli Canapicij, ordinis praedicatorum, philosophiae & sacrae Theologiae professoris, in primum librum Physicorum.

INCIPIUNT QVAESTIONES EIVSDEM IN SECVNDVM LIBRVM PHYSICORVM.

In secundo libro Physicorum determinabimus quaestiones: ut infra.

- 1 Quomodo sit verum, quod omnia naturalia habent principium motus in seipsis intrinsicum.
- 2 Si artificialia habent in seipsis principium motus, & per consequens, si formae artificiales possunt dici aliquo modo naturales.
- 3 Si diffinitio naturae est bene assignata.
- 4 Si potest demonstrari naturam esse.
- 5 Si potest saluari philosophus, quod sibi non contradicat in textu nono, aliquos posuisse terram esse principium naturalium.
- 6 Si forma est magis natura, quam materia.
- 7 Si mathematicus considerans lineam abstractam, mentitur.
- 8 Si scientiae mediae sunt magis Physicae, quam mathematicae.
- 9 Si Physicus habet considerare materiam primam, vel solum propinquam cuiuslibet rei naturalis.
- 10 Si materia & forma sunt relatiua.
- 11 Si philosophus in textu vigesimo sexto, ubi inquit, & circa haec &c. sibi contradicit.
- 12 In quo consistat causalitas causa materialis.

In

- 13 In quo consistat causalitas causa formalis.
- 14 Si in textu vigesimo octavo, tam species, quam exemplum possunt interpretari ad mentem Aristotelis, & non solum ad mentem Platonis.
- 15 In quo consistat causalitas efficientium.
- 16 In quo consistat causalitas finis.
- 17 Si finis est causa, ut habet esse in anima, vel extra animam.
- 18 Si idem effectus numero potest produci à pluribus causis perfectis totalibus eiusdem ordinis.
- 19 Si causae sunt sibi inuicem causae.
- 20 Si causa in actu & effectu, in actu simul sunt & non sunt.
- 21 Si omne quod fit raro, fit à fortuna.
- 22 Si diuisio philosophi in textu quadragesimo octavo, est sufficiens.
- 23 Si diffinitio fortuna est recte assignata à philosopho.
- 24 Si philosophus in textu sexagesimo primo, sibi contradicit.
- 25 Si casus & fortuna reducuntur ad causas efficientes.
- 26 Si causa agens est idem specie cum suo effectu.
- 27 Si primus motor est de consideratione Physici.
- 28 Si agentia aeterna necessario agunt.
- 29 Si antiqui reducebant omnem effectum in causam materialem, & non in agentem.
- 30 Si omnia quae fiunt in natura fiunt à casu vel propter finem.
- 31 Si aranea & formica operantur intellectu.
- 32 Si monstra sunt intenta à natura.
- 33 Si consequentia philosophi in textu octuagesimo secundo, valet.
- 34 Si consequentia philosophi in textu octuagesimo quarto, valet.
- 35 Si necessitas sumpta à causa efficiente, est absoluta, vel conditionata.
- 36 Si omnium naturalium sumitur necessitas ex materia, vel ex fine.

QVAESTIO PRIMA.

Quomodo sit verum, quod omnia naturalia habent principium motus in seipsis intrinsicum.

In uno quoque istorum est principium motus & quietis. Textu primo.

In hac quaestione sic procedendum est. Primum, ponentur quaedam praetia notabilia. Secundum, conclusiones responsivae. Tertium, soluetur quoddam dubium ad mentem Commentatoris.

Quantum ad primum, aduerte primum, quod philosophus non intendit omnia naturalia habere in se principium

f

omnis motus, quoniam non quodlibet naturale mouetur quolibet motu. nam quedam mouentur tantum localiter, ita quod non sunt alterabilia, sicut corpora celestia: & quedam alterantur, generantur, & corrumpuntur, quae tamen non augentur, argumeto proprie dicto, de quo iam locuti sumus in ij. lib. de anima, vt elementa, & elementata inanimata. Sed intendit philosophus quod omne naturale habet in se principium illius motus, quo est aptum moueri.

Aduerte secundo, quod principium intrinsecum motus non est uiuocum nec eiusdem rationis in omni ente naturali, vt docet Commenta. in hoc ij. lib. in commen. j. vbi inquit: Et istud principium, quod est in alterato simplici, & transmutabili simplici, est aliud a principio, quod est in mobili localiter. & in augmento secundum genus, & in generabilibus & alterabilibus compositis, quoniam illud principium quod est in compositis, est secundum formam, & in simplicibus est secundum materiam. haec Commen. Cui concordat bea. Tho. in solutione dubij moti super praepositum textum, vult enim in aliquibus esse principium actiuum, quod Commen. vocat principium secundum formam: & in aliquibus esse principium passiuum, quod dicitur principium secundum materiam.

Aduerte tertio, quod entium naturalium quaedam sunt simplicia incorruptibilia, vt coelestia corpora. Quaedam simplicia corruptibilia, vt elementa. Quaedam mista corruptibilia, sed inanimata. Quaedam mista corruptibilia, sed animata.

Quantum ad secundum ex praenotatis sic respondendum est quaesito. Primo, coelum habet principium intrinsecum sui motus localis actiuum, & passiuum, sed diuersimode. Nam si coelum consideretur vt aggregatum ex corpore caeli, & intelligentia, quod vt sic potest dici animatum, apud philosophum ex secundo caeli, & vt determinauimus in libr. xij. Metaphysicae in quaest. xvj. sic intelligentia velut anima potest dici principium actiuum motus caeli. Nam vt sic mouet coelum seipsum, secundum philosophum, vt declarabitur in viij. lib. Physic. Si autem caelum consideretur precise, id est seclusa intelligentia, sic in eo est principium passiuum, prout in illo: in quantum est corpus sphaericum est naturalis potentia passiva, vt moueatur motu sphaerico, & quoniam coelum non est mobile nisi localiter, vt declaratur in viij. Physic. ideo non est in eo principium aliorum motuum, quoniam frustra inesset.

Secundo, corpora simplicia corruptibilia vt elementa, quoniam sunt mutabilia localiter, & secundum alterationem, & secundum generationem & corruptionem, ideo secundum tria genera mutationum inquirendum

quirendum est principium in eis intrinsecum. Aduerte igitur, quod quo ad principium motus localis, differentia est inter bea. Thom. & Commenta. Nam bea. Tho. vt patet in solutione positi dubij super textum praepositum, tenet quod habeat solum principium passiuum: inquit enim. In corporibus vero grauibus & leuibus est principium formale sui motus, sed huiusmodi principium formale non potest dici potentia actiua, sed comprehenditur sub potentia passiuua. Grauitas enim in terra non est principium vt moueat, sed vt moueatur, &c. Nam apud bea. Tho. vt declarabitur in viij. Physic. graue mouetur actiue a principio extrinseco, id est a generate. Commen. autem tenet, quod habeat principium actiuum intrinsecum, eo quod secundum ipsum formam grauis mouet ipsum graue, & de hoc formabimus quaestionem in viij. lib. quonia illic erit locus propius, & pertractabitur vtraque via, pro nunc sustine. Quantum autem ad principium intrinsecum alterationis, & generationis, & corruptionis, concordant bea. Thom. & Commentator, quod non habet principium actiuum intrinsecum, sed passiuum, eo quod nullum simplex vt simplex alterat seipsum, nec generat, nec corrumpit se per seipsum. Et haec est mens Commen. in hoc secundo libro, in comen. j. vbi inquit, & hoc ita est, quonia non inuenitur corpus simplex, quod alteretur ex se, aut quod generetur ex se, sicut inuenitur corpus simplex, quod transfertur in loco ex se. Quod autem in via bea. Tho. nullum simplex agat in seipso, aut moueat seipsum quocumque motu, iam determinauimus in libro nono Metaphysicae, in quaestione quarta, & tu quaere illic.

Tertio corpora mista corruptibilia inanimata quo ad motum localem iudicanda sunt habere principium intrinsecum, sicut elementum praedominans, eo quod moueantur localiter ex elemento praedominante. Quantum autem ad generationem & corruptionem, dicuntur habere principium passiuum intrinsecum, id est materiam subiectam priuationi. Non autem habent principium actiuum per se, eo quod nihil seipsum producit, nec corrumpit, quoniam desiderio naturali desiderat in esse conseruari. Quantum autem ad motum alterationis, habent quidem principium passiuum, quonia omne generabile est alterabile, cum alteratio sit prauiua generationi.

Quarto, corpora mista corruptibilia animata quantum ad motum alterationis generationis & corruptionis, dicendum est de eis, sicut de mistis inanimatis. Quomodo autem secundum dissimiles partes habeant principium actiuum alterationis, puta quod in animali cor cotemperatur a cerebro, & hepar calefacit stomachum, de hoc formabimus quaestionem in lib. ij. de generatione.

Quantū ad motum localem & augmenti dico, quōd habent in se principium actiuum, quoniam anima per potentiam vegetatiuam & motiuam est principium actiuum horū motuum, vt patet in secundo de anima, tex. xiiij. & in viij. lib. phys. tex. xxviiij. dicit philosophus, q̄ animata mouent se ipsa, & huic sententię concordat Commentator in hoc ij. libro in commento primo,

Ex his igitur patet, quomodo in omni ente naturali est principium intrinsecum sui motus, licet diuersimodē, quoniam in aliquibus est passiuum, in aliquibus actiuum, vt declaratum est.

Quantum ad tertium aduerte, quōd quo ad elementa considerata secundum motum localem, videtur esse contradictio in Commentatore, Nam in hoc ij. lib. in commen. j. innuit, q̄ mouent se localiter per se, sicut animata & corpora cęlestia. Sed in viij. phys. commen. xxiiij. tenet, q̄ mouent se per accidens, eō q̄ per se mouent medium, ad cuius motum mouent se per accidens.

Sed hæc apparens contradictio apud Commentistas sic soluitur. Quando dicitur hic, quōd mouent se per se, ly per se, excludit motorem extrinsecum, quasi dicat mouent se per se, id est per formas suas, & non per motorem extrinsecum ad differentiam motus violenti. Quando autē dicitur in viij. phys. & apertius in tercio cęli quōd mouent se per accidens, sensus est, q̄ mouent aliud, puta medium per se, & per medium motum mouent se per accidens, sicut naua mouet nauim per se, & per nauim motum mouet se per accidens, & sic patet, quōd nulla est contradictio.

Tu tamen aduerte, quōd hæc non sunt dicta, nisi ad mentem Commen. Quid autem tenendum sit in hoc proposito, determinabimus in lib. viij. phys. vbi mouebitur quęsitum, à quo moueantur graua & leuia, & illic pertractabitur via Commen. & b. Tho. Hęc pro præsentī quęsito dicta sūt.

QVÆSTIO II.

Si artificialia habent in se principium sui motus, & per consequens sformę artificiales possunt dici in aliquo sensu formę naturales.

Lectulus autem & indumentum, neq; unum habent mutationis impetuum innatum. Textu II.

IN hac quęstione aduerte, quōd duas partes continet, Primō, si artificialia habent in se principium sui motus. secundō, si formę artificiales saltem aliquę possunt dici naturales. Circa primā partem

partem aduerte, quōd difficultas cōsurgit ex duobus. Primō, quia videmus aliquas figuras artificiatorum diuersificare motū in eodē artificiato. Nā si fiat figurę planę, capit in artificiato motum rectum, & nō circularē, nisi cū difficultate. Si autē fiat figurę Pyramidalis aut sphericę, inclinabitur ex tali figura ad motū sphericū, ergo & c. Secundō, quia videmus habitus acquisitos ex frequentis actibus, esse principia motuum in eo in quo sunt. Vt saltatio est ab eo, in quo est ars saltandi: & cantus est ab eo, in quo est ars cantandi. Ergo videntur artificialia habere in se principium suorum motuum. Circa secundam partem aduerte, quōd difficultas stat in hoc, sicut materia prima est in potentia ad recipiendum formam ferri: sic forma ferri est in potentia ad recipiendum formam gladij. Ergo eadem ratione forma gladij, videtur esse forma naturalis, sicut & forma ferri.

Vt igitur dissoluas vtranque dubietatem, aduerte, quārum ad primam partem, q̄ aliud est habere in se principium motus, & habere in se principium qualitaris, aut modi motus. Nam primū cōuenit soli formę naturali, puta quōd terra aut lapis moueatur deorsum, cōuenit eis, quia habent grauitatē, quę est qualitas naturalis. Vnde quęcunq; figura imprimatur in terra vel in lapide, nisi adsit grauitas, nūquam mouebitur motu naturali deorsum.

Secundum autem potest conuenire formę artificiali: Nam licet lapis, vt grauis sub quacunque figura sit, moueatur deorsum: tamen si est figurę latę, mouebitur tardiū, quia nō de facili findet medium. Si autem est figurę strictę, aut Pyramidalis, velocius mouebitur: quia impetuossus findet medium. Cum hoc tamen, quōd forma artificialis semper sit coniuncta qualitati naturali, quę est principium motus. Quando autē dicit philosophus distinguēs artificiatum à naturali, quōd nullū artificiatorum habet in se principium motus, intendit de motu & non de modo motus. Vel dicas, quōd intendit de principio per se motus, & non de principio per accidens. Nam quōd lapis moueatur deorsum, habet per se à grauitate, & non habet à figura stricta vel sphericā, nisi quia est coniuncta grauitati.

Idem intellige de arte saltandi & cantandi. Nam quōd Sortes saltet, aut canter, habet à potentia naturali, puta à potentia motiua complantata in musculis, & neruis de quā locuti sumus in tercio de anima, in tractatu de potentia motiua. Quōd autē sic, puta ordinatē saltet, aut cōsonanter canter, habet ab arte: quę tamen nō proficeret, nisi esset adiuncta potentia motiue naturalis

non impeditur. Vnde si podagra adsit, aut raucedo in voce, artes non proficiunt. Pater ergo, quod iste artes non sunt principia horum motuum, sed proficiunt ad qualitates, & modos eorum.

Quantum ad secundam partem aduerte, quod ex sola receptione formæ in materia non habet forma, quod sit naturalis. Sed ultra talem recepribilitatem requiruntur tria. primò, quod recipiatur per qualitates actiuas & passiuas introductas ab agente naturali. secundò, quod recipiatur in materia immediatè, quoniam subiectum formæ substantialis est ens in pura potentia, vt dicitur in lib. v. Tertio, quod recipiatur per totum, & non solum in superficie, ex his conditionibus nulla seruat in forma artificiali. Nam illa nõ per transmutationem materię nec per qualitates actiuas, & passiuas recipitur in materia, sed per incisionem aut compactionem, aut malleationem, aut liquationem & indurationem: vt patet in diuersis artificialibus. nec recipitur in toto subiecto, sed in superficie, nec recipitur in materia immediatè, vt est ens in pura potentia, sed in ente actu vt forma gladij in ferro, imago in ære, lectulus in ligno. Ad argumentum ergo dico, quod non est eadem ratio, quia licet ferrum recipiat formam gladij, sicut materia prima formam ferri: tamen non seruantur illæ conditiones in receptione formæ gladij, quæ seruantur in receptione formæ ferri, & ideo hæc non est naturalis, sicut illa. Hæc de præfenti quaesito dicta sint.

QVAESTIO III.

Si diffinitio naturæ est bene assignata.

Esigitur natura principium alicuius, & causa mouendi, & quiescendi, in quo est primum per se, non secundum accidens. Textu III.

IN hac quaestione sic procedendum est. Primò, declarabitur quomodo singulæ particulæ sunt conuenienter positæ, & nihil superfluit. Secundò, reprobanditur quædam diffinitio de natura data à quibusdam volentibus corrigere diffinitionem philosophi. Tertio, arguetur contra particulas diffinitionis, & soluentur instantię. Quantum ad primum, aduerte tria declaranda, & probanda in diffinitione naturæ. Primò, quod est principium & causa mouendi, & quiescendi in eo, in quo est, id est in quo est motus & quies. Secundò, quod est principium primū. Tertio, quod est prin-

cipium per se, & non secundum accidens. Primum igitur sic declaratur & probatur: Naturalia differunt à non naturalibus, id est ab artificialibus in hoc, quod illa habent in se intrinsicum principium sui motus naturalis, & suæ quietis naturalis. Ita autem vt artificialia sunt, nullū habent principium intrinsicum motus & quietis, sed mouetur ab extrinseco, id est ab arte, & dico vt artificialia sunt, vt excludam materiam artificiali, puta ferrum, terram, quæ cum naturalia sunt, habent intrinsicum principium sui motus. Illud ergo, per quod differunt naturalia à non naturalibus, est natura. dicuntur enim naturalia, quia habent in se naturam, sed per esse principium & causam motus & quietis in eo, in quo est motus & quies, differunt naturalia à non naturalibus, ergo natura est principium, & causa motus &c. Et aduerte, quod nihil differt vtrum concludamus directè vel indirectè, quoniam in terminis conuertibilibus, vt sunt subiectum & propria passio, diffinitio & diffinitum, conclusio directa vel indirecta non variat veritatem, vt docuimus in primo libro.

Secundum sic declaratur. In re naturali sunt duplicia principia sui motus, scilicet principale & secundarium, quod est proximum & immediatum principium, quod se habet ad principale, vt instrumentum agens in virtute principalis principij, vt in igne est forma ignis, & leuitas, & quidem quod seratur sursum, principaliter habet à forma sua, sed mediante leuitate. Quando dicit philosophus, quod natura est principium primum, intendit principale, ita quod forma substantialis dignius dicitur natura, quàm sua qualitas naturalis, & ratio huius est. Quia cum forma substantialis sit primum principium essendi rei naturalis, & primum principium distinguendi à re non naturali, erit etiã principaliter principium motus & quietis in re naturali, ergo erit principaliter natura. Natura ergo est principium primū, modo, quo expositū est, motus & quietis &c.

Tertium sic declaratur. Ly per se declaratur per ly, nõ per accidens, ita quod ly nõ per accidens exponit ly per se, vt sit sensus: Natura est principium motus & quietis in eo, in quo est: & dico principium primum, id est principale ad differentiam secundarij, vt expositum est, & per se ad differentiam principij intrinseci, quod est in aliquo per accidens, id est in inquantū tale, vt quando medicus infirmatur, & sanat seipsum, tunc in eodẽ est principium sanationis, & est egritudo. Sed quod medicus sanat seipsum, est per accidens, quoniam non sanat se, vt medicū, sed vt infirmū. Ars igitur medendi licet sit aliquando in infirmo, non tamen potest

dici natura, quia non est per se, sed per accidens, quod idem sit medicus & infirmus. Ad hoc igitur, quod tale principium intrinsecum sit natura, debet esse primum, & per se, id est competere rei ex se, siue ex natura sua, siue in quantum tale, & non per accidens. Aliqui autem has tres particulas, scilicet non per accidens, per se primum, sic exponunt. Natura est principium &c. non per accidens, id est non indeterminatum, sed determinatum per se, id est proprie primum, id est principale.

Quantum ad secundum aduerte, quod b. Tho. exponens diffinitionem datam dicit, vnde deridendi sunt qui volentes corrigere diffinitionem Aristot. naturam per aliquod absolutum diffinire conati sunt, dicentes quod natura est vis insita rebus. Tu igitur aduerte, quod b. Tho. in hoc sequitur Auicennam in primo sufficientiæ in cap. v. ubi conatur defendere diffinitionem datam ab Aristot. & reprobare quendam, qui voluit corrigere & addere ei, vnde inquit: Sed postea visum fuit cuidam, qui successit, scilicet Aristot. quod hæc descriptio esset imperfecta: vnde & voluit ei addere dicens, quod hæc descriptio, scilicet Aristot. effectum nature significat, non substantiam. Non enim significat nisi habitudinem eius ad id, quod venit ex illa, & ideo oportet, ut addatur eius descriptioni & dicatur, quod natura est virtus diffusa per corpora, quæ attribuit eis formas & figuras. Et est principium sic, & sic, scilicet motus & quietis, &c. Nos autem, inquit Auicenna, incipimus declarare intentionem descriptionis positæ ab authore primo, id est ab Aristot. & postea redibimus ad refellendam huius gauruli superfluum additionem, demonstrantes, quia quod dixit, falsum est, & non est opus eo, hæc Auicenna. Et postquam declarauit diffinitionem Aristot. incipit reprobare prædictam additionem, & inquit: Additio illa, quam voluit addere ille, qui voluit corrigere primum, id est Aristot. est inanis, quia virtus, quam posuit quasi genus in descriptione nature, est vis efficiens, & cum eam diffinierit, diffiniet, quod est principium motus vnius in aliud, vnde est aliud. Et non est aliud intellectus virtutis, id est & per virtutem non intelligitur aliud, nisi quia est principium motus, qui est in re, nec habet rationem formantis, aut figurantis, sed potius rationem mouentis, & non habet rationem conseruandi formas, aut figuras, potius quietandi illas. Et si hic homo diceret, quod natura est principium existens in corporibus ad mouendum ea ad suos profectus, & quietandum ea in eis, & quod est primum principium motus rei, in qua est, & quietis eius per seipsam, non per accidens, ipse

ipse non esset nisi iterans verba, quibus opus non est. Et præter hoc corrector ille imperfectæ descriptionis, sicut existimat, putauit quod cum dixit virtutem, iam significauit essentiam non relatiuam ad alium: quod vtiq; non fecit, quia per virtutem non intelligitur, nisi principium motus, & quietis, & nihil aliud, & virtus non describitur, nisi ex comparatione relationis. Quicquid ergo dixit hic homo, non fuit nisi vanum & falsum. hæc Auicenna.

Quantum ad tertium, aduerte, quod expositores communiter arguunt & soluunt argumenta contra singulas particulas, quæ ex teipso videre poteris. Difficilius autem argumentum sit contra illam particulam, mouendi & quiescendi, quia non omnia naturalia mouentur & quiescunt, sed aliqua solum mouentur, ut cælum, secundum Aristotelem, cuius motus est incessabilis in futurum, & æternus aperte antea. Quædam autem semper quiescunt, ut poli mundi, quæ sunt puncta immobilia, ex secundo cæli, & partes centrales terræ, circa quas mouetur cælum, ergo in aliquibus natura est principium solum mouendi, in aliquibus solum quiescendi, in aliquibus vtriusq; & sic illa particula non videtur competere omni contento sub diffinito.

Ad hoc inuenio plures modos respondendi, quos nolo singulos referre, videre enim poteris in Aegidio in questione secunda, post expositionem diffinitionis nature, solum referens solutionem Auicennæ in sua sufficientia in primo libro in cap. quinto. Deinde dicam, quid sentiam in hoc. Aduerte igitur quod sic exponit Auicenna. Natura est principium motus & quietis. Non quia sit necesse, ut omni rei naturali simul sit principium vtriusq;, scilicet motus & quietis, sed ut per se sit principium motus si fuerit, aut quietis si fuerit, hæc Auicenna. Ego autem puto dicendum, quod natura quantum sit ex se, est principium motus & quietis in quocunq; inueniatur, dummodo tale sit capax vtriusq;. Quod si non est capax, sufficit, quod sit principium eo modo, quo competit tali mobili, siue quiescibili. Dico vtriusq;, quod etiam partes centrales terræ, aptæ sunt moueri, deinde quiescere, si trahantur extra centrum, & relinquuntur nature suæ: quoniam tunc iterum mouebantur ad centrum, & ibi quiescent. Respectu autem cæli dico, quod sufficit illic naturam esse principium motus, quia licet ex se possit esse principium vtriusq; tamen ut modificatur in cælo, cui secundum Philosophum repugnat quies, est tantum principium motus. Hæc de præsentis quæstio dicta sint.

Si potest demonstrari naturam esse.

Quod autem est natura, tentare demonstrare, ridiculum est. Textu v 1.

IN hac quaestione aduerte, q̄ Auicē. discordat ab Aristot. quoniam ipse reputat ridiculosum tentare naturā esse demonstrare, eò quòd ad sensum patet multa esse quæ habent in se principium motus, vt animata. Auicē. autem in primo lib. sufficientiæ, cap. v. tenet contra Arist. & dicit. Mirum est autē illud, quod dicunt, scilicet qui inquit autem, ipse est, certè deridendus est. Sed puto hoc eos voluisse intelligere. quòd naturalis si inquit an natura est, deridendus est, idè quia vult ex ipsa sua arte probare principia eius. Si autem hoc noluerunt, sed voluerunt hoc, scilicet quia esse huius virtutis manifestum est per se, hoc ego nō audiam, nec dicam. Quomodo enim hoc dicam, cū difficile sit inuenire motorem vniuscuiusq; rei motæ, cū iam etiam in hoc diu laborauerit ipse, scilicet Aristot. qui hanc sententiam dedit. Quomodo ergo deridebitur qui motum videt, & quærit rationē, an habeat motorem. Sed verum est, quòd dictio de esse naturæ, principium est scientiæ naturalium, & naturalis non debet respondere neganti eam, sed hoc pertinet ad tractatores primæ Philosophiæ. Naturalis autem debet scire per certitudinē quid est natura. Hæc Auicē. Vt igitur resoluamus propositū, quatuor agenda sunt. Primò, si potest demonstrari naturam esse. Secundò, posito quòd sic, an vtile sit conari demonstrare eam esse. Tertio, declarabitur quòd reprobatio Auicennæ, qua intendit arguere Aristot. non est contra sensum Aristot. Quartò, remouebitur dubium.

Quantum ad primum, dico absolutè quòd hæc propositio est demonstrabilis. Natura est. nam prædicatum non est de ratione subiecti, quia obiectum scibile, vt scibile abstrahit ab existentia, aliter de rosa non existente nō posset haberi scientia, cuius oppositum determinauimus in lib. ix Metaphy. ergo est mediata. ergo primo habet priorem, per quā demonstrabilis est, ex doctrina data in primo Posteriorio. Et si quæras, per quā vt priorem potest demonstrari, dico quòd per diffinitionem naturæ. Nam medium in demonstratione est diffinitio subiecti.

Quantum ad secundum, dico, quòd esset inutile conari demonstrare eam. Primò, quia sumitur à Physico, vt vnum ex principiis scientiæ naturalis. Principia autem supponuntur in scientia. Et
hanc

hanc rationem tangit Commen. in commen. tertio, vbi inquit naturam esse, est manifestum per se. & est vniū principium istius scientiæ. Secundò, quia naturam esse, est notum sensu, & experientia, sicut motum esse, plura entia esse ignem esse calidum, niuem esse albam, sed huiusmodi inutile est demonstrari, quoniam demonstratio inducitur, vt per eam intellectus assentiat conclusioni, sine qua non assentiret. Cū ergo intellectus huiusmodi propositionibus assentiat solo sensu & experientia, vanè quaeritur demonstratio, vnde homines, qui quaerunt in his demonstrationem, nunquā potuerunt nec possunt bene philosophari, vt inquit Commen. in commen. sexto. signum est enim quòd nesciunt distinguere inter latens & non latens.

Quantum ad tertium, aduerte, quòd Auicē. se decept in hoc. Aliud est inuestigare naturā esse, & aliud est inuestigare cui competat ratio naturæ, an formæ, an materiæ, an animæ, an qualitibus actiuis, aut passiuis. Nam primū est sensu manifestū, quoniam videmus multa moueri, & non à principio extrinseco, vt animata dum augentur, & mouentur localiter, ergo à principio intrinseco. Et cū tale principium sit ipsa natura, ex diffinitione naturæ, constat sensu naturā esse. Secundum autē non est manifestum sensu, quoniā licet in vniuersali, q̄ in tali motu principium motus sit intrinsecum: tamen nō constat q̄ sit illud, an anima, an qualitas, vel aliud. Philosophus quidem dixit naturā esse, scilicet in vniuersali, manifestū est, tamen nō est notū per se, cui cōueniat ratio naturæ, imò hoc inuestigare & inuenire per difficile est, & philosophus in hoc diu laborauit. Auicē. igitur seipsum decipit in hac cōsequētia. Non est notū, cui competat ratio naturæ, aut quæ sint propria principia intrinseca motus in qualibet re, mota respectu cuiuscūq; motus: ergo non est notū naturā esse. Constat autē q̄ hæc cōsequētia nō valet, imò arguitur à secundū quid, ad simpliciter. Sicur etiā hic potest esse notū, q̄ Sortes est interfectus ab interficiente: & tamen nō erit notū quis fuerit interficiens. Ex his patet, quòd reprobatio Auicennæ non tendit contra sensum Aristotelis.

Quantum ad tertium, dubitabit aliquis, si naturā esse, tentare demonstrare naturam esse, cū tentet id, quod est possibile & verum.

Præterea, si naturam esse, est demonstrabile, quare dicit Commen. in commen. sexto, q̄ isti homines, qui quaerunt demonstrationem in istis, nunquā potuerunt nec possunt philosophari.

Ad primū dicitur, q̄ philosophus non dicit absolutè ridiculum esse.

esse, demonstrare naturam esse, sed tentare demonstrare. Et hoc est verum, quia non tentamus aliquid facere nisi laboriosum & difficile. Vnde qui tentat, ubi non est difficultas, deridendus est, quia laborat ubi non est laborandum: & facit difficultatem, ubi non est. Cum igitur non debeamus inducere demonstrationem, vbi ubi notitia difficilis est, ridiculum & vanum est tentare demonstrare naturam esse, cum ad sensum pateat.

Ad secundum dicitur, quod hoc ideo dicitur Commen. quia huiusmodi propositiones, Natura est, Motus est, Nix est alba, sunt sufficienter notæ sensu, nec expedit hominem volentem recte philosophari. i. difficilia scrutari, in his immorari, quia dum immoratur in his manifestis, retardatur à scrutatione difficultium, & pigrescit eius intellectus propter malam consuetudinem, & ideo non consequuntur finem philosophiæ, qui est notitia rerum difficultium, & per consequens non possunt philosophari. Hæc de præsentibus quæstio dicta sint.

QVAESTIO V.

Si potest saluari philosophus, quod sibi non contradicat, cum dicit in tex. ix. aliquos posuisse terram principium rerum naturalium.

Vnde sanè hi quidem terram, alij uerò ignem, alij aërem dicunt &c. Textu IX.

IN hac questione aduerte, quod stat difficultas in hoc. Dicit philosophus in j. de anima text. xxxij. quod omnia elementa acceperunt iudicem præter terram, eò quod nullus philosophus posuit eam rerum principium, & tamen aliqui posuerunt aquam, alij aërem, alij ignem. Hic autem dicit oppositum.

Pro solutione huius apparentis contradictionis inuenio duas vias, una est Comment. in hoc ij. lib. in comen. ix. qui dicit, & cum dicit Arist. & quidam terram, intendebat cum aliis elementis, ut dixit Parmenides terram & ignem. Nullus enim dicit solum terram esse principium, hæc Commentator.

Sed hæc responsio non videtur saluare textum philosophi: constat enim quod primò loquitur de his, qui ponebant tantum vnum elementum principium rerum & dicit: Sanè hi quidem terram, alij uerò ignem, alij aërem dicunt. Quidam autem aquam. Deinde loquitur de his, qui ponebant plura & dicit, Quidam uerò quadam horum. Sed alij omnia, scilicet iij. elementa, signum est ergo, quod intendit de his, qui ponebant terram solum, sicut quidam alij aërem solum, aut ignem solum.

Altera

Altera via est beat. Tho. in expositione tex. ix. qui dicit, quod licet nullus philosophus posuerit solum terram esse principium, tantum poetæ Theologi, ut Hesiodus posuit eam, & de his poetis intendit Arist. cum dicit, hi quidem terram &c. Huic viæ adhæret Aegidius post expositionem tex. ix. ubi mouet hoc dubium, & dicit, possumus dicere, & fortè melius, quod Hesiodus hoc posuit, ut habetur in j. metaphy. tex. xiiij. ubi inquit philosophus. Dicit Hesiodus terram primam corporum factam esse. Si enim antiquam & publicam contingit existimationem esse, & hæc opinio fuit ante philosophos naturales: quia Theologi poetæ præcesserunt eos. Cum ergo dicit philosophus, quod alij posuerunt aquam, alij terram non solum intendit numerare philosophos, sed & poetas. & quod intenderet de poetis patet ex text. xiiij. primi metaphy. ubi dicit, quod nullus posteriorum, scilicet philosophorum, qui fuerunt post poetas etiam, quod poneret solum vnum elementum principium omnium posuit terram propter magnitudinem partialitatis, id est propter grositiè partium. Si qui ergo posuerunt fuerunt poetæ præcedentes philosophos, & quoniam hæc via est magis ad litteram Arist. ideo præponitur viæ Comment. Ad argumentum in oppositum patet solutio, quoniam in j. de anima, loquitur ad mentem philosophorum, hic autem ad mentem antiquorum poetarum, vnde nulla est contradictio. Hæc de præsentibus quæstio dicta sint.

QVAESTIO VI.

Si forma est magis natura, quam materia.

Et magis natura hoc est, quam materia. Vnum quodque enim tunc dicitur, cum enelechia sit, & magis quam cum potentia. Textu XII.

IN hac questione aduerte, quod difficultas stat in hoc. Cum natura motus videtur esse magis natura; Sed materia est vniuersalius principium motus, dictum est enim supra, quod omnia naturalia habent in se principium passiuum sui motus, quod est, secundum materiam. Non tamen omnia habent in se principium actiuum, quod est secundum formam: ut patet in elementis saltè, quo ad motum alterationis, & quo ad generationem. Ergo videtur materia esse magis natura, quam forma.

Ut igitur habeas resolutionem propositi, aduerte, quod ly magis potest dupliciter intelligi. Primò, magis, id est comunius. Secundo magis, id est perfectius. si primo modo, Dico, quod non inconuenit mate

materiam esse magis naturā, quā formā. Dummodo comparemus naturam ad hoc, quod est esse principium motus. Id autem propterea dico, quoniam si sumatur natura pro eo, quod constituit rem in esse naturali, tunc forma est æque communiter, & æque amplè natura, sicut materia, quoniam licet in qualibet re naturali forma non sit principii motus actiuū: constituit tamē eam in esse naturali, & magis, quā materia, eō quod non dicitur simpliciter talis, nisi postquam formā habuerit. Et credo, philosophum hac de causa motum fuisse ad ponendum formam magis naturam, quā materiam, si autem ly magis sumatur. Secundo modo, dico quod omnibus modis forma est magis natura, quā materia. & quidem patet, quod sumendo naturam pro eo, quod constitui rem in esse naturali, forma est magis natura, quoniam non dicitur res simpliciter & actu naturalis nisi formam suam habuerit. Considerando etiam naturam, ut est principium motus, adhuc forma est magis natura, quoniam motus naturales, qui sunt à principio actiuo intrinseco, nobiliores sunt. Nobilior est enim à seipso, quā ab alio moueri, & intellige à seipso secundū partem, ut declarabitur in lib. viij. Et hac de causa animata, quia mouent seipsa, nobiliora sunt inanimatis, & motus augmenti nobilior est motu alterationis. Patet igitur, quod instātia facta in principio quæstio nulla est. Et quod forma simpliciter est magis natura, quā materia, quia philosophus nō sumit ly magis, præcisè, ut communius, sed ut perfectius. Hæc de præsentī quæstio dicta sunt,

QVAESTIO VII.

Si mathematicus considerans lineam abstractam, mentitur.

Nec sit abstrahentium mendacium. Textu xviii.

In hac quæstione aduerte, quod difficultas stat in hoc, cum res sicut se habet ad esse, sic ad uerè cognosci. Nam si cognoscitur aliter, quā sit, non uerè cognoscitur. Sed linea semper habet esse in materia, ergo non potest cognosci uerè, sine materia, ergo non potest per intellectum abstrahi à materia. & si qui abstrahunt, mentiuntur, i. non uerè cognoscunt.

In hac q. nolo immorari, quoniam bea. Tho. in expositione præpositi text. sufficienter resoluit. Et Egidius post expositionē eiusdem tex. in sua q. iij. Tu autem si paucis vis habere solutionē formale, aduerte, quod abstractio intellectus potest fieri per primā & secundā operationē intellectus. Abstrahere lineā à materia per primam

primā operationem intellectus, est intelligere lineam, non intelligendo materiam sensibilem, nec ponendo eam in diffinitione illius, & sic abstrahere non est mendacium: quia quantitas est prior qualitibus, quæ reddunt materiam sensibilem, à qua secundum diffinitionem abstrahit quætitas, utpote prior. Abstrahere autem lineā à materia sensibili per secundā operationem intellectus, est intelligere eam esse sine materia sensibili. & hoc est mendacium, quia hæc est falsa, linea habet esse sine materia sensibili. Ad argumentum ergo dico, quod concludit pro secunda operatione intellectus. Philosophus autem intendit secundum primam operationem. Et ideo non est sic abstrahentium mendacium. Hoc de præsentī quæstio dicta sunt.

QVAESTIO VIII.

Si scientiæ mediæ sunt magis physica, quā mathematica.

Demonstrant autem quæ magis physica, quā mathematica. Textu xx.

In hac quæstione aduerte, quod difficultas stat in apparenti contradictione, quæ uidetur esse in dictis philosophi, & in dicto bea. Tho. in dictis quidē philosophi, quā in li. xij. metaph. in tex. xliij. appellat astrologiam præcipuam mathematicarum, per quam uenatur numerum substantiarū separatarum. Sed astrologia, ut patet hic, est mediæ, si ergo absolute uocat eam mathematicam, uideatur quod sit magis mathematica, quā physica. Cuius oppositū dicit hic.

Præterea, scientiæ mediæ sumunt omnem suum processum à mathematicis, ut astrologia mensuras motuum à geometria, & numerum ac proportionēs eorū ab arithmetica: ergo habent maiorem colligationem cum mathematicis, quā cum physica.

Quod autē in dictis bea. Tho. uidetur repugnantia, patet hinc. Nam exponens textum propositum, probat, quod sunt magis naturales: quia unumquodque denominatur & speciem habet à termino. Unde quia harum scientiarum consideratio terminatur ad materiam naturalem, licet per principia mathematica procedant magis sunt naturales quā mathematica. Oppositū autem tenet super Boetiiū de tri. in illa quæstione, in qua quærit de diuisione scientiarū art. iij. ad quintū. Dicit enim illic, Quædam uerò mediæ sunt, quæ principia mathematica ad res naturales applicat, ut musica, & astrologia, quæ tamē magis sunt affines mathematicis, quia in earum consideratione id, quod est physici, est materiale, quod autem

tem mathematici quasi formale. Sicut musica considerat sonos, non in quantum sonos, sed in quantum sunt secundum numeros proportionabiles. Et propter hoc demonstrant conclusiones suas circa res naturales: sed per media mathematica. Hæc ille. Patet igitur quod videtur sibi contradicere.

Tu igitur aduerte duos modos respondendi. Primus est Petri Pomponatij in lectura sua in secundo libro Physico. Ipse tenet absolute, quod sunt magis mathematicæ, & dicit quod bea. Thom. se retractat in lib. Boëtij de tri. Verum quia philosophus in textu proposito dicit expresse, quod sunt magis Physicæ, nec etiam est consuetudo quod bea. Tho. de facili se retractet, ideo secundus modus respondendi apud verum Thomistam est, quod utraq; pars potest sustineri sine contradictione, scilicet quod sint magis Physicæ, & magis mathematicæ, sed diuersa ratione. Nam scientia potest qualificari à materia, circa quam est, quoniam materia circa quam distinguit scientiam, sicut obiectum potentiam, & potest qualificari à mediis, vel principiis ex quibus procedit. Et quoniam contingit in scientiis mediis, quod principia non sunt eiusdem generis cum materia, circa quam: ut patet in Musica, cuius materia est naturalis: principia verò sunt mathematica. Ideo aliquando denominatur naturalis propter materiam, aliquando mathematica propter principia, ex quibus procedit. Ex his dico ad propositum, quod quando philosophus in hoc secundo libro Physico. dicit eas magis Physicas, considerauit eas, quo ad materiam. Quando autem dicit in libro duodecimo Metaphys. astrologiam esse precipue mathematicam, considerauit quo ad principia, ex quibus procedit. similiter quando bea. Thom. dicit eas magis Physicas, ut in expositione prepositi textus, considerauit, quo ad materiam. Vnde dicit: Quia harum scientiarum consideratio terminatur ad materiam naturalem, sunt magis naturales. Sed scribens super Boëtium de tri. considerauit quo ad principia, ex quibus procedunt, quæ se habent in eis ut formale, ideo ut sic sunt magis mathematicæ. Non igitur inconuenit diuersa ratione esse magis Physicas, & magis mathematicas, sicut non inconuenit tepidum esse magis calidum, & magis frigidum. Nam comparatum intenso calido, est magis frigidum, quam calidum, Comparatum autem intenso frigido, est magis calidum quam frigidum. Nulla ergo est contradictio, nec est necesse ut bea. Thom. se retractet. Hæc de presenti quaestio dicta sint.

QVAESTIO

Si physicus habet considerare materiam primam, vel solum propinquam cuiuslibet rei naturalis.

Et physici utique erit cognoscere utrasque naturas scilicet formam & materiam. Textu xxii.

IN hac quaestione aduerte, quod pugna est inter Auicennam & Commenta. ut patet in commen. xxij. Nam Auicenna in primo suæ sufficientiæ arbitratur, quod physicus non habet considerare de materia prima, ut est materia prima, sed solum de propria cuiuslibet rei naturali. Metaphysicus autem solus habet considerare de materia prima simpliciter. Commentator autem vult, quod licet nulla ars consideret materiam communem omnibus artificiatu, sed quælibet ars considerat solum materiam propriam sui artificiatu, & ratio huius, quia nulla vna ars versatur circa omne artificiatu, sed hæc circa illud, & hæc circa aliud. Ideo sistit terminum considerationis in sola materia propria proprii artificiatu.

Tamen quia est vna scientia naturalis consideratiua omnis entis naturalis, ideo illa debet considerare materiam communem, id est receptiuam omnis formæ naturalis, & hæc est materia prima, ut declaratum est in primo libro Physic. Et quoniam intendo sustinere mentem commen. ideo sic procedendum est. Primo, ponetur ratio qua fuit motus Auicennæ. Secundo, declarabitur ex Commentato. quomodo illa ratio non cogit. Tercio declarabitur, quo signo potest naturalis deprehendere naturam materiæ primæ. Quarto, soluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, quod ratio Auicennæ ut recitat Commen. in commen. xxij. fuit hæc: Quia audiuit Auicenna in posterioribus analyticis, quod nullus artifex demonstrat causas sui subiecti, de quo considerat, quia si demonstraret eas, hoc esset per res priores illis causis, & tunc illæ res essent de genere superiori, quia ista declaratio est de alia arte superiori, quæ considerat de genere continente subiectum illius artis. Et cum hoc audiuit, existimauit hoc esse impossibile in tribus modis demonstrationum, ut in demonstratione simpliciter, & in demonstratione propter quid, & in demonstratione quia. Hoc fuit motuum Auicennæ, quod ad formam reductum, tale est: Nulla scientia probat sua propria principia, ex primo posteriorum. De principiis enim supponitur quia sunt. Sed materia prima, est vnum de principiis na-

g

aturalibus, vt declaratum est in primo libro Physi. ergo hæc scientia non considerat materiam primam. Sed consideranda est in scientia superiori, id est Metaphysica cuius est stabilire principia, & fundamenta particularium scientiarum.

Quantum ad secundum aduerte, quòd Commenta. distinguit de demonstratione simpliciter, & propter quid & quia. Et puto, quòd per demonstrationē simpliciter intēdat demōstrationē potissimam, cuius medium dicit quid, vel propter quid, & aggregat omnes causas rei proprias & propinquas, & per demōstrationem propter quid intēdit eam, quæ est per causam propinquā in quocunque genere causæ fuerit. Et per demonstrationē quia intēdit eam, quæ est ab effectu vel à signo, vel à propriis accidentibus posita distinctione de triplici demonstratione commen. intēdit sic soluere rationem Auicennæ: Propositio maior conceditur de demonstratione simpliciter, & propter quid, negatur autem de demonstratione quia. Nam ex effectu, id est ex motu & transmutatione substantiali, Physicus venatur primam materiā, nec est alia via, nec metaphysicus habet aliā viam, sicut nec habet viam sufficientiorem ad probandum existentiam substantiarum separatarum saltē in genere, quā viam motus, vt declarauimus in libro duodecimo metaphysicæ, in quæstio. tertia. Vnde nisi physicus, qui versatur circa motum & transmutationem, inuestigaret materiam primam, remaneret incognita in omni scientia.

Quantum ad tertium aduerte, quòd physicus ex nullo signo certiori procedit ad inuestigandum naturam, & esse primæ materiæ, quā ex successione formarum in eodem subiecto. Nam sicut successio corporum in eodem loco fecit nos cognoscere naturam loci, vt declarabitur in libro quarto Physi. sic successio formarum in eodem subiecto, fecit nos deprehendere materiā primam, nec est alia via & necessaria, vnde & Metaphysi. in libro octauo, & in duodecimo, declarat ex transmutatione materiā primam inesse omni substantiæ mobili.

Quantum ad quartū, aduerte, quòd philosophus in text. xliij. volens probare per similitudinē sumptam ex arte, quòd physicus considerat materiam, sic arguit. Sicut se habet ars in operādo artificiatā: sic se habet scientia naturalis in considerādo res naturales. Sed omnis ars in operādo considerat materiam, ergo scientia naturalis in considerādo res naturales considerat materiam, & per consequens considerare de materia prima, spectat ad physicum. Huius rationis maiorem philosophus relinquit, vt manifestum.

festum. Intendens autem declarare minorem præponit, quòd artes faciunt materiam aliā, quidem simpliciter, aliā autem operose. Sed hæc distinctio videtur falsa: quoniā materia simpliciter est materia prima, sed iam probauit philosophus in primo libro, in text. lxxxij. quòd materia prima est ingenerabilis & incorruptibilis, ergo à nulla arte nec ab agente naturali potest produci, nec fieri.

Ad hoc respōdetur, quòd materia simpliciter dupliciter sumitur. Primò, in naturalibus. Secundò, in artificiatis. in naturalibus quidem est ens in pura potentia susceptiuā omnis formæ, & nullam propriā habēs sibi congenitā. Et de hac non intēdit hic philosophus, sed pertractauit in primo libro, & probauit eam esse infactibilem, & incorruptibilem tam ab arte, quā à natura. In artificiatis autem non est materia simpliciter ens in pura potentia. Sed est quid compositū vt lateres. & dicitur fieri simpliciter, quia sine arte nō inuenitur. Puta ars ædificatoria, quæ facit domum ex lateribus, dicitur facere simpliciter materiam domus, quia non supponit, sed facit lateres. Ars autē quæ disponit materiā præexistentem ad formā artificiatā, aut incidendo, aut cōpaginando, aut mollificando, aut indurando, dicitur facere materiā sui artificiatā, non simpliciter, quia iā præexistit, sed operosè, id est dispositiuè, vnde ars carpentaria non facit lignū, sed supponit. facit autē operosè, dum disponit incisione ad formā statuæ aut scamni. Ad argumentum igitur dico, quòd nō probat, nisi de materia simpliciter in naturalibus, de qua non intēdit philosophus, sed de materia simpliciter dicta in artificiatis. Hæc de præsentī quæstio dicta sint.

QVAESTIO X.

Si materia & forma sunt relatiua.

Amplius eorum, quæ sunt ad aliquid materia est, in alia enim specie alia materia. Textu xxvi.

IN hac quæstione stat difficultas in hoc: Materia est substantia similiter forma substantialis: substantia autem est ens absolutum, cum sit prima pars entis, & fundamentum omnium accidentium, vt determinatum est in libro septimo Metaphysicæ. Præterea, relatiua se mutuo referunt. Nam dicitur pater. filij pater, & conuerso. Sed forma & materia non se mutuo referunt. Non enim dicimus, materia formæ materia, nec forma materiæ forma. Sed potius dicimus, materia materiæ

materia, & forma formati siue formabilis forma.

Vt ergo scias, quam veritatem continet dictum philosophi, adverte qd aliquid potest esse relatiuum tribus modis. Primo, est essentialiter & per se ad alterum, ita quod totum suum esse, est ad aliud se habere, vt paternitas, dominium, æqualitas &c. Secundo; quia licet sit absolutum essentialiter tamen consequitur ad respectum, sic sanitas potest dici relatiuum, quia consequitur ad æquationem humorum, adæquatio autem dicit respectum. Tertio, quia licet sit absolutum, tamen connotat respectum, & non potest perfecte concipi, nisi conceptu relatiuo, licet non sit relatio. Sic scientia & actus, & forma sunt relatiua. Nam licet scientia sit ens absolutum tamen dicitur ad scibile, & potentia ad actum, & forma ad id, cuius est forma. Et hæc consueuerunt appellari relatiua secundum dialecticos. in primo autem modo statuuntur relatiua secundum esse, & illa sunt essentialiter, & solum in prædicamento relationis. Hæc autem sunt in prædicamento absoluto, puta in substantia, in qualitate. Quando dicit philosophus, qd materia est eorum, quæ sunt ad aliquid, nõ intelligas primo modo, quia non est essentialiter respectus, nec est essentialiter in prædicamento relationis, sed in prædicamento substantiæ reductiue, nec est secundo modo, vt patet, est autem tertio modo, quoniam licet materia sit substantia, non tamen est gratia sui, sed propter formam, & ex ordine quem habet ad formam potest dici ad aliquid, vel vt dicitur b. Tho. exponens dicitur ad aliquid, quia cuiuslibet formæ determinatur materia propria, ita quod hæc materia correspondet, & proportionatur huic formæ, & illa illi &c. Et ex tali respondentia siue proportione habet materia, quod sit ad aliquid.

Tu tamen adverte, qd licet solus primus modus reponat rem relatiuam essentialiter in prædicamento relationis, tamen quo ad considerationem, non separantur ab eadem primus & secundus, & tertius modus, ita quod eadem scientia est consideratiua vtriusque relatiui, quia hoc est commune tribus modis prædictis, quod per se inuicem notificantur, idè ad eandem scientiam pertinent. Et hac de causa physicus habet considerare de materia & forma, & metaphysicus de actu & potentia. Hæc de præsentibus quæstio dicta sint.

Q V A E S T I O X I,

Si philosophus in textu xxvj. ubi inquit & circa hæc &c. sibi contradicit.

Et

Et circa hæc, quæ sunt separatæ quidem species in materia, homo enim hominem generat, ex materia. Textu xxvi.

IN hac quæstione adverte, qd stat difficultas in hoc, si anima hominis est abstracta, ergo est incorruptibilis. omne enim abstractum est incorruptibile, quoniam caret materia, quæ est causa corruptionis, ex j. phys. si autem homo generat hominem, ergo anima hominis educitur de potentia materiæ, aliter non produceret sibi simile, ergo non est abstracta, & sic videtur philosophus in eodem textu sibi contradicere.

Ad auferendam hanc apparentem contradictionem, inuenio tres vias respondendi, & omnes sustentabiles sunt. Prima est, secundum Cömen. & stat in hoc: Philosophus nõ dicit hic assertiue, & determinatiue, animam hominis esse abstractam, & per cõsequens incorruptibilem, imò quasi oppositum, quia dicit quod est species in materia, & vt sic nõ est abstracta. Et qd sit forma in materia ex consequenti non abstracta, probat ab hoc signo, quia homo & sol hominem generat, quasi dicat, hoc non fieret, si esset abstracta, quia forma abstracta, non est terminus generationis. Quod autem sit corruptibilis vel non, etiam qd habeat esse in materia, vel non habeat esse, non est præsentis loci considerare.

Secunda via est b. Tho. exponentis prædictum textum, & stat in hoc. Anima hominis secundum philosophum est abstracta, vt intellectiua, non quia sit extra materiam, vt substantia separata, sed quia vt intellectiua non est affixa organo, & per cõsequens est incorruptibilis, vt determinauimus de mente philosophi in tertio de anima, in tractatu de essentia animæ intellectiue, & est quæst. iij. Quando autem dicit philosophus, qd homo generat hominem, non est intelligendum, qd homo generans attingat productiue essentiam animæ intellectiue, nec qd educat eam de potentia materiæ. Sic enim esset secundum se totam materialis, & nullo modo abstracta, cuius oppositum dicit philosophus in textu præposito. Sed dicitur generare hominem, quia disponit materiam & sufficienter operatur ad vniõnem animæ cum materia disposita, & hoc sufficit ad verificandum, quod homo generat hominem, vt iam determinauimus in xij. metaphys. in quæst. vij. Quare illic.

Tertia via, & fortè melior, quæ nec discordat à via bea. Tho. est hæc, philosophus intendit hic declarare animam intellectiua esse terminum considerationis physicæ, quo ad formas, eò qd est

partim abstracta, & id pro nunc transit vsque ad tertium de anima, vbi probat intellectū esse immixtum, & partim est in materia, quod probat signo. Quia, scilicet sol & homo generant hominem: ergo forma hominis habet esse in materia, quoniam sol & alia agentia corporea nullam causalitatem habent super formas omnino à materia abstractas, quoniam sunt altioris ordinis. Patet igitur, quòd in dictis philosophi nulla est contradictio. Hæc de præsentis quæsto dicta sint.

QVAESTIO XII.

In quo consistat causalitas causæ materialis.

Vno quidem modo causa dicitur, ex quo fit aliquid, cum insit, sicut æs statuae. Textu xxviii.

In hac quæstione non est hic immorandum, quoniam eam resoluius in libro quinto metaphysicæ, & est quæstio secunda. Illic declarauimus, in quo consistat causalitas causæ materialis, & in quo consistat modus huius causalitatis, & soluius tria dubia. Primum est, quod potentialitas non repugnat causalitati materiæ. Secundum est de sustentatione formæ. Tertium est de limitatione formæ. Vide igitur illic, & sufficiet tibi pro resolutione præsentis quæsti.

QVAESTIO XIII.

In quo consistat causalitas causæ formalis.

Alio autem modo species & exemplum.

Textu xxviii.

In hac quæstione non est hic immorandum, quoniam iam eam resoluius in lib. v. metaphysicæ. & est quæst. iij. Illic declarauimus, in quo formaliter consistat causalitas causæ formalis, & in quo consistat modus siue proprietas huius causalitatis, & soluius duo dubia. Primum est, quomodo dare esse competit formæ & agenti. Secundum est, quomodo arctare materiam siue potentialitatem suam, cõuenit causæ formali siue formæ. Tu igitur vide illic, & sufficiet tibi pro resolutione præsentis quæsti.

QVAESTIO XIII.

Si in textu xxviii. tam species, quam exemplum possunt interpretari ad mentem Aristote. & non solum ad mentem Platonis.

Alio

Alio autem modo species & exemplum

Textu xxviii.

In hac quæstione aduerte, quòd prædictus textus philosophi vno modo interpretatur ad mentem bea. Tho. & Aegidij & communiter expositorum Latinorum, & alio modo ad mentem Thomistij, à quo non discordat Commenta. & vterque modus sustentabilis est.

Quantum ad mentem bea. Tho. & concordantium cum eo, ly exemplum positum est propter opinionem Plato. qui rerum formas posuit abstractas, & vocabat exemplaria vel ideas, de quibus satis locuti sumus in epitomate nostro in vij. libro metaphysicæ. Sed ly species ponitur secundum opinionem philosophorum naturalium, & ipsius Aristot. eò quòd vnumquodque per suam formam constituitur in tali vel tali specie.

Quantum ad mentem Thomistij aduerte, quod in libris suis physico. in lib. ij. cap. vij. tenet, quod tam exemplum, quam species potest exponi & interpretari ad mentem philosophi. Nam licet secundum viam Aristot. formæ specificæ non sint abstractæ à singularibus, & vt sic non possint dici exemplaria: tamen quia in agente per intellectum habent esse cognitum & immateriale & ad earum imitationem agens intellectualem producit effectus suos, vt sic possunt dici exemplaria, & in hoc sensu philosophus non negaret ideas, vt declarat Commen. in lib. xij. metaphysicæ in commento xxxvj. vbi inquit. Istæ enim formæ videntur habere duplex esse, scilicet in actu, scilicet esse materiale, quod habent, & esse in potentia, scilicet esse, quod habent in illa forma, scilicet in primo principio. Et dico potentiam quemadmodum dicimus, quod formæ artificiales habent esse in actu in materia & in potentia in anima artificis, vnde hæc formæ videntur habere duplex esse abstractum, & materiale, & hoc quidem est quod facientes formas, scilicet Platonici volunt dicere, sed non perueniunt ad ipsum. Hæc Commentator. Hæc de præsentis quæsto dicta sint.

QVAESTIO XV.

In quo consistat causalitas causæ efficientis.

Amplius unde principium mutationis primum

aut quietis est. Textu xxix.

In hac quæstione non est hic immorandum, quoniam eam resoluius in libro quinto metaphysicæ. & est quæst. iij. Illic per-

tractauimus duas opiniones, quarum vna reprobatur; & altera sustinetur, quæ dicit causalitatem agentis consistere in hoc, quod est efficere, vel producere rem, secundum totam substantiam, vel partem, vel secundum accidens, siue cum nouitate essendi, siue sine nouitate &c. Et soluntur duo dubia. Vide igitur illic, & tibi sufficient pro solutione præsentis quæsit.

QVAESTIO XVI.

In quo consistat causalitas cause finalis, siue ipsius finis.

Adhuc autem quemadmodum finis, hic autem est cuius causa. Textu XXIIX.

IN hac quæst. non est hic immorandū, quoniā eam resolui-
mus in quinto Metaphy. & est quæst. v. & illic declarauimus, in quo consistat causalitas finis, vt comparatur ad agēs siue operans propter finem, & in quo consistat, vt comparatur ad media ordinata ad consequendum finem. Deinde soluntur tria dubia, vt videre poteris, & hæc tibi sufficient pro præsentis quæsit.

QVAESTIO XVII.

Si finis est causa, vt habet esse in anima vel extra animam.

Amplius autem quemadmodum finis. Tex. XXIIX.

IN hac quæst. non est hic immorandum, quoniam eam resolui-
mus in quinto lib. Metaphysicæ, & est quæst. sexta. & illic pertractauimus opinionem Auicennæ, & duas alias determinauimus iuxta tertiam, & soluius tria argumenta satis apparentia, vt illic videre poteris, & illa tibi sufficient pro præsentis quæsit.

QVAESTIO XVIII.

Si idem effectus numero potest produci à pluribus causis perfectis totalibus eiusdem ordinis.

Contingit autem multas eiusdem causas esse non secundum accidens. Textu XXX.

IN hac quæstione non est hic immorandum, quoniam eam re-
soluius in quinto Metaphysicæ, & est quæst. septima, & eam pertractauimus sub duplici sensu, vt videre poteris. Quorum primus est, vt idem effectus possit produci à pluribus causis totalibus perfectis, ita quod plures, vt plures causerent eundem effectum numero. Secundus est, vt idem effectus, qui est productus

ab A,

ab A, si esset productus à B, an esset idem numero, vel non, & illic soluntur omnia argumenta, quæ sunt contra viam nostram pro utroq; sensu, & illa tibi sufficient pro præsentis quæsit.

QVAESTIO XIX.

Si causa sunt sibi inuicem cause.

Sunt autem quædam & ad inuicem cause. Tex. XXX.

IN hac quæstione non est hic immorandum, quoniam eam re-
soluius in quinto Metaphysicæ, & est quæst. viij. Illic declarauimus, quomodo ex eo quod causæ sunt sibi inuicem causæ, non sequuntur illa tria conuenientia, quæ illic adducuntur, & tu vide illam quæstionem, & sufficiet tibi pro præsentis quæsit.

QVAESTIO XX.

Si causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt.

Differunt autem intantum, quod operantes quidem & singulares simul sunt, & non sunt.

Textu XXXVII.

IN hac quæstione non est hic immorandum, quoniam eam re-
soluius in quinto Metaphysicæ, & est quæst. ix. Illic declarauimus verum sensum, quem intendit Philosophus in tex. præposito, & ex eius declaratione manifestatur sensus huius maxime. Posita causa ponitur effectus, & remota causa, remouetur effectus. & soluntur argumenta, quæ ingerunt difficultatem contra determinata. Tu vide illic, & sufficiet tibi pro præsentis quæsit.

QVAESTIO XXI.

Si omne quod fit raro, fit à fortuna.

Sed quoniam quædam fiunt præter hæc, & omnes dicunt hoc esse à fortuna. Tex. XLVIII.

IN hac quæstione aduerte, quod difficultas stat in hoc. Dicit Philosophus, ea quæ sunt semper aut ex necessitate, aut frequenter nõ dicuntur fieri à fortuna, sed quæ fiunt præter hæc, id est quæ fiunt raro, dicuntur esse à fortuna. Sed arguitur, quod non omnia, quæ fiunt raro sunt à fortuna, & quod aliqua quæ possunt frequenter fieri, fiunt à fortuna. Primum declaratur sic, eclipses

g 5

& stellæ comatæ, & multæ impressiones Metheoricæ ignitæ, de quibus pertractauimus in epitomate nostro, in primum librum Meteororum, rarò fiunt, & tamen nullus dicit eas fieri à fortuna. Similiter rarò contingit, quòd inueniatur notabilis massa auri tota simul producta, & tamen non dicitur fieri à casu, si fiat.

Secundum declaratur sic, Si frequenter exiens in agrum inuenirem serpentem frequenter, super cuius inuentionem non cogitarem, nec intenderem inuenire vtiq; esset à casu, & tamen non esset rarò, ergo &c. Hoc argumentum soluetur in quæst. xxiiij.

Vt igitur scias solutionem quæsitam, aduerte, quòd Auicenna in primo suæ sufficientiæ, cap. xxiiij. responderet huic quæsitio maximè pro prima parte, & dicit sic: Aliquando autem putatur de multis rerum naturalium, quæ rarissimæ solent esse, sicut aurum, quòd nascitur magni ponderis, aut hiacinthus, quæ excedit mensuram solitam, quòd inueniantur casu, eò quòd hoc rarissimè fit. Sed non est ita, quia non ponit rem sub casu, cum confertur esse abso- luto. Sed cum confertur causæ efficienti esse rarissimæ, contingit eam etiam esse ex illa rarissimè. Hoc enim aurum vel hæc hiacinthus non prouenit rarissimè ex causa efficiente ea, sed ex virtute sua, & propter abundantiam multæ materiæ. Et quando quidem hic sic est, tunc huiusmodi opus nõ euenit, nisi ex seipso semper, aut sæpe euentu naturali. Hęc Auicenna. Et intendit paucis verbis hæc distinctionem. Rem rarò euenire, potest intelligi dupliciter. Primò, secundum se. Secundò, per comparisonem ad causam suam. Si intelligatur secundum se, non est necesse omnium rerum esse casuale, aliter vt arguebatur & eclipses, & multæ impressiones meteoricæ, vt sunt stellæ caudatæ, & paraili essent à casu, quòd est falsum, quoniã licet sint rarò: sunt tamen à causa determinata: & quotiens ponuntur suæ causæ, de necessitate ponuntur tales effectus. Sed quia rarò ponuntur, idèò rarò eueniunt. Si autem intelligatur rarò per respectum ad causam, dico, quòd semper est à casu, seruatis tribus conditionibus. Primò, quòd talia causa non habeat ex se, quòd talem effectum producat, sicut fodiens sepulchrum, non habet, vt fodiens, quòd inueniat thesaurum, aliter semper fodiens vel frequenter inueniret thesaurum. Secundò, quòd posita causa, & non impedita non de necessitate sequatur effectus. Nam etiam quòd causa rarissimè poneretur, si quotiens ponitur, de necessitate sequitur effectus, non potest esse à casu, imò nec propriè dicitur rarò poni, sed semper respectu positionis causæ. Tertiò, quòd sequatur ex causa præter intentionem causæ,

causæ, & in hoc completur ratio fortunæ & casus. Vnde aduerte, quòd raritas effectus non ponit casum, sed esse præter omnimodam intentionem causæ agentis. Et sic conceditur, quòd effectus rarissimus potest non esse casualis, vt exemplificauit Auicenna de massa auri, & magna hiacintho. Quando igitur dicit philosophus, quòd quæ sunt præter hæc, id est non semper nec frequenter, sed rarò, dicunt omnes id esse à fortuna, intelligendum est respectu causæ & præter intentionem causæ, & hanc conditionem expressit in tex. quinquagesimo & quinquagesimo primo, vbi venatur diffinitionem fortunæ, vt videre poteris. Hæc de præsentibus quæsitio dicta sunt.

QVAESTIO XXII.

Si diuisio Philosophi in tex. XLVIIII. est sufficiens.

Primum quidem igitur, quoniam uidemus alia quidem semper similiter fieri, alia autem sicut frequenter, manifestum est &c. Tex. XLVIIII.

IN hac quæstione aduerte, quòd diuisio Philosophi est talis, Eorum, quæ sunt, quædam semper, quædam vt in pluribus, quædam rarò, & in his est fortuna. Auicenna autem in primo libro sufficientiæ cap. decimotertio ibi, dubitari autem potest de eo, quòd est ad vtrumlibet &c. Videtur innuere Aristoteli fuisse diminutum, eò quòd datur membrum quartum, scilicet quædam se habent ad vtrumlibet. Sicut potentia motiua indifferenter se habet ad mouere, & non mouere, sed Auicenna statim adducit responsionem Posteriorum Peripateticorum, inter quos est Themistius, vt recitat Comment. in commen. quadragesimo octauo. Isti dicunt, quòd non fuit necesse Aristoteli ponere hoc quartum membrum, quoniam ab agente ad vtrumlibet non sequitur actio, nisi prius determinetur ab aliquo. Postquam autem determinatum fuerit, & ab eo egreditur actio, iam non erit fortuita, quoniam iam est intentra ab agente determinato ad alterum oppositorem. Verbi gratia. Licet potentia motiua sit indifferens ad ambulandum, & non ambulandum: tamen quando fuerit determinata ab appetitu ad ambulandum, ille motus nõ erit casualis, imò intentus, cum igitur ab eo, quòd est ad vtrumlibet, nõ sit aliquòd casuale, vt est ad vtrumlibet, nõ fuit necesse Aristoteli facere mentionem de eo. Sed hæc responsio non placet Auicennæ. Dicit enim quòd non inconuenit eundem effectum comparatum vni causæ esse intentum,

tum, & comparatum alteri esse fortuitum, vt in exemplo dato. Nam ambulatio cōparata potentiaē motiuaē, est fortuita, eō quōd in se praecise considerata, non magis intendit ambulare, quā non ambulare. Comparata autem appetitui determinati, non est fortuita, eō quōd appetitus determinans potentiam motiuam, intendit ambulationem.

Sed Commentator in commento xlvij. insurgit contra Auicennam, & dicit quatuor.

Primò dicit in eo, quod est ad vtrumlibet, vt est ad vtrumlibet, non esse casum, neque fortunam cuius contrarium tenet Auicenna. Et Commen. intendit talem rationem. Ex his contingunt casus & fortuna, pro quanto ex aliqua actione progreditur effectus inopinatus, & rarus, cuius illa actio non est per se causa, vt quando ex fossione sepulchri sequitur inuētio thesauri, ita quōd effectus fortuitus supponit agens operans aliquid ex intentione. Vnde si nihil operatur per se, nunquam sequetur effectus fortuitus, sed id, quod est ad vtrumlibet, nunquam sequetur effectus fortuitus, & per se operantur, nisi determinetur per aliquod determinatiuum ipsius. Nam si vt est ad vtrumlibet, ageret, cum vt sic non magis respiciat vnū oppositorū, quā reliquum, simul ageret opposita, quod est impossibile. Ergo si debet ab eo egredi actio, necesse est vt determinetur à suo determinatiuo. Sed postquam determinatum est, non est amplius ad vtrumlibet, ergo circa ipsum, vt sic, non potest esse effectus casualis, nec fortuitus. Et aduerte, quōd eandem rationem virtualiter format bea. Tho. quam Auicenna in expositione textus praepositi.

Sed aliqui conantes sustinere Auicennam, dicunt, quōd ratio Commenta. quae etiam est bea. Tho. non militat contra sensum Auicennae. Non enim dicit Auicenna, quōd ab eo, quod est ad vtrumlibet, vt est indeterminatum, vel est in contingencia aequali, procedat effectus, & talis sit casualis. Sed dicit, quod ab eo, quod est ad vtrumlibet, cum determinatum fuerit, procedat effectus, qui erit casualis respectu eius, quod secundum se se habet ad vtrumlibet, puta respectu potentiaē motiuaē, erit autem intentus à determinante, puta à potentia appetitiua. Stat ergo, quōd ratio Commenta. sit vera, & similiter bea. Tho. sed non tendit contra sensum Auicennae.

Sed isti nesciunt quid dicant. Nam effectus casualis, si est ab eo, quod est ad vtrumlibet, aut est ab eo, in quantum est ad vtrumlibet, i. indifferens, aut in quantum est determinatum ad alterum oppositorum, sed neutro modo, quonia in quantum indifferens est

est, ab eo nullus procedit, nec intentus, nec casualis: In quantum autem determinatum ab eo, procedit effectus determinatus, & certus, sed repugnat effectum determinatum & certum esse casualem. Nam cum fortuna sit causa per accidens, est incerta, aliter quae eueniunt à fortuna, euenirent opinatè, & cum certitudine. Implicat ergo contradictionem dicere effectum casualem esse ab eo, quod est ad vtrumlibet, sed determinatum. Et idè ratio Commenta. & bea. Tho. directè militat contra Auicennam.

Secundò dicit Commenta. contra Auicennam, quod aequaliter contingens non inuenitur in potentia actiua, eō quōd omnis potentia actiua, vel est naturalis, vel rationalis. Si naturalis, est determinata ad vnum, puta calor solum ad calefaciendum per se. Si rationalis, determinatur appetitu ad alterum oppositorum, vt declaratum est in lib. ix. metaphysic. Sed aduerte, quōd hoc dictum nisi modificetur, non videtur verum. Constat enim quod potentia motiua in Sorte est potentia actiua, & tamen ex se est indifferens ad mouendum, & quiescendum, & voluntas est indifferens ad volendum A, & volendum B. Et ars medicinae potest causare salutem, & mortem in infirmo. Potest enim medicus eligere sanare Sortem, & eundem interficere. Præterea, in lib. ix. metaphysic. text. ij. tenet philosophus potentias rationales se habere ad opposita.

Vt igitur hoc dictum non habeat instantiam, tu modificabis sic: Potentia actiua dupliciter considerari possunt. Primò secundum se. Secundò, vt sunt proxima principia operationis. Primò modo, non inconuenit, quōd in eis inueniatur contingens aequaliter, vt patet in voluntate, praesentatis sibi duobus obiectis aequaliter affirmatis bonis, vel malis. Secundo autem modo, nō est possibile, quonia potentia rationales non sunt proxima principia operationis, nisi prius determinentur à suo proprio determinatiuo ad alterum oppositorum, & tunc patet, quōd non remanent in contingencia aequali.

Et si quæras, vtrum voluntas possit determinare seipsam ad vnum oppositorum, dico quōd id determinatum inuenies in lib. ix. metaphysic. in q. v. vbi pertractatur via bea. Tho. & sustinetur, & via Scori, ac sequentium eum, vt est Ant. Andree, in ix. metaphysic. quæstio. ij. Et Burleus in hoc ij. lib. Physic. super text. xlvij. & soluuntur fundamenta adducta ab Ant. Andr.

Tertio dicit Commen. contra Auicennam, quōd contingencia aequalis inuenitur in potentiis passiuis, non quidem in omnibus, sed in his, quarum præparatio ad receptionem duorum contrariorum est

est æqualis, siue sit anima concupiscibilis, quæ est in potètia æquali ad recipiendum oppositos affectus, siue sit materia prima, quæ est indifferens ad recipiendum oppositas formas.

Sed aduerte, quòd & hoc dictum debet modificari sicut præcedens. Non enim est verum, nisi considerando materiam primam præcisè, & nudam. Nam vt est disposita, iam est determinata ad hanc formã, ita quòd non ad aliam. Item intellige de anima concupiscibili, scilicet cõsiderata in pura ratione passiuã, siue receptiuã contrariorum affectuum. Nam vt actuatur notitia huius obiecti sub ratione boni, iam determinatur ad eliciendum affectum talis boni, in seipsa recipere, cum sit actio immanens.

Sed dices, si potentia passiuã est in cõtingentia æquali ad recipiendum duo contraria, ergo poterit ea simul recipere.

Ad hoc iam respondimus in libro ix. metaphysic. in q. v. vbi declarauimus, quòd potentia rationales pro eodem instanti posunt in opposita non coniunctim sed diuisim, & hoc est, quòd dicunt Commentistæ, quòd in potentia passiuã stat simultas potentia ad duo opposita. Non autè potentia simultatis, & tu vide horum declarationem in prædicta q. & sufficet tibi.

Quartò Auer. damnat Auicem. de diffinitione necessarij & contingentis, vt in pluribus. Nam dicit Auicem. in j. lib. suæ sufficientiæ. cap. iij. necessarium est, quòd non habet impedimentum, contingens autem, vt in pluribus, est quòd habet impedimentum, vt in paucioribus. Commenta. autem dicit non esse sic assignandas diffinitiones eorum, sed sic, Necessarium est, quòd ex natura sua non potest deficere: contingens autem, vt in pluribus est, quòd in natura sua habet vnde potest deficere, & aduerte quòd beatus Thomas exponens textum sexagesimum octauum in fine ibi, sciendum est, quòd quidam &c. Tangit idem, & reprobat Auicenam, sicut reprobat Auerroës.

Sed Commenta. & bea. Tho. non videntur iustè damnare Auicem. diffinitionibus prædictis. Nam & philosophus in hoc ij. lib. in text. lxxxv. manifestans quomodo natura agit propter finem, dicit, quòd ea, quæ sunt à natura. fiunt semper vel frequenter, nisi aliquid impediatur. Videt ergo manifestare, & describere id, quòd fit semper, & vt sic necessarium, & quòd fit frequenter, & vt sic contingens, vt in pluribus, ex eo, quòd non adest, vel adest impedimentum. Non ergo debuit in hoc improbari Auicenna.

Ad hoc dicitur, quòd necessarium & contingens, vt in pluribus dupliciter possunt manifestari, scilicet à priori, & à signo. A priori quid

quidem, debent manifestari, & diffiniri, vt philosophus diffinit in v. lib. metaphysic. in cap. de necessè. & Commen. diffinit hęc. A signo autem debent diffiniri, & manifestari per non habere, & habere impedimentum: nam hęc sunt quasi consequentia naturam eorum. Ex eo enim quòd necessarium non potest deficere, sequitur, quòd non habet impedimentum. Aliter illud impedimentum esset vanum, Similiter ex eo, quòd contingens vt in pluribus, potest deficere, paratum fuit ei impedimentum. Dico igitur, quòd philosophus, si infrà in text. lxxxv. notificat necessarium & contingens, vt in pluribus per habere vel non habere impedimentum, illud fuit notificatum à signo, & non à priori. Vnde bene sequitur, quòd si Auicenna intendebat notificare necessarium & contingens vt in pluribus à signo, & non ex natura rei, non iustè dånaretur à Commenta. Verum quia arbitratur Auicem. assignare tales diffinitiones ex natura rei, idèò rationabiliter reprehenditur. Hęc de præfenti quæstio dicta sint.

QVÆSTIO XIII.

Si diffinitio fortuna est rectè assignata ab Aristotele.

Manifestum itaq; quòd fortuna causa sit secundum accidens in his, quæ in minori sunt secundum propositum eorum, quæ propter hoc sunt.

Textu LIX.

IN hac quæstione, vt sciamus defendere diffinitionem datam à philosopho de fortuna, plura scrutanda sunt. Primò, quid secundum rem sit hæc fortuna, scilicet an sit substantia, an natura, an intellectus. Secundò, quæ est illa causa per accidens, quæ est idem, quòd fortuna. Tertiò, si fortuna est semper in minori. i. in paucioribus. Quartò, quomodo hæc stant similiter, quòd sit causa per accidens, i. præter intentionem causans, & tamen sit in his, quæ secundum propositum fiunt. Quæ enim fiunt secundum propositum, videntur intenta, & sic videtur esse repugnantia inter partes diffinitionis. Demum soluentur duo argumenta.

Quantum ad primum aduerte, quòd de entitate fortunæ aliter sentiunt fabulosi poëtæ, aliter veri philosophi. Illi nanq; arbitrantur fortunam esse quandam substantiam separatam, veluti deam, quã fingunt duplicè faciem habere, vnã quidè lætã, quãdo homini est propitia, alterã tristè, quãdo aduerfatur, & de fortuna sic poëtice figurata loquitur Boëtius in primo de cõsolatiõne, metro primo

112
 primo: Sed hæc transeant, quoniam non sunt digna philosopho.
 Quid autē sit apud philosophos, aduerte duas opiniones. Vna
 quidem est Boëtij in libro quinto, de consolatione, prosa prima.
 Ipse tenet, quod nec fortuna nec casus sint causa per accidens, nec
 causa per se, sed effectus per accidens, id est qui prouenit præter
 intentionem causarum operantiū propter aliquod intentū. Verbi
 gratia: Sortes tendit in forum, vt ludat, vadens inuenit denarium
 inopinatē. Inuentio denarij est fortuna apud Boëtium. vnde sic
 eam diffinit. Fortuna sine casus est inopinatus ex fluentibus cau-
 sis, in his, quæ ob aliud geruntur euentus. hæc ille. & quidem hæc
 opinio clarior est & magis consueta apud communiter loquētes.
 Altera opinio est Aristor. qui fortunam non effectum, sed causam
 dicit. Quid igitur sit secundum ipsum, sic accipe, fortuna est idem
 realiter cum agente per intellectum, sed distinguitur ratione. Et
 casus est idem realiter cum agēte naturali, sed distinguitur ratio-
 ne, & declaratur sic: Sortes, qui est operans per intellectum & vo-
 luntatem, intendit ex sua actione aliquem effectū, puta ex planta-
 tione vitis, intendit facere vineam, & respectu huius effectus dicitur
 causa per se, & agens à proposito. Si autem huic plantationi
 adiungitur aliquid præter intentionem Sortis, puta plantationi
 adiungitur inuentio serpentis mordentis pedem plantantis, re-
 spectu huius effectus inopinati dicitur causa per accidens, & sic
 Sortes vt comparatur ad id, quod præter intentum effectum eue-
 nit, dicitur fortuna. Ex quo patet, quod Sortes, & est agens à pro-
 posito, & est fortuna, sed distincta ratione: quoniam vt agit inten-
 dens, dicitur agens à proposito, & est causa per se. Vt autem agit
 non intendens, dicitur fortuna, & causa per accidens. Idem intel-
 lige de casu. Nam idem agens naturale, puta virtus formatiua
 spermatis, vt agit ad generationem hominis, dicitur agens per
 se: vt autem producit sextum digitum in manu, quem non inten-
 debat, nec ad ipsum producendum ordinabatur, dicitur causa per
 accidens, & est casus. Hæc est mens philosophi & Cōmen. & Peri-
 pateticorum. Platonici autem non conueniunt in hoc. Nam licet
 ponant fortunam esse causam: non tamen causam per accidens,
 sed superiorē & diuinā, vnde Proculus Platonius sic eam diffi-
 nit: Fortuna est dæmoniaca potestas, causas inordinatas adiu-
 uem connectens.

Sed contra id, quod dictum est, scilicet quod fortuna secundum
 Arist. est causa agens per intellectum, vt cōparatur ad effectū non
 intentū, videtur esse ipsemet Arist. in lib. de bona fortuna. Nam
 si fort

si fortuna est ipsum agēs per intellectum, ergo bona fortuna est
 ipsum agens per intellectum, cum sibi aduenit aliquod bonum,
 non intentum, fortuna enim prædicatur de bono à fortuna sicut
 communius de minus communi. Et tamen hoc est contra philo-
 sophum in lib. de bona fortuna. Nam illic vult bonam fortunā
 esse naturalem impetum factum in anima nostra à Deo, vt est
 motor totius naturæ. constat autem, quod imperus non est cau-
 sa, imò potius effectus. Si igitur bona fortuna est effectus, quo
 modo verum est, fortunam esse causam?

Ad intelligentiā huius aduerte, q̄ philosophus in libris phys-
 cis loquitur de rebus secundū naturam rerū, & suas proprias ra-
 tiones: in libris autē moralibus loquitur aliquādo secundū famo-
 sitatē, eò q̄ rationes & sciētix morales nō tantā habēt certitudi-
 nē, ex primo Ethicorū, quantā habēt sciētix speculatiuæ, & quo-
 niā liber de bona fortuna, ad materiam moraliū spectat. Et famo-
 sum est apud cōmuniter loquentes, bonā fortunā esse talem im-
 petum, imò quasi impresionem in anima sine præcognitione,
 idē philosophus cōdescendens cōmuni hominū æstimationi sic
 diffinit bonā fortunā, quā si, diffinisset hīc in physicis, non effe-
 ctū, sed causam in eius diffinitione posuisset. Nam si fortuna est
 causa per accidens, omnis species fortunæ est causa per accidēs,
 Species autē sunt bona & mala fortuna. Et quod dictū est, confir-
 matum per ipsum philosophū in politicis, qui dicit fortunā esse
 vltimā distinctiuā in litibus. Nam quando duo homines habent
 litem, nec ratione possunt terminare, determinant eam per
 sortem, quā appellat fortunam. Id quidem dixit in moralibus, quod
 quidem non dixisset in physicis. Nam esse distinctiuū, videtur ar-
 guere quandā certitudinem, & tamen fortuna ex sua ratione est
 incerta, vt dicit philosophus in hoc ij. lib. in tex. lv. Nō igitur ma-
 gnū fundamentum cōstituentū est in dictis philosophi de fortu-
 na in libris moralibus, in quibus se accommodat cōmuni homi-
 nū æstimationi. Et si Petr. Pompo. in lectura sua in ij. lib. physic.
 id considerasset, nō dixisset quasi inuolutus. Et sic fortuna est cer-
 ta & incerta, quare nescio quid dicam. Hæc ille,

Quantū ad secundū, scilicet quæ nam sit illa causa per accidēs,
 quæ est idem cum fortuna, aduerte pro notitia huius, quod causa
 per accidens est duplex. Quædam ex parte causæ, eò quod vnitur
 causæ per se. Sicut musica in ædificatore est causa per accidēs do-
 mus in hoc sensu, quia vnitur arti ædificatoriæ in eodem suppo-
 sito, sed nihil agit ad effectū. Nam posito, quod ædificator non sit

musicus, adhuc potest & æquè bene per artem ædificatoriam cõ-
struere domum. Quædã ex parte effectus, & aliquid operatur ad
effectũ. Et hæc iterũ est duplex. Nam quædam ex frequenter pro-
ducens effectum, & est illius causa proxima: sicut nauta: quotiens
mouet nauim per se rotiens mouet seipsum per accidens: & quo-
tiens homo nudis pedibus vadit per viam lutuosam, totiens de-
tur par pedes. Quædam autem raro producit effectum, & est illius
veluti causa remota, eò quòd talis effectus nõ habet connexionẽ
ad ipsam causam per accidens. Sicut licet Sortes frequẽter fodiat
sepulchrum, tamen rarissimè inuenit thesaurum, eò quòd inuen-
tio thesauri nõ habet connexionem cum fodiente sepulchrum.
In proposito dico, primò, quòd fortuna nõ est causa per accidens
ex parte cause, sed ex parte effectus. Nam vt dictum est, causa per
accidens ex parte cause nihil operatur ad effectum, sed fortuita
causa aliquid operatur ad effectum fortuitum. Nam causa for-
tuita agit aliquid, sed non agit per se illud respectu cuius est cau-
sa fortuita. Sed agit aliquid per se, quo facto fit aliud non inten-
tum, & quo nõ facto non fieret aliud, respectu cuius dicitur cau-
sa fortuita, vt quia Sortes per se, id est, ex intentione vadit in fo-
rum, præter intentionem inuenit debitorem, qui si nõ iuisset in
forum, non inuenisset debitorem. Patet ergo, quòd cum fortuna
sit causa per accidens & operans, quod non est causa per accidens
ex parte cause, sed ex parte effectus, Dico secundò, quòd non est
causa per accidens ex parte effectus, quando frequenter vel sem-
per sequitur effectus, sed quando raro. Nam si sequitur frequen-
ter vel semper, non potest dici quin sit virtualiter intentus. Va-
num enim est dicere, quòd intendit Socrates aperire fenestram,
& quòd non intendit lumen ingredi in cameram. Cum igitur de
ratione effectus fortuiti sit, quòd fiat præter intentionem operã-
tis aliquid per se, sequitur fortunam esse causam per accidens ex
parte effectus raro contingentis. Patet ergo ex dictis, quòd causa
per accidens, quæ ponitur ab Aristo. in diffinitione fortunæ, non
sumitur in tota sua latitudine, sed contracta, modo quo expositũ
est. Quod etiam inquit philosophus, dum subsequitur in diffini-
tione, in his quæ in minori sunt, Nam hæc particula, est quasi
differentia contractiua cause per accidens.

Quantum ad tertium, scilicet quomodo sit verũ, quæ sunt
à fortuna, fiant rarò; aduerte quòd id iam declarauimus in q. xxj,
huius libri secundi, vbi diximus quòd fieri rarò, & esse à fortuna,
nõ sunt conuertibilia vt patet de eclipsi, quæ rarò fit, & tamen nõ
dicitur

dicitur à fortuna. Sed ea sola rarò facta, ad quæ fienda causa per
se non ordinatur, sed præter intentionem agentis eueniunt, sicut
fodiens sepulchrũ non ordinatur per se ad inuentionem thesau-
ri, sed ad sepeliendũ mortuum. & quoniam inuentione illa est rarò,
nec per se intenta, idèò dicitur esse à fortuna, dico nec per se in-
tenta, quoniam si fodiens sepulchrũ semper intenderet hæc duo,
sepelire mortuum, & inuenire thesaurũ, posito quòd illa inuentione
rarò contingeret, non esset fortuita, sicut nec eclipsi, nec coma-
ta stella, licet rarò fiant, vt diximus supra in q. xxj.

Quantum ad quartum, aduerte, quòd nulla est repugnantia, si
partes diffinitionis bene intelligantur. Tu igitur aduerte, quòd
ad fortunã duo requirũtur. Primò, quòd sit agens per intellectuũ,
& ex sua operatione intendens aliquem finem, sicut fodiens se-
pulchrum, idèò fodit, quia intendit sepelire mortuum. Secundò
requiritur, quòd ad talem operationem per se ordinatã ad talem
effectũ per se, sequatur aliquis effectus non intentus ab agente
per intellectuũ, nec habens connexionem ad operationem inten-
tam ab agente. Verbi gratia: Ad fossionem sepulchri ordinatã
ad fodiente ad sepeliendũ mortuum sequatur inuentione thesau-
ri, quæ non habet connexionem ad fossionem sepulchri. Si enim
connexionẽ haberet, id frequenter cõtingeret. Dico igitur, quòd
fortuna est in his, quæ fiunt propter aliud, id est, propter finem, &
exponatur sic, Fortuna idèò cõtingit, quia effectus, qui rarò eue-
nit, sequitur præter intentionem agentis, ad operationem factã
propter aliquem finem intentum. Et sic nulla est repugnantia,
eò quòd intentio agentis cadit super effectũ propositum ex vo-
luntate agentis. Non intentio autẽ cadit super effectũ secunda-
riũ, non propositũ nec intentum ex voluntate agentis, & ex effe-
ctu intento agens dicitur agens per intellectuũ, vel à proposito.
Ex effectu autem nõ intento idemmet agens dicitur fortuna.

Quantum ad vltimum, aduerte quòd Petrus Pomponatius in
sua lectura in ij. lib. physic. format duo argumenta, ex quorũ vno
arguit, quòd fortuna potest esse in per se intentis, ex altero autẽ,
quòd potest esse vt in pluribus.

Primò igitur sic arguit, Sortes ex proposito vadit ad lenden-
dum. Tunc sic. Sortes per se intendit lucrari, & tamen si lucratur,
est à casu, ergo in per se intentis potest esse casus.

Ad hoc negatur minor. Nam si lucratur, dato etiam quòd
rarissimè lucraretur, lucratur ex proposito, ergo non à casu. Si-
cut qui fodit sepulchrum, & quotiens fodit, intendit & sperat

inuenire thesaurum, aliter nunquam foderet, dato quod raro, vel semel tantum inueniret, non esset à casu, sic in proposito, quoniam Sortes quotiens ludit, intendit & sperat lucrum, aliter non luderet, ideo etiam si semel in mille vicibus lucraretur, lucrum non esset à casu.

Secundo sic arguit: Datur duo lufores, quorum vnus vt in pluribus lucratur, alter vt in pluribus perdit. Qui vt in pluribus perdit, perdit à casu, nunquam enim intendit perdere, quoniam est contra bonum suum, ergo casus potest esse in his, quæ eueniunt vt in pluribus.

Ad hoc dicitur, quod qui vt in pluribus perdit, potest considerari in duplici statu. Primo, quando incepit arte ludendi, nondum expertus se frequenter perdere. Secundo, postquam assueris est huic arti, & expertus se quasi semper perdere. In primo quidem statu potest dici, quod perdit à casu, pro duobus aut tribus vicibus. In secundo autem statu non potest dici à casu perdere. Nam quotiens aliquis effectus secundarius, vt in pluribus, sequitur ad primum per se intentum censendus est sub eadem intentione comprehendendi. Nam vt inquit b. Tho. exponens. textum. 30. stultum est dicere, quod aliquis intendat aliquid, & non intendat illud, quod vt in pluribus adiungitur illi: sic in proposito, si aliquis vult frequenter ludere, & aduertit se frequenter perdere, hoc censendum est, non esse omnino præter intentionem suam, sic enim se à ludo abstineret. Nec valet dicere, quod nunquam intendit perdere, cum sit contra bonum suum, quoniam licet aduertat id esse contra bonum suum, tamen non refugit ipsum sub spe aliquando lucrandi, sicut qui non refugit frigiditatem aquæ tempore hyemis, sub spe capiendi pisces. Hæc argumenta reputat Petrus Ponponatus difficillima, & dicit se fecisse ea viro docto, & ne sciuisset soluere. Nec ipse soluit, reputans insolubilia. Quod tamen non est verum, vt patuit,

Eodem modo respondendum est argumento facto in q. xxj. quo probatur, casum posse esse in his, quæ vt in pluribus, & exemplificatur de eo, qui frequenter tendit in agrum, & frequenter inuenit serpentem, & nunquam intendit inuenire. Nam licet non intendat inuenire: tamen postquam bis aut ter interuenit eum, aduertit & nollit inuenire, & si postea inuenit ipsum, illa inuentio non est inopinata. De ratione autem effectus fortuiti est, quod si penitus extra opinionem operantis, Hæc de præsentibus quæstionibus dicta sunt.

Quæst

Si Philosophus in textu lxj. sibi contradicit.

Quare manifestum est, quod in his quæ simpliciter propter aliquid fiunt, cum non accidentis causa fiunt quorum extrinsecus est causa, tunc à casu dicimus. Textu lxxi.

IN hac quæstione aduerte, quod stat difficultas in hoc. Dicit philosophus in textu lxj, quod eorum, quæ fiunt à casu causa est extrinsecus. Dicit autem infra in textu lxxij. Est autem & hoc alterum, huius quidem exterius est causa, illius verò interius. Quod sic ab omnibus exponitur. Differt autem fortuna à casu in hoc, quod eorum, quæ sunt à fortuna, causa est extrinsecus. Eorum autem quæ sunt à casu, causa est intrinsecus. Hæc autem duo videntur manifestè repugnare. Eorum, quæ sunt à casu, causa est extrinsecus, quæ sunt à casu, causa est intrinsecus.

Tu igitur aduerte, & circa concordantiam horum textuum multiplex est opinio, secundum quod multipliciter exponitur text. lxj.

Nam Commen. in commen. lxj. videtur innuere talem expositionem, quorum causa est extrinsecus. qui effectus casuales licet fiat à tali causa, non intendente eos, & per respectum ad illam dicuntur casuales, tamen possunt produci ab altera causa intendente eos, quæ causa cum sit altera ab illa, potest dici extra illam vel extrinsecus ab illa. Nam extrinsecum ponitur sæpe pro altero. Sicut quando dicitur, quod ratio albi est extrinsecus, id est, altera à ratione nigri. Verum quia non omnia casualia sunt per se producibilia ab altera causa naturali particulari, sicut monstra non possunt esse intenta ab aliquo agente naturali particulari, aliter non esset monstrum, ideo hæc expositio non multum approbatur.

B. Tho. sic exponit, quorum causa est extra, id est, ea dicuntur fieri à casu, quando in his, quæ simpliciter fiunt propter aliquod intentum non propter illud quod accidit fiunt, sed eorum causa est extrinsecus, id est, sed fiunt gratia alicuius extrinseci, id est, gratia alterius effectus, puta in fossione sepulchri fit aliquid à casu, quando accidit aliquid gratia cuius non fiebat fossio, sed gratia extrinseci, id est, gratia alterius effectus per se intenti, sicut quando accidit inuentio thesauri, gratia cuius non fiebat fossio, sed gratia sepeliendi mortuum. Hæc expositio subtilis est: nec ad eam aliquid inconueniens sequitur, sicut videbatur sequi ad expositionem præcedentem.

Aegidius autem & Bur. & Gratiadeus sic exponunt: Quorum causa est extra, id est, quorum causa non intendit illum effectum, ita quod ly extra, refertur ad intentionem, & ex hac expositione auferitur omnis contradictio in dictis philosophi. Pro quo aduerte, quod causa esse extra causatum dupliciter potest intelligi. Primo, secundum intentionem: Secundò, secundum esse secundum intentionem quidem dicitur causa esse extra. Aliquem effectum, quando non claudit ipsum intra suam intentionem, & hoc modo intelligit philosophus in rex. lxj. casualium effectuum causa esse extra, & similiter effectuum fortuitorum. In hoc enim nõ distinguuntur casus & fortuna. Secundò, quidem dicitur causa esse (extra effectum secundum esse, quando causa non est intrinseca effectui, imò extrinseca, & hoc modo intelligit philosophus in textu lxiiij. quando dicit huius quidem, id est, causa est intrinseca, quoniam casus est in naturalibus, in quibus natura est principium intrinsecum ex diffinitione sua, huius autem, id est, fortunæ est causa extrinseca, eò quod fortuna est in agentibus à proposito, quæ non sunt intrinseca suis effectibus, imò extrinseca, nam fodiens sepulchrum non est intrinsecum thesauro inueniẽdo. Sic patet ex dictis, quod in philosopho nulla est contradictio, quoniam in textu lxj. loquitur de extrinseco secundum intentionem. In textu autem lxiiij. loquitur de intrinseco secundum esse, & hæc concordia videtur manifestior. Hæc de præsentibus quæ sita dicta sint.

QVAESTIO XXV.

Si casus & fortuna reducuntur tantum ad causas efficientes.

Sed modorum causarum, in quibus est unde principium motus, utrunque ipsorum est. Textu LXV.

In hac quaestione aduerte, quod fiat difficultas in hoc, secundum communem modum loquendi frequentatur hoc nomen casus nomen fortunæ in omni genere causæ, & primò in genere causæ materialis, si sutor intendit incidere vestem, & inueniat pannum corrosus à tinea, qui est materia vestis, dicit sutor, Casus fuit, pannum deuasatum esse à tinea. Secundò, in genere causæ formalis, ut si pictor intendat depingere ciconiam, & depingat anferem. Tertio in genere causæ efficientis, ut si asinus fracto fune fugiat: ut vadat ad puteum, & sic fugiens casu euasit manus hostium. Quarto, in genere causæ finalis, ut si quis vadit Romam, ut vendat merces, & casu factus est Episcopus. Non enim hunc hon-

nor

norem sed lucrum intendebat. Ex his ergo patet, quod casus & fortuna possunt reduci ad omne genus causæ, & non solum ad causam efficientem.

Ut ergo scias, quomodo potest sustineri dictum philosophi, aduerte tria.

Primò, si sequeremur mentem Boëtij in v. lib. de consolatione, de quo mentionem fecimus in q. xxij. concedendum esset in omni genere causarum posse reperiri casum & fortunam, eò quod circa omne genus causarum potest assignari inopinatus euentus, qui secundum Boëtium dicitur casus vel fortuna, & hoc declarat instantiæ præmissæ.

Secundò dico, quod cum casus & fortuna cõputentur inter ea, quæ sunt per accidens, & cum hæc sint incerta, non sunt multum cognoscibilia ex lib. vj. metaphysicis. Sufficit philosopho dare de eis notitiam non omnibus modis, sed modo manifestiori. Manifestius autem & frequētius reducuntur ad causam efficientem, quàm ad alia genera causarum, ut patet de fodiente sepulchrum, & inueniente thesaurum. De eunte in forum, ut emat panem, & inuenit debitorem, & propterea philosophus sequens manifestiorem viam, reduxit casum & fortunam ad causam efficientem. Ex hoc tamẽ non negauit, quin possit inueniri in aliis causis. Vnde dico, quod instantiæ factæ non probant, quin reducantur ad causam efficientem: sed quod non solum ad illam, licet manifestius & famosius inueniantur in illa.

Tertio dico, quod sustinere possumus ad mentem philosophi, casum & fortunam reduci solum ad causam efficiẽtem, eò quod casus & fortuna dicunt causam operatiuam, licet per accidens, nec in aliis generibus causarum concedendũ est esse casum & fortunam, nisi quia concurrunt cum efficiente ad effectum casualem. Vnde sic respondendum est ad instantias factas in principio quaestio.

Ad primam dicitur, quod pannus non potest dici fortuito corrosus, nisi ut respicit incidentem vestem. Vnde stado præcisè in panno, ut est materia vestis, ibi non est casus, quoniam frequenter corroditur, & ex natura sua corrosibilis est, & istæ condensationes repugnāt casui & fortunæ, ut dictum est supra. Ut autem comparatur ad agens, qui est sutor, potest dici à casu corrosus, quoniam sutor intendebat incidere vestem in panno integro, & modò in corroso, & fuit præter intentionem eius, quod corrosus inueniretur, & ex tali relatione ad agens dicitur casus esse in panno corroso. Diximus enim supra fortunam, & casum, esse respectiua, & non absoluta.

h 4

Ad secundam dicitur, q̄ forma anferis depicta, non est à fortuna, nisi vt respicit pictorem, qui intendens effectum per se. i. formam ciconiæ præter intentionem depinxit anferem.

Ad tertiam non est respōdendum, quoniā concludit pro intentione philosophi, & eodem exemplo vtitur ipse in tex. lx.

Ad quartam dicitur, q̄ ille finis præter intentionem veniens, nō habet rationē casus, & fortunæ, nisi vt respicit agens, qui intendebat ire Romam, vt venderet merces, & non intendebat aliud. Patet igitur, quomodo in aliis generibus causarum nō est casus, nec fortuna, nisi per respectum ad causam agentem.

Et aduerte, q̄ Petrus Pomponatius propter infantias prædictas, quas reputat veras, simpliciter concedit casum & fortunam in omni genere causarū. Nec aliter defendit philosophum. Vnde in toto tractatu de casu & fortuna fiat ambiguus. Hęc de presentia quæsito dicta sunt.

QVAESTIO XXVI.

Si causa agens est idem specie cum suo effectu.

Quod uerò unde principium motus specie eadem est in his. Textu LXX.

In hac quæstione aduerte, quòd sub multis titulis solet formari. Aliquando sub titulo præmissio: aliquñ sub tali, vt rum vnum quodque fiat à sibi simili, aliquando sub tali, vt rñ vñ quodq; fiat à suo vniuerso. Verum quia hanc quæstionem resoluimus in lib. vij. metaphys. in q. xij. ideo hic non est immorandum, vide tu illic.

QVAESTIO XXVII.

Si primus motor est de consideratione physici.

Duplicia autem sunt principia mouentia, quorum alterum physicum non est. Textu LXXIII.

In hac quæstione aduerte, q̄ eam iam determinauimus in lib. xij. metaphys. in quæstio. iij. considerando entia abstracta in genere, & in specie, & quo ad existentiam, & quo ad prædicata intrinseca, & quidditatiua. Vide tu illic, & sufficiet tibi. Verum quia philosophus in text. præposito dicit absolute, quòd non est physico considerare quæcunque non mota mouet, & id manifestius dixit in textu lxxj. vbi inquit, & tenetur physicus considerare omnino quæcunque mota mouent. Quæcunque autem non, non amplius physicae sunt, videtur hoc esse falsum. Nam constat, quòd

quòd in viij. lib. physico. probauit dari vnum primum motorem omnino immobilem, ex motu æterno. Si ergo physicus probat primum motorem immobilem esse, physici est considerare de entibus abstractis, & de primo motore. Præterea, ratio, quam adducit philosophus in text. præposito, non videtur vera. Dicit enim, Non enim habet motus principium in seipso, hoc autem est falsum. Nam habet in se potentiam motiua, aliter nō moueret: potentia autem motiua est principium motus, ergo &c.

Ad primum respondet Comment. in comment. lxxij. vbi inquit, & intendebat philosophus per hoc, q̄ consideratio de quidditate istius motoris non est naturalis, sed solummodo considerat de hoc motore in probando ipsum esse tantum. Pro cuius notitia, aduerte, q̄ considerare quidditatem substantiæ abstractæ, est considerare eam, quo ad prædicata intrinseca quidditatiua, puta q̄ est substantia, quæ est actus, & non potentia, quæ est immaterialis impassibilis, indiuisibilis, nobilissima inter entia. Et hæc consideratio non est physici, sed metaphysici, vt patet in lib. xij. text. xxx. & vltra: considerare autem abstracta, quo ad esse, est probare q̄ existunt. Et quoniam non innotescunt nobis in genere, nisi ex motu, vt declarauimus in lib. xij. metaphys. in q. iij. ideo vt sic, sunt de consideratione physici. Quando igitur dicit philosophus, Quorū alterum physicum non est, intendit de consideratione quidditatis, & non quo ad existentiam. Nam & physicus probat ex motu primū motorem coniunctum existere. De motore autem primo omnino separato secus est: quoniam sui existentia probatur motu metaphysico, vt determinauimus in lib. xij. metaphys. ad mentem b. Tho. in q. iij.

Ad secundum dicitur, q̄ philosophus intēdit de principio passiuo & receptiuo motus, & id manifestè dixit philosophus in text. lxxj. vbi inquit, Non enim in seipsis habentia motum, sed immobilia sunt. Hęc de presentia quæsito dicta sunt.

QVAESTIO XXVIII.

Si agentia æterna necessario agunt.

Hoc autem ex hoc aut simpliciter est, aut frequenter. Textu LXXIII. super quem text. dicit Commenta. Quoniam de generibus entium est, quod ex agente sequitur actum necessario, & hoc est in rebus æternis, & quòd

ex agente sequitur actum in maiori parte, & hoc est in rebus generabilibus, & corruptibilibus.

In hac quaestione aduerte, quod non mouetur principaliter propter dictum philosophi, quoniam hoc non sonat expressè, sed propter dictum Commenta. cui Commentistæ attribuunt, quod censent omnia agentia aeterna, quæ sunt substantiæ abstractæ, includendo primam causam agere de necessitate naturæ. Verùm hanc materiam iam pertrauimus in lib. xij. metaphys. in quaestio. x. ubi disputatur de via Scori & Heruei, & declaratur quid tenendum, secundum philosophum, & secundum veritatem. Vide tu illic, & sufficiet tibi.

QVAESTIO XXIX.

Si antiqui reducebant omnes effectus naturales in causam materialem, & non in agentem.

In hanc enim causam, scilicet materialem, inducunt omnes. Textu LXXV.

In hac quaestione aduerte, quod stat difficultas in hoc. Philosophus declarans quomodo antiqui reducebant omnes effectus in causam materialem, dat exempla, in quibus concurrat agens & passum. Nam in text. lxxv. exemplificat de calido, & frigido: quæ quoniam talis naturæ sunt, ideo fiunt tales effectus. Verbi gratia, ut exponit Commenta, quia calidum est aptum ascendere, & frigidum descendere, ideo in plantis ex ascensu caloris fiunt flores, & ex descensu frigidi, fiunt radices. Constat autem ex secundo de generatione, calidum & frigidum esse actiua. Ergo exempla philosophi inducunt causam agentem, & non tantum naturalem. Præterea, in text. lxxvj. inducit exemplum de aqua sursum ducta, & illic ingrossata, & sic fit pluuia. Hæc autem manifestè indicant agens. Quomodo enim sursum trahitur, nisi sit trahens, & quomodo ingrossatur, nisi sit condensans, siue congelans? ergo signum est, quod antiqui ponebant non solum causam materialem, sed & agentem.

Vt igitur scias sustinere dictum philosophi, aduerte, quod licet dentur multæ responsiones, tamen videtur mihi securior ea, quæ est commenta. nec b. Tho. negaret eam, & stat in hoc: In agente duo possunt considerari, scilicet actio & ratio formalis agendi, & à secundo habet principaliter, quod sic, & dicatur causa agens. Ratio autem formalis agendi est intentio finis, quoniam agens agit propter

propter finem, & finis mouet agens, siue agens apprehendat finem, siue moueatur ab apprehedente finem. Remota autem intentione & motione finis, non remanet, nec dicitur causa agens, nisi materialiter, & secundum quid. Sicut remota forma, quæ est principium formale essendi, non remanet res nisi in potentia, vel secundum quid. Ex hac distinctione sic dico ad quaestum: Quoniam antiqui negabant id, quod est formale in agente, scilicet operari propter finem, ideo negabant causam agentem, nec ponebant eam, nisi materialiter. Et hæc fuit mens philosophi in textu prædicto.

Ad instantias factas de calido & frigido, & aqua condensata, pater responsio ex dictis, quod non sunt secundum antiquos agentia formaliter, sed materialiter. Vnde non constituunt distinctam causalitatem à causalitate materia. Nam in causalitate agentis, includitur intentio finis, quam negabant antiqui. Et ad infinitum, quod antiqui ponebant causam agentem non formaliter, sed materialiter, dicit philosophus in textu lxxv. Et namque, si aliam causam dicant, gaudere finant. quod inuoluntate ponunt, quoniam propriam & formalem causalitatem ei non attribuunt. Hæc de præfati quaestio dicta sunt.

QVAESTIO XXX.

Si omnia, quæ fiunt in natura, fiunt à casu, vel propter finem.

At uerò natura sunt huiusmodi omnia.

Textu LXXVI.

In hac quaestione aduerte, quod difficultas stat in hoc. Videtur diuisio philosophi esse insufficientis, quoniam datur aliquid in naturalibus, quod non à casu, eò quod fit raro nec est propter finem, quoniam non est intentum ab agente, ut corruptio. Nam omne agens ideo agit, ut aliquid efficiat, & non ut destruat, quoniam destructio malum est, & nemo intendens ad malum operatur. Præterea, finis mouet agens, finis habet rationem boni. Corruptio autem non habet rationem boni, cum destruat esse rei, quod est eius prima bonitas, ergo datur tertium in natura, quod, scilicet non est à casu, nec propter finem, & sic videtur diuisio philosophi insufficientis.

Vt scias sustinere diuisionem philosophi, aduerte, quod hic est duplex opinio. Prima dicit, quod non est intentio philosophi, concludere contra antiquos, quod omnia quæ sunt à natura, id est quæ sunt frequenter, sunt propter finem, sed quod aliqua quæ sunt à natura sunt

sunt propter finem. Nam aliqua sunt frequenter, quæ tamen non sunt propter finem, sed ex necessitate materiæ, vt corruptio, & hanc volunt esse mētem Commenta. in commen. lxxvij. qui inquit: Nō enim omne quod est à natura est propter aliquid, & Burleus declarans dictum Cōmenta. inquit, & fortē intendit Commenta. quōd quædam, quæ sunt à natura, præueniunt ex necessitate materiæ, & non sunt propter aliquid, vt mors. Et sic secundum hanc opinio. non sustinetur diuisio philosophi bimembris: imō faciunt eam trimembrem, scilicet in naturalibus quædam sunt à casu, quædam propter finem, quædam ex necessitate naturæ. Et fundamentum eorum est, quia sequentes Commenta. formant rationem philosophi in iij. figura, in qua concludunt particularem affirmatiuā. Sic enim formant eam: Omnia quæ sunt semper, vel frequenter, sunt propter finem, sed omnia, quæ sunt semper vel frequenter, sunt à natura, vt etiam ipsi antiqui concedebant, ergo quædam, quæ sunt à natura, sunt propter finem. Est alia opinio, per quam optimè saluatur diuisio bimembris, quæ est ex expositione b. Tho. in text. lxxvij. & secundum eam intendo determinare præsens quæsitum. Tu igitur aduerte, quōd b. Tho. non concludit particularem affirmatiuā in iij. figura, sed arguit à sufficiēti diuisione, & cōcludit vniuersalē affirmatiuam, sic: Omnia, quæ sunt, aut fiunt à casu, aut propter finem, quæ enim accidunt præter intentionem finis, dicuntur accidere casualiter, sed impossibile est a, quæ fiunt semper, aut frequenter, accidere à casu, ergo ea, quæ fiunt semper vel frequenter, fiunt propter aliquid, sed omnia quæ fiunt secundum naturā, fiunt semper aut frequenter, sicut etiam ipsi antiqui constebantur: Ergo omnia, quæ fiunt à natura, fiunt propter aliquid. Supposita igitur hac conclusione vniuersali affirmatiua, dico q̄ diuisio philosophi est sufficiēs, & declaro sic: Omnia, quæ fiūt in naturalibus, vel fiunt raro & præter ordinē causæ, & sic fiūt casualiter, vel fiūt semper, aut frequēter, & sic fiūt propter finē. Sed hoc dupliciter. Nā cum ea, quæ fiūt propter finē, fiunt intēta, possunt esse inuenta dupliciter, quædam propter se: quædam propter alterū. Sicut sanitas est intēta propter se: sed medicina propter sanitatē. Et quoniam omnia quæ sunt à natura, semper vel frequēter, vel sunt fines, vel ordinantur ad finē, ideo sequitur, quōd omnia talia sunt propter finē, vel finis, & sic patet, quod licet aliqua fiāt in natura frequēter, quæ non sunt fines, nec fiunt à casu, tamen nō est necesse dicere, quōd fiant solūm ex necessitate materiæ. Nam licet fiant

ex ne

ex necessitate materiæ, tamen sunt intenta saltem propter alterum, & si non per se, vt statim declarabitur.

Ad instantiā igitur de corruptione dico, quōd non solūm prouenit ex necessitate materiæ, sed etiam est propter finē. Quoniā & si nō sit intēta propter seipsam, vt argumentū probat, est tamē intēta propter alterū, id est, propter formā introducendā. Nam quoniā agens naturale nō potest introducere formam, nisi abiciat oppositam præcedentem, eo quōd omnis transmutatio physica est inter oppositos ter, ideo intendit corruptionem non propter se, sed propter alterum, id est, propter rem generandam. Sicut medicus intendit adustionem tibie, vt reliquum corporis saluet. Hæc de præsentī quæsitō dicta sunt.

QVAESTIO XXXI.

Si aranea & formica operantur intellectu.

Vnde dubitant quidam, utrum intellectu operentur araneæ & formicæ. Textu LXXX.

IN hac quæstione sic procedendū est. Primò, probabitur quōd non operantur intellectu. Secundò, quōd operantur imagiuatione & estimatiua. Tertio, soluentur duo dubia.

Quantum ad primū, ponitur conclusio negatiua, scilicet quōd nō operantur intellectu, nec deliberatione, quod probatur. Primò, ex Cōmenta. in cōmen. lxxx. qui transferrentur de hoc in aliquid. Quod exponēs bea. Tho. dicit, tunc nō operarentur eodē modo, sed prout diuersimodē apprehenderent formā rei fiendæ, modò parū, modò magnam, modò vnius figuræ, modò alterius, quoniā potētia rationalis non determinatur ad vnū ex ix. lib. metaphysic. Secundò, omne agēs intellectu & deliberatione in practicis, processu tēporis perfectius & mobilius operatur, vt patet in omni artificio. Sed ista animalia non proficiunt in opere suo. Nam videmus araneā ita perfectē texere primam telā, sicut decimā, & centesimā, ergo & c. Tertio, opera, quæ fiūt intellectu & deliberatione, non insunt cuilibet indiuiduo illius speciei, nec eque perfectē, vt patet, quōd nulla ars inest cuilibet indiuiduo humano, sed diuersē diuersis, & posito quod inesset cuilibet indiuiduo, non tamen æque perfectē, sed congregare grana, texere telam, facere sub tali forma nidum, competit singulis horum animalium, & omnibus vniformiter, ergo & c.

Quantum ad secundum, dico, quōd cum non operentur intellectu & deliberatione, necesse est, vt operentur aliqua potentia sensitiua

fenſitiua interiori, inter quas apud philoſophū inuenimus imaginatiuam & æſtimatiuam. Nam ſicut homo operatur arte, & rationibus, ita animalia viuunt & operantur imaginationibus: vt dicit philoſophus in proœmio metaphyſi. Vnde ſicut ouis imaginatione & æſtimatiua ſua vocat agnum genitū & lactat, ſic aranea facit telam, vt venetur eſcam ſibi conuenientem, & quod operetur imaginatione, cōfirmatur per Cōmen. in cōmen. lxxx. vbi inquit: Actio enim iſtorum, quia prouenit ab imaginatione, & comprehensione eius, quod agitur, ſcitur quod agunt propter finem. Hanc autē imaginationē ſiue æſtimatiuam ſolemus appellare inſtinctum naturalem, inclinationem naturalem, prudentiam naturalem, vt magis declarabitur in ſolutione dubij ſequentis.

Quantum ad tertium duo dubia inſurgunt contra prædicta. Primum eſt, quia huiusmodi animalia imperfecta non videntur habere imaginatiuam, nec æſtimatiuam, quoniam vt declaratum eſt in lib. iij. de anima, tales potentie habent determinata organa in capite, quæ non ſunt aſignabilia in aranea, nec in aliis animalibus imperfectis.

Sed hoc dubium iam determinauimus in ij. lib. de anima in q. ix. vbi diſtinximus de phantasia ſiue imaginatiua per determinatam, & indeterminatam: & in iij. lib. in tractatu de potentia motiua in q. vi. vbi aſignamus differentias inter phantasia determinatam & indeterminatam, & illic inuenies, quod huiusmodi animalia mouentur localiter, & operantur phantasia indeterminata.

Secundum eſt, ſi agunt imaginatiua & æſtimatiua, cum huiusmodi ſenſus ſint interiores, nec aliquid apprehendant, niſi illud prius apprehenſum fuerit ſenſu exteriori, vt declarauimus in epitomate noſtro in lib. de anima, in tractatu de ſenſibus interioribus an mentem philoſophi, ſequitur, quod aranea non faciet telam, niſi prius ſenſerit muſcas, nec formica congregabit granum, niſi prius ipſum ſenſerit. Quod tamen eſt falſum, quoniam contingit araneam & formicam in hyeme vel in Vere generari, nec antequam faciat telam, muſcam ſentit, idem dico de formica, ergo non agunt imaginatione &c.

Ad hoc dicitur, quod in imaginatiua & æſtimatiua poteſt eſſe duplex apprehenſio, ſcilicet, cauſata à ſenſu exteriori, & congenita ſiue connaturalis. Prima quidem eſt in animalibus perfectis, eo quod ſeruant ſpecies receptas à ſenſibus exterioribus, & memorantur abſentibus ſenſibilibus. Secunda autem eſt in animalibus

libus imperfectis, qui non imaginantur, niſi præſentibus, ſenſibilibus, nec recordantur rei abſentis, nec præteritæ, ſed mouentur ad operandum ex ſola præſentia obiecti, & hæc apprehenſio naturalis ſiue congenita, eſt propinquiſſima inclinationi naturali, qua quælibet res etiam inanimata tendit in bonum ſuum directa à primo principio totius naturæ, ſicut ſolêt moueri bene fortunati ex impetu in eis facto à primo principio, vt eſt mouens vnumquodque in finem ſuum: ex his dico ad argumentum, quod imaginatiua in animali perfecto regulariter mouetur à ſenſu exteriori. Vnde canis non mouetur ad querendum panem in tali loco, niſi prius illic ſenſerit, & guſtauerit panem, in animali autem imperfecto propter ſuam propinquitatem ad res inanimatas nõ eſt neceſſe, quod moueatur ex ſenſu exteriori, ſed ex cognitione nutrimenti conuenientis præſentis, ſibi impreſſa ab exteriori principio, ſicut imprimitur virtus in magnete, qua trahit ferrū, & propterea non eſt neceſſe, quod aranea genita in Vere, prius ſenſerit muſcas, ſi debet facere telam. Sed ſufficit muſcas præſentes eſſe, quando telam facit, nec eſt neceſſe formicam prius ſenſiſſe hyeme, ſi debet congregare grana, ſed ſufficit grana eſſe præſentia, vt congreget. Nam non ex cognitione futuri, nec memoria præteriti congregat, ſed ex impetu ſibi facto ab altiori principio congregat. Nec id videri debet mirum, quoniam vt declaratum eſt in lib. de bona fortuna, & bene fortunati impelluntur ad ſic, vel ſic operandum, ſine præcognitione, ſed ſolo impulſu, quo ſentient ſe trahi ad ſic operandum. Sic mihi diuidendum occurrit, & tu etiam conſidera. Hæc de præſenti quæſtione dicta ſint.

Q V A E S T I O X X X I I .

Si monſtra ſunt intenta à natura.

Monſtra ſunt peccata illius, quod propter aliquid ſit. Textu L X X X I I .

IN hac quæſtione ſic procedendum eſt. Primo, declaratur, quid ſit monſtrum. Secundo, quot ſint cauſæ in genere, ex quibus eniunt monſtra. Tertio, ponetur diſtinctio de re intenta. Quarto, respondebitur quæſtione.

Quantum ad primū aduerte, quod monſtrum ens generatū in natura raro, & in minori parte cum diſpoſitione incōuenientis ſiue in numero partium, tam in exceſſu, quàm in defectu, vt quando

quando generatur homo cum tribus manibus, vel cū vnica manu, siue secundum situm partium, vt quando generatur homo habens os & oculos in pectore, siue secundum figuram, vt quando generatur homo cum capite canis, aut porci, & dicuntur peccata in natura.

Quantum ad secundum aduerte, quod Albertus in ij. phys. in tractatu iij. in cap. iij. assignat quatuor causas generales. Prima est, paucitas materiæ. Secūda est, superabundantia materiæ. Tertia est, qualitas actiua vel passiua. Quarta est, malitia cōtinentis intrinseci, vel extrinseci. & quoniam Albertus singula resolute declarat, & ne coacti simul pertrahere satis inhonesta, quæ hic interueniunt, ideò vide tu in Alberto, vbi suprā. siue in Iamduo in ij. lib. physic. q. xiiij. Nam illic summarie recitat dicta ab Alberto in hac materia, & satis ex teipso intelliges.

Quantum ad tertiu, aduerte, quod aliquid potest esse intentū ab agente tripliciter. Primò, potest esse intentum prima intentione, & est illud, quod terminat actionem agentis, secundum quod agens simpliciter appetebat, siue appetitu naturæ, siue animali, siue rationali. Vt locus deorsum est intentus prima intentione à graui descendente, & inuentio cibi ab animali famelicente, & scientia ab addiscente. Et circa tale. Primò intentum nullo modo contingit esse casum aut fortunam. Secundò, potest esse intentum secunda intentione, & est illud, quod secundario terminat actionem agentis, sicut lucrum apud verum medicum. Nam primò intendit sanitatem infirmo, deinde lucrum. Et circa hoc intentum secundario potest esse casus. Verbi gratia, si medicus intenderet solum, & præcisè sanitatem infirmo, & nullo modo lucrum, nec super illud cogitaret, & tamen accidat, quòd sanato infirmo detur sibi lucrum præter omnem intentionem suā, tunc lucrum erit casuale.

Tertio potest esse intentū tertia intentione, & erit illud, quod tertio terminat actionem agentis præter intentionem primam & secundam. Verbi gratia. Agens intendebat à primo, & nō potuit producere à secundo, intendebat B. ex quo nō potuit producere A. Et tamen quia nō potest producere B. tertio intendit C. quod tamen prius non intendebat. Verūm ne vana sit actio sua, vltimò intendit, & producit C. Quod quidem est casuale respectu A, & B. quoniam est præter primam & secundam intentionem. Potest tamen dici intentum tertia intentione, quæ non repugnat calui stante agente in prima, aut secunda intentione:

Quan

Quantum ad quartum aduerte, quòd ex hac distinctione facili respondetur quæsito, & dico, quòd monstra non sunt primò intenta, quoniam omne agens intendit primò, quod est sibi simile, vt masculus masculum, nec sunt secundario intenta, quoniam agens secunda intentione intendit producere sibi simile in specie sub conuenienti dispositione partiu figuræ, & situs, & magnitudinis, licet declinet à perfectione generantis, vt est fœmina, quæ respectu masculi primò intenti, dicitur animal occasionatum, & quasi casuale. Dico autem, quòd monstra sunt intenta tertia intentione, eò quòd cum agens nō sit frustrari actionem suam, si non potest producere masculum aut fœminam, cum debita dispositione producit monstrum. Quod quidem est non intentum, & intentum, intentum quidem. Tertio modo: Non autem primo aut secundo modo, ideò dicitur casuale, & peccatum in natura. Hæc de præsentia quæsito dicta sint.

QVAESTIO XXXIII.

*Si consequentia philosophi contra Empedoclem valet,
in textu LXXXII.*

*Vtrum igitur in arboribus fiant, sicut bouigenæ, virigenæ,
sic vitigenæ, oliuigenæ. Textu LXXXII.*

IN hac quæstione aduerte, quòd stat difficultas in hac cōsequentiā philosophi, si in animalibus sicut bouigenæ, virigenæ, id est animal quod ex vna parte est bos, ex alia vir, siue homo continget etiam in arboribus, quòd sicut vitigenæ, oliuigenæ, id est arbor, quæ ex vna parte est vitis, ex alia oliua, & tamen hoc non fit in arboribus: ergo nec in animalibus. Sed hoc argumentū non videtur valere, quoniam falsitas consequentis non videtur manifestata. Imò videmus vt arguit Aegidius, quòd arbor vnus speciei inseritur alij alterius speciei, ergo philosophus non deducit Empedoclem ad aliquod manifestum inconueniens.

Tu igitur aduerte, quòd Aegidius & Burleus propter instantiā factam de insertione arborum, formant aliter consequentiā philosophi, & sic si in animalibus continget dari bouigenam &c. continget etiam in arboribus dari vitigenam, id est quid cōpositum ex vite & homine, & oliuiperam, id est quid cōpositum ex oliua & vipera. Sed si bene consideras, hæc consequentia habet minorem apparentiā sic formatā, quā præcedens. Nam licet duo animalia possint simul cōiungi: tamen nō sequitur, quòd vegetatiuum

& sensitiuum, quæ distinguuntur plusquam quæcunque duo animalia possint simul coniungi. Vnde vt saluetur argumentum philosophi cõtra Empedoclem videtur melior expositio prima, quæ est de mente Commentatoris & bea. Thom. exponentis.

Ad argumentum autem siue instantiam Aegidij, dico quòd licet vnio duarum arborum specificè distinctarum fiat artificiosa infertione, non tamen fiet à natura. Præterea, id non potest fieri arte nec natura in omnibus arboribus, sicut enim dicit Commen. Inopinabile est, vt sit vitis, cuius superiores partes sint oliuæ. Dico igitur ad quæsitũ, si consequentia formatur, vt format eam Aegidius, non est vera nec apparèt vera ex causa, quam assignauimus. si autem formatur, vt format eam Comment. & beat. Thom. sic est vera, quoniam est argumentum à maiori, vt dicit Commenta. nam si hoc inuenitur in animalibus, circa quæ est maior sollicitudo, quanto magis in vegetabilibus, & tamen consequens patet esse falsum, quantum sit actione naturæ, licet arte agriculturæ in aliquibus speciebus arborum possit aliter esse. ergo multò magis est falsum antecedens, scilicet quòd in animalibus possint esse bouigenæ &c. Hæc de præsenpi quæsito dicta sint.

QVAESTIO XXXIIII.

Si consequentia philosophi contra antiquos in textu octuagesimoquarto est vera.

Adhuc oportuit in seminibus fieri, ut contingit.

Textu LXXXIIII.

IN hac quæstione aduerte, quòd difficultas stat in hoc, consequentia philosophi cõtra antiquos sic formatur, secundum bea. Tho. Si natura non agit propter finem, ergo contingit quodcunque semen à quocunq; animali produci, quod est falsum, sit enim hoc semen ab hoc determinato animali & non ab alio, secundum Commen. Minor autem sic formatur, si generatio cuiuslibet speciei est à casu, ergo possibile est, vt vna species generetur à quolibet semine, & ex qualibet mistione elementorum. probatur consequentia, quoniam casus est causa indeterminata; ergo id, quod est casuale, potest à quacunque causa produci.

Sed nec ipsa consequentia nec probatio videntur valere. si enim quod est à casu, potest indifferenter à quacunque causa produci, cum homo monstruosus sit à casu, possit ab alio, quam ab homi-

ne

QVAEST. XXXIIII. ET XXXV.

ne produci. Quod non contingit, vt ad sensum patet. Et inuentio thesauri non solum à fodiente, sed à quocunq; indifferenter operante, puta à scribente contingeret fieri, quod est derisorium.

Vt igitur scias sustinere consequentiam philosophi, aduerte, quòd multum differt aliquid fieri à casu, & omnes rerum siue naturarum species fieri à casu. Nam cum primò stat agens determinatum intendens finem vel effectum determinatũ, cui quia aliud præter intentum effectum adiungitur, contingit casuale, sic homo generans intendit generare hominem debitè dispositum: tamen propter malitiam continentis præter intentionem prouenit monstrum. Cum secundo autem non stat agens determinatum intendens finem, implicat enim omnes rerum naturas fieri à casu, & aliquid esse intentũ. Ex hac distinctione dico ad quæsitum, quòd philosophus concedit casum primo modo, sed non secundo modo. Antiqui verò, qui negabant naturam agere propter finem, ponebant casum secundo modo, & non primo modo. Cum casu autem secundo modo non stat aliqua causa determinata agens propter finem, & idè si sic esset, vt dicebant antiqui, tunc quilibet effectus indifferenter à quacunque causa fieret. Ad argumentum autem demonstro & de inuentione thesauri, dico, quòd non sunt à casu nisi primo modo. quo non remouetur omnis causa determinata, vt declaratum est, & idè non valet. Hæc de præsenpi quæsito dicta sint.

QVAESTIO XXXV.

Si necessitas sumpta à causa efficiente est absoluta, vel conditionata.

Quod autem ex necessitate est, utrum ex suppositione existit, aut simpliciter. Textu LXXXVII.

IN hac quæstione aduerte, quòd mouetur principaliter propter expositionem bea. Tho. Nam ipse exponens cap. de necessitate in quinto Metaphysici, dicit, quòd necessitas sumpta ex causis intrinsicis, vt à forma, & à materia est absoluta, & simpliciter. Quæ autem sumitur à causis extrinsecis, vt ab efficiente, & à fine, est ex suppositione. Hic autè exponens textũ octuagesimũseptimũ, in suo notãdo postquam declarauit necessitatẽ absolutam sumi, primò ex materia, secundò à forma, adiungit, tertio ex efficiente, & dicit, similiter quod habet necessitatẽ ex causa efficiente, est neces-

farium absolutè, ergo videtur sibi contradicere hęc & in v. libr. metaphys. quoniam illic tenet necessitatem sumptam ab efficiēte esse conditionatam, hęc autem esse absolutam,

Vt igitur scias nullam esse in hoc contradictionem, aduerte quod necessitas absoluta est duplex, Quædam consequentis vel propositionis. Quædam consequentiæ, vel illationis, Necessitas consequentis, est necessitas ex habitudine terminorū, & est quædo prædicatum est de ratione subiecti, vel consequitur naturam subiecti, & hæc non pronenit nisi ex forma & materia sunt causæ intrinsecæ. Ex forma quidem, vt quoniam anima intellectiua est forma hominis, ideo homo simpliciter, & nulla suppositione facta, est rationalis & risibilis. Ex materia autem, vt quia homo est compositus ex contrariis, ideo est alterabilis & corruptibilis. Necessitas consequentiæ vel illationis est, quædo aliquo dato sequitur aliud, & hæc est duplex. Quædam absoluta: quædam conditionata. Absoluta quidem, quando aliquo dato ineuitaliter sequitur aliud, vt dato quod sol moueatur in vtroque hemisphærio, necessariò ineuitaliter sequitur alternatio diei & noctis. Conditionata autem, vt quando aliquo dato non ineuitaliter sequitur aliud, sed cum aliquibus requisitis, quæ tamen possunt deficere, vt dato quod domus sit ædificata, non sequitur ineuitaliter habitatio, quoniam ex multis potest actualis habitatio impediri, & dato quod granum sit seminarum, non ineuitaliter sequitur fructus, quoniam potest ex multis impediri, & hæc est necessitas finis. Ex his dico ad quæsitum, quod nulla est cōtradictio in bea. Tho, quoniam in v. metaphy. loquitur solum de necessitate absoluta consequentis, vel propositionis, hęc autem loquitur de necessitate absoluta consequentis & consequentiæ. Consequentiæ quidem in primo modo, vbi exemplificat de necessitate ex parte materiæ, & in secundo modo, vbi exemplificat de necessitate ex parte formæ, in tertio autem modo loquitur de necessitate absoluta consequentiæ, vbi exemplificat de necessitate absoluta ex parte efficientis.

Pater autem, quod hæc duo non contradicunt, necessitas ex parte efficientis, non est necessitas consequentis absoluta. Necessitas ex parte efficientis potest esse necessitas consequentiæ absoluta, modo quo declarauimus, & non aliter, Hęc de præsentibus quæsitio dicta sint.

Q V A E S T I O X X X V I.

Si omnium effectuum naturalium, & omnium proprietatum

tatum

tatum naturalium, necessitas sumitur ex fine, vel ex materia præcise.

Nunc autem quidam opinantur, quod est ex necessitate in generatione esse &c.

Textu LXXVII.

IN hac quæstione aduerte, quod communiter expositores ponunt tres conclusiones, quæ non continent multam difficultatem.

Prima est: Necessitas in naturalibus non sumitur præcise ex materia. Hanc sufficienter probat philosophus in text. & Commenta. vt videre poteris. Et additur, Si omnis necessitas in naturalibus esset ex materia præcise, ergo omnis necessitas in eis esset absoluta, quia vt dictum est in quæst. præcedenti, necessitas ex causa intrinsecæ, est absoluta, & ineuitalis. Quod tamen constat esse falsum, quia videmus multa impediri ne fiant, vt de frumento non fructificante &c. In necessitate autem absoluta, non est assignabile impedimentum, aliter non esset absoluta.

Secunda est: Necessitas in naturalibus aliquantulum pendet ex materia. hæc patet. nam aliter omnis forma esset receptibilis conuenienter in omni materia. Quod patet esse falsum, quoniam sicut in artificiatas, talis materia est necessaria tali formæ, puta ferrum ferræ, lignum nauis: sic in naturalibus, vt non potest esse homo sine tali vel tali mixture elementorum. Vnde & philosophus in textu lxxxvij. dicit quod in materia necessarium est.

Tertia est: Ratio necessitatis principaliter sumitur ex fine. Nā vt dicit philosophus in textu xcj. finis est causa materiæ, puta quia finis ferræ, est secare: materia dicere, esse ferrum, & non econuerso. ergo necessitas in naturalibus principaliter sumenda est ex fine. Præterea, finis est nobilioris causalitatis, quàm materia, vt dicitur supra in capite de causis. Ergo modi causandi, scilicet contingenter vel necessariò conuenientius sumendi sunt à fine, quàm à materia.

Sed aduerte, quod istæ tres conclusiones non videntur plenè satisfacere quæsitio. Nam cum illis stat, quod aliquorum naturalium necessitas non sumatur ex fine, sicut proprietates, generatio, corruptio, mors, dicuntur esse ex necessitate materiæ. Si enim quæratur, propter quid homo generatur, & corrumpitur: responderetur, quia habet materiam subiectam priuationi: similiter diuisibilitas in partes quantitatis conuenit entibus naturalibus, propter materiam subiectam quantitati: Ergo non omnium effectuum

naturalium & proprietatum sumitur necessitas ex fine.

Hic inuenio duos modos respondendi. Primus concedit, q̄ nō omnium naturalium necessitas sumitur ex fine, sed tantum eorum, quæ sunt per se intenta in natura. Quæ autem intenduntur per accidens, aut propter aliud, eorum necessitas est ex materia tantum, & non ex fine, & talia sunt, generatio, corruptio, mors, & hæc opinio fundat se super Cōmenta. in Cōmen. lxxxviiij. vbi inquit, illa enim quæ inueniuntur in rebus naturalibus de necessitate non propter aliquid, vt mors animalis, sunt propter materiam, & illa quæ inueniuntur in eis propter aliquid, sunt propter formam.

Secundus modus respondendi, qui & melior mihi videtur, est, q̄ omnium naturalium etiam generationis & corruptionis necessitas non solum est ex materia sed etiā ex fine, eō q̄ generatio ordinatur vt via ad formam vt ad finem, est enim forma finis generationis: corruptio autem & mors, sunt propter generationem alterius, nisi enim materia expoliaretur forma, quā habet, non reciperet alteram. similiter diuisibilitas inest rebus naturalibus, non solum propter materiam subiectam quātitati, sed vt diuersæ formæ recipiantur in distinctis partibus materiæ.

Sed in hac responsione tria videntur facere difficultatem. Primò, quia communiter dicitur, q̄ corruptio & mors proueniūt ex necessitate naturæ, magis quā ex fine. Secundò, quia Commenta. vt adductum est, videtur concedere hoc idem. Tertio, quia philosophus in iij. phys. vt videbitur reducet diuisibilitatem ad materiam, & non ad finem, ergo non in omnibus naturalibus necessitas sumitur ex fine.

Ad primum dico, q̄ licet eorum necessitas sumatur ex fine: tamen videntur magis sequi conditionem materiæ in hoc, q̄ sic naturalia non possunt esse sine tali materia, sic non possunt esse sine corruptione nec animata sine morte. Quando autem necessitas sumitur ex fine, non est simpliciter necessitas nec inuitabilitas. Verbi gratia, possibile est q̄ sit homo, & tamen non videat, nec habeat oculos. Sed non est possibile, q̄ sit animal & tamen non corruptatur. Et propter talem inuitabilitatem, consuevit dici in prædictis necessitatem euenire ex materia, cum qua tamē stat necessitas ex fine conditionata.

Ad secundum dico, q̄ dictum Comment. potest saluari in hoc, Finis in naturalibus aliquando stat pro operatione: vt finis oculi, est videre, aliquando stat pro forma, vt finis motus est forma ac-

quisita

quisita. Illa, quorum finis est operatio, consueverunt dici, q̄ sumunt necessitatem ex fine. Quorum autem finis nō est operatio, vt corruptio & mors, dicuntur sumere necessitatem ex materia, cet etiam sumant ex fine, sic potest saluari Comment. Si autem intelligat absolute, quod nullo modo eorum necessitas sumitur ex fine, non est sustinendus in via Thomistica, vt declaratum est in quæst. xxx. huius libri.

Ad tertium dico, pro nunc quod licet philosophus reducat diuisibilitatem in materiam, tamen non negat quin etiam ordinetur ad formam, vt supra diximus, forma autem est finis generationis. Sed in lib. iij. magis loquemur de hoc. Hæc pro præsentī quæstio dicta sūt.

Explicunt quæstiones in secundum librum Physic. Fratris Chrysofomi Iauelli, Canapicii, ordinis prædicatorum, philosophiæ, & Sacræ Theologiæ professoris.

EIVSDEM QVAESTIONES
SUPER TERTIVM LIBRUM
Physicorum.

Intertium librum physicorum tractabimus quæstia infrascripta.

- 1 Si motus & terminus motus sunt idem.
- 2 Si diffinitio motus est bene à philosopho assignata.
- 3 Si motus est subiectivè in mobili vel in mouente.
- 4 Si vnus motus numero est actio & passio, ita quod actio & passio sint vnum realiter.
- 5 Si actio est in agente, vel in patiente.
- 6 Si ad physicum spectat considerare de infinito.
- 7 Si daretur infinitum, quantum actu naturale, vtrum posset habere principium, & per consequens esse principiatum.
- 8 Si in perpetuis siue in æternis non differt esse, & posse.
- 9 Si potest esse corpus naturale infinitum actu.
- 10 Si in naturalibus potest esse multitudo actu infinita.
- 11 Si magnitudo est diuisibilis & augmentabilis in infinitum, ita quod possit excedere omnem magnitudinem finitam.

Si motus & terminus motus sunt idem.

Non est autem motus præter res, ad quas est motus.

Textu IIII.

In hac quaestione sic procedendum est. Primò, ponetur distinctio. Secundò, conclusiones responsiua. Tertiò, soluentur quædam difficiliora argumenta. Quantum ad primum, distinctio sit hæc: Motus, & terminus. Motus dupliciter considerari possunt. Primò, quo ad suum reale, id est quo ad entitatē suam, Secundò, quo ad suum formale, id est, quantum ad suas rationes formales, prout aliquid includitur in ratione motus, vt motus est, quod non includitur in ratione sui termini, vt terminus est.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio: Motus & res, ad quam est motus, nõ sunt duæ res distinctæ, sed tantum vna considerata, vt imperfecta & perfecta, vel sub esse imperfecto, deinde perfecto. Prima pars probabitur ratione: & declarabitur esse de mente Commentatoris.

Ratio sit hæc, Si motus esset res distincta realiter à re, ad quam est motus, puta calefactio à calore, sequitur, q̄ aliquid vnum demonstratum simul & eodem tēpore, & primò, & de nouo fieret, & esset, & dum esset, fieret: & dum fieret, esset, consequens est impossibile, ergo & antecedens. Impossibilitas consequentis probatur. Nam omne quod fit in tēpore, dum fit, non est: quia si esset, non fieret, & hæc propositio est Philosophi in prima peri herme. & Commenta. in quinto Physic. commē. xij. Si igitur aliquid est dum fit, sequitur, q̄ aliquid est, & non est simul, quod est contradictio. Contrà autē sic deducitur: Si motus est res distincta realiter à termino acquisito, causata & facta à motore immobili, certum est, q̄ non fit nisi pro tēpore, pro quo mobile mouetur. Nam atequam moueatur mobile, non fit motus, nec fit postquam motum est. similiter non est motus, nisi dum mobile, mobile mouetur, ergo simul & eodem tēpore, & de nouo res, quæ est motus, & secundum se distincta realiter à termino suo, dum fit est & c.

Nec valet dicere, hanc rationem non concludere in successiujs, quorū est talis natura, q̄ non sunt nisi dum fiunt, & postquam facta sunt, amplius non sunt. Hoc inquã non valet: quoniam ratio ipsa concludit vniuersaliter, & arguitur sic: Omne, quod fit de nouo,

nouo, & in tēpore, procedit à nõ esse ad esse, siue sit permanens siue successiuum. Hæc est enim ratio vniuersalissima factionis, & productionis. Sed dum procedit à non esse, ad esse non est, aliter non procederet ad esse, ergo impossibile est rem aliquam siue successiuam, siue permanentem fieri, & esse simul.

Quod autem hæc sit mens Commenta. patet in tertio Physic. in commen. quarto, vbi inquit, Via, quæ dicit, quòd motus non differt à perfectione, ad quam vadit, nisi secundum magis & minus, & est de genere illius perfectionis, est verior: illa autem, quæ dicit, quòd est via alia ab alia perfectione, est famosior. Et dicit, quòd necesse est, vt motus, qui est in substantia, inueniatur in genere substantiæ: & motus qui est in quantitate, in genere quantitatis, & similiter qui est in qualitate & vbi. Præterea, dicit in quinto Metaphysic. Comment. nono. Ire ad calorem, est calor, quoquo modo, & similiter ire ad frigus. Sed ire ad calorem, est motus calefactionis. Sed quia motus est actus imperfectus, vt declarabitur in quæst. sequenti, ideò Commentator dicit motum ad calorem, esse calorem, non simpliciter, sed quoquo modo.

Secunda autem pars conclusionis declarabitur in conclusione sequenti. Sed pro nunc sic accipe. Tu non debes imaginari, quòd quando aliquid mouetur, illic sint tria distincta realiter, scilicet res, quæ mouetur, res quæ acquiritur: res ab vtraq; distincta, quæ dicitur motus. Sed debes imaginari, quòd eadem res, quam mobile acquirit continuè, secundum quod est actus mobilis incompletus, cum tendentia ad complementum, est motus, vnde nec illud præcisè, quod mobile habet actum, nec illud præcisè, quod habebit, & ad quod est in potētia, est motus, sed vtrunq; simul, & de vtroq; simul verificatur hoc nomen Motus. Et vt de hoc habeas maiorem euidentiã, pono conclusionem sequentem.

Secunda conclusio. Motus & terminus motus distinguuntur formaliter. Hęc declaratur sic ad mentē Commentato. Eadem res, quæ acquiritur per motum, puta calor, potest signari infinitiuo verbi, siue nomine significante actum verbi, vt caleferi, siue calefactio. Et potest signari nomine, vt calor. In primo sensu habet rationem motus, in secundo habet rationē termini. Item in primo sensu Commenta. dicit eam appellari formã mobilem, id est continuè acquisibilem. In secundo sensu dicit eam appellari formã quiescentē, id est, iam acquisitam, & non amplius acquirendam. Et ratio huius diuersæ appellationis est ista. Nam vt signatur nomine importante actum verbi, stat sub esse imperfecto, &

cum intendētia ad esse perfectius, ideo vt sic habet rationem motus. Vt autem signatur simplici nomine, stat sub esse perfecto, & quiescente, id est sine tendentia, & ordine ad vltiorē gradum: & vt sic habet rationē termini acquisiti. Ex quibus manifestē cōstat, quòd etsi non distinguantur realiter: distinguuntur tamen formaliter, quia alium conceptum format intellectus de forma, puta calore, vt habet rationem motus. Nam vt sic includit tendentiam siue ordinem ad vltiorem gradum, & alium, vt habet rationem termini, quoniam vt sic non includit tendentiam ad vltiorem gradum, & hac de causa multa prædicata verificantur de eadem forma, vt habet rationē motus, quæ nō verificantur, vt est terminus motus, vt declarabitur in solutione argumentorum.

Quantum ad tertium aduerte, quòd multi arguunt, volentes probare distinctionem realem inter motum, & terminum eius. Fortiora autem sunt hæc.

Primò, Quæ duo ita se habent, quòd vno transeunte alterum permanet, nō sunt idem realiter. Hæc est manifesta: quia si essent idem, de eodem verificaretur, non esse, & esse, quæ implicat contradictionem. Sed motus transit, & forma acquisita, quæ est terminus motus, permanet. Nam præsentibus habitibus in materia cessat motus. ergo &c.

Ad hoc dicitur in via nostra, quod non concludit aliud, nisi quod forma non quocumque modo se habens, est motus, quod conceditur. Nam nō habet rationē motus, dum est in actu cōpleto, & quieto, Imò vt sic est terminus motus, sed dum est in fieri, & in continua tendentia ad vltiorem actum. Vt autem habeas formalem solutionem, præmitto ea, quæ sunt integra formalem rationem motus, deinde respondebitur ad formam argumenti.

Tu igitur aduerte, quod ratio motus tria includit. Primò, includit actum, id est formam, licet imperfectam, ita quòd hæc est vera & quidditatiua, calefactio est calor. Secundò, includit ordinē & tendentiam ad actum vltiorem. Quæ quidem tendentia non est aliud, quàm habitudo eiusdem formæ sub esse imperfecto, ad se ipsam sub actu perfectiori. Tertio, includit ordinem posterioritatis actus imperfecti ad seipsum sub esse perfectiori, ita quòd tempore sequenti erit perfectior, quàm nunc, & tempore præcedenti erat imperfectior, quàm nunc. Ex his autē tribus. Primum dicit in recto, & alia duo in obliquo: ita quòd motus est forma, vt tendit ab imperfecto esse ad esse perfectius: ita quòd tempore sequenti perfectius esse habebit, quàm nunc, & in tempore præcedenti.

cedenti. Ad argumentum ergo dico, quòd maior non est vera, nisi quando vnum transit quo ad id, quod dicit essentialiter, & in recto, & aliud remanet. Modò nego mi. nam acquisito termino stat motus materialiter, id est, quantum ad id quod dicit essentialiter, & in recto, & non transit, nisi quo ad illa quæ dicit in obliquo, à quibus trahit distinctionem formalem à termino.

Secundò sic, illud est motus, per quod acquiritur forma, quæ est terminus motus, sed per formam nō acquiritur ipsamet forma. Ergo motus nō est terminus motus. Alij sic arguunt, Via ad terminum non est terminus. Hæc patet, aliter quicumque esset in via, esset in termino, & e converso. Sed motus est via ad terminum, secundum Commenta in quinto Physicorum, commen. nono, ergo &c.

Ad hoc dicitur ad minorem, quod non inconuenit eandem formam acquiri à seipsa, vel per seipsam, dummodo non consideretur sub eodem gradu essendi. Nam cōsiderata vt imperfecta, & cum tendentia ad vltiorem perfectionem, est sicut via, qua acquiritur sub esse perfectiori: Via autem ad rem acquirendam est eiusdem generis cum ipsa re, differens secundum magis & minus perfectum, vt elicitur ex Comment. in quinto Physico. in commen. nono.

Ad secundum autem modum arguendi, dicitur ad maiorem, quòd licet via non sit terminus formaliter, est tamen idem realiter. Ad probationem negatur consequentia, quæ vtiq; valeret, si essent idem formaliter & realiter.

Tertio sic, Si forma imperfecta, quæ partim est in actu, partim in potentia, est motus, sequitur quòd aliquid quiescens mouetur, quod est falsum, vt patet. Probatur consequentia: Quia subiectum quiescens sub tepiditate, est sub actu imperfecto, & est in potentia ad maiorem calorem acquirendum, Ergo est sub motu secundum se. Ad hoc respondetur, quòd motus non est actus imperfectus simpliciter sumptus, sed cum tendentia non interpolata ad vltiorem actum, & ideo negatur consequentia. Ad probationem dico, licet sit sub actu imperfecto, & in potentia ad acquirendum perfectiorem, non tamē est sub non interpolata tendentia, quare &c. Et si dicas, quòd Philosophus sufficienter diffiniuit motum, & tamen in diffinitione nihil dicit de tali tendentia, respondetur, quòd imò de ea mentionem fecit, licet non ita expressè: & id manifestabitur in quaestione sequenti.

Quartò sic, Partibus motus repugnat esse simul, partibus formæ acquisitæ, cum sit res permanens, non repugnat esse simul, ergo &c. Alij sic arguunt: Nullus motus est in instanti.

Omnis

Omnis forma vt terminat motum, est in instanti. qui licet motus fiat in tempore tamen terminatur in instanti, ergo &c. Alij autem sic arguunt: Nullus motus est, qui non sit velox, vel tardus. Sed forma acquisita non est velox vel tarda, ergo &c. Iterum alij sic arguunt: Ad nullum motum est motus, vt declarabitur in v. phys. sed ad formam est motus, nam calefactio est motus ad calorem, ergo &c.

Ad hæc omnia simul responderetur, quod concludunt inter formam, quæ est terminus motus, & ipsum motum, distinctione formalem, non autem realem, sicut applicare poteris. Si aduerteris quæ diximus supra includi in ratione motus, quæ non includuntur in ratione formæ, vt est terminus, manifestabuntur in q. sequentibus. Sunt enim aded concatenata, quod non possunt in vnica q. resolui.

Q V A E S T I O I I.

Si diffinitio motus est bene assignata à philosopho.

Diuisio autem secundum unumquodq; genus, hoc quidem esse endelechia, aliud autem potentia in potentia existentis endelechia, secundum quod huiusmodi est motus, ut alterabilis quidem, secundum quod alterabile. Textu v 1.

IN hac questione sic procedendum est. Primò, præponentur duæ distinctiones. Secundò, manifestabitur veritas, & sufficientia diffinitionis motus. Tertiò, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum, sic hæc prima distinctio, subiectum receptiuum alicuius formæ, Tribus modis potest se habere ad illam formam. Primò, quod pro nullo gradu habeat eam actu, sed sit in mera potentia ad eam, vt aqua simpliciter frigida, quæ est in mera potentia ad calorem. Secundò, quod habeat eam actu perfectè, vt aqua facta simpliciter calida. Tertiò, quod nec sit in pura potentia ad eam, nec perfectè, sed dimnutè habeat eam, potens tamen eam acquirere perfectius. Sicut aqua habens calorem, vt iij. potest acquirere calorem, vt vj.

Secunda distinctio sit hæc, Subiectum habens formam sub esse imperfecto, cum potentia ad habendum perfectius potest dupliciter considerari. Primò, quod pro aliquo tempore stet sub illo gradu formæ imperfectæ, vt quando aqua est facta calida, vt duo, &

non vltra procedit. Secundò, quod subiectum habens formam imperfectam, non quiescat pro aliquo tempore sub illa forma pro tali gradu, sed quod non interpolatè tendat & fluat ad acquisitionem perfectioris esse, vel ad vltiorem gradum, quo redditur perfectior. Et aduerte quod intelligentia prædictarum distinctionum aded necessaria est, quod sine illis est impossibile scire naturam motus, quoniam formale in eo, est tendentia ad vltiorem actum siue perfectiorem modum habendi formam. Vnde si per intellectum auferatur illa tendentia, auferitur formaliter motus, & remanet solum ipsum materiale, quod est ipsa forma, vt diximus in questio. præcedenti.

Quantum ad secundum videndum est primò quid sit motus physicus, absolute sumptus, & defendenda est ipsa diffinitio. Deinde, quia motus solet diuidi in acquisitionem & perditionem, diffiniemus vtrunque. Aduerte igitur, quod secundum philosophum sic diffinitur: Motus est actus existentis in potentia, secundum quod huiusmodi. Quod sit actus, probatur: Quo aliquid sit actu, est actus, sicut, quo aliquid sit album actu, est actus eius. Sed motu illud, quod erat in potentia, sit actu, vt calefactibile calefactione sit actu calidum. Ergo motus est actus. Præterea, aut est pura potentia, aut actus. Non primum, quoniam quod est in pura potentia, tale nondum mouetur; aliter cum lapis existens sursum, sit in pura potentia ad locum deorsum, moueretur deorsum. Quod autem sit actus existentis in potentia, scilicet ad acquirendum perfectiorem actum, sic probatur, de mète philosophi: Motus est actus eius, in quo semper inuenitur, sicut anima est actus animati, quia semper & solum inuenitur in animato. Sed motus semper & solum inuenitur in existente in potentia. i. in eo, quod est non habens completè aliquam formam, & est in potentia ad habendum eam completè, vt calefactio non inuenitur nisi in eo quod est non habens calorem completè, sed est in potentia ad perfectiorem, & perfectiorem calorem. Vnde statim, quod adeptus fuerit completum calorem, cessabit calefactio. Quod autem sit existentis in potentia secundum quod huiusmodi. i. secundum quod est in potentia, & non secundum quod est in actu, probatur sic: Subiectum non mouetur nisi vt tendit, & est in via ad perfectiorem formam, siue perfectiorem modum formæ. Nam si nondum habet aliquid formæ, nondum mouetur, si habet formam in esse cõpleto, iam motum est, ergo ad hoc quod moueatur, necesse est, vt habeat aliquid formæ, & in quantum nõ habet eam completè, sed est in potentia ad

ad habendum eam, mouetur. Paret autem, quòd non tendit ad id quod habet eo modo, quo habet: ergo tendit in quantum est in potentia, & non in quantum est actu. & sic constat quòd motus est actus existentis in potentia, in quantum est in potentia, & non est actus existentis in actu, in quantum est actu. Et aduerte, quòd per illam particulam, In quantum huiusmodi, voluit philosophus intelligere illam tendentiam, de qua locuti sumus in q. præcedenti, in responsione ad tertium.

Et aduerte, quòd Comment. in commen. vj. ex hac diffinitione elicit duo corollaria. Primum est, quòd diffinitio prædicta conuenit motui aeterno, & motui facto de nouo. Nam sicut lapis dicitur moueri deorsum, quia est in potentia ad locum deorsum, & continuè tendit ad ipsum: sic sol dicitur moueri ab oriente ad occidentem, quia est in potentia ad ipsum, & continuè tendit ad occidentem.

Secundum est quòd omnis motus est continuus. Verùm quia hoc corollarium videtur contradicere philosopho in xiiij. lib. vbi probabitur solum motum localem esse continuum, idèò quam veritatem habeat, declarabitur in viij. lib. idèò pro nunc sustine.

Postquam diffinimus motum absolute sumptum, declarauimusq; sufficientiam diffinitionis, nunc diffinire habemus motum acquisitiuum & perditium.

Tu igitur aduerte, quòd possunt sic diffiniri. Motus acquisitiuus est illud, cuius pars est actus alicuius, cuius prius immediate non fuit, & immediate pars erit actus eiusdem, quæ nondum est actus illius, vt calefactio est motus acquisitiuus, quia pars siue gradus calor est actus calefactibilis, cuius prius nõ fuit actus eius, scilicet antequàm inciperet calefieri, & cuius pars siue gradus perfectior erit actus illius, quæ nondum est actus illius, sed est in potentia ad acquisitionem illius, & tendit in illam.

Motus autem perditium est illud, cuius immediate prius pars fuit actus alicuius, quæ nunc non est actus illius, & alia pars siue gradus est actus eiusdem, quæ immediate non erit actus eius, & sic de perdedo dicitur motus perditium. Ex quibus sequitur, quòd sicut tale quod mouetur motu acquisitiuo, est ens in potentia ad acquirendum, & in quantum ipsum est in potentia, motus acquisitiuus est actus eius, sic quia illud quod continuè aliquam rem perdit, est in potentia ad perdendum, in quantum ipsum est huiusmodi, talis res quæ continuè deperditur, est actus eius, & per consequens motus perditium.

Quid

Quid autem sit mutatio, vt distinguitur à motu, & quid sit mutatio acquisitiua, & mutatio perditia, dicemus in lib. v.

Quantum ad tertium, soluenda sunt quædam dubia, quæ insurgunt contra diffinitionem motus.

Primo videtur, quòd hæc diffinitio non conueniat omni contento sub motu, vt hic diffinitur. Nam philosophus in hoc iij. lib. diffinit motum physicum, communiter sumptum, vt extenditur etiam ad generationem & corruptionem, cuius signum est, quòd declarans diffinitionem exemplificat de generatione & corruptione, quas dicit esse actum generabilis & corruptibilis. & tamè constat quòd eis non conuenit diffinitio motus: quoniam quod generatur, totam formam substantialem simul recipit, & cum sit indiuisibilis, quòd generatur, non est in potentia ad vltiorem gradum, similiter quòd corrumpitur, totam formam simul deperdit, nec est in potentia vt deperdat gradum post gradum.

Ad hoc inuenio duas responsiones. Prima est eorum, qui tenent omnem formam substantialem habere gradus intrinsecos præter animam intellectuam, & successiue acquiri ac deperdi. Quam opinionem reuert. Anto. Andræ. in xj. metaph. quæstio. vnica. Isti negant quin diffinitio motus conueniat generationi, ad probationem negant formam substantialem totam simul recipi in materia, & totam simul deperdi. Verùm hanc opinionem improbauimus in lib. viij. metaph. in q. vj. vbi soluimus omnia fundamenta sua, & sustinemus intentionem, & remissionem repugnare formæ substantiali. Et tu vide illic.

Secunda responsio, quam tenemus in via nostra, est hæc. Generatio & corruptio dupliciter sumi possunt. Primo, pro instantanea introductione totius formæ substantialis indiuisibilis, vel instantanea deperditione. Secundo, pro alteratione prauia, quæ licet sit alteratio: tamen solet dici generatio, quia non ordinatur vltimate ad solam qualitatem, sed ad formam substantialem introducendam. Quando igitur arguitur, nego quin eis comperat diffinitio motus, vt sumuntur secundo modo. Ad probationem dico, quòd concludit pro primo modo, in quo concedo quòd diffinitio motus non conuenit eis, nec philosophus quando exemplificat de generatione & corruptione, intendit de eis. Primo modo sed. Secundo modo. Quæ autem sit diffinitio mutationis, vt distinguitur contra motum, sub qua continentur generatio & corruptio sumptæ in primo sensu, declarabimus in lib. v.

Secundo videtur, quòd diffinitio motus non conueniat motui locali.

locali. Nam quod mouetur localiter, nõ est prius sub actu imperfecto, tendens ad actum perfectiorem, quoniam terminus motus localis est vbi, vel locus. Quodcunq; dixeris, certum est, quod nec vbi, nec locus, cum sit quantitatis, habet latitudinem perfectionalem. Et præterea, mobile per motum localem nihil in seipso acquirit. Non enim locus recipitur in locato, sed est subiectiue in locante, ergo &c.

Pro solutione huius, præmitto dictum Commenta. in tertio Physico, in commen. iij. vbi inquit: Quoniam quia motus nõ dicitur vniuocè, idèd non habet diffinitionem dictam vniuocè, sed secundum prius & posterius. Quo stante dico ad dubium, quod diffinitio motus primò & principaliter seruetur in qualitatibus alterationis aptis actuare sua subiecta secundum latitudinẽ perfectionalem, tenendo de imperfecto ad perfectum. Secundò, seruetur in quantitate, vt per eam fit augmentum & decrementum, quoniam licet quantitas non acquiratur secundum magis & minus: perfectum tamẽ acquiritur secundum magis & minus extensum, & quando corpus quod augetur, est sub quantitate cubitali, est in potentia, & tendit ad vltiorem quantitatem, quæ subiectiue recipitur in augmentato. Tertio, saluatur in motu locali, non quia per talem motum mobile acquirit in hæsiuẽ prius locum imperfectum, deinde perfectiorẽ sed quia magis ac magis propinquat loco intento. Vnde illud, quod facit magis & minus intensum in alteratione, & quod facit maius & minus extensum in augmento, & decremento, id facit maior & minor propinquitas ad locum intentum in motu locali.

Sed contra hanc solutionem instatur dupliciter. Primò, quia licet mobile magis ac magis propinquet loco intento: nõ tamen recipitur locus in mobili, cum semper sit subiectiue in locante, & ramen terminus motus debet esse in mobili. idèd enim mobile mouetur, vt aliquid acquirat, & hac ratione dicitur motus esse actus mobilis.

Ad hoc dicitur, quod nõ est de necessitate motus, vt motus est, quod eius terminus acquiratur in mobili, intrinsecè siue in hæsiuẽ, sed sufficit hæc esse veram: Terminus acquiritur in hæsiuẽ, vel denominatiue denominatione extrinsecæ. Primum seruetur in motu alterationis, & in motu augmenti: secundum autem seruetur in motu locali, & id magis declarabitur in quæstione sequenti.

Secundò arguitur sic. Dicit Comment. in tertio libro Physico. Commen. iij. quod motus nihil aliud est, quàm generatio partis
post

post aliam illius perfectionis, ad quam tendit mobile, donec perfectiatur. Sed ad saluandum hoc dictum, non sufficit appropinquatio maior, & maior ad locum intentum. Ergo ex solutione data non potest saluare, quomodo diffinitio data de motu conueniat motui locali.

Ad hoc dicitur, quod dictum Commenta. non potest proprie saluari, nisi in alteratione. In aliis autem sufficit, quod saluetur imitatiue, puta secundum maiorem & maiorem extensionem, vt in augmento: vel appropinquationem, vt in motu locali, in hoc sensu acceptatur in via nostra dictum Commen. aliter autem non. Hæc de præsentibus quæstio dicta sunt.

QVAESTIO III.

Si motus est subiectiue in mobili, vel in mouente.

Vnde motus actus mobilis est in quantum mobile. Textu xvi.

IN hac quæstione sic procedendum est. Primò, declarandum est quomodo motus est actus mouentis, & est actus mobilis. Secundò, ponentur conclusiones responsiue. Tertio, soluentur quædam argumenta apparentia.

Quantum ad primum aduerte, quod communiter omnes conueniunt in hoc, motus est actus mouentis, vt principij actiui à quo est motus, & est actus mobilis, vt subiecti receptiui, sicut calefactio est actus ignis, vt à quo, & actus aquæ vt in quo, & ex hac diuersitate provenit diuersitas denominationis. Nam mouens denominatur à motu denominatione extrinsecæ: sicut locarum à loco, & agens ab actione, quæ est subiectiue in patiente, vt determinauimus in libro nono Metaphy. Mobile autem siue motum denominatur à motu denominatione intrinsecæ, ed quod est, & suscipitur in mobili. Quomodo autem differant denominatio intrinsecæ, & extrinsecæ, iam declarauimus in quinto libro Metaphy. quæstione vigesima tertia. Et tu vide illic.

Quantum ad secundum, ponuntur tres conclusiones. Prima est: Motus non est per se in mouente, vt in subiecto, licet sit vt in principio, à quo. Prima pars sic probatur. Quod est in mouente per se, est in omni mouente: quoniam per se verificatur de omni. Si ergo motus est vt in subiecto in mouente per se, est in omni mouente. Sed hoc est falsum, quoniam in quocunq; est motus, vt in subiecto, illud mouetur. Si ergo motus inesset omni mouenti, omne mouens moueretur. Cuius oppositum demonstrabitur
k

in libro octauo. Secunda autem pars patet, quoniam in mouente est potentia motiua, aliter nõ moueret. Potentia motiua est principium, quo mouens mouet, ergo &c.

Secunda conclusio, licet motus non sit per se in mouente, potest tamen esse per accidens. Probat: Quia est aliquod mouens quod etiã mouetur: sicut sunt mouentia Physica, quæ dum agunt, reparantur, & corpora cælestia, quæ mota ab intelligentiis, mouentur inferiora. Ex eo enim, quod mouetur non est mouens, sed motum siue mobile. Ex eo autem, quod mobile recipit in se motum, ergo in mouente potest esse motus, sed per accidens, quoniam accidit mouenti, vt mouens est quod moueatur. Nam si mouens, vt mouens moueretur per se, non esset deuenire ad primum mouens in mobile, cuius oppositum demonstrabitur in libro octauo.

Tertia conclusio, Si motus debet esse in aliquo per se subiectiue, erit in mobili. Probat: Ex diffinitione motus est actus per se existentis in potentia, vt huiusmodi. Sed mobile vt mobile, est existens in potentia, id est quod potest moueri, & est in potentia ad consequendum terminum motus; ergo si est in aliquo per se subiectiue erit in mobili.

Quantum ad tertium, aduerte tria argumenta, quibus probatur quod motus sit subiectiue in mouente per se.

Primò, sicut se habet quies ad quiescens, sic motus ad mouens, sed quies est subiectiue, & per se in quiescente, ergo & motus in mouente subiectiue, & per se. Ad hoc dicitur, quod similitudo tenet quo ad denominationem, quia sicut dicitur quiescens à quiete; sic mouens à motu. Sed dissimilitudo est, quo ad agens: quoniam quies cum sit priuatio, non habet verè agens; motus autem habet verè agens, & verè patiens, & ideo similitudo non tenet. Ad argumentum ergo concedo maiorem, quo ad denominationem tantum. Minor autem subsumitur in eo, in quo non stat similitudo, & ideo nihil concluditur.

Secundò, Actus est subiectiue in eo, cuius est actus, sed motus est actus mouentis, vt patet in textu decimo octauo, ergo &c.

Ad hoc dicit, quod actus potest esse alicuius dupliciter. Primò, vt agentis. Secundò, vt recipientis. Ad argumentum nego maiorem, nisi sit actus illius, vt recipientis, in quo sensu nego minorem.

Tertiò, nihil dat aliquem actum, nisi præhabeat ipsum, quia si non habet, non potest dare. Sed mouens dat motum mobili, sicut calidum dat calorem calefactibili, ergo præhabet in se motum.

Ad

Ad hoc dicitur, quod maior nõ est vera, nisi in hoc sensu: Nihil dat aliquem actum, nisi præhabeat ipsum, aut formaliter aut virtualiter. & secunda pars in proposito est vera, quia mouens dat motum mobili, quia habet virtutem motiuam. Sed ex hoc non sequitur, quod habeat actum illum formaliter & subiectiue. Hæc de presenti quasi dicta sint.

QVAESTIO IIII.

Si vnus motus numero est actio & passio, ita quod actio & passio sint vnum realiter.

Quare similiter vnus vtriusque actus.

Textu XVIII.

IN hac quaestione sic procedendum est. Primò, ponetur duplex distinctio. Secundò, conclusiones responsiue. Tertio, soluentur quædam magis apparentia argumenta.

Quantum ad primum, sit hæc prima distinctio: Actio sumitur aliquando pro quacunque efficientia siue productione, siue Metaphysica, siue Physica. Aliquando pro productione, quæ verè est cum motu Physico, & cum transmutatione subiecti. Hic intendimus loqui de actione solum in secundo sensu. Nam actio in primo sensu, est actio quasi equiuocè, & ideo creatio & actio immanens, non comprehenduntur sub secundo sensu, in quo solum intendit loqui philosophus in hoc tertio libro Physico.

Secunda distinctio sit hæc: Actio & passio Physica possunt considerari quantum ad duo. Primò, quantum ad id, quod dicunt in recto. Secundò, quantum ad id, quod dicunt in obliquo. In recto quidem dicunt motum. Nam hæc est essentialis, actio est motus. Similiter passio. In obliquo autem dicunt respectum causæ & effectus: sed diuersimodè. Nam actio dicit relationem causæ ad effectum, & signatur per hoc, quod est ab aliquo aggredi vel originari, passio autem dicit respectum effectus ad causam, scilicet ipsius motus, vt est in passio causatur ab agente.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio: Actio & passio quantum ad id, quod dicunt in recto, sunt vnum realiter. Probat: Illud idem, quod causatur ab agente, recipitur in passio, vt patet de calefactione, quæ causatur ab igne, & recipitur in aqua. Ergo idem motus, qui causatur à mouente, recipitur passio, quod habet rationem moti siue mobilis. Sed vt causatur ab agente, dicitur actio, vt autem recipitur in mobili, dicitur passio, ergo

vt dicunt motum in recto, sunt idem realiter.

Secunda conclusio: Actio & passio quantum ad respectus, quos dicunt in obliquo, non sunt idem. Probatum, quoniam isti respectus sunt oppositi, vt patet, ergo non sunt idem. Præterea, sunt in subiectis distinctis, quoniam alter in agente, alter in passio, sed idem non potest esse in subiectis distinctis, ergo &c. Et aduerte, q̄ hæc secunda conclusio communiter acceptatur ab omnibus, ideo non indiget multa probatione.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ multa argumenta solent formari ad probandum, q̄ passio physica & actio nō sunt idem realiter, nec sunt motus, nec vnus numero motus, sed omnia concludunt, quæcum ad id, quod dicunt in obliquo, scilicet quo ad respectus oppositos, & id nos concedimus, vt patet per secundam conclusionem. Nunc igitur tria formabuntur argumenta, quæ sunt magis apparentia.

Primum est, illuminatio, quæ est à sole, est actio physica, & recipitur in aere est passio, & tamen non sunt motus, nec fundantur in motu, quoniam vt probabitur in lib. vi. physico. illuminatio fit in instanti. Sed motus non est in instanti. Item illuminatio est terminus motus localis. Terminus motus non est motus, quoniam tunc cessat motus, ergo datur actio & passio physica, de quibus non est verum dicere, quod sunt motus.

Hoc argumentum peccat in falso intellectu primæ conclusionis. Nam quando dicimus, q̄ actio & passio sunt motus, non sumitur motus strictè, vt distinguetur in lib. v. contra mutationem; sed vt se extendit ad motum propriè dictum, & ad mutationem, siue vt se extendit ad mutationem successiuam, & indiuisibilem, siue instantaneam. Vnde generatio substantialis, vt est generantis, dicitur actio; vt est geniti dicitur passio. Idem dico de corruptione substantiali; quia licet non sint motus propriè dictus, sunt tamen mutationes physicae, & hoc sufficit.

Secundum: Stat motus postquæ cessauit actio, & passio, ergo non sunt idem cū motu. consequentia patet, probatur antecedens. Postquæ lapis emissus est à Sorte, verum est dicere, q̄ Sortes non amplius proicit, sed proiecit lapidem, & lapis proiectus est, & nō proicitur. Ergo stat motus non stante actione & passione. Videmus enim q̄ lapis per longum spatium mouetur, postquam est emissus de manu proicientis.

Ad hoc negatur antecedens. ad probationem nego, q̄ sit verum dicere: Sortes non amplius proicit, & lapis non proicitur. Nam quan

quandiu stat virtus impressa lapidi à proiciente, qua mouetur, & qua cessante cessat moueri, verū est dicere, quod Sortes proicit, & lapis proicitur virtualiter, & sic stat proiectio, actio, & proiectio passio, quandiu lapis mouetur.

Tertium: Quæ sunt vnum subiecto, & duo quidditate, nō sunt idem realiter, quoniam distinctæ quidditates arguūt distinctionem realem. Sed actio & passio secundum Cōment. in comment. xxj. sunt vnum subiecto, & duo secundum quidditatem, ergo &c.

Ad hoc dicitur, q̄ quidditas sumitur dupliciter. Primò, pro essentia siue entitate rei. Secundò, pro diffinitione. Ad argumentū dico, q̄ maior non est vera, nisi sumendo quidditatem pro essentia. Et dico, q̄ Commenta. non intendit de quidditate, nisi vt stat pro diffinitione. Vnde in eodem Cōmēto sic dicit: Actio & passio significant idem, non sicut tunica & vestis significant idem, secundum quidditatem: sed intelligimus & dicimus hoc q̄ actio & passio sunt idem secundum subiectum, & duo secundum diffinitionem, hæc Commenta. Et intendit, q̄ licet quantum ad subiectum, id est, suum materiale quod est motus, sint idem: tamen si diffiniantur, aliquod formale ponetur in diffinitione actionis, quod non ponitur in diffinitione passionis, puta respectus ad agens, & e conuerso, ideo distinguuntur quidditate, id est conceptu quidditatiuo. Vnde aduerte, q̄ licet sint vnum re, quantum ad id, quod dicunt in recto, tamen hæc est falsa, actio est passio, quia hæc est prædicatio non solum essentialis, sed etiam formalis. Licet autem sint idem essentialiter, non tamen formaliter. Hæc de præsentī quæsitō dicta sint.

QVÆSTIO V.

Si actio est in agente, vel in patiente.

Sicut autem utraque in moto sunt, & in patiente actio & passio. Textu xix.

IN hac quæstione non est immorandum: quoniam eam resolui-
mus in lib. ix. metaphy. quæst. xv. vbi posuimus distinctionem de agente & de actione, & per conclusiones docuimus quomodo utraq; istarum est vera, Actio est in agente, actio est in patiente, & soluius fortiora argumenta eorum, qui tenent contra viam nostram. Tu igitur vide illic.

QVÆSTIO VI.

Si ad Physicum sit considerare de infinito.

Signum, quod huius scientiæ scilicet physiciæ proprie consideratio de ipso scilicet infinito est. Textu xxxv.

IN hac quæstione aduerte, q̄ aliqui solent sic distinguere de infinito. Quoddam est infinitū secundū vigorem, de quo tractabitur in lib. viij. Quoddam secundū durationem, vt intelligentiæ mouentes, & cælum motū secundū philosophū, & motus cæli & tēpus, & de his infinitis duratione tractabitur in viij. lib. Quoddam est infinitū propter indeterminatiōē, quia, scilicet nō est ex se aliquid ens actu determinatum, eō q̄ ex se nullam formā sibi cōnaturalem habet, sed est in potentia ad omnes. & tale infinitū est materia prima, de qua locuti sumus in j. lib. Sed hæc distinctio nō videtur necessaria ad resolutiōē propositi quæsti, quoniam philosophus proponens q̄ ad hanc scientiam spectat tractare de infinito, nō accipit infinitum in sua vniuersalitate, sed contractū ad res quātas naturales, vt est magnitudo siue corpus naturale, & tēpus & motus, vt patet in text. xxiiij. Tu igitur relicta hac distinctione, nō vt falsa, sed quia impertinens huic proposito, sic procedes. Primò, pones distinctiōem de infinito quanto. Secundò, conclusiones responsiuas. Tertiò, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, cum infinitum secundū quātitatem sit ens, quātum carens, terminus potest dupliciter considerari. Primò, q̄ sit infinitum actu, vt si imaginaremur corpus carēs omnino terminis. Secundò, q̄ sit infinitum in potentia, & hoc dupliciter, scilicet per diuisionē, vt linea vel corpus pedale, quod licet actu terminatum tamen est diuisibile in infinitū modo quo dicemus infra, vel per appositionem vt licet hæc tabula sit cubitalis, tamen per appositionem potest augeri in infinitum.

Quantū ad secundū sit hæc prima cōclusio: Physic. habet cōsiderare de infinito quāto actu. Probat, Habet cōsiderare de finito naturali quāto actu puta de elementis, de cælo, &c. ergo & de infinito sibi opposito: probatur consequentia, quia opposita ad eandem scientiam spectant, quoniam vnum per alterum cognoscitur, vt obliquum per rectum, & sic in proposito infinitum cognoscitur per finitum, vt priuatio per habitum, ergo &c.

Præterea, quod est positum ab antiquis naturalibus principii rerum naturalium, considerandum est à physico, vt sciat si bene vel malè dixerunt antiqui. Sed vt dicit philosophus in text. xxv. omnes qui rationabiliter videntur tetigisse hanc philosophiam, id est

id est physicam fecerunt verbum de infinito actu, & omnes tanquam principium ponunt eorum quæ sunt, ergo &c.]

Secunda conclusio. De quanto naturali infinito in potētia, debet physicus considerare, siue sit infinitum in potētia per diuisionem, siue per appositionem. Probat, Eiusdem scientiæ est considerare naturam rei, & proprietatem suam, vt quæ considerat numerum, considerat de pari & impari. Sed esse infinitum in potētia siue per diuisionem, siue per appositionem, est proprietas magnitudinis naturalis & motus, & temporis, vt declarabitur in libro sexto. Ergo physica, quæ de his considerat, habet considerare de infinito in potētia, tam secundum diuisionem, quam secundum appositionem.

Quantum ad tertium aduerte, quod contra primam cōclusionem, & contra secundam arguitur satis apparenter, & primò contra primam sic. De eo, quod non est, nec potest esse non est tractandum in scientia, quia ex primo Posteriorum. Quod non est non contingit scire. Sed vt probabitur infra, infinitum quantum actu, secundum magnitudinem, & secundum multitudinem, nec est, nec potest esse, ergo &c.

Ad hoc dicitur, q̄ de aliquo potest esse scientia dupliciter. Primò, per conclusionem affirmatiuam. Secundò, per conclusionem negatiuam. Primo modo maior est vera, secundò modo est falsa. Nam de cōtradictoriis habetur scientia per conclusionem negatiuam, quod, scilicet nec sunt nec possunt esse simul vera. & de vāuo habetur scientia, vt declarabitur in libro quarto, per conclusionem negatiuam. Sic dico de infinito, in actu tractatur in hoc libro per conclusionem negatiuam, & demonstrabitur, quod non est, nec potest esse. Nam licet in veritate nec sit nec possit esse: tamen apud antiquos fuit opinio de opposito, & idēd Physici est, non solum sustinere rerum veritatem, sed & reprobare falsas sententias introductas de rebus naturalibus. Sic facit philosophus in hoc lib. tractans de infinito in actu, & in primo cæli.

Contra secundam conclusionem arguitur sic: Si esse infinitum in potētia per diuisionem est proprietas magnitudinis naturalis: ergo non est dabile minimum naturale per se existens, cuius oppositū est determinatum in j. lib. in quæst. xix. probatur cōsequentia: quia repugnat quod detur minimum, & quod diuisio cēdat in infinitum. Nam minimum terminat diuisionem, aliter si minimum est diuisibile, est dabile minus minimo.

Ad hoc dicitur, q̄ magnitudo naturalis puta lapis bicubitus

dupliciter consideratur, scilicet ratione formæ naturalis, & ratione quantitatatis. Si primo modo, sic nõ est diuisibilis in infinitum, sed est dabile per diuisionẽ minimũ, eò quòd forma lapidis non potest seruari sub quantumcunq; parua quantitate, sed sub certa & determinata, vt docuimus in primo libro. Si secundo modo sic est diuisibilis in infinitum nec vt si datur minimũ, quoniam probabitur in libro sexto, quòd continuum est diuisibile in semper diuisibilia. Ad argumentum ergo concedo consequentiam, & nego falsitatem. nec oppositum est determinatum in primo libro nisi ratione formæ naturalis. Nunc autem intendimus ratione quantitatatis. Hæc de præsentis quæstio dicta sint.

QVAESTIO VII.

Si daretur infinitum, quantum actu naturale, utrum posset habere principium, & ut sic esse principiatum.

Rationabiliter autem & principium ipsum ponunt omnes, & infra, Infiniti autem non est principium, esset enim utiq; finis ipsius. Tex. xxx.

In hac quæstione aduerte, quòd si sermo esset de infinito entitatiuè, id est cuius natura nõ est determinata ad aliquod genus entium, sed est contentiua omnis perfectionis substantialis, & accidentalis, ex consequenti est omne ens perfectionaliter, clarũ esset, qd non posset habere principium. Sed ipsum est omnino, & solum principium. Nam vt docuimus in lib. quinto Metaphysic. hæc est conditio primi principij, cui repugnat omnis ratio principiati, aliter non esset absolutè primum principium. Verũ quia Philosophus intendit de infinito quantitatiuè, sicut ponebant antiqui, puta infinitam aquã, aut aërẽ, ideò dubitatur si potest esse principiatum, cum sit determinatũ ad certum genus entium, & non contineat nisi perfectionẽ illius generis. Nam terra infinita si daretur, non esset virtualiter omne ens, sed tantum terra continens solum omnem perfectionẽ terræ. Quod autẽ est hoc determinatum ens, non inconuenit esse principiatum & causatũ ab infinito entitatiuè. Preterea, ratio, quã adducit Philosophus pro antiquis, non concludit. Sic enim arguunt, Si infinitũ haberet principium, haberet finẽ. Patet autẽ qd hæc ratio non concludit, nisi de principio magnitudinis. Cũ hoc tamen sit, qd potest habere principium originis, siue principium productiuum, vel durationis.

Vtigi

Vtigitur scias defendere Philosophum in hac conditionali. Si daretur infinitum quantum actu naturale, puta cœlum infinitum, esset tantum principium, & nullo modo haberet principium. sic procedens. Primò, ponetur vna distinctio. Secundo, conclusiones responsiuæ. Tertiò, soluentur argumenta præposita.

Quantum ad primum aduerte, quòd aliqui solent sic distinguere. Infinitum quantum naturale si esset, posset quo ad tria considerari. Primò, quo ad infinitatem, quæ dicit carentiam terminorum. Secundo, quo ad quantitatem. Tertiò, quo ab substantiam subtractam infinitæ quãtitati, ista tria patent in elemento, puta in terra, sic esse infinita actu.

Quantum ad secundum aduerte, quòd aliqui solent resolvere quæsitum per tres conclusiones, ex quibus prima & secunda non indigent probatione, quoniam apud expertum in Philosophia ex se patent.

Prima est, Si esset infinitum, quantum actu, non esset principium propter suam infinitatem. Hęc patet. quoniam infinitas illa esset carentia terminorum magnitudinis, carentia est priuatio, quæ est negatio, cui repugnat esse principium, cum sit non ens, ergo &c. Et aduerte, quòd sicut infinitum, quantum actu non potest esse principium ratione infinitatis, sic non potest esse principiatum, quoniam sicut repugnat non enti, vt non ens est ratio principij, sic repugnat esse principiatum.

Nec obstat, quòd in primo libro determinatũ est priuationem esse vnum ex principiis rerum naturalium, quoniam illic determinatum est, quòd est principium per accidens, hęc autem antiqui & Philosophus intendunt de principio per se & primò, cuius signum est, quòd sibi attribuebant continere & gubernare omnia, quæ sunt excellentiæ primi principij.

Secunda est, Si esset infinitum, quantum actu non esset omnino, & primò principium ratione quantitatatis infinitæ. Hęc etiam patet, quoniam conuenit alicui esse omnino, & primò principium ratione primæ entitatis: repugnat enim quòd sit omnino, & primò principium & non sit primum ens. Sed ratione quantitatatis infinitæ, non est primum ens, quoniã determinatum est in septimo Metaphysic. in tex. quarto, quòd primum & simpliciter ens est substantia, quæ est prior accidente natura tempore diffinitione, vt videre poteris in septimo Metaphysic. in quæst. tertia. quantitas autem siue finita, siue infinita est accidens. Ergo &c.

Tertia est, Si esset infinitum quantum actu, esset tantum prin-

cipium, & nullo modo principiarum propter substantiam suam subtractam quantitati infinitæ, probatur sic: Dicit Philosophus in tex. xxx. Omnia entia aut sunt principium, aut ex principio, id est, aut sunt principium, aut principiatum. & Commenta. in commen. xxx. Sic exponit, quoniam omne ens, aut est causa, aut causatur. Sed si esset infinitum quantum actu, nullo modo potest habere principium, ergo esset tantum principium, & non principiarum. Maior communiter conceditur, quia inter principium & principiatum non datur medium. Minor autem sic deducitur, Si habet principium, aut illud erit principium magnitudinis, aut principium, quod est in aliquo genere causæ, non primum: quoniam repugnat magnitudini infinitæ habere principium magnitudinis. Nam haberet & finem, & sic esset finita, quod implicat contradictionem. Non secundum, quoniam se habet principium quod sit causa, vel est materia, vel forma, vel efficiens, vel finis. Non materia nec forma: quoniam materia non est principium, nisi quia est receptiua formæ: & forma est principium, quia actuat materiam, & constituit rem in esse. sed materia non est receptiua formæ, nec forma est receptibilis in materia, nisi subdeterminata quantitate. Sicut enim requirit tales & tales qualitates, & pro tanto gradu, sic requirit determinatam quantitatem, & in maius & in minus. Et hac de causa in primo libro assignauimus maximum & minimum. Ergo nec materia nec forma possunt esse principia substantiæ quantæ infinitæ actu. Non potest habere principium causam efficientem, quia omnis causa efficiens aut est maioris, aut æqualis virtutis cum suo effectu. Nam si est causa æquiua, est maioris, si vniua est æqualis. Sed si esset substantia quanta infinita, non posset ei assignari causa efficiens maioris virtutis: quoniam cum in magnitudine infinita, ut probabitur in libro octauo, sit virtus infinita, illa substantia quanta infinita actu, haberet virtutem infinitam, sed nulla virtus potest esse maior virtute infinita, ergo &c. Nec etiam æqualis virtutis, quoniam darentur duæ virtutes infinitæ, quod est impossibile, quoniam virtus infinita includit quamcumque virtutem, ergo extra ipsam non est dabilis alia virtus, neque finita, neque infinita. Sicut extra magnitudinem infinitam non posset assignari alia magnitudo. Nec potest habere causam finalem, quoniam finis ille, aut esset substantia corporea, aut abstracta. Non primum, quoniam substantia quanta infinita secundum magnitudinem non secum compatitur aliam magnitudinem neque finitam neque infinitam, occuparet enim omnem locum.

locum. Non secundum, quoniam ut declaratum est in lib. xij. Metaphysic. per Commenta. in commen. xxxvj. substantiæ abstractæ sunt principia eorum, quorum sunt principia: ut finis, & mouens. Si ergo abstracta substantia esset principium, ut finis magnitudinis infinitæ actu, esset etiam ut mouens. Sed ut declaratum est in primo cœli. Si daretur corpus infinitum esset immobile. ergo &c. Patet igitur, quod si daretur infinitum quantum actu, nullo modo esset principiatum, sed omnino principium.

Ad primum igitur argumentum positum in principio quæsit, dico quod etsi tale infinitum quantum, esset determinatum ad vnum genus entium: tamen non potest habere rationem facti, nec producti. & rationem huius assignabimus infra, quærentes si potest dari infinitum actu, siue secundum magnitudinem, siue secundum multitudinem.

Ad secundum conceditur, quod ratio antiquorum non sufficienter concludit, quoniam ut dicit bea. Tho. exponens, vtuntur principio æquiua. Nam hæc consequentia non valet: infinitum quantum habet principium magnitudinis: ergo non habet principium: quoniam arguitur ab inferiori ad superius negatiue. Et ideo non formauimus ad conclusionem rationem vniuersalem, qua probauimus ex sufficienti diuisione infinitum non posse habere principium. Hæc de presenti quæsitio dicta sunt.

QVAESTIO VIII.

*Si in perpetuis, siue in æternis, non differt esse & posse.
Contingere enim ab esse, non differt in perpetuis.*

Textu xxxii.

IN hac quæstione aduerte, quod dictum Philosophi primo aspectu habet multas instantias. Nam materia prima est æterna, secundum Philosophum ex primo Physic. & tamen non sequitur, quod potest esse sub hac forma, puta aquæ, & sub hac, puta ignis: ergo est sub illis. patet quod non sequitur: quia esset actu simul sub formis cõtrariis. Præterea, Sol est æternus, & potest eclipsari: & tamen non sequitur, ergo eclipsatur.

Vt igitur scias defendere dictum Philosophi, aduerte quod diuersimodè solet exponi.

Aliqui vt Burleus, dicunt, quod hæc propositio fuit introducta à Philosopho ad mentem antiquorum, & non de mente Philosophi: ideo non est laborandum ad sustinendum eam in doctrina Philosophi. Sed

Sed hoc est contra communem opinionem doctorum, qui vniuersaliter acceptant eam, vt veram, cum aliqua limitatione, vt declarabimus infra.

Aliqui vt Gregorius, dicunt, quod non verificatur, nisi in natura simpliciter perpetua & aeterna, qualis est solus Deus, eo quod in eo esse & potentia sunt idem realiter, sicut & actio sua est substantia sua. Sed haec expositio est magis ad mentem Theologi, qui ponit solum Deum aeternum, & omne extra Deum creatum in tempore, apud philosophum autem vt declaratum est in libr. xij. metaphys. in text. xxx. omnes substantiae abstractae mouentes sunt aeternae, nos autem hic quaerimus, quomodo potest sustineri ad mentem philosophi.

Aliqui vt videtur dicere bea. Tho. in quaestionibus de potentia Dei. q. iij. art. xiiij. tenent, quod cum duplex sit posse siue potentia, scilicet passiuua & actiuua, propositio philosophi in aeternis non verificatur nisi de potentia passiuua: quonia si potentia passiuua procederet, non esset semper coniuncta actui, omnis autem talis, est principium corruptionis, quod repugnat aeternitati. De potentia autem actiuua, & maxime voluntarie agente, non est necesse, quod verificetur: potest enim Deus facere multa quae tamen non facit. Sed & haec expositio est magis ad mentem Theologi, quam philosophi, quonia theologus tenet Deum ad extra mere liberè agere, idè potui mundum ab aeterno & in tempore producere. In via autem philosophi, quam plures tenent Deum agere de necessitate naturae, vt docuimus in libr. xij. metaphysicæ. in quaestio x. vt videre poteris. Et ideo dicta expositio non admitteretur, quo ad potentiam actiuam.

Vt igitur habeas expositionem firmam, & communiter acceptatam in via philosophi, & secundum veritatem, praepo no triplicem distinctionem.

Prima est, Entia perpetua in via philosophi sunt in duplici differentia. Quaedam incorporea, & haec in via philosophi sunt penitus intransmutabilia, vt substantiae abstractae. Quaedam corporea, & haec sunt transmutabilia solum motu locali, vt corpora caelestia. Aliqui addunt materiam primam, quae secundum philosophum est aeterna, & transmutabilis secundum formationem, eo quod deperdit vnam formam, & recipit aliam.

Secunda distinctio sit haec, Esse rei perpetuae transmutabilis, est duplex, scilicet esse substantiale, & esse accidentale: vt in luna praeter esse substantiale, est esse accidentale, scilicet esse illuminatum

ram diuersi modè, & in corporibus caelestibus, est esse accidentale, quod diuersi modè acquirunt ex motu locali, secundum quod acquirunt diuersa, vbi successiuè.

Tertia distinctio sit haec, Posse siue potentia potest respicere esse dupliciter, scilicet esse substantiale, & esse accidentale. Verbi gratia, si dicatur, Aqua est in potentia ad esse, verificatur pro esse substantiali. Si autem dicatur, Aqua potest esse calida, verificatur pro esse accidentali.

Ex his distinctionibus dico in proposito, quod in perpetuis abstractis nullo modo differunt esse & posse, quoniam in quocunq; differt esse, & posse, in eo est potentia ad aliquod esse, quod prius non habuit, & postea recipit, sed in substantiis abstractis de mète philosophi in libr. xij. metaphys. in text. xxx. non est talis potentia, quoniam earum substantia est actus non admittens potentiam, prout videtur esse mens philosophi, & Commen. in eodem loco, prout verba sonant. Et de hoc formauimus in xij. metaphys. quaestionem xj. vt videre poteris. In perpetuis autem transmutabilibus vt sunt corpora caelestia, non differunt esse, & posse, quo ad esse substantiale, differunt autem quo ad esse accidentale. Prima pars probatur, in quocunq; differunt esse & posse, quo ad esse substantiale, haec consequentia non valet, Hoc potest esse, ergo est. Sed in perpetuis talis consequentia valet. Nam si pro aliquo instanti esset verum dicere in perpetuis, hoc potest esse, & tamen non est, ergo non esset perpetuum. Secunda autem pars probatur, quoniam respectu esse accidentalis, non valet haec consequentia, hoc potest esse ergo est. Nam de Luna verum est dicere, quod potest esse in occidente, & tamen non sequitur, quod sit in occidè. Tu igitur concludere breuiter, quod propositio philosophi verificat quo ad praedicata essentialia, & consequentia rei perpetuae naturam: non autem quo ad praedicata accidentalia.

Ad instantias propositas in principio quaesiti patet solutio. Nam concludunt, quod non tenet respectu esse accidentalis, accidit enim materiae, quod sit sub hac determinata forma, vel sub illa. Similiter accidit Soli, quod sit in tali vbi, quod eclipsetur. Haec de praesenti quaesito dicta sint.

Si potest esse corpus naturale infinitum actu.

Rationabiliter quidem igitur speculantibus, ex huiusmodi uide

uidebitur non esse utiq; , scilicet corpus naturale infinitum actu. Text. x l.

IN hac questione, antequam deueniamus ad resolutionem, aduerte, quod non interdum hic adducere rationem philosophi, qua laborat probare non dari infinitum corpus actu, vt in primo cœli, & in hoc iij. libr. Sed resoluemus propositum per solam rationem, quam adducit hic in text. xl. Sic igitur procedemus. Primum, ponetur conclusio responsiua. Secundo, ad eius probationem assignabimus aliquas suppositiones, & formabimus rationem philosophi. Tertio, soluemus aliqua argumenta apparentia.

Quantum ad primum, sit hæc conclusio: Impossibile est dari corpus actu infinitum simpliciter, dico simpliciter. i. quod penitus caret terminis secundum longitudinem & latitudinem, & profunditatem. Nam si daretur corpus pedale in latitudine, & cubitale in profunditate, & longitudinis infinite, non esset actu infinitum simpliciter, quia non secundum omnem dimensionem, sed tantum secundum longitudinem.

Quantum ad secundum, præpono tres suppositiones, antequam proberur conclusio.

Prima est, Corpora simplicia naturalia vt elementa, sunt adinueniem contraria, ex consequenti se mutuo alterant, & corrumpunt, & id probatum est in secundo de generatione.

Secunda est, Quando vnum contrarium totaliter obtinet super alterum, aut dominatur alteri, alterat & corrumpit ipsum. Ad hoc autem quod non corrumpat ipsum, debet esse proportionatum illi secundum virtutem.

Tertia est, Virtus corporis infiniti excedit impropotionaliter virtutem cuiuscunque corporis finiti, sicut magnitudo infinita excedit impropotionaliter quancunq; magnitudinem finitam factis his suppositionibus. Sic formatur ratio ad conclusionem, Si datur corpus naturale infinitum actu simpliciter, aut est simplex, vt elementum: aut compositum, vt elementatum. Non primum, quia per tertiam suppositionem, virtus sua excederet impropotionaliter, virtutem aliorum corporum finitorum simplicium, & sic per primam & secundam suppositionem corrumpere omnia alia finita simplicia: & ex consequenti, mundus cuius partes principales sunt, elementa, & cœlum destrueretur. Non secundum, quoniam aut tantum vnum ex simplicibus componentibus esset infinitum, & alia finita, aut plura ex eis essent infinita. Non primum,

quoniam

quoniam per secundam suppositionem corrumpere omnia alia simplicia componentia finita, & sic destrueretur compositum infinitum. Nam vt inquit Commen. in hoc lib. iij. in Commen. xlij. ad hoc quod compositum permaneat, oportet componentia esse proportionata. Sed componens infinitum nullam habet proportionem cum componentibus finitis, ergo &c. Non secundum, quoniam plura corpora infinita simpliciter non possunt simul esse in rerum natura, quoniam vnumquodq; tale, cum sit infinitum, secundum omnem dimensionem (aliter non esset infinitum simpliciter) occupat omnem locum, & sic non compatitur extra se aliud corpus infinitum, neque finitum. Nam si extra se compateretur aliud corpus, terminatur ex ea parte, qua compateretur aliud corpus, & sic ex ea parte esset finitum, quod implicat contradictionem. Hæc est ratio philosophi in hoc iij. lib. ad destruendum corpus naturale infinitum, siue simplex, siue compositum.

Sed tu aduerte, quod hæc ratio non concludit, nisi de corpore naturali elemento vel elemetato, vbi simplicia sunt contraria: vt diximus in prima suppositione. Ex quo sequitur, quod per hanc rationem non potest destrui infinitas cœli, quoniam apud philosophum, non est elementum, nec ex elementis. Et ideo in primo cœli philosophus processit ad destruendum infinitatem eius, non hac ratione, sed ex motu, probans corpus infinitum esse immobile. Quæ ratio, an sit demonstratiua, & de necessitate concludens, non est præsentis loci inuestigare: sed id pertractabimus in q. super libros de cœlo. Nam aliqui & famosi, vt Gregorius, conantur illam rationem soluere, & nos defendimus eam. Nunc sufficit sustinere, quod non datur infinitum corpus actu naturale simpliciter, quod sit elementum, vel elementatum.

Tu tamen aduerte, quod sequendo opinionem antiquorum, ratio, quam supra formauimus, est vniuersalis, & concludit etiam de cœlo, quoniam antiqui ponebant cœlum ex natura elementorum, vt patet in primo cœli.

Quantum ad tertium, aduerte, quod inter argumenta quibus solet probari, dari posse infinitum quantum actu, hæc sunt magis apparentia. Primum fundatur in j. phy. text. xv. Vbi philosophus reprobat Melissum, inquit, Infinitum est in quantitate. Item dicit, quod ratio infiniti congruit quantitati, ex quibus sic arguitur, Si aliqua duo sic se habent, quod vnum est subiectum, & alterum proprietas sua, si subiectum est dabile in natura, & proprietas sua. Sed quantitas & infinitum se habent vt subiectum, & passio ex dicto

dicto philosophi adducto, & certū est, quōd datur quantitas, ergo dabile est infinitum, quod est passio sua, sicut & finitum.

Ad solutionem huius aduerte, quōd quando dicit philosophus in primo Phys. tex. xv. infinitū est in quantitate, nō est sensus eius cōcedere, quōd de facto sit dabile infinitum quantū actu: quia sibi contradiceret in hoc tertio libro. Sed arguens cōtra Melissum intendit hanc consequentiā, Si infinitum est, ergo est in quantitate. Et hoc idē, quia hęc conditionalis est vera, si datur infinitū, non datur nisi in quantitate. Nam substantia & qualitas non possunt esse infinitæ, nisi per accidens, id est ratione quātitatis. Patet autē, quōd ex illa consequentia non potest inferri, ergo infinitū quantū actu simpliciter potest esse, aliter & ex hac consequentia, si datur vacuum, datur circa locum. Possit inferri, ergo vacuū potest esse, Quod tamē repugnat philosophus in quarto Phys. Ad argumentum ergo nego minorem, loquendo de infinito actu, & simpliciter. Ad probationē dico, quōd textus philosophi non debet intelligi, nisi conditionaliter ad destruendum errorem Melissi.

Secundō sic: Imaginatiua imaginatur infinitū: ergo vel est, vel potest esse. Probat consequentia: Quod mouet aliquam potentiam passiuā ad actum, est, vel potest esse. Nam esse motiuū, non cōuenit nisi enti. Sed infinitum mouet imaginatiuam ut potentiam passiuam ad imaginandum infinitum. Ergo est, vel potest esse.

Ad hoc negatur consequentia. Ad probationē nego minorem. Et dico, quōd si imaginatiua imaginatur infinitū, nō est quia moueatur ab infinito, sed quia mouetur à suo opposito, id est à finito, per quod cognoscit infinitum. Nam naturale est nobis cognoscere priuationem per habitum. Præterea, aduerte, quōd maior est falsa. Nam imaginamur multa, quæ nec sunt, nec possunt esse, ut chimerica, & fabulosa.

Tertiō sic: Materia prima est in potentia ad omnem quantitatem, quoniam nullam sibi determinat naturaliter: sicut nec aliquam formā sibi congenitam habet, ergo est in potētia ad quantitatem finitam, & infinitam. Sed omne, ad quod materia est in potentia, potest esse, ergo &c.

Ad quantitatem hoc negatur antecedens, quoniam non est in potentia nisi in ordine ad formam naturalem, quæ requirit determinatam quantitatem, sicut & alias determinatas dispositiones. Ad probationē dico, quōd licet materia secundum se & immediatē nō determinet sibi aliquā quantitatem: tamen quia semper est coniuncta

cta

Et alicui formæ, idē in ordine ad formas, quas successiuē recipit, determinat sibi modō hanc, modō illam quantitatem, prout ipsæ formæ requirunt: & quoniam nulla forma requirit quantitatem infinitam, aliter non daretur maximum & minimum per se existens in naturalibus, idē nec est, nec potest esse magnitudo actu infinita. Et si dicas, quōd licet nō possit dari magnitudo naturalis actu infinita propter formā determinantem sibi tantam quantitatem: tamen ex hoc nō sequitur, quin possit dari magnitudo infinita mathematicē sumpta, quoniam ut sic abstrahit à materia, & ut sic non consideratur in ordine ad formam.

Respondeo, licet magnitudo mathematicē sumpta, abstrahat à materia secundū rationem: nō tamen secundū esse, quia nō potest esse nisi in materia, & in materia nō est nisi in ordine ad formam, & idē non potest esse realiter & existenter infinita, licet possit imaginari, ut diximus supra, Hęc de presenti quæsitio dicta sunt, prout ad physicū hęc spectat. Nam, ut diximus, in primo de cælo, facimus aliam considerationem de infinito.

QVAESTIO. X.

Si in naturalibus potest esse multitudo actu infinita.

At uerò nec numerus sic est, scilicet infinitus.

Textu XLV.

IN hac quæstione, pro declaratione tituli aduerte, quōd non est intentio nostra hic disputare, si absolute & vniuersaliter loquendo, potest esse multitudo actu infinita, scilicet siue in absolutis, siue in respectiuis, siue in substantiis, siue in accidentibus, siue in separatis, quæ sunt non quanta, siue in naturalibus corporis, sed tantū applicatē ad naturalia. Nam in doctrina nostra ut patet per bea. Tho. in lib. iij. contra gentes cap. lxxx. philosophus in iij. physic. & in j. cæli, non loquitur nisi de infinito materiali, unde in iij. lib. de anima in q. iij. de essentia animæ intellectiua, quærentes, si est incorruptibilis, formauimus argumentū de infinitate animarum, & sustinimus, quōd non repugnat doctrinæ Arist. quam tradit in hoc iij. lib. physic. dari multitudinem actu infinitam in separatis. Restringentes ergo nos ad multitudinem in naturalibus, quæ sunt quanta, sic procedemus ad resolutionem quæsitii. Primō, ponentur duæ conclusionēs responsiua cum probationibus suis. Secundō, soluentur aliqua argumenta, quæ solent fieri magis apparentia in hac materia.

Quantum ad primū, sic hæc prima conclusio: In naturalibus essentialiter ordinatis non potest esse multitudo infinita actu. Probatur, non potest illis esse processus in infinitum, sed necessario datur primū & vltimū. Ergo multo minus potest illic esse multitudo infinita actu consequentia nota per argumentum à maiori. Antecedens autem inuenies probatum in ij. metaphysic. quæstione quinta. vide illic.

Secunda conclusio: In naturalibus non essentialiter ordinatis nõ potest esse multitudo actu infinita. probatur sic: Omnis multitudo rerum naturalium est in aliqua specie multitudinis, quia nihil est in genere, quod non sit in aliqua specie illius generis. Sed omnis species multitudinis est secundum aliquam speciem numeri. Non enim possumus cognoscere species multitudinis, nisi ex denominatione facta per species numeri, utpote notiores nobis, sed nulla species numeri est, nec potest esse infinita, quoniam numerus est multitudo mensurata vnitate, mensuratio autem repugnat infinitati. Ergo est impossibile dari in naturalibus multitudinem infinitam actu.

Præterea, Omnis multitudo entium naturalium, quæ sunt, & quæ possunt esse, continetur in vltima sphaera: quoniam ut probat philosophus in j. cæli in tex. xcix. extra vltimam sphaeram nõ est nec potest esse corpus naturale, nec simplex, nec compositum. Sed in vltima sphaera nõ potest contineri multitudo entium naturalium infinita: quoniam ut probat philosophus in j. cæli per longum tractatum, cælum nec est nec potest esse infinitum, ergo si multitudo entium naturalium esset vel posset esse infinita, sequitur, quod infinitum possit contineri à finito, quod patet esse impossibile. Quare &c.

Sed aduerte, quod aliqui conantur soluere rationem primam, & dicunt, etiã quod illa ratio esset de mente philosophi, nõ concludit, & hoc declarant dupliciter. Primo, dicitur quod quantitas siue continua siue discreta, diuiditur prima diuisione per finitam & infinitam, & vtraque in species suas. Sed species quantitatis finitæ denominantur à numero, nõ autem species quantitatis infinitæ. Vnde licet concedatur consequentia, si datur multitudo infinita in naturalibus, ergo est in aliqua specie multitudinis, tamen negant istam, ergo est in aliqua specie multitudinis denominata à numero. Secundo dicunt, quod prædicta ratio non est necessaria, etiã quod esset philosophi, sed tantum probabilis, aliter philosophus sibi ipsi contradiceret. Nam in v. metaphysic. in cap. de quanto, dicitur, pluralitas quidem finita est numerus, ergo secundum ipsum non omnis plura

pluralitas est numerus, sed tantum finita, quasi excipiens infinitam. Ergo non est necesse, omnem quantitatem siue continuam siue discretam esse in aliqua specie denominata à numero, ut videtur dicere Philosophus in ij. phys.

Sed contra primū dictum eorum arguitur, quod si concedunt primam consequentiam, habent concedere secundam. Nam cum species, ut species, respectu generis dicat quid determinatum. Comparatur enim ad genus ut determinatum ad determinabile ex doctrina philosophi in vij. metaphysic. & in libro vniuersaliū, quicquid est in specie, est quid determinatum. omne autem determinatum potest aliquo numero aut vnitate signari. Ergo si est multitudo infinita, & est in aliqua specie multitudinis, de necessitate est in aliqua specie denominata à numero.

Ad secundū autem dico, quod non fuit intentio philosophi in v. metaphysic. cap. de quanto, excipere pluralitatem infinitam à finita, quasi quoddam possibile esse, quoniam determinauit oppositum hic in ij. phys. Sed excepit eam, quo ad mensurationem: quasi dicat, Pluralitas finita est numerus, id est, mensurabilis ad differentiam infinitam, quæ si daretur, nõ esset numerus, & hæc condicionalis vtrique est vera. Sed ex ea non potest haberi, quod philosophus exceperit quantitatem siue pluralitatem infinitam, ut possibile esse, & est simile huic. Omnis locus naturalis est conseruatius locati, & per hoc intendimus excipere vacuum, nõ ut possibile esse, sed quoniam si esset non conseruaret.

Quantum ad secundum, aduerte, quod contra determinata solent fieri multa argumenta, quorum solutiones ad Theologum spectant, & per aliqua arguitur, quod potest dari multitudo infinita rerum carentium quantitate, puta infiniti respectus in eodē, infinitæ species intentionales, infinitæ animæ intellectiue. Sed ista nolo adducere, quoniam hic tantum de multitudine rerum naturalium, quæ sunt quantæ, quæritur, si potest esse infinita. Tria igitur argumenta formabimus: quibus arguitur posse dari multitudinem infinitam actu in rebus quantis.

Primum est: In quolibet continuo sunt actu partes infinitæ, ergo possibile est dari multitudinem infinitam in actu in rebus quantis consequentia nota & probatur antecedens. In quolibet continuo sunt partes infinitæ, aliter non esset diuisibile in infinitum: cuius oppositum probatur in libro vj. physicorum. nihil enim potest diuidi nisi in ea, quæ insunt, & omnes sunt actu, quia omnes componunt, componens autem est actu, ergo in

quolibet continuè sunt partes infinitæ actu.

Ad hoc negatur antecedens, ad probationem concedo, quòd in continuo sunt partes infinitæ, sed sunt tantû in potentia. Et cum arguitur, quòd omnes actu cõponunt, ergo sunt actu, non concluditur, nisi quòd omnes sunt actu cõponentes, & si ulterius inferatur, ergo omnes sunt in actu, negatur consequentia, quoniam ad hoc quòd sint in actu, non sufficit, quòd actu cõponant, sed est necesse, quòd omnes habeant esse actu separatim. Quod est falsum, quandiu sunt in toto, quoniam non habent esse actu, nisi per esse totius. Si autè separantur à toto, desinunt esse actu partes, quia nõ amplius actu componunt, & incipiunt esse actu, id est, habere esse separatim à toto, sed separatæ sunt finitæ: separabiles autem tendunt in infinitum.

Secundum est: Ex eo, quòd ponitur multitudo infinita, nõ implicatur contrãdictio, ergo est possibilis consequentia notatæ v. metaphysic. de potestate. Antecedens probatur, quia infinitas non tollit rationè multitudinis. Nã posito, quòd esset multitudo infinita, adhuc esset multitudo, nec tollit aliquid necessariò cõsequens multitudinem, nec econuersò multitudo tollit rationè infinitatis, nec aliquid necessariò cõsequens ad infinitatè, ergo &c.

Ad hoc negatur antecedens. Ad probationem dico, quòd infinitas tollit rationè multitudinis actu existentis. Repugnat enim multitudinem esse infinitam, & actu existere tollit etiã omnem speciem multitudinis, quia multitudo infinita non potest contineri in aliqua specie multitudinis, aliter infinitum containeretur in aliquo finito. Sicut igitur aliquod quòd non possit locari in aliqua specie animalis, tolleret rationem animalis. Sic quia multitudo infinita non potest locari in aliqua specie multitudinis, tollit rationem multitudinis.

Tertium est: Tor nunc sunt potentia, actu in materia prima, quot sunt formæ, quas recipiet in futuro. Sed in futuro recipiet formas in finitas, secundum philosophum, quoniam ponit generationè æternã, antè & post, ex ij, de generatione, ergo nunc sunt potentia actu infinita in materia prima. Minor quidem patet in via Aristotelis. Maior autem probatur. Si nunc non habet potentiam ad formam, quam recipiet in futuro, ergo non poterit recipere eam. Implicat enim quòd aliquod sit potens respectu alicuius, ad quòd non habet potentiam, ergo nunc materia habet potentiam actu, respectu cuiuscunque formæ recipiendæ in ea, & sic tot habet, quot formas recipiet.

Ad hoc

Ad hoc argumentum nesciuit aliter respondere Iandunus in iij. physic. q. xj. nisi quòd concedit infinitam multitudinem actu potentialium, quas nunc habet materia ad formas recipiendas in futuro, & reputat hoc non esse inconueniens, quia ista potentia non sunt indiuidua diuersa, secundum quantitates continuas. Et fortè philosophus non negauit multitudinem, indiuiduorum infinitam, nisi illam, quæ consequitur diuisionem continui, & est multitudo indiuiduorum corporalium. Sic respondere Iandunus, & fuit deductus ad hoc, quia vt videre poteris in j. lib. in q. nostra. xxxij. tenuit ipse potentiam materiae distingui realiter ab essentia materiae, & multiplicari vt multiplicantur formæ receptibiles. Vnde ex hac sua positione bene sequitur: quòd si formæ receptibiles sunt infinitæ, potentia sunt infinitæ. Verum hoc argumentum in via nostra leue est, quoniam vt determinauimus in prædicta quæst. & reprobauimus viam Ianduni, potentia materiae est idem realiter, quantum ad id, quòd dicit in recto cum materia, & non multiplicantur realiter, sed formaliter, modo, quo declarauimus illi, & ideò non astringimur ad concedendum realem multitudinem actu potentialium in materia, quoniam illa plurificatio non est realis, sed formalis, sicut nec in vna patre plurificantur paternitates, etiam quòd habeat plures filios, vt determinauimus in v. metaph. Ad argumentum igitur sic respondendum est in via nostra: Potentia materiae ad formam, potest dupliciter intelligi. Aut de proxima, aut de remota. Si de proxima, nego maiorem, aliter nunc materia esset disposita ad omnes formas recipiendas in futuro. Nam quando patiens est in potentia proxima, non indiget alia dispositione: aliter non esset in potentia proxima, constat autem quòd materia existens sub vna forma, non est disposita ad aliam formam, sed per abiectionem præsentis formæ, paulatim disponitur ad aliam. Si de remota, dico quòd maior non verificatur, nisi de pluralitate formali potentialium, ex qua non potest concludi infinita multitudo realis actu. Nam ex pluralitate formali non valet consequentia ad pluralitatem realem, aliter genus & species distinguerentur realiter: quia distinguuntur formaliter, aliquid enim includit species in suo conceptu, quòd non includit genus. Hæc de præsentibus quæsitò dicta sunt.

nitum: ita quod possit excedere omnem magnitudinem finitam.

Quod autem secundum appositionem idem quodammodo est, & quod est secundum diuisionem infinitum enim secundum appositionem fit econtrario.

Textu LIX.

IN hac questione sic procedendum est. Primo, probabitur quod magnitudo est diuisibilis in infinitum. Secundo, quod est augmentabilis in infinitum. Tercio, quod non est ita augmentabilis in infinitum, quod possit excedere omnem magnitudinem finitam datam. Quarto, soluentur quedam argumenta satis apparentia contra determinata.

Quantum ad primum, ponitur hæc conclusio, in diuisione magnitudinis datur processus in infinitum. Hanc intendo probare de intentione Comenta. quæ non discordat à via nostra, & arguit sic: Si diuisio magnitudinis cessat, aut cessat ad nihil, aut ad aliquid, non ad nihil, quia hoc non esset diuidere, sed annihilare magnitudinem. Nam omnis diuisio possibilis requirit, maxime diuisio positiua, quod ea, in quæ fit diuisio, sint alicuius entitatis si ad aliquid. Quæro, aut ad diuisibile, aut ad indiuisibile. Non primum, quia omne diuisibile potest diuidi, ergo non cessat diuisio, quod est contra te. Non secundum, quia si cessat ad indiuisibile, ergo componitur magnitudo ex indiuisibilibus: in eadem enim res soluitur vnumquodque, ex quibus componitur. Sed probabitur in lib. vj. quod impossibile est continuum componi ex indiuisibilibus, ergo &c.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio: Appositio ad magnitudinem finitam tendit in infinitum. Probat, secundum quod vna magnitudo est diuisibilis, alteri est apponibilis, puta secundum quod diuido hoc lignum, diuisa possunt apponi alteri ligno. Sed per conclusionem præcedentem, quælibet magnitudo est diuisibilis in infinitum, ergo & appositio tendit in infinitum, & hoc est quod dicit philosophus in tex. lix. Quod autem secundum appositionem idem quodammodo est, & quod secundum diuisionem q. d. appositio tendit in infinitum ex eo quod diuisio tendit in infinitum.

Quantum ad tertium, ponitur hæc conclusio, licet magnitudo sit augmentabilis per appositionem in infinitum, non tamen per

per tale augmentum potest excedere omnem magnitudinem finitam datam: probatur, si magnitudo ita potest augeri in infinitum, quod potest excedere omnem magnitudinem finitam, ergo poterit dari maior omni magnitudine finita. Sed quod est maius omni finito, est infinitum: ergo poterit esse magnitudo actu infinita, cuius oppositum probatum est supra.

Quantum ad quartum, aduerte tria argumenta contra tertiam conclusionem.

Primum est, Sicut se habet diuisio ad diminutionem, sic appositio ad augmentationem. nam sicut res quanta quanto magis diuiditur, tanto fit minor: sic quanto magis ei apponitur, fit maior. Sed per diuisionem, vt docet philosophus, contingit excedere quæcunque paruitatem datam, ergo per appositionem ita contingit excedere quæcunque magnitudinem datam.

Ad hoc negatur similitudo, quoniam licet sit simile in hoc quod illud, quod est acceptum ex diuisione, sit minus præexistenti ante diuisionem, sic illud, quod est constitutum per appositionem, est maius præexistenti, tamen est dissimile in hoc, quod diuisio se tenet ex parte materiæ, quæ secundum se est infinita & interminata, & ideo non inconuenit per diuisionem tendere in minus in infinitum, & excedere omnem paruitatem datam. Additio autem se tenet ex parte formæ, cuius est terminare quantitatem rei. Nam ex forma sumitur terminus rei quantæ.

Secundum, & est contra responsionem datam, Sicut magnitudini repugnat ex forma crescere in infinitum, ita quod non detur maximum, sic ex forma repugnat ei diuidi in infinitum, ita quod non detur minimum, aliter in naturalibus non daretur maximum & minimum, cuius oppositum determinatum est in j. lib. Ergo si magnitudo non potest crescere in infinitum, ita quod excedat omnem magnitudinem datam, nec potest diuidi in infinitum, ita quod excedat omnem paruitatem.

Ad hoc dicitur, quod repugnare, ex forma magnitudinem diuidi in infinitum, ita quod non detur minimum potest intelligi dupliciter. Primo, quod repugnet per separationem, ita quod vnaquæque pars in infinitum habeat esse extra totum, & sic concedo, quod repugnat ex forma talis diuisio in infinitum, aliter non daretur minimum per se existens, cuius oppositum determinauimus in j. lib. in quæst. xix. Secundo, quod repugnet per signationem partium, quæ tamen actu non separantur abinuicem, & sic nego quod repugnet ex forma: & vt sic concedo, quod non datur minimum.

tale enim est nimirum inexistens, quod docuimus non dari in 3. lib. quæstio. xix. Ad argumentum igitur nego similitudinem, sumendo diuisionem in secundo sensu, & concedo, quod non datur minimum inexistens. Concedo autem similitudinem in secundo sensu, aliter vt arguitur, nõ daretur minimum per se existens, & dico quod philosophus non posuit diuisionem in infinitum magnitudinis naturalis, nisi in secundo sensu.

Tertium: Sicut est principium apud geometram, quod possibile est accipere lineam omni alia minorem, sic est principium, quod possibile est accipere lineam omni alia maiorem: & sic infinitum. Sed non datur linea nisi in corpore naturali, quia quantitas non separatur à materia, secundum esse, Ergo si possibile est dare lineam per appositionem omni alia maiorem: sic erit etiam de magnitudine.

Ad hoc dicitur, quod principium geometræ non est tale, possibile est ad omnem lineam accipere maiorem illa. Sed est tale, possibile est ad omnem lineam imaginari, siue opinari maiorem illa: Constat autem, quod non omnè imaginabile est possibile esse, & hæc est responsio Commentatoris in Commento lix. vbi inquit. Additio mensuræ, idest magnitudinis, qua vtitur geometra, est de ca. propositionum opinabilem, & exemplificans inquit, vt cum imaginatur, quod figura habet positionem, & quod cum punctus mouetur, facit lineam, & linea mota facit superficiem. Vnde patet, quod geometer non sic ponit in re, aliter falsum poneret, quoniam in lib. vj. probatur impartibile non posse moueri, sed solum ponit imaginariè, & sic patet quod argumentum nihil concludit. Hæc de præfenti quæstio dicta fiat.

Expliciunt Quæstiones in tertium librum physicorum, Fratris Chrysofomi Iauelli Canapicij, ordinis prædicatorum, philosophiæ & Theologiæ professoris.

INCIP

INCIPIUNT QVAESTIONES

EIVSDEM SVPER QVARTVM

librum Physicorum.

In hoc quarto libro determinantur infra scriptæ quæstiones super tractatum de loco, & uacuo, & tempore.

- 1 Si ratio antiquorum qua probatur, quod ad physicum spectat considerare de loco est sophistica.
- 2 Si locus naturalis habet virtutem trahendi ad se locatum, & conseruandi, & perficiendi ipsum.
- 3 Si sursum & deorsum sunt species loci, & si sunt extrema longissime linea rectæ.
- 4 Si qui dicunt mundum factum in tempore, necesse habent ponere vacuum præcedere generationem mundi.
- 5 Si punctus & locus puncti sunt idem, & si idem sequitur de corpore, & loco eius similiter de superficie, & de linea.
- 6 Si hæc consequentia est vera, si locus est, ergo est aliqua causa.
- 7 Si apud Commentatorem concedendum est, quod materia sit dimensio in potentia.
- 8 Si est impossibile scire formam sine materia, vt dicit Commentator in commento. nu. 16.
- 9 Si ratio, quam facit philosophus in textu 20. qua intendit probare locum non esse formam, nec materiam, concludit contra antiquos.
- 10 Si hæc est vera: Amphora vini, est in amphora vini.
- 11 Si locus est equalis locato.
- 12 Si materia potest separari à forma, ita quod separatim existat.
- 13 Si definitio loci est rectè assignata à philosopho.
- 14 Si vltima sphaera est in loco, & quomodo.
- 15 Si vnum elementum est locus naturalis alterius.
- 16 Si vnum elementum vt locatur in alio, puta aer in igne, patitur ab eo.
- 17 Si daretur motus in vacuo, an esset in instanti.
- 18 Si duo corpora possunt esse simul in eodem.
- 19 Si rarefactio & condensatio possunt fieri sine vacuo, & sine acquisitione ac deperditione nouæ quantitatis.
- 20 Si hæc est vera: Tempus est motus, & e converso.

21. Si diffinitio temporis est bene assignata:

22. Quae sint illa, quae mensurantur tempore:

23. Si tempus est tantum unum.

24. Si tempus habet esse extra animam.

25. Si in toto tempore est idem instans, vel plura:

QVAESTIO I.

Si ratio antiquorum, qua probatur, quod ad physicum spectat considerare de loco, est sophistica.

Et ea nanque, quae sunt, omnes opinantur alibi esse. Quod enim non est, nusquam est, ubi enim tragellaphus.

Textu I.

IN HAC quaestione antequam deueniam ad resolutionem, aduerte, quod antiqui sic arguebant. Quod non est, nullibi est, ergo quod est alibi est. & secundum Commentatorem sic arguebant. Cum videtur, quod illud, quod non est ens, ut chimera, non est in loco, existimauerunt quod sequitur secundum conuersionem, quod omne quod est ens, est in loco. Vt autem scias, an sit sophistica, vel non, sic procedendum est. Primo ponitur distinctio de ente. Secundo, declaratur, quod in vno sensu non est sophistica, in alio autem sic. Tertio, declaratur in particulari qualiter est sophistica. Nam licet apud Commenta. & b. Tho. sit sophistica: non tamen videntur concordare de modo.

Quantum ad primum aduerte, quod ens duobus modis potest considerari. Primo, ut se extendit ad entia sensibilia corporea, & incorporea, quae non habent, nisi quantitatem virtuales, quae non est repletiva, nec commenturabilis loco. Secundo, ut solum se extendit ad entia sensibilia corporea.

Quantum ad secundum aduerte, quod si sumatur ens secundo modo, & teneat aliquis non dari ens nisi sensibile, ita quod omne ens est sensibile, & quod non est sensibile non est ens, & vtur ratione praedicta antiquorum, non arguet sophistica, quoniam posito illo casu ista tria sunt conuertibilia, scilicet esse ens, esse sensibile, esse in loco, ita quod sequitur affirmatiue, Si quid est ens, est sensibile, Si est sensibile, est in loco, quoniam est quantum,

rum, sequitur etiam negatiue conuertendo: Si non est in loco, non est sensibile. Si non est sensibile, non est ens. Vnde nota, quod in terminis conuertibilibus non potest committi fallacia consequentis, arguendo a destructione antecedentis ad destructionem consequentis: siue a positione consequentis ad positionem antecedentis. Nam procedendo & retrocedendo affirmatiue & negatiue ab vno ad aliud valet consequentia, ut hic, Si tu es homo, tu es risibilis. Ergo si non es risibilis, non es homo, & hic si tu es homo tu es risibilis. Sed tu es homo, ergo tu es risibilis.

Et quonia antiqui reputabant nullum esse ens, nisi sensibile, ideo stante opinione eorum, licet falsa, non committebant fallaciam. Si autem sumatur ens primo modo, & ut veritas est, dico, quod praedicta ratio est sophistica: quoniam esse ens, & esse in loco, se habent sicut magis commune, & minus commune. Vnde sicut non sequitur hic: Si tu non es animal, non es homo, ergo si tu es animal, tu es homo: quia arguitur a destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Sic non sequitur hic: Quod non est ens, non est in loco, ergo quod est ens est in loco. stat enim quod aliquid sit ens, & non sit in loco, ut substantia abstracta, & quoniam veritas est, quod ens se extendit ad sensibile & incorporeum, ideo Commen. & b. Tho. non considerantes illud solum, quod dicebant antiqui, sed quid verum sit, tenent rationem antiquorum esse sophisticam.

Quantum ad tertium, aduerte, quod sequentes Commentar. inter quos est Bur. dicunt rationem antiquorum esse sophisticam, quia arguunt a destructione antecedentis. Pro cuius notitia aduerte, quod arguere a destructione antecedentis, est sumere oppositum. Verbi gratia, Si antecedens est negatum, affirmetur: si affirmatum, negetur. Nam hic est fallacia, Si tu non curris, non moueris, ergo si curris, moueris, & similiter hic, Si tu es homo, tu es animal, ergo si non es homo, non es animal. Antiqui autem arguebant primo modo. Sic enim arguebant: Si aliquid non est, non est in loco, ergo si aliquid est, est in loco. Ideo committebant fallaciam, quia arguebant a superiori ad inferius negatiue, quia in plus est esse ens quam esse in loco, ut diximus. Deinde conuertebant a superiori ad inferius affirmatiue, quae conuersio non valet. Vnde inquit Commenta. in commen. j. Declaratum est in logica, quod ista conuersio non tenet. Sunt enim entia, quae non sunt in loco.

Secundum beat. Thom. arguebant a positione consequentis, qui

qui est alter modus committēdi fallaciam consequētis. Sic enim arguebant, si id, quod in nullo loco est, non est, ergo omne quod est, est in loco. Idem tenet Iandunus in iiii. phys. quæst. j. in responsione ad vltimū. Nolo autem immorari ad inuestigandum, quis modus magis consonet textui. Sufficiat tibi, quod siue arguant à destructione antecedentis, siue à positione consequentis, quod eorum ratio secundum veram philosophiam est sophistica, quia vt demonstrabitur in lib. viij. & in lib. xij. metaphys. dantur entia, quæ non sunt in loco, vt pote non quanta, & sine omni magnitudine.

Nec obstat, quod dicit philosophus in viij. lib. phys. in text. lxxxiii. quod principiu mouēs primū cœlū, quod est substantia abstracta, est in medio, id est, in cœtro, aut in circulo, & c. ex consequēti videtur esse in loco. Nā esse in loco physice vt dicemus infra, est quantitatem locati cōmensurari loco, & replere locum, quod repugnat enti, nō quanto. Primū autem principium esse in centro vel in circulo, id est, in circumferentia primi mobilis, non est per cōmensurationem, sed per contractum virtualem, de quo loquimur in lib. viij. & esse sic in loco, non est modo physico, sed metaphorico. Sed non est præsentis loci id pertractare. Hæc de præsentī quæstio dicta sunt.

QVAESTIO II.

Si locus naturalis habet virtutem trahendi ad se locatum, & conseruandi ipsum, ac perficiendi.

Sed quia & habet quandam potentiam locus, fertur enim unumquodque in locum suum non prohibutum. Textu lxxxiii.

IN hac quæstione aduerte, quod non intendimus loqui quæ sint naturalia loca elementorum, vt rum, scilicet vnum elementum locetur in alio, hoc enim quæremus infra: sed solum intendimus loqui de proprietatibus loci naturalis absolute sumpti, & sic procedemus. Primo, inuestigabitur, si trahit ad se locatum. Secundò, si cōseruat. Tertio, si perficit. Quarto, remouebitur quoddam dubium.

Quantum ad primū aduerte, quod trahens est duplex. Quoddam vt efficiens, & est illud, quod mouet ad se, vt dicemus in lib. viij. Quoddam vt finis, & est illud per quod tractum consequitur esse suum perfectum, quoniam finis habet rationē boni, bonum autem

autem est perfectium eius, cuius est bonū. In proposito dicitur, quod locus trahit locatum, non vt efficiens, siue vt mouens effectiue, sed vt finis. Et quidē, quod non effectiue, probabitur in viij. lib. vbi quæremus à quo mouetur effectiue graue, & leue. Nam omne locatum in sphaera actiuorum, aut passiuorum est graue, aut leue, quia aut est elementum, aut elementatum, & tunc inuestigabitur, si forma grauis aut generans, aut locus mouent ipsum effectiue. Quod autem moueat, & trahat, vt finis probatur: Illud mouet & trahit vt finis, ad quod cum peruenerit tractum, quiescit in eo, nec inde abstrahitur nisi violenter, finis enim habet rationem quietantis & immobilitatis. Sed istæ conditiones conueniunt loco naturali. Nam videmus, quod locatum extra locum naturalem non naturaliter quiescit, quoniam non prohibutum tendit ad locum naturalem, & ibi quiescit, nec potest extrahi nisi per agens violentans, ergo & c. Tu ramen aduerte, quod vt declarabitur in lib. viij. de mente Commen. in Cōmen. x. trahens, vt efficiens, & trahens vt finis, nō conueniunt in attractione vniuocē, quoniam trahens vt efficiens mouetur cum tracto. Trahens autem vt finis non mouetur, sed tractum mouetur ad ipsum. Nam finis habet rationem mouentis, non moti, vt determinauimus in tertio de anima. & in xij. metaphysicæ.

Quantum ad secundum, concorditer conceditur, quod locus naturalis habet potentiam, id est, virtutem cōseruatiuam locati: & ex opposito locus non naturalis habet virtutem destructiuam locati. & primum quidem manifestatur rationē & signo: Ratione quidem sic: Si locus naturalis, puta locus deorsum, nō haberet virtutem cōseruatiuam sui locati, scilicet, rei grauis, non magis moueretur graue ad vnum locum, quā ad alium, ex quo per te non magis cōseruat hic locus, quā ille. Præterea, frustra in dictæ essent qualitates motiue grauibus & leuibus. Nā nulla ratione alia habēt in se has qualitates, nisi vt per eas moueantur ad loca sua naturalia, vt ad sua cōseruatiua. Signo autem id constat, quoniam non solum videmus in diuersis locis diuersa cōseruari, & proficere, & augeri, in oppositis autem destrui & deficere, vt patet de arboribus & multis vegetabilibus translati de regione ad regionem, sed etiam videmus quantum cōferat locus generationi. Nam elephantes proprie in tertio climate generantur. Aromata in primo climate, & vltra. Et non solum locus cōseruat locatum, sed in humana specie maximam diuersitatem causat, quo ad complexionem & mores, Nam arctic

Arctici fortiores sunt complexione, sed ingenio depressi, moribus rudiores. Meridionales autē opposito modo, ergo &c. quod autem locus non naturalis sit causa corruptionis, ad sensum patet. Nam respirantia viuunt in aëre, suffocantur in aqua. Non respirantia autem econuerso.

Vnde autem locus naturalis habeat virtutem generatiuam, & conseruatiuā locati, dicemus infra, quando inuestigabimus quomodo vnum elementum, est locus alterius elementi, licet habeant qualitates contrarias. Pro nunc dico, quod habet à primo locante, id est à cœlo influente talem virtutem conseruatiuam. Inde enim prouenit ex j. meteororum, omnis virtus regitiua, & generatiua, & conseruatiua huius mundi inferioris, vt declarauimus in epitomate nostro, in primo meteororum, in tract. j.

Quantum ad tertium, scilicet, quod perficiat locatum, patet ex primo & secundo. Nam finis & conseruatiuum habet rationem perficientis. Tu tamen aduerte, quod perficiens est duplex, scilicet intrinsecum & extrinsecum. Intrinsecum quidem est forma rei perfectibilis siue substantialis, vt anima est perfectio animati, siue accidentalis, vt scientia est perfectio scientis: extrinsecum autem est, vt bonus equus perficit sessorem, & robustus exercitus ducem, & folium regem, sic naturale continens perficit contentum. Et ex hac distinctione soluitur argumentum, quo probatus locus non perficere locatum, quia non est forma nec quid inhærens locato. Hoc quidem non valet, quia supponit omnem perficiens esse intrinsecum perfectibili, quod nō est verum, Nam assistentia intelligentiæ perficit cœlum, & magister assitens discipulo disputanti, perficit ipsum in quantum inanimat & roborat ipsum, & inferiores intellectus perficiuntur ex conuersione ad superiores. Sed de hoc aliās.

Quantum ad quartum dubium occurrit, quia non videtur verum, quod locus naturalis conseruet locatum, & arguitur sic, si locus haberet virtutem conseruatiuam locati, locatum nunquam corrumpetur existens in suo loco naturali, hoc autem est falsum, quoniam videmus animalia & plantas etiam quod existant in loco sibi conuenientissimo, corrumpi & deficere. Contra probatur. Quia nihil corrumpitur in eo in quo conseruatur, aliter non esset conseruans. Nam conseruare est manu tenere inesse. Implicat autem quod manu teneatur & corrumpatur.

Ad hoc dicitur, quod omne locatum naturaliter in sphaera aëriorum est corruptibile ex causa intrinseca, si est compositum

ex

ex contrariis, vel ex contrario extrinseco sibi approximato, siue sit simplex, siue compositum, si obtinet super ipsum.

Quod autem corrumpantur & deficient locata in suo loco naturali, non est, quia non conseruat, sed quia non potest prohibere corruptentia intrinseca & extrinseca, quæ proualeat suæ virtutis conseruatiuæ. Tu tamen aduerte, quod locus naturalis licet ex se sit conseruatiuus locati: tamen ex aliquo superueniente extraneante ipsum, fiet corruptiuus locati, vt aër recipiens cauma, & qualitates venenosas, & infectus malis vaporibus, interficit animalia respirantia, vnde locus naturalis quandiu stat in sua naturalitate, est conseruatiuus. Si autem trahatur extra suam naturalitatem, sit per accidens corruptiuus. Ad argumentum ergo nego consequentiā. Ad probationem dico, quod aliud non concludit, nisi quod conseruans, vt conseruans non corrumpit, & quantum sit ex conseruante, nunquam corrumpetur. Quod autem corrumpatur, aliunde prouenit, puta ab agente contrario superante virtutem conseruatiuam loci, aut quia locus extraneatus est ex receptione malæ qualitatis, sicut & panis nutritiuus est, sed ex admitione alicuius nociui interficit nutritum. Hæc de prædenti quæsito dicta sunt.

QVÆSTIO III.

Si sursum & deorsum sunt species loci, & si sunt extrema longissima lineæ.

Hæc sunt loci partes atque species. Textu IIII.

Non enim sursum est ut contingit & c. textu V.

ubi inquit Commen. Quia sunt in duobus extremis vnius lineæ re-

ctæ longissimæ.

IN hac quæstione sunt duæ partes. Prima est, si sursum & deorsum sunt species loci. Secunda est, si sursum ad quod fertur ignis, & deorsum ad quod fertur terra, sunt extrema vnius lineæ rectæ longissimæ.

Quantum ad primam partem stat difficultas in hoc: Cum sursum sit locus leuium, & deorsum locus grauium, & locus sit superficies continentis, vt diffiniemus infra, locus sursum & locus deorsum non differunt, nisi vt superficies superior & inferior

rior

rior. Sed istæ superficies non differunt vt duæ species, sed vt duæ eiusdem speciei distinctæ situ, ergo nõ videtur verum, quod sursum & deorsum sint duæ species loci.

Quantum ad secundam partem stat difficultas in hoc, Si protrahatur linea à centro mundi ad connexum ultimæ, id est, supremæ spheræ, certum est, quod erit longior linea recta protracta à centro mundi ad concuum orbis Lunæ, qui est locus ignis, ergo sursum, id est, locus ignis, & deorsum, id est, locus terræ, non sunt extrema longissimæ lineæ.

Pro resolutione primæ partis, aduerte, quod philosophus in eodẽ sensu intendit sursum & deorsum esse species loci, quo dixerat in text. eodẽ locum habere quandam potentiam, scilicet virtutem cõseruatiuam locati. Constat autẽ, quod sola superficies nõ est cõseruatiua, quoniam quantitas vt quantitas, nullã habet virtutem actiuam nec perfectiuam, sed habet terminare. Vt ergo locus habeat virtutem talem, necesse est, vt sumatur pro corpore locante, cui inest à cœlo huiusmodi virtus: & quoniam aliã virtus distincta specie est in corpore locante sursum, & aliã in corpore locante deorsum, ideo dicit philosophus, locũ sursum & locum deorsum esse partes, scilicet subiectiuas, & species loci. Ad argumẽtũ dicitur, quod supponit falsum, scilicet quod philosophus per sursum & deorsum intendat solã superficiem superiorem & inferiõrẽ, imò intendit corpus locans superius & inferius, modo quo diximus: aliter non posset sustinere locum esse cõseruatiuum locati.

Pro solutione secundæ partis aduerte, quod extrema longissimæ lineæ possunt esse duobus modis. Primo, quod sint extrema, longissimæ lineæ absolutẽ, quæ possit in mundo siue in hoc vniuerso describi. Secundo, quod sint extrema longissimæ lineæ nõ absolutẽ, sed inquantũ terminant motum rectũ naturalem grauiũ & leuium. philosophus & Commen. nõ intendunt in primo modo. Nam iuxta primũ axis, super quã voluitur cœlũ motu diurno, cuius extrema sunt duo poli mundi, arcticus, & oppositõ est longissima linea absolutẽ: intendunt autem secundo modo, & est verum, quoniam graue non potest suo motu transire cẽtrum mundi, quod est vnũ extremum incipiens descendere à concavo orbis Lunæ quod est alterum extremum, & opposito modo contingit in motu leuium. Ad argumẽtum ergo dicitur, quod concludit de extremis lineæ longissimæ in primo sensu. Sed philosophus & Commen. intendunt in secundo sensu, & aduerte, quod hæc solutio conformatur menti bea. Tho. in lib. v. phys. l. c. 1. iij. vbi

ij. vbi inquit. In loco inueniuntur duo termini maximè distantes per comparationem ad motum aliquem, in quorum vno incipit motus, & in altero terminatur. Idem tenet in j. cœli in l. c. 1. x. super textum xcvi. Hæc de præsentibus quæsitio dicta sint.

QVAESTIO IIII.

Si qui dicunt mundum factum in tempore, necesse habent ponere vacuum præcedere generationem mundi.

Et est necessarium in existimatione eius, qui generant mundum secundum totum, scilicet existimare vacuum præcedere necesse est enim, ut locus præcedat corpus, & cum totum est generatum sequitur ut vacuum præcedat generationẽ totius. & ideo loquentes nostre leges dicunt vacuum esse, quia generant mundum (& infra) & hoc est unum eorum quibus Aristoteles destruit corpus generari simpliciter, quoniam sequeretur vacuum præcedere ipsum, & vacuum esse apud ipsum, est falsum. Hæc Commentator in Commento VI.

In hac quæstione aduerte, antequam deueniamus ad resolutionem, quod nõ mouetur propter dictum philosophi in text. vj. cum dicit: Amplius vacuum esse affirmantes, dicunt locum esse. Nam ex eo nõ potest trahi vt declarabimus, quod Christiani sint coacti ponere vacuum, quia dicunt mundum factũ in tempore. Mouetur autem propter Commenta. qui accepit occasionem arguendi contra tenentes creationẽ mundi de nouo, vt tenent Hebræi ex lege, & Sarraceni, & Christiani, vt igitur videas quod nec Commenta. nec sequentes eum, inter quos est Burleus in iij. lib. physic. in expositione text. vj. concludunt contra nos sic procedẽdum. Primò declaratur, quomodo ponentes mundum creatum in tempore, vitant vacuum. Secundo, ponetur positio Burlei sustinentis Commentatorem. Tertio, soluentur rationes Commentatoris, & Burlei.

Quantum ad primum, aduerte, quod veri Theologi ponentes mundum creatum in tempore, dicunt locũ non præcessisse mundum, sed simul creatum cum mundo, & locum mundi dicunt esse vltimam circumferentiam locantem & circumdantem omnia, & vnumquodque corpus superius locans in se corpus inferius.

Nam philosophus sic docuit localitatem vniuersi, declarans quomodo terra locatur in aqua, aqua in aëre, aër in igne, ignis in concavo lunæ, cælum lune in concavo Mercurij. & sic ascendendo usque ad vltimam circumferentiam, hæc autem non est amplius in loco per se, quoniam extra vltimam circumferentiam non est aliquod circundans, neque corpus, neque locus capax corporis. Quomodo autem vltima circumferentia sit in loco, per partes, siue per accidens, declarabimus infra. Hæc est positio veri Theologi, si autem Theologus teneret vltimam spheram esse in loco per se, & creatam de nouo, vt fortè tenent loquentes in lege Mahumeth, qui diuinæ legi multa falsa immiscuerunt, non posset vitare vacuum, quoniam omne per se locatum, habet circundans extra se. Et si pro aliquo tempore in illo circundante nõ fuit cælum, ergo erat vacuum. Nam vacuum est spatium nõ repletum: capax tamen corporis repletis.

Quantũ ad secundum, aduerte, quod Burleus dicit difficile sibi videri, q̄ loquentes nostræ legis possint vitare vacuum extra mundum. Nam dicunt, quod sicut Deus creauit hunc mundum, potest creare alium. Ponamus igitur, quod Deus creet aliũ mundum, quaeritur aut inter cõnexitates vltimarum spherarum horum mundorum est aliquod medium aut nihil. Si primum, ergo est vacuum, quoniam cum sit diuisibile, & non repletum corpore, est capax corporis. Si secundum, aut isti mundi tangunt se in puncto, aut in aliquo diuisibili. Non in puncto tantum, quoniam inter quæcunque indiuisibilia istarum spherarum est aliquod diuisibile medium, & non nisi vacuum, ergo &c. Si dicitur, quod tangunt se in aliquo diuisibili, hoc non potest dari: quia impossibile est sphericum tangere sphericum, secundum aliquod diuisibile, nam superficies tangens superficiem connexam in aliquo diuisibili, quantum ad illam partem, secundum quam tangit, est concava, & sic vltima superficies spheræ esset concava, quod est impossibile. & sic videtur, quod loquentes nostræ legis habent necessariò ponere vacuum. Hæc est positio Burlei.

Quantum ad tertium aduerte, quod Commenta. in Commæ. vj. intendit sic arguere: Si mundus de nouo genitus est, ergo præcessit locus, in quo generatus est. Sed in illo loco ante generationem mundi non erat corpus, & erat capax corporis, aliter mundus non fuisset generatus in illo: ergo erat vacuum, & per consequens generantes mundum coacti sunt ponere vacuum. Consequentia prima sic probatur: Necessè est locum præcedere corpus in eo

in eo genitum. ergo si mundus de nouo genitus est, præcessit locus, in quo genitus est.

Hæc ratio supponit falsum, scilicet quod eiusdem rationis sit generare totum mundum, & generare corpus particulare in loco. Quod quidem non est verum: quoniam quando generatur corpus particulare, generatur in aliquo elementorum. ideo de necessitate generatur in loco. Quando autem generatur mundus, non generatur in aliquo corpore, nec in aliquo loco: sed simul cum mundo generatur locus locans omnia, vt diximus, scilicet vltima spheræ. Ipsa autem non est per se in loco, vt disputabitur infra. Ad argumentum igitur negatur consequentia. Ad probationem, nego antecedens in generatione corporis simpliciter & vniuersaliter. Quædo autem genitus fuit mundus, genitum fuit corpus simpliciter: quia ante mundũ nõ erat corpus. Quod quidẽ antecedens admittitur, quando generatur corpus particulare.

Soluta ratione Cõmenta. soluenda est ratio Burlei: quam recitauimus. Cum igitur arguit, Ponamus quod Deus creet alterũ mundum &c. conceditur casus, & dico, quod isti mundi possunt esse distantes, & possunt se tangere modo quo sphericum potest tangere sphericũ, scilicet in indiuisibili. Et cum arguitur, Aut habent aliquod mediũ, aut nihil. Dico, quod si per mediũ intelligis spatium reale, nullum habent mediũ, sed solum spatium imaginatũ quod nõ potest dici vacuũ. Nam de ratione vacui est, quod sit spatium nõ solum imaginarum, sed realiter, quantum dimensionarum cum reali aptitudine recipiendi corpus repletium, & occupatiũ spatij. Iste autem conditiones non conueniunt illi medio imaginato. Item cum arguitur, Si se tangunt, aut in puncto, aut in aliquo diuisibili. Dico, quod in puncto. & cum arguitur: Inter quæcunque indiuisibilia istarum spherarum est aliquod diuisibile medium. Nego de medio diuisibili reali, & concedo tantum de imaginato: quod non potest dici vacuum. Et sic patet, quod ratio Burlei nullam habet efficaciam.

Et aduerte, q̄ sicut arguit Cõment. quod tenentes mundũ productũ in tempore, coacti sunt concedere vacuũ. Sic possumus arguere cõtra ipsum, Si mundus est productus ab æterno. Nã sicut ipse arguit, quod si mundus est productus in tempore, vacuũ præcedit mundũ tẽpore, ita ego arguo: q̄ si mundus est productus ab æterno, & omnis pductio corporis, secundũ Auer. supponit locũ, vacuũ præcedit mundum saltem natura, & sic sequitur ex fundamento suo, q̄ siue ponatur mũdus productus in tempore, siue ab

æterno, datur vacuū præcedēs, aut tempore, aut natura. Quod nō concedit philosophus, vt patet in j. celi tex. xcix. Nec video, quo modo responderi possit ad mentem Commētā, huic obiectioni, nisi negando secundum ipsum, quod cœlum sit productū à Deo, nec ab æterno, nec in tempore, eō quod negat creationem absolute: vt ei imponit b. Tho. in viij. lib. physic. sec. ij. & vt determinamus in lib. xij. metaphys. in q. xxvij. quam videre poteris. Hęc de præsentī quæstio dicta sint.

QVAESTIO V.

Si punctus & locus puncti sunt idem, & si idem sequitur de corpore, & loco eius, similiter de superficie & linea.

At uerò differentiam neque unam habemus puncti & loci puncti. Quare si neque ab hoc est locus alteri neque ab aliorum nullo, neque est aliquid præter unumquodq; istorum locus. Textu 1. x.

IN hac quæstione aduerte, antequam deueniamus ad resolutionem quod philosophus in tex. ix. intēdit hoc modo arguere. Si locus corporis est receptaculum distinctum à corpore, eadem ratione & locus superficiei est distinctus à superficie, & locus lineæ distinctus à linea, & locus puncti distinctus à puncto. sed punctus & locus eius non distinguuntur: ergo eadem ratione nec locus lineæ distinguitur à linea, nec superficiei à superficie, nec corporis à corpore. Sed in hac ratione videntur esse duo falsa. Primò, quod punctus & locus eius non distinguantur, nā punctus locatus est subiectiuè in corpore locato, & punctus qui est locus puncti, est subiectiuè in corpore locante. Quæ distinguuntur subiecto, non sunt idem, nec sunt vnum, imò distinguuntur realiter, ergo & secundò videtur falsum, quod sit eadem ratio de corpore & loco suo, sicut est de puncto & loco suo; ita, scilicet, quod si punctus non distinguitur à suo, sic nec corpus à loco suo. Hoc inquam non videretur valere. Nam punctus quia non habet partem, attingitur totaliter à puncto, qui est locus eius. Sed non sic est de corpore: quia cum habeat partes, & sit profundæ substantiæ, non attingitur totaliter à loco suo, sed tantum secundum superficiem vt declarabimus, cum disputabimus de æqualitate loci & locati: ergo stat quod punctus & locus puncti sint idem, non autem corpus & locus corporis.

Vt igitur vtrunq; resoluator, sic procedendum est. Primò præpone

ponetur quoddam notandum. Secundò, per distinctionē resoluemus primum dubium. Tertiò, resoluemus secundum.

Quantum ad primum aduerte, quod philosophus hic arguit ex sermonibus famosis & prout communiter æstimabāt, ac tractabant antiqui de loco, ipsi autem tractabant de loco, magis mathematicè, quàm physicè: considerabant enim locum, vt dicemus in cap. de vacuo ratione quantitatis, & dimensionum, de subiecto autem loci & de virtute eius naturali, quasi nihil considerarunt. Vnde de distinctione vel identitate loci & locati interpretandus est textus philosophi, eo modo, quo intendebant antiqui, & non prout veritas se habet apud verum physicum.

Quantum ad secundum, aduerte, quod stante notabili proposito punctus & locus puncti, qui etiam est punctus, possunt dupliciter considerari, scilicet, modo naturali, & modo mathematico. naturalis quidem dicit ea esse vnum, aut distincta, quorum entitas & natura est eadem aut diuersa: mathematicus autē dicit ea esse vnum, quæ sunt in eodem situ, & distincta, quæ sunt in distincto situ, non enim considerat aliquid, vt res est: sed vt quantum est, quantitas autem accipit vnitatem & distinctionē ex situ. In proposito dico, punctus & locus puncti apud naturalem distinguuntur realiter, quia sunt in distinctis subiectis, vt argumentum probat: apud mathematicum autem sunt idem, quoniā apud ipsum illa sunt idem, quæ non distinguuntur situ. constat autē quod punctus & locus puncti, cum sint indiuisibiles, non distinguuntur situ, & ideo sunt vnū. philosophus autē hic loquitur de loco more antiquorum, qui eū tā mathematicè quàm naturaliter considerabant: & ideo hæc propositio. Punctus & locus puncti, nullā differentiam habent, verificatur apud mathematicum, sed non apud physicū, & aduerte, quod hæc solutio est ad mentē b. Tho. nā infra in c. de vacuo, quando quæremus si duo corpora possunt esse in eodē loco: & an propter hoc sequatur duo corpora esse vnum corpus, replicabimus eandem distinctionem.

Quantum ad tertium aduerte, quod simpliciter loquendo nō est eadem ratio de corpore & loco corporis, supponēdo quod locus sit superficies corporis continentis, vt diffiniēt philosophus infra, sicut argumentū probat. Est autem eadem ratio, accipiēdo locum, vt accipiebant antiqui. Nam ipsi dicebant, locū non esse superficiem continentis, sed spatium, siue dimensiones, quæ sunt inter latera continentis: vt declarabitur in cap. de vacuo. Hoc autem spatium siue dimensiones ponebant, quod attingebant to-

rum corpus locatum, quia secundum eos dimensiones spatij penetrant totum locatum, ex quo sequebatur, quod dimensiones spatij & dimensiones corporis locati non distinguuntur situ, & sic ut diximus apud mathematicum sunt idem.

Quia igitur philosophus hæc disputans de loco supponit positionem antiquorum, & ex hoc arguit, ideo bene dicit, quod si punctus & locus puncti sunt idem, similiter corpus & locus corporis sunt idem. Hæc de presenti quaesito dicta sint.

QVAESTIO VI.

Si hæc consequentia est vera, si locus est, ergo est aliqua causa.

Amplius & cuius utique quis ponet his, quæ sunt, causam esse locum, neque enim una causa inest ipse de quatuor. Textu XI.

IN hac quaestione duo pertractanda sunt. Primum, quomodo valet hæc consequentia, si locus est, ergo est aliqua ex quatuor causis. secundò si est verum, quod non sit aliqua ex quatuor causis.

Et quidè videtur primo aspectu consequentiã non valere, nam non omne ens est causa, potest ergo locus esse aliquid, & tamè non erit causa. Nã ad hoc, quod sit ens, sufficit quod sit causa aut effectus.

Videtur etiam primo aspectu, quod sit aliqua ex quatuor causis. nam dixit philosophus in tex. ij. quod locus habet quandã potentiam, id est, virtutem conservatiuam, & determinatum est in q. ij. huius libri, quod locus trahit locatum, non ut efficiens, sed ut finis, ergo videtur esse causa finalis.

Vt igitur ista duo resoluantur, primò declarabitur, quomodo illa consequentia valet, & quomodo non. secundo declarabitur si in aliquo sensu potest sustineri locum esse causam, etiã quod philosophus videatur dicere ipsum non esse causam.

Quantum ad primum aduerte, quod philosophus reliquit consequentiam illam ut communiter concessam expositionibus antiquorum, secundum quas disputatiuas rationes adducit hæc de existentia loci: nam apud antiquos erat ut principium, quod locus continet, capit, penetrat locatum ut declarat philosophus in c. de vacuo. Continere autem & capere & penetrare ad causam spectat, & non ad effectum: illa ergo consequentia licet non videatur valere, ex eo, quod si aliquid est ens, non est necesse, quod sit causa, ut argumentum probat, valet tamen expositionibus antiquorum, secundum quas hæc disputat. Dico ulterius, quod loquendo de

de loco naturali, nõ solú ut est per superficies ambiens locatú, sed ut est generans & conservans locatú ex qualitate sibi influxa à primo locatè, quod est cœlú. illa cõsequentia est vera ex natura rei; nam nõn alia ratione locatur corpus in loco suo naturali, nisi ut conservetur in eo. Ratio ergo existendi locú naturale in rerú natura, non est, nisi ut cõseruet. Conservare autè dicitur causam, ergo bene sequitur: quod si locus naturalis est, sit causa: aliter frustra esset. Patet ergo, quomodo illa consequentia valet, & ex positione antiquorum, & ex natura loci naturalis.

Quantú ad secundú aduerte, quod locus potest considerari modo mathematico, scilicet ut est quantitas, siue dimensio, sicut cõsiderabant antiqui ut diximus in q. præcedenti. & potest considerari modo naturali: prout locans conservat locatú, & ipsum movetur ad locú suú, ut in eo quiescat & perficiatur. Si cõsideretur primo modo, sic de eo non verificatur proptiè aliqua quatuor causarú, de quibus tractavit philosophus in lib. ij. nõ enim est materia rei naturalis locatè. nã ex materia constituitur res in esse, sed ex loco non constituitur locatú in esse; ut patet, nec ex forma: quoniã si esset forma, corrúperetur locatú, quãdo mutatur de loco ad locú. Nã sicut res habet esse per aduentum formæ, sic definit esse per remotionè formæ. Nec est efficiens, quoniã quantitas, ut quantitas, non est causa effectiva. unde in ij. metaph. declaratur, quod mathematica abstrahit à motu, & ab efficiènte. Nec est finis: quia ut dicitur in eodè ij. metaph. mathematica abstrahit à bono, ergo & à fine: quoniã finis habet rationè boni, & quoniã philosophus hic disputat de existentia loci ex positionibus antiquorú, qui non considerabant locú, nisi modo mathematico, ideo bene destruxit illud consequens, scilicet, quod sit aliqua ex quatuor causis. Si autem consideretur secundo modo, sic potest sustineri, quod sit aliqua ex quatuor causis, & præcipuè causa finalis. & id iã probavimus in q. ij. huius libri. Sed aduerte, quod finis rei est duplex, scilicet, in trinsicus. & hic est forma, & hoc modo locus non est finis. probatum est enim quod non est forma locati. extrinsicus, & hic in corporibus simplicibus, ut in elementis est illud, ad quod terminatur motus localis naturalis corporis simplicis. & hoc modo locus est finis locati simplicis. & hæc est sententia Cõmen. in cõmẽ. xj. ubi inquit, & post declarabitur, quod est tanquam finis extrinsicus in corporibus simplicibus. Patet igitur, quomodo locus est causa consideratus naturaliter, & quomodo nõ consideratus mathematicè. Hæc de presenti quaesito dicta sint.

QVAESTIO VII.

Si apud Commen. a. est concedendum, quod materia sit dimensio in potentia.

Cum enim remouentur termini & passiones, & species relinquuntur, nihil præter materiam. textu xv. inquit Commen. & est necessarium ut materia sit dimensio in potentia, quoniam cum abstuleris à materia ultimam, & figuram, nihil remanebit in ea, nisi dimensio non determinata, scilicet quæ est corpus in potentia, & cum saltem determinatur per ultima, scilicet per superficies sit corpus actiu.

IN hac quæstione, antequàm deueniamus ad resolutionem aduerte, quod hic non quærimus, vtrum dentur dimensiones potentiales siue interminatæ inseparabiles à materia, quoniam id pertractauimus in lib. viij. metaph. in quæstio. ij. vbi sustinimus viam b. Tho. & soluimus rationes sequentium Commen. inter quos præcipuus est Gre. & c. Sed quærimus quomodo potest sustineri dictum Cõmenta. cum dicit hic, quod est necessarium, vt materia sit dimensio in potentia. Est autem difficultas in hoc Commen. accipit hæc dimensionem in potentia pro dimensione interminata. Nam postquàm dixit in Cõmen. xv. quod est necessarium, vt materia sit dimensio in potentia, subiungit sic, quoniam cum abstuleris à materia ultimam, & figuram, nihil remanebit in ea, nisi dimensio non determinata. Has autem dimensiones interminatas, quas reputat esse in materia & inseparabiles ab ea, ponit esse accidentia & non substantiam, vt manifestè dicit in j. phys. Cõmen. lxij. vbi inquit & est necessè etiã, vt tres dimensiones, quæ videntur inseparabiles ab ipso, & eodem numero, quæ dicuntur corpus sint accidentia, quoniam si essent de dispositionibus substantiæ, non mutaretur nomen istius subiecti, neq; eius definitio, & esset tota transmutatio accidentalis. Præterea, discordat Commen. ab Auic. in hoc quod Auic. ponebat corporeitatem formam substantialem coeternam materiæ, & sic secundum Auic. materia erat corpus actiu, ante aduentum formæ substantialis specificæ, & in hoc Cõmenta. reprehendit Auic. in eodem Cõmẽ. vbi inquit, & ex hoc patet, quod qui ponit hæc materiam esse corpus, peccat: & similiter, qui ponit illud, quod differt dimensiones subiectum habens formam in actu, vt æstimat Auic. & c. Cum igitur tria dimensio interminata apud Commen. sit corpus, vt dicit in illo Commen. si esset

esset substantia apud Cõmẽ. nõ discordaret ab Auic. Posito ergo, quod apud Comen. dimensio in potentia, quæ est idem cum interminata, sit accidens, id quod dicit Commen. in hoc iij. lib. scilicet quod materia prima est dimensio in potentia, non videtur posse sustineri quin sibi contradicat. Nam hæc materia prima est substantia, vt determinatum est in j. phys. & in vij. metaph. & hæc materia prima, vt dicit Commen. est dimensio in potentia, ergo dimensio in potentia est substantia, cuius oppositum tenet Commen. in j. phys. Commento lxij. vt declarauimus.

Pro concordantia inter dicta Commen. inuenio duos modos respondendi, primus est Burlei, qui in expositione text. xv. in fine dicit, ista propositio, Materia est dimensio in potentia, nõ est vera prædicatione essentiali, quoniam apud Commen. dimensio in potentia siue interminata est in materia, vt in subiecto, & est accidens de genere quætitatis, materia autem est de genere substantiæ. Est autem vera prædicatione materiali, prout est subiectum, in quo est talis dimensio. Sicut ista est vera prædicatione materiali, ferrum est gladius, quia ferrum est subiectum figuræ gladij.

Secundus videtur esse b. Tho. exponentis, qui exponens dicit, quod antiqui probantes locum esse materiam, sic syllogizabant, Locus est dimensio, & dimensio est materia. Ergo locus est materia. Hæc ergo propositio, dimensio est materia, & sua conuertens, non sunt ad mentem philosophi, nec Cõmenta. sed ad mentem antiquorum. Quando igitur Commen. dicit hic, quod materia est dimensio in potentia, non loquitur ex propriis, sed ex propositio- ne antiquorum. In j. autem physico. loquitur ex propriis, & ideo nulla est repugnãtia in dictis suis. Hæc de præsentis quæstio dicta sint. Tu tamen aduerte, quod licet concordauerim hæc dicta Commen. tamẽ non intendo defendere ipsum in positione de dimensionibus coæuis materiæ, imò eius viam reprobaui, vt videre poteris in lib. viij. metaph. quæstio. ij.

QVAESTIO VIII.

Si est impossibile scire formam sine materia, vt dicit Commen. in comment. xvi.

Merito autem ex his intendentibus & c. textu xv. ubi inquit Commen. circa finem, comen. xvi. Scire formam absque materia, & materiam absque forma, impossibile est.

In hac quaestione aduerte, quòd difficultas stat in hoc: Philosophus dicit in viij. metaphy. in iij. tex. loquens de forma, Aliter verò & forma, & ratio, idest cognitione separabile est. Ergo est falsum, quòd forma non possit cognosci sine materia, & sic dictum Commenta. videtur repugnare dicto philosophi.

Tu igitur aduerte, quòd in viij. metaphy. in quaestio. vj. hoc dubiù determinauimus, vbi quaeritur, si forma est separabilis à materia, secundum esse, & secundum conceptum, & posuimus hanc conclusionem, quæ est tertia in ordine, nulla forma naturalis siue materialis, siue immaterialis est separabilis à materia, secundum conceptum, & illic exposuimus dictum philosophi allegatum. Vide illic & inuenies nullam esse repugnantiam inter Commentum & philosophum. Et vltra declarationem, quam illic fecimus, potes respondere, quòd si inueniatur philosophus aut Commentum, dicere formam posse cognosci sine materia, non intelligatur, quòd possit de facto cognosci, sed quia cum forma sit actus, habet ex se suam cognoscibilitatem: materia autem cum sit potentia, non habet ex se vnde possit cognosci, sed hoc habet à forma. Dico igitur, quòd forma licet coëxigat materiam ad hoc, quòd cognoscatur: non tamen sua cognoscibilitas pendet à materia, sicut eòuerfò, sicut coëxigitur subiectum ad hoc, quòd videatur albedo, non tamen præstat visibilitatem albedini, quoniam hæc est per se, albedo quia est calor, est visibilis, ex ij. de anima. Similiter hæc est per se, forma quia est actus, est cognoscibilis. Dictum igitur philosophi in viij. metaphy. in text. iij. intelligatur sic: Quia aliquod ens ratione, idest cognitione separabile est, quantum sit ex natura formæ, quia actus est. Hæc de præsentis quaestio dicta sunt.

QVÆSTIO IX.

Si ratio, quam facit philosophus in text. xxx. qua intendit probare locum non esse formam, nec materiam concludit contra antiquos.

Si quidem aut forma aut materia est locus, locus erit in loco. Textu xx.

In hac quaestione aduerte, antequam deueniamus ad resolutionem, quòd philosophus intendit sic arguere, Si locus est forma aut materia, locus est in loco, consequens est falsum: ergo & antecedens, probatur consequentia. Cum forma & materia sint partes compositi, vbi est compositum, ibi sunt partes, & quando mouetur compositum, mouentur partes: sed compositum est in loco, & mouetur

mouetur localiter, ergo materia & forma sunt in loco & mouentur localiter. Sed secundum re, materia & forma sunt locus: ergo locus est in loco, & mouetur localiter. Falsitas autem consequentia sic probatur, Si locus est in loco, aut in seipso aut in alio, non primo, quia idem esset continens & contentus, quod est impossibile, non secundo, quia eadem ratione ille locus esset in alio loco, & ille in alio, & sic in infinitum.

Sed hæc ratio non videtur deducere opinantes locum esse formam aut materiam ad aliquod inconueniens. Nam licet reputaretur inconueniens locum esse per se in loco: non tamen apparet inconueniens locum esse per accidens in loco, & nihil aliud concludit ratio philosophi. Nam eo modo, quo forma & materia, quæ sunt partes compositi mouentur localiter, & sunt in loco: sic locus si est forma aut materia mouetur localiter, & est in loco. Constat autem, quòd forma & materia mouentur localiter per accidens, & sunt in loco per accidens: quia sunt partes compositi moti per se localiter, & quod per se locatur. Ergo si locus est forma, aut materia, non erit in loco, nec mouebitur in loco nisi per accidens, quod non reputatur inconueniens. Sicut non reputatur inconueniens, quòd clauus infixus naui, sit in aqua per accidens, & moueatur per accidens: quia naui est in aqua per se, & mouetur per se. Et quando probatur consequens esse inconueniens, quia aut est in seipso, aut in alio, dicerent antiqui, quòd ex quo locus est forma, aut materia esset in eo loco, in quo est compositum. Nec sequitur, quòd sit processus in infinitum expositione loci in loco per accidens. Nam est status in loco compositi. Secus esset, si locus esset in loco per se.

Vt igitur scias, quomodo ratio philosophi deducit antiquos ad inconueniens, siue ponatur locus in loco per se, siue per accidens, aduerte, vt inquit Commentum in commen. xx. quòd aliud moueri in loco per accidens, & esse in loco per accidens contingit dupliciter: quia aut semper aut raro, semper quidem competit his, quæ sunt partes compositi, eò quòd sunt inseparabiles à composito, quoadiu stat compositum. Vnde quandoquocumque est compositum in loco per se, & mouetur per se in loco, etiam partes suæ sunt & mouentur per accidens in loco. Raro autem competit his, quæ sunt abinuicem separabilia. Et quia contingit locum separari à locato, ideo locus raro mouetur ad motum sui subiecti, idest locantis, & raro est in loco cum locato. Stante hac distinctione, dico, quòd ratio philosophi sic debet formari, vt concludat contra

contra antiquos. Materia & forma semper mouentur ad motum eius, cuius sunt, & semper sunt in loco, licet per accidens. Sed locus non semper mouetur ad motum illius, cuius est, scilicet locati. Sed solum ad motum sui subiecti, id est locantis & raro, ergo locus non est materia, nec forma.

Sed contra hanc deductionem arguitur, quia minor videtur esse falsa, & probatur, quod locus semper moueatur ad motum locantis, nam accidens semper mouetur ad motum sui subiecti, sed locus est accidens locantis, cum sit superficies sua. ergo locus semper mouetur ad motum locantis. Similiter probatur, quod locus semper sit in loco per accidens. Nam supponitur, quod locus semper sit subiectiuè in locante corpore, quod est semper & per se in loco. Tunc sic: Accidens semper est in eodem loco per accidens, in quo est suum subiectum per se. Sed locus est accidens locantis, quod est per se in loco, ergo locus est semper per accidens in loco.

Pro resolutione istorum aduerte, quod in sphaera actiuorum & passiuorum loquendo de loco naturali, puta de aere aut aqua, quando locatum recedit à loco suo, puta piscis à tali parte aquae, clauduntur latera aquae, quae prius continebant piscem, & sic corrumpitur locus piscis. Quod autem corruptum est, non mouetur in loco, nec est in loco, nec per se, nec per accidens. Vnde bene stat, aquam, in qua erat piscis, moueri, & esse in alio loco: non tamen locum piscis moueri, nec esse in loco, etiam per accidens: quoniam iam corruptus est. Dico igitur ad propositum, quod propositio minor rationis inductae intelligitur proprie de loco respectu corporum fluidorum: instantiae autem inductae concludunt de loco, ut est superficies continentis solidi, sicut est concuum orbis Lunae, & quoniam locus ut locus abstrahit à loco corporis fluidi, & à loco corporis solidi, ideo dicitur, quod raro accidit ipsum moueri ad motum locantis, & esse in loco cum locante, praecipue in sphaera actiuorum, & passiuorum, ubi sunt tria locantia fluida, scilicet, ignis, aer, aqua. Pater igitur quod siue ponatur locus in loco per se, siue per accidens, sufficienter probat philosophus contra antiquos locum non esse materiam nec formam. Haec de praesenti quaesito dicta sunt.

QVAESTIO X.

Si haec est vera, Amphora vini, est in amphora vini.

Amph

Amphora quidem igitur non erit in seipsa, neque uinum, uini autem amphora erit, scilicet in seipsa.

Textu XXXIII.

IN hac quaestione aduerte, quod difficultas stat in hoc, quoniam philosophus concedit hanc esse veram: Amphora vini est in amphora vini, non quidem primo, sed ratione partis, quia uinum quod est pars huius totius, scilicet amphorae vini, est in amphora, quae similiter est pars huius totius, dubitatur quomodo possit esse vera. Nam cum amphora vini predicetur de seipsa, quia uersaliter idem praedicatur de seipso, videtur quod similem suppositionem habeat in subiecto, & in praedico: & cum in praedico videatur supponere pro composito ex amphora & uino, eodem modo supponet in subiecto. Tunc autem esset falsa & impossibile, quoniam esset: Hoc totum ut totum, scilicet amphora vini est in seipso, ut totum est, & sic idem esset in seipso primo, quod constat esse falsum, & contra Philosophum.

Ut igitur scias quomodo dicta propositio sit vera, & quomodo non, aduerte quod licet concedendum sit, subiectum & praedicatum habere eandem suppositionem, quando idem praedicatur de seipso, quoniam in tali praedicatione non est necesse ponere aliquam alietatem inter praedicatum & subiectum, tamen id non est concedendum, quando dicitur, quod aliquid est in seipso, quoniam esse in de necessitate importat alietatem inter continens, & contentum. Sed si in hac propositioe amphora vini est in amphora vini, tam subiectum, quam praedicatum supponerent pro composito, non seruaretur alietas inter continens & contentam. & ideo tenendum est, quod quando terminus significat totum habens duas partes, quarum una continet, potest indifferenter supponere, pro parte contenta, & pro parte continente, & non pro toto, ut seruaretur alietas inter contentum & continens, ut igitur scias seruare veritatem huius. Amphora vini est in amphora vini, subiectum supponit pro contento, id est uino, & praedicatum pro continente, & aequipollet huius. Uinum est in amphora, sed ex usu loquendi dicitur, quod amphora vini est in amphora vini, & huiusmodi sermones sumunt veritatem ex usu loquendi, & per quadam transumptione, & quod huiusmodi totum possit ex comuni usu loquendi supponere pro parte contenta, & non pro toto, patet in hac: Sortes bibit cyathum vini, certum est quod non bibit hoc totum, sed tantum contentum in cyatho, ergo ly cyathum vini supponit

ponit pro parte contenta, & nō pro tōto. Quod etiā supponat pro parte continente, patet in hac: Hęc amphora vini cōtinet sex cyathos, certum est quōd vinum non continet, sed continetur, ergo ly amphora vini, supponit solum pro continente. Ad argumentum ergo negatur, quōd in hac propositione amphora vini, est in amphora vini, subiectum & prædicatum habeant talē suppositionem, qualem habet in ista: Amphora vini est amphora vini, & rationem huius diuersitatis assignauimus suprà. Hęc de præsentī quæsto dicta sint.

QVAESTIO XI.

Si locus est æqualis locato.

Amplius primum, neque maiorem neque minorem esse. Textu xxx.

IN hac quæstione aduerte, antequā deueniamus ad resolutionem, quōd in tex. proposito super quem fundatur præsens quæstio loquitur philosophus de loco proprio, qui dicitur proprius, quia tantum hoc locatum & adæquate continet. De hoc igitur dicit philosophus, quōd non est maior, nec minor, & cum sit quantus, ergo est æqualis locato quanto. Quōd autem nō sit æqualis, sumitur difficultas ex hoc. Nam locatum cum sit corpus, habet tres dimensiones, locus autem, cum sit superficies tantum corporis continentis, vt diffinietur infra nō habet, nisi duas dimensiones, scilicet longitudinem & latitudinem, ergo &c.

Pro resolutione huius dubij, duo agenda sunt. Primò præponitur distinctio de æqualitate. Secundo declarabitur, in quō sensu locus est æqualis locato.

Quantum igitur ad primum aduerte, vt notat Alber. in iiii. phy. in trac. j. cap. vij. æqualitas loci potest attendi penes duo, scilicet penes dimensiones, & penes extensionem. Alij dicunt penes dimensiones, & penes continentiam, locus dicitur æqualis locato secundum dimensiones, si habet tot dimensiones, quot habet locatum, & dicitur æqualis secundum extensionem, si non extenditur extra quantitatem locati. & dicitur æqualis secundum continentiam, si continet solum locatum, nec plus nec minus est aptum continere. Nam si est aptum continere plus est maior, & si minus est minor, ergo non erit æqualis, secundum continentiam.

Quantum ad secundum, aduerte, quōd omnes concedunt locum proprium esse æqualem locato, secundum extensionem: quia super

superficies concava continentis, & superficies cōnexa locati sunt contiguae, secundum omnes partes suas. Ergo simul coextenduntur, & commensurantur, similiter concedunt æqualitatem continentiam: nam si locus, quo ad continentiam esset maior locato, tunc esset vacuus, quo ad illam partē, iuxta quam excederet locatum, & si locatum esset maius suo loco, ergo secundum illam partem, iuxta quam excederet suum locum, remanet locatum sine loco, sed est impossibile dari vacuum, & corpus sine loco, vt declarabitur infra, ergo &c. Quantum autem ad æqualitatem secundum dimensiones, aduerte, quōd in vno sensu non conceditur, in alio autem potest sustineri. Nam secundum quod dicit Albertus vbi suprà, dimensiones possunt ab aliquo haberi dupliciter, scilicet per essentiam, & formaliter, & virtualiter siue per effectum per essentiam quidem, & formaliter habentur, quando de eo formaliter prædicantur: vt quia locus est superficies, ideo est latitudo & longitudo, & quoniam locatum est corpus, ideo longum latum & profundum, per effectum autem siue virtualiter habentur, quando ex effectu æquipollent habenti formaliter, sicut calidum virtualiter, siue per effectum æquipollent calido formaliter, vt sol ex calefactione æquipollent igni. In proposito igitur, loquendo de æqualitate dimensionum, dico quōd quo ad dimensiones per essentiam & formaliter locus est inæqualis locato, quoniam locus est superficies, cui non conuenit essentialiter, nisi longitudo & latitudo, locatum autem est corpus, non enim locatur aqua in cyatho solum secundum superficiem, sed secundum substantiam: corpori autem essentialiter insunt longitudo, latitudo, & profunditas. Quantum autem ad dimensiones per effectum dico, quōd locus est æqualis locato: quoniam licet locus non habeat profunditatem per essentiam: habet tamen per effectum: quoniam loci continentia terminatur ad centrū locati, & sic per effectum penetrat locatum, ac si haberet profunditatem. Quōd autē continentia loci terminetur ad centrū locati, patet ex hoc, quōd totum locatum conseruat, ergo penetrat virtualiter totum locatum. Sicut ergo locatum habet tres dimensiones, sic & locus. Sed differentia est in hoc, quōd locatum habet tres dimensiones per essentiam: locus autem duas per essentiam, & tertiam per effectum, vt declarauimus. Hęc de præsentī quæsto dicta sint.

QVAESTIO XII.

Si materia potest separari à forma, ita quōd separatim existat.

Adhuc

*Adhuc neq; deficere unicuique, & separabile esse. text.
xxx. ubi dicit Commentator, quoniam locus
separatur à locato, & in hoc etiā differt
à materia, & à forma.*

Super hunc textum expositores formant quæsitum, vtrū materia & forma sint separabiles abinuicem, ita quod possit esse materia sine forma, & forma sine materia. Sed non est immorandum hic, quoniam vtrunque quæsitum pertractauimus in lib. viij. metaph. & de separabilitate materiæ à forma, formauimus illi quæ primam: de inseparabilitate autem formæ à materia quintam. Et tu vide illic, & sufficere tibi,

QVAESTIO XXII.

Si definitio loci est rectè assignata à Philosopho.

*Quare terminus continentis immobilis primum hic est
locus text. xli. ubi dicit Commen. & intendit
per ultimum vel terminum superficiem
continentem &c.*

In hac quæstione tria pertractanda sunt. Primò, si locus est superficies. Secundò, si est immobilis. Tertiò, si locus est essentialiter, & simpliciter in prædicamento quantitatis.

Quantum ad primum, aduerte tres opiniones. Prima tenet, quod locus non est superficies, sed corpus. Secunda tenet, quod locus non est superficies essentialiter, sed per accidens. & quæ essentialiter est situs, siue positio. Tertia tenet, quod est essentialiter superficies, & iuxta hanc intendo determinare propositum.

Quantum ad primam opinionem aduerte, quod ponit locum esse corpus continentem & circumdans aliud corpus vndique, ita quæ qualibet pars corporis continentis vltima versus locatum, tangit aliquam partem locati: & nulla est pars locati versus locantem, quæ non tangatur ab aliqua parte corporis continentis: & quod locus non sit sola superficies corporis continentis, hæc opinio sic probatur. Non est dabile in rerū natura aliquod longum & latum carens profunditate, ergo locus non est superficies. Consequenter patet: quoniam cum datur locus in rerū natura, si non est dabile longum & latum sine profunditate, constat quod locus non est superficies. Diffinitur enim superficies per longum & latum, sine profunditate,

aitate. Antecedens autem sic probatur: Si est dabile tale longum & latum sine profunditate, cum sit accidens, ergo est dabile aliquod subiectum, & aliqua substantia, quæ est adæquatum subiectum talis accidentis, sed consequens est falsum, ergo &c. Contra patet: quia omne accidens extensum in subiecto, debet habere subiectum adæquatum, ita quod in nulla dimensione excedatur à subiecto, & e converso. Falsitas autem consequentis probatur: quia omnis substantia corporea est corpus, sed de ratione corporis est habere tres dimensiones, ergo non est dabile aliqua substantia, quæ sit longa & lata, & non profunda.

Sed hæc opinio est directe contra philosophum, nam secundum ipsum ut patet in text. xli. locus est terminus siue vltimum continentis corporis, ergo non est corpus, consequenter patet: quia esse vltimum & esse illud, cuius est vltimum repugnant. Præterea, locus proprius & locatum proprium sunt æqualia, ut dixit philosophus in text. xxx. Sed corpus continens & corpus contentum non sunt æqualia. Patet enim quod corpus continens acceptum secundum se totum, concludit contentum: excedit secundum superficiem connexam, ergo &c. Præterea, dicit philosophus, quod locus est immobilis, & si mouetur, mouetur per accidens. Sed omne corpus est mobile, & mobile per se, ergo locus non est corpus.

Ad argumentum autem, in quo fundat se dicta opinio, negatur consequentia. Ad probationem iterum negatur consequentia. Nam stat, quod datur superficies, & tamen non inueniatur nisi contuncta profunditati. licet enim possit concipi superficies non concepta profunditate: non tamen est necesse, quod datur sine. sicut licet possit concipi linea non concepta rectitudine, & obliquitate: non tamen datur linea, quæ non sit recta aut obliqua.

Quantum ad secundam opinionem aduerte, quod isti dicunt duo. Primò dicunt, quod locus essentialiter & quidditative est positio, siue situs hic, vel illic. Dicunt secundò, quod per accidens locus est superficies corporis continentis.

Primum probant sic: illa sunt eadem essentialiter & quidditative, quorum sunt eadem differentia, sed differentia loci & positionis, sunt eadem, ergo &c. Maior patet, minor probatur: Nam differentia positionis sunt ante & retro, sursum & deorsum, dextrum & sinistrum. Sed istæ etiam sunt differentia loci. Nam locus per se diuiditur in locum ante & retro, superiorem & inferiorem, dextrum & sinistrum. Confirmatur: quia huiusmodi differentia non conueniunt corpori continenti, in quantum continens

est, sed per determinatam positionem. Non enim continens, vt continens, determinat sibi sursum aut deorsum, nec aliam differentiam loci, sed prout ponitur in situ determinato. ergo non ex alio, quam expositione est locans. Ex consequenti locus est quidditatiue positio.

Præterea, locari non est, nisi situari. ergo locus nō est nisi situs siue positio.

Secundum autem probant sic: Stat, quod aliquid sit in loco, & tamen non habeat superficiem circundantem. ergo non conuenit loco per se & essentialiter esse superficiem, sed per accidens. consequentia patet. & probatur antecedens: Ponatur casus, quod corumpatur totum elementum ignis & aëris & aquæ, & ponatur terra iuxta interstitium Lunæ, & moueatur ad centrum locum suum naturalem. positio hoc casu constat, quod in toto suo descensu non erit in aliquo continente: & tamē verum erit dicere, quod modō est hic, modō illic, modō supra; modō infra. Ergo stat, quod aliquid sit in loco; & tamen non habet superficiem circundantem, non ergo conuenit loco per se esse superficiem sed per accidens.

Sed contra primum arguitur sic. Locus est subiectiue in locante, quia locus est, quo locans capit locatum. Sed positio, & situs, secundum quod dicunt ordinem partium rei locatæ in loco, non sunt subiectiue in locante, sed in locato, vt dicit autor libri sex principiorum, ergo positio non est locus, nec e converso.

Præterea, secundum philosophum in prædicamentis, & vt magis declarabitur infra, locus est in prædicamento quantitatis, positio autem spectat ad prædicamentum situs, ergo &c.

Præterea, positio dicit situationem passiuam partium locati in loco, ita quod poni, est situari & ordinate capi in loco, & æquipollet huic, quod dicitur, locari ordinate in loco. Sed locus non dicit talem situationem passiuam, nam loci est actiue capere, continere, circundare, quod est locare. ergo &c.

Contra secundum sic arguitur, philosophus in principio quarti libri Physicæ, recitat quosdam, qui dicebāt, quod locus est quoddam continens: sed ponebant illud esse vacuum, aliqui autem quod est materia, aliqui quod est forma, aliqui quod est corpus, & reiectis omnibus aliis concordat eum his, qui dicebāt, quod est continens, licet non concordat de vacuo, & quod tenear continens esse essentialiter loco & non accidentale, patet ex textu quadragesimo tertio, vbi inquit philosophus, cui quidem igitur corpori

positio est aliquid extra corpus continens ipsum hoc in loco est: cui verō non, minimē. Ex quo patet, quod ad positionem continentis ponitur locus, & ad negationem negatur locus. Ergo esse continens, vel esse superficiem circundantem, cōuenit per se loco & non per accidens.

Ad argumenta autem sua sic respondendum est. Ad primum inductum pro primo dicto, nego minorem. Nam licet differentia positionis, & loci, eisdem terminis nominentur: non tamen conueniunt in significato. Vnde aduerte, quod antè & retrò, sursum &c. sunt differentia loci in ratione continentis. Quando autem sumuntur vt differentia positionis, sunt sub ratione cōtenti & situati, ita quod vnico verbo respondebis. istas differentias sub ratione actiui esse differentias loci, & sub ratione passiuui, esse differentias positionis.

Ad confirmationem nego antecedens, quoniam continere ita contrahitur per sursum & deorsum, &c. sicut positio. Nā est æquē verum est dicere, aliquem locum esse superiorem, aliquem inferiorem, sicut est verum dicere, quædam sunt locata, siue situata superius, quædam inferius.

Ad secundū, nego consequentiam. Nam locari se tenet ex parte locati, locus autē ex parte locantis. Vnde ex hoc antecedente locari est situari, nō sequitur, nisi hoc cōsequens, ergo locatū est situatum.

Ad argumentum inductum pro secundo dico, negatur antecedens. Ad probationem dico, quod dato illo casu, non erit verum dicere, terram descendantem in vacuo esse modō hic, modō illic, modō supra, modō infra: quia vt dicit philosophus in cap. de vacuo, vacuum non potest esse locus, quia in vacuo nō possunt assignari differentia locales.

Quantum ad tertiam opinionē, quam teneo esse ad mentem philosophi & Commen. & bea. Tho. pono hanc cōclusionem, Locus essentialiter & quidditatiue est superficies contiuentis, &c. Hanc intendo probare, deinde soluentur quædam argumenta apparentia. Quod igitur hæc sit vera definitio loci, probatur sic, Illa est vera definitio loci, per quam soluentur omnes difficultates contingentes circa naturā loci. Sed definitio, quam dat philosophus de loco, scilicet quod est superficies cōtinentis, est talis, ergo &c. Maior patet per Comen. in cōmen. xxxj. vbi inquit, cū hoc tantum, qd definitio dat quidditatē loco, debet habere tria: quorum vnū est, vt per illā dissoluatur quæstiones accidētes in eo &c. Minorē autē probat philosophus & Comen. in tex. & cōmē. xlvij.

vbi dicit philosophus: Manifestum est ex his, quoniam dubitationes omnes soluantur, sic utiq; dicto loco, scilicet qd est superficies continentis &c. Et Commenta. in eodem commen. soluit argumentum, quo probabat Zenon locum non esse. Quia si sic, oportet, qd locus corporis sit corpus, sicut locus superficiei est superficies. Sed hoc est impossibile: quia si locus esset corpus & omne corpus est in loco, oporteret locum esse in loco, & sic in infinitum. Respondetur, qd qui concederet corpus esse locum corporis, & lineam locum habere, utiq; esset processus in infinitum: ponentibus autem locum esse vltimum continentis, non accidit hæc questio, & eandem responsionem dat opinioni dicenti, locum esse per dimensiones separatas, vnde dicit Commenta. ponentibus locum esse vltimum continentis, non accidit hæc questio; quoniam superficies continentis non separatur à corpore cõspicente &c. Cum igitur per hanc diffinitionem philosophus soluat omnia dubia, quæ mouentur de natura loci, signum est, qd est vera, & sic patet, quod locus est essentialiter & quidditatiue superficies &c.

Præterea, per hanc diffinitionem verificatur proprietates, quæ communiter attribuuntur loco. Ergo vera est. Patet cõsequenzia. declaratur antecedens: Proprium est loci, esse æqualem locato, ut dictum est supra, & hoc competit ei ex hoc, qd est vltimum continentis, quod est immediatum ipsi contento. Cõtinet enim ipsum locatum, nec plus nec minus, sed præcisè. Est etiã proprium loci, ut dictum est supra, esse conseruatiuum locati, & hoc etiam competit ei ex hoc quod est vltimum continentis, secundum quod est in tanta distantia ad cælum. Videmus etiam ad sensum, quod vltimum aquæ conseruat terram, secundum quod habet virtutem influxam sibi à cælo. similiter vltimum aëris conseruat aquam; & sic ordinatè ad alias procedes.

Sed contra hanc determinationem solent fieri multa argumenta, quæ videre poteris in Burleo in iiii. Physi. post expositio. text. xl. ne hic tempus conteramus.

Tu tamen aduerte, vt scias in quo sensu philosophus diffiniuit locum, qd potest sumi multis modis. Primo, consuevit sumi apud communiter loquentes pro corpore continente, sicut dicitur, qd solium est locus vini. Et in hoc sensu apud philosophum, ignis est locus aëris, & aër est locus aquæ, & aqua terræ. Secundo, potest sumi pro eo, per quod aliquid locatur, licet non circundetur ab eo, & hoc modo apud Commenta. vt dicemus infra, centrum mundi esset locus cæli: quia secundum Comment. cælum est in loco per centrum

centrum, vtrum autem id sit cõcedendum in via b. Tho. dicemus infra loquentes de localitate vltimæ sphaeræ. Tertio, potest sumi pro eo, circa quod est alicuius agentis operatio, etiam qd sit agens immateriale, & hoc modo apud philosophum in j. cæli, cælum est locus Dei, èd quod ibi maximè operatur per motum, eadem ratione dicitur corpus esse locus animæ, quia opera animæ manifestantur in corpore. Quarto, potest sumi pro situ, siue vbi quod acquiritur per motum localem. Vnde solet dici, quod motus localis est ad locum acquirendum. Vtrum autem in motu locali aliquid in hæsiuè & intrinsecè acquiratur in ipso mobili, vide in iij. lib. in quest. ij. ibi, secundo videtur qd diffinitio motus non cõueniat motui locali. Quinto, sumitur pro virtute conseruatiua influxa locanti, qua non solum continetur, sed etiam seruatur locatum, quomodo dicimus volucres cæli & pisces maris. Sexto, sumitur pro immediato continente locatum, ita qd superficies continentis concata, & superficies contenti connexa sunt simul, & sunt æquales, secundum continentiam. Et sic locus sumptus hoc vltimo modo diffinitus est hic à philosopho, ita qd prædicta diffinitio nulli ex aliis dictis modis conuenire potest. Et si dicas, qd si superficies continentis & contenti sunt simul, ergo non remanebunt duæ distinctæ superficies, sed tantum vna. hoc autem est falsum, quia locatū esset inseparabile à loco. consequentia verò probatur, quia sola quãtitas facit distare quantitatiue. Sed si dictæ superficies essent simul, nullam haberent quantitatem mediam, per quam possent distare: ergo fierent indistinctæ ex consequenti, fierent vna superficies, quod est impossibile.

Ad hoc dico, qd si vna quantitas addatur alteri ex ea parte, qua sunt diuisibiles, non possunt esse simul, ita qd remaneant distinctæ. Si autem vna addatur alteri ex ea parte, quæ sunt indiuisibiles, non inconuenit qd sint simul & remaneant distinctæ. Si verò dentur duo quanta quæ secundum omnem dimensionem sunt diuisibilia vt duo corpora & vnum addatur adæquatè alteri, non possunt esse simul, & remanere distincta, & quia superficies est diuisibilis, secundum longitudinem & latitudinem, idè si addatur alteri secundum longitudinem, vel latitudinem, ita fient vnum, quod remanebunt indistinctæ. Nam secundum longitudinem copulabuntur eidem puncto, & secundum latitudinem eidem lineæ. Quia autem est indiuisibilis secundum profunditatem, idè si vna superponatur alteri, licet sint simul: remanent tamen distinctæ, & quando dicitur, qd sola quantitas facit distare quantitatiue,

verum est, ex ea parte, qua quantitas est diuisibilis, non autem ex ea parte, qua est indiuisibilis &c.

Quantū ad secundā partē quæ sit, scilicet si locus est immobilis, aduerte, q̄ cōmuniter doctores cōcordant in duobus. Primò, q̄ locus est immobilis, est enim immobilitas de ratione ac diffinitione loci, vt patet in diffinitione assignata philosopho. Secundò, q̄ est immobilis per se & essentialiter, vt dicat Commenta. in cōmen. xij. ad differentiā vasis, licet sit mobilis per accidens. scilicet ad motum locantis, cum sit subiectiue in locante. Discordant autē in assignando rationē talis immobilitatis, quoniā aliqui sequuntur imaginationem Cōmentato. aliqui autē viam b. Tho. & quoniam intendo determinare secundū mentem b. Tho. quā conantur impugnare Commenta. idē sic procedendum est. Primò, declarabitur mens bea. Tho. circa immobilitatem loci. Secundò, ponetur imaginatio eorū, qui sequitur Cōmen. & formabuntur rationes eorū, quibus arguunt bea. Tho. & soluemus eas.

Quantum ad primum aduerte, quod mens b. Tho. stat in duobus. Primò, quod ratio immobilitatis loci cōsistit in respectu vel in ordine locati, quem habet ad totum corpus sphericum cœli, & ad fixationem polorum ac centri. Secundò, quod ad vnitatem numeralem loci sufficit, quod ex parte locatorum seruetur idē ordo in specie ad totum cœlum: ex parte autem cœli potest seruari idē ordo secundum numerum.

Primum quidem declaratur ex cōparatione, quā facit philosophus in text. xij. vbi dicit. Quādo in moto mouetur, & mutatur, quod intus vt in flumine nauis tanquā in vase vertitur magis, quā in loco continenti. Vult autem locus esse immobilis, vnde omnis fluuius magis locus est, quia immobilis omnis. Et intrēdit philosophus quod in flumine duo videmus. Primò, quod quælibet pars fluuij decurrit, eò quod nulla pars aquæ signatæ permanet. Secundò, quod totus fluuius inquantū seruat eundem situm, permanet immobilis. Ex his duobus sequitur, q̄ si nauis ligetur in flumine per anchoram vel lignum, & cōparetur ad partes aquæ, quæ subterfluunt, diceretur esse in alio, & alio loco materialiter: sicut in alio, & alio vase. Si autē comparetur ad totum fluuium, diceretur esse semper in eodē loco, quia licet alia & alia aqua subterfluat: tamen nauis semper retinet eundem ordinem ad totum fluuium, & vt sic locus nauis habet immobilitatem, scilicet per ordinem ad totum fluuium. Quod autē dictum est de nauis locata in flumine, applicari potest ad res locatas in vniuerso. Nam licet

quælibet pars vniuersi sit mobilis, vt patet de partibus cœli & elementorum: totum tamen vniuersum non mutat locum subiecto. & idē locus sursum dicitur immobilis, quia cōcauum orbis Lunæ semper est in eadem distantia ad centrum. Similiter locus deorsum est immobilis, quia semper stat eadem distantia centri ad cōcauum Lunæ. Vnde si locus sursum, & deorsum deberent mutari, oporteret totum vniuersum transferri, sicut si debet mutari locus nauis ligatæ in flumine, oporteret totum fluuium transferri. Tu igitur aduerte ex prædictis, quod si Sortes in terra quiesceret, & vento flante, fluat totus aër, qui est circa ipsum, non ex fluxu aëris mutaretur locus, quia licet alius & alius aër circundet eū, permaneret tamen in eodem loco, quia elementum aëris seruat eundem ordinem, & situm in toto vniuerso, sicut dictum est de nauis in flumine. Non solum autem sortitur locus immobilitatem ex ordine ad vniuersum, quod non mutatur secundum substantiam, sed et etiā ex fixatione polorum & centri. Nam licet Sortes quiescente in aqua, vel in aère, possit moueri aër circundans eum, vel aqua, tamen dicitur esse in eodem loco, quia semper est in eadem distantia ad centrum & ad polos, patet igitur ad mentem bea. Tho. vnde sumitur immobilitas, quæ per se & formaliter competit loco.

Secundum autē, scilicet quod ad vnitatem numeralem loci sufficit &c. declaratur sic. Sicut Padus dicitur cōtinuè manere idem flumen, propter eundem ordinem, secundum speciem ad vnicum fontem principium ipsius, non quod aqua quæ est hodie in hac parte, sit illa, quæ fuit heri, nec ordo, qui est hodie huius aquæ ad fontem, sit ille ordo idem numero, quem aqua prior habuit ad eundem fontem, sed sit cōsimilis in specie & ad eundem terminum numero, scilicet ad eundem fontem numero, sic in proposito ad vnitatem numeralem loci sufficit, quod seruetur idem ordo distantiarum secundum speciem in omnibus superficiebus aëris, aut aquæ circundantis locatum ad primum continens, quod manet idem numero: & quod non mutatur secundum subiectum. Licet autem ordo superficierum aëris successiue locantium, puta turrim ad primum continens, sit tantum vnus speciei, & sit alius & alius propter varietatem subiecti, & fundamenti: tamen ordo primi continens ad huiusmodi diuersas superficies, manet idem numero, & non solum specte. Nec obstat, quod ille ordo continuè habet alium & alium terminum, scilicet aliam & aliam superficiem, quoniam vt determi-

nauius in quinto *Metaphysicæ*, in quæst. xxj. apud beat. Tho. ad vnitatem relationis sufficit vnitatis subiecti, & fundamenti, nec requiritur vnitatis termini. Nam pater habens plures filios eadem paternitate, refertur ad omnes, & Sortes albus, eadem similitudine refertur ad omnia alba. Hæc igitur dicta sunt pro seruanda immobilitate loci, & eius vnitatis numerali ad mentem bea. Tho.

Quantum ad secundum, aduerte, quod hæc via non placet sectatoribus Commenta. inter quos sunt Petrus Aureoli, Burleus, & Iandunus. Isti tenent immobilitatem loci non attendi penes ordinem ad primum continentem, nec penes immobilitatem centri, & polorum, sed ex eo, quod cum locus contineat locatum: non tamen necessario mouetur ad motum locati. Nam posito, quod aliqua pars ignis locata in concavo orbis Lunæ, moueatur deorsum, non est necesse conuerti orbis Lunæ moueri deorsum. Ad dunt & alium modum, dicentes, quod ideo locus est immobilis, quia quando aliquid mouetur ad aliquem locum, in quo naturaliter habet quiescere, ille locus non est mobilis eo motu, quo locatum mouetur ad ipsum: quia tunc frustra locatum moueretur. Nam cum perueniret ad talem locum, non quiesceret: & tamen mouetur ut quiescat, & sic frustra moueretur. Quod patet sic: Leue mouetur ad locum sursum, ut ibi quiescat. Si igitur, quando peruenerit seue ad locum sursum, locus ipse moueretur sursum, vel deorsum, patet, quod frustra moueretur. Hos modos immobilitatis loci assignant predicti sectatores Commenta. Quos utiq; constat esse veros sed adeo manifestos quod nullum dubium cadit super eos. Non videntur autem esse ad intentionem philosophi, quoniam non adaptantur comparationi, quam fecit de nauis & fluuii. & ideo teneo rationem assignatam à beato Thoma, esse propriam ad mentem Philosophi: pro qua defensiva intendo soluere rationes sectatorum Comment. quibus conantur reprobare positionem nostram, & licet multipliciter arguant principalia tamen argumenta sunt hæc.

Primo, remota eadem distantia vel ordine locati ad totum cælum, adhuc potest remanere idem locus numero: ergo distantia eadem & ordo talis non est formale in loco, nec ab eo habet immobilitatem consequentia nota, quia nihil potest remanere immoto suo formali. Implicat enim quod remaneat homo sine rationali. Antecedens autem probatur: Pono casum quod aliquid corpus quiescat in aère, & quod Deus moueat totum cælum, & quatuor elementa motu recto versus orientem, quo posito constat quod

quod corpus quiescens in aère, erit propinquius occidenti, & remotius ab oriente, ergo mutata erit prior distantia, & tamen remanet corpus quiescens in eodem loco, ut prius. Implicat enim quod quiescat & mutet locum, ergo &c. Sed aduerte, quod arguens considerans casum non concedendum à Philosopho, instat quod saltem est imaginabile & intelligibile totum cælum posse moueri recto motu, ut dictum est, & per consequens illa distantia secundum imaginationem non erit eadem, & tamen locus secundum imaginationem erit idem.

Ad hoc respondetur dupliciter. Primo, admissio casu per imaginationem, non remanebit idem locus formaliter, sicut si totus aluens fluuij transferatur, dato quod nauis semper esset in medio fluuij firmata, non diceretur nauis esse in eodem loco formaliter, in quo prius propter mutationem totius fluuij, qui se habet ut primum continens.

Secundo dicitur, quod dato per imaginationem, totum cælum & elementa moueri motu recto, adhuc potest saluari per imaginationem eadem distantia, quoniam possum imaginari puncta orientis & occidentis, similiter polos in eodem situ, in quo prius erant, dato, quod per imaginationem mutaretur cælum motu recto, & sic virtute illius imaginationis seruetur eadem distantia. Et si dices, quod licet seruem eandem distantiam imaginariam: non tamen reale, quam habet considerare Physicus respondeo, quod ex quo transit ad casum, qui est verus solum imaginariæ secundum Philosophum, sic necesse est me transire ad distantiam eandem imaginariam. Eandem autem distantiam realem seruo, negando casum tuum, ut negaret Philosophus.

Secundo arguunt sic, illa eadem distantia, quam tu ponis ut formale in loco, & per quam seruetur immobilitas in loco, aut est subiectiue in locante particulari, aut in cælo. Non primum, quia cum omne locans particulare sit mobile, & illa distantia erit variabilis, aliter si remaneret in alio locante succedente priori locanti migraret accidens de subiecto in subiectum. Non secundum, quia aut est in parte diuisibili ipsius cæli, aut in puncto indiuisibili. Non primum, quia cum omnis pars cæli moueatur, & talis distantia moueretur, & sic per eam non potest saluari immobilitas loci. Non secundum, quia cum indiuisibile in cælo sit tantum polus, sequitur quod omnia loca quo ad suum formale, erunt simul in eodem polo, & per consequens, cum talis polus sit inuariabilis, sequitur quod nullum corpus poterit moueri

de loco ad locum, cum non possit mutari id, quod est formale in loco.

Ad hoc dicitur, quod cum talis distantia sit relatio mutua, est in corpore locante particulari, & est in cælo. Et quando arguitur, quod cum omne locans particulare &c. dico, quod hæc distantia non habet identitatē numeralem in locantibus particularibus, sed specificam. Et hæc sufficit ad seruandum unitatem loci numeralem: & concedo quod murato locante hæc distantia mutabitur, & erit alia secundum numerum, remanebit tamen eadem secundum speciē, nec ut sic mutabitur. Dico etiam, quod est subiectiuē in cælo, & remanet eadem semper secundum numerum, ut diximus supra. Et quando arguitur, quod si est in cælo, aut est in parte diuisibili &c. dico, quod hæc distantia fundatur in polo & in centro, ex quibus cælum habet immobilitatem secundum subiectum, à polo autem deriuatur virtualiter ad totum cælum, & quoniam polus & centrum non mouentur, ideo hæc distantia ex suo fundamento est immobilis. Et cum arguitur, ergo omnia loca quo ad suum formale erunt simul. Dico, quod supponit falsum, scilicet hanc distantiam esse subiectiuē tantum in cælo, vel in polo, quod non est verum. Vnde dico hanc distantiam, ut est subiectiuē in corporibus locantibus posse multiplicari secundum numerum, sed non secundum speciē. Et cum arguitur, ergo nullum corpus mutabit locum formaliter, concedo ex ea parte, qua distantia est subiectiuē in cælo, cum hoc tamen fiat, quod potest mutare ex ea parte, qua est subiectiuē in corpore locanti particulari.

Tercio sic arguunt. Poli sunt quædam puncta imaginata: ergo illa distantia ad polos non est quid reale, sed imaginatum. Locus autem est quid reale: ergo illa distantia non est formale in loco.

Ad hoc dicitur, quod siue poli sint puncta, siue non, tamen primum continens est quid reale manens idem numero, & habens eundem ordinē ad loca, & ad quod omnis locus habet ordinem. Ultra hoc potest dici, quod in cælo sunt puncta realia, & non solum imaginata immobilia, quoniam omnis orbis circulariter motus, mouetur super polos, & centrum.

Vltimo aduerte, quod Iandunus in quarto libro Physicorum, quæstione vi. postquam recitauit opinionem beati Thomæ, sic arguit contra eum. Cum ille ordo ad totum corpus sphericum cæli sit accidens, necesse est, ut sit subiectiuē in corpore continente siue locante. Ergo est mobilis & variabilis: ergo non habet.

bet ex eo locus mobilitatem. repugnat enim esse aliquid immobile per aliquod mobile. Prima consequentia probatur, quia corpus continens est mobile, ergo quicquid est in eo, est mobile. Non enim est intelligibile, quod aliquid subiectum moueatur, & accidens ipsum informans non moueatur.

Ad hoc dicitur, sicut ad secundum, quod utique ille ordo, ut est subiectiuē in locante particulari mobilis, est secundum numerum, ne remaneat accidens sine subiecto: remanet tamen idem secundum speciē, ut dictum est supra. & hoc sufficit ad immobilitatem loci. & aduerte quod Iandunus postquam deuenit ad hanc unitatem specificam, nescit amplius instare, sed dicit: Quod si quis hanc positionem intelligit, placet mihi. ex quo patet, quod argumentum suum tendit in incertum, quia non penetrauit sensum beatus Thomas.

Quantum ad tertium principale, scilicet in quo prædicamento sit locus, aduerte vnam distinctionem, ex qua constabit tibi propositum.

Locus consideratur quantum ad tria. Primo, ut est ambiens & continens locarum commensuratione. Secundo, ut est conseruans locatum, si est locus naturalis, vel destruens, si est innaturalis. Tertio, ut est immobilis. Respectu primi, est in prædicamento quantitatis, quoniam ut ambiens & commensuratus locato, est superficies continentis. Nam ambitus & commensuratio, & æquatio sunt propria quantitatis dimensionum. Respectu autem secundi, non est in prædicamento quantitatis, sed qualitatis & in secunda specie. Quo ad primam partem probatur, quia quantitas ut quantitas non est actiua, nec conseruatiua: aliòquin, cum omnis locus indifferenter sit superficies, indifferenter conseruaret quod repugnat sensui, videmus enim in vno loco conseruari locum in alio autem destrui. Quo ad secundam partem probatur, quia locus conseruat locatum propter qualitatem symbolam, quam habet cum locato, & propter virtutem influxam à cælo in locante, ut dicemus infra, ergo &c. Quo ad tertiam partem probatur, quia qualitas actiua inexistens alicui naturaliter, & quæ non subest alicui sensui, ut proprium sensibile, quod dico propter qualitates tertiæ speciē, est in secunda specie, quoniam est potentia naturalis illius, cui inest, ut aqua locans piscem habet potentiam naturalem conseruandi & generandi piscem. ergo &c. Hæc de præsentibus quæstio dicta sunt.

Si vltima sphaera est in loco, & quomodo.

Cui quidem igitur corpori inest aliquid extra corpus continens, hoc in loco est, cui uero non, minimè. Textu XLIII.

IN hac quæstio, aduerte, quòd ex text. præposito videtur sequi, vltimam sphaeram non esse in loco, quia vltra ipsam non est corpus circumdans eam. Quod tamen videtur impossibile, quoniam cum moueatur localiter, est necesse, vt sit in loco. Implicat enim aliquid moueri in loco, & nõ esse in loco, quoniam moueri, præsupponit esse. Hæc quæstio est difficilis propter varias sententias antiquorum, & modernorum. Nolo autem omnes prosequi, nec discutere, quoniam expoitores, & præcipue beat. Tho. eas discutit. Sufficiet tibi, si sustinero mentem beat. Tho. contra Cõment. & Commentistas. Sic igitur procedendum est. Primò, declarabitur quæ fuit mens Commenta. in hoc. Secundò, arguetur contra eum vt beat. Tho. arguit, & defendebimus rationes bea. Tho. Tertiò, ponetur opinio Themistij, quam sequitur bea. Tho., & soluentur rationes, quæ fiunt contra Themistium. Nam ex consequenti sunt contra bea. Tho. Quartò, soluentur quædam dubia, quæ sũt contra bea. Thomam.

Quantum ad primum, aduerte, quòd opinio Commenta. stat in quatuor. Primum est, quòd vltima sphaera est in loco, nam mouetur localiter, & tantum localiter, ergo necesse est ipsam esse in loco. Antecedens manifestabitur in lib. viij. Consequentia autem patet, quoniam moueri in loco, siue localiter, supponit esse in loco. Secundum est, quòd vltima sphaera non est in loco per se. Nam esse in loco per se, est concludi ab aliquo continente. Sed extra vltimam sphaeram non est aliquid continens, aliter non esset vltima sphaera, nec primum cõtinens. Tertium est, quòd vltima sphaera est in loco per accidens. Nam cum non sit per se, & sit in loco, à sufficienti diuisione, est in loco per accidens, cum non detur medium. Quartum est, quòd vltima sphaera est in loco per accidens, quia est per centrum. Nam vltima sphaera habet fixationem & immobilitatem secundum subiectum à centro, ergo per centrum est in loco. Antecedens patet, quia pro nullo tempore magis aut minus propinquat centro, aliter non moueretur pura sphaera, ergo habet fixationem à centro & non mutat locum secundum subiectum.

atum. Consequentia autem probatur, quia per illud vltima sphaera est in loco, per quod est quiescens & immobilis est fixa, eo modo, quo sibi debetur quies immobilitas & fixio, sed per centrum hæc sibi debentur, ergo &c.

Præterea, dicit Commen. in Commen. xliij. quòd vltima sphaera est in loco per accidens, scilicet propter centrum, quod est in loco essentialiter: omne enim quod inuenitur in aliquo per accidens, inuenitur in eo, propter aliquid habes illud per se. hæc Cõment. Cum igitur vltima sphaera habeat fixationem à centro, & centrum sit in loco per se, quia continetur à circumdante extrinsecò, vt patet in situ elementorum & cœlestium sphaerarum, sequitur vt opinatur Comment. quòd vltima sphaera sit per accidens in loco propter centrum.

Quantum ad secundum, aduerte, quòd bea. Tho. sic arguit contra Commen. Arist. in hoc lib. iij. in text. xxxij. declarans quid sit esse in loco per accidens, vel moueri in loco per accidens, dixit. Hæc enim sic mutantur locum, quòd in quo sunt, transmutantur. Ex quo habetur, quòd aliquid mouetur in loco per accidens, quia mouetur illud in quo est, ex cõsequenti aliquid est in loco per accidens, quia continetur in eo, quod est in loco per se. Ponere ergo aliquid esse in loco per accidens, quia aliquid quod est omnino extrinsecum ab ipso, est in loco per se, repugnat doctrinæ philosophi. Sed vltima sphaera non est in centro, imò est omnino extrinsecum ab ea, vt patet, ergo ridiculum est dicere vltimam sphaeram esse in loco per centrum, quia centrum est in loco per se.

Hanc rationem conatur soluere Iandunus in iij. physico. quæstio ix. dicens, quando dicitur, quòd nihil est in loco, per aliquid extrinsecum ab eo, Verum est, si est penitus extrinsecum, & secundum substantiam, & secundum continentiam. Licet autem centrum sit extrinsecum ab vltima sphaera, secundum existentiam, quia nec vltima sphaera inexistit centro, nec e cõuersò: non tamen secundum continentiam, quoniam sphaera vltima continet centrum, saltem mediatis. Dicit etiam quòd licet centrum sit extrinsecum ab vltima sphaera, tamen ipsa habet habitudinẽ ad ipsum, quo ad motum, quoniam recipit immobilitatem & fixationem ab eo: & ideo est in loco per ipsum. Hæc est solutio Ianduni.

Sed stante doctrina philosophi hæc solutio nulla est, & stat ratio bea. Tho. in robore suo. nam philosophus loquens supra de loco, vt locus est, siue communi, siue proprio, siue per se, siue per accidens, semper assignauit hanc conditionem inter alias, quòd lo-

cus est receptaculum, & idèò continèns. Ex hoc ergo, quòd centrum non est continens, imò contentum in vltima sphæra, potius sequitur, quòd sit locatum, quàm vltimæ sphærae locus, & idèò Iandunus potius inuenit fugam, quàm solutionè. Similiter quòd dicitur centrum esse locum vltimæ sphærae, quia secundum motum specierum recipit immobilitatem, & fixationem ab eo, nihil est dictur. Nam eadè ratione cardines ostij possent dici locus eius, & anchora, locus nauis. Nec in tota doctrina philosophi inuenies has conditiones ita conuenire loco, quòd remota continentia saluetur quocunque modo ratio loci assignata à philosopho. Vnde Comment. & eum sequentes, non possunt per centrum sustinere, vltimam sphæram esse in loco, nisi impropriissimè & æquiuocè. Et tamen cum verè & propriè moueatur motu locali, necesse est inuenire modum, quo sit in loco propriè, siue per se, siue per aliud.

Quantum ad tertium, aduerte quòd beatus Thome, vt patet in expositione text. xliij. declinat ad opinionem Themistij, qui tenet cœlum esse in loco per partes. Et summa opinionis Themistij stat in hoc, Themistius posuit totum cœlum aggregatum ex omnibus orbibus, esse in loco secundum partes, scilicet secundum orbés quos continet maximus orbis, sicut etiam verum est dicere de toto mundo, quòd est in loco per partes, prout pars superior continet inferiorem, & intelligo partes principales, vt quatuor elementa, & orbés cœlestes. Differunt tamen orbés inferiores, & suprema sphæra in hoc, quia omnis orbis inferior est in loco per se, quia continetur in superiori, ascendendo vsque ad supremum. Supremus autem quia non habet superius continens non est in loco per se, sed ratione partium intrinsecarum tantum, scilicet quæ sunt in concauo eius, quoniam tales partes mouentur circa concauum corporis, circa quod reuoluitur, quòd secundum philosophum est sphæra Saturni, ponit enim cœlum stellarum fixarum supremum esse. Ponit igitur Themistius vltimam sphæram locari per sphæram Saturni secundum partes concauas, ita quòd concauum Saturni est locus concaui octauæ sphærae, & quasi continens ac circundans illud. Nam si signaueris partes concauas octauæ sphærae, & diuiseris imaginariè similiter partes connexas Saturni, verum erit dicere, quòd octaua sphæra, quæ mouetur circa septimam, habet partes concauas succedentes sibi inuicem in motu, & correspondentes diuersimodè partibus connexas Saturni, vt facile est imaginari sumptis duobus circulis concentricis, quorum

rum vnus contineatur in altero, & moueatur superior circa inferiorem. & ratio quidem huius opinionis est, vt notat beatus Thom. in expositione. Quia corpori moto assignandus est locus, prout suo motu mutat locum, & quia mota motu recto secundum totum & secundum partes mutant locum, idèò debetur eis locus per se. nam secundum se tota relinquunt primum locum, & occupant nouum, mota autem motu sphærico, non secundum se tota mutant locum, quin semper stent in eodem loco propter immobilitatem polorum & centri, mutant autem locum ratione partium, vt patet, quoniam sibi inuicem succedunt, ergo sufficit corpori sphærico qualis est vltima sphæra esse in loco, non per se, sed secundum partes.

Sed contra hanc positionem arguunt Comment. & sequentes eum, inter quos est Iandunus in iij. phys. quaestione ix. & quoniam beatus Thom. concordat cum Themistio, idèò volo soluere rationes Ianduni.

Primo arguit contra illud, super quòd se fundat Themistius ex consequenti etiam beatus Thom. scilicet quòd idèò vltima sphæra non est in loco, secundum totum, sed secundum partes, quia non mouetur secundum totum, sed secundum partes. Contra hoc sic arguit: Totum non est aliud, quàm omnes partes. Ergo si vltima sphæra mouetur secundum omnes partes, mouetur secundum totum. Et confirmatur, quia hoc est contra philosophum in libro vj. in textu lxxvj. vbi vult, quòd tota sphæra suo motu licet non mutet locum secundum subiectum, mutat tamen secundum formam: partes autem sphærae mutant locum, & secundum subiectum, & secundum formam, ergo vltima sphæra, sicut & quodlibet sphæricum mutat locum secundum totum, & secundum partes, licet diuersimodè.

Ad hoc dicitur, quòd non fuit intentio Themistij, nec beati Thomæ negare, quòd si omnes partes sphærae mutant locum, quòd tota sphæra non mutet locum: implicat enim omnes partes alicuius totius solidi, moueri, & ipsum quietescere. Sed intendunt ponere differentiam inter corpus motum motu recto, & corpus motum motu sphærico. Nam licet vtrunque totum mutet locum, non tamè eodem modo, quoniam motum motu recto, ita mutat locum, quòd recedit secundum se totum, & secundum omnes partes à priori loco, & occupat nouum locum: motum autem sphæricè non recedit à priori loco, sed in eodem permanet, & mutat locum non subiecto, sed ratione. quòd qualiter intelligat, declarabitur

tur in libro sexto. Nam quod dicit Commentū formam, dicit bea. Tho. secundum rationem. Omnes autem partes sphaerae suo motu mutant locum, & subiecto & ratione, siue secundum formam ut dicit Commen. Ad argumētum ergo siue totum sit idem quod omnes partes, siue distinguatur, ut nos tenemus, concedo, quod si omnes partes sphaerae mutant locum, etiam ipsum totum, licet non eodem modo, ut dixi, & quando dicit Themistius, quod sphaera non mouetur secundum totum, secundum locum intendit non absolute, sed ut declarauit. & sic non est contra philosophum in sexto Physi. unde confirmatio nihil concludit.

Secundo sic arguit, si vltima sphaera non est in loco, nisi per partes suas intrinsecas, ergo non est in loco, secundum actum, sed tantum in potentia, quod est inconueniens, quia actu mouetur secundum locum, ergo oportet actu esse in loco. Consequencia autem patet, quia partes cōtinui existentes actu in continuo, non sunt actu in loco, ut vult philosophus in hoc quarto, in textu quadragesimo quarto. Constat autē, quod partes quātitatiuæ existentes in vltima sphaera, sunt continuæ, ergo sunt tantum in potentia in loco, & id expressē concedit philosophus in prædicto textu.

Ad hoc respondet bea. Thom. in hoc libro, in expositione, textu quadragesimo tertio, & cōcedit, quod partes vltimæ sphaerae eum sit quoddam continuum, sunt in loco in potentia, & non actu, quandiu sunt continuæ & indiuisæ abinuitē. Concedit similiter, quod vltima sphaera non est in loco actu, sed per partes, quæ sunt in loco in potentia, & quando dicit Iandunus hoc esse inconueniens bea. Tho. hoc negat, imò declarat id esse cōueniens, & dicit, necesse est enim ut gradatim ab vno immobili descēdatur ad diuersitatem, quæ est in mobilibus. Minor autem est variatio, quæ est secundum partes existentes in loco in potentia, quàm quæ est secundum totā existentiam in loco in actu, unde primus motus, qui est circularis, minus habet de difformitate, & plus retinet de vni-formitate propinquior existens substantiis immobilibus. Hæc bea. Tho. Quando autem probat Iandunus id esse inconueniens, quia actu mouetur secundum locum, ergo debet actu esse in loco, negatur consequētia, quia non est vera, nisi in moto motu recto, eod quod motu suo deserit totum locum præcedentem, & subintrat in locum nouum, ideò debuit esse actu in loco præcedenti, & actu recipi in loco nouo, hoc autem non contingit in motu sphaerico, ut patet. ideò consequencia non valet.

Sed aduerte, quod Iandunus instat, probans quod partes vltimæ

mæ sphaerae non sunt in loco in potentia Nam nunquam sunt diuisæ in actu abinuitem, & sic nunquam sunt in actu in loco, sed frustra est potentia, quæ nunquam reducitur ad actum, quia esset otiosa, quod esset maximum inconueniens, & præcipue in corpore tam mobili, qualis est vltima sphaera.

Et confirmatur hæc ratio: Partibus vltimæ sphaerae, aut est impossibile, aut possibile esse in loco. Si impossibile, ergo nec in potentia, nec non repugnanter sunt in loco, quia non stat potentia cum impossibili, si possibile, ponatur ergo in esse, quod sunt in loco, non debet accidere aliquod impossibile. Sed accideret, quia essent actu diuisæ, quod repugnat incorruptibilitati vltimæ sphaerae, ergo nullo modo proprie sunt in loco, nec potentia nec actu.

Ad hoc dicitur, quod si ratio Ianduni aliquid concluderet, ita concluderet contra philosophum, sicut contra bea. Tho. nam in textu quadragesimo quarto, cōcedit philosophus, quod quādo est continuū, eius partes, ut sunt in cōtinuo, sunt in potentia in loco. Cū igitur partes vltimæ sphaerae sint partes in cōtinuo, erunt in potentia in loco. Et cū arguit Iandunus, quod nunquam erunt actu diuisæ, nec actu in loco, concedo, ut sunt partes talis corporis, cui repugnat diuisio propter naturam incorruptibilitatis. Ipsi tamen non repugnat diuisio, ut corpus est, quoniam ut corpus continuū, & partes abinuitem diuidi possunt. Et cū arguit, quod illa potentia esset frustra, & otiosa, negatur. Illa enim potentia dicitur frustra, quæ non impedita nō exit in actum. Modò quod partibus vltimæ sphaerae non cōueniat diuisio actu & locari actu, non est ex parte ipsarum, quoniam ut sunt partes continui, non inconuenit, quod diuidantur, sed est ex parte formæ celestis, quæ reddit cælum incorruptibile. Vnde si materia vltimæ sphaerae informaretur forma rei corruptibilis, partes suæ possent actu diuidi, sicut partes aquæ, & alterius continui inferioris.

Ad confirmationem dico, quod est possibile in quantum sunt partes continui. & quando dicit, ponatur ergo in actu, quod sunt in loco, nō debet accidere aliquod impossibile, dico, quod ut sunt partes cōtinui, non potest accidere aliquid impossibile, si ponatur in actu in loco. & cū dicit, quod sequitur impossibile, scilicet quod essent actu diuisæ, quod repugnat incorruptibilitati vltimæ sphaerae. Dico, quod licet repugnet vltimæ sphaerae, in quantum est tale corpus, scilicet incorruptibile, non tamen in quantum est corpus & continuū. Et sic patet, quod Iandunus non concludit

contra viam nostram. Et aduerte, quòd ipsemet percepit hunc suum discursum non concludere contra nos. Vnde inquit, vtrum autem hæc ratio octario sit sufficiens ad remouendum illam positionem, scilicet bea. Tho. & Themistij, non determino.

Quantum ad quartum aduerte, quòd cõtra determinationem factam pro Themistio & bea. Tho. tria insurgunt dubia.

Primum est, si secundũ Them. octaua sphaera, quæ est vltima secundum philosophũ, est in loco per partes intrinsecas, in quatum mouetur circa septimam, Ergo septima est locus octauæ. Sed hæc fuit opinio Auẽpæ, quã reprobatur bea. Tho. Quomodo ergo stat bea. Tho. cum Themistio, si habet eundem sensum cum Auẽmpa.

Secundum est, Si secundũ Them. octaua sphaera est in loco per septimã, cum octaua non sit in septima, sed econuersõ, quomodo valet ratio bea. Tho. contra Commenta. qua probauit centrũ non esse locum octauæ sphaeræ, quoniam octaua non est in centro, sed econuersõ? Et cum centrum sit omnino extrinsecum, ideo nõ potest dici octauam esse in loco per centrum. Sic & ego arguam: Octaua sphaera nõ est in septima, sicut nec in centro, ergo non est in loco per septimam. Aliter ratio bea. Tho. nihil concludit contra Commentarorem.

Tertium est, quia bea. Thom. in opusculo de natura loci, tenet cum Auerroẽ, & videtur declinare à via Themistij, ergo sibi met contrarius est.

Ad primum dico, quòd Auẽmpa. vt possumus elicere ex Commenta. tria dicebat in loco vltimæ sphaeræ. Et contra duo prima procedunt rationes Commen. & bea. Tho. Primò, dicebat Auẽmpa. quòd vltimæ sphaeræ debetur locus essentialiter, & per se. Contra quod procedit prima ratio Commen. & bea. Tho. quæ consistit in hoc: Omne locatum essentialiter, & per se habet cõtinens exterius, quoniam de loco per se verificatur propriè diffinitio loci data à philosopho. Sed vltima sphaera, vt patet, non habet cõtinens exterius, ergo &c.

Secundò dicebat, quòd octaua sphaera secundum se totã locatur circa septimã, & sic erat in loco, secundum suum cõnexum, & concavum. Et cõtra hoc procedit ratio Commen. & bea. Tho. quæ stat in hoc, locus est æqualis locato. Sed octaua sphaera non est æqualis septimæ secundũ cõnexũ, sed tantũ secundũ cõcauũ, ergo octaua sphaera nõ secundũ se totã locatur, per se circa septimam.

Tertiò dicebat, quòd octaua sphaera ex quo secundum se totam locatur circa septimam, etiam locatur secundum concavum, quoniam

nam secundum omnes partes concavas, tangit omnes connexas septimæ, & circa eam voluitur. Et quantum ad hoc tertium non dissentit Themistius nec bea. Tho. ab Auẽmpa. Stat ergo Them. & bea. Tho. cũ Auẽpã. in tertio dicto, sed nõ in primo, & secundo.

Ad secundum dico quòd ratio bea. Tho. cõcludit contra Commentato. de centro, & non est eadem ratio de septima sphaera, quoniam centrum non tangit octauam sphaeram, nec terminat eam, nec æquatur ei. Sed septima bene tangit octauam, quoniam correspondent partes concavæ septimæ, partibus concavis octauæ, & est æqualis, secundum extensionem, & terminat, & potest dici circundans & firmans intrinsecum. Et propter has conditiones septima sphaera non dicitur omnino extrinseca ab octaua, sicut centrum. Et ideo bea. Tho. potuit rationabiliter tenere cum Themistio, & discordare ab Auerroẽ.

Ad tertium, Thomistæ cõmuniter dicunt illud opusculum non esse bea. Tho. ideo nõ admittunt, quòd illic dicitur: Tu autem admisso quòd illud opusculũ sit bea. Tho. pores sic respondere. Auerroẽ dicebat de localitate octauæ sphaeræ. Primò, quòd erat in loco, quia mouetur circa locum. Talis enim locus videtur sufficere corpori ad acquirendum nouũ locum, hoc autem competit corpori moto motu recto. Secundò dicebat, quòd locus circa quem mouetur, est centrum mundi. bea. Tho. in quarto Physic. & in illo opusculo nunquam cõcordat cum Cõmenta. in secundo dicto. Quod patet, quia in quarto Physic. arguit cõtra eum. Et in illo opusculo nunquam nominauit centrum, sed locum, circa quem. Concordat autem in primo dicto declarando quomodo diuersimodè debetur locus corpori moto motu recto, & corpori moto sphaerica, quoniam sphaerico sufficit locus circa quem, cum nõ moueatur à medio ad medium, sed circa medium. Hunc autem locum, circa quem Cõmenta. dicit esse centrum, Themist. autem quem sequitur bea. Thom. dicit esse septimam sphaeram. Et sic potes saluare quòd bea. Thom. non est sibi ipsi contrarius, nec est necesse dicere quòd se retractauit in illo opusculo, vt dicit Petrus Pompos. Nec cogaris negare illud opusculum, quin sit ad mentè bea. Thomæ. Hæc de præsentibus quæstio dicta sint.

QVAESTIO XV.

Si vnum elementum est locus naturalis alterius elementi.

Et propter hoc quidem terra in aqua, hæc verò in aere, hic

autem in æthere, æther uerò in cælo, cælum autem non amplius in alio. Textu XLVI.

IN hac quæstione aduerte, q̄ duplici de causa difficultas est. Pr̄mo, quia Cōmen. in lib. j. de cælo cōmen. xvij. & in hoc lib. iiii. phy. in cōmen. xlvj. tenet vn̄ elementū locari in alio. Et similiter b. Tho. Sed in tex. xlij. huius quarti uideretur philosophus dicere, q̄ mediū mūdi, id est centrū, est locus elem̄ti simpliciter grauis, & b. Tho. in expositione tex. xlij. dicit sic. Vtitur autē philosophus hoc modo loquēdi, quia terra quæ est simpliciter grauis, locus, est mediū. Hæc autē duo repugnant, q̄ locus terræ sit aqua, & sit medium; quoniam sicut vnus corporis simplicis est tantū vnus motus naturalis, vt probatur in j. de cælo, sic est tantū vnus locus naturalis, ad quem mouetur, vt ad suum conseruationem.

Secundò probatur ad sensum, quòd superficies concaua aquæ non est locus naturalis terræ. Nam locus naturalis inter alias conditiones datas à philosopho habet tres. Primò, si locatum est extra locum naturalem, non impeditum mouetur ad ipsum, vt illic conseruetur. Secundò, quando est in loco naturali quiescit in eo, & non mouetur ab eo, nisi uolenter. Tertiò, circumdat vndique locatum, aliter non diceretur continere, nec adæquari locato. Sed nulla istarum conditionum conuenit superficiei concauæ aquæ respectu terræ. Nam ad sensum patet, quòd terra non mouetur ad illam superficiem, sed ad mediū; nec si est in illa superficie, ibi naturaliter quiescit, imò remoto impedimento, & factò foramine tantū descenderet quantum poterit, nec circumdat vndique, aliter tota terrā esset submersa aquis. His igitur rationibus uideretur non posse saluari quòd dicit philosophus: Et propter hoc quidem terra in aqua &c.

Vt igitur scias, quomodo aqua est locus terræ, secundum superficiem concauam, & etiam quomodo mediū, id est centrū est locus eiusdem, sic procedendum est. Primo, ponitur distinctio de loco naturali. Secundò, aliquæ cōclusiones responsiuæ. Tertiò, soluentur argumenta præmissa.

Quantum ad primū aduerte, q̄ locus naturalis in doctrina philosophi consuevit sumi duobus modis. Primo, pro eo quòd licet non contineat nec circumdat locatū; tamen est ratio locatiua, id est ab eo habet, q̄ naturaliter locetur in tali vel tali continēte, & solet dici locus quo, siue locus originatiuè, quoniam eo posito, locabitur naturaliter locatū in suo continēte naturali, & eo

rem

remoto nō locabitur. Secundo, pro eo, quòd secundū superficiem concauam naturaliter continet, & conseruat locatū. Et habet illas conditiones, quas supra assignauimus de mente philosophi communiter attributas loco naturali.

Locus naturalis sumptus primo modo, conuenit centro mundi, quoniam est ratio locatiua vnus elementi in alio. Nam quia centrum aquæ est idem cum centro mundi; idē terra naturaliter continetur in superficie concauæ aquæ, & quia centrum aeris est idem cum centro mundi, idē superficies concaua aeris est naturaliter continētia elementi aquæ, & sic ascēde vsque ad concauam Lūnæ. Quòd si centrum aquæ esset aliud à centro mundi, iam non locaretur terra naturaliter in superficie concaua aquæ. Et ratio quidem eorum, quæ nunc diximus, sumitur ex doctrina philosophi in ij. cæli in tex. c. vbi agit de motu terræ ad mediū mundi, & de eius naturali quiete in eodem.

Locus autem naturalis secūdo modo sumptus conuenit superficiei vnus elementi ambientis aliud. Sed aduerte, q̄ talis superficies non est locus naturalis per seipsam præcisè, sed vt est in tali situ, vel distantia ab orbe cœlesti, à quo fluit virtus conseruatiua locati. Nam vt diximus supra, superficies vt superficies, nō habet nisi ambire locatum. Quòd autem conseruetur, est ex virtute influxa à cælo in locante, vt dicemus infra.

Stantibus præmissis, respondeo ad quæsitum per tres conclusiones:

Prima est, Centrum mundi est locus naturalis, primo modo sumptus, quo quodlibet elementum naturaliter locatur in suo continēte naturali, puta terra in aqua, aqua in aère &c. Non autem est locus naturalis secundo modo sumptus. Prima pars probatur sic, per illud quo stante seruiatur eadem distantia & ordo situs ad orbem, vt ad vniuersale locans, naturaliter locatur quodlibet elementum in suo continēte naturali. Sed centrū est illud, quo stante &c. Nam in corpore rotundo determinata distantia sumitur à centro ex diffinitione circuli: omnia autem elementa sunt figuræ rotundæ, vt aliàs probatum: ergo à centro sumitur ratio locatiua vnus elementi in alio; & sic est locus naturalis primo modo sumptus. Secunda autem pars sic probatur, quia locus naturalis secundo modo sumptus, est continēns & circumdans; & adæquatus locato, & conseruatiuus. Sed istæ conditiones non conueniunt centro, cum sit indiuisibile, ergo &c. Et si dicas, quòd ex quo centrū est indiuisibile, non conuenit ei ratio loci, de

cuius ratione est continere locatū. Responſio, Ratio loci nō propriè conuenit, niſi continenti, & non ei quod eſt ratio locatiua. Ad hoc autē quod cētrum ſit ratio locatiua, ſufficit quōd ſit illud, à quo ſumitur origo locandi. hoc autem poteſt eſſe indiuiſibile, quoniam ab eo ſumitur determinata diſtantia &c.

Secunda cōcluſio eſt, Superficiē cōcaua aquæ præciſè ſumpta, nō eſt locus naturalis ſecūdo modo ſumptus ipſius terræ. Idē dico de ſuperficiē cōcaua aëris reſpectu aquæ, & ignis reſpectu aëris. Sed eſt ipſa ſuperficiē in tali ſitu, & diſtantia ab orbe. Prima pars ſic probatur. Ille eſt locus naturalis ſecundo modo ſumptus, ad quē naturaliter non impeditū locatum mouetur, & illic quieſcit, & ab eo non recedit, niſi ex violentia, nā iſtæ ſunt conditiones cōtinentis naturalis, vt ſuprà docuimus. Sed terra exiſtens in ſuperficiē aquæ cōcaua, non mouetur non impedita ad eandem ſuperficiē abſolutè ſumptam: aliter etiam ſi aqua eſſet in ſphæra ignis, terra moueretur ad diſtā ſuperficiē, & ibi quieſceret, &c. quod repugnat grauitati terræ, & hæc uideretur eſſe intentio Commenta. qui dixit ſuprà, quōd graue quærit hunc finem, ſcilicet locum deorſum, ſecundum quod eſt medium totius, & nō ſecundum quod eſt finis aquæ, & ſi non eſſet ira, tunc terra moueretur ad aquam, vbicunq; fuerit finis eius, id eſt ſuperficiē cōcaua aquæ, ſicut ferrum mouetur ad magnetem vbicunq; fuerit, ſed hoc non ſentitur de aqua.

Secunda autē pars ſic probatur, Locus naturalis cōtinentis & circumſcribens locatū, nō ſolū eſt vltimū cōtinentis, ſed habet cōſeruare locatū, hanc autē virtutem cōſeruatiuam habet aqua reſpectu terræ, vt dicemus in quæſt. ſeq. nō præciſè ex ſua ſuperficiē cōcaua, ſed ex tali ſitu ſiue diſtantia ad orbem. Quare &c.

Tertia cōcluſio eſt. Licet omnia elemēta ſint in locis ſuis naturalibus per centrum, vt per illud à quo ſumitur ratio locatiua, & per ſuperficiē cōcaua ſui propriij cōtinentis: tamē elemēta grauiora ſunt magis in locis ſuis naturalibus per centrū, quā per ſuperficiē propriij cōtinentis: elemēta autē leuia eōuerſo. prima pars probatur, quoniā aqua & terra ideo quieſcunt in ſuis locis naturalibus, & cōcernantur, quia centrum earum eſt idem cum centro mundi: & ſi nō eſſet idem, nō quieſcerent, vt declaratur in ij. cæli. Ergo magis locantur naturaliter ratione centri, quā ratione ſuperficiē propriij cōtinentis. Nam ſuperficiē illa non locat naturaliter niſi in reſpectu ad centrum. Secunda pars probatur, quia ignis licet habeat centrum idem cum centro mundi, nō quieſcit,

niſi

niſi pertingat ad ſuperficiē cōcaua orbis Lūnæ. ſimiliter aër non quieſcit, niſi pertingat & applicetur, & circumſcribatur ſuperficiē cōcaua ſphære ignis. ergo ſignum eſt quōd elemēta leuia magis locantur ſuperficiē propriij cōtinentis, quā centro, ex hoc tamen non infringitur quin centrum ſit ratio & origo localaris ſuæ, vt dictum eſt in prima concluſione.

Nunc ſuperest ſoluere obiectiones præpoſitas in principio quæſiti.

Ad primam dicitur, quōd philoſophus & Commen. & b. Tho. in lib. de cælo. & in hoc iiii. lib. in commento. xlvj. loquuntur de loco naturali ſecundo modo ſumpto. In tex. autem & Commento xliij. loquuntur de loco naturali primo modo ſumpto. Non eſt autem inconueniens eidem elemēto aſſignare pro loco naturali centrum, vt rationem, & originem locandi, & ſuperficiē propriij cōtinentis, vt locantem.

Ad ſecundam dico, quod concludit pro tertia concluſione, ſcilicet quod elemētum graue magis eſt in loco ſuo naturali per centrum, quā per ſuperficiē propriij cōtinentis, eō quod mouetur deorſum, & quieſcit illic: cū hoc tamen ſtat, quod etiam eſt in loco naturali per ſuperficiē cōcaua cōtinentis, ſed non præciſè, vt dictum eſt ſuprà. Quando ergo arguitur, quōd locus naturalis inter alias conditiones &c. Dico, quōd illæ conditiones conueniunt loco naturali ſumpto primo & ſecundo modo ſimul: ſed non, ſi ſumatur ſecundo modo præciſè, & præcipuè, quo ad primam & ſecundam conditionem, & maxime in elemēto graui. Tertia autem conditio non obſtat, quia quōd aqua non circundet vnde quæque terram, non eſt per ſe, ſed per accidens, quia ad vitam animantium ſeruandam, quæ non viuunt in aqua: ſufficit autem, quōd aqua ex natura ſua eſt apta circumſcribere terram, & vt ſic eſt locus naturalis cōtinentis terram. Sic pro nunc dicendum occurrit. Vtrum autem ſit naturale aquæ, circuire terram ad modum zonæ, vel totam comprehendere, vt pila, vel vt vas rotundum continet aquam, eſt alterius negotij. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

QVÆSTIO XVI.

Si vnum elemētum vt locatur in alio, puta aër in igne, patitur ab eo, & e conuerſo.

Et ſimul apta nata impaſſibilia ſunt.

Textu XLV.III.

In hac questione aduerte, quod difficultas stat in hoc, Cum elementum locans sit contrarium locato, saltem in vna qualitate, vt pater de igne locante aërem, qui contrariatur in siccitate, & aëre locante aquam in caliditate, & aqua locante terram in humilitate, necesse est, quando proximantur & se tangunt, agant & patiantur adinuicem. Hæc est enim natura rerum habentium contrarias qualitates. Præterea, cum omnis alteratio sit via ad corruptionem, & corruptio opponatur salutis, videtur esse impossibile, quod vnum elementum sit locus naturalis alterius elementi, quoniam vt dictum est supra, locus naturalis est conseruatiuus locati, aliter non moueretur ad ipsum. Si ergo vnum elementum est corruptiuum alterius, locati in eo, non erit locus naturalis, sed violentus.

Vt igitur præsens quaesitum resoluamus, sic procedendum est. Primo, ponetur distinctio. Secundo, duæ cōclusiones responsiuae. Tercio, pertractabitur dubium, quod vertitur in hoc proposito, inter bea. Tho. & Aegidium.

Quantum ad primum aduerte, quod elementum locatiuum alterius dupliciter considerari potest. Primo, secundum quod est contrarium elemento locato in qualitate, puta quia locans est humidum, & locatum est siccum, quomodo aqua cōtrariatur terræ. Secundo, secundum quod est vniogeneum, & habet quandam proximitatem secundū naturam cum elemēto locato. Nam sicut est proximitas situs inter ea, sic est proximitas naturæ, ordo enim situs in partibus correspondet ordini naturæ. Vnde videmus in elementis, quæ proxima sunt secundum situm, vt ignis, & aër: aër & aqua: aqua & terra, esse symbola. Quæ autē non proxima sunt, vt ignis & aqua: aër & terra, sunt non symbolica, & quidem quod inter duo elementa, quorum vnum est locans, & alterum est locatum, sit vniogeneitas naturæ, declarat Commen. in commē. xlvij. ex eo, quod omne quod mouetur ad aliquid, naturaliter est vniogeneum cum eo, aliter nō magis moueretur ad hoc, quā ad illud. Cum igitur videamus aquam naturaliter moueri ad superficiem concauam aëris, & aërem ad concuum ignis, & ignem ad concuum orbis Lunæ, necesse est, vt inquit Commen. quod vltimum continentis conueniat cum remota, & in eo locata.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio, Elementum locans vt habet qualitatem contrariam qualitati elemēti locati, agit alterando locatum, & reparitur. Probatur: Contraria adinuicem approximata agunt, & patiuntur adinuicem. hæc est enim natura

natura contrariorum, vt ad sensum videmus. Sed elementum locans, puta ignis, habet qualitatem contrariā aëri locato: quoniam ignis est siccus & aër humidus, ergo &c.

Secunda conclusio: Elementum locans, prout est vniogeneum locato, secundum superficiē concuam, non agit in locatum nec reparitur, sed conseruat ipsum eo modo, quo cōseruabile est. Probatur, simile vt simile, non agit in suum simile, quoniam omnis actio naturalis est inter contraria: ergo vt sic inter dissimilia. Sed elementum locans prout est vniogeneū, & proximū secundum naturam elemēto locato, est ei simile. Nam dicit Commen. in fine commen. xlvij. Similitudo inter ea est vniogeneitas, ergo &c.

Cum igitur vnum elementum locetur in alio propter vniogeneitatem, & non propter qualitatem contrariam, constat quod elementum vt locus, & elementum vt locatum sunt impassibilia. Cum hoc tamen stat, quod vt se tangunt tactu, non solum quantitatiuo, sed Physico, id est, secundum qualitates actiuas, & passiuas, agunt & patiuntur adinuicem, & vnum generatur ex alio, & ex eis mistum, vt pertractatur in secundo libro, de generatione. & ideo bene dixit Philosophus in rex. xlvij.

Quæ verò tanguntur, actiua & passiuas sunt adinuicem, vbi Commen. inquit: Cum res vniogeneas fuerint cōtinuæ, non agunt in se adinuicem, & cum fuerint contiguæ, agunt in se adinuicem, scilicet propter qualitates contrarias.

Quantum ad tertium, aduerte, quod dubium est in quo consistat illa vniogeneitas & conuenientia inter elementum locans, & elementum locatum, per quam saluatur elementum locatum, & per quam elementum, vt est locus, & elementum, vt est locatum sunt impassibilia.

Tu igitur aduerte, quod b. Tho. in expositione rex. xlix. in fine attribuit hoc formis substantialibus elementorum, quas habent ex influentia corporis cœlestis. Nam sic inquit: Considerandum tamen est, quod Philosophus hinc loquitur de corporibus simplicibus secundum formas substantiales, quas habent ex influentia corporis cœlestis, quod est primus locus, & dans virtutem locatiuum omnibus aliis corporibus. Secundum autem qualitates actiuas, & passiuas est contrarietas inter elementa, & vnum est corruptiuum alterius. Hæc bea. Tho.

Aegidius autē in iij. Physi. post expositionē rex. xlvij. mouens dubium, quomodo sit verū, quod locatū non paritur à loco, recitat sententiā b. Tho. licet non nominet eum, & arguit quod vniū natura

mentum nõ potest dici locus alterius propter formas substantiales, secundum quas nõ est alteratio inter ea, vt videtur dicere b. Tho.

Primò sic arguit, Cùm formæ accidentales sint quasi quædam organa formarũ substantialiũ, licet immediata ratio alterandi sit forma accidentalis, vt atquea qualitas actiua vel passiua: principalis tamen ratio alterationis est ipsa natura rei, ergo non solum secundũ qualitates actiuas & passiuas sumitur ratio alterandi, & transmutandi in elementis, sed etiã secundũ formas substantiales. Et sic ratio impossibilitatis vnus elemẽti ab altero inquantũ est locus eius naturalis, non potest sumi à formis substantialibus.

Secundò sic, Si vnum elementum dicitur locus alterius propter formam substantialem, secundum quam non est transmutatio, quodlibet elementum potest dici locus cuiuslibet elementi: quia secundum hanc hypothesim, nullum elementum transmutatur ab alio elemento secundum formam substantialem. Si ergo vnum elementum est in alio naturaliter, tanquam in loco, quia non patitur ab eo, quodlibet poterit esse in quolibet, cũ secundum hunc modum, nullum elementorum patitur ab alio.

Tertiò sic, Naturalis non abstrahit à transmutatione, nec à motu, nec à materia sensibili. Cùm ergo quodlibet sit sensibile per qualitatem, cõsideratio naturalis semper cõiuncta erit qualitibus sensibilibus. Velle ergo cõsiderare de loco præter huiusmodi qualitates, nõ est cõsiderare de ipso naturale, sed est abstrahere quantum à quali, quod nõ pertinet ad naturale, sed ad mathematicum.

Et postquã arguit contra positionem bea. Tho. declarans intentionem suam, dicit, quod vnum elementum est locus alterius, quia conuenit in aliqua qualitate, & saluatur elementũ locatum in eo: quia per talem qualitatem est proximũ & conueniens elemento locante. Et sic credit saluare impossibilitatem inter locum & locatum hac distinctione, elementum locans dupliciter consideratur. Primò, quo ad qualitatem, qua disconuenit cum elemento locato, & sic non est locus eius naturalis, quoniam vt sic est corruptiuum eius. Secundò, quo ad qualitatem qua conuenit cum locato, & per eam est locus, & conseruat locatum, & non est actio transmutatiua per talem qualitatem inter locum & locatum, & propter talem qualitatem dicit philosophus locum & locatum esse impassibilia. Cum hoc tamen fiat quod sunt passiuã & actiua propter qualitatem contrariam. Et sic tenet Aegidius, quod non alia ratione vnum elementum est locus alterius, nisi quia conueniunt in vna qualitate elementari, quæ dicitur symbola, puta aqua

aqua & terra in frigiditate, & ignis cum aere in caliditate.

Sed contrã, cùm illa qualitas symbola in aliquo elemento locante sit intensissima, & in elemento locato sit remissa, puta calor in igne, est in summo, & in aere est remissus, non est sufficiens conseruatiua locati, nec potest impedire, quin agat in locatum, nam forma intensa & remissa non faciunt ea, in quibus sunt ita, similia, quin vnum agat in aliud. Videmus enim ad sensum, minus calidum pati à magis calido, ergo per solam qualitatem symbolam non potest saluari impassibilitas inter locum & locatum. Præterea, ex sola qualitate symbola non potest saluari virtus generatiua, quam videmus in loco naturali super locatum. Et ideo teneo, quod sententia bea. Tho. est verior, & optimè saluat impassibilitatem, quam ponit philosophus inter elementum locans & elementum locatum, quam non penetravit Aegidius: respexit enim ad nuda verba bea. Tho. & non ad sensum.

Tu igitur aduerte, quod non fuit intentio bea. Thomæ dicere, quod elementum est locans propter formam suam substantialem præcisè. Nam clarum est in doctrina sua, formam substantialem non esse immediatum principium alicuius actionis, sed per qualitates. Vnde ponit hac de causa potentias distinguere realiter ab essentia animæ. Cùm igitur elementum locans aliud naturaliter nõ solum habeat circumscribere per superficiem concavam, sed etiam conseruare, & attrahere vt finis, necesse est, vt habeat aliquam qualitatem vltra formam substantialem, qua sit seruatiuum & attractiuum locati. Ad hoc autem non sufficit qualitas elementaris symbola, vt dictum est: ergo necesse est, vt ex influenza cœli, tanquam ex primo & vniuersali locante recipiat virtutem conseruatiuam elementi locati: ita quod licet per qualitatem elementarem contrarietur: tamen per illam sibi influxam non agit alterando, sed conseruat. Et hæc fuit intentio beati Thomæ. Vnde quando dicit, quod philosophus hic loquitur de corporibus simplicibus, quo ad formas substantiales, quas habent ex influenza corporis cœlestis, intendit de formis substantialibus non adiunctis qualitibus alternatiuis. Nam vt sic sunt actiua & passiuã adinuicem, sed adiuncta illa qualitate influxa, quoniam vt sic non agit alterando elementum locans in locatum, sed conseruat. Et ex his habes, quod forma substantialis elementi locantis, vt ab ea fuit qualitas alteratiua, est primum principium alterandi elementum locatum, Vt autem est coniuncta virtuti influxæ, est principium conseruandi.

Hinc

Hinc patet, quod obiectiones Aegidij non concludunt contra viam nostram, quoniam credit quod bea. Tho. intendat de forma substantiali præcisè sumpta, in quo sensu obiectiones cōcludunt, & non aliter, idè non est opus eas aliter soluere. Hæc de præsen- ti quæstio dicta sunt, in quo terminantur quæstia principalia in capitulo de loco.

Q V A E S T I O X V I I .

Si daretur motus in vacuo, an esset in instanti, vel in tempore.

Amplius autem ex his manifestum est textu

lxxj. usq; ad textum lxxv.

IN hac quæstione antequàm ad decisionem deueniam, aduerte, quod philosophus in hoc loco intendit destruere vacuum de- struendo viam ex causis, propter quas antiqui ponebant vacuum. Vna autem ex causis erat, vt graua, & leuia mouerentur localiter. Arbitrabantur enim ea non posse moueri in spatio pleno: philo- sophus verò intendit hîc manifestare, quod sequitur oppositum scilicet quod non mouerentur, eò quod si mouerentur in vacuo, mouerentur in instanti. Sed motus nō potest esse in instanti, quo- niam de ratione motus, est successio, vt probabitur in lib. vj. phy. Ergo si ponitur spatium vacuum, aufertur motus localis gra- uium & leuium.

Quæritur ergo, si hæc consequentia philosophi scilicet si dare- tur motus in vacuo, motus esset in instanti, sit absolutè vera, ante neat solum ex aliquo posito, & concesso ab antiquis, puta quod successio, & tarditas, & velocitas motus proueniant præcisè ex parte medij pleni, ita quod remota plenitudine medij, hæc non inessent motui.

Et quoniam præsens quæsitum habet solennes opinioniones op- positas, idè est difficilis. Reducuntur autè hæ opinioniones ad duas sectas. Prima est Commenta. & sequentium eum, sicut est via Al- berti in iij. phys. trac. ij. cap. vij. & Burlei, & Ianduni, & Alberti de Saxonia. Omnes isti tenent cum Commen. quod consequentia philosophi est absolutè vera. Secunda via est Auempacæ, & Aui- cen- quos bea. Tho. in iij. phys. in expositione text. lxxiiij. videtur sequi, & Scotus in ij. sent. dist. ij. quæstio. ix. respondens ad argu- menta, & Gratiadeus in quæstionibus ordinariis super iij. phys. Omnes isti tenent, quod nō est vera absolutè: sed tenet ex aliquo da- to, & cōcesso ab antiquis. p quod philosophus cōcludit cōtra eos.

Vt

Vt igitur habeas resolutionem huius quæstii in via nostra, duo principaliter agenda sunt. Primò, habemus manifestare & firma- re viam nostram. Secundò, soluemus principales rationes eorum, qui tenent viam Commen. In ultimo autem quæstii, declarabi- mus breuiter, gratia disputationis, quomodo tam via Comment. quàm beat. Tho. est sustentabilis.

Quantum ad primum principale, vt habeas mentem Thomi- sticam, præmittuntur duo, deinde conclusio decisiva.

Primò præmittitur, quod in rei veritate totalis causa successio- nis in motu locali, non est sola plenitudo spatij. & probatur. Quæ sunt de ratione formali alicuius, conueniunt ei ex sua natura, & non per aliquod extrinsecum, quoniã prædicata formalia & quid- ditatiua conueniunt rei in primo modo per se. Sed continuitas & successio vt probatur in lib. vj. phys. sunt de ratione formali ip- sius motus. Ergo conueniunt motui ex natura motus, & non præ- cisè ex plenitudine spatij, quod est quoddam extrinsecum à mo- tu. Ergo siue ponatur plenitudo spatij, siue vacuitas, hæc cōditio- nalis erit vera, si datur motus, datur cōtinuitas & successio, & per consequens datur de necessitate motus in tempore, & non in in- stanti: quoniam nullum continuum successiuum est mensurabile in instanti, sed tempore: vt declarabitur in lib. v. phys.

Et aduerte, quod hæc ratio sumpta ex essentiali ratione motus adeò stringit, quod Albertus in iij. phys. in trac. ij. in cap. vij. co- actus est dicere motum, qui fingitur in spatio vacuo, & in instanti, non esse verè motum, sed esse finem cuiusdam mutationis, quæ sit in instanti, sicut illuminatio instantanea. Hæc Albertus. Ex quo sequitur, quod si motus esset in vacuo, & esset verè motus secundū Alber. sequentem viam Comment. esset in tempore, & non in in- stanti. Quod ergo motus sit successiuus, & fiat de necessitate in tempore, non est præcisè causa plenitudo spatij, sed ipsa natura motus sic exigit.

Sed contra prædicta videtur esse ratio philosophi in textu, qui sic argumentatur: Proportio motuum in velocitate est sicut pro- portio mediour in subtilitate &c. ergo videtur velle philosophus, quod omnis determinata velocitas motus sit ex plenitudine me- dij, diuersitas autem velocitatis sit ex diuersitate subtilitatis, & densitatis medij pleni. Ergo remota plenitudine medij, erit inde- terminata & infinita velocitas, & per consequens motus in vacuo erit in instanti.

Ad hoc dicitur ad mentem bea. Tho. & Scoti & sequentiū eos, quod

quod ratio philosophi non cōcludit absolute. Sed cōtra antiquos, eō quod ponebant totalem causam successions in motu esse ex plenitudine mediij. Quod non est verum, vt nunc declarabitur.

Secundō pramittitur, quod sola quantitas dimensua spatij erit remota omni eius plenitudine, & remota omni resistētia per qualitatem contrariam inter motorem & mobile, est causa, quod successio sit in motu, & de necessitate fiat in tempore. Quod sic declaro, in mobili ex sola quantitate spatij etiam vacui, est semper aliqua dispositio opposita dispositioni inducēdā motore in suo mobili per motum localem, ergo ex sola quantitate spatij etiam vacui, si motus fieret in eo, fieret in tempore. Contrā patet, quoniam dispositiones oppositæ non se comparitūtur simul in eodem, pro eodem instanti. Antecedens autem probatur, quoniam mobile mouendum super spatium, quantum est in vbi opposito, ad vbi acquirendum, se habent enim vt terminus à quo, & terminus ad quem. Ergo sunt opposita, vt declaratum est in j. libr. Sed hæc duo vbi sunt, vt dispositiones oppositæ comparatæ ad ipsum mobile, quibus mobile resistit suo mouenti, ergo in mobili ex sola quantitate spatij etiam vacui &c. Quod autem illa duo vbi sint, vt dispositiones oppositæ probatur. Sicut se habent duæ qualitates oppositæ in alteratione, sic duo opposita vbi in motu locali, quoniam sicut alteratio est inter oppositas qualitates, sic motus localis inter opposita vbi. Sed qualitates oppositæ dicuntur dispositiones oppositæ, eō quod vna existens in alterabili, prohibet ne alterans statim & instātanē transferat alterabile ad oppositam. Sed necesse est, vt transferat in tempore, ergo proportionaliter duo vbi opposita, dici possunt duæ dispositiones oppositæ, eō quod vnum vbi existens in mobili mouendo, prohibet ne mouens instātanē, transferat mobile ad alterum vbi acquirendum per motum. Propter quod sequitur, quod motus localis etiam ex sola quantitate spatij erit successius, cum non possit idem mobile esse simul in oppositis, vbi pro eodem instanti, sicut nō potest idem subiectum esse simul pro eodem instāti sub duabus qualitatibus contrariis, & maxime pro gradibus intensis.

Et aduerte, quod hæc ratio ad eō stringit Albertum, vbi supra, quod concedit, si lapis descenderet in vacuo, quod in eodem instanti siue momento esset in vbi superiori, & in vbi inferiori. Sed non secundum idem, quoniam in eodem instanti, vt est finis præteriti, erit in vbi superiori: & vt est principium futuri, erit in vbi inferiori. Sed hæc responsio non euadit, quin duo opposita vbi,

quæ

quæ sunt distincta realiter, fiat in eodem mobili pro eodem instanti reali. Nam consideratio instantis vt est finis præteriti, & principium futuri, facit solam distinctionem formalem, siue rationis. Sed distinctio rationis non sufficit ad hoc, quod duo opposita positiua (vt præferem me ab oppositione contradictoria) se compatiantur simul in eodem.

Et ideo Iandu. vt effugeret hoc inconueniens, dicit duo. Primò, concedit, quod in eodem instanti sequeretur mobile esse sursum & deorsum, & quoniam hoc est impossibile, dicit esse impossibile. quod in vacuo fiat motus, quoniam ex possibili non sequitur impossibile.

Sed hæc responsio non valet, quoniam dato, quod esset impossibile realiter loquendo, motum esse in vacuo non tamen est impossibile secundum imaginationem, & secundum intellectum, cum vacuum sit spatium quantum imaginariū, & ex sua extensione motus potest habere successione, vt dictum est supra. Idē autem mobile pro eodem instāti esse sursum, & deorsum, est impossibile, & secundum rem, & secundum imaginationem, & secundum intellectum, quoniam contradictoria simul essent in eodem scilicet esse sursum, & non esse sursum, quod non est imaginabile, nec intelligibile.

Et ideo Iandu. dicit secundò, quod si motus esset in vacuo, non esset oppositio situū, eō quod nulla differētia esset inter partes vacui.

Sed & hæc responsio non valet, quoniam non est dabile realiter spatium nec imaginabile, nisi vt extensum. De ratione enim spatij est extensio, vt patet ex terminis. Si ergo datur spatij vacuum saltem imaginariē, datur extensio imaginaria, si extensio, ergo distantia extremorum, implicat enim dari extensionem imaginariam, & non dari distantiam extremorum. Si distantia extremorum, ergo oppositio situū, quā non potest imaginari talis distantia, nisi cū imaginatione differētiarū localium, puta quod vñū extremū sit sursum, & alterū deorsum, ergo siue deē vacuū spatium reale, siue imaginariū, necesse est dari oppositionē situum, eo modo, quo datur vacuum, aliter negabis vacuum esse spatij, quod est stultum.

Suessa autem fortē videns vim rationis factæ, quam dicit esse factam à cucularis. i. à bea. Tho. & à Scoto, cupiens euadere, dicit quod in alio instanti, si mobile moueretur in vacuo esset in vno vbi, & in alio in vbi opposito: sed non in aliquo instanti determinato nec signabili. Et quoniam aduertit ex hoc sequi, quod si motus fieret, in vacuo fieret in tempore, quā inter duo instātia mediæ tempus

tempus, ideo concessit hoc, & dixit non fuisse de mente Commentatorum, quod idem sit, motus fieri in non tempore, & fieri in instanti, quoniam non tempus sumitur pro breuissimo tempore, & non pro instanti.

Sed hec est fuga. Quoniam omnes expositores sumunt non tempus pro instanti, & praterea, quantumcumque sit tempus breue, tamen determinatam proportionem habet ad quodcumque; fuitum tempus. Ergo si motus in vacuo fieret in tempore, etiam breuissimo, esset proportionalis motui facti in pleno, quod tamen philosophus & Commentator negat.

Burleus autem nesciuit aliter respondere rationi factae, nisi quod si vacuum resisteret priuatiue ex impossibilitate terminorum, qui imaginatur in spatio vacuo, sequeretur motum in vacuo fieri successiue, & in tempore, quod tamen philosophus & Commentator negat.

Sed nos hanc consequentiam concedimus, & dicimus rationem philosophi non concludere absolute sed contra antiquos ponentes totalem causam successiouis in motu prouenire ex plenitudine medij. Patet ergo, quod nullus praedictorum potest ex responsionibus adductis effugere suprapositam rationem, quae est ad mentem beat. Thom. & Scoti.

Praemissis his duobus, ponitur haec conclusio responsiua quaeriti, Si graue moueretur in vacuo, moueretur in tempore, & non in instanti. Hanc probo duobus praesuppositis.

Primum est, Sicut in spatio reali pleno dantur duo extrema realia, scilicet sursum & deorsum, vel duae aliae differentiae locales oppositae, ita in spatio vacuo imaginato dantur duo extrema imaginata opposita, probatur similitudo. Quoniam sicut se habet spatium reale ad extrema realia, ita spatium imaginatum ad extrema imaginata, utrunque enim ut apprehenditur, extensum habet extrema sibi proportionata.

Secundum est, Omne quod mouetur de extremo ad extremum, prius peruenit ad medium. Hoc est philosophi in vi. lib. Physic. Sed dices id esse verum, quando spatium habes extrema, habet etiam medium, non autem est necesse inter quaelibet duo extrema dari medium.

Sed contra, in omni continuo reali vel imaginario, si dantur extrema, datur medium, aliter non apprehenderetur, ut continuum. Sed hic iam loquimur de continuo imaginario, quale ponitur spatium vacuum. Ergo si in eo conceduntur extrema imaginaria, necesse est concedere medium imaginarium. Suppositis his, arguo ad conclusionem, arguendo semper conditionaliter.

Si lapis descenderet in vacuo, in illo instanti, in quo esset in extremo

extremo sursum imaginato, non esset in medio, nec in eodem instanti esset in altero extremo, scilicet deorsum imaginato, quia prius imaginarie attingit medium, ergo in vno instanti attingit medium, & in alio attingit extremum. Ergo talis motus de necessitate esset in tempore, quia inter duo instantia semper cadit medium tempus.

Huc rationi omnes Commentatorum nesciunt aliter respondere, nisi quod dicunt quod in rei veritate in spatio vacuo non est sursum nec medium, nec deorsum, ideo dicunt, quod si lapis moueretur in vacuo, non prius attingeret medium, quia non datur medium in vacuo, sic responderet Albertus, & Burleus.

Sed haec responsio, licet neget, & bene, sursum & medium, & deorsum esse in vacuo, ut sunt reales differentiae loci naturalis, propter variam virtutem conseruatiuam locati, tamen non est intelligibile quod spatium vacuum apprehendatur, ut extensum & dimensionatum imaginarie, quin apprehendantur imaginarie duo extrema & medium: ex quibus sic arguitur, Si lapis moueretur in spatio dimensionato continuo secundum imaginationem, prius attingeret medium, quam extremum, loquendo de medio imaginario, & non reali. Sed si aliquid moueretur in vacuo, moueretur in spatio dimensionato continuo secundum imaginationem: ergo si aliquid pura lapis moueretur in vacuo, prius attingeret medium imaginarium, quam extremum, ergo de necessitate moueretur in tempore, & non in instanti.

Alias rationes dimitto, quoniam ferè omnes procedunt sicut ista, supponendo, quod in spatio vacuo admittantur saltem imaginarie opposita extrema, & medium.

Quantum ad secundum, aduerte, quod omnes Commentatorum insurgunt contra hanc determinationem factam, & conantur probare, quod si motus fieret in vacuo, absolute fieri in instanti. Sua autem argumenta fortiora sunt haec.

Primum est ratio philosophi, sic enim arguit, qualis est proportio medij ad medium: in subtilitate, &c. talis est &c. Vide quomodo format eam beat. Thom.

Ad hoc patet, quid dicendum sit ex praedictis. Nam secundum beat. Tho. & Scotum, propositio maior non est absolute vera, Nec tenet, nisi ex suppositione facta ab antiquis, qui credebant praesentiam & totalem causam successiouis, & resistentiam in motu prouenire ex plenitudine medij, quod non est verum, ut declarauimus supra.

Secundum est ratio Commentatorum. Qui arguens contra Auempam

dicit, quòd tempus in motu requiritur, vel propter resistentiam mobilis, quando, scilicet motor distinguitur à mobili, & mobile est in aliquo, vbi & motor appetit ipsum transferre ad oppositum, sicut contingit in cælo. Nam intelligentia Ideò mouet solem ab oriente in occidente in tempore, quia oriens & occidentes sunt vbi opposita, quæ non possunt inesse soli pro eodem instanti, vel propter impedimentum & resistentiam medij pleni, sicut patet, quando mouetur nauis in aqua, vel propter vtrunque, vt est in rebus animatis. Sed in motu grauium, non est resistentia mobilis ad motorem, quoniam motor grauium non distinguitur à mobili. Mouetur enim graue à forma sua, ergo resistentia est tantum ex parte medij, ergo si grauia mouerentur in vacuo, nulla esset resistentia; quia vacuum nõ resistit, & sic sequitur, quòd non esset necessè ponere tempus, si graue moueretur in vacuo. Sed motus effectus in instanti.

Hoc argumentum secundum viam nostram peccat in duobus, Primo, quia dicit Commenta. quòd graue nõ mouetur à motore distincto à graui. Hoc negandum est, quoniam vt determinabimus in libro octauo Physic. mouetur à suo generante, & de hoc formabimus specialem questionem in libro octauo. Secundo, quia dicit medij non resistere, nisi quia plenum, quod non conceditur in via nostra. Nam vt dictum est supra, mobile & medij sunt causa successiõis in motu ratione quantitatis suæ dimensionis, & prout mobile est in vno vbi opposito alteri vbi acquirendo, quæ non se compatiuntur in eodem pro eodem instanti.

Sed contra hoc instatur secundum Auer. quoniam si sumatur graue, quò ad materiã, vt est sub quantitate remota per intellectum forma grauis, graue vt præcisè quantum non resistit, quoniam quantitas vt quantitas non est actiua, omnis autem potentia resistitiua est actiua, ex nono Metaphysic. Ergo si auferatur impedimentum medij pleni, motus rei grauis in vacuo erit in instanti.

Ad hoc dicimus, quòd graue non solum ratione formæ & qualitatis, sed etiam vt quantum resistit, non quidem positivè, sed priuatiuè resistit, quoniam vt quantum non est in illo vbi, ad quod mouens intendit ipsum transferre, & quando arguitur, quòd omnis potentia resistitiua est actiua. Non est verum, nisi de resistentia posititiua, non autem de priuatiua, quæ potest provenire ex sola materia, vt est sub quantitate. Et ideò mobile vt quantum, non potest moueri in instanti.

Tertia sumitur ex Arist. in vij. Physic. vbi habetur hæc regula, Si tanta

tanta virtus mouet tantum mobile per tantum spatium in tanto tempore, dupla virtus mouebit illud idem mobile per tantumdem spatium in medietate temporis. Tunc sic: Sed dupla virtus ideo mouet in medietate temporis, quia citius scindit medij, ergo tempus requiritur in motu grauium ex diuisione medij pleni, ergo si medij esset vacuū, cum illic nulla adesset diuisione medij, motus esset in nõ tempore. Ad hoc dicitur, quòd cõcessa maiore, negatur minor. Nam quòd dupla virtus moueat in minori tempore, non est præcisè ratio diuisione medij, sed hæc distinctiua, citior diuisione medij, vel citior cõsumptio distantie, quæ est inter duo extrema. Vnde dico, quòd differentia velocitatis in motu, nõ solum prouenit ex diuersa scissione medij, sed ex eo, quod vigorosius moues facit suum mobile citius pertransire distantiam, quæ est inter duo vbi opposita. Et hæc est causa diuersarum velocitatum in motibus corporum cælestium, vt etiam consistitur Commenta. in sua digressione. Et eadè ratio seruatur in mobili graui, vt est quantum, & vt spatium vacuū imaginatur dimensionatum habens extrema abinuicem distantia.

Quarta sumitur ab Auerro in fine digressiõis, Si motus in vacuo esset in tempore, ergo æquè velociter moueretur magis graue, & minus graue, quod videtur absurdum. Contra probatur. Quia remota resistentia medij pleni, remanet sola impossibilitas terminorum, quæ respectu vtriusque mobilis, scilicet magis grauis & minus grauis est æqualis, dum modo imaginemur vtrunque moueri in spatio vacuo æquè extenso.

Ad hoc potest negari falsitas consequētis, sicut etiam dicemus de intensiõne motus naturalis in fine, potest etiam negari consequentia, quoniam maior vel minor, aut æqualis velocitas nõ solum causatur ex diuersa resistentia medij, sed etiam ex inæqualitate mouentium, vt patet in motibus cælestibus. Nec valet dicere, quòd nõ est eadem ratio de motu cæli, & de motu grauium, quia in motu cæli mouens & mobile distinguuntur actu, non autè in motu grauium, quoniam mouentur à suis formis. Hoc inquam non valet, quoniam in via nostra non est concedendum graue moueri à sua forma, sed à generante, vt probabimus in libro octauo Physic. Ergo etiam in graui mouens & mobile distinguuntur actu.

Quinta est hæc, si graue dum descenderet in vacuo, moueretur in tempore, sequitur, quòd motus naturalis non intenderetur in fine, quoniam cum ibi nulla sit resistentia medij, à principio ad finem semper est æqualis impossibilitas terminorum, ergo vniformis velocitas.

Ad hoc dici potest, quod motus naturalis non intenderetur in fine ex minori resistantia medij, quae nulla esset, sed ex maiori vigoratione virtutis ipsius mobilis; ut dicemus aliàs. Potest etiam concedi falsitas consequentis, quoniam non est de ratione absoluta motus naturalis, quod intendatur in fine, nisi quia mobile tendit ad locum conseruatiuum locati ex virtute sibi impressa à caelo, & ex qualitate symbola, ut diximus supra, agentes de loco, & quoniam in vacuo non sunt loca diuersarum naturarum conseruatiua locati. ideo potest concedi, quod in vacuo motus naturalis non intenderetur in fine. Et si dicis, hoc esse contra philosophum, dico, quod philosophus intendit supposita differentia locorum, ut habent conseruare locatum, & non absolutè.

Hæc sunt fortiora argumenta tenentium contra viam nostram, quæ ut vidisti, non concludunt.

Tu tamen, licet ut lector b. Tho. habeas tenere partem negatiuam propositi quaesiti, si gratia disputationis volueris utramque viam sustinere, sic facies: viam Commen. sustinebis solum ex hoc principio, scilicet, Ad successiõnem motus grauium, & leuium requiritur spatium, in quo sint duo extrema realia, & medium reale. Hæc autem non inueniuntur in spatio vacuo, ut omnes concedunt. Et ideo dato, quod sit falsum, aliquid moueri vel posse moueri in vacuo, tamen hæc conditionalis est vera: Si quid moueretur in vacuo, moueretur in instanti. eò quod in vacuo non sunt extrema realia, nec medium reale, nec resistantia realis, quæ sunt necessaria ad successiõnem motus. sic quidem posset disputatiuè teneri opinio Commen. respondendo, non tamen arguendo, nisi supposita sententiã antiquorum, quod omnis resistantia & successio sit ex plenitudine spatij.

Opinio autem b. Tho. etiam facillori modo sustinetur ex hoc principio: Ad successiõnem motus sufficit quantitas spatij, in quo imaginarij sunt extrema, & medium, & ex sola quantitate spatij causatur resistantia, non quidem propter qualitates oppositas, sed propter vbi opposita, quoniam si mobile esset in vno extremo vacui, esset sub vbi opposito ad alterum vbi acquirendum per motum. Et cum vbi opposita non possint inesse eidem pro eodem instanti, sequitur, quod si motus esset in vacuo, fieret in tempore. Sic sustinenda est via b. Tho. & potest sustineri arguendo, & respondendo; quoniam rationes nostræ firmiores apparent ex eo, quod non possunt solui nisi incidendo in aliquod inconuenientium, de quibus supra. Hæc de præsentia quaesito dicta sunt.

QVAESTIO

QVAESTIO XVIII.

Si duo corpora possunt esse in eodem loco proprio.

Quid igitur distabit cubi corpus ab æquali loco;

Et vacuo. Textu LXXXVI.

IN hac quaestione gratia vniuersalis doctrinae intendo inuestigare, non solum quid tenendum sit secundum physicum, sed etiam secundum absolutam veritatem. Tu igitur aduerte, quod apud Peripateticos est communis consensus, esse impossibile duo corpora esse in eodem loco, eò quod arbitrantur implicare contradictionem. Nam si sunt in eodem loco, non distinguuntur, ergo erunt vnum corpus ergo duo corpora erunt vnum corpus, & sic erunt duo, & non duo. Verum quia ea, quæ implicant contradictionem, per nullam potentiam, etiam diuinam, sunt possibilis: & tamen duo corpora posse esse in eodem loco, tenetur possibile per diuinam potentiam & secundum veritatem, & ut sic non videtur implicare contradictionem, ideo ut videamus quomodo est possibile, & quomodo non, in hoc quaesito sic procedemus. Primum, ponetur quædam distinctio. Secundò, duæ conclusiones responsiuae. Tertio, soluentur fortiora argumenta tenentium oppositum.

Distinctio sit hæc. Duo corpora posse esse in eodem loco, potest intelligi dupliciter. Primum, per sua principia intrinseca essentialia, & quæ sint hæc principia manifestabitur in probatione primæ conclusionis. Secundò, per diuinam virtutem supplementem & causantem effectum, qui naturaliter est causabilis à quantitate dimensionis, ut declarabitur in probatione secundæ conclusionis.

Prima conclusio sit hæc: Duo corpora esse in eodem loco per sola sua principia intrinseca naturalia, est impossibile, & implicat contradictionem. Hæc probo ex principiis philosophi in text. Et suppono duo. Primum, quod non deberet locus corpori, ex sua nuda materia, nec ex forma, nec ex qualitatibus. Hæc enim sunt indiuisibilia secundum suam naturam, nec sunt occupatiua loci, sicut nec incorporea entia. Debetur autem si locus ex sua quantitate dimensionis, eò quod per dimensiones suas occupat locum, & habet partem extra partem. Secundò suppono, quod materia & forma & qualitates duorum corporum non distinguuntur nisi per distinctas quantitates, & dimensiones, eò quod qualitates distinguuntur suis subiectis, & formæ suis materiis, & materiae suis quantitatibus: quoniam primò distinctiuum materiae est ipsa quantitas. Quantitates autem distinguuntur suis subiectis, sicut & alia accidentia, sed ultra hoc distinguuntur

propriis sitibus. Impossibile est enim imaginari duas lineas equales distingui, nisi sint indistinctis sitibus. Ex his suppositis sic arguo ad conclusionem, si duo corpora possent esse in eodem loco per sua principia intrinseca essentialia, ergo duo corpora essent vnū corpus, quod est impossibile. Contra probatur. Nam ex primo supposito non sunt in loco, nisi per dimensiones suas. Et ex secundo supposito dimensiones non remanent distinctæ, nisi alio & alio situ. Sed si sunt in eodem loco, non distinguuntur situ. Tūc vtrā, si dimensiones duorum corporum non remanent distinctæ, ergo nec materiæ, nec formæ, nec qualitates, & sic sequitur, quod omnia principia intrinseca duorum corporum erūt eadem, & per consequens duo corpora erunt vnū corpus. Aduerte, quod aliqui dicunt, quod licet duo corpora si essent in eodem loco, non distinguerentur, quantum ad corporeitates, tamen distinguerentur quantum ad esse physicum, quoniam duorum corporum naturaret nisi huius duo sunt esse.

Sed isti errant, stando præcisè in principiis naturalibus, quoniam, cum esse corporis physici, causetur ex vnione formæ, & materiæ, si duorum corporum naturalium dimensiones non distinguuntur, nec materiæ distinguuntur, primum enim distinctiuum materiæ est quantitas. Nec formæ distinguuntur, quoniam vnique forma respicit suam propriam materiam, ergo non reful-vnū esse physicum.

Secunda conclusio sit hæc: Duo corpora possunt esse in eodem loco ex diuina virtute supplente, & causante effectum, qui naturaliter causatur ex quantitate dimensionum.

Antequam probetur conclusio, declarandū est, qui & quot sint illi effectus quantitatis dimensionum, quos Deus potest supplere, si duo corpora essent in eodem loco. Aduerte igitur, quod tres effectus naturaliter causantur à quantitate dimensionum, siue corporeitate, quodam tamen ordine, ita quod posterior pendet à priori.

Primus igitur effectus est, quod corporeitas causat extensionem partium & diuisibilitatem in re, cuius est corporeitas. Nam de ratione quantitatis dimensionum est extensio, & diuisibilitas ex v. metaphysicæ cap. de quanto.

Secundus effectus est, quod corporeitas & corpus physicum per corporeitatem, naturaliter expellit aliud corpus à suo proprio loco: ex aduentu ad locum suum, vt declaratum est in iiiij. phys. textu xxxij. vbi dicitur, quod successio corporum in eodem loco fecit cognoscere locum.

Terti

Tertius effectus est, quod distinctio corporum naturaliter causatur ex distinctione corporeitatem. Distinguuntur enim duo corpora physica ex materia subiecta quantitati, vel saltè ex forma declarata à quantitate, & hoc dico propter corpus cœleste, nam posito secundo Commen. licet non concessio in via nostra, quod materia non esset in celo, adhuc duo corpora cœlestia distinguerentur suis formis, vt stant sub quantitate: duæ autem corporeitates distinguuntur ex distinctis sitibus, vt corporeitates sunt. Quod dico, quoniam vt accidentia sunt, distinguuntur suis subiectis. Hoc enim commune est omni accidenti.

In proposito dico, quod diuina virtus non potest remouere à corporeitate primum effectum, nec potest ipsum causare sine corporeitate: quoniam primus effectus formalis est inseparabilis à forma: prædicatur enim forma de suo primo effectui formali in iiiij. modo per se. Quæ autem per se alicui conueniunt, sunt ab eo inseparabilia per quancunque potentiam. Vnde sicut Deus non potest facere quod aliquid sit animatum sine anima, nec album sine albedine, ita non potest facere quod aliquid sit extensum & diuisibile sine corporeitate.

Secundum autem effectum potest diuina virtus auferre à corporeitate siue suspendere, quoniam non est primus sed secundarius eius effectus formalis. Et potest etiā teneri, quod est à corporeitate, vt à causa efficiente. Diuina autē virtus licet non possit auferre primum effectum formalem: potest tamen secundarium, & potest vniuersaliter suspendere omnem effectum causæ efficientis, quoniam sicut causa efficiens secunda non agit, nisi vt mota à prima: sic potest suspendi omnis eius actus per virtutē causæ primæ. Vnde licet diuina virtus non possit impedire calorem, quin det esse calidum ei, cui inest, eodē hic est eius primus effectus formalis: tamen potest impedire quin calefaciat obiectum dispositum, & debite approximatum, vt tenent Theologi. Sic dico in proposito, licet Deus non possit impedire corporeitatem, quin det esse extensum, & diuisibile corpori: tamen potest impedire ne expellat aliud corpus ab eodem loco.

Tertium autē effectum, scilicet distinctiōnem duorum corporum potest diuina virtus manu tenere, & similiter distinctiōnem duorum corporeitatum, dato quod essent in eodem situ, quoniam non est de ratione formali quantitatis dimensionum, quod distinguatur situ. Situs enim non est de ratione formali quantitatis, quoniam vnū prædicamentum non prædicatur formaliter & affirmatiue de

alio prædicamento, ex primo Posteri. Ergo nec distinctio per situm est de ratione formali quantitatis dimensionis, ergo potest diuina virtus seruare distinctionem duarum corporeitatum, etiam si essent in eodem situ. Hanc consequentiam ultimam sic probor: Deus potest conseruare rem remoto omni prædicato extraneo, & quod non consequitur naturæ rei, vt sua proprietas naturalis. Sed distingui situ, est prædicatum extraneum respectu quantitatis dimensionis, cum non sit de ratione sua formali, nec consequatur ad eam, vt sua proprietas naturalis, quoniam non est magis proprietas naturalis distingui situ, quam quod accidens inhaereat suo subiecto actu, quoniam inesse videtur esse de ratione accidentis. Sed inhaerere actu, non est proprietas accidentis, sed solum aptitudine. Nam diuina virtus potest conseruare accidens sine actuali inhaerentia, vt tenet Theologus. ergo nec distingui actu secundum situm, est proprietas quantitatis dimensionis. Er sic potest Deus manu tenere distinctionem duorum corporum, dato quod eorum dimensiones essent in eodem situ.

Sed aduerte, quod distinctio, quam Deus seruat inter duo corpora existentia in eodem situ, non est imaginabilis apud Metaphysicum quoniam secundum eum, qui considerat quantitatem vt quantitatem est, sola ratio distinguendi est situs, seruat autem huiusmodi distinctio per diuinam potentiam apud Physicum, quoniam potest Deus seruare esse distincta duorum corporum, vt habent esse naturale, sine hoc, quod distinguantur quantitibus distinctis, secundum situm. Et potest seruare esse distinctum duarum quantitatum, secundum quod sunt accidentia, quæ distinguuntur suis subiectis apud Physicum, vnde licet quantitas A & quantitas B non essent distinctæ apud Mathematicum, si essent in eodem situ: distinguerentur tamen apud Physicum, eò quod A esset subiectiue in vno subiecto, & B in alio, sic diceret verus Philosophus, qui non contrarietur veritati.

Ex his omnibus potest sic probari dicta conclusio: Diuina virtus potest impedire dua corpora, ne se mutuo expellat ab eodem loco, & potest seruare distinctionem, etiam suarum dimensionum, etiam quod essent in eodem situ, distinctionem dico secundum Physicum, licet non secundum mathematicum, ergo non implicat contradictionem, duo corpora esse in eodem loco secundum Physicum, licet non secundum Mathematicum. Contra nota, quoniam quod implicat contradictionem, per nullam potentiam est possibile. Antecedens autem manifestatum est in prædictis, vbi declarauimus

rauimus quid potest diuina virtus in ij. & iij. effectu coporeitatis. Præterea, quia videtur minus possibile quod diuina virtus possit separare accidens à subiecto, quam quod faciat duo corpora esse in eodem loco, eò quod inhaerentia videtur esse de formali ratione accidentis. Quod quomodo verum sit, & in quo sensu, iam determinauimus in lib. seprimo Metaphy. quæst. prima. distingui autem situ, non est de formali ratione quantitatis continuæ apud Physicum, vt dictum est supra, ergo hoc videtur magis possibile.

Nota tamen, quod apud Arist. hæc probatio non valeret, quoniam negaret posse separari actu accidens à subiecto, vt diximus in lib. vij. quæst. j. Sed hic non loquimur pro secunda conclusione secundum principia Arist. sed iuxta veritatem absolutam.

Sed contra determinationem factam pro secunda conclusione sunt multa argumenta facis apparentia.

Primum est tale: Non minus necesse est duo corpora distingui situ, quam duas partes quantitatum eiusdem corporis. Sed duæ partes quantitatum eiusdem corporis, ita distinguuntur situ, quod impossibile est omnino eas esse simul in eodem situ, ergo & duo corpora esse simul in eodem situ, est omnino impossibile. Maior videtur manifesta. Minor autem sic probatur: De ratione quantitatis continuæ est, quod habeat partem extra partem. Sed habere partem extra partem, est distingui situ: ergo de ratione quantitatis continuæ est, quod suæ partes distinguantur situ.

Ad hoc negatur minor. Ad probationem dico, quod habere partem extra partem, potest intelligi dupliciter. Primò sic: Habere partem extra partem, id est habere partem distinctam realiter à parte. & sic concedimus esse de ratione quantitatis continuæ habere partem extra partem. Secundò sic: Habere partem extra partem, id est habere partem distinctam sitaliter à parte, & in hoc sensu negamus esse de ratione quantitatis continuæ habere partem extra partem. Sed dices, De ratione quantitatis continuæ permanentis, est habere positionem secundum philosophum in prædicamento. Sed positio est situs, ergo &c. Respondetur, Positio, de qua loquitur philosophus in prædicamento quantitatis, non est situs, sed dicit permanentiam partium ad differentiam rei successiue, & continuitatem vel copulationem inter eas. Positio autem quæ est situs, dicit ordinem partium locatarum ad partes loci, & talem ordinem negamus esse de ratione quantitatis continuæ, quoniam nullum prædicamentum est de ratione formali alterius prædicamenti. Vnde solet dici: quod positio, quæ est differentia quanti-

tatis continuæ, dicit ordinem partium in toto. Positio autem, quæ est prædicamentum, dicit ordinem partium locati in loco.

Secundum est tale, Diuina virtus non potest facere, quòd duo accidentia absoluta eiusdem speciei, saltem producibilia in subiecto per alterationem, vt duo calores sint simul in eodem subiecto, ergo multò minus potest facere, quòd duo corpora sint eodem loco. Contrà videtur ex se euidentis. Antecedens autem sic probatur, quoniam illi duo calores essent inæqualium graduum aut æqualium, non primum, quoniam idem subiectum numero esset magis & minus calidum, quod implicat contradictionem. Non secundum, quoniam subiectum existens sub vno calore, non esset in potentia ad alterum calorem pro æquali gradu, quoniam iam existit actu sub tali calore pro æquali gradu, & si non esset in potentia ad illum, non posset ipsum recipere, ergo non possunt esse simul æquales in eodem subiecto.

Ad hoc potest negari antecedens, quia dato quòd non distinguerentur ex subiecto, diuina virtus faceret, quòd distinguerentur ex seipsis. Ad probationem dico, quòd potest fieri per diuinam virtutem vtroq; modo. Nec ad primum sequitur contradictio, quoniam esset idem subiectum magis & minus calidum, non respectu eiusdem caloris, sed respectu duorum inæqualium: nec secundum valet, quoniam negatur consequentia. Dato enim quòd iam existeret sub alio calore pro æquali gradu, tamen dicitur esse in potentia ad ipsum, non quidem separata, sed cõiuncta actui. Melius est autem, vt negetur consequentia, nec est euidentis ex se, vt putat arguens. Nam licet sit similitudo in hoc, quòd est esse in vno subiecto & in vno loco, non tamen est idem modus in existendi, imò est diuersarum rationum, quoniam accidentia se habent ad subiectum informatiue, corpora autem ad locum contentiue. Magis autem repugnat duas formas eiusdem speciei informare idem subiectum, quàm duo corpora contineri in eodem loco. Et ideo consequentia non valet.

Tertium tale est: Non minus repugnat duo corpora esse in eodem loco, quàm duo accidentia contraria perfecta & intensa esse simul in eodẽ subiecto. Sed hoc secundum est omnino impossibile, ergo & primum. Maior probatur. Nam sicut introducens vnum contrarium in subiecto, expellit aliud, sic inducens vnum corpus in vno loco, naturaliter expellit corpus præexistens in eodem loco, ergo &c. Minor autem est concessa ab omnibus, quoniam ex quarto libro Metaphysicis, si duo contraria essent in eodem: ergo

& contr

& contradictoria, vt illic deducit philosophus.

Ad hoc dicitur, quòd maior est falsa. Ad probationem dico, quòd non est æqualis ratio. Nam quòd vnum contrarium perfectum & intensum expellat aliud contrarium intensum præexistens ab eodem subiecto, est penitus necesse, ne dentur contradictoria, nec Deus potest impedire hanc expulsionem, quoniam non potest in id, quòd implicat contradictionem. Quòd autem vnum corpus expellat aliud ab eodem loco, nõ est penitus necesse, quoniam vt diximus supra, hunc effectum, qui est secundus in ordine, Deus potest impedire. Nec sequuntur contradictoria, puta quòd duo corpora fiant vnum corpus, si essent in vno loco, quoniam Deus vt diximus supra, potest conseruare distinctionem duorum corporum quo ad esse Physicum, dato quòd essent in eodem loco, & dato quòd eorum dimensiones non distarent situ.

Quartum est tale, causa repugnantis & impossibilitatis duorum corporum in eodem loco, sunt dimensiones distinctæ situ, ergo ista incõpossibilitas est effectus formalis dimensionum distinctarum situ. Sed effectus formalis est inseparabilis à forma: ergo impossibile est, quòd stet coexistentia duorum corporum in eodem loco sine distinctione dimensionum, secundum situum.

Ad hoc negatur consequentia, quoniam illa incõpossibilitas duorum corporum in eodem loco, non est effectus formalis dimensionum distinctarum situ, sed effectus quasi causæ efficientis, ita quòd dimensio est veluti causa effectiua illius incõpossibilitatis, & dato, quòd esset effectus illius formalis, non tamẽ primus, sed secundarius. Omnem autem effectum causæ efficientis, & effectum secundarium causæ formalis Deus potest suspendere, vt diximus supra. Et ideo potest facere, quòd duo corpora sint in eodem loco, dato quòd eorum dimensiones non distinguantur situ.

Quintum est tale, si duo corpora possunt esse in eodem loco, & remanere distincta, ergo destruitur principia per se nota apud Geometram, quorum opposita implicant contradictionem. Probatur consequentia: nam apud geometram est quasi principium, quòd duo circuli non se tangunt, nisi in puncto, & quòd inter duo puncta non datur nisi vna linea recta. Sed si duo corpora sphericæ essent in eodem loco, duo circuli se tangerent secundum totum, quoniam non distinguerentur situ, & inter duo puncta signata, essent duæ lineæ rectæ duorum corporum locatorum.

Ad hoc respondet bea. Tho. in iiij. sen. di. xliiij. q. ij. arti. ij. quæstiuncula tertia, ad secundum, & stat responsio in hoc: Deus nõ potest

facere

facere duo corpora, vt sunt mathematica, esse in eodē loco: quō-
niā cūm mathematicus abstrahat à materia, nō ponit distinctionē
in quantitate continua ex subiecto, in quo est, sed ex situ. Vnde re-
mota distinctione situs remouetur, apud mathematicum omnis
ratio distinctiua duorum quantitarum abinuiem. Cum hoc tra-
men stat, quōd Deus potest facere duo corpora physica, secundum
esse physicum, esse in eodem loco, quoniam licet quātitates duo-
rum corporum non remanerent distinctæ situ, tamen essent di-
stinctæ ex suis subiectis, & quando arguitur de duobus circulis,
dico, quōd distinguerentur, non quidem secundum mathematicum,
sed secundum physicum ex distinctione suorum subiecto-
rum. Et de duabus lineis rectis dico, quōd traherentur à quatuor
punctis, puoniam in vtroque duorum corporum essent signabilia
duo pūcta, quæ essent distincta physicè ex suis subiectis, licet non
mathematicè.

Sed contra hoc videtur instantia, quoniam si quantitas dimen-
sua distincta situ, causat distinctionem corporum secundum te-
rigo distincta corpora non sunt causa distinctiua quantitarum.
Aliter idē effectus à causa circulariter, vt si quis interroget,
quare duo lapides sunt distincti? & respondeatur, quia habent di-
stinctas quantitates. Et iterū, si quis interroget: Quare duæ quan-
titates duorum lapidum sunt distinctæ? & respōdeatur, qui a sunt
in subiectis distinctis scilicet in duobus lapidibus. patet quōd hic
est circulario.

Ad hoc dicitur, quōd non est circulario, qui a hoc contingit di-
uersa consideratione. Nam corpora distinguuntur ex suis distin-
ctis quantitatibus secundum considerationem mathematicam,
eō quōd distinctio quantitarum sumitur ab ipso ex distincto situ.
Quando autem dicimus quātitates duorum lapidum distingui,
quia sunt in subiectis distinctis, hoc est verum, secundum confide-
rationem physicam, prout accidentia trahunt vnitatem, & distin-
ctionem à suis subiectis. Non ergo est inconueniens, idē esse cau-
sam, & effectum, secundum diuersam considerationem, & maxi-
mè in diuerso genere causæ. Nam distinctio corporum est à quan-
titate in genere causæ efficientis, vel formalis, modo, quo supra
exposuimus. Distinctio autem quantitarum est à corpore, vt à sub-
iecto, in genere causæ materialis, vel subiectiuz. Hæc de præsentī
quæsitio dicta sunt, in quo excessi limites physicos, vt excitarem in
ad discende, desiderium sciendi in diuina sciētia, quid potest Deus
gloriosus, qui est benedictus in secula.

*Si rarefactio & condensatio sunt possibiles sine vacuo, & sine
acquisitione, ac deperditione nouæ quantitatis.*

*Sunt autem quidam, qui per rarum & densum opi-
nantur manifestè esse uacuum.*

Textu LXXXIX.

IN hac quæstione, quam distinguimus in duas partes, quarū pri-
ma est, si rarefactio & condensatio sunt possibiles sine vacuo: se-
cunda est, si quādo fiunt, an acquiratur, vel deperdatur noua quan-
titas. Procedemus primò ad resolutionem primæ partis. Secundò
ad resolutionem secundæ. Pro euidētia primæ partis, tria agen-
da sunt. Primò manifestatur, quōd rarefactio & condensatio sunt
possibiles. Secundò, quōd fiunt sine vacuo. Tertio, quot modis con-
tingit eas fieri.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio. Rarefactio &
condensatio sunt possibiles. Probatum ex ratione philosophi, sup-
ponendo duo. Primò, quōd eadem est materia susceptiua successi-
uæ contrariorum. Secundò, quōd habentia vnam materiam, sunt
adinuicem transmutabilia. Hæc duo discussimus in libr. x. meta-
physi. in quæstio xxj. vt videre poteris. Ex his sic arguitur. Raritas
& densitas sunt qualitates contrariæ, ergo sunt aptæ esse successi-
uè in eadem materia ex primo præsupposito, & ex secunda sunt
apta adinuicem transmutari, ergo ex denso potest fieri rarum, &
e conuerso. Sed non fit ex denso rarum, nisi rarefiat: nec ex raro
densum, nisi condensetur, ergo rarefactio & condensatio sunt
possibiles.

Quantum ad secundum, ponitur hæc conclusio, Rarefactio &
condensatio fiunt sine vacuo. Hanc probare possumus duplici ra-
tione. Primò, sic. Condensatio fit per appropinquationē partium
adinuicem. Rarefactio autem per elongationem partium abinui-
cem, & hoc potest fieri sine vacuo, ergo &c. Quōd cōdensatio fiat
per appropinquationem, & rarefactio per elongationem, patet ex
diffinitionibus earum. Nam sic diffiniuntur, Condensatio, est re-
strictio partium corporis condensabilis, sine deperditione alicuius
suz partis, vt patet in aqua, dum cōgelatur. Rarefactio autē,
est dilatio partium corporis rarefactibilis, sine acquisitione alicuius
nouæ partis, vt patet dum cera liquefit. Quōd autem hæc re-
strictio & dilatio fiat sine vacuo intrinseco, probatur sic. Nam
partes corporis continui condensati vel rarefacti, dum cōdensan-
tur

tur, vel rarefiunt, semper remanēt cōtinuatæ adinuitæ, & ad communem terminū copulatæ, aliter dum aqua calefit, & rarefit, non remaneret vna aqua, sed fierent plures. Sed si vacuitates medietate inter eas, non remanerent continuatæ, vt patet, ergo vt seruetur vnitatis corporis condensati & rarefacti est necesse fieri condensationem & rarefactionem sine vacuo.

Secundò sic, Materia secundum se ipsam est in potentia ad formas contrarias successiuè, sed rarum & densum sunt formæ contrariæ, ergo eadem materia est in potentia ad vtrumque successiuè, ergo non est necesse dari vacuum intrinsecum, vt materia sit modo sub maiori quantitate, quod fit per rarefactionem, modo sub minori, quod fit per cōdensationem. Sed sufficit, quòd maior quantitas, quæ erat in potentia reducatur ad actum per aliquem motum, vt declarabitur, & hoc dum aliquid rarefit, opposito autem modo reducatur ad actum, dum aliquid condensatur.

Quantum ad tertium aduerte, quòd rarefactio & condensatio in hoc vno conueniunt, quòd semper fiunt per aliquem motum. Nam impossibile est imaginari partes propinquari vel elongari, nisi per motum. Propinquantio autem & elongatio sunt de ratione rarefactionis & condensationis, vt diximus supra. Differunt autem in hoc, quòd non semper fiunt per eandem speciem motus. Sed modo per hanc, modo per illam. Et reducuntur summatim ad tres.

Primo, aliquando fiunt per solum motum localem illius, quod rarefit & cōdensatur, & hoc patet, quādo aliquid mouetur in aëre: nam aër condensatur ante mobile, & rarefit post ipsum, vt repletur locus relictus à mobili, sed quia aër parum sensibilis est, ideò hoc non est multum euidentis sensui. Magis autem deprehenditur in aqua, nam si nauis velociter moueatur, videmus in parte anteriori aquam condensari, adeò, quòd cōuertitur in spumam. A parte verò posteriori rarefieri, vt locus à nauis dimissus statim repleat.

Secundò, aliquando fiunt per alterationem solam, vt per calefactionem & frigefactionem passiuam. Quod declaratur multiplici experientia. Nam si ponatur aqua in olla vsq; ad medietatem, & calefiat vsq; ad ebullitionem, tota olla repletur aqua, eò quòd aqua ex calefactione intensa rarefacta est. Si autem sumatur olla plena aqua calida, & adeò frige fiat, quòd congeletur, non remanet bit plena, immò videmus quòd in summo habet concauitatem, vel in fundo, eò quòd ex congelatione densior facta est. Præterea, videmus, quòd si vesica plena aëre, & bene obturata proximetur igni, ita quòd tota calefiat, induratur, eò quòd aër inclusus rarefit

ex

ex calefactione. Si autem remoueat ab igne, ponaturque in loco frigido, fiet mollior, eò quòd aër inclusus condensatur ex frigiditate loci. Præterea, videmus in hyeme & manus & pedes, & faciem hominis frigescentis constringi, & cum calefactus fuerit homo dilatari. Præterea, videmus, quòd si siala ponatur super carbones accensos, verso ore phialæ inferius, sic quòd aër inclusus in phiala calefiat. Deinde phiala calefacta statim ponatur super aquam frigidam, ita quòd os phialæ rangat aquam, ex eo, quòd aër calefactus ab igne infrigidatur ex approximatione ad aquam in tantum cōdensatur, quòd vix replet medietatem phialæ, & huius signum est, quòd videmus aquam continuè ascendere per os phialæ, donec repleuerit totum spatium phialæ interius, in quo desinit esse aër ex sua condensatione.

Tertiò, aliquando fiunt per alterationem, & generationem simul, vt quando ex aqua generatur aër, necesse est aquam rarefieri: & quando ex aëre generatur aqua, est necesse aërem condensari, vt declarabitur in ij. lib. de generatione.

Sed aduerte, quòd isti tres modi sic se habent, q; per primum, scilicet per motum localem fit minor rarefactio, & condensatio, per alterationem autem, qui est secundus modus, fit maior, & per tertium adhuc maior. Nam per solam alterationem aqua non posset rarefieri vsque ad gradum raritatis aëris, nisi cum hoc esset generatio aëris ex aqua. Pluribus modis non est imaginabile fieri condensationem & rarefactionem.

Sed dices, nunquid possibile est omne condensabile simul totum condensari, & omne rarefactibile simul totum rarefieri?

Dico quòd non, quia si omne condensabile simul totum condensaretur, & nihil aliud rarefactibile rarefieret, nō effugeremus quin esset necesse dare vacuum sub concavo orbis Lunæ, vel esset necesse circumferentiam cœli restringi. Et ideo oportet, quòd si aliquid condensatur in vna parte vniuersi, aliquid aliud rare fiat in alia parte, vt aggregatum ex omnibus, quæ sunt infra orbem Lunæ permaneat equaliter extensum. Et hæc est causa, quam assignauimus in epitomate nostro, super meteoia, in tract. iij. in capit. vltim. quare, scilicet Oceanum non crescit introitu aquarum in ipsum, nec decrescat exitu earum ab eo, quia scilicet in Aquilone est perpetua & intensa frigiditas, quæ multum de aëre per condensationem conuertit in aquam, & in meridie est perpetua, & intensa caliditas, quæ multum de aqua per rarefactionem conuertit in aërem.

Quantum

Quantum ad secundam partem quæstionis, scilicet si condensatio & rarefactio sunt sine acquisitione nouæ quantitatis, aut deperditione præexistens. Aduerte, quod omnes Commentitæ concordant in affirmatiua, eò quod secundum Commen. vt manifestauimus in libro octauo Metaphy. in quæstione secunda, quantitas est inseparabilis à materia, ita quod dum res rarefit aut condensatur, nec quætitas deperditur, nec de nouo acquiritur, & fundamenta Commentitæ. ac rationes sequentium eum, recitauimus ac soluimus in eadem quæstione, vt videre poteris.

Sed omnes rationabiliter dubitant, quoniã cum rarefactio & condensatio sint motus oppositi, ergo habet terminos oppositos, Terminus autem condensationis est minor quantitas, rarefactionis autem est maior, ergo videtur, quod maior & minor quætitas cū sint termini oppositi, distinguatur realiter ex consequenti, quod per rarefactionem acquiratur de nouo maior quantitas, & per condensationem acquiratur minor & deperdatur maior.

Hic inuenio plures responiones, quarum nulla approbanda est in via nostra præter vltimam.

Prima est Alberti minoris dicti de Saxonia, qui dicit, quod terminus condensationis, & rarefactionis non est maior quantitas, aut minor de nouo acquisita. Sed in rarefactione terminus est elongatio partium: in condensatione autem est propinquatio, quæ vtrique possunt fieri sine acquisitione nouæ quantitatis.

Sed hæc responio non videtur vera, quoniam cum elongatio & propinquatio sint motus locales, motus condensa. & rarefacti, terminantur per se ad motum, quod est contra philosophum in quinto libro Physicorum textu decimo.

Secunda videtur esse Burlei, qui dicit, quod per condensa. & rarefactionem nullum absolutum de nouo acquiritur: sed tantum relationes nouæ, scilicet maioritas & minoritas,

Sed nec id videt, quoniã probat philosophus in quinto Physic. textu decimo, motum non terminari primò, & per se ad relationem.

Tertia est Sueffa modernæ, qui concedit, quod aliquid de nouo & per rarefactionem acquiritur, quoniã omnis motus terminatur ad aliquid, quod non fuit ante motum, aliter motus esset frustratus: & sic videtur concedere quod per rarefacti. noua quantitas acquiritur, verum quia dicit philosophus in textu, quod sicut ex minus calido fit magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non esset calidum, sic magnitudo & paruitas sensibilis corporis, non accipiēte aliquid materia, extenditur, hæc ille. Ideo Sueffa. conatur exponere

exponere huiusmodi dicti. Et dicit debere intelligi sic, non accipiēte materia aliquid scilicet adueniens ab extrinseco, sicut accidit in augmento animalium, quæ augentur ex aduentu cibi extrinseco, hoc autem non contingit in rarefactione simplicium. Sed ideo rare sunt, quoniam licet ab extrinseco non adueniat noua quantitas, tamen de nouo educitur de potentia materia.

Sed hæc expositio non videtur consona doctrinæ Cōment. quem Sueffa sequitur, quoniã tenet Cōment. quantitatem inseparabilem à materia, ergo nec de nouo generari, nec corrumpi potest. Et quado dicit Sueffa, quod omnis motus terminatur ad aliquid, quod prius non erat, dicerent Commentitæ, quod sufficit motum terminari ad aliquid, quod licet prius esset secundum essentiam suam, non tamen secundum talem modum essendi, puta secundum talem determinationem, & mensuram.

Relictis igitur his responionibus, dicendum est in via nostra, quod sicut in intensione & remissione formæ, licet sit eadē secundum essentiam forma intensa & remissa, vt petra tractauimus in lib. viij. metaphy. in q. vj. tamē quia potest participari à subiecto non solum vno modo, sed magis & minus perfecte per actionem agentis, intendentis, aut remittentis, ideo intentio & remissio dicuntur terminari ad terminos oppositos secundum diuersa esse, quæ cōpetit formæ intensibili, prout diuersimodè actuat subiectum. Et id clarè videbis, ac resolutè in lib. viij. metaphy. in q. vj. sic proportionaliter dico in proposito, licet quætitas maior & minor sit eadē secundum essentiam, tamē vt actuat & extendit materiam, potest dare esse magis extensum & minus extensum, per actionem rarefacientis & cōdensantis, & tunc dicendum ad argumentum in via nostra, quod rarefactio & cōdensatio habent terminos oppositos, prout rarefactio terminatur ad quantitatem non de nouo acquisitam, sed vt dat esse materiam magis extensum, Cōdensatio autem terminatur ad quantitatem, vt dat esse minus extensum. Per idē patet, quid dicendum sit ad argumentum Sueffa. Nam concedo quod omnis motus terminatur ad aliquid, quod prius non erat sub tali esse, vel tali modo essendi, & hoc sufficit ad seruandum motus oppositos, esse inter terminos oppositos. Hæc de præsentibus quæstio dicta sunt.

QVÆSTIO XX.

Si hæc est vera, Tempus est motus, & e conuerso.

Quare aut motus, aut aliquid motus est tempus.

Textu XCVIII,

In hac questione postquam multa legi, & reuolui, puto sic procedendū esse ad resolutionem. Primo, ponentur aliqua distinctioes. Secundo, aliqua conclusiones responsiua. Tertiò, declarabitur an determinatio fienda cōtradicat philosopho. Quarto, declarabitur quid in hoc senserit bea. Tho.

Quantū ad primū sit hæc prima distinctio: Tempus secundum omnes expositores, & precipuē secundū b. Tho. in trac. de instantibus est duplex, scilicet cōmuniter & propriè dictū. Tēpus cōmuniter dictū, est omne successiuū, quo possumus mēsurare durationē alicuius motus, & in hoc sensu, motus horologij potest dici tempus cōmuniter dictū, imò ambulatio Socratis, & studiū, & lectio &c. possunt dici tēpus hoc modo, sicut qñ cōsueuimus dicere, potest esse meridies quia tantū ambulauī, vel tantū studiuī, vel tantū legi. Tēpus propriè dictū, est illud, quo primo, vt vniuersali mēsurā, mēsuramus omnē motum, siue superiorē, siue inferiorē.

Secunda distinctio sit, hæc: Tēpus tam cōmuniter, quā propriè dictū, potest dupliciter cōsiderari. Primò, quo ad suū reale, id est, quantum ad id, quod est. Secundo, quo ad suum formale, id est, quantum ad id, quo distinguitur formaliter à quolibet alio, & tale habet rationem differentia, vt manifestabitur infra.

Tertia distinctio, quæ adhuc magis explicat secundam, sit hæc: Hęc propositio: Tempus est motus, potest esse vera dupliciter, scilicet identicè, & formaliter, sicut etiam ista: Motus est actio, identicè quidem est vera propositio, quando per prædicatum & subiectū significatur eadem entitas, etiam quod prædicatum nō ingrediatur definitionem subiecti, vnde hæc est identitas. Ens est bonū. Intellectus in Deo est voluntas, &c. Formaliter autē est vera, quando prædicatum dicit eandem rem cū subiecto & prædicatur de subiecto in primo modo per se, & tunc dicitur prædicatio non solum identica, sed etiam formalis, & quidditatiua.

Quantum ad secundum, ex prædictis distinctionibus ponuntur tres conclusiones responsiua quæsito.

Prima est. Tempus cōmuniter dictū, est idem realiter cū motu absolute dicto, pbat: Quolibet motu dato cōtingit per ipsum mēsurare durationem alterius motus, sed esse mēsuram motus, est vniuersalis ratio temporis, vt declarabitur infra, ergo &c. Maior acceptata est ex famositate & vsu magis, quā ex ratione. Et in hac conclusione non dissentiunt expositores.

Secunda est: Tempus propriè dictū, est idem realiter eum motu cœli diurno, qui precipuē nobis innotescit per motum solis diurni.

diurni. Probat: Illud est tēpus propriè, quo primo mēsuramus omnē motum ex definitione tēporis, quā infra inuestigabimus, sed motu cœli diurno, vt primo & regularissimo ex lib. x. metaphisic. tex. ij. mēsuramus omnem motum, ergo &c.

Tertia est, licet tēpus siue cōmuniter, siue propriè dictū, sit idē realiter cū motu, nō tamē formaliter, ita q̄ hæc est vera identitas. Tēpus est motus, sed est falsa formalis, & quidditatiua. Probat: De ratione tēporis, vt tēpus est, est mēsurā siue numerus, de ratione autē motus vt motus est, nō est mēsurā siue numerus, sed actus existētis in potentia, ergo hæc nō est vera formaliter, & quidditatiua. Tēpus est motus. Et aduerte, quod ex hac conclusione sequitur, q̄ sumēdo tempus pro suo formali, quod est, esse mēsurā vel numerū, cōparatur ad motū, vt passio ad subiectū. Quod sic manifestatur. Quādo duo termini supponunt pro eadē re, & non se habent vt inferius & superius, sicut species & genus, quorum vnus in sua ratione formali est magis connotatiuus, quā alius, se habent adinuicem vt subiectū & passio. Sed motus & tempus sunt idem re, vt dictum est, & non se habent, vt species, & genus, & tempus in sua ratione plus connotat, quā motus, addit enim tempus supra motum, esse mēsuram vel numerū motus, quod ramen non est de ratione formali ipsius motus, sicut & bonum addit supra ens esse appetibile, ergo formaliter sumpta se habēt, vt subiectum & propria passio.

Quantum ad tertiu, declarandum est, quod hæc determinatio non contradicit philosopho. Quoniam licet dicat in tex. xcviij. & xcviij. quod tempus nō est motus, & arguat cōtra sic tenentes, intelligendū est, quod philosophus nō negat hanc, vt falsam, Tēpus est motus. Sed quia non est vera quidditatiua & formaliter, eò q̄ motus nō prædicatur quidditatiua, & in recto de tēpore. Nec motus cœli vt motus est tēpus propriè dictū, nisi quia ipsi, vt primus est, competit esse mēsuram, omnis alterius motus. Et quod philosophus hoc intenderit, patet ex eo, quod in principio tractatus de tempore incepit procedere disputatiua, vt clare dicit bea. Tho. exponens, & determinatio sua incipit in tex. xcviij. & declarans suā propriam sententiam circa hoc dicit sic in tex. 101. Non ergo motus tēpus est, sed secundū quod numerū habet motus. Ecce q̄ negat tempus esse motū absolute & formaliter. Non autē negat tēpus esse motū, secundū quod motus habet numerū, id est, rationem mēsuræ. Hanc ergo concedit philosophus, Tēpus est motus, secundum quod motus est mēsurā, & sic tempus & motus sunt

idē realiter, sed distinguuntur formaliter. Et hoc est, quod dicunt alij, scilicet, quod tempus & motus sunt idē subiecto & re, tamen differunt diffinitione, & hac de causa dicuntur differre formaliter, quia vnum non prædicatur de alio quidditatiuē.

Quantum ad quartum aduerte, quod quæ dixi vsque huc, dicta sunt disputatiuē, vt scias quod non est difficile sustinere, quod tempus & motus sint idem realiter, & distinguantur solum formaliter. Nunc autem intendo manifestare quid senserit circa hoc b. Tho. Tu igitur aduerte, quod videtur declinare modò ad vnā partem, modò ad alteram. Nam aliquando videtur sentire quod non differat re, sed formaliter. Dicit enim aliquotiēs, quod pars prior & posterior in motu, vt sunt numeratæ, id est, adinuicem comparatæ, prout vna præcedit alteram, sunt tempus, & cum istæ partes motus numeratæ sint motus: ergo secundum eum tempus est realiter motus. Aliquando autem vt in libro iiiij. physicorum, exponens diffinitionem temporis, & in j. parte quæst. x. arti. j. & tracta. de instantibus videtur dicere, quod distinguatur realiter. Non enim dicit in prædictis locis, quod prius & posterius in motu, vt numeratæ sint tempus, sed quod numerus prioris & posterioris in motu est tempus. Quod sic repuro intelligendum: Anima apprehendit primam partem motus, vt vnā, & sequentem vt vnā, & vnā comparat alteri, secundum quod ei succedit, & has vnitates partium motus sibi succedentium aggregat adinuicem, & constituit numerum applicatum parti priori, & posteriori in motu, & talis numerus est tempus. Quod autem hic numerus distinguatur à motu, manifestatur sic, sicut se habet discretum ad continuum, sic numerus ad motum. Constat autem, quod discretum distinguitur à continuo, sicut duo disparata genera in prædicamento quantitatis, ergo &c. Patet igitur, quod b. Tho. declinat modò ad vnā partem, modò ad alteram. Ideò aliquando loquitur disunctiuē, vt patet in iiiij. physico, in lec. xvij. vbi in fine sic dicit: Numerus prioris & posterioris in motu dicitur tempus, vel etiam ipsa, quæ sunt prius, & posterius numerata, hæc ille. Et ideò vtraque pars in via nostra potest defendi, & pars affirmatiua, scilicet, quod tempus & motus sint idem re, videtur consona Commenta. nam in iiiij. physic. commenta. cxxxj. Circa finem sic dicit: Tempus nihil aliud est, quàm prius & posterius in motu, secundum quod sunt numerata. Sententiam autem de distinctione realiter inter tempus & motum sequitur Capreolus in secundo sent. di. ij. quæst. ij. ad primum factum contra secundam partem sextæ concl

conclusionis vbi sic inquit: Tempus est quedam vera quantitas, & accidens absolutum de genere quantitatis, à motu essentialiter distinctum, sicut res alterius generis. Eandem sequitur Herneus in ij. dista. ij. quæst. j. artic. iij. vbi inquit: Nec pono, quod ista quantitas, scilicet, quæ est tempus, sit motus, sed accidens factus ipsi quæti, vel magis proprie dicitur accidens rei motæ, existens ei mediante motu, sicut qualitas inest rei, mediante quantitate.

Puto igitur hoc quæsitum in via nostra esse sustentabile pro vtraque parte, & quidem si volueris defendere distinctionem realiter inter motum & tempus, tu solues duo argumenta, quæ sunt Gregorij in ij. sent. di. ij. quæst. j. arti. j. in probatione secundæ conclusionis. Solues autem, vt Capreolus in ij. di. ij. q. ij. contra iiiij. conclusionem, & sunt duo vltima argumenta, scilicet, nonū & decimum. Alia autem relinque, quoniam tangunt aliud propositum.

Si autem volueris sustinere identitatem realem inter motum & tempus, oportet vt etiam sustineas identitatem realem inter prius & posterius in tempore, & prius & posterius in motu. Nam si aliqua duo tota sunt idem realiter, oportet & partes eorum esse idem realiter. Sequitur igitur, quod si tempus est motus essentialiter, etiam pars prior & posterior in tempore sunt idem essentialiter cum parte priori, & posteriori in motu. Vt autem scias hoc sustinere, formabo & soluam principalia argumenta, quæ solent contra hoc fieri. Sunt autem quatuor.

Primum est, si prius & posterius in tempore sunt idem realiter cum priori & posteriori in motu. Ergo tempus diffinitur per prius & posterius in tempore. Quod videtur inconueniens. Contra probatur, quoniam secundum philosophum in textu, tempus diffinitur per prius & posterius in motu, sed secundum te prius & posterius in motu, sunt realiter idem cum priori, & posteriori in tempore. Ergo tempus diffinitur per prius & posterius in tempore. Quod autem consequens sit inconueniens, probatur, quia secundum philosophum in vij. metaphy. tex. xxv. partes quantitatis non ingrediuntur diffinitionē totius quantitatis, sed e converso, non enim circulus diffinitur per semicirculū, sed e converso, neque homo per digitum, sed e converso, sed tempus est quoddam totum quantitatum, cum sit quantitas continua diuisibilis in partes, quarum vna succedit alteri, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod philosophus non negat absolute partes ingredi diffinitionē totius, distinguit enim partes in vij. metaphy. in tex. xxxv. in partes materię, & partes speciei, & licet neget

partes materiæ ingredi diffinitionem totius: non tamen negat de partibus speciei. Ideo autem semicirculus non ponitur in diffinitione circuli, quia est pars materiæ. Idem intellige de homine, & de digito. Quæ autem sint partes materiæ, & partes speciei, id declarauimus in epitomate nostro in vij. lib. metaphysic. in cap. vij. & tu vide illic. Quod autem non sit intentio philosophi, negare absolute, totum quantitatum diffiniri per partes suas, patet ex lib. v. metaphysic. textu. xvij. ubi diffiniens quantum, dicit sic: Quantum vero dicitur, quod est diuisibile in eis, quæ insunt: quorum vnum quodque est aptum esse hoc aliquid. Et in predicamentis diffiniens quantitatem continuam, dicit, quod est illa, cuius partes copulantur ad terminum communem. Et diffinitur numerus ex eo, quod est multitudo ex unitatibus aggregata. Cum igitur tempus ut totum successuum distinguatur essentialiter & non per accidens in partem peiorem, & posteriorem, siue præcedentem, & subsequentem, non inconuenit, quod diffiniatur per partes suas.

Secundum est tale: Causa non identificatur suo causato. Est enim causa, ad cuius esse sequitur aliud, ergo inter causam & causatum est distinctio realis. Sed prius & posterius in motu est causa prioris & posterioris in tempore, ergo &c. Maior est communiter concessa. Minor autem videtur esse philosophi, & Comm. & b. Tho. in iij. physico. in text. xcix. ubi inquit philosophus: Quoniam autem in magnitudine primum & vltimum est, necesse est in motu prius & posterius esse. At verò & in tempore est prius & posterius propter id: quia sequitur semper alterum, alterum ipsorum, & Commentator in Cōmen. xcix. dicit quod causa continuitatis temporis est continuitas motus, ergo bene sequitur, quod causa prioris & posterioris in tempore sit prius & posterius in motu.

Ad hoc dicitur, quod causa alicuius potest esse duplex, scilicet, realis & illatiua. Si est realis, conceditur maior, quia ut determinauimus in lib. v. metaph. in q. j. inter causam & causatum cadit prioritas & posterioritas, & dependentia realis, quæ non possunt stare cum identitate reali. Si autem est causa tantum illatiua, negatur maior. Nam verum est dicere, quod causa propter quam Sortes est homo, est rationale. Infertur enim Sortes est rationalis, ergo est homo. Et tamen inter hæc tria stat identitas realis, ut declaratum est in lib. iij. metaph. Ad argumentum ergo dico, quod philosophus & Commenta. & b. Tho. intendunt prius & posterius in motu esse causam non realem, sed illatiuam prioris & posterioris in tempore. Intendit enim illic philosophus declarare ordinem

dicem, qui est inter magnitudinem, super quam fit motus localis & motum, & tempus quo ad continuitatem & prius & posterius. Et dicit, quia magnitudo continua est, bene sequitur, ergo motus super eam est continuus, & quia motus factus super continuam magnitudinem est continuus, bene sequitur, & tempus esse continuum, quia quantum est motus, tantum fieri tempus videtur. Et similiter inquit philosophus, quia in magnitudine est primum & vltimum, bene sequitur & in motu factio super talem magnitudinem esse prius & posterius proportionaliter, quia scilicet, prior pars magnitudinis correspondet prior pars motus, & sequenti parti posterior pars motus. & quia in motu est pars prior & posterior, bene sequitur, idem & in tempore, quia alterum eorum semper sequitur ad alterum.

Tertium est tale, si prius & posterius in tempore non distinguuntur realiter à priori & posteriori in motu, sequitur, quod idem sit mensura & mensuratum, quod est impossibile: aliter inter mensuram & mensuratum non esse relatio realis, cuius oppositum patet ex v. metaph. de ad aliquid. Contra probatur, quoniam prius & posterius in motu sunt mensurata à priori & posteriori in tempore, eo quod prior pars motus applicatur, ut mensura prior pars temporis, & posteriori posterior. Ergo si eadem sunt prius & posterius in tempore, & in motu, idem erit mensura & mensuratum.

Ad hoc concessa consequentia, negatur falsitas siue impossibilitas consequentis. Licet enim sit falsum idem secundum idem mensurare seipsum, puta quod dies mensuret seipsum similiter annus & totum tempus, tamen non est inconueniens, quod in aliquo toto sumatur aliqua pars quantitativa aliquota, quæ per replicationem mensuret ipsum totum. Sicut per horam replicandam mensura mensuratur dies: & per diem mensuratur mensura mensuratur annus, & per annum mensuratur mensura mensuratur lustrum. Ratione igitur partis aliquotæ est mensura, & ratione totius est mensuratum. Et quando probatur, quod inter mensuram & mensuratum non esset relatio realis, negatur consequentia, quoniam pars aliquota mensurans & totum mensuratum non sunt idem realiter. Valeret autem consequentia, si idem secundum idem, & eodem modo sumptum esset mensura & mensuratum.

Quantum tale est. Quæ ita se habent quod vnum præcedit naturaliter alterum, non possunt esse idem realiter. Sed prius & posterius in tempore, præcedunt naturaliter prius & posterius in motu, ergo &c. Maior nota & probatur minor. Mensura naturaliter est prior mensurato, ex x. metaphysicorum. textu. ij. Sed prius &

posterius in tempore sunt mensura prioris, & posterioris in motu, quoniam si tempus est mensura motus, proportionaliter partes temporis sunt mensura partium motus, ergo &c.

Ad hoc dico, quod minor est falsa. Ad probationem dico, quod sufficit hanc esse veram, mensura est prior mensurato cognitione, quoniam ex cognitione mensuræ deuenimus in cognitionem mensurati, vt pertractauimus in lib. x. metaph. in quæstio. ij. vbi assignauimus conditiones mensuræ dimensionis. Quod autem mensura dimensionis sit natura prior suo mensurato, verificatur, præcipue quando per partem aliquotam mensuramus totum, sicut per vnitatem decies replicatam mensuramus numerum denarium, & per vnam panni mensuramus totam peciam panni nam pars naturaliter est prior suo toto. Et quoniam in proposito per partem temporis puta per horam mensuramus replicationem totam diem, sufficit in hoc casu mensuram esse priorem mensurato cognitione, quod autem sit prior naturaliter, verificatur pro quâto mensura sumitur, vt pars & mensuratum, vt totum. Sic pro nunc occurrit dicendum, vt autem habeat plenam cognitionem de diffinitione mensuræ, & de conditionibus suis tam de mensura extrinseca, quàm intrinseca, & de mensura perfectionali, & quantitativa, necesse est, vt videas in lib. x. metaph. q. secundam & tertiam.

Postremò aduerte, q. licet in via nostra, vt prædiximus vtraque pars quæsti sit sustentabilis, tamen in quæstione sequenti, in qua declarabimus diffinitionem de tempore bene assignatam à philosopho, procedemus disputatiue secundum opinionem eorum, qui tenent identitatem realem inter motum & tempus. Determinatiue autem procedemus secundum opinionem eorum, qui tenent distinctionem realem inter ea, & præcipue propter honorem Capreoli, quem habemus, vt fidelissimum defensore Diu. Tho. Hæc de præsentis quæsti dicta sunt.

QVÆSTIO XXI.

Si diffinitio temporis est bene assignata.

Hoc enim est tempus, numerus motus secundum prius & posterius. Textu CI.

IN hac quæstione aduerte, quod tres modi sunt exponendi per dictam diffinitionem, & declarandi quomodo est rectè assignata, secundum quod sunt tres opiniones diuersæ de entitate temp

temporis. Nam aliqui tenent, quod tempus nō distinguitur realiter à motu, sicut Albert. de Saxonia, & Scotus, & quasi omnes Commentitæ. Aliqui autem, quod distinguitur realiter à motu, sicut Heræus, & Capreolus, & videtur b. Tho. declinare ad hanc viam vt diximus supra. Aliqui tenent, quod est mobile motum regulariter, & hic est Gregorius de Arimino in ij. sent. di. ij. quæstio. j. art. j. vbi tenet, quod cælum regulariter motum, vt horologium potest dici tempus communiter acceptum, iuxta distinctionem, quam posuimus in principio q. præcedentis.

In hoc igitur quæsto potes procedere disputatiue, & determinatiue si disputatiue tenueris primam opinionem, expones diffinitionem temporis, sicut exponit Albert. de Saxo. in iij. phys. in quæstio. xv. Et illic inuenies, quare philosophus dixit tempus esse numerum motus, & non dixit mensuram, & quare dixit, secundū prius & posterius, vt distingueret extensionem motus à sua perfectione. Et inter omnia argumeta, quæ format illic, & soluit Albe. aduerte vltimū. Quomodo licet tempus sit idem cum motu cœlitatem hæc est vera. Motus cœli mensuratur tempore: tamen idem eodem modo sumptum est mensura, & mensuratum.

Determinatiue autem tenebis secundam opinionem, quæ videtur esse magis ad mentem b. Thom. & iuxta illam sic expones diffinitionem datam de tempore.

Tria igitur declaranda sunt. Primò, quod tempus est aliquid motus. Secundò, quod tempus concernit motum ratione prioris & posterioris partis in motu. Tertio, quod tempus concernit motum ratione prioris & posterioris partis, quia est numerus prioris, & posterioris in motu.

Primum quidem probatur sic, non apprehendimus tempus, nisi apprehendamus aliquem motum, aut in nobis, aut extraneum ergo tempus est aliquid motus & concernit eum consequentia nota, & antecedens manifestat philosophus exemplo dormientium apud Sardos longo tempore, qui computantes nunc incitium dormitionis, cum nunc sine dormitionis non perceperunt aliquem motum medium, nec tempus, ideo putabant se pro vno instanti, vel quam breuissimè dormisse, & ad confirmationem huius dicit Commen. in commen. xcviij. Cum nos non perceperimus nec imaginati fuerimus motum factum inter duo extrema, sed extimauerimus, quod nullus motus factus fuerit in

nobis, nec in aliis, sed quod nos sumus in esse indiuisibili, tunc non percipimus tempus. Patet igitur, quod cum notitia temporis procedat ex notitia motus, tempus concernit motum.

Secundum probatur sic: Quando determinamus motum parte priori & parte posteriori, apprehendimus tempus: & si apprehenderemus motum, non ordinantes partem priorem, & prius factam, deinde posteriorem non apprehenderemus tempus, ergo tempus concernit motum non absolute, sed ratione prioris & posterioris, consequentia nota. Antecedens declaratur cum experientia. Nam quando aduertimus motum factum ordinate super priorem partem partem tertij, & motum factum super posteriorem partem, tunc apprehendimus tempus, & hoc vnusquisque potest in se experiri, ergo &c.

Tertium probatur sic. Ratio temporis concernit prius & posterius in motu, non quocumque modo, sed ut numerata vel numerabilia, ergo concernit motum ratione prioris, & posterioris, quia est numerus motus secundum prius & posterius.

Contra nota, antecedens probatur. Quando apprehendimus duo extrema alicuius successionis, siue fluxus, vnum quidem ut prius, alterum ut posterius, inter quae necessario cadit medium, quoniam duo extrema indiuisibilia, quorum vnum antecedit alterum, non sunt imaginabilia, nisi per medium percipimus tempus. Quando autem percipimus tantum vnum, nunc non percipimus tempus, & quando percipimus plura nunc quorum vnus est prius & alterum posterius, non tamen percipimus vnum ut prius, & alterum, ut posterius, non percipimus tempus, ergo ratio quidditatiua temporis requirit prius & posterius, non absolute, sed ut numerata, vel numerabilia.

Sed contra tria praedicta insurgunt tria dubia. Primum est contra primum. Nam videtur, quod tempus possit esse sine motu. Tempus enim est mensura motus. Se habent ergo ut mensura & mensuratum: quae sunt in tertio modo relatiuorum, ex v. metaph. cap. de ad aliquid. Sed quod est sic relatiuum, potest esse non existente alio relatiuo, sicut remota scientia potest remanere scibile: ergo potest esse tempus remoto motu. Et sic tempus non est aliquid motus.

Ad hoc dicitur, quod tempus alio modo comparatur ad motum primum, qui est motus caeli diurnus. & alio modo ad alios motus. Nam ad primum comparatur, ut mensura, & ut propria passio: ad alios autem ut mensura tantum. Ad argumentum ergo dico, quod probat

probat tempus posse esse remoto hoc motu, & illo & illo, ad quos se habet praecise, ut mensura, sed non probat, quod possit esse remoto primo, quia implicat posse inueniri passionem remoto suo subiecto. Nec concedendum est, quod tempus & primus motus se habeant praecise, ut relatiua tertij modi, quod tamen concedimus respectu aliorum motuum.

Secundum est contra secundum. Nam tempus est quid absolute, prius autem & posterius sunt respectus. Sed absolute non est diffinibile per respectum, opponuntur enim absolute & respectus, ergo &c.

Praterea, erit circulus in diffinitione. Nam prius & posterius secundum philosophum & Comen. infra in comen. cxxix. diffiniuntur per tempus. Prius est enim quod fuit in aliquo tpe, in quo non fuit aliud sicut bellum Troianum fuit eo tpe, quo non fuit Roma. Si ergo tempus diffinitur per prius & posterius, erit circulus in diffinitione.

Ad hoc dicitur, quod prius & posterius non stant pro respectibus, qui sunt prioritas & posterioritas, sed pro partibus motus: ut stant sub istis respectibus. Constat autem, quod partes motus non sunt respectus. Quare &c.

Ad aliud cum dicitur, quod erit circulus &c. negatur consequentia ad probationem, dico quod prius & posterius dupliciter sumuntur. Primo, ut sunt differentiae ordinis in re secundum generationem. Secundo, ut sunt partes successionis siue fluxus, quarum vna praecedit, alia subsequitur, primo modo diffiniuntur per tempus, ut declaratur infra per philosophum in rex. cxxix. secundo modo tempus diffinitur per ipsa, & sic patet, quod non committitur circulus.

Tertium est contra tertium, quo probatur, quod tempus non est numerus. Nam si est numerus vel est numerus partium motus, prout vna est prior, & alia posterior, vel est numerus secundum mutata esse, quae sunt in motu indiuisibilia, quorum vnum est prius, & alterum posterius, non primum, quia pars prior & pars posterior in motu continentur adinuicem, & sic nulla est discretio inter eas nec numerus. Non secundo, quia cum mutata esse, sunt discreta, tempus esset numerus discretorum, & sic tempus esset quantitas discreta, quod est contra philosophum.

Ad hoc dicitur, quod datur primum, ad improbationem dico, quod licet partes motus sint continuae, tamen possunt apprehendi distinctis apprehensionibus, & considerare, prout haec est prior, & illa posterior. & prout cadunt sub ordinatis apprehensionibus numerantur, ut plenius declarabitur, quando quaremus.

remus, si tempus habet esse per animam, vel extra animam.

De tertia via, quæ est Gregorij, non curabis, quoniam nec est consona philosopho nec Commenta. nec bea. Tho. nec ipse autor probat imaginationem suam aliqua efficacia, & videtur in hoc magis locutus secundum opinionem vulgi, quam Peripatetica. Nam philosophus in iiii. phys. in tex. xciii. recitat hanc opin. vt antiquam, & dicit. Et quidam dixerunt tempus esse spheram totius existimauerunt autem hoc, quia omnia sunt in tempore, & sunt in sphaera mundi. & iste sermo est magis vanus, quam vt indiget probatione. vbi dicit Commenta. & decipiebantur in hoc, quod duæ affirmatiuæ non concludunt in ij. figura. & sic sermo eorum est in propositionibus falsis, & figuræ inconstantis. Hæc de presenti quaesito dicta sint.

QVAESTIO XXII.

Quæ sunt illa, quæ mensurantur tempore.

Manifestum est, quod quorum esse mensurat, his omnibus inuenit esse in moueri, & quiescere. Quæcunque igitur generabilia & corruptibilia sunt, & omnino quæ aliquando quidem sunt, aliquando autem non sunt, necesse est in tempore esse.

Textu cxx.

IN hac quaestione aduerte, quod philosophus tria assignat, quæ mensurantur tempore, scilicet motus, quies, & quæcunque aliquid quando sunt, aliquando non sunt. Tria igitur consideranda sunt. Primo, quomodo est mensura motus. Secundo, quomodo quies. Tertio, quomodo eorum, quæ non semper sunt vt generabilia & corruptibilia.

Quantum ad primum aduerte non esse dubium quin mensuret motum, quoniam ex diffinitione sua est numerus motus. Sed dubium est de modo, puta, an mensuret motum per se, & econuerſo, id est, posito, quod tempus mensuret motum per se, an motus mensuret tempus & per se. Præterea, cum motus possit considerari in quantum est actus imperfecti ex diffinitione sua, & vt est quantus quantitate successiua, & continuus, dubium est, vt mensuretur tempore in quantum est actus imperfecti, vel vt est quantus quantitate successiua. Præterea, dubium est, si eodem modo mensurat motum primum, qui est motus primi mobilis & alios motus. Præterea, dubium est, quomodo mensurat motum primum, cum sit æternus, & tamen secundum philosophum in tex. cxx. quicquid mensuratur tempore, ita se habet, quod potest accip

accipi tempus maior duratione sui mensurati.

Vt igitur ista ordinatè resoluatur, dico ad primū simul. cū Commenta. in cōmen. cxij. q. tempus mensurat motū per se, id est, ex natura sui, quoniam tempus est essentialiter & quidditatiuè mensura motus. Motus autē mensurat tempus per accidens, id est, quo ad nos, & nō ex natura sua, quoniam nō cōuenit per se mensurato mensurare, sed mensurari. Contingit autem, quod aliquando est nobis notior quantitas motus, quam temporis, puta hora prima diei incepti iter, & itineratus sum per ix. milliaria, & volens scire quot horæ præterierunt, sic computo, feci tria milliaria pro hora, ergo tres horæ transierunt, ergo est tertia hora diei, & in illo casu propter maiorem noticiam, quam habeo de motu, quam de tempore, mensuro tempus per motum. Sed hoc non est ex natura motus, vt dictum est, sed respectu nostri.

Ad secundū dico, q. motus mensuratur tempore, vt est quātus quantitate successiua, & nō vt est actus imperfecti. Probatur ex x. metaph. tex. ij. mensura debet esse homogenea mensurato, sed tempus vt mensurat motū, est quantitas successiua, ergo motus vt mensuratur tempore, debet esse quātitas successiua, sed vt est actus imperfecti, nō est quantitas successiua, imō est in prædicamento qualitatis, vt in alteratione, vel in prædicamēto vbi, vel in prædicamēto quantitatis, & est quantitas permanens, vt quæ acquiritur per augmentū. Et q. tempus mensuret motū vt est quātus, patet non solum per rationē dictam, sed etiā per philosophū in hoc iiii. lib. in tex. cxix. vbi inquit: Quare quod mouet, nō simpliciter erit mēsurabile sub tempore, secundū quod quantū aliquid est, sed secundum quod motus ipsius quātus, vbi inquit Cōmenta. & est manifestū, quod tempus non mensurat rem motam, secundum quod est mota simpliciter, sed secundum quantitatem accidentem motui.

Ad tertium dico, quod alio & alio modo mensurat motū primum, & alios motus. Nā respectu primi dicitur mensura intrinseca quoniam tempus intrinsecè & subiectiuè est tantum in primo mobili, & ideo ab eo sumit vnitatē. vt dicemus infra respectu aliorum motuum est mensura extrinseca, non enim mensurat ambulationem Socratis, nisi quia applicatur illi, sicut vna aut cubitus applicatur panno mensurabili, & ideo non multiplicatur tempus ad multiplicationem aliorum motuum, quoniam vna mensura extrinseca multa possunt mensurari.

Ad quartum dico, quod tempus non mensurat primū motum secundum se totū, quoniam vt dicit philosophus in tex. cxx. quod mensuratur

mensuratur tēpore secundū se totū, ita se habet, & potest esse tempus, in quo non erit illud mensuratum. Hoc autem non continet in primo motu sumpto secundum se totum, quoniam est æternus, secundum philosophum. Mensurat autem secundum partes, quia nulla pars primi motus adæquatur toti tempori, quod est æternū, secundum philosophū. Vnde dico, quod tēpus mensurat primū motū, quia mensurat omnē circulationē eius, quælibet autem circulatio finita est, quoniam cōpletur die naturali, ex consequenti licet totus motus cœli sit æternus, secundum philosophū, quia nō est assignabilis prima nec vltima circulatio, tamen nulla circulatio est æterna, & ideo est mensurabilis tempore. Patet igitur, quomodo tempus diuersimodē mensurat motum.

Quantum ad secundum, aduerte quod videtur difficile salutare quietem mensurari tempore, eō quod quies est non ens, cum sit priuatio, quæ est negatio, non enti autem non est assignabilis mensura realis, quale est tempus.

Præterea, Tempus est mensura rei successiuæ, in quiete, cum sit non ens, nulla est successio, ergo &c.

Vt ergo scias, ppter quid quies mēsuratur tēpore, & quo modo, aduerte, & ideo quies mēsuratur tēpore, quia est priuatio motus, qui ex natura sua & per se mensuratur tēpore. Vnde sicut ista est vera: Tenebræ vidētur, quia sunt priuatio lucis, quæ est parte visibilis, sic & in proposito de quiete, quæ per accidens mensuratur tempore, quia motus per se mensuratur tempore.

Modus autē talis est: Quies mēsuratur per accidēs tēpore, quia est, quādo est aliquis motus in aliquo mobili, quem mēsuramus tempore, & cōparantes quietē alicuius quiescentis motui alicuius moti, aduertimus quod tanta est duratio illius quietis, quāta est duratio illius motus, verbi gratia, equiter Sortes tribus horis, & tandiu dormiat Plato, quādiu equitat Sortes, dicemus Platonem quieuisse per tres horas, & sic comparantes quietem ad motum coexistentem, intelligimus quietē mensurari tempore.

Patet autem, quod obiectiones præpositæ non concludūt. Non prima, quia licet priuatio sit negatio: non tamen simpliciter, sed ponit subiectum cum aptitudine ad motum, & ideo non inconuenit quod mensuretur tempore, non per se, sed per accidēs. Obiectio autem concludit de eo, quod est negatio simpliciter.

Nec secunda concludit, quoniam maior non est vera, nisi de mensurato per se à tempore.

Quantum ad tertium aduerte, quod tempus esse mensuratum gener

generabilium & corruptibilium, potest dupliciter intelligi. Primo, in quantum subiiciuntur mutationi accidentali, vt aqua existens sub motu alteratio, & lapis vt descendit, & vt sic non est dubium, quin mensurentur tempore: quoniam si tempus est mensura motus, est ex consequenti mensura rei mobilis, vt stat sub motu. Secundo, quantum ad suum esse substantiale, puta an permanentia & existentia aquæ mensurentur tempore, & hoc est difficile dubium: quoniam cum tempus sit mensura motus, & motus sit res successiuæ, ac partibilis, videtur quod non sit mensura nisi rei successiuæ, vel partibilis, vel cui adiungitur aliqua successio. Sed esse substantiale rei corruptibilis, non est successiuum, nec partibile, nec admistum successioni, quoniam acquiritur in instanti, sicut & forma substantialis, & consistit in indiuisibili, sicut declarauimus in lib. viij. metaphys. in quæst. vi. vbi determinauimus contra Scotum nullam formam substantialem partibiliter acquiri, nec intendi, nec remitti.

Et aduerte, quod propter hanc rationem Herueus diuertit à via bea Thom. nam bea Thom. in j. parte quæst. x. artic. v. dicit, quod omnis motus & esse rerum corruptibilium, mensuratur tempore. Herueus autem in ij. quolibet. quæst. xij. tenet quod mensuratur nunc temporis discreti. Quid autem & quale sit tale nunc, non est physici, sed Theologi considerare. nūc enim intendimus de mensura naturali. Vt igitur scias defendere viam bea Thom. aduerte, quod inter esse substantiæ incorruptibilis, & esse substantiæ corruptibilis est conuenientia differentia. Conueniunt quidem in hoc, quod carent omni successione intrinseca, sunt impartibilia, & consistunt in indiuisibili. Differūt autem in hoc, quod esse substantiæ incorruptibilis, non est coniunctum qualitatibus actiuis, & passiuis, propter quas inest substantiæ corruptibili trāsmutatio alteratiua, qua tenditur ad corruptionem, oppositū autē videmus in substantiis corruptibilibus, siue sint elementa, siue elementata. In proposito cōstat quare esse substantiæ incorruptibilis vt cœli nō mensuratur tēpore, quia nō est cōiunctum huiusmodi qualitatibus, nec trāsmutationi, qua tendat in nō esse. Constat etiā, quā rationabiliter ponitur esse rei corruptibilis, mēsurari tēpore, quoniam & si intrinsecè sit impartibile, et nō de genere successiuorum, tamē quia est coniunctum continuæ trāsmutationi ex qualitatibus contrariis, quæ insunt substantiæ elementari, ideo cōuenienter mensurantur tempore, & potest sic probari propositū: Quæcunq; trāsmutantur in tempore, mensuran

surantur tempore, ex iiii. physic. text. cxvij. sicut ex opposito, quæ non patiuntur à tempore, non mensurantur tempore, vt immanentes actiones, & esse luminis in aère, quia tempus non agit ad eorū non esse, posito enim quòd sol firmaretur super hemisphærium nostrum per mille annos, idem numero lumen semper cõseruaretur, quoniam nullum adesset corruptiuum. Sed substantia corruptibilis patitur à tempore & trãsmutatur in tempore, quo ad esse substantiale propter contrarietatem, quæ est in qualitatibus à quibus non potest separari, ergo &c. Ad argumentum autem, in quo videtur se fundasse Herueus, nego minorem. Nam ad hoc, quod aliquid mensuretur tempore nõ est necesse, quòd sit intrinsecè admittit successioni, sed coniunctum transmutationi alteratiuæ, qua tendit ad corruptionem. Hæc de præsentia quæsito dicta sint.

QVÆSTIO XXIII.

Si tempus est tantum vnum.

Tempus autem ubique idem. Text. cxxxij.

IN hac quæstione aduerte, quòd Peripatetici consentientes Aristoteli, in iiii. physic. in text. cxxxij. concordant in hoc quod tempus est tantum vnum. Et quoniam b. Tho. concordat in hoc cū Commen. scilicet quòd tẽpus primò & principaliter consequitur diuinum motum corporis cœlestis, qui est primus & regularissimus vt patet in Commẽ. cxxxij. idèò vt plenè resoluatur sensus philosophi, & Commen. & b. Tho. de vnicitate vel pluralitate temporis, sic procedendū est. Primò, ponetur vna distinctio de tempore. Secundo duæ cõclusiones responsiuæ. Tertiò, soluentur quædam argumenta, quæ vidètur habere aliquã apparentiã cõtra viam nostrã.

Quantum ad primum aduerte, quòd tempus apud Commen. & b. Tho. solet dupliciter accipi, scilicet Tempus principaliter, & primò, & tempus secundario. Vnde Commen. in Cõmen. cxxxij. inquit: Sed debes scire, quòd tempus licet sit numerus cuiuslibet motus: tamen nõ eodem modo, sed secundum prius & posterius, quoniam est numerus aliorū motuū propter translationẽ, id est, motū localem, quoniã si translatio nõ esset, non esset tempus. Et si alteratio nõ esset, neque augmentatio neque generatio, neque corruptio, & tamen esset translatio, esset tempus. Et si de modis translationis nõ esset translatio circularis, nõ esset tempus & de circulari velocioris circulationis, scilicet diurni motus. Tempus igitur

igitur et si est numerus cuiuslibet motus, tamen attribuitur eis principaliter & secundario. Hæc Comment. Aliqui autem solent sic distinguere: Tempus propriè dictum, & tempus communiter dictum, & hanc distinctionem declarauimus supra in quæst. xx. huius iiii. vbi quæsitum est, si tempus est motus vel non.

Quantum ad secundum, ponitur prima conclusio. Tempus secundario vel communiter dictum, non est tantum vnum numerum, sed plurificatur, vt plurificantur motus. Hæc sic probatur, In quocunque est prius & posterius, secundum durationem, in eo est tempus communiter dictum, nõ enim est intelligibile, quòd anima apprehendat in aliquo esse prius, & posterius, secundum durationem, nisi per habitudinem ad tempus, nam dicitur pars prior duratione, quia prior tempore facta est: & posterior, quia posteriori tempore facta. Sed constat quòd in omni motu, cum sit res successiua, est pars prior, & posterior, secundum durationem: quoniam pars vna succedit alteri, ergo &c. Præterea, vno motu potest mensurari alter motus, vt de ambulatione Socratis, per tantum spatium potest mensurari calefactio aquæ. Sed omne mensurans morum, vt sic potest dici tempus large, ergo &c. Et aduerte, quòd in hac conclusione communiter concordant Doctores, vt Herueus, & Gregorius, & Capreolus, vnde ipse Capreolus in secunda sententiarum distinctione secunda quæstio. ij. soluens argumentum primum factum contra primam cõclusionem distinguit sic: Tempus potest dupliciter accipi, scilicet propriè & strictè, & sic est tantum vnicum tempus, scilicet numerus motus primi mobilis. Alio modo sumitur impropriè & large. & sic numerus cuiuslibet successioni potest dici tempus. Et respondens ad septimū factum contra eandem conclusionem, inquit in fine solutionis: Argumentum non aliud concludit, nisi quòd in omni motu cõtinuo est formaliter tempus large & impropriè dictum. Eandem cõclusionem tenet Iandunus in quarto Physic. quæst. xxvij. vbi inquit: Tempus secundario, & per posterius dictum est in quolibet motu, tanquam in subiecto, & multiplicatur numeraliter secundum multiplicationem mobilium, quæ mouentur.

Secunda conclusio sit ista: Tempus propriè dictum, siue vt inquit Commeta. primò & principaliter, est tantum vnum, & idem numero respectu omnium temporalium. Probatur sic, Nullum accidens est multiplicabile in plura numero, nisi per multiplicationem sui primi, & per se subiecti, & maximè multiplicatione naturali & reali, vt pro nunc excludam multiplicationem intea-

tionalem. De qua locuti sumus in quinto Metaphysicæ, in quæst. xviiij. Sed tempus est accidens, siue sit idem cum motu, siue distinctum: est enim quantitas successiua, ergo non potest multiplicari, nisi multiplicetur suum subiectum. Sed subiectum suum est motus primi mobilis, siue primum mobile, ut est sub primo motu, quod est immultiplicabile stante vnitatem mundi, ergo & tempus proprie dictum, est immultiplicabile. Quod autem subiectum temporis sit primus motus, probatur: quia motu primo mensurantur omnes alii motus, ut simplicissimo sui generis, ergo tempus proprie dictum consequitur primum motum, ut primum mensuratum & primum subiectum, ad quem comparatur, ut diximus supra ut mensura intrinseca, & sua propria passio. Et hæc est intentio Commen. in Commen. cxxxij. vbi inquit: Tempus igitur sequitur hunc motum, scilicet primum, & iste motus sumitur in diffinitione eius, & ipsum tempus mensurat illum, non secundum quod numerus mensurat numeratum, id est non comparatur ad ipsum præcisè, ut mensura, sed secundum quod mensurat aliquid, quod est forma in re, id est sed secundum quod est mensura, quæ est subiectiua, & intrinseca in re mensurata. alios verò motus mensurat, secundum quod numerus mensurat numeratum, id est in quantum est præcisè mensura extrinseca, quæ mensurat, ut applicatur mensurato, ut vna applicata mensurat paonum, nõ quia sit subiectiua in mensurato. Patet igitur, quomodo tempus proprie dictum & principaliter est tantum vnum. Et de hoc tempore intelligendum est, quod dicit philosophus in text. cxxxij. scilicet quod non possunt esse plura tempora æqualia simul, quorum vnum non sit pars alterius, ut duo dies, dua horæ, duo menses &c.

Quantum ad tertium aduerte, quod Iandunus in quarto Physicæ in quæst. xxviiij. in principio responsionis videretur mordere beat. Tho. de vnitatem temporis propter vnitatem primi motus. Vnde dicit: Ad quæstionem dicit aliqui simpliciter & indistinctè, quod ipsum tempus est vnum numero in omnibus temporalibus, quia primus motus qui est subiectum primum & proprium temporis, non est nisi vnum numero, ut notum est. Sed salua pace &c. Et postquam recitauit opinionem beat. Tho. arguit dictis & rationibus contra. Verum, quia nõ concludunt nisi de tempore communiter siue secundario dicto, ideo nolo immorari ad recitandum, & soluendum ea.

Tu tamen aduerte, quod non est verum quod beat. Tho. simpliciter & indistinctè ponat tempus vnum numero in omnibus temporalibus propter vnitatem primi motus, sed intendit de tempore proprie

proprie dicto. Nam & ipse innuit, & acceptat distinctionem de tempore proprie & communiter dicto. Vnde in ij. sentent. distinct. xij. quæst. j. arti. v. ad tertium sic dicit: Nam potest intelligi de tempore: quod est numerus motus primi mobilis, sed oportet, quod per tempus significetur tempus largè sumptum, scilicet sumatur tempus pro numero cuiuscumque successions. Ex quibus constat, quod acceptat tempus proprie dictum, quod est numerus primi motus, & hoc ponit vnicum propter vnitatem primi motus, & tempus largè, & hoc multiplicatur, sicut multiplicatur successiones, & sic Iandunus non tendit ad mentem beat. Tho. nec obiectiones suæ aliquid concludunt contra viam nostram.

Aliqui alij conantur destruere fundamentum beat. Tho. quod etiam est Commen. ut allegatum est supra, scilicet quod tempus non fundatur in primo motu solum, sed in omni motu, & inter omnia sua argumenta duo videntur sibi præcipua.

Primum est, Individua eiusdem rationis habent passiones proprias eiusdem rationis, quia propria passio consequitur speciem, & nõ individuum. Sed omnes motus circulares sunt eiusdem rationis, saltem in hoc, quod est esse successiuum, & esse actum admissum potentie. Sed in motu primi mobilis in quantum est ens successiuum, & actus admissus potentie, fundatur prius & posterius. Igitur consimiliter in omni motu circulari fundabuntur prius & posterius, in quantum quilibet est eiusdem rationis in hoc, quod est esse successiuum, & esse actum admissum potentie. Sed prius & posterius absolute considerata in motu, sunt tempus: ergo in omni motu circulari, ut in subiecto fundatur tempus.

Ad hoc dicitur in via nostra, quod licet omnes motus circulares dicantur esse eiusdem rationis in quantum successiuum, & in quantum sunt actus admissus potentie, & in quantum in eis sunt signabilia prius, & posterius numerabilia: non tamen sunt eiusdem rationis in hoc, quod est esse primum motum, & notissimum & regularissimum, quoniam istæ conditiones sunt proprie motus diurni primi mobilis, & tempus fundatur in eo non præcisè propter prius & posterius numerabilia in eo, sed simul cum dictis conditionibus, quibus remotis non fundaretur in eo tempus proprie dictum, de quo nunc intendimus: sed tantum tempus communiter dictum. Ad argumentum igitur nego minorem, quæ fuit hæc: Sed prius & posterius absolute considerata in motu, sunt tempus.

Secundum est, si non esset motus primi mobilis, adhuc esse

tempus, ergo non fundatur præcisè in eo, vt in subiecto, sed & in aliis motibus conditionalis sic probatur. Si nõ esset motus primi mobilis, adhuc anima apprehenderet tempus in alio motu, puta in horologio, vel in motu rotæ figuli. Nã posset in eo numerare prius & posterius, ergo &c.

Ad hoc dicitur, q̄ si ante conditionali esset tempus fundatum, vt in subiecto in illo motu, qui esset primus, quicumque esset ille. Nam ideò tempus consequitur primum motum, quia vniquodque est ap̄m mensurari primo sui generis.

Sed dices, Cum tempus sit accidens, & secundũ te sit vnum numero, & non sit multiplicabile, si remoto motu primi mobilis, qui nunc est primus motus, esset in alio motu, qui tunc esset primus, puta in motu Solis, aut Lunæ, sequitur quòd migraret accidens de subiecto in subiectum, quod est impossibile.

Ad hoc responderetur respõsioni Heruei in ij. sent. di. ij. quæst. j. in respõsione ad primũ: & dicitur, q̄ nõ sequitur, quòd accidens migret de subiecto in subiectum, sed sequitur, quòd accidens si mul tunc existens habeat quandam nouam rationem, quã prius non habebat, scilicet quòd nõ habeat secum aliam successionem vniformiorem se, sicut etiã si Deus modò amoueret motum primi cœli, motus sequentis cœli, qui nunc non habet rationem primi motus, traheretur ad rationem primi motus, & in hoc nihil sibi acquireretur, sed tolleretur habitudo ad aliquid prius, & simili ter esset in proposito. Hæc de præsentis quæstio dicta sint.

QVÆSTIO XXXIII.

Si habet esse tempus extra animam.

Dignum autem consideratione est, quomodo se habet tempus ad animam. Textu cxxx.

IN hac quæstione aduerte eius difficultatem consistere in parua entitate temporis, quæ est maximè lateens, & in multa diuersitate opinionum. Vt autem habeas resolutionem in via nostra, sic procedendum est. Primo, ponitur id, in quo omnes communiter conueniunt. Secundo, recitabuntur tres opiniones, ex quibus tertia erit b. Tho. & secundum eam terminabitur quæsitum. Tertio, soluentur quedam argumenta.

Quantum ad primum, aduerte, quòd omnes cõueniunt in hoc quòd tempus in sui ratione duo concludit, scilicet formale, & materiale: formale est illud, quo formaliter distinguitur tempus à motu, & hic est numerus vt diximus suprã, quando quæsiuimus si temp

tempus est motus. Materiale est illud, cui applicatur talis numerus. Sicut, cum dicimus decem canes, ly canes, est materia talis numeri, sic in proposito motus est materia talis numeri, quale est tempus. Tu tamen aduerte, quòd licet numerus sit formale: non tamen est vera forma temporis, & licet motus sit materiale: non tamen est vera materia, aliter tempus esset quid realiter compositum ex materia & forma. quod est impossibile, cum sit accidens: & præterea, tempus est ens per se. Sed enti per se repugnat componi essentialiter ex duabus speciebus eiuldem prædicamenti: Sed numerus est species quãtitatis discretæ: motus autè est quãtitas continua, ergo &c. Sed dicitur esse formale in tempore numerus, quia sicut res naturalis habet à forma esse suum completum, sic tempus habet rationem suam completam ex numero; quo numerat anima prius & posterius in motu. Motus autem est materiale, quia sicut materia supponitur formæ, sic motus supponitur numero, & discretioni; quam habet facere anima circa partes motus.

Quantum ad secundũ aduerte, q̄ tres sunt sententiæ famosæ de entitate tẽporis, scilicet Commenta. & eorum, qui sequuntur eum, Alber. de Saxonia, & b. Tho. via Commenta. Itar in duabus conclusionibus. Prima est, Tẽpus quo ad suum materiale est actus extra animam probatur: Materiale in tẽpore est fluxus cõtinuus, quo mobile fluit ab vno, vbi ad aliud in motu locali, vel ab vna parte formæ ad aliam in motu alterationis: Sed talis fluxus est ens extra animam, quoniam omni homine dormiẽte adhuc fluit cœlum ab oriente ad meridiem, & quod calefit, fluit à calore, vt tria ad calorem intensiorem, ergo &c.

Secunda conclusio est, Tempus quo ad suum formale non est actus extra animam, sed ab anima. Probatur sic: De intentione Commen. in commen. cxxxj. Cum res numerans quæ est anima, non fuerit numerare, quod est actio, numerantis non erit, & cum actio numerantis non erit, numerus non erit, quoniam numerus aut est numeratum, aut actio numerantis, sed constat quòd non est numeratum, ergo est actio numerantis in numerato vel circa numeratum, vt obiectum. Sed numerans, scilicet motum, qui est fluxus continuus non est nisi anima intelligens & apprehendens partes motus, vt vna est antecedens aliam, ergo si anima intelligens non erit, non erit numerus. Et cum tempus quo ad suum formale sit numerus, sequitur quòd tempus vt sic, non est extra animam, sed ab anima. Et aduerte, quòd radix sententiæ Comen.

stat in hoc, quod arbitratur ad numerum rei continuè necessariò requiri actualem numerationem quæ non est nisi per animam intelligentem, ita quod posito continuo successiuo numerabili, nisi actu numeretur, non dabitur eius numerus actu, sed tantum in potentia. Vnde concludit in supradicto Commen. Tempus igitur non erit in actu, nisi anima sit, scilicet numerans actu: in potentia verò erit, si anima non sit, scilicet actu numerans.

Secunda via est Alber. de Saxonía in iiiij. physico. in quæst. xvj. Qui postquam recitauit opinionem Commen. tener, quod tempus est ens reale extra animam, quo ad suum materiale, & in hoc concordat cum Commen. & ultra hoc tenet etiam, quo ad suum formale, & in hoc dissentit à Commen. & radix sua est, quia arbitratur quod de ratione numeri applicati, non sit actualis numeratio, sed numerabilitas. Nec est necesse esse actu numerantem, sed potentem numerare. Vnde ad hoc, quod sit numerus decem canum, non est necesse quod actu numerentur, & quod sit anima numerans actu; sed quod sint numerabiles, & anima potens numerare. Et quod ad numerum rerum actu, non requiratur numerans actu, sed potens numerare, & quod existant res numerabiles, videtur assensire bea. Tho. in expositione text. cxxxj. soluens dubium motum. Tenet igitur Albertus de Saxonía, quod quia motus primi cœli est ens extra animam, & est numerabilis, id est distinguibilis in partem præcedentem, & partem sequentem per apprehensionem animæ, dato casu, quod anima actu non distingueret nec numeraret, adhuc est tempus actu quo ad suum formale, & materiale extra animam, & aduerte quod bea. Tho. in tractatu de tempore in opusculis, videtur sequi hanc viam. Sed vt dicemus infra, tractatus ille non acceptatur vt editus à bea. Tho. verum hæc via videtur contradicere philosopho, qui in iiiij. physic. text. cxxxj. dicit impossibile est esse tempus, si anima non sit, sed aut hoc, quod vtunque ens est tempus. Ergo philosophus intendit, quod tempus pendeat ab anima, vel quo ad formale, vel quo ad materiale.

Si quis veller hanc viam sustinere, dicere posset quod licet philosophus proposuerit hoc dubium, vtrū cum non sit anima, erit tunc tempus, an non: vt patet in text. cxxxj. tamen non soluit nisi dubitatiuè & conditionaliter loquens, vt patet inuenti textum prædictum. Vel potes dicere, quod licet non pendeat quantum ad actualem numerationem, quia sine ea adhuc est tempus, pender tamen quo ad numerabilitatem, quia hæc conditionalis est

vtra,

vera, si non est aliquod potens numerare, non est aliquod numerabile, sicut si non est aliquod potens sentire, non est aliquod sensibile, sensibile enim respicit sensitiuum. Vnde bene sequitur, si non est anima potens numerare motum, non erit motus numerabilis: sed motus numerabilis secundum prius & posterius est tempus. ergo si non est anima, non est tempus. Vel potes dicere, quod licet tempus non pendeat ab anima quo ad suam entitatem: pender tamen quo ad actualem applicationem motibus per ipsum mensurandis. Non enim tempus mensurat apprehensibiliter iter Socratis, nisi anima applicet tantum tempus itineri Socratis mensurando, puta horam aut diem. Sic posset dici disputatiuè, licet non intendam tenere hanc viam, sed immediatè sequentem, quam reputo esse ad mentem beati Thomæ.

Tertia igitur via, quam elicio ex bea. Tho. in expositione text. cxxxj. tenet, quod tempus quantum ad formale & materiale recipiat complementum ab anima, ita quod licet fundamentum habeat in re, non tamen habet rationem perfectam, nisi per animam apprehendentem. Et mensura sua stat in hoc: Rerum numerabilium quædam habent esse fixum, & permanens extra apprehensionem animæ, vt lapis, & lignum, & alia, quæ dicuntur entia permanentia. Et ista nec quantum ad esse, nec quantum ad numerum pendent ab anima. Nam dato, quod nullus intellectus numeraret lapides existentes in fundo maris, adhuc essent in numero certo & determinato: quia de ratione numeri numerati in permanentibus, non est actualis numeratio, sed numerabilitas. Tales igitur res permanentes habent completam esse extra animam. Quædam autem res numerabiles sunt, quæ non habent esse permanens, nec totum simul, sed consistunt in quadam successione, ita quod eis repugnat habere partes simultaneas, & de suo esse nihil habent extra animam, nisi quoddam indiuisibile continuatiuum partium succedentiũ, sicut est murum esse in motu; & instans in tempore: & in his successiuis, si debet esse aliqua totalitas numerabilis, est necesse, quod sit intellectus apprehendens partem præcedentem, quæ iam fuit, & comparet sequenti futuræ, & distinguat eas in priorem & posteriorem. Verbi gratia, intellectus considerans mobile, vt sub tali dispositione, vel vt existens in tali situ, cognoscit, quod causat priorem partem motus, & vt est in alio situ, causat posteriorem partem. Cum igitur motus non

habeat in re nisi indiuisibile continuatiuum, si debet apprehendi, vt quiddam totum habens partes, quibus repugnat simul esse, hoc non erit nisi per opus animæ, ergo motus remota anima habet esse incompletum, & cum tempus sit idem cum motu, aut fundetur in motu primo, vt dictum est supra, sequitur, quod si esse motus, vt est quoddam totum, pendet ab anima, sequitur, quod etiam esse temporis & quo ad formale, & quo ad materiale, quod est motus, pendet ab anima, ita quod sine anima habent esse imperfectum. In hoc igitur stat resolutio bea. Tho. De cuius mente pono hanc conclusionem: Nec motus nec tempus, vt considerantur, sicut quædam tota, habent esse perfectum extra animam, quoniam nullum totum, cui repugnat habere partes simultaneas, quamuis contingat eas simul intelligere, habet completum esse actu sine apprehensione. Sed tempus & motus, cum sint successiua, sunt talia, ergo &c.

Quantum ad tertium, aduerte tria argumenta contra determinationem factam. Primum sumitur ex tractatu de tempore bea. Tho. in opusculis in cap. primo, qui expressè tenet cum secunda via, & reprehendit Commentat. qui tenet primam viam, & ultra hoc sic arguit: In quocumque motus habet esse perfectum, illud mouetur necessario, sed secundum te, motus habet esse perfectum in anima: ergo anima necessario mouetur, quod est inconueniens.

Ad hoc dicitur, quod tractatus ille non est bea. Tho. quod patet ex duobus. Primum, quia in cap. iij. illius tractatus in fine negat esse substantiale rei mobilis mensurari tempore, cuius contrarium in prima parte, quæst. x. vt declaratum est supra. Secundum, quia leuitas rationis adductæ non est attribuenda tanto ingenio. Quis enim nescit, quod maior propositio non est vera, nisi de eo, in quo est motus, vt in subiecto mobili, & non de illo, in quo est, vt cognitum in cognoscente? Et hoc modo ponit bea. Tho. motum habere esse perfectum in anima, scilicet vt obiectum cognitum in cognoscente, & ideo non sequitur animam moueri.

Secundum sumitur ex Herueo in secunda sent. distin. ij. quæst. prima, arti. tertio, & arguitur sic, si tempus est ens secundum animam, ita quod non habeat esse completum extra animam, vel est ens vt signum excogitatum, de quo fundamentum non est esse in re vt Chimera, vel est ens in anima, vt vniuersale, cuius fundamentum est in re, sed vniuersalitem facit intellectus, non primo modo, vt communiter conceditur, non secundo modo: quia philosophus in vj. Metaphy. tex. iij. diuidit ens in anima secundo modo.

modo dictum contra ens, quod diuiditur in x. prædicamenta. Sed tempus pertinet ad ens, quod diuiditur in x. prædicamenta: cum sit species quantitatis, ergo non est ens in anima, sed extra animam.

Ad hoc dicitur, quod non est ens in anima primo modo, nec sicut vniuersale, sumendo vniuersale pro intentione vniuersalitatis, quoniam vniuersale vt sic est ens rationis distinctum contra ens reale diuisum in x. prædicamenta. Sed est ens in anima, sicut natura, cui attribuit intellectus intentionem vniuersalitatis, quæ licet sit res, tamen non dicitur formaliter vniuersalis, nisi per opus intellectus, vt declarauimus in primo, de anima in quæst. vij. sic dico de tempore, licet fundamentum sit reale: tamen formale est ab anima. Argumentum autem Heruei procedit, ac si teneremus tempus esse præcisè per opus animæ, sicut intentio vniuersalitatis.

Tertium sumitur ab eodem Herueo, vbi supra, & est tale: Posito, quod nullus intelligeret motum, & tamen quod cælum moueretur, sicut nunc mouetur, quæro aut mouetur successiue secundum rem, aut non. Si sic, ergo erit successio secundum rem extra animam in rerum natura, sed impossibile est ponere successione reale extra animam in motu, quin ponatur confimilis realitas in tempore, præcipue cum videatur, quod tempus non sit aliud, quam talis successio formaliter accepta, si non, contra. Illud, quod nihil reale ponit in motu, vel mobili, impossibile est, quod det esse successiuum. Sed anima intelligendo motum, nihil reale ponit in motu, vel mobili, cum intelligere, secundum quod huiusmodi, nihil ponat in re intellecta, ergo anima nihil facit ad hoc, quod successio sit in motu, nec per consequens successio motus, nec ipsum tempus habet esse ab anima, nisi sit anima, quæ sit causa motus cæli.

Ad hoc dicitur, quod nullo intellectu intelligente motum cæli erit successio, secundum rem in tali motu: quia erit mutarum esse, vt continuatiuum partis præcedentis, & partis subsequenteris, & eodem modo conceditur, quod tempus est extra animam ratione instantis continuantis præteritum cum futuro. Sed ex hoc non sequitur, quod tempus & motus habeant esse perfectum extra animam, si considerantur, vt quædam tota, de quibus nihil est extra animam, nisi indiuisibile continuatiuum, vt diximus declarantes mentem bea. Tho. Et si tu aduerteres, cognosces, quod hoc argumentum non concludit, nisi contra eos, qui ponunt tempus præcisè habere esse in anima, vt purum ens rationis, quod nos non tenemus. Vnde via nostra est media inter duas extremas, quarum vna ponit tempus totaliter habere esse per animam: altera quod

totaliter habet esse extra animam nostram, tenet quòd habet esse imperfectum extra animam, sed per animam completur modo, quo dictum est supra. Hæc de præfenti quæsto dicta sint.

Q V A E S T I O X X V .

Si in toto tempore est idem instans vel plura.

Diuidit autem potentia, & in quantum quidem huiusmodi est, semper est alterum ipsum nunc, in quantum autem copulat, semper idem est: sicut & in mathematicas lineas. Non enim semper idem punctum intellectu. Textu CXXI.

IN hac quæstione aduerte, quòd quoniam instans est minimæ entitatis, & non permanens, ideo cum summa difficultate potest manifestari, quid sit, & an vnum, an plura, nisi compareretur ad aliquod indiuisibile permanens, puta ad punctum, vel compareretur ad mobile. Nam sicut punctum suo fluxu imaginario apud Geometram causat lineam, & mobile suo progressu causat motum localem. Et propter talem difficultatē philosophus in quarto Physic. tex. cxxj. loquitur proportionaliter de puncto & de instanti. & eodem modo procedit bea. Tho. in tract. de instantibus. Vt igitur modo clariori, quo possumus, resoluamus præfens quæsitum, sic procedemus. Primò, considerabimus de vnitare & pluralitate puncti in linea. Secundò, de identitate & diuersitate mobilis in motu. Tertiò, loquemur proportionaliter de vnitare & pluralitate instantis in tempore. Quartò, soluemus quædam apparentia argumenta.

Quantum ad primum, aduerte, quòd in linea assignatur duplex punctum, scilicet extrinsecum & intrinsecum. Extrinsecum est illud, quod suo fluxu apud Geometram causat lineam. Et dicitur extrinsecum, eò quòd non est de essentia lineæ constitutæ, quia cum sit quid vnum indiuisibile, non potest esse in diuersis partibus lineæ. Nec est terminus lineæ, quia cum linea finita habeat duo extrema actu, quæ sunt duo puncta, vt patet ex definitione lineæ finitæ, non potest idem punctum præcisè esse duo extrema. Nec est cõtinuans partes lineæ adinuicem, quoniam idem punctum non potest continuare plures partes lineæ, aliter haberet plures situs simul in continuo, quod est impossibile, sicut impossibile est idem corpus esse simul in pluribus locis. Et hoc punctum extrinsecum est vnum numero in tota linea, quam causat

sat imaginariè suo fluxu.

Punctum intrinsecum est illud, quod determinat & continuat lineam, & non est vnus tantum, imò sunt duo actu, vt actu terminant lineam finitam, & sunt infinita in potentia, vt linea est diuisibilis in infinitum. Sed dices, Quid sunt hæc puncta intrinseca, & quare dicuntur intrinseca? Dico, quæ sunt diuersa esse ipsius puncti extrinseci, vt causat lineam. Nam est imaginandum, quod secundum quod fuit acquirat, diuersa esse accidentalia, prout enim est in prima parte sui fluxus, acquirat vnò esse, & prout est in secunda, aliud, & differt à seipso, vt fuit in prima parte fluxus, sicut differt Sortes vir à seipso puero, & hæc diuersa esse dicuntur puncta intrinseca. Quæ ideo dicuntur intrinseca, quia sunt de ratione lineæ. Nam in eius definitione ponitur punctum, vt terminus, vel vt extremum, secundum Euclidem, & ponitur & continuans, & copulans partes, eò quod linea est de genere continuorum. Continuum autem est, cuius partes copulantur ad vnum terminum communem. Patet igitur, quomodo in linea est tantum vnus punctus, & quomodo plura.

Quantum ad secundum aduerte, quod licet mobile non sit causa effectiua motus: est tamē causa materialis, eò quod motus est actus mobilis, vt declaratum est in tertio lib. Et ideo mobile vt est sub motu, potest dupliciter considerari. Primò, quo ad substantiam, vel suum esse substantiale præcisè. Secundò quo ad esse accidentale, quod sibi accidit vt est sub motu, prout aliter & aliter se habet in toto motu. Puta in prima parte motus est in hoc vbi, & in alia in alio, &c. Si consideretur mobile primo modo, sic in toto motu est vnum & idem. Habet enim motus vnitatem ab vnitare mobilis, vt dicitur in libro quinto, si consideretur secundo modo, sic est diuersum, & plura accidentaliter, secundum illa diuersa, esse sibi accidentalia, & secundum diuersas dispositiones, quibus afficitur, dum est in moueri. Sed dices, Hæc diuersa esse accidentalia mobilis, quid sunt? Dico, quòd sunt illa, quæ solemus appellare momenta, vel mutata esse, & hæc continuant ac terminant motum, sicut puncta intrinseca continuant & terminant lineam. Et hæc mutata esse, sunt de ratione motus, vt est de genere continuorum. Sic enim partes lineæ copulantur ad punctum, vt ad terminum communem: sic partes motus ad mutatum esse, quod est finis præcedentis partis, & principium sequentis. Et sic patet, quomodo in toto motu fiat idem mobile, secundum substantiam, & diuersum secundum esse accidentalia.

Quantum ad tertium, aduerte, quod proportionaliter instans in tempore, est duplex, scilicet extrinsecum, & intrinsecum. Extrinsecum est

est illud, quod suo fluxu imaginario causat tēpus, sicut apud Geometram punctum extrinsecum causat lineam. Sed in hoc differunt, quia punctum causat quantitatem continuam permanentem: instans autem continuum successiuum. Et hoc instans extrinsecum non est pars temporis, nec terminus, nec continuans tēpus eadem ratione, qua dicimus punctum extrinsecum non esse terminum, nec continuatum lineæ: Instans autem intrinsecum est illud, quod terminat, & continuat, & diuidit tempus, & est de ratione intrinseca temporis, vt est quantitas continua conformiter per omnia, sicut diximus de puncto intrinseco in lineæ, si loquimur de instanti extrinseco. sic est tantum vnum secundum rem in toto tempore, vt dicit philosophus, & probatur sic, si non est tantum vnum secundum rem, ergo ei succedit aliud instans immediatè, vel aliqua pars temporis. Non primum, quia vnum instans non potest continuari alteri instanti, vt probabitur in lib. vj. phys. Nec secundum, quia nulla pars temporis potest existere sicut secundum aliquod indiuisibile, cum sit de genere successiuorum, vt diximus in quæstio. præcedenti. Præterea; apud philosophum sicut se habet mobile ad motum, ita nunc ad tempus. Sed mobile est tantum vnum in toto motu stante vnitate motus, vt declarabitur in v. lib. Ergo in toto tempore est tantum vnum instans secundum rem. Si autem loquamur de instanti intrinseco terminante, & continuante tempus, sic non est vnum tantum, sed plura realiter, duo quidem actu terminantia omnem signatam partem temporis. Verbi gratia, In hora est primum & vltimum instans, & alia sunt infinita in potentia, prout hora est diuisibilis in partes infinitas, sicut diximus de lineæ. Quod autem hæc instantia intrinseca sint plura, probatur. Quodlibet continuum finitum habet duo extrema distincta realiter, quoniam idem respectu eiusdem partis non potest esse principium, & finis. Sed quælibet pars temporis est continua & finita, vt ab omnibus conceditur. Ergo habet duo extrema, extremum autem in tempore est instans, sicut extremum in lineæ est punctum, ergo in qualibet parte temporis sunt plura instantia intrinseca terminantia & continuantia tempus. Sed terminantia sunt actu, continuantia autem sunt in potentia, & si fiat diuisio in tempore, erunt actu terminantia partes diuisas, sicut proportionaliter est in diuisione lineæ.

Sed fortè quæres, quid sit instans extrinsecum, & intrinsecum, & in quo distinguuntur.

Dico, quod instans extrinsecum non est substantia primi mobilis

lis, nec pura negatio, vt aliqui opinantur. Sed est vnitas de genere quantitatis, vnitas inquam mobilis, non secundum substantiam immediatè, & simpliciter, sed vnitas mobilis accidentaliter, prout est sub forma, secundum quam est motus, pura sub vbi fluente: instantia autè intrinseca sunt diuersa esse instantis extrinseci. Vnde aduerte, quod sicut se habet mutata esse, ad ipsum mobile, ita instantia intrinseca ad instans extrinsecum. Sed vt dicimus, mutata esse, sunt diuersa esse, quæ accidunt mobili, vt aliter, & aliter se habet in motu, sic & instantia intrinseca sunt diuersa esse instantis extrinseci, prout suo fluxu imaginario causat tempus. Distinctio autem inter ea patet ex prædictis.

Quantum ad quartum, aduerte, quod quia impugnantes viam nostram, vt est Scotus & Grego. & Duran. non penetrarunt distinctionem datam de duplici instanti, scilicet extrinseco & intrinseco. Ideo formarunt plura argumenta, quæ laborant in æquiuioco, quæ tu videre poteris in Capreolo. in ij. di. ij. q. ij. contra secundam conclusionem. Nec volo hic immorari ad recitandum. nam cum Capreolus soluat secundum viam Thomisti. errare non poteris, sequens eius solutiones. Has questiones de tempore ordinavi & determinavi, vt potui: quoniam cum sint de minimo ente, quale est ens successiuum, sunt multæ difficultatis & ambiguitatis. Hęc de præfati quæstio dicta sint.

Explicunt questiones super quartum lib. Phys. fratris
Chrysofomi Iauelli Canapicij, ordi. prædica.
philosophiæ & Theologiæ professoris.

INCIPIUNT QVÆSTIONES
EIVSDEM SVPER LIBRVM
quintum Phys.

In quintum librum Physicorum determinanda
sunt quæ sita infra scripta.

- 1 Si generatio est motus.
- 2 Si in substantia est contrarietas.
- 3 Si relatio potest aduenire alicui de nouo sui mutatione sui.
- 4 Si motus accipit esse per motum.
- 5 Si in quantitate & qualitate est motus, quia est in eis contrarietas.
- 6 Si magis et minus perfecti in forma, ad quæ est motus, differunt specie.

- 7 Si ad hoc, quod sit vnus motus numero, necesse est formam, secundum quam est motus, esse vnā formam numero à principio motus vsque ad finem.
- 8 Si per motum forma corrupta potest reuerti eadem numero.
- 9 Si toto tempore quo durat sanitas, est eadem numero.
- 10 Si motus regularis est magis vnus, quàm irregularis.
- 11 Si cōtrarietas in motibus est accipienda ex terminis cōtrariis, ad quos.
- 12 Si quies contrariatur motui.
- 13 Si quies in termino, ad quem, est perfectio motus.

QVÆSTIO I.

Si generatio est motus.

Quoniam autem motus mutatio quædam est. Mutationes autem tres sunt dictæ, harum autem, quæ sunt secundum generationem, & corruptionem, non sunt motus. Textu. I X.

In hac quæstione inuenio duas vias: quarū vtrāq; intēdo pertractare, sed determinatio erit iuxta secundam viam, quæ est ad mentem beati Tho.

Prima via est Ianduni in v. phys. q. ij. fundata super doctrinam Commenta. quā videtur sequi Ant. And. in lib. x. metaph. q. vnica. Iandu. igitur aduertēs apud Commenta. in iij. cœli, formas elemētōrum suscipere magis & minus, vt pater illic in comment. lxxvij. ex consequenti esse acquisibiles successiuē, sicut & qualitas intēstibilis, & remissibilis, ponit vnā distinctionem de motu, & duas conclusiones.

Distinctio est hæc. Motus sumitur dupliciter. Primò, communiter pro quacunque transmutatione successiuā, & dicit, quod pater philosophum in libro iij. diffinisse motum hoc modo acceptum, cum dicit motum esse actum existentis in potentia, secundum quod huiusmodi. Et Comment. dicit in iij. lib. phys. quod motus est generatio vnus partis post aliam illius perfectionis, ad quam est motus, donec perficiatur & sit in actu. Secundò sumitur propriè & magis strictè, pro omni transmutatione, per quam non variatur nomen, nec diffinitio transmutati, sed manet idem secundum nomen, & diffinitionem sub vtroque termino

mino, sicut erat ante talem transmutationem, sicut quando calefit aqua, remanet essentialiter aqua post calefactionem, sicut ante. Quando autem ex aqua generatur ignis, postquam generatus est ignis non remanet aqua, nec nomine nec re nec diffinitione. Ex hac distinctione ponit duas conclusiones; in quarum prima discordat à via nostra, vt declarabitur, in secunda autem non.

Prima conclusio. Generatio sumpta pro transmutatione facta in substantia, qua extrahitur forma substantialis de potentia materiae, non est inconueniens, quod sit motus sumptus primo modo. Hanc sic probat aliqua generatio substantialis, pura qua acquiritur forma elementi, est talis, quod forma acquiritur per partem post partem, eò quod forma elementi intenditur & remittitur, vt vult Commenta. in iij. cœli in Commento lxxvij. ergo talis generatio est successiuā, & sic est motus primo modo sumptus. Quod autem forma elementi intendatur, & remittatur, sic probatur ad mentem Commento. Constat, quod qualitas consequens formam elementi, puta siccitas, aut frigiditas terræ intenditur, & remittitur, ergo & forma substantialis elementi. Antecedens manifestū est, & probatur consequentia. Si stat forma elementi integra & perfectā, iam remissa & in parte amissa qualitate sua, sequitur quod forma elementi poterit omnino separari à qualitate sua, quia idem est iudicium de toto & parte, & sic poterit remanere forma ignis in materia remoto omni calore, quod repugnat sensui.

Probat etiam Iandunus, quod hæc sit intētio philosophi. Nam in vij. lib. phys. in capit. de comparatione motuum, postquam ostendit, quomodo comparantur alterationes & motus locales, dicit distinctè quomodo comparantur generationes adinuicem secundum velocius & æquè velox. Nam cum velox & velocius diffiniatur tempore, vt patet in eodem loco, certū est, quod transmutatio instantanea non potest dici velocior, nec æquè velox. Si ergo vna generatio debet esse æquè velox, vel velocior altera, necesse est, vt mensuretur tempore, & ex consequenti, quod sit successiuā. Nec valet dicere, quod in generatiōe est successio & velocius & tardius solum ratione alterationis præcedētis, vt aliqui fingūt, quoniam cum philosophus iam ostendisset qualiter comparantur alterationes adinuicem secundum velocius, & æquè velox, superflue repetiisset de generationibus, quod non decet philosophum, qui fuit summæ breuiloquij.

Et

Et quoniam hæc sua conclusio videtur esse contra philosophum in hoc lib. v. vbi ex proposito, vt patet in text. viij. & in text. ix. probatur, neque generatione neque corruptione esse motum, ideo Iandunus imaginatur talem glosam. & dicit, forte illud fecit philosophus, quia aliqui errauerunt, dicentes generatione esse motum omnino, & cõsimiliter sicut alij motus, scilicet in subiecto vno numero, sicut posuerunt Empedocles & Anaxago. & ideo voluit philosophus ostendere generatione non esse motum illo modo, & hoc frequenter dixit, vt remoueret errores illorum. Sed nullus errauit dicendo generationem non esse motum secundo modo, imò forte omnes concedebant eam esse motum primo modo.

Secunda conclusio: Generatio substantialis nõ est motus acceptus secundo modo. Probatum sic: de intentione philosophi, si generatio est motus secundo modo, ergo quod generatur, mouetur motu accepto secundo modo. Sed hoc est falsum, consequentia patet. Falsitas consequentis probatur, ens in pura potetia nõ mouetur motu secundo modo, quia quod sic mouetur, manet vnũ numero posituẽ & secundũ actũ sub vtroque termino motus sic accepti: patet de aqua, quãdo mouetur à frigiditate ad calorẽ, stat eadem actũ sub vtroque termino. Sed quod generatur substantialiter, est ens in pura potentia, vt declaratũ est in j. lib. viij. generatio nõ est motus secundo modo, & de tali motu intendit philosophus, vbi cunq; dicit, quod motus nõ est ad substantiã, & quod motus non est, nisi ad res trium generũ, scilicet quantitatis, qualitatis, & vbi. Nam secundũ tales res cõtingit fieri trãsmutatione subiecto manente eodem numero, secundũ actum, & secundũ nomẽ, & secundum diffinitione. Et hæc videtur esse intentio Commentariorum in hoc lib. v. in cõmen. viij. vbi inquit: Quia igitur in duabus extremitatibus istius motus, scilicet generationis & corruptionis existentis in substantia, non est aliquod idem demonstratũ dispositũ per motum à principio eius, vsq; ad finẽ, dicit philosophus, ergo impossibile est, vt generatio sit motus, supple (inquit Iandunus) in quo manet idẽ nomen trãsmutati, & eadẽ diffinitio. Tamen nõ sequitur ex hoc quod generatio sit motus, prout motus dicitur quãctiq; trãsmutatione successiuã. Hæc est opinio Ianduni, cui cõcordat Ant. An. in lib. xj. Metaph. quæst. vnica. vbi dicit, quod generatio & motus contracte acceptus, nõ differunt penes successiuũ, & instantaneũ, sed penes terminos: quia, scilicet terminus generationis est substantia, terminus autẽ motus contracte accepti est accidens. Differunt etiã penes subiectũ, quia subiectũ generationis est ens in potetia, & subiect

& subiectum motus contracte accepti est ens actu. & fundamenta ac rationes huius opinionis pertractauimus in lib. viij. Metaphysic. quæst. vj. & illic soluimus rationes eius, vt videre poteris in prædicta quæstione. Et si aduertis, opinio Ianduni & Scotistarum procedit ex fundamento falso, scilicet quod forma substantialis potest intendi & remitti, & per consequens successiuẽ acquiri & deperdi, ex quo sequitur generatione substantialẽ esse trãsmutatione successiuã, & similiter corruptione, & per consequens esse motum, quoniam de ratione motus est successio, vt declaratũ est in libro iij. Physic. in cap. de vacuo. Destructo autem hoc fundamento, & tenendo omnẽ formã substantialem, siue sit corporis simplicis, siue cõpositi cõsistere in indiuisibili, ita quod sibi repugnat intensio, & remissio, totus processus dictarum opinionũ ruit. Quod autem formæ substantiali repugnet intensio & remissio, determinauimus in lib. viij. Metaph. in quæst. vj. & tu vide illic, & inuenies solutiones rationum, quas formant Scotistæ contra viam nostram.

Nunc autem sufficit soluere rationes, super quas fundauit se Iandunus probando suam primã conclusionẽ. Cum igitur arguit, quia aliqua generatio substantialis, & c. negatur antecedens, nec in via nostra acceptatur dictum Commentariorum de forma elementari, quod intendatur & remittatur. Ad probatione negatur consequentia, ad probatione consequentia iterũ negatur consequentia, & nego, quod sit idẽ iudiciũ de toto & parte. Nam qualitas consequens formam substantialem, & qua conseruatur ipsa forma in materia, nõ conseruat pro indiuisibili, sed pro aliqua determinata latitudine, vltra quam nõ conseruat. Vnde si talis qualitas remittatur vltra talem latitudine, non stat forma substantialis in ipsa materia. Verbi gratia, stat forma aquæ in materia, etiã quod remittatur humiditas per duos aut tres gradus. Sed nõ stabit, si remittat per vij. gradus.

Et quando dicit Iandunus, quod illa est intentio philosophi in vij. lib. de cõparatione motuũ, dico quod responsio illic data est vera, & est ad mentem beati Thome in vj. lib. Physic. in expositione text. lix. vbi dicit philosophus: Manifestũ igitur, quoniam quod factum est, necesse est fieri prius, & c. Et quãdo dicit Iandunus, quod philosophus superflue reperiuisset, negatur consequentia, quia alteratio cuius est tantum vnus terminus, vt in dealbatione: & alteratio, cuius sunt duo termini, intrinsecus quidẽ est forma accidentalis, extrinsecus autẽ est forma substantialis, non sunt eiusdem rationis, quoniam prima dicitur absolute alteratio, secunda autẽ dicitur generatio propter terminum vltimatum, & ideo non inutiliter repetiuit.

Et quando nititur Iandunus exponere, & glosare dicta philosophi in hoc lib. v. in tex. viij. & ix. quibus probat philosophus generationem non esse motum, dicens, quod hoc fecit philosophus, quia aliqui errauerunt &c. patet expositionem suam esse meram imaginationem: quia philosophus in hoc loco nullam facit mentionem de antiquis, sed loquitur de generatione & motu ex natura rei. Errores autem antiquorum circa generationem rerum & alterationem, perscrutatur & reprobatur in primo, de generatione in text. ij. iij. iij. v. vj. vbi & reprobatur Empedoclem, Leucippum, & Democritum.

Secunda via est bea. Tho. quæ in vno sensu concedit generationem esse motum, in alio autem negat. Nam & in via nostra distinguitur de motu, sicut distinguit Iandunus, sed alio sensu. Unde aduerte, quod motus sumitur dupliciter. Primo, pro omni actione transeunte. siue sit successiua, siue instantanea, modo instantanea sit terminus successiue, & dicitur motus communiter siue vniuersaliter. Unde in hoc sensu & generatio & corruptio, & illuminatio dicitur motus, & in hoc sensu philosophus diffinit motum in iij. lib. Physic. vt declarauimus in Epitomi. Secundo, sumitur motus pro transmutatione successiua, cuius subiectum est ens actu, & terminus est diuisibiliter acquisibilis, & dicitur motus proprie & contracte, & in hoc sensu distinguit philosophus in hoc lib. mutationem in generationem & corruptionem, & motum, vt in species oppositas, & differt motus sic acceptus à generatione, non solum ex subiecto, nec solum ex termino, quia, scilicet subiectum generationis est ens in potentia, & subiectum motus est ens actu, & terminus generationis est substantia, terminus autem motus est accidens. Sed quia terminus generationis est indiuisibilis & indiuisibiliter acquiritur ex consequenti, non successiue, terminus autem motus est indiuisibilis, & successiue acquisibilis, & ex hoc ultimo habet motus, quod distinguitur à generatione vt successiuum ab instantaneo. Quod autem terminus cuiuscunq; generationis substantialis consistat in indiuisibili, iam declaratum est in libro octauo Metaphysic. quæst. vj. vt supra diximus.

Et contra hanc determinationem non inuenies argumenta fortia. Nam omnes arguentes procedunt ex hoc fundamento, quod non repugnet formæ substantiali, eductæ de potentia materia intendi & remitti & partibiliter acquiri, & habere gradus intrinsecos, quod fundamentum non concedimus, & eorum argumenta soluimus hic, & in octaua Metaphysic. quæst. vj.

Tq

Tu solum hoc argumentum aduerte. Omnis transmutatio successiua est vere & proprie motus, in via bea. Thom. Sed generatio substantialis est transmutatio successiua, ergo &c.

Probat minor: Generatio est transmutatio de non esse ad esse. Aut ergo materia, qua res transmutatur de non esse ad esse, pro eodem instanti est sub esse & non esse, aut pro vno instanti est sub esse & pro alio sub non esse, non primum, quia sequerentur contradictoria simul in eodem, vt patet, ergo secundum. Sed inter quælibet duo instantia datur medium tempus, ergo in hoc tempore medio transmutatur res generanda à non esse ad esse, hæc autem transmutatio est generatio substantialis: ergo fit in tempore: ergo est successiua, ex consequenti est motus proprie dictus.

Ad hoc negatur minor. Ad probationem dico, quod diuisio est insufficientis, nam vt declarabitur in libr. sexto, rei permanentis generandæ non datur vltimum non esse in vltimo instanti, & primum sui esse in instanti sequenti: quia sic argumentum haberet aliquam apparentiam, sed toto tempore præcedenti vltimum instans introductionis formæ est sub non esse: in instanti autem vltimo illius temporis habet primum sui esse. Inter tempus autem, & instans non datur medium, & ideo sequitur generationem substantialem esse instantaneam, & non successiuam. Hæc de præfenti quæstio dicta sunt,

Si est contrarietas in substantia, secundum substantiam non est motus propter nullum entium substantiæ contrarium esse. Textu x.

IN hac quæstione non est immorandum ad inuestigandum, si pro aliquo sensu est substantia contraria substantiæ, quoniã id iam inuestigauimus in decimo libro Metaphysic. in quæst. xvij. vt videre poteris. Sed volo immorari circa rationem, quam facit Aristot. qua probat ideo non esse motum in substantia, quia in ea non est contrarietas, & intendendo declarare, an hæc ratio sit potius famosa, & probabilis, quam demonstratiua & necessaria.

Tu igitur aduerte, quod aliter dicendum est secundum Commens. & sequentes eum, & aliter secundum bea. Tho. Nam secundum Commens. in hoc lib. v. in commens. x. Arist. duplici ratione probat motum non esse in substantia. Primo, quia transmutatio, quæ est in substantia, non habet pro subiecto ens actu, sed ens in potentia, quo est materia prima. Motus autem pro subiecto habet ens actu, vt declaratum

est in quæst. præcedenti. Et super hanc dicit Commen. q̄ Arist. si
 stentatus est improbando, q̄ in substantia non est motus. Secundo,
 quia ubi est motus, ibi est cōtrarietas, & quia in substantia nō est
 cōtrarietas, idē in ea nō est motus. & secundū Cōment. licet pri-
 ma ratio sit demonstratiua, quia super eam sustentauit se philo-
 sophus: nō tamen hæc secunda, sed potius famosa, vnde sic inquit
 Cōmen. in Commen. x. & ista declaratio qua declarauit, q̄ in sub-
 stantia nō est motus, fundatur super hoc, q̄ in substantia nō est cō-
 trarietas, & q̄ motus est in cōtrariis. & forte ista declaratio est fa-
 mosa, & illa, qua sustentatus est, est illa, quā prædixit, q̄ transmu-
 ratio, quæ est in substantia, est generatio, & corruptio: & genera-
 tio & corruptio nō sunt motus, quia sunt in illo, quod est in pote-
 tia, nō in actu, & motum est in actu, hæc Commen. Et Iandunus
 in lib. v. phys. in quæst. iij. sequens Cōmen. sic corroborat. Quod
 illa ratio sit famosa solum, id est probabilis & non demonstrati-
 ua, signum sumitur ex eo, quod nō videtur vniuersaliter verū, q̄
 motus nullo modo sit ad illud, quod nō habet contrarium, quia
 motus circularis est verissimus motus, vt patet viij. libr. & tamen
 non est ad contrarium propriē, vt etiam dicitur in viij. huius.
 Sed b. Tho. in expositione tex. x. tenet rationem illam esse de-
 monstratiuā, & non solum probabilē. Dicit enim probatio Arist.
 qua probat in substantia nō esse motum, quia nō est ibi cōtrarie-
 tas, est demonstratiua, & nō probabilis tantum, vt Cōmen. in noue-
 re videtur, licet possit & alia ratione probari, q̄ motus non est in
 substantia, quā supra posuit: quia, scilicet subiectū formæ substā-
 tialis est ens in potentia tantum, hæc b. Tho. Mouetur autē b. Tho.
 ad ponendum dictam rationem esse demonstratiuam, ex eo, q̄
 eum omnis motus fiat in tempore, & de ratione motus propriē
 dicti. sit successio, impossibile est aliquid moueri ab vno termi-
 no ad alium, nisi inter eos sit quædam distantia & aliqui gradus,
 secundum quos res mota successiuē tendit ad terminum, ad quē,
 q̄ si immediate & statim sit tendentia ab vno termino ad alium,
 iam non erit motus, cum ibi non sit successio, sed mutatio, vt dis-
 tinguitur contra motum. Vnde si quid tenderet à puncto A, ad
 punctum B. moueretur, quia cadit linea intermedia, per quam
 continue & successiuē tenditur ab A, ad B. si quid autem tenderet
 à puncto A, ad lineam immediate sequentem, non moueretur, sed
 mutaretur in instanti, quia inter punctum & lineam nulla est di-
 stantia, & nulli gradus successiuē acquisibiles. Cum ergo in for-
 ma substantiali nulli sint gradus successiuē acquisibiles, vt decla-
 rauit

Paulinus in lib. viij. metaph. non datur vera distantia inter for-
 mas substantiales, nisi accipiamus talem distantiam, in quantum
 hæc forma non est illa. Sed hæc distantia non facit oppositio-
 nem contrariam, sed contradictoriam, vel priuationem, in quan-
 tum vna forma habet annexam priuationem alterius. Quod si
 huiusmodi oppositio dicatur contraria, erit largē & comuni-
 ter dictum, vt diximus in lib. viij. metaph. quæst. xvij. Quia igitur
 in forma substantiali non est assignare talem distantiam, cum
 pluralitate graduum successiuē acquisibilium, quæ est conditio
 necessariō requisita ad veram contrarietatem, & ad motum pro-
 priē dictū: idē ratio, qua probat philosophus nō esse motum in
 substantia, quia in ea non est cōtrarietas propriē dicta, est demon-
 stratiua & necessaria, quia procedit ex natura motus.

Dictum autem Cummen. non acceptatur, in via b. Tho. & quā-
 do Iandunus pro signo adducit, quod nō est vniuersaliter verum
 & c. signum suum nihil valet, quoniam in tertio philosophi est di-
 cere, quod in quocunq; genere vel prædicamento est motus, in eo
 est contrarietas, & quoniam in prædicamento ubi, est contrarietas,
 quia secundum locum assignatur maxima distantia, scilicet cen-
 trum mundi, & circumferentia cæli, idē in ubi est motus, & quo-
 niam in prædicamento substantiæ nullo modo propriē est cōtra-
 rietas, nec respectu cuiuscunque speciei: idē non est motus in ea.
 Licet ergo motus circularis nō sit inter loca contraria, sed ab eo-
 dem ad idem: tamen verum est dicere, quod motus localis potest
 esse inter contraria, puta motus localis rectus. Hoc autem nō in-
 uenitur in aliqua mutatione substantiali, quia nulla forma sub-
 stantialis contrariatur alteri. Et idē absolute & vniuersaliter in
 substantia non potest esse motus, & sic patet, quod licet nō sit vni-
 uersaliter verum, omnem speciem motus esse ad contrarium, ta-
 men est vniuersaliter verum, quod in quocunq; genere est mo-
 tus, in eo est inuenire motum inter cōtraria, & quoniam vt dixi-
 mus, hoc non potest saluari in genere substantiæ, idē in ea non
 est motus. Hæc de præsentī quæstio dicta sint.

QVAESTIO III.

*Si relatio potest aduenire alicui de nouo
 nulla mutatione facta in ipso.*

*Neque est in ad aliquid: contingit enim alte-
 ro mutante verum esse alterum ni-
 hil mutans. Textu x.*

In hac quæstione aduerte, quod eius resolutio pendet ex idéritate vel distinctione relationis, & fundamenti. Nam qui tenent idéritatem, optime saluant, quod relatio aduenit alicui de nouo, sine sui mutatione, & nos saluauimus in lib. v. metaphys. in quæst. xxij. vt videre poteris, quoniam illic sustinemus idéritatem relationis & fundamenti, & soluimus rationes in oppositum, nec est repetendum hic.

Qui autem tenent distinctionem inter relationem & fundamentum, non solum formalem, sed etiam realem, vt saluet philosophus dicentem, quod relatio aduenit alicui de nouo sine sui mutatione, distinguunt de mutatione, quoniam aliqua est indiuisibilis & instantanea, aliqua autem est successiua, & ex hac distinctione dicunt duo. Primum, quod nulla relatio realis potest attribui alicui de nouo, nisi aliqua transmutatio saltem indiuisibilis facta sit in ipso, & hoc sic probant, stante distinctione reali inter relationem & fundamentum. Omne quod se habet nunc aliter, quam prius, est transmutatum, vt patet per philosophum in vj. lib. phys. in text. xxxvij. Sed omne, cui attribuitur de nouo aliqua relatio realis, quæ realiter distinguitur à suo fundamento, aliter se habet nunc, quam prius. Nam si se haberet omnino eodem modo nunc, & prius, sicut prius non inerat ei relatio, sic nec nunc. Secundò dicunt, quod relatio realis potest attribui alicui de nouo sine mutatione successiua facta in ipso, & sic declarant, si Sortes hodie sit albus, & cras fiat aliquis albus: in crastino Sortes fiet similis illi albo, qui non est similis hodie, & tamen in Sorte nulla fiet mutatio successiua, quoniam eo instanti quo terminabitur dealbatio in illo albo, adueniet similitudo Sorti, quæ ante illud instans non erat. Et erit aduentus similitudinis in Sorte, sicut aduentus luminis in aëre, qui est instantaneus, vt declarabitur in lib. vj. Isti igitur dicunt, quod philosophus non intendit relationem realem de nouo aduenire alicui, nulla penitus facta mutatione in eo, quia ratio adducta ad primum dictum concludit insolubiler, sed intendit de mutatione successiua, quæ est verè motus, ita quod philosophus intendit sic arguere. Ad illud, quod de nouo aduenit alicui sine sui mutatione successiua, non est motus, sed relatio est talis, ergo &c.

Sed hæc positio non soluat dictum philosophi, quoniam si intendit ideo ad relationem non esse motum, quia potest aduenire alicui sine mutatione successiua, ergo cum aliqua qualitas puta lumen adueniat aëri sine mutatione successiua, quoniam vt declarabitur

bitur in lib. vj. illuminatio fit in instanti, sequitur quod eadem ratione nec ad qualitatem erit motus, quod est contra philosophum. Difficillimum est ergo saluare dictum philosophi à ponentibus distinctionem realem inter relationem, & fundamentum.

Alij autem conantur sic distinguere, Relatio potest aduenire alicui dupliciter. Primum, vt subiecto. Secundò, vt termino, si aduenit alicui vt subiecto, non potest aduenire sine mutatione subiecti: quia quado aduenit de necessitate, se habet subiectum aliter quam prius, si aduenit vt termino, potest ei aduenire sine quacumque mutatione facta termino. Quod declarant sic. Costat, quod esse dextrum, est esse relatiuum. modò aliquid potest esse dextrum, nunc quod prius non erat dextrum nulla mutatione facta in illo, vt si columna nunc est ad sinistram alicuius hominis, ipso homine mutato & columna nullo modo mutata, verum erit dicere ipsam esse dextram: & eòuersò similiter potest contingere, quod aliquis calor nunc est visus ab aliquo & prius non erat visus, & tamen nulla mutatio facta est in calore, qui est terminus visionis, & tamen esse visum & vniuersaliter esse cognicum, vel est esse relatum, vel non est sine aliqua relatione. Dicunt ergo isti, quod dictum philosophi sic debet intelligi, ideo in ad aliquid non est motus, quia potest aduenire alicui, vt termino sine mutatione ipsius, licet non possit aduenire alicui vt subiecto, sine mutatione subiecti.

Sed si aduertis, siue sit verum, siue non, quod relatio potest aduenire de nouo alicui, vt termino: constat, quod eorum probatio non est ad propositum. Nam vt dicit b. Tho. in expositione, dictum philosophi non habet difficultatem in relationibus rationis, quæ nihil ponunt reale, nec quo ad fundamentum, in eo, in quo sunt, sicut est relatio scibilis ad scientiam, cogniti ad cognoscentem, visus ad videntem, & dextrum & sinistram in columna, in qua nulla est virtus motiua, quæ est fundamentum dextri & sinistri. Sed difficultatem patitur in relationibus mutuis realibus, quæ in utroque extremo ponunt fundamentum reale, & æqualitatem, & similitudinem. Cum igitur non probent propositum, nisi in relationibus rationis, vt de dextro & sinistro in columna de respectu coloris, nisi ad videntem & vniuersaliter de respectu cogniti ad cognoscentem, constat probationem suam nihil valere.

Vt igitur dictum philosophi sustineatur, vt verum in omni relatione posita in prædicamento, quæ est relatio realis, melius est, vt teneas idéritatem inter relationem & fundamentum. Quo posito cõ-

stat, quòd quando est fundamentū in vno extremo, in eo est tota realitas relationis, licet nō formalitas, & quando ponitur fundamentum in altero extremo insurgit formaliter relatio in extremo, in quo iam positū erat fundamentum, nulla realitate relationis sibi de nouo adueniente: quia iam prius inerat, & ideo nō est necesse, quòd mutetur. Et aduerte, quòd in presenti quaestio non habebis plenā resolutionē, nisi videris in quinto Metaph. q. xxij.

QVAESTIO IIII.

Si motus accipit esse per motum.

Non est motus motus, nec generationis generatio, nec omnis mutationis mutatio. Textu x.

In hac quaestione aduerte, q̄ non stat principalis difficultas in probatione conclusionis negatiuæ, quæ est hæc de mente philosophi. Motus nō est motus vt subiecti, id est motus nō mouetur, neq; vt termini per se, id est motus nō terminatur per se ad motū, sed ad formā, puta quantitātē, aut qualitātē, &c. Et quod dico de motu, intellige de omni mutatione, vt de generatione & corruptione. Nam hæc cōclusio insolubiliter probabitur. Sed stat difficultas in rationibus philosophi, ex quibus vt dicemus, videntur aliquæ nō concludere intentū. Vt ergo resoluaatur quaestio, sic procedendum est. Primò, probabitur præposita cōclusio vnica ratione insolubili. Secūdo, defensabitur ratio secūda philosophi, quæ incipit in tex. xij. qua intēdit pbare, q̄ generatio nō est generatio, vt termini. Nā inter oēs rōnes, quas adducit philosophus in presenti proposito, illa patitur difficultatē. Tertio, soluetur dubium.

Quantum ad primū, probatur, q̄ motus non sit motus sic: Si motus est motus, aut est sicut subiecti, aut sicut termini. Non primò: quia si motus est motus, vt subiecti, ergo motus mouetur, puta augetur, aut alteratur, sed hoc est falsum, quoniā motum vt quod, est substantia siue corpus, quod abiiciēs siue recedēs à termino, à quo, recipit terminū ad quem. Constat autē motum non esse substantiam neq; corpus, ergo &c. Non secūdo, quia si motus terminatur ad motum, vt ad terminū per se (nam de termino per se hīc intendimus, quoniā quòd motus terminetur ad motum per accidens, non est difficultas, vt motus localis ad ægroratiōē) necesse est, vt terminetur ad motum oppositum, puta dealbario ad denigrationem, & motus sursum ad motum deorsum. Nam

vt

vt docuit philosophus in libro primo, in tex. xliij. motus nō terminatur ad non oppositum, nisi per accidens, vt dealbatio est per se ad albedinem, quæ opponitur nigredini, si autem terminatur ad musicā, erit per accidens. Sed impossibile est, quòd motus terminetur ad motum oppositum, quoniā sequuntur duo manifesta inconueniētia. Primum est, quòd idem subiectum moueretur ad duo contraria simul, & secundum actum. Nam ponatur ad frigiditatem, quæ est motus ad calorem, terminetur per se ad infri- gitationem, quæ est motus ad frigiditatem, sequitur, quòd per calefactionem tendit ad calorem. & quoniā secundum te nō terminatur calefactio nisi ad infri- gitationē, simul mouetur ad frigiditatem, & sequitur, quòd terminata calefactione & frigidatione, idem subiectū necessariò erit calidū & frigidum, etiā sub gradibus intēsis, quòd est impossibile, vt docuit philosophus in x. lib. Metaphys. secundū est, q̄ idem subiectū necessariò simul recedit ab vno termino, puta à nigredine, & accedit ad eundē. Nam posito quòd Sortes moueatur per dealbationem ad denigrationem, per dealbationem recedit à nigredine, & per denigrationem accedit ad nigredinem. Hoc autem est impossibile, ergo &c.

Quantum ad secundum aduerte, quòd philosophus in tex. xij. intendens probare, quòd generatio non est generatio, vt termini, facit hanc consequentiā, Si generatio est generatio, ergo nihil sit, neq; mutatur aliquid. Ad probandum autem hanc consequentiā præmittit duas propositiones, quarū prima est hæc. Si generatio est generatio, ergo erit processus in infinitū in generationibus, quia eadē ratione secūda generatio habebit aliam generationem, & tertia aliā, & sic in infinitum. secunda est hæc: Si vltima generatio erit, necesse est primam esse. Ex his duabus propositionibus deducit philosophus suam consequentiā, vt videre poteris in expositione bea. Tho. Sed hæc ratio philosophi videtur non valere, quoniā secunda propositio, super quā se fundat, contradicit doctrinæ suæ. Nam ipse ponit tempus æternū, & dies procedere in infinitū, & tamen hæc consequentia non valet, si datur dies vltima datur prima. constat enim q̄ datur vltima, quæ est hodierna, & tamen apud philosophum nō datur prima: aliter nec tempus nec motus cæli esset æterna, non ergo ista consequentia valet. Si in aliquo est processus in infinitum, & in eo est dare vltimum de facto. Ergo est dare primum. sic in proposito non valet, si est processus in infinitum in generationibus, & datur vltima de facto, ergo est necesse dare primam.

§ 5

Vt igitur scias sustinere rationē philosophi, aduerte, quod philosophus in hoc lib. v. in tex. vj. postquam diuinit motū & mutationem in per se, & per accidens, dixit se velle dimittere motū & mutationē per accidens, & intendere in sequentibus de eo, quod est per se. Idem replicat in tex. xvij. vbi inquit: Hanc autē, scilicet mutationē secundū accidens dimisimus olim. Intendit ergo in omnibus suis rationibus, q̄ nec motus est motus per se, nec generatio est generationis per se, facto hoc fundamēto, dico q̄ secūda propositio philosophi est vera, & necessaria: quoniā si generatio est generationis per se inter huiusmodi generationes, esset ordo essentialis. Ea autē inter quæ est ordo essentialis, sic se habent, q̄ sequens pendet à præcedēti, & supponit illud, & si datur vltimum, necesse est dari primū, quoniā vt declaratū est in lib. ij. Metaphy. tex. vii. in per se ordinatis vltimū & mediū pendet à primo: & qui aufert primū, aufert mediū & vltimū. Et id iam declarauimus in lib. ij. Metaphy. in quæst. v. vt videre poteris. Bene ergo dicit Philosophus, quod si vltima generatio erit, necesse est primā esse. Obiectio autē facta de tēpore & motu æterno, nō valet: quoniā inter vltimam diem & præcedentē non stat ordo essentialis, sed accidentalis: accidit enim vltimæ diei quod infinitæ præcesserint eā. In ordinatis autē per accidens nō est necesse, si datur vltimū, quod datur primū, quoniam sequens non pendet essentialiter à præcedenti. Patet ergo, quod secūda propositio Philosophi est vera, & necessaria, sic intellecta, & ratio Philosophi est efficax. Intendit enim sic arguere, si generatio est generationis per se, id est, si generatio per se generatur, ita quod per se accipiat esse per generationem, generationes procederent in infinitum. Nam qua ratione vna generaretur, & alia, & alia, & sic in infinitum. Si procederent in infinitum, non daretur prima. Si non daretur prima, nulla esset generatio, neq; mutatio, quoniā in per se ordinatis omnia pendent à primo. Quo remoto, remouentur omnia sequentia, ita quod non est dabile medium nec vltimum.

Quantum ad tertium aduerte, quod dubium confurgit contra eandem secundam rationem philosophi, & etiam contra alias sequentes, quia philosophus assumpsit in his rationibus viam probandi, quod generatio nō est generationis, nec motus est motus, vt termini, & non vt subiecti. Nam quod non sit vt subiecti, iam probauit in prima ratione, vbi fecit hanc distinctionem: Si motus est motus, & generatio est generationis, est vt subiecti, vel vt termini, & destruens vtrunq; primò probauit, quod non est, vt subiecti.

subiecti. Deinde incepit probare, quod nō est vt termini, ad quod probandum inducit præcipuē secundam rationem, quæ incipit in tex. xij. & tertiam quæ incipit in tex. xiiij. Et tamen tam in secūda, quā in tertia intendit concludere, quod ideo generatio nō est generatio, quia est impossibile, quod generatio generetur per quod videtur cōcludere, quod generatio nō potest esse subiectum generationis. Nam quod se habet, vt quod est subiectum, si autē intenderet concludere de termino, non concluderet hanc, Generatio non generatur. Sed hanc: Generatio non est ad generationem, sicut concludimus. Dealbatio non est ad nigredinem. Si autem concluderemus, quod dealbatio non dealbatur, concluderemus de subiecto, & non de termino.

Ad hoc dicitur, quod terminus motus siue generationis est duplex, scilicet terminus quo, & terminus quod. Primum est forma siue substantialis siue accidentalis. Secundum est compositum, quod acquirit esse. Quando volumus exprimere terminum quo, sic dicimus, Calefactio est ad calorem, Latio ad vbi, augmentum ad quantitatem, Generatio ignis ad formam ignis. Quando autem volumus exprimere terminum quod, sic dicimus, Calefactione fit calidum, id est calefactio terminatur ad calidum, Generatione fit genitum, id est generatio terminatur ad genitum. In proposito ergo sicut in ista, Ignis generatur, ly ignis, dicit terminum quod, & non subiectum generationis. hoc enim non est compositum, sed materia: vt declaratum est in primo lib. Physicorum, & in primo de generatione. Sic quando philosophus concludit, quod generatio non generatur, sumitur ly generatio pro termino, quod quasi dicat: generatio nō generatur, id est generatio nō potest esse via ad generationē, ita quod generatio accipiat esse per generationem, sicut calidum accipit esse per calefactionem, & ignis per generationem.

Ad obiectionem ergo quando dicitur, Quod se habet, vt quod est subiectum, negatur ista, quoniam potest se habere vt terminus quod. Et quando dicitur, Si autem intendere &c. Dico quod hic modus propriè nō valet, nisi de termino quo, Philosophus autem intendit de termino quod. Et ideo obiectio non concludit. Hæc de præfenti quæsitio dicta sint.

QVAESTIO V.

Si in quantitate, & qualitate, & Vbi est motus: quia est in eis contrarietas.

Relinq

Relinquitur secundum quale, aut quantum, & ubi motum esse solum. In unoquoque enim horum est contrarietas. Textu xviii.

IN hac quaestione aduerte, quod philosophus intendit hanc rationem, ubi cunque est contrarietas, ibi est motus. Sed in quantitate qualitate, & Vbi, est contrarietas: ergo in eis est motus. Et huius quidem rationis maiorem non probat hic, quia relinquit eam probatam ex doctrina lib. primi phys. text. xlv. & lxvij. vbi manifestat motum esse per se inter contraria. & in hoc lib. v. in text. ix. assignans differentiam inter mutationem, quae distinguitur in generationem & corruptionem, & inter motum dicit, quod mutatio est inter opposita contradictoria: motus autem inter contraria. Minorem etiam non probat hic, quasi habens eam manifesta, secundum euidetiam naturalem, & a sensatis. Verum quia non ita constat in Vbi, & in quantitate est contrarietatem, sicut in qualitatibus, quas videmus, ad sensum esse actiuas, & passiuas adinuicem, susceptibilesque successiue in eodem subiecto, quae sunt conditiones contrariorum, vt declarauimus in x. libr. metaph. q. xiiij. & xvij. ideo vt appareat efficacia rationis inducta a philosopho, intendo hic manifestare: si verum est, quod in qualitate & quantitate, & Vbi, datur contrarietas necessaria motui, & sic procedendum est. Primo declarabitur quae contrarietas sufficit ad motum, & quae non. Secundo, si in qualitate & quantitate, & Vbi est contrarietas sufficiens ad motum. Tertio, si huiusmodi contrarietas inuenitur eodem modo in tribus praedictis praedicamentis. Quarto, soluentur quaedam obiectiones.

Quantum ad primum aduerte, quod vt distinximus in lib. x. metaph. q. xvij. contrarietas est duplex, scilicet imperfecta, siue communis, & perfecta siue propria. Imperfecta siue communis est illa, quae solum continet communem radicem contrarietatis. Haec autem communis radix est excellentia & defectus. Nam quaecunque contraria adinuicem comparata ita se habent, quod vnum est nobilius reliquo, perfecta siue propria est illa, quae ultra communem radicem contrarietatis dicit maximam distantiam inter duo gradualiter siue successiue acquisibilia, quorum esse non sit in indiuisibili, nec sua acquisitio est instantanea. Et hanc contrarietatem manifeste videmus inter qualitates tertiae speciei.

Posita hac distinctione, de qua etiam mentionem fecimus in x. metaph. quaest. xvij. & in hoc lib. v. q. ij. dico, quod contrarietas commu

communis non sufficit ad motum, aliter in praedicamento substantiae esset motus, cuius contrarium determinauit philosophus supra in text. x. Constat enim quod formae substantiales, a quibus trahuntur species rerum, ita se habent, quod vna est excellentior alia. Quare & c. Contrarietas autem propria est illa, quae est necessaria motui, eo quod cum sit de ratione motus successiue & continuitas, debet esse inter formas non instantaneae & indiuisibiliter acquisibiles, sed successiue & diuisibiliter, & quoniam istae conditiones saluantur, vt declarabimus in quantitate & qualitate, & Vbi, ideo philosophus ponit motum in his tribus praedicamentis.

Quantum ad secundum manifestandum est, quod in his tribus praedicamentis sit contrarietas sufficiens motui, & arguitur sic, Vbi sunt duo extrema maxime distantia sub eodem genere, simul incompossibilia, successiue acquisibilia, ibi est contrarietas sufficiens motui. Hanc manifestauimus in parte praecedentis. Sed in his tribus praedicamentis inueniuntur praedicta, ergo & c. Hanc minorem constat esse veram in praedicamento qualitatis, vt patet in genere saporum & odorum, & tangibilium qualitarum: manifestatur autem in quantitate, deinde in Vbi. Nam in qualitate specie naturalis datur maxima & minima quantitas, puta in natura hominis datur ita magna quantitas, quod ipsa natura hominis non posset saluari sub maiori, & ita parua, quod non posset saluari sub minori, & huius ratio est, quia secundum philosophum in ij. lib. de anima text. xij. omnium natura constantium est determinata quantitas & magnitudo, ergo in quantitate possunt sumi duo extrema maxime distantia sub eodem genere, puta sub linea, uel superficie, uel corpore determinato ad certam naturam. Quod autem talia extrema sint incompossibilia simul in eodem, patet, quia maximum includit negationem minimi, & e converso. Ergo si se comparerentur, verificarentur contradictoria de eodem. Quod autem sint successiue acquisibilia, patet: quia res animata generata sub minima quantitate, sub qua potest stare in materia, forma animata per successiuum augmentum pertingit ad quantitatem perfectam. In Vbi autem manifestat sic. Nam in vniuerso secundum motum grauium & leuium, dantur duo, vbi maxima distantia scilicet caeuum orbis lunae, ultra quod non potest ascendere leue, & centrum mundi, ultra quod non potest descendere graue, & sunt simul incompossibilia, quoniam vnum est vbi sursum, & alterum vbi deorsum, quorum vnum includit negationem alterius, & sunt successiue acquisibilia, quoniam contingit ignem ascensu continuo moueri ab vbi deorsum

deorsum, ad vbi sursum. Quare &c.

Quantum ad tertium aduerte, quod non eodem modo inuenitur contrarietas sufficiens motui in his tribus prædicamentis. Nam licet in eis detur maxima distantia duorum extremorum sub eodem genere, vt manifestauimus, & successiua acquisitio, tamen istæ conditiones aliter inueniuntur in qualitate, & aliter in quãtitate, & Vbi. Nam in qualitate inuenitur maxima distantia duorum extremorum absolute & simpliciter, sicut in colore album & nigrum, in sapore dulce & amarum, in qualitate tangibili calidum & frigidum, & inuenitur successiua acquisitio secundum intensiõem, & remissionẽ, quæ quomodo fiant, iam determinauimus in viij. Metaph. quæst. vj. Et vltra has duas cõditiones inuenitur tertia, qua dicitur, quod contraria sunt duæ formæ actiua & passiuæ adinuicem, quæ se mutuõ expellunt ab eodem subiecto &c. Hæc conditio seruatur propriè qualitatibus tertiæ speciei, vnde philosophus in vij. lib. Physic. in text. xiiij. iuxta huiusmodi qualitates ponit alterationem propriè fieri. Et propter has tres conditiones tenemus, quod absolute & perfectissimè inuenitur contrarietas in qualitate. In quantitate autem, & Vbi, non seruatur simpliciter tertia conditio, quoniam quantitas vt quantitas, non est forma actiua aut passiuæ, nisi fortè, vt adiuncta formæ & qualitati naturali. Similiter locus vt quantitas, non agit in locatum nec patitur, nisi sumatur locus pro corpore naturali locante ex virtute sibi impressa à cœlo, qua habet seruare aut destruere locatum, vt declarauimus in lib. iij. in q. ij. & xv. Nec seruatur simpliciter prima, scilicet maxima distantia. Nam omnis quantitas continua est diuisibilis in infinitum, & potest ei fieri additio in infinitum, modo, quo declaratum est in ij. lib. In quantitate autem discreta licet detur minimus numerus. i. dualitas, non tamen maximus, similiter in loco non datur huiusmodi maxima distantia simpliciter. Nam quocunq; loco sursum dato, possum imaginari superiorẽ, & sic in infinitum. Seruatur autè in quantitate hæc maxima distantia solum in natura determinata ratione motus augmenti, & decrementi, prout scilicet res naturalis existens sub minima quantitate in sui principio potest successiue augeri vsque ad maximam quantitatem sibi debitam. In Vbi autem seruatur maxima distantia ratione motus localis grauiũ & leuium, prout declarauimus in lib. iij. phys. in q. ij. Et tu vide illic. Nec seruatur secunda conditio secundum eandem rationem in qualitate, & quantitate: nam alteratio est secundum intentionem & remis-

missionem formæ. Augmentum autem & decrementum est secundum maiorem, & maiorem extensionem. Quod enim est secundum magis & minus in qualitate, est secundum maius, & minus in quantitate. Patet igitur, quod non eodem modo inuenitur contrarietas sufficiens motui in prædictis tribus prædicamentis.

Quãtũ ad quartũ aduerte, q̄ cõtra determinationẽ factã videt̄ esse Philo. in prædicamentis, qui dicit quãtitati nihil esse cõtrariũ.

Sed dicendum, quod philosophus loquitur in comparatione ad qualitatem, in qua vt ostendimus, est perfectissima contrarietas, quoniam in ea reperiuntur omnes conditiones simpliciter requisitæ ad omnimodam contrarietatem, quas declarauimus esse tres vltra communem radicem contrarietatis, quæ est superabundantia & defectus. De qua radice loquitur philosophus in lib. de longitudine & breuitate vitæ, & dicit quod superabundans contrarietur diminuto, & quoniam in quantitate non inueniuntur simpliciter tales condonationes, vt declarauimus, ideo dicit philosophus quod contrarietati nihil est contrariũ. q. d. licet in quantitate sit cõtrarietas, prout inuenit̄ in ea maxima distantia in natura determinata & successiua p̄cessio p̄ motũ augmenti & decrementi ab vno extremo ad aliud, tamè quia ibi nõ est maxima distantia, ex natura quantitaris, nec intensio & remissio, nec actiuitas & passiuitas, ideo i respectu ad qualitatem quãtitati nihil est cõtrariũ.

Solent etiam aliqui arguere, quod in Vbi non sit contrarietas, quoniam licet vbi sursum, & vbi deorsum, vt sic opponatur cõmuni radice cõtrarietates, nõ tamè cõtrarietate propriè dicta, eõ quod cõtraria propriè dicta sunt apta succedere sibi inuicem in eodem subiecto ex lib. x. meta. tex. xiiij. Sed vbi sursum, ad quod mouentur leuia, & vbi deorsum, ad quod mouentur grauia, non possunt sibi inuicem succedere. Patet enim quod vbi deorsum, non potest esse in concauo Lunæ, vbi est vbi sursum, nec vbi sursum, potest esse in centro mundi, vbi est vbi deorsum, ergo &c.

Ad hoc dicitur, q̄ sicut esse actiuũ & passiuũ adinuicè, & se mutuõ expellere ab eodẽ subiecto, est conditio conueniẽs propriè ex natura sua, solis qualitatibus cõtrariis. Sic etiã sibi inuicè succedere in eodẽ subiecto, vnde argumentũ probat q̄ in vbi non est contrarietas ita perfecta, sicut in qualitate, quod nos concedimus.

Potes etiam negare maiorem, quoniam licet nõ possint succedere inuicem in eodem subiecto modo, quo dicitur in argumento. Possunt tamè succedere acquisitiue ab eodẽ mobili, pro quanto lapis, qui est sursum, potest moueri deorsum, & e conuersè,

& sic

& sic relinquens vbi sursum, acquirit vbi deorsum, & hoc sufficit ad sustinendum tantam cōtrarietatem esse in vbi, quanta est necessaria motui. Hæc de præsentī quæsitō dicta sūt.

QVAESTIO VI.

Si magis & minus in forma, ad quam est motus, differunt specie.

Quæ autem est in eadem specie mutatio, in magis & minus alteratio est. Textu XXI.

IN hac quæstione aduerte, quòd principalis difficultas non stat in probatione conclusionis negatiuæ, sed in solutione quorundam argumentorum, quibus satis apparenter videtur posse probari, quòd magis & minus perfectum in forma, ad quam est motus, differant specie. Pro resolutione igitur huius quæsitō, primò probabitur conclusio negatiua. Secundò, soluentur quædam argumenta.

Sed antequàm deueniam ad conclusionē aduerte, quòd ex do. Etina philosophi in hoc libro quinto, in text. xxxj. forma ad quæ est motus, potest considerari tripliciter. Primò, in genere generalissimo. Sic dicimus, quòd alteratio est ad qualitatem. Secundò, in genere subalterno. Sic dicimus, quòd coloratio est ad colorem. Tertiò, in specie specialissima. Sic dicimus quòd albedo est ad albedinem, & calefactio ad calorem. Hic non dubitatur de magis & minus perfectio in forma, ad quam est motus primo & secundo modo. Constat enim quòd sub qualitate datur magis & minus perfecta qualitas cum differentia, non solum in specie, sed etiã in genere: sicut motus ad qualitates primas, & motus ad qualitates secundas, quæ sunt perfectiores primis, vt sapor & odor, & color perfectiores sunt quatuor primis qualitatibus, vt declaratum est in quarto libro Meteororum. Idem patet in secundo modo. Nam sub colore datur magis & minus perfectum, cum differentia in specie, perfectior est enim albedo nigredine, & calor frigiditate. Dubium autem vertitur circa tertij modum, & queritur, si quando Sortes dealbatur, cum dealbatio sit motus ad albedinem cum tendentia ab imperfecta albedine ad magis perfectã, vtrum imperfecta & magis perfecta albedo differant non solum numero, sed etiam specie.

Pro decisione igitur huius tertij modi ponitur hæc conclusio: Magis & minus in forma, ad quam est motus tertio modo, non differunt specie. Probatur sic: Si differunt specie, ergo quando corpus

pus dealbatur, non erit vnus motus specie, sed tantum genere. Sed consequens est falsum, ergo &c. Contra probatur, quoniam secundum doctrinam philosophi in hoc lib. v. in text. xxxj. ad hoc quòd motus sit vnus specie, requiritur quòd sit ad formam vnã specie, & indiuiduam, id est non diuisibilem in species. Nam si sit diuisibilis in species, non erit motus vnus specie sed genere. Si ergo quando corpus dealbatur magis & minus perfecta albedo, quæ acquiritur per dealbationem, differunt specie, illa dealbatio non erit motus vnus specie, sed tantum genere, falsitas autem consequentis patet per philosophum in hoc libro quinto, in text. xxxj. vbi inquit: Omnis autem dealbatio omni dealbationi idem secundum speciem erit, & omni denigrationi denigratio. Vbi inquit Commen. Et quia hæc albedo conuenit in specie cum hac albedine demonstrata, ideò hæc albificatio conuenit cum hac albificatione in specie.

Quantum ad secundũ, aduerte, quòd contra determinationem factam tripliciter arguitur.

Primò sic, Calefiat aqua vsq; ad summum calorem, tunc sumo calorem, vt septem, introductum in aquam, & calorem in summo & arguitur sic, calor vt septem, & calor vt in summo, sunt calor imperfectus, & perfectus, & differunt specie. Ergo perfectum & imperfectum in forma, ad quam est motus tertio modo, differunt specie. Quod autem calor, vt septem, & calor vt in summo differant, specie probatur. Quia se habet vt medium, & vt extremum. Calor enim vt septem, mediat inter calorem vt vnum, & calorem vt decem, qui est calor in summo. Sed ex lib. decimo Metaphys. text. xxxij. medium & extremum, quæ sunt eiusdem naturæ, differunt specie. ergo &c.

Ad hoc dicitur, quòd æquiuocatur de medio. Nam medium potest esse duobus modis. Primò, secundum latitudinem graduum in forma intensibili, & remissibili, vt in latitudine caloris, calor vnus gradus, & calor decem graduum sunt extrema, calor autem vt duo, & tria, & quatuor vsque ad decem, dicitur calor medius. Secundo, secundum compositionem, & est illud, quod sapit naturam extremorum, & componitur ex extremis. Sicut medij colores & medij saporis, vt declaratum est in secundo de anima, sapiunt naturam extremorum, & componantur ex eis, vtrum autem componantur ex eis virtualiter vel formaliter, determinauimus in decimo Metaphys. qu. est. xvij. vt videre poteris. Ad argumentum igitur dico, quòd illa propositio, medium & extremum differunt

specie, non est vera, nisi de medio, secundum compositionem: vt rubedo respectu albedinis, calor autem vt septē, non est medium secundum compositionē, sed secundum latitudinem, idēd non sequitur, quod calor vt septem, differat specie à calore in summo.

Secundò sic, Quando duo ita se habent, quod vnum corrumpit alterum, differunt specie. nam quæ sunt eiusdem materiæ, specificè, potius se mutuo seruant & corroborant. Sed magis calidum corrumpit minus calidum. Nam dicit philosophus in lib. de causa longitudinis & breuitatis vitæ, quod maior flamma corrumpit minorem. Se habet autem minor flamma ad maiorem, sicut minus calidum ad magis calidum, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod maior non est vera, nisi in his quorum vnum corrumpit per se alterum, illa namq; sunt contraria ex natura sua, vt calidū & frigidū, dulce & amarum. Modò negatur minor: Quod enim flamma maior corrumpat minorem est merè per accidens, secundum philosophū in eodem lib. Vnde sic inquit Et propter hoc minor flamma corrumpitur à multa secundū accidens, quia alimentū, quod illa multo tempore cōsumit, hoc flamma multa citò. Et intēdit philosophus, quod idēd flamma minor per accidens corrūpitur à maiori, quia flamma maior citò consumit illud paruum humidum, quod erat nutrimentū minoris flammæ, in quo flamma minor erat apta diu conseruari. Ex eo igitur, quod flamma maior consumit citò illud, quod erat cōseruatiuum minoris flammæ, dicitur corrumpere per accidens flammam minorem, sicut corrumpens oculum per accidens corrumpit visum. Et corrumpens niuem per accidens corrumpit albedinem.

Tertiò sic, Maior differētia est inter magis & minus calidum, quàm inter duo æquē calida, quia illa sunt difformia, hæc autem penitus vniformia. Sed duo æquē calida differunt solo numero, ergo magis calidum & minus calidum differunt plusquàm numero. Sed non possunt differre plusquam numero, nisi differant specie, ergo &c.

Ad hoc negatur maior, quia cum sint eiusdem naturæ specificæ, æquē formaliter differunt, & ex natura sua. & quando arguitur, quia illa sunt difformia &c. dico, quod illa difformitas non sumitur ex natura caloris, sed ex eo, quod difformiter actuat, & perficit subiectum. Sed talis difformitas non est sufficiens ad causandum differentiam specificam. Dico igitur, quod essentialiter & formaliter loquendo æquē differunt illa quatuor, & solo numero. Hæc de præsentī quæstio dicta sunt,

QVAESTIO

si ad hoc, quod sit vnus motus numero, necesse est formam, secundum quam est motus, esse vnā formam numero, à principio motus vsque ad finem.

Eadem enim ratio est et c. Et infra, Vnus enim numero actus, scilicet motus vnus, scilicet formæ numero est text. xxxviii. ubi inquit Commenta. si forma iterata est eadem motus, qui est huius, scilicet ad hanc formam, est idem, scilicet numero.

IN hac quæstione aduerte, quod difficultas sua pendet ex identitate vel diuersitate formæ intensæ & remissæ, & ex modo intentionis & remissionis. nam qui tenent formam intensam & remissam non distingui essentialiter, sed in modo actuandi subiectum receptiuū talis formæ, & qui tenent intentionem & remissionem formæ fieri nō per additionem partis formæ, vel gradus ad præexistentem partē siue gradum, sed per educationem de imperfecto ad perfectū, & per maiorem radicationem formæ in subiecto, de facili sustinent seruari eandem formā numero in toto vno motu numero, quoniam licet in rota calefactione non acquiratur alius, & alius calor, acquiritur tamen idē calor nouis, & perfectioribus modis. Qui autem tenent formā intensam distinguunt realiter à remissā, & intentionē ac remissionē fieri per additionem partis, aut gradus formæ, cum difficultate sustinere possunt identitatem numeralem formæ in toto motu, quoniam cum ponant diuersitatem realem partium gradualium in forma, ad quā est motus, variatis partibus per additionem, aut subtractionem, necesse est variari totalitatem formæ. & idēd aliqui ex sic opinantibus credunt ad seruandū vnitatem numeralem in motu sufficere vnitatem specificam in forma, ad quam est motus. Sed id videtur repugnare philosopho in hoc lib. v. in tex. xxxiii. vbi inuestigans quis sit vnus motus numero, dicit, quod tria sunt secundum numerū, quæ cōcurrunt ad vnum motum numero, scilicet, quod, & in quo, & quando, id est, subiectum vnum numero, forma vna numero, tempus vnum numero, id est, non interruptum.

Tu igitur vt scias sustinere identitatem numeralem formæ, ad quam est motus vnus numero à principio motus, vsque in finem, necesse est, vt videas quæstionem vj. in viij. lib. metaphysic. vbi sustinetur identitas formæ intensæ & remissæ, & soluitur.

pur rationes eorum, qui tenent intensiorem & remissionem fieri per additionem gradualem, inter quos est Scotus & Ant. Andr. & illa tibi sufficiet, pro nunc sufficiet, vt scias soluere argumentum sequens.

Quod est in continuo fluxu, dum acquiritur, non permanet idem numero in toto motu acquisitiuo: quoniam dum fluit, semper aliter & aliter se habet, ergo variatur. Sed forma, ad quam est motus, est in continuo fluxu, dum acquiritur. Dicit enim motus renditionem sive processum ab imperfecto ad perfectum: & secundum Commen. in iij. physc. commen. iij. motus non est aliud, quam generatio partis post aliam illius perfectionis, ad quam intendit motus, ergo & c.

Hoc argumentum apud illos, qui tenent in forma acquisibili per motum latitudinem graduum distinctorum realiter abinueniunt, quos vocant partes graduales formæ, est difficile ad solvendum, vnde Iandunus concedit maiorem & dicit: Verum est, quod non est idem & vnum numero, ita quod nihil acquiratur in tempore illo, sed potest manere idem, & vnum numero, acquirendo aliud & aliud, & sic est in proposito. Nam pars formæ præcedens non manet sic eadem numero, quod nihil acquiratur in mobili, imò semper acquiritur aliud, & aliud durante motu. Hæc Iandunus. In qua responsione manifeste apparet, quod non seruat essentialem unitatem numericalem formæ, quæ acquiritur per motum vnum numero, eò quod non stat identitas essentialis totius, cum additione nouæ partis. In via autem Thomistica, hoc argumentum non est difficile: quoniam sic distinguit maior. *Aliquid potest esse in continuo fluxu acquisitiuo dupliciter. Primo, per acquisitionem nouæ & nouæ partis. Secundo, per acquisitionem solum noui & noui modi perficiendi subiectum, in quo recipitur. In primo sensu concedo maiorem: sed nego minorem, & ad probationem minoris dicitur, quod ille processus non est per partem post partem, vt imaginatur Iandunus, sed per perfectiorem modum habendi formam, & dictum Commen. in via nostra non acceptatur, nisi sumendo illas partes formæ, pro nouis modis, quibus actuatur subiectum à forma dum est sub motu. In secundo autem sensu nego maiorem, & concedo minorem. Hæc de præsentibus quæstio dicta sint.*

Q V A E

QVÆSTIO VIII.

Si per motum forma sive res corrupta potest reuerti eadem numero.

Si quidem contingit corruptum iterum fieri numero, erit & hic vnus. Si uero non idem quidem secundum speciem, vnus autem numero non. Textu xxxvi.

IN hac quæstione, antequam deueniamus ad decisionem aduerte, quod in duplici loco potest pertractari, scilicet hic & in ij. lib. de generatione. Nam philosophus in fine secundi libri in textu vlti. declarans quomodo datur generatio circularis in rebus, an, scilicet secundum speciem, vel secundum idem numero; inquit: Principium autem intentionis rursus hoc, vtrum similiter omnia reuertantur, aut nō. Sed hoc quidem numero, hoc autem specie solum. Quorum quidem igitur in corruptibilis substantia mora manifestum, quoniam & numero eadem erunt. Quorum autem nō, sed corruptibilis, necesse specie, numero autem non iterari. Ideo aqua ex aere, & aer ex aqua specie idem, non autem numero. Hæc philosophus. Licet autem principalis locus pertractandi propositum quæsitum sit in ij. lib. de generatione: tamen intendo deuenire ipsum in præsentis loco, quoniam forte non dabitur tempus; nec otium formandi quæstiones super libr. de generatione, quantum aliàs promiserimus. Aduerte insuper, quod præsens quæstio solet formari sub triplici titulo, & tamen redeunt in idem. Nam solet queri. Si idem numero potest bis generari. Item sic, Si corruptum potest regenerari, idem numero. Item sic, Si res corrupta potest reuerti eadem numero.

Pro resolutione igitur præsentis quæstio, sic procedendum est. Primo, ponitur conclusio negativa respectu agentis naturalis cum probationibus suis. Secundo declarabitur, vnde sumitur ratio huius impossibilitatis. Tertio, declarabitur quid tenendum sit de conclusione respectu agentis diuini. Quarto soluentur quedam argumenta.

Quantum ad primum, sit hæc conclusio responsiua: Nullum agens naturale potest regenerare idem numero corruptum, secundum substantiam. Dico agens naturale, vt pro nunc excludam agens diuinum, de quo dicemus infra. Dico corruptum secundum substantiam, vt excludam materiam primam, quæ dicitur pluries generari & corrupti subiectiue, prout abiicit vnam formam, & recipit aliam.

& tamē remanet eadem numero materia. Prædicta conclusio sic probatur: Remota forma à materia; nulla amplius potentia remanet in materia ad recipiendum illum formam ergo &c. Patet cōsequencia, quia agens naturale nō agit nisi supposita materia, & capacitate materiæ, materia autē nō est capax formæ, nisi ex potentia ad formam. Antecedens autē probatur: Quia potentia nō respicit præteritum, sed futurū. Sed materia iam fuit sub forma rei præteritæ, ergo &c. Præterea, quādo materia recepit formā rei corruptæ, vel recepit secundū totam potentiam, quā habuit ad illam formam, vel secundū partem tantum. Non secundum partem tantum, quia nō posset ostendi, quæ potentia reduceretur ad actum, & quæ non. Item sequitur, quod forma quam habet materia pro parte potentiæ, pro alia parte, secundum quā non habet, adhuc desideraret illam, quod est irrationabile. Ergo concedendum est primum, & sic post corruptionem rei nullo modo remanet potentia in materia, quia possit eadem res numero regenerari. Præterea, sic probatur dicta conclusio: Maior est interruptio secundū esse, quā secundum magnitudinē, ut patet. Sed interruptio secundum magnitudinem, impedit numeralem identitatem, ergo multo magis interruptio secundum esse. Minor quidem probatur, nam si lignum continuum diuidatur, non remanet idem lignum numero, sed fiunt duo, ut patet: ergo &c.

Quantum ad secundum, aduerte, quod ratio impossibilitatis in agente naturali sumitur ex hoc.

Generatio substantialis respectu agentis naturalis est terminus præuix alterationis. Alteratio autem interrupta non potest esse vna numero, quia ad vnitatem numeralem motus requiritur tempus non interruptum ex lib. v. phys. tex. xlv. Vbi ergo est duplex alteratio præuia, ibi est duplex generatio: vbi duplex generatio, ibi est duplex genitum: ex consequenti duo composita terminantia duas generationes. Si ergo agens naturale idem bis generaret, cum non generet nisi per alterationem præcedentem, duas alterationes causaret ex consequenti duas generationes, ad quas sequuntur duo genita, & sic genitum secundū siue regeneratum, non potest esse idem numero cū prius genito & postea corrupto. Hæc igitur est ratio impossibilitatis.

Quantum ad tertium, inuenio duas vias, quarum vna est bea. Tho. & Aegidij in ij. lib. de generatione in expositione vlti. text. qui tenent respectu agentis diuini partem affirmatiuam, & ratio eorum est: Quia ratio impossibilitatis assignata in agente natu-

rāli, non habet locum in agente diuino. Quoniam producit rem sine motu & alteratione, sed simplici emanatione: cuius actio est substantia sua, nec vnquam transit in præteritū, sicut nec sua substantia. & ideo actio sua, ut sic, non interrumpitur tempore, sicut actio agentis naturalis. Vnde Theologus sustinet Deum posse idem bis producere, quoniam actio sua, quā primò & secundò producit ex parte Dei, est vna numero, & non mensuratur tempore interrupto, sed indiuisa æternitate. Sed hæc alius speculari, non est præsentis negotij.

Alterā via est Marsilij in ij. de generatione in quæst. vlti. Hæc tenet duo, quæ iudicio meo videntur falsa. Primò dicit, quod nec potentia naturaliter potest idem numero bis generari, eo quod omnes causæ requiritæ ad primam generationem, non possunt eadem numero reuerti ad secundam generationem, inter quas sunt influentiæ & motus cœlestes, qui iam præterierunt, & non possunt idem numero per naturam reuerti, & quātum ad hoc dicit verum. Dicit vterius, quod nec diuino miraculo potest idem bis generari, & ratio sua est hæc. Deus nō potest bis generare b. ex adum est, ergo nec postquam corruptum est. Antecedens patet. Quia res dum est, ingenerabilis est. Contrā probatur. Quod generatur, non fuit ante, aliter generatio non esset processus à non esse ad esse. Sed b, corruptum fuit ante, ergo b, corruptum non potest generari. Præterea, propter quid esset Deus potentior ad generandum b. ipso b, corrupto, quā ipso existente, non potest assignari causa, ergo &c.

Hoc reputo falsè dictum, & ideo intēdo soluere rationes suas. Ad primam concedo antecedens, & nego cōsequentiam. Ad probationem dico, quod apud diuinam potentiam hæc duo non reputantur. Aliquid fuit, & tamē illud idem numero de nouo generatur. Sed ne decipiari in hoc, aduerte, quod aliquid fuisse, potest dupliciter intelligi. Primò, quod toto tempore præcedente secundam generationem fuerit, & ut sic est ingenerabile, etiam per diuinā potentiam. Quia quod generatur, ut sic, nō est saltem pro aliquo tempore præcedente in statu generationis. Secundò, quod pro aliquo tempore fuerit, deinde desierit esse per corruptionē, & sic potest de nouo idem numero per Dei potentiam produci, quoniam licet fuerit ante, non tamen continuatē sed interruptē.

Ad secundam, quādo quæritur propter quid esset Deus potentior ad generandum b. ipso corrupto, quā ipso existente? Respondetur quod hoc non est ex parte Dei, nec maiorem nec minorem po-

rentiam demonstrat in eo. Sed hoc est ex parte rei. Nam res *ve* existens, non habet rationem generabilis. Ut autem non existens, habet rationem generabilis, quoniam productio est deductio rei à non esse ad esse. Quare &c.

Secundo, quia tenet & bene animam hominis esse incorruptibilem, dicit eam creari, & non produci ab homine generante: & in hoc verum dicit. Vltimus dicit, quod quando homo generatur ab homine, illa generatio non est proprie generatio, quia in generatione proprie dicta datur forma genita actione agentis naturalis, & non miraculose causata. modo hominis generatio est creatio formae humanae, in materia igitur non est generatio naturalis, & proprie dicta. similiter corruptio hominis non est proprie corruptio, quia in corruptione proprie dicta corrumpitur forma & substantia compositi, sed in corruptione hominis nulla forma corrumpitur, sed solum separatur à subiecto anima intellectiva. Et ideo non corrumpitur homo proprie, cum utraque pars remaneat. & sic concludit, quod si idem homo bis generaret, nec prima, nec secunda generatio esset naturalis, sed miraculosa & improprie dicta.

Hoc secundum dictum reputo falsum, quoniam si homo hominem naturaliter & proprie non generaret, esset imperfectior in actione naturali inferioribus animantibus. Ut igitur sustinere possis quomodo homo naturaliter & proprie generat hominem, etiam quod non producat animam intellectivam, vide quaestionem sextam, quam formavi in lib. xij. Metaphysicorum. & in ea invenies plenam resolutionem.

Quantum ad quartum, advertite contra factam determinationem duo argumenta.

Primum est tale, Sit ignis eodem modo se habens per duas horas, situratur vas aquae, & applicetur igni per mediam horam, quae calefacta in fine mediae horae, extrahatur ab igne, & frigeat. In principio secundae horae reponatur ab igne ad ignem uniformiter, ut prius, & calefiat aequali gradu ut prius, quo factum probatur, quod caliditas prius genita & corrupta, & caliditas secundo genita sunt, idem numero. Nam dicit philosophus in ij. lib. de generatione text. lvi. idem in quantum idem & similiter se habens, semper natum est facere idem. Sed stat idem & uniformiter ignis & eadem aqua & eodem modo proxima igni in prima & secunda calefactione, ut supponitur. Ergo bis generat eandem caliditatem numero.

Ad hoc dicitur, quod propositio philosophi in loco allegato, sic habet intelligi, Idem, manens idem, facit idem in specie, & non suum contrarium: & hanc propositionem introduxit ad probandum, quod ut servetur generatio & suum contrarium, id est corruptio in mundo inferiori,

ri, non sufficit motus primi mobilis: qui est motus uniformis, aliter causeret semper generationem, quoniam idem manens idem &c. Sed requiritur motus difformis per circulum obliquum, qui est per accessum, & recessum solis à nobis, & per accessum causeret generationem, per recessum corruptionem. Ad argumentum ergo dico, quod non sufficiunt causae & conditiones adductae. Sed esset necesse, quod prima & secunda calefactio essent unus motus numero, ut habeant eundem terminum numero. Non possunt autem esse unus motus numero, cum sit tempus interruptum, in quo prima caliditas desinit omnino esse, ut supponitur. Sed contra hanc solutionem in statu: Interruptio essendi non impedit, quin reparetur idem numero: Ergo posito, quod prima caliditas sit interrupta in esse per secundam medietatem primae horae, non obstat, quin reparetur eadem in secunda hora. Contra nota, & probatur antecedens, si aqua continua dividatur, fiet eius interruptio: & tamen si reuniat, non erit alia numero à priori, sed eadem: ergo à simili de caliditate, licet interruptatur eius esse per corruptionem, si regeneratur, est eadem numero cum prius corrupta.

Ad hoc negatur antecedens. Ad probationem nego similitudinem: quia licet aqua cum dividitur, cesset eius continuitas: non tamen cessat eius esse: quia & aqua divisa est aqua. Sed caliditas corrupta non remanet caliditas in esse, & ideo non est simile.

Secundo principaliter arguitur sic: Dicit philosophus in quinto Metaphysicorum text. xij. Ea sunt unum numero, quorum est materia una numero. Sed caliditatis hesternae corruptae, & hodiernae regeneratae, est materia una numero, puta aqua. A, ergo potest idem numero regenerari.

Ad hoc dicitur, quod in illo text. non intendit philosophus absolute illa esse numero unum, quorum est materia siue subiectum unum numero: aliter sequeretur albedinem, & dulcedinem, & gravitatem, & figuram pomi esse unum accidens numero, cum inherant eidem materiae numero, quae est substantia huius pomi. Sed intendit ponere differentiam inter unum numero & unum specie, & unum genere, & unum analogia: & dicit unum numero sunt, quorum est materia una numero. Unum autem specie, quorum est ratio una, id est diffinitio &c. Et advertite, quod hoc argumentum etiam solvitur in lib. quinto Metaphysicorum. in quaest. xiiij. in si. ubi movetur dubium, de generato & corrupto. & de duobus contrariis, quorum est idem subiectum numero, cum habeant fieri circa idem. Tu igitur vide illic, & videbis argumentum solutum. Haec de praesenti quaestione dicta sunt.

QVAESTIO IX.

Si toto tempore quo durat sanitas in sano, est eadem numero.

*Vtrum una sanitas & omnino habitus & passiones
substantiæ sint in corporibus. Tex. xxxvij.*

IN hac quaestione aduerte, quòd primo aspectu videtur conclusio negatiua esse vera, quoniã vt inquit Commenta. in cõment. xxxvij. Nos videmus hanc formam, id est sanitatem existentem in corporibus & corpus moueri, id est transmutari, & fluere semper. Vnde necesse est, vt ita sit in formis, quæ sunt in istis corporibus, cum sint in substantia corporum transmutabilium, hæc Comment. ex quibus sic arguitur: Mutato subiecto, mutatur & forma existens in subiecto. Sed subiectum sanitatis, quod est corpus præcipue humanum semper mutatur: quia licet non semper ægrotet: tamen est modo magis sanum, & minus sanum: ergo licet non corrumpatur sanitas per ægritudinem, non videtur perseverare eadem numero, donec durat.

Tu igitur aduerte, quod licet philosophus in tex. xxxvij. proponat præsens quæsitum, tamẽ nõ soluit ipsum, quoniam vt dicit in tex. xxxvij. istæ dubitationes sunt extra præsentẽ intentionẽ, eò quod considerat de identitate, vel diuersitate formæ, magis spectat ad primũ Philosophum, quàm ad Physicũ. Nam vt patet in x. Metaphy. Metaphysicus considerat de ente, & proprietaribus entis, quæ sunt vnũ & multa, idem, & diuersum &c. Verũm vt habeas aliqualem resolutionem propositi quæsitum in via Thomistica, aduerte, quòd resolutio stat in duplici distinctione, quarum prima sit hæc:

Formarum quædam consistunt in esse indiuisibili, sicut figura denominatæ à numero, & formæ substantiales, à quibus res trahit speciem suã. Quædam autẽ consistunt in esse secundũ quandam latitudinẽ, vt qualitates primæ ac tercię speciei, iuxta quas attenditur intensio & remissio. Omnis quidẽ transmutatio facta quantumcunq; modica circa formas primo modo dictas, destruit esse, & identitatẽ numeralem, eò quod stant in indiuisibili. Hoc autẽ non contingit in formis secundo modo dictis, eò quod licet varientur, secundum magis & minus: tamen nõ totaliter desinit nec totaliter interrumpitur esse eorũ. Et quoniã sanitas, quæ consistit in contemperantia siue in adæquatione humorum, est de numero formarum habentium latitudinẽ, secundum quod magis & minus perfecte contemperantur humores. ideo nõ sequitur, quòd quæcunq; variatio

variatio facta in ea, destruat eius identitatẽ numeralem.

Secunda distinctio sit hæc, Sanitas, quæ est in Soera. & diluculo, & nunc, & in meridie, vt dicit philosophus in tex. xxxvij. dupliciter potest considerari. Primò, secundũ se, & ex sua natura, & sic cum sit forma, & forma sit simplex & inuariabili essentia consistens, non habet vt sic vnde recipiat magis & minus. Secundò vt participatur à Socrate, & quoniã est apta actuare ipsum magis, & minus perfecte, ideo Socrates recipit à sanitate diuersa esse sana. Quæ diuersa esse stant cum vnitate numerali sanitatis in via nostra, eò quòd vt determinauimus in libro octauo Metaphysic. in quæst. vj. forma sub esse intenso & remisso, quod dat subiecto, stat vna numero. In hoc ergo quæsitio habes tenere partem affirmatiuam. Et tuum fundamentum erit, quia forma intẽsa & remissa est eadem numero. Quod fundamentum inuenies firmatum & sustentatum in lib. octauo Metaphysic. quæst. vj.

Ad argumentum autẽ in oppositũ, dico, quòd maior potest haberi duplicẽ sensum. Primò sic: Mutato subiecto, mutatur forma existens in subiecto: ita quòd suũ esse totaliter interrumpitur, & sic nego maiorem, nisi sit forma de numero primi modi primæ distinctionis. Secundò sic. Mutato subiecto &c. mutatur forma existens in subiecto secundum magis, & minus, prout subiectũ magis & minus participat formam, & sic concedo maiorem. Sed nego, quòd hæc variatio auferat in proposito identitatẽ numeralem à sanitate. Et aduerte, quòd verius dicitur, sortem variari secundum sanitatem, quàm sanitatem variari. & hoc intendit beatus Thomas in expositione tex. xxxvij. in fine, cum dicit: Quamdiu sanitas manet, licet varietur homo, secundũ sanitatẽ, vt si fiat magis aut minus sanus, non intercipitur esse sanitatis, sicut intercipitur, quando totaliter corrumpitur sanitas. Hæc de præsentem quæsitio dicta sunt. Reliqua remittentes ad Metaphysicum.

QVAESTIO X.

*Si motus regularis est magis vnus, quàm irregularis.
Irregularis enim non videtur vnus, sed magis regularis. Textu xliii.*

IN hac quaestione aduerte, quòd difficultas stat in hoc: Quæcunq; sunt requisita ad vnitatem numeralem motus, ita possunt saluari in motu irregularis, sicut in motu regulari, ergo nõ videtur minus vnus quàm regularis. Cõtrã nota. probatur antecedẽs. Ad vnitatem

tatem numeralem requiritur vnum subiectum numero, vnus tē minus numero, tempus continuum, vt dixit philosophus in text. xij. Sed hæc tria ita possunt in motu irregulari seruari, sicut in regulari. Patet enim quod si a & b, ambulent per miliare continue, licet ambulet æquē velociter vsq; ad terminum, b autem modo tardē, modo velociter, dummodo non pauferit: ita seruantur illa tria in motu b, sicut in motu A. ergo non videtur esse magis vnus motus A. quàm motus b.

Pro resolutione igitur præpositi quæstio aduerte, quod motus vnus numero dupliciter considerari potest. Primò, quo ad quantitatem suam, est enim de ratione motus habere partes & esse diuisibile in partes quantitatuas, loquendo de motu physico, vt nunc loquimur. Secundo, quo ad modum existendi in partibus, qui modus dicitur vniformitas & difformitas in partibus. Nam vltra quantitatem & continuitatem in motu, partes possunt esse æqualis velocitatis, vel æqualis tarditatis, vt patet in partibus circumsferentiæ regulariter motæ, & in partibus circa centrum, possunt etiam esse aliquæ velociores, aliquæ tardiores, vt ad sensum patet. Ex hac distinctione dico ad propositum, quod philosophus intendit motum regularem esse magis vnum, non ratione quantitatis, nec ratione continuitatis, quia vt argumentum probat, omnia requisita ad vnitatem numeralem motus, ita possunt saluari in motu irregulari, sicut regulari. Sed intendit esse magis vnum, quo ad modum inuentum in partibus, qui dicitur vniformitas. Nam licet continuitas inueniatur in vtroq; tamen quia in motu regulari est continuitas vniformis & in irregulari est difformis, ideo dicitur esse magis vnus ratione modi, sicut linea recta videtur esse magis vna, quàm tortuosa, non ratione continuitatis, sed negatione diuersitatis in partibus. Nam linea tortuosa, vt dicit Comment. in Comment. xliij. videtur esse composita ex recta, & circulari, & similiter motus per illam videtur esse diuersus, motus autem diuersus videtur esse plusquam vnus, similiter quia motus irregularis distinguitur per velocitatem & tarditatem, regularis autem non ideo ratione huius negationis dicitur magis vnus, sicut & res simplex dicitur magis vna, quàm composita, quia caret diuersitate partium, licet in vtraque seruetur continuitas. Ad argumentum propositum in principio quæstio non oportet aliter respondere, concludit enim quo ad primum modum distinctionis, philosophus autem intendit in ij. modo. Hæc de præsentis quæstio dicta sint.

Si cōtrarietas in motibus est accipiēda ex terminis, ad quos, vel à quibus. Relinquitur qui est in contraria, & qui est in contraria ex contrariis. Textu XLVIII.

IN hac quæstione aduerte. Fiet resolutio per tres cōclusiones, & in fine remouebit dubium. Prima cōclusio erit hæc. Nō omnes motus, qui incipiunt à terminis contrariis sunt cōtrarij. Secunda erit hæc. non inconuenit aliquos motus, qui incipiunt à terminis contrariis esse contrarios. Tertia erit hæc. Omnes motus, qui sunt ad terminos contrarios, sunt contrarij.

Prima sic probatur de mente philosophi. Motus contrarij non possunt terminari ad eundem terminum specie. Sed contingit quod aliqui motus, qui incipiunt à terminis cōtrariis, possunt terminari ad eundem terminum specie: ergo &c. Maior nota. & probatur minor. Contingit enim quod aqua moueatur à calido ad tepidum, & alia aqua à frigido ad tepidum. ergo &c. Item contingit, quod lapis moueatur ab vbi sursum, ad vbi medium, quod sic b. & ignis moueatur ab vbi deorsum, ad b. ergo &c.

Secunda autem probatur sic. Contingit aliquos motus, qui incipiunt à terminis contrariis, terminari ad terminos contrarios. ergo non inconuenit &c. Contra nota, & antecedens patet ad sensum: nam contingit aquam calefactam infrigidari, & contingit aquam frigidam caleferi. Infrigidatio incipit à calore, & terminatur ad frigiditatem, calefactio autem econuerso, ergo &c.

Tertia sic probatur. Motus, qui identificantur terminis contrariis, sunt contrarij. Hæc patet per se, sed omnes motus qui sunt ad terminos contrarios, identificantur terminis contrariis, quia in lib. iij. in text. iij. dicit philosophus, quod motus nō est præter res, ad quas est motus, & de idēitate hac formauimus, & resoluius primā q. in iij. lib. vt videre poteris. In his tribus conclusionibus non est longius immorandū, quā satis resolutæ sunt apud filoso.

Nunc superest soluere duo dubia. Primum est contra primā cōclusionē. Nā q̄ motus, qui sunt ex terminis cōtrariis semper sint contrarij, siue terminent ad eundē terminū, siue ad cōtrarios arguitur sic: Motus, qui non se cōpatiuntur simul in eodem, sunt contrarij, nisi enim essent oppositi nihil obstaret, quin simul se compaterentur. Nam quia caleferi & sanari non opponuntur: ideo possunt simul in esse eidem. Sed omnes motus qui sunt ex cōtrariis &c. ergo &c. Minor patet ad sensum, aliter esset possibile idem simul ascen

ascendere & descendere, calefieri & infrigidari.

Hoc dubium in via nostra non est multum difficile, quoniam maior non est vniuersaliter vera. Nam vt determinauimus in lib. v. metaph. q. vj. duo accidentia eiusdē speciei in actu perfecto non se compatiuntur simul in eodem, & tamen non sunt opposita, vt duæ albedines, duo calores, & quoad arguitur, quod nisi essent oppositi, nihil obfaret, quin se compaterentur in eodem, hoc falsum est, nam vt videbis in prædicta quæstione vltra oppositionē assignatur alia ratio impossibilitatis. Quare &c.

Secundum dubium est contra tertiam conclusionem, & arguitur quod non sit maior ratio sumendi contrarietatem, & arguitur respectu terminorum contrariorum, ad quos, quàm respectu terminorum à quibus. Nam philosophus in text. xlvij. probans motus nō esse contrarios propter terminos, à quibus sic argumentatus est. Contingit duos motus inceptos à terminis contrariis, terminari ad eundem terminum, vt motus ex calido & frigido, ad tepidum, ergo non sunt cōtrarij. Sed eadem ratione probatur, quod nec respectu terminorum ad quos. Nam contingit duos motus terminatos ad terminos contrarios incipere ab eodem termino, puta aliquid ex palido potest mutari in album, & ex palido potest mutari in nigrum, ergo non est maior ratio sumendi contrarietatem ex terminis ad quos, quàm ex terminis à quibus.

Ad hoc dicitur, quod licet cōtingat duos motus terminatos ad terminos contrarios incipere ab eodem termino, sicut contingit duos motus inceptos à terminis contrariis terminari ad eundem terminum: tamen maior ratio habetur sumendi contrarietatem respectu terminorum ad quos, quàm respectu terminorum, à quibus. Hæc autem ratio sumitur in text. xlvij. vbi philosophus in tertia ratione probans contrarietatem in motibus, non esse accipiendam à terminis, à quibus, sed à terminis ad quos, sic arguit. Motus accipit nomen & speciem à termino ad quem, & non à termino à quo. Dicitur enim sanatio motus in sanitatem, & non motus ab ægritudine, ergo conuenientius accipit contrarietatem à termino ad quem, quàm à termino à quo. & probatur consequentia, quoniam contrarietas est differentia secundum formam ex x. metaphys. Ergo sumēla est à termino ad quem, qui habet rationem formæ. Et quoniam hæc ratio deficit in termino à quo, idē negatur, quod sit æqualis ratio sumendi contrarietatem, tam à termino, à quo, quàm à termino ad quem. Hæc de præsentī quæstio dicta sint.

Q V A E S T I O

Si quies contrariatur motui.

Quoniam autem motui non solum videtur esse motus contrarius, sed et quies. Textu L I I I.

IN hac quæstione aduerte, quod difficultas stat in duobus. Primo, quia determinauit philosophus motum contrariari motui, puta ægrotationem sanationi, quia ægrotatio est motus ad ægritudinem, sanatio autem ad sanitatem, vt ad terminos contrarios. Si igitur ægrotatio contrariatur non solum sanationi, sed etiam quieti, sub sanitatem non possumus effugere, quin vnum contrarietur pluribus. Quod videtur repugnare doctrinæ philosophi in x. metaph. textu xliij. vbi inquit, non contingit vni plura contraria esse.

Secundò, quia oppositio contraria est distincta ab oppositione priuatiua, quoniam ex x. metaphys. contraria est inter duo entia positiua, vt inter calidum & frigidum, quæ successiuè sunt apta fieri circa idem, priuatiua autem inter habitum & priuationem, quæ est non ens. Constat autem, quod quies est priuatio motus, in eo quod est aptum moueri, ergo motus non opponitur contrariè quieti. Præterea, motus ordinatur ad quietem, vt ad finem suum. Nam mouens mouet mobile ad formam, vt aliquo tēpore quiescat sub ea, aliter inutiliter moueret. Quod autem ordinatur ad aliquid, stultum est dicere, quod opponatur illi, ergo &c.

Pro resolutione quæstī, ponitur duplex distinctio, ex qua manifestabitur sensus philosophi de oppositione motus ad quietem. Prima erit de oppositione contraria, secunda de quiete.

Contraria oppositio est duplex, scilicet communis & imperfecta, propria & perfecta. Prima seruat, inter quæcunq; ita se habent, quod vnum est vt perfectum, & alterum vt imperfectum, & quorum vrum est vt habitus, & alterum priuatio, & hac de causa dicit philosophus in x. metaphysicæ, quod prima contrarietas est habitus & priuatio, & in eodem in tex. xvj. dicit, quod omnis contrarietas habet priuationem alterius contrariorum. Secunda autem seruat inter duo entia positiua, cum illis conditionibus, quas manifestauimus in x. metaphysicæ in quæstio xvij. Quas videbis tu, & eas tetigimus in quæstio ij. huius quinti libri, nec est replicandum.

Secun

Secunda distinctio sit de quiete, pro qua aduerte, quòd sicut in motu est duplex terminus, scilicet à quo, & ad què, sic est duplex quies. nam mobile antequàm incipiat moueri, habet quietem in termino à quo, & post motū quiescit in termino ad quem. Quies in termino à quo est status mobilis sub forma abiicienda, vt quòd stat aqua sub frigiditate abiicienda per calefactionem. Quies in termino, ad què est status mobilis sub forma acquisita per motum, vt quando stat aqua sub calore acquisito per calefactionem.

Ex his distinctionibus dico tria ad propositum quæsitum. Primum quòd philosophus intendit motum contrariari motui cōtrarietate propria & perfecta, nam assignauit contrarietatem motuum per respectum ad terminos ad quos. Constat autem, quòd termini ad quos duorum motuum contrariorum sunt propriè & perfectè contrarij, vt calor & frigiditas, qui sunt termini acquisiti calefactionis & frigectionis. ergo &c.

Secundò intendit motum contrariari quieti cōtrarietate communiter dicta, prout consuevit philosophus oppositionem priuatiuam appellare contrarietatem. Nam sicut silentium opponitur priuatiuè sermoni, sic quies motui, idèd propriè opponitur priuatiuè, communiter autem contrariè. Et quòd motus opponatur motui contrariè, scilicet perfectè, quieti autem priuatiuè, manifestat Commentat. in commen. quinquagesimo tertio, cum dicit: Motus non solummodo opponitur motui, sed etiam quieti, quoniam motus opponitur motui secundum cōtrarietatem, & quieti secundum priuationem & habitum.

Tertiò intendit, quòd quies, cui opponitur motus contrariè siue priuatiuè, vt declaratum est, nō est quies in termino, ad quem, sed in termino à quo, verbi gratia: vt dicit Commen. in commen. quinquagesimo quarto, quoniā sanari est motus de ægritudine in sanitatem, quies igitur contraria huic motui est quies in ægritudine, non autem quies in sanitate, quæ est terminus sanatione acquisitus. & similiter contrariorum motui de sanitate in ægritudine est quies in sanitate, & ratio quidem huius est, vt inquit, Commenta. in commen. liij. cui & concordat beat. Thom. exponens, quoniā quies ista, scilicet in termino, ad quem est perfectio, & complementū motus, perfectio autem non est contraria ei, cuius est perfectio. Cum igitur altera quietum opponatur motui, quoniam quies est priuatio motus, & hæc non sit illa, quæ est in termino ad quem, restat, vt sit illa, quæ est in termino, à quo.

Ad obiectiones in oppositum pro responsione ad primam vide in

in x. metaph. in q. xliij. in qua declarauimus intentionem philosophi, dicentis, non contingit vni plura contraria esse. Secunda autem concludit pro secundo dicto, Tertia concludit pro tertio dicto. Idèd nō est necesse eas aliter soluere. Hæc de præsentibus quæsitio dicta sint.

QVAESTIO XIII.

Si quies in termino ad quem, est perfectio motus.

Qui enim in ipso motus est, in quo stetit quietatio magis est. Text. liij. ubi inquit Commenta. Quies in termino ad quem, est perfectio motus. & bea. Tho. exponens inquit, Quies in termino ad quem, est magis conseruatio, uel perfectio motus, quam quòd ei opponatur.

IN hac quæstione aduerte, quòd stat difficultas in hoc: Quies, vt quies, est negatio motus in eo, quod est aptum moueri. Ergo quies, vt quies, siue in termino, à quo, siue in termino ad quem, est priuatio motus. Sed nulla priuatio, cum sit negatio, dicit perfectio, ergo &c. Præterea, perfectio rei non tollit rem, cuius est perfectio, sed seruat eam in meliori esse, aliter non esset perfectio, sed destructio rei. Sed quies in termino ad quem, tollit motum, quoniam ad eum, cessat motus, ergo &c.

Pro resolutione quæsitij ponenda est distinctio de quiete in termino ad quem: ex qua ponentur duæ conclusiones decisiuè. Deinde soluentur obiectiones præpositæ, quæ videntur facere difficultatem.

Distinctio sit hæc: Quies in termino, ad quem, potest importare duo. Primò, negationem fluxus siue tendentiæ ad vltiorem gradum formæ acquirendæ in subiecto, quem fluxum siue tendentiã docuimus esse de ratione motus in iij. lib. physic. in q. j. Secundò, illam permanentiam siue durationem esse formæ, acquisitæ in mobili per motum, quæ forma, vt est terminus motus, comparatur ad motum, vt perfectum ad imperfectū. Diximus enim iij. lib. q. j. & ij. quòd motus dicit essentialiter formam acquisibilem sub esse imperfecto, ita quòd non distinguitur calor & calefactio, nisi sicut calor in fieri & in facto esse.

Prima conclusio. Quies sumpta primo modo, non est perfectio motus, prout motus dicit fluxum siue tendentiã, proba-

tur: Quies vt sic opponitur motui, sicut negatio fluxus, ergo est vt priuatio, priuatio autem non perficit id, cuius est priuatio, sed potius imperficit aut remouet. ergo &c.

Secunda conclusio: Quies in termino, ad quem sumpta secundo modo, est perfectio, & complementum, motus probatur. Motus ordinatur ad talem quietem, vt medium ad finem. Ergo sicut medium recipit bonitatem, & perfectionem à fine, sic motus recipit perfectionem à quiete secundo modo dicta. Contra nota, & probatur antecedens: ideo mobile mouetur ad formam, vt acquirit aliquid esse à forma, sub qua aliquo tempore permaneat, ergo vt quiescat sub tali forma. Vnde aduerte, quod quado aliquid mouetur, puta infirmus ad sanitatem, prius recipit sanitatem diminutè & imperfectè, quæ vt sic ordinatur ad receptionem sanitatis perfectè, sicut ordinatur dispositio ad habitum: & quando receperit sanitatem perfectè, in qua continetur sanitas diminuta, sicut forma remissa in forma intensa, tunc sanatum quiescit, id est, permanet sub esse sano aliquo tempore: & tunc dicimus sanationem esse perfectam & completam. Ergo constat, quod motus ordinatur ad talem quietem sic sumptam, vt medium ad finem.

Ex his patet quid dicendum sit, ad obiectiones factas. Nam prima concludit pro prima conclusione. Secunda autem sic soluitur, licet quies sumpta secundo modo tollat motum, id est fluxum, non tamen tollit formam imperfectam, quam dicit motus, inquit, includit eam, sicut calor, vt viij. includit calorem vt vj. Ideo neganda est illa minor, scilicet quod quies sumpta secundo modo, tollat motum sumendo motum pro forma imperfecta. Ad probationem dico, quod probat de motu sumpto pro fluxu vel tendentia, non autem sumpto pro forma imperfecta. Hæc de præfenti quaestio dicta sint.

Expliciunt quaestiones super lib. quintum phys. fratris
Chrysothomi lauelli Canapicij ordinis prædicatorum, philosophiæ & sacræ Theologiae professoris.

INCI

QVAESTIO I.
INCIPIUNT QVAESTIONES
EIVSDEM SUPER SEXTVM
librum physicorum.

In sexto libro physico. resoluenda sunt
quaesita vt infra.

- 1 Si continuum est compositum ex indiuisibilibus.
- 2 Si est necesse motum fieri super aliquod diuisibile, ita quod sibi repugnet fieri super indiuisibile.
- 3 Si magnitudo & tempus & motus sunt eiusdem rationis, quantum ad hoc, quod est componi, vel non componi ex indiuisibilibus.
- 4 Si omne quod mouetur, contingit velocius, & tardius moueri.
- 5 Si magnitudo & tempus se concomitantur, quo ad finitum, & infinitum.
- 6 Si in nunc temporis contingit aliquid moueri.
- 7 Si omne quod mutatur, est diuisibile.
- 8 Si illud, in quo aliquid primo mutatum est, est indiuisibile.
- 9 Si in motu est, primum mutatum esse à parte antè.

QVAESTIO PRIMA.

Si continuum est compositum ex indiuisibilibus.

Impossibile est ex indiuisibilibus esse aliquid
continuum. Textu primo.

In hac quaestione non intendo probare conclusionem negatiuam per rationes philosophi positas hic in text, quoniam & Commen. & bea. Tho. & alij expositores sufficienter deducunt eas. Sed intendendo aliis rationibus probare intentum: & declarare, quid circa hoc senserint Auicem. & Algazel. Sic igitur procedendum est. Primo, ponetur conclusio negatiua & probabitur. Secundo, ostendetur quæ fuerit mens Auicem. & Algazelis in hoc. Terrio, defensabitur conclusio soluendo argumenta tenentium oppositum.

Quantum ad primum, ponitur hæc conclusio: impossibile

est continuum componi ex indiuisibilibus. Hæc conclusio solet probari rationibus mathematicis & naturalibus, Relictis pro nōe mathematicis, ne confundamus scientiam naturalem cum mathematica, insisteremus rationibus physicis. Quatuor igitur rationibus probatur conclusio præposita.

Prima sit hæc, Si continuum, puta magnitudo componitur ex indiuisibilibus, sequitur, quod mobile velox continuè & regulariter motum, & mobile tardum, similiter motū continuè & regulariter pertransirent æqualia spatia in tēpore eodem, puta in hora: consequens est falsum, & implicat contradictionem ex definitionibus velocis & tardi. Contrà probatur. Sint duo spatia quorū vtrunque sit centum punctorum, & super vtrunq; incipiant simul moueri, & velox, & tardum. Tunc sic: Quocunque tempore velox pertransit primum punctum in spatij, tardum pertransit aliquid sui spatij, quia supponitur, quod incipiant simul moueri & concinè, & regulariter, scilicet, velox, æquè velociter, & tardū æquè tardè. Quæro ergo, an tardum pertranseat in eodem tēpore præcisè primum punctum, sicut velox, an minus, an plus. Non plus, quia tardum esset velocius veloce. Non minus, quia non datur minus puncto, quod supponitur indiuisibile, ergo præcisè punctum sicut velox, & quoniam supponitur, quod continuè & regulariter moueantur ea ratione, qua tardum in eodem tempore pertransiuit primum punctum, sicut velox, pertransibit secundum & tertium, & alia vsque in finem: sicut & velox, ergo eodem tempore, quo velox attingit vltimum spatij, attinget & tardum, & sic patet consequentiam esse veram.

Secunda ratio sit hæc, Si magnitudo componitur ex indiuisibilibus, sequitur quod magnitudo minor sit æqualis maiori, quod est falsum, vt patet ad sensum. Contrà probatur. Ponatur, vt in ratione præcedenti, quod mobile velox, & tardum simul moueantur continuè & regulariter per vnā horam super spatij centum punctorum. Tunc quæro, aut velox acquirit primum indiuisibile spatij in tempore vel in instanti, non in tempore, quoniam immediatè illius temporis acquireret partem illius primi indiuisibilis, & sic indiuisibile esset diuisibile, ergo in instanti. Tunc quæro, aut in illo instanti tardum acquirit similiter indiuisibile, aut plus aut minus, non plus aut minus, ratione assignata in præcedenti ratione. Ergo præcisè indiuisibile, & similiter arguatur de secundo indiuisibili, & de aliis. Et sic sequitur, quod in eodem tempore tot indiuisibile pertransit tardum, quot & velox, ex consequenti

sequenti æqualem magnitudinem. Constat autem, quod cum sit tardum ex diffinitione sua pertransibit minorem, ergo magnitudo minor erit æqualis maiori.

Tertia sit hæc, Si magnitudo componitur ex indiuisibilibus, sequitur indiuisibile esse diuisibile, quod implicat. Contrà probatur, Sint duo mobilia, quorum vnum sit duplo velocius altero, & arguitur sic, Si in vna hora velocius pertransit magnitudinem septem punctorum, tardiùs transibit medietatem, medietas autem est magnitudo trium punctorum, & dimidium puncti, ergo punctum quod supponitur, ex diffinitione sua esse indiuisibile, erit diuisibile.

Quarta sit hæc, Si magnitudo componitur ex indiuisibilibus, sequitur esse impossibile aliquid corpus rareferi naturaliter: secundum omnem dimensionem absque acquisitione nouæ quantitatis. Hoc autem est falsum, vt determinatū est in lib. iij. phys. in q. xix. in j. parte q. Contrà autem sic deducitur. Sic corpus quadratum siue cubum, habens secundum omnem dimensionem magnitudinem decem punctorum, & rarefiat vsque ad magnitudinem centum punctorum. Si tu dicis hanc rarefactionem esse possibilem absque generatione nouæ quantitatis, ergo necesse est punctum extendi, vel idem punctum numero esse in pluribus sitibus. Vtrunque autem est impossibile, vt patet. Nam indiuisibile extendi, est fieri diuisibile, quod implicat. Quod autem sit impossibile ipsum esse in pluribus sitibus simul, patet, quoniam non minus naturaliter repugnat idem punctum, quam idem corpus esse in pluribus locis simul. Contrà autè patet, quoniam nō alio modo esset imaginabilis magnitudo, quod rarefieret, si nouæ quantitatis non acquiritur. Quomodo autè sit possibilis rarefactio sine acquisitione nouæ quantitatis, supposito quod magnitudo componatur ex magnitudinibus, iam declarauimus in iij. lib. phys. in q. xix. 22. secundum viam Commentar. quam secundū viam nostram. Ex his igitur patet conclusio præposita.

Quantum ad secundum aduerte, quod præposita conclusio nō solum est ad mētem philosophi, sed etiam Auicen. & Algaze. Nā Auicen. in vj. naturalium tenet esse impossibile puncta ordinari ad compositionem linearum: similiter esse impossibile corpus ex punctis componi. Algazel autem in sua metaphysica conatur pluribus rationibus idem demonstrare, quas longum esset hic formare. Sed tu vide ad placitum.

Quantum ad tertium aduerte, quod tenentes oppositum mul-

explicitè arguunt, & primò sic: partes diffinitionis significat partes rei, quoniam diffinitio indicat essentiam, & principia essentia lia, & in hoc distinguitur descriptio à diffinitione sed p̄ta sunt partes diffinitionis lineæ, est enim linea apud Euclidem, longitudo sine latitudine, cuius extrema sunt duo puncta, ergo puncta sunt partes lineæ.

Ad hoc negatur maior vniuersaliter sumpta, quæ non verificatur, nisi de diffinitione substantiæ completæ, cuius partes diffinitivæ sunt proprium genus, & propria differentia, & quoniam formæ & accidentia diffiniuntur per additamentum, vt determinatum est in lib. vij. metaphy. ideo propositio maior non habet veritatem in illis, linea autem est accidens, propterea non est necesse omnem diffinitivum lineæ esse partem lineæ.

Sed contrà, Hæc responsio videtur repugnare philosopho in 3. posterior. in cap. de per se, vbi assignans primum modum, dicit, quòd substantia lineæ est ex punctis, ergo puncta componunt substantiam lineæ.

Ad hoc dicitur, quòd exemplū philosophi, non est ad mentem suam, sed adducit ipsum, quia famosum erat apud antiquos, lineam componi ex indivisibilibus & resolui in indivisibilia. Nam mos fuit Arist. frequenter exemplificare iuxta sententias patrum.

Secundò sic: Aut nullum punctum est medium inter primum punctum lineæ A, & omnia alia puncta eiusdem lineæ, aut aliquid est medium. Hæc distinctiva patet: quia partes mutuo contradicunt. Si datur secundum, ergo illud punctum medium erit immediatum primo puncto. Si primum, ergo primum punctum & omnia alia sunt immediata, & sic sola puncta componunt lineam.

Ad hoc dicitur in via nostra, quæ est via realis, quòd nullū primum punctum cadit medium inter primum & omnia alia, & negatur hæc consequentia, Ergo primum punctum, & omnia alia sunt immediata, quoniam licet non cadat præcisè punctum, cadit linea media, & mediante linea cadit punctum, quia non datur linea sine puncto.

Tertiò sic, Aut omni parte magnitudinis est aliqua minor, aut non. Si primum, aut illa est diuisibilis, aut indivisibilis. Non diuisibilis, quia non esset minor omni parte, quia nõ esset minor sua parte, ergo indivisibilis, & sic aliquid indivisibile componit magnitudinē. Si secundū, ergo per æquipollentiā aliqua parte non est aliqua minor. Igitur aliqua est indivisibilis, scilicet, quæ non est aliqua

aliqua minor, & sic habetur propositum, vt prius.

Ad hoc dicitur, concedendo primum, & cum arguitur aut est diuisibilis, aut indivisibilis, concedo primum, & vterius concedo, quòd illa non est minor omni parte magnitudinis, nec hoc repugnat vniuersali concessæ, quoniam hæc copulatiua est vera, omni parte magnitudinis est aliqua pars minor, & illa non est minor omni parte magnitudinis, sicut posito, quòd mundus esset æternus, hæc copulatiua esset vera, omni homine futuro esset aliquis homo futurus posterior, & ille non erit posterior omni homine futuro, aliòquin generatio non esset æterna, sic respondendum esset logicè. Tu autem potes te expedire breuius, & dicere, quòd omni parte magnitudinis assignata, datur vel dabilis est aliqua minor, & quoniam istæ assignationes tendunt in infinitum, ideo quacunque assignata, dabilis est adhuc minor, & sic nunquam deuenimus ad indivisibile. Plura alia argumenta solent in hac materia formari. Sed & tu quære. Hæc de præsentibus quæsitio dicta sint.

QVÆSTIO II.

Si est necesse motum fieri super aliquod diuisibile, ita quòd repugnet fieri super indivisibile.

Si igitur presentis motus, necesse est moueri per aliquam partem &c. Textu v. 1.

IN hac quæstione aduerte, quòd difficultas stat in hoc. Videmus ad sensum, quòd si sit magnitudo, vel spatium duorum cubitorum, & in eius medio signetur punctum A, illi puncto potest successiue applicari mobile B, motum super tale spatium, ita quòd vna pars prius applicabitur, deinde alia, deinde alia; & alia, donec rotum B. pertransierit punctum A, ergo non repugnat motum fieri super indivisibile signatum.

Pro resolutione quæsitæ sic procedendum est. Primò ponitur distinctio. secundò, duplex conclusio responsiva, & ex secunda apparebit solutio obiectionis factæ. Tertiò, defensiva est ratio philosophi, quæ inducet ad primam conclusionem.

Quantū ad primū, sit hæc distinctio. Motū fieri super indivisibile, potest intelligi dupliciter. Primò, quòd fiat per se, id est, considerato indivisibili præcisè, ita quòd si esset separatū à quolibet diuisibili, adhuc posset fieri motus super illud. Secundò, quòd fiat per accidēs, id est, nõ propter indivisibile præcisè, sed quia est cõiunctū alicui diuisibili, super quod sit motus, & est signabile in illo diuisi-

bili, sicut linea pedali est signabile punctum in medio &c.

Quantum ad secundum, sic hæc prima conclusio. Non est possibile motum fieri super indiuisibile sumptum primo modo, & sic probatur ratione philosophi, si aliquid mouetur sub indiuisibile sumptum primo modo, sequuntur duo impossibilia, scilicet vel simul erit moueri & motum esse, vel indiuisibile erit diuisibile. Cōtrā probatur, moueatur B, super A, indiuisibile, ergo hæc in se motum, sicut enim nihil est album sine albedine, sic nihil mouetur sine motu. Tunc ultra, aut simul mouetur, & motum est, aut non simul. Si simul, ergo sequitur primum impossibile. Quod probabitur esse impossibile, si non simul. ergo prius mouebatur, & est posterius motum. ergo A, est diuisibile, quia dum mouetur in A, non quiescit in a, nec transiit totum A, quia iam non moueretur in A. nihil enim mouetur super totum spatium transitum, sed motum est; ergo necesse est in A, assignare partem, & partem, & sic indiuisibile erit diuisibile: quod est impossibile, quoniam implicat contradictionem. Quod autem impossibile sit aliquid simul moueri & motum esse declaratur dupliciter. Primo, ex successione motus. Nam ut inquit beat. Thom. exponēs, sicut impossibile est duo tempora esse simul, puta duas horas, ut dictum est in iij. physico. quia in successiuis repugnat simultas partium, sic impossibile est esse simul moueri, & motum esse. Secundo, quia ut dicit Commenta. in hoc vj. lib. in Comment. vij. tunc moueri esset otiosum. Verbi gratia, si simul sunt, ambulare ad balneum, & ambulasse ad balneum, ergo simul sunt ire ad balneum, & esse in balneo, ergo otiosè vadit ad balneum, non enim vadit ad balneum, nisi quia dum vadit, non est in balneo. Si ergo esse in balneo, est simul cum ire, otiosius erit motus eius.

Secunda conclusio sit ista, Non inconuenit motum fieri super indiuisibile sumptum secundo modo. Hanc probat sufficienter obiectio posita in principio quæstionis. Nec oportet eam aliter solvere, quoniam concludit pro hac secunda conclusione.

Quantum ad tertium aduerte, quod aliqui sic arguunt, contra rationem philosophi iudicantem pro prima cōclusionem, & volunt probare quod non repugnat simul esse moueri, & motum esse, & tamen super hoc fundauit se philosophus.

Primo igitur sic arguunt: Motus potest esse totus simul, ergo moueri & motum esse. Cōtrā videtur nota, quia si motui nō repugnat esse totum simul, & tamen est de genere successiuorum

non

non possint esse simul. Antecedens autē probatur: quoniam dicit philosophus in lib. de sensu & sensato, quod contingit aliquod totum simul alterari. Sed alterari est motus. ergo &c.

Ad hoc negatur antecedens. Ad probationem dico, quod non est sensus philosophi, dicere motum ad fluxum, & quo ad receptionem formæ acquisibilis per motum esse totum simul, quoniam de ratione fluxus est successio, cui repugnat esse totam simul, & de ratione formæ ad quam est alteratio est tendentia ab imperfecto esse, ad perfectum. Sed intendit philosophus alterari contingere esse simul quo ad partes alterabilis. q. d. non est necesse, quod alterabile alteretur, id est recipiat formam per partem post partem pro tali gradu, sed potest totum, id est quo ad omnes partes simul recipere: ut aqua potest tota simul recipere calorem, vel congelationem pro tanto gradu, deinde pro maiori, & sic successiuè. Ad argumentum ergo dico, quod probatio nō est ad propositum, quoniam si consequentia debet valere, est necesse, quod probetur antecedens esse verum, non respectu mobilis, sed respectu fluxus, & formæ acquisibilis per motum.

Secundo sic arguunt: Moueri mensuratur tempore, & motum esse, mensuratur instanti. Sed tempus & instans sunt simul, quia de tempore non est nisi instans. Ergo quando est instans, est tempus, & quando nō est instans, non est tempus. Ergo simul sunt & non sunt, ergo moueri & motum esse sunt simul.

Ad hoc dicitur, quod minor potest habere duplicem sensum. Primo sic: Tempus & instans sunt simul, quia partes temporis præterita & futura respiciunt: instans, ut continuatum, & terminatum vtriusque, & hic sensus est verus. Secundo sic, tempus & instans sunt simul, id est vnum non præcedit nec subsequitur alterum, & hic sensus est falsus, quoniam cum instans continuet præteritum cum futuro, necesse est ipsum esse posterius præterito, & prius futuro. Ad minorem ergo nego eam pro secundo sensu, quo dato utique sequeretur moueri & motum esse, esse simul, id est vnum non præcedere, nec subsequi alterum. Ad probationem dico, quod non concludit, nisi pro primo sensu, qui non infringit propositum nostrum, quoniam licet de tempore non sit nisi instans: tamen propter hoc non aufertur ordo temporis ad instans, imò quia de tempore non habemus nisi instans continuatum, necesse est partem vnam præcedere instans, & alteram subsequi. Hæc de præteriti quæstio dicta sunt.

v s

QVAESTIO III.

*Si magnitudo, & tempus, & motus sunt eiusdem rationis,
ad hoc quòd est componi, vel non componi
ex indiuisibilibus.*

*Similiter autem necesse longitudini & motui indiuisibile esse tempus, & componi ex ipsis nunc
existentibus indiuisibilibus. Textu x.*

In hac quaestione aduerte, & stat difficultas in hoc. Quae sunt diuersorum generum, non videntur posse conuenire in vna ratione compositionis. Constat autem, & magnitudo distinguitur genere à motu, & à tempore, quoniam magnitudo est de genere permanentium, tempus autem & motus de genere successiuorum, ergo &c. Præterea, dixit philosophus in iij. lib. physic. in text. lxxj, quòd si motus fieret in spatio vacuo, fieret in instanti, ergo stat spatium, quod habet rationem magnitudinis & quanti esse diuisibile, & motum esse indiuisibile, ergo non sunt eiusdem rationis, quantum ad componi vel nò componi ex indiuisibilibus, & quantum ad esse diuisibile, vel indiuisibile.

Pro resolutione quaestii sic procedendum est. Primò, ponitur quadam distinctio. Secundò, duæ cõclusiones responsiuae. Tertij, pertractabitur vis secundæ obiectionis factæ in principio quaestii. Quantum ad primam distinctio sit hæc. Aliqua possunt esse eiusdem rationis dupliciter. Primò, quia conueniunt in aliqua natura siue specifica siue generica, & hoc modo indiuidua eiusdẽ speciei dicuntur esse eiusdem rationis: quia conueniunt in vna ratione specifica. Idem intellige de speciebus eiusdem generis, quia conueniunt in vna ratione generica. Secundò, quia licet non conueniant in natura: conueniunt tamen in aliqua consequentia respectu alicuius prædicati, ita quòd si vnum est tale vel tale, sequitur & alterum esse tale. Verbi gratia, Stomachus & caput sunt eiusdem rationis respectu huius prædicati, quod est esse bene, vel male dispositum. Nam hæc cõsequentia valet, si stomachus est bene dispositus, caput est bene dispositum, valet etiã respectu sui oppositi, similiter mare & nauis sunt eiusdẽ rationis respectu huius, quod est agitari & non agitari. Nam si mare nò agitur, nec nauis. idem dico respectu sui oppositi.

Quantum ad secundam sit hæc prima conclusio. Tria prænominata non sunt eiusdẽ rationis primo modo. Hanc probat prima

QVAESTIO III.

ma obiectio, & per se patet. Præterea, stat vniformitas in partibus magnitudinis, & tamen cõtingit, & non stat in partibus motus, nam mobile potest moueri super magnitudinem vniformem, pura æquè planam, & tamen in vna parte mouebitur velocius, & in alia tardiùs. ergo magnitudo & motus non sunt eiusdem rationis primo modo.

Secunda conclusio sit hæc. Tria prænominata sunt eiusdem rationis secundo modo. probatur. Hæc consequentia valet. Si magnitudo, super quã est motus, cõponitur ex indiuisibilibus, motus super eam & tẽpus mẽsurans motum, cõponitur ex indiuisibilibus. probationẽ formalem huius cõclusionis ad mentẽ philosophi, videbis in epitomate nostro super sextum lib. physic. tract. j. & est conclusio iij. & iij. in ordine. In tertia probatur, & si magnitudo componitur ex punctis, motus super eam componitur ex momentis. In quarta probatur, quòd si magnitudo componitur ex punctis vel diuiditur in puncta, tempus mẽsurans motum super talem magnitudinem componitur ex instantibus, vel diuiditur in instantia. Tu igitur vide illic, & sufficet tibi, & postquam sciueris illas probationes, manifestũ erit tibi, quomodo illa tria prænominata sunt eiusdem rationis secundo modo.

Quantum ad tertium aduerte, quòd non est necesse soluere primam obiectionem, quoniam concludit pro prima conclusione.

Pro secunda autẽ obiectione inuenio duas vias respondendi, vna est Aegidij, altera est in via Thomistica, quam sustinemus.

Aegidius in vj. lib. phy. in expositione tex. vj. respondens quaestioni moræ de diuisione motus secundum diuisionem magnitudinis, dicit, & quando philosophus ait motum diuidi secundum quantitatem spatij, nò loquitur de quantitate spatij vacui, nec de quantitate mathematica, quoniam sola quantitas spatij nò sufficit ad motum ad formam, nec ad motum ad vbi, sed vltra talem quantitatem requiritur ibi contraria dispositio in materia, vel aliqua resistentia ex parte medij, vel ex parte mobilis. Vnde si grauia mouerentur in vacuo, non mouerentur in tempore, quia non esset resistentia in tali motu. Sed loquitur de quantitate corporis naturalis, secundum quam quantitatem semper intelligitur esse aliqua resistentia vel medij ad mobile, vel mobilis ad motorem. Concludens igitur Aegidius dicit, & huiusmodi quantitas de qua loquitur philosophus, ad cuius diuisionem diuiditur motus, habet annexam resistentiam, ratione cuius motus factus super talem magnitudinem

rudinem, fit in tempore, & quantitas motus diuiditur secundum quantitatem magnitudinis. Hæc est opinio Aegidij, à quo discor dat via nostra, quam pertractauimus in iiii. lib. phys. in q. xvij. ubi probauimus, quòd sola quantitas dimensiu spatij, etiam remota omni eius plenitudine, & omni resistentia per qualitatem contrariam inter motorè & mobile est causa successiõis in motu, & quòd fiat in tempore, & ex consequenti diuidatur ad diuisionè spatij, vt spatium quantum est, & non solum, vt est spatium naturale cum resistentia &c.

Tu igitur vide illic, ex quo sustinebis, quòd quando dicit philosophus motum & magnitudinem esse eiusdem rationis, quo ad diuidi & componi ex indiuisibilibus, vel diuisibilibus, accipit magnitudinem absolutè, ita quòd si motus fieret in magnitudine vacua, adhuc esset diuisibilis, vt magnitudo, quia fieret in tempore, vt determinauimus in q. prædicta. Fundamenta autem quæ facit Aegidius de indispositione, materiæ de resistentia per qualitatem contrariam de motu instantaneo grauium & leuium in vacuo, soluimus in eadem q. in responsione ad argumenta, quæ fiunt à commentistis pro defensione Commenta. quæ in hac parte sequitur. Aegid.

Ad secundam ergo obiectionem positam in principi. quæstio dico in via nostra, vt declarauimus in prædicta q. quòd dictum philosophi non est absolutè verum: sed tenet ex aliquo concessio antiquis, puta quòd successio, & tarditas, & velocitas motus proueniunt præcisè ex plenitudine spatij, ita quòd illa remota motus esset instantaneus. Quod tamen positum & concessum ab antiquis non est verum, vt illic declarauimus. Et ideo loquendo ex natura rei, siue motus fiat in spatio pleno, siue vacuo, seruatur eadè ratio per consequentiam, quo ad diuisionem, & compositionem motus, & magnitudinis, vt super eam fit motus. Hæc de præsentia quæstio dicta sint.

QVÆSTIO IIII.

Si omne, quod mouetur contingit velocius, & tardius moueri.

Omne autem illud, quod mouetur, contingit & velocius moueri, & tardius. Textu xv.

IN hac quæstione aduerte, quòd vt dicit Commen. in commen. xv. & b. Tho. exponens tex. xv. stat difficultas in hoc: Quoniam motus naturalis mobilium naturalium, puta grauium & leuium, remoto omni impedimento est terminatus à natura in tanta velocitate

locitate & tarditate. virtus em̄ naturalis, quæ est determinata ad vnum, nisi impediatur, agit secundum rotum suum posse: & in hoc distinguitur ab agente voluntario. Præterea, vt inquit Commenta. in commen. xv. impossibile est, quòd cælum moueatur velocius, vt declarabitur infra, id est, in viij. lib. phys. ergo videtur propositio esse falsa, in qua dicit philosophus, quòd contingit omne motum, velocius & tardius moueri.

Pro resolutione quæstio sic procedendum est. Primò, ponetur distinctio, quæ est ad mentem Commen. & quam innuit b. Tho. respondens huic quæstio. Secundò, duæ conclusiones responsiua. Tertio, mouebitur dubium cõtra determinationem, & soluetur.

Quantum ad primum, distinctio fit hæc. Mobile similiter & motus possunt dupliciter considerari. Primò, mobile secundum quod mobile, & motus, secundum quod motus, id est, mobile secundum communem rationem mobilis, non applicando ad hoc, vel illud mobile, & motus secundum communem rationem motus, non considerando in quantum est talis, vel talis motus, puta motus cæli vel lapidis. Secundò in quantum est tale vel tale mobile, & motus in quantum talis, id est, secundum quod mobile est determinatæ naturæ, & motus, secundum quod est in tali mobili. Et si tu vis breuius loqui, sic distingues: Mobile & motus sumitur dupliciter, primò absolutè, secundò applicatè.

Quantum ad secundum fit hæc conclusio: Omne mobile consideratum primo modo potest velocius & tardius moueri, quam moueatur, probatur sic de mente Commenta. in cõmen. xv. & b. Tho. Motus est degenerare continuo, & velocitas, quæ est in motu, est similis diuisibilitati in continuo. Quemadmodum igitur diuisibilitas procedit in infinitum in continuo, similiter velocitas in motu, quoniã si velocitas finiretur in motu, secundum quod est motus, esset possibile motum esse in instanti. Nõ repugnat igitur cuilibet motui, quod sit velocior & tardior, vt motus est. Idè dico de mobili, vt est sub motu in quantum mobile.

Secunda conclusio fit ista, Non omne mobile, vt est determinatæ naturæ, potest velocius aut tardius moueri, quam moueatur: & hoc loquendo secundum ordinem naturalem, iuxta quem habet loqui philosophus naturalis, vt præscindamus absolutam potentiam diuinam, de qua non est præsentis negotij considerare, sed aut primi philosophi aut theologi. Hæc conclusio sic probatur ex doctrina philosophi in viij. phys. tex. lxxxiiij. & in x. meta phy. tex. iij. Motus primi mobilis est. velocißimus in natura.

Vnde

Vnde dicit in x. metaphy. text. iij. Motum regularem & velocissimum supponeret eum, qui cœli. Tunc sic: Motum motu velocissimo non potest velocius moueri. hæc patet: Sed ex doctrina philosophi datur in ordine naturalium, motum motu velocissimo, scilicet primum cœlum, ergo &c. Præterea, Primum mobile cum sit inalterabile, vt declaratur in primo cœli, & primum mouens, cum sit intransmutabile, sunt semper & eodem modo disposita ad motum, ergo motus primi mobilis nõ potest esse velocior, aut tardior. Consequentiã patet, quoniam in motibus naturalibus non deprehenditur maior aut minor velocitas, nisi quia mobile aut motor, aut medium aliter & aliter se habent.

Quantum ad tertium aduerte, quod si propositio philosophi, in qua dicit, Omne autem quod mouetur, contingit velocius & tardius moueri, non est vera, nisi secundum primam conclusionem, & probationem eius, sequitur quod non possit supponi in naturali, nec super eam possit fundare philosophus hanc conclusionem, quam intendit probare, scilicet, quod eiusdem rationis est, tempus & magnitudinem diuidi in semper diuisibilia, aut in indiuisibilia. Nam supponere motum velocitati in infinitum, vt continuum, videtur esse suppositio mathematica, quæ considerat de continuo, vt continuum, & de proprietatibus eius. Philosophus autem non considerat de quanto continuo, nisi vt est in materia naturali determinata. Quare &c.

Ad hoc dicitur, quod consideratio de magnitudine naturali & de motu, alio modo est in hoc lib. vj. quàm in cæteris partibus philosophiæ naturalis. Hic enim est consideratio absoluta, & non applicata in aliis partibus, est determinata, vt in lib. de cœlo, & in lib. de generatione. ex hoc dico, quod si philosophus faceret dictum suppositum in cæteris partibus philosophiæ naturalis, non esset conueniens, quoniam esset contra conclusionem secundam. Ex hoc autem, quod fecit illud in hoc vj. lib. non inconuenienter fecit, quoniam non repugnat mobili naturali absolutè sumpto semper velocius moueri, & motum absolutè sumptum esse velociorem, & tardiozem. Repugnantia autem hæc prouenit ex determinata specie. Sicut dari maximum & minimum, conuenit corpori naturali, non absolutè sumpto, sed in tali specie propter talem determinatam formam, quæ requirit determinatam quantitatem. Et quanto arguitur, quod supponere motum, &c. dico, quod philosophus non supponit motum velociori in infinitum, vt continuum præcisè, sed vt continuum naturale, sine applicatione ad talem

vel

vel talem materiam consideratum, & hæc non est consideratio mathematica, nam mathematicus considerat de continuo abstractando ab omni materia sensibili, tam in genere, quàm in specie: physicus autem considerat de continuo aliquando concernendo materiam sensibilem determinatam, vt in cæteris partibus philosophiæ naturalis, aliquando concernendo absolutè, & vniuersaliter materiam sensibilem, vt in hoc lib. vj. Et quando arguitur, quod philosophus non considerat de quanto continuo, nisi vt est in materia naturali determinata, hoc falsum est, quoniam vt docuimus in primo libro, in quæst. j. ens mobile non applicatum ad determinatam materiam, sed vt cõcernit materiam sensibilem absolutè sumptam, est subiectum in his primis libris philosophiæ naturalis. Hæc de præsentis quæstio dicta sint.

QVÆSTIO V.

Si magnitudo & tempus se concomitantur secundum finitum & infinitum.

Et si quidem quodcumque infinitum est & alterum. Textu xviii.

IN hac quæstione aduerte, quod stat difficultas in hoc. Non inconuenit idem mobile moueri semel & bis, & ter, & sic in infinitum super eandem magnitudinem finitam, quia non est maior ratio, quod moueatur ter & quater, quàm milies & infinities. ergo non repugnat, motum esse infinitum & magnitudinem finitam. Præterea, Stat magnitudinem esse infinitam, & motum super eam esse finitum, & fieri tempore finito, ergo &c. Contra nota. probatur antecedens, in qualibet magnitudine sunt partes infinitæ, cum sit diuisibilis in semper diuisibilia, ergo est infinita: quoniam sicut ex finitis finitum, sic ex infinitis resultat infinitum, ergo &c. Præterea, magnitudo cœli est finita, ex primo cœli text. xlvi. & secundum philosophum motus cœli & tempus mensurans motum, sunt infinita, quia nunquam inceperunt, & nunquam desinent, vt conabitur probare philosophus in libro viij. ergo &c.

Pro resolutione huius quæstionis, sic procedendum est. Primo, ponetur distinctio de infinito. Secundo, duæ conclusiones responsiue. Tertio, soluentur obiectiones præpositæ.

Quantum ad primum, distinctio sit hæc: Magnitudo motus & tempus possunt imaginari esse finita vel infinita, dupliciter.

Primo

Primò, ex vltimis, id est, ex terminis, & dicitur magnitudo finita ex vltimis, si in ea datur principiū ante, quod nihil est illius magnitudinis: & datur, postquam nihil est eiusdem. Idem intellige de motu & tempore, Opposito autem modo dicitur magnitudo infinita ex vltimis, quando caret tali principio & fine, & dico eodem modo de motu & tempore. Sed intellige de motu infinito factò semel super magnitudinem in vltimis. Similiter de tempore continuo infinito ex vltimis mensurante prædictum motum, & hoc dico, vt præferuetur motus infinitus ex reiteratione, de quo loquemur in solutione obiectionum. Secūdo, ex diuisione, & dicitur magnitudo finita ex diuisione, si esset deuenire ad vltimam partem indiuisibilem. Idē intellige de motu, & tempore. Si autē vt probatum est supra, est diuisibilis in infinitum, & in semper diuisibilia dicitur infinita ex diuisione, similiter & motus & tempus.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. Magnitudo motus & tempus se consequuntur secundum finitum, & infinitum ex diuisione. Hanc manifestauit philosophus supra in text. x. & nos formauimus tertiam quæstionem huius sexti libri, vt videre poteris. Nam eiusdem rationis est hæc tria componi ex diuisibilibus, vel indiuisibilibus, & diuidi in semper diuisibilia, vel indiuisibilia, quoniam vnumquodque ex quibus componitur, in ea diuiditur.

Secunda conclusio. Tria prænomina se consequuntur quo ad finitum & infinitum ex vltimis, ita quod si magnitudo est finita, motus factus semel super eam, non potest esse infinitus, nec tempus mensurans ipsum motum: ita quod necesse est, si vnum est finitum, & alia: & si vnum est infinitum, & alia. Hanc quidem conclusionem resolutè probat philosophus in text. xx. & xxj. & xxij. vt videre poteris. Et nos in epitomate nostro super sextū physic. in trac. j. in conclusione quinta, posuimus rationem formalem ad hoc, quam non est necesse hic replicare. Sed vide ty.

Quantum ad tertium aduerte, quod prima obiectio concludit de motu infinito per reiterationem, hic autem intenditur de motu infinito semel factò super magnitudinem.

Secunda autem concludit de infinito ex diuisione in quo sensu magnitudo finita ex vltimis, & motus & tempus sunt infinita, eò quod sunt continua: & vt sic sunt diuisibilia in semper diuisibilia. philosophus autem intendit de infinito ex vltimis, vt patet per secundam conclusionem.

Tertia

Tertia cōcludit, vt prima, de motu infinito per reiterationem: qui non est infinitus ex vltimis, quoniam quælibet circulatio, qua mouetur tota magnitudo cœli, est finita. Dicitur autem totus motus cœli esse infinitus, quia secundum philosophum, non est dabilis prima & vltima circulatio: philosophus autē intendit hic de motu infinito, qui sit vnus numero, & continuus, & non per reiterationem: qualis esset, si formica moueretur continue super lineam infinitam procedendo, & nunquam retrocedendo: de quo constat, quod sicut talis motus esset propriè infinitus, sic tempus mensurans, & linea siue magnitudo super quam esset motus, essent infinita. Hæc de præsentī quæstio dicta sint.

QVÆSTIO VII.

Si in nunc temporis potest aliquid moueri.

Quod autem nihil in nunc temporis mouetur, ex his manifestum est. Textu xxxix.

IN hac quæstione non est multa difficultas loquendo de motu propriè dicto, vt distinguitur à mutatione propriè dicta, quæ est terminus motus propriè dicti, vt illuminatio quæ est terminus motus localis: & generatio ac corruptio substantialis, quæ sunt termini alterationis, quas dicimus instantaneas mutationes, eò quod motus, vt dicemus infra, terminatur in instanti. Nam quod huiusmodi mutationes fiant in instanti, iam docuimus in libro octauo Metaphy. in quæst. vij. & in prima quæstione, quinti lib. Physic. vbi sustinimus, quod generatio substantialis non est motus propriè dictus. Quod autem motus propriè dictus non possit fieri in instanti, nunc manifestandum est, deinde soluentur quædam obiectiones.

Sic igitur hæc conclusio responsiua: Impossibile est aliquid moueri in instanti motu Physico propriè dicto. Dico motu Physico, ad differentiam motus Metaphysici, qui dicitur actus perfectus, quales sunt actiones immanantes vt velle, & intelligere, de quibus determinauimus in lib. ix. Metaphy. in quæst. vij. quod sunt in instanti, & illic declarauimus quare dicuntur actus perfecti. Dico, motu Physico propriè dicto, ad differentiam mutationis substantialis, de qua diximus in prima quæst. v. lib. quod est motus communiter dictus. Conclusio igitur sic declarata probatur ad mentem philosophi, & stat vis probationis in hoc: supponitur instanti propriè acceptum esse quid indiuisibile, sicut punctum in

linea. Tunc sic, si quid moueretur in instanti, tunc si quod aliud mobile esset velocius, illo modo moueretur in minori tempore per æquale spatium, quod est contra rationem velocioris. Velocius est enim quod in tempore æquali pertransit maius spatium, vel æquale spatium in minori tempore. Contra autem patet, quoniam cum instans supponatur indiuisibile, non potest dari minor mensura, ergo &c. Præterea, cum in instanti non possit assignari prius & posterius, sequitur, quod si quid moueretur in instanti, moueri non præcederet motum esse, cuius oppositum determinatum est supra in quæstione secunda, huius sexti libri. Præterea, determinatum est in tertio libro, quod successio, & fluxus & tendentia ad vterius est de ratione motus Phisici. Sed hæc requirit mensuram partibilem, quoniam & mensurata sunt partibilia. Instanti autem repugnat partibilitas, ergo in instanti nihil potest moueri.

Quantum ad solutionem quarundam obiectionum, aduerte, quod Gregorius in secunda sententia, distinct. vj. quæst. iij. artic. ij. conclusione prima tenet, quod non repugnat aliquid moueri in instanti, & eorum fundamentum suum est, quia si corpus graue descenderet de loco ad locum per vacuum, descenderet in instanti. Ergo non repugnat motum fieri in instanti, Antecedens autem probat, quia si descenderet in vacuo, nullam haberet resistentiam. Sed propter resistentiam motus fit in tempore, ergo remota resistentia, quæ non potest assignari in vacuo, non est necesse motum fieri in tempore.

Ad hoc applicat quandam responsonem cuiusdam doctoris, dicentis quod resistentia, propter quam apponitur tempus in motu, est multiplex. Vna est mediæ ad mobile: alia est mobilis ad motorem, & hæc est, quotiens mobile est distinctum à motore. Nam eo ipso, quod mobile est in alio loco, quàm velis motor, quædam resistentia ibi attenditur, Prima tantum est in motu simplicium, quando mouentur in medio pleno. Secunda tantum est in motu corporum cælestium, & esset in motu animalium per vacuum, sed vtraque simul est in motu animalium per medium plenum.

Hanc responsonem conatur Gregorius improbare, ex eo quod dicit, quod quotienscunque mobile est distinctum à motore, ibi est resistentia, propter quam requiritur tempus in motu. Et probat quod sola distinctio mobilis à motore, nõ facit resistentiam, Quod vtrique in via nostra concedimus. Sed dicimus, quod hanc resistentiam

resistentiam facit oppositio firmum, vt declarauimus in lib. iij. Phisic. in quæst. xvij. vbi respondendo ad secundam rationem factam pro Comment. declarauimus qualitatem huius resistentiæ, vt videre poteris, nec ibi est replicandum.

Præterea, Aliqui sic arguunt, sequeretur quod posito vacuo si animal esset in cacumine turris, & inde se proiceret ad terram per vacuum, non descenderet in instanti, sed in tempore, quoniam esset mobile distinctum à motore: & alibi, quàm vbi vellet motor, nam esset in turri, & motor vellet illud esse in terra. Sed consequens est falsum, quoniam causa quare in motu simplicium, & in motu naturali animalium requiritur tempus, est resistentia mediæ, medio ergo sublato non mouebuntur in tempore.

Hoc argumentum in via nostra non est alicuius difficultatis, quoniam causa, propter quam requiritur tempus in motu, non est sola resistentia mediæ, sed quæritas spatij, & oppositio firmum, & id iam manifestauimus in quarto libro Phisic. quæst. xvij. vt videre poteris. Hæc de præsentis quæstio dicta sint.

QVAESTIO VII.

Si omne quod mutatur, est diuisibile.

*Quod autem mutatur, omne diuisibile esse
necesse est. Textu XXXII.*

IN hac quæstione aduerte, quod ratio philosophi, qua probat omnino, quod mutatur, esse diuisibile, stat in hoc: Omne, quod secundum vnâ partem est in termino à quo, & secundum aliam in termino ad quem est diuisibile. Sed omne, quod mutatur secundum vnâ partem est in termino, à quo, & secundum aliam in termino ad quem, ergo omne quod mutatur, est diuisibile. Maior nota, & minor sic probatur: Omne, quod mutatur, vel est secundum se totum in termino, à quo. Et hoc non, quia dum est in termino à quo, nondum mutatur, vel secundum se totum est in termino ad quem, & hoc non quia non amplius mutaretur, sed iam mutatum esset: vel secundum se totum est simul in vtroque termino, & hoc non, quia cum termini mutationis sint oppositi priuatim vel contrarie, vel contradictorie opposita essent simul in eodem, & contraria essent in eodem non solum remissa, sed etiam intensa, vt patet, quando calefactio incipit ab intensa frigiditate, & terminatur ad intensam caliditatem, ergo à sufficienti diuisione restat, quod partim sit in termino à quo, & partim in termino ad quem.

Sed cōtra hanc rationem insurgit difficultas, quoniam non videtur minor posse esse vera, & arguitur sic: Si omne, quod mutatur &c. aut ly secundum vnam partem, stat pro parte quātitatiua subiecti, quod mutatur, aut pro parte formæ, ad quam est mutatio, aut vtroq; modo, Non primò, quia generatio substantialis est mutatio, & tamē falsum est dicere, quod id, quod generatur, generetur per partem post partem, quoniam agens naturale, prius disponit totam materiam susceptiuam talis formæ, maximē in generatione cōpositorum perfectorum. Non secūdo, quoniam forma substantialis & maximē cōpositi perfecti, vt nunc non disputemus de forma simplicis elementi, stat in indiuisibili, & repugnat ei partibiliter acquiri, Quod autem non, terriò patet, quoniam tertium includit primū & secundū, ergo ista vniuersalis non potest saluari: Omne quod mutatur, partim est &c. que fuit minor in ratione formata.

Et quoniam difficultas quæstio pendet ex veritate huius minoris (constat enim, qd si minor est vera, bene sequitur, omne quod mutatur, est diuisibile) ideo sic procedendum est. Primò relicta opinionibus, quas recitat Commenta. & bea. Tho. videndum est, quomodo bea. Tho. saluat illam minorem, & defensanda est positio sua. Secūdo, quomodo saluat eam Commenta. & quod positio sua non contradicit bea. Tho. Terriò, mouenda sunt quædam dubia, & soluenda.

Quantū ad primū aduerte, qd mens b. Tho. est, illam minorem verificari in omni mutatione, siue sit propriè motus, vt in augmento & alteratione, & motu locali: siue sit mutatio distincta cōtra motum propriè dictum, vt illuminatio & generatio, & corruptio, quæ dicitur mutationes instantaneæ & indiuisibiles, verificatur autē, sed diuersimodè. quoniam in motu propriè dicto terminus à quo, & ad quem, sunt diuersibiles, vt patet de quātitate dimensionum, circa quam est augmentum & decrementum, & de qualitatibus tertie speciei, quæ sunt intensibiles & remissibiles, circa quas est alteratio, & de loco, qui est superficies, & de his verum est, qd id, quod mutatur, est per se, & ratione extremorum partim in termino à quo, & partim in termino ad quem. In mutationibus autem indiuisibilibus, quoniam eorum termini vltimi sunt indiuisibiles, non verificatur illa minor, ratione terminorum vltimorum, sed ratione terminorum vltimorum indiuisibilium. Verbi gratia, Quando generatur ignis ex aqua, licet materia nō

sit partim sub forma aquæ, & partim sub forma ignis, quoniam huiusmodi formæ substantiales consistunt in indiuisibili: tamē est partim sub dispositionibus formæ aquæ, puta sub tanto gradu frigiditatis, & partim sub dispositionibus formæ ignis, puta sub tanto gradu caliditatis. Licet igitur quod mutatur mutatione indiuisibili, nō sit partim sub termino, &c. ratione vltimi termini indiuisibilis: est tamē ratione termini diuisibilis adiuncti: quoniam vt determinauimus in lib. x. metaph. quæst. xij. qualitates cōtrariæ se compatiuntur in eodem in gradibus remissis, & sic patet quomodo verificatur illa minor tā in mutatione diuisibili, quā in indiuisibili, sed diuersa ratione, vt exposuimus.

Ex his patet, quid dicendum sit ad obiectionem positam in principio quæstio. Nam pro nunc dicimus, qd in mutatione indiuisibili verificatur secūdo modo, non ratione formæ substantialis, sed ratione dispositionis adiunctæ. Quomodo autem verificatur etiam primo modo, declarabitur infra.

Sed hæc determinatio non placet Ianduno in vj. physic. quæst. xij. & obicit dupliciter.

Primò sic, Licet illud quod mutatur indiuisibiliter, id est quod generatur & corrumpitur substantialiter habeat partem de dispositionibus vtriusq; termini ante instanti generationis: tamē in instanti generationis, in quo recipitur forma substantialis indiuisibilis in materia, nō habet tales partes, sed tantum formam substantialem cū dispositionibus suis. Verbi gratia, si ex aqua debeat generari ignis, verū est antequam generetur, qd oportet materiā habere partē de dispositione ignis, quæ est caliditas, & partem de dispositione aquæ, quæ est frigiditas, scilicet in tempore præcedētis alterationis, sed in instanti, in quo generatur forma ignis, nō habet aliquas dispositiones formæ aquæ, sed solas dispositiones pro forma ignis, & forma ignis, Arist. autem intelligit qd omne quod mutatur, habet partem de termino à quo, & partem de termino ad quem, & nō solum ante. Et ideo adhuc remanet dubium, quomodo verificatur illa minor in mutatione indiuisibili.

Secūdo sic, Aliquæ mutationes sunt secundū formas, quæ non solum sunt indiuisibiles, secundū se, sed nec requirunt dispositiones diuisibiles in subiectis, quæ recipiunt eas. Sicut sunt illuminationes & immutationes sensuum à sensibilibus. Nam ad hoc, qd aer illuminetur non requiruntur dispositiones præcedentes causaræ per alterationem, idem dico de sensatione. Sed sufficit debita proximitas luminosi & obiecti sensibilis. Ergo in his muta-

tionibus indiuisibilibus illud, quod transmutatur dum transmutatur non oportet esse partim sub termino à quo, & partim sub termino ad quem nec secundum extrema, nec secundum aditum, quia illud non videtur sufficere.

Ad primū dico, quod intentio philosophi & b. Tho. in illa minori est hæc, Omne, quod mutatur, dum est in mutari, est partim in termino à quo, & partim in termino, ad quem: non autem dum est in mutato esse, quoniam tunc est solum in termino ad quem. Quod autem generatur substantialiter, non dicitur proprie mutari, nisi dum est in præcedenti alteratione, quoniam in instanti, quo recipit formam, mutatum est, ita quod mutari non præcedit in his mutatis, nisi ratione præcedentis motus. Decipitur autem Iandus, quoniam distinguit mutari substantialiter à mutato esse substantialiter, quasi prius à posteriori, quod non est verum, quoniam in his mutari substantialiter & mutatum esse substantialiter simul sunt. Dico igitur, quod illa minor sic intelligitur à philosopho: Omne, quod mutatur, dum mutatur, est partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, eo modo, quo potest esse, dum est in mutari, scilicet vel ratione extremi termini, si est motus proprie dictus, vel ratione termini adiuncti, si est mutatio indiuisibilis.

Ad secundū dico, quod intentio philosophi est loqui de eo, quod mutatur motu physico: sensatio autem, sicut nec intellectio nec volitio, non est motus physicus, ut determinauimus in lib. ix. metaphysicæ. Quæst. vij. ideo non est ad propositum. De illuminatione autem dico, quod cum subsequatur motum localem luminosi, ille motus localis in illuminatione se habet vice dispositionis, & alterationis præcedentis, & ideo sicut illa minor verificatur in generatione substantiali: ratione alterationis præuix, sic verificatur de illuminatione ratione motus localis præuix. Hæc dicta sunt, quo ad intentionem, & defensionem bea. Tho.

Quantū ad secundū, aduerte, quod cum illa minor sit vniuersalis affirmatiua, Comment. conatur saluare eam per talem distinctionem: Transmutatio est duplex. Quædam per se, Quædam per accidens. Transmutatio per se, est illa, quæ est successiua continua, cuius terminus est diuisibiliter acquisibilis, eod quod est vel quæritas dimensionis, vel forma habens latitudinem graduum, & talis transmutatio proprie dicta, est motus proprie dictus, qui distinguitur in augmentum, & decrementum, & alterationem, & motum localem. Transmutatio per accidens, est illa, quæ secundum se non est successiua, sed est terminus præcedentis transmutationis successiue, & tales sunt omnes transmutationes, quarum extremi termini sunt indi

indiuisibiliter acquisibiles. Dicuntur autem transmutationes per accidens, quia non ratione sui, sed ratione motus præcedentis merentur dici transmutationes, nam cum secundum se sint instantaneæ, non distinguitur in eis mutari, & mutatum esse.

Ex hac distinctione dicit Comment. quod Arist. intendit illam minorem de omni eo, quod mutatur, mutatione per se, & est vera, & conclusio est vera, scilicet quod omne tale est diuisibile: non autem loquitur philosophus de eo, quod mutatur per accidens, nec debet accusari Arist. si omisit illud, quoniam de his, quæ sunt per accidens, non potest haberi demonstratio nec scientia. Hæc fuit expositio Comment. & quod non repugnet bea. Tho. patet ex eo, quod dicit b. Tho. & hoc est, quod dicere voluit Auer. quod hoc est per accidens aliquas mutationes esse in non tempore.

Et si quæras ab Auerroë, licet philosophus omiserit id, quod transmutatur transmutatione per accidens, utrum de eo aliquo modo verificetur illa minor? Respondet quod sic, quoniam omne transmutabile transmutatione, per se est diuisibile, cum eius termini sint diuisibiles: ut diximus. Sed omne transmutabile transmutatione per accidens, est etiam transmutabile transmutatione per se localiter, vel alio motu. Nam aer illuminabilis est mobilis localiter, & alteratiue, quoniam calefactibilis & frigidabilis, & quod generatur, substantialiter est mobile, secundum locum, & alterabile: ergo sequitur, quod omne quod transmutatur etiam transmutatione per accidens, est diuisibile, in quantum est transmutabile per se, & hoc est quod dicit b. Tho. quod est diuisibile, & si non ratione extremi termini, quoniam ille stat in indiuisibili, saltem ratione termini adiuncti, de quo diximus supra.

Sed contra prædictam determinationem insurgunt duo dubia, & ideo tertio loco mouenda sunt & resoluenda.

Primum est, Tota declaratio facta à bea. Tho. & à Comment. super illam minorem, Omne quod transmutatur, partim est in termino à quo, &c. tendit ad concludendum omne, quod mutatur esse diuisibile, secundum partes formæ, ad quam est motus. Sed hoc non intendebat principaliter philosophus, imò intendebat quod esset diuisibile secundum partes quantitatis: ut apparet ex his, quæ dicit in text. xxxij. Sic enim concludit. Necessè igitur hoc quidem aliquid in hoc esse, aliud verò in altero mutantis: & in text. Comment. clarius id habetur. Sic enim legitur, sequitur necessariò, ut transmutatum secundum quantam partem sit in hoc, scilicet in termino à quo, & secundum aliam sit

in hoc, scilicet termino ad quē, & Cōment. exponēs inquit: Sequitur necessariū, vt trāsmutatū in prima trāsmutatione, scilicet quod est trāsmutatio per se sit secundū vnā partē, in eo, à quo est trāsmutatio, & secundū aliā in eo, ad quod est trāsmutatio primò. Nō igitur sufficit declarasse omnē quod trāsmutatur, esse diuisibile secundū partes formę, sed est necesse, manifestare quō est diuisibile secundū partes quātitatiuas, ita quod dū mutatur, est secundū vnā partē quātitatiuā in termino à quo, & secundū aliā in termino ad quē.

Ad hoc dubiū, non recedendo ab intētionē bea. Tho. quā & acceptant Commentissē in solutione huius dubij, dico, quod vtiq; philosophus in hac conclusiōne, Omne quod mutatur, est diuisibile, intendit de diuisione in partes quātitatiuas, & quoniā ista diuisio patet magis in eo, quod mouetur localiter, idē & conclusio, & illa minor assumpta, intelligenda est de moto localiter. nam de eo verū est simpliciter dicere, quod dum mouetur, nō habet simul & secundū idē aliquid de loco, à quo: & aliquid de loco, ad quē: quia non est intēligibile naturaliter loquendo idē secundū idē esse in diuersis locis, dum mouetur: sed prout secundū vnā partē recedit à loco A. secundū aliā subintrat locum B. prout egregiē declarat bea. Tho. in fine dubitationis, quā mouerat. Sic igitur cōclusio & ratio philosophi intēligēda est principaliter de moto localiter, quā necesse est ipsum esse diuisibile secundū partes quātitatiuas. De motis autē aliis motibus, & mutationibus per accidēs, verificatur ex cōsequenti; & secundario. Nā probabitur in viij. lib. quod motus localis est primus motū: & supponitur omni alij motui, ita quod & augmentū & decrementū, & alteratio nō possunt esse sine motu locali; ex viij. lib. tex. lv. vbi inquit Philosophus: Hęc autē, scilicet augmentū, & alterationē sine loci mutatione nō cōtingit esse. Omne ergo, quod mutatur aliis motibus propriē dictis, est mobile localiter. Sed omne mobile localiter, est diuisibile secundū partes quātitatiuas, vt dictū est. Ergo ex cōsequenti omne mobile aliis motibus propriē dictis, est diuisibile secundū partes quātitatiuas, & vterius, quia vt dictū est suprā, omne quod mutatur mutatione per accidēs, est mutabile mutatione p se: & omne tale est diuisibile secundū partes quātitatiuas, vt proximē probatū est, sequitur quod omne mutabile mutatione per accidēs, sit diuisibile secundū partes quātitatiuas. Ex quibus sequitur, quod omne mobile motu & mutatione Physica, est corpus. Nam quod mouetur motu Physico, est substantia, vt homo, aut lapis, vt dixit philosophus in libro quinto in tex. xxxiiij. & nunc probatū est, quod est diuisibile secundum

secundum partes quātitatiuas, omne autē tale est corpus, vt patet ex definitione corporis apud Physicum ergo &c. Et hoc est quod intendebat bea. Tho. in proemio primo libro Physic. cum dixit, non dico autē corpus mobile, scilicet esse subiectū, quia omne mobile esse corpus, probatur in isto libro, scilicet in libro sexto Physic. Nulla autē scientia probat solum subiectum.

Patet igitur quomodo illa minor assumpta in ratione Philosophi est vera, tam de partibus formalibus, quā de quātitatiuis, modo, quo declaratum est. Et sic patet propositi dubij solutio.

Secundum dubium est. Quia non videtur verum, quod dicit philosophus in ratione assignata pro cōclusiōne proposita. Dicit enim. Non enim in vtriusque, neque in neutro possibile est esse. Et intendit, quod id, quod mutatur, dum mutatur, non potest esse in vtroque termino. Hoc autē est falsum, quoniā videmus in aqua, dum calefit, esse sub frigiditate pro aliquo gradu, & sub caliditate pro aliquo gradu. Nam sicut partibiliter & cū latitudine acquirit caliditatem per intensionem, sic deperdit partibiliter frigiditatem per remissionem. Ergo in toto isto motu aqua, dum calefit est sub vtroque termino.

Ad hoc dicit aliqui, quod philosophus intēdit, quod omne, quod mutatur, dum mutatur, nō est in vtroque termino secundū idē, sed secundū partes: ita quod secundū vnā partē est sub vno, & secundū aliā est sub altero. & sic isti tenent esse impossibile aliquod alterabile, dum alteratur, simul & secundū idē habere aliquid de vtroque termino, & dicunt hanc esse intentionē philosophi in hoc lib. vj. in tex. xxxij. cum dicit: Necesse igitur hoc quidem aliquid in hoc esse: hoc autē in altero mutantis, id est mutati. Et confirmant per Commentat. qui in viij. lib. Physic. commen. xxxiiij. dicit, quod illud, ex quo trāsmutatur, & ad quod trāsmutatur, sunt opposita necessariō, & vtrunque eorum est in parte trāsmutabili, alia ab illa, in qua est reliquum, & hoc est commune omni trāsmutationi. Intendit ergo Commentat. quod terminus à quo, est in vna parte trāsmutati, & in alia terminus ad quem.

Sed hæc positio videtur repugnare philosopho in lib. de sensu & sensato, qui ponēs differentiā inter motū locale, & alterationē, dicit sic: Omnino autē nec similiter in alteratione se habet, & latrone, lata namque rationabiliter in medio prius attingunt. Quæcumque verò alterantur, nō adhuc similiter. Contingit enim totum simul alterari, & non dimidiū prius: videlicet aqua simul omnem coagulari, hæc Philosophus. Ex quibus arguitur sic. Sumo illam

toram aquā, quam dicit philosophus, cōtingere simul congelari, & diuido in duas partes A, & B, & quæro aut in A, est sola frigiditas, aut sola caliditas, aut caliditas & frigiditas simul. Si dicis, quod est sola caliditas, ergo A, est solum in termino, à quo, frige-
factionis: sumatur enim congelatio pro frige-
factione, ex con-
quenti non frige-
fit, quia dum mobile est præcisè in termino à
quo, nondū mouetur, sed ponitur secundū philosophū, totam il-
lam aquam, cuius A, est pars, simul frige fieri, & sic sequitur con-
tradictio, scilicet q̄ aliquid totū secundū se totū moueatur, & ta-
men vna eius pars nō moueatur, quod implicat. Si dicis, quod in
A, est sola frigiditas, ergo ipsa sola est sub termino ad quem, & sic
ipsa non mouetur, cuius oppositū ponitur in casu, quod tota con-
geleretur siue frige fiat. Implicat enim aliquid totū simul moueri,
& aliquam eius partem non moueri. Tenendum est ergo in A,
esse simul calorem & frigiditatem, remisè tamen.

Dicendum est ergo aliter ad propositum dubium, & conceden-
dum, in alteratione idem secundum idem simul esse sub vtroque
termino, remisè tamē, vt ratio adducta probat. Propositio autem
Philosophi, qua dicit, Non enim in vtriq; , neq; in neutro possi-
bile est esse, nō verificatur omnino, nisi in motu locali, qui est ve-
rè continuus. Et Philosophus in hoc libro sexto, agit de motu sub
ratione continui. Augmentum autem & alteratio, vt probat Phi-
losophus in libro octauo, non sunt simpliciter motus continui, &
ideo non verificatur in eis dicta propositio, nisi quando vna pars
alterat aliam propter debilitatē & paruitatē alterantis. Quando
verò totum alterabile, puta amphora aquæ tota simul attingitur
à vigoroso alterante, tunc tota & quælibet eius pars est sub vtroq;
termino remisè: & se habet sicut quoddam indiuisibile quantum
ad hoc, quod simul totum alteratur, & non per partem post par-
tem. Licet autem totum & omnes partes eius sint sub vtroq; ter-
mino, tamen propter hoc non cessat alteratio: quia est processus
ad dependendum perfectiorem gradum termini, à quo, & acqui-
rendum perfectiorem gradum termini, ad quem. Sic igitur oc-
currit dicendum ad prædictum dubium.

Et quando dicit allegata opinio, hanc esse intentionem Phi-
losophi, & confirmari per Commentatorem, in libro octauo
Physicorum. Respondeo illud dictum Philosophi & Commenta-
toris non esse intelligendū simpliciter nisi in motu locali. Dixi quod
occurrit, & si tu melius inuenies, lætabor in te. Hæc de præsentī
quæsto dicta sint.

Si illud in quo aliquid primò mutatum est, est indiuisibile.

*In quo autem primò mutatum est, quod mutatum est,
neceffe est atomum esse. Text. XLIIII.*

IN hac quæstione aduerte, quod sicut punctū est terminus lineæ,
& instans temporis: sic mutatum esse, est terminus motus, & sicut
probauit Philosophus motum fieri in tēpore, quia nihil mouetur
in instanti, vt determinauimus in quæst. vj. huius sexti lib. sic nūc
intendit primum terminum motus, quem appellat, primò muta-
tum esse, fieri & mensurari instanti, & non tempore. Difficultas
autem propositi quæsti stat in hoc: Contingit, quod illud, ad
quod aliquid primò mutatum est, esse diuisibile, puta per motum
augmenti, augmentabile motatur primò ad quantitatem conti-
nuam, quam constat esse diuisibilem, & per motum localem mo-
bile mutatur primò ad locum A, quem constat esse diuisibilem,
cum locus sit superficies. Ergo mensura huius primò mutati esse
debet esse diuisibilis. Contrà patet, quia mensura debet esse pro-
portionata & conformis mensurato, aliter non notificaret men-
suratum ex decimo Metaphysic. text. iiii. vbi dicit Philosophus,
Semper autem cognatum est metrum, id est semper mensura de-
bet esse eiusdem naturæ, vel eiusdem mensuræ cum mensurato.
Ergo si id, ad quod aliquid primò mutatum est, debet esse diuisibile,
quo vt in mensura primò mutatum est, debet esse diuisibile.

Pro resolutione igitur quæsti ponetur conclusio responsiua
de mente Philosophi & probabitur. Deinde soluetur obiectio
præposita.

Conclusio sit hæc: Primò, mutatum esse non fit in tempore,
sed in instanti: & sic necesse est mensurā eius esse indiuisibilem.
Probatur, Si tu dicis, quod mensura primò mutati esse, est diui-
sibilis, erit tempus. Sit ergo illa mensura A, C, & diuidatur in
duas partes, scilicet A, B, & B, C, tūc quæro, vel in vtraq; est pri-
mò mutatum esse, vel in vtraq; est mutari, vel in vna est mutari,
& in alia est mutatum esse. Si primum, cum partes temporis ha-
beant ordinem prioris & posterioris, prius fuit primò mutatum
esse in parte priori. Non ergo in toto A, C, fuit primò muta-
tum esse, sed in parte A, B. Supponebatur autem, quod in toto A,
C, esset primò mutatum esse. Si secundum, ergo in A, C, non est
primò mutatum esse, sed solum mutari. Si tertium, sequitur,
sicut

sicut ad primum, scilicet quod non erat primò mutatum esse in toto, A. C. sed in parte tantum, quod est contra positum. Nam esse aliquid primò in aliquo toto, est esse in omni eius parte. Præterea, si ponitur aliquid in toto A. C. diuisibile esse mutatum primò, erit aliquod mutatum esse prius primò, quod implicat. Contra probatur, quoniam cum A. C. ponatur diuisibile in partem priorem & posteriorem, sicut & quodlibet aliud tempus, prius erit mutatum esse in parte priori, quam in toto A. C. ponebatur autem, quòd in toto A. C. effet primò mutatum esse, ergo & c. Cum igitur mensura primò mutati esse, nõ possit esse diuisibilis, sequitur, quòd non sit in tempore, sed in instanti.

Pro solutiõe autem obiectionis factæ aduerte, quòd id ad quod aliquid primò mutatum est, potest dupliciter considerari. Primò secundum se & ex sui natura, & sic cõtingit ipsum esse diuisibile, vt argumentum probat de quantitate cõtinua, ad quam augmentabile mutatur, & considerando talem quantitatem vt diuisibilem, dico, quòd debet mensurari mensura diuisibili, sicut docuit philosophus in lib. x. metaph. in tex. iij. vbi dicit. Magnitudinum enim magnitudo scilicet est mensura, & secundum vnum quodque, longitudinis longitudo, latitudinis latitudo, & c. Secundò, potest considerari, quantum ad receptionem in eo, quod mutatur, sumendo receptionem pro fine acquisitionis formæ, vel rei ad quam est motus, & sic dico, quòd id, ad quod aliquid primò mutatum est, est indiuisibile, quo ad receptionem. Nam sicut ipsum acquiri, est successiuum, & mensuratur tempore, sic primò acquisitum esse, est instantaneum, & est necesse, vt mensuretur instanti, quod est mensura indiuisibilis. Ad argumentum igitur dico, quòd utique probat propositum, in quantum id, ad quod est primò mutatum esse, consideratur secundum naturam, non autem quo ad receptionem, vt declaratum est. Philosophus verò intendit quo ad receptionem, ac si diceret. Sicut motus mensuratur tempore, sic terminus motus mensuratur instanti, qui terminus dicitur, primò mutatum esse. Hæc de præfenti quæstione dicta sunt.

QVÆSTIO IX.

Si in motu est primum mutatum esse à parte anti.

Quod autem secundum principium omnino non est. Non enim principium est mutationis, neq; in quo primò quis mutabitur & c. Textu XLVI.

IN

IN hac quæstione aduerte, quòd difficultas stat in hoc. Concedit philosophus in tex. xlvj. quòd in motu ex parte finis. i. quoniam terminatur motus, est dare primum mutatum esse. Sed non videtur maior ratio, quare sit dare potius ex parte finis motus, quam à parte principij, imò arguitur quòd sit necesse dare ex parte principij motus, & ex parte finis. Nam cuiuslibet continui finiti est necesse dare duo vltima, aliter non esset finitum. Vnde & linea finita diffinitur, quod est longitudo cuius extrema sunt duo puncta. Sed aliquis motus est continuus finitus, vt patet in actu lapidis. Ergo est necesse dare primum & vltimum mutatum esse: aliter esset infinitus aut, ex parte vtriusque extremi, aut ex parte vnus, sicut & linea, si non terminaretur punctis. Præterea, Sicut se habet instans ad tempus sic mutatum esse ad motum. Sed in quolibet tempore finito est assignare primum & vltimum instans, vt declaratum est in lib. iij. Physic. Ergo in quolibet motu finito est assignare duo mutata esse. Vnum ex parte principij, & alterum ex parte finis.

Pro resolutione quæstionis sic procedendum est. Primò, ponitur distinctio de primo mutato esse. Secundò duplex conclusio responsiva. Tertio, declarabitur quare est maior ratio, quòd sit assignabile, primò mutatum esse ex parte finis motus, quam ex parte principij, & sic patebit responsio ad obiectiones positas in principio quæstionis.

Quantum ad primum aduerte, quòd per primum mutatum esse, possumus intelligere duo ex parte principij in motu. Primò, possumus intelligere primam partem motus, antequam non sit assignabilis prior, neq; diuisibilis in priorem, & posteriorem. Secundò possumus intelligere aliquod indiuisibile, à quo initiat motus, & ante quod nihil est de tali motu: sicut in hora est assignabile indiuisibile, quod est primum instans, ante quod nihil est illius horæ.

Quantum ad secundum. sit hæc prima conclusio: In motu finito ex parte principij non est assignabile primum mutatum esse in primo sensu, probatur: Quilibet motus propriè dictus, est de genere continui successiuo. Importat enim fluxum siue progressum, vt declaratum est in iij. lib. Sed in continuo successiuo non est assignabilis prima pars, cum quælibet pars sit diuisibilis in semper diuisibilia, vt declaratum est supra in hoc vj. lib. Vnde si tu dicis, quòd in motu A. prima pars sit B. quæro aut B. est diuisibile, aut non. Si non, ergo A, cõponitur ex indiuisibilibus, cuius oppositum

fitum demonstratum est in prima quaestione huius libr. vi. Si sic. Cum continuo successiuo fiat diuisio in partem priorem, & posteriorem. Ergo in B. est assignabilis pars prior, & sic prima haberet priorem, quod implicat.

Secunda conclusio sit hæc. In motu finito ex parte principij, est assignabile, primum mutatum esse in secundo sensu. Probatur in motu finito non esse dare primum indiuisibile, ante quod nihil est illius motus, & post quod est totus ille motus, non posse dici nouus & determinatus motus, sicut proportionaliter, si in tempore puta in hora mensurante illum motum non esset dabile primum indiuisibile, ante quod nihil est illius horæ, & post quod est tota illa hora, non posset dici certum, & determinatum tempus, ergo &c.

Tu tamen aduerte, quòd illud indiuisibile, à quo incipitur motus, & ante quod nihil est illius motus, non potest dici stricto & proprio significato, primum mutatum esse: quoniam licet quodcunque indiuisibile in linea, dicatur absolute punctum, & quodcunque indiuisibile in tempore, dicatur instans: tamen in motu quodcunque indiuisibile non dicitur, proprie mutatum esse, nisi ipsum præcesserit totus motus, vel aliqua pars motus. Nam esse motum vel mutatum supponitur præcessisse moueri, vel mutari. Non enim est intelligibile aliquod esse mutatum, quod prius non mutabatur. Cum igitur ante illud indiuisibile, à quo incipit motus, nihil de motu præfuerit, dicitur improprie primum mutatum esse.

Quantum ad tertium aduerte, quòd maior ratio stat in hoc, in illo indiuisibili, à quo incipit motus, aut dictum est, mobile est omnino in termino, à quo. Quando autem est in termino à quo, nec mutatur, nec mutatum est, quoniam ante illud indiuisibile nihil est motus, ergo nec mutatum esse, proprie sumendo mutatum esse, & post illud indiuisibile est totus motus. Ergo & omnia mutata esse, quoniam quodcunque mutatum esse signetur, subsequitur aliquam partem motus, in ultimo autem indiuisibili, in quo terminatur motus, verum est dicere, motum præcessisse, & mobile esse in termino ad quem. Ergo verum est dicere in fine motus, mobile mutatum esse, & sic patet ex significato proprio mutati, esse rationem propter quam est dabile in terminatione motus, & non in inchoatione.

Ad obiectiones autem factas, patet responsio ex dictis. Concludunt enim pro secunda conclusione, & philosophus intendit de prima.

prima. Item concludunt de primo indiuisibili, quo incipit motus, sed non concludunt, quòd possit dici proprie primum mutatum esse, & similitudo facta de tempore, non valet, ut diximus, quoniam licet omne indiuisibile in tempore possit dici proprie instans, siue aliquid temporis præfuerit, siue non, tamen indiuisibile in motu non potest dici proprie mutatum esse, nisi aliquid motus præfuerit. Hæc de præfenti quaestione dicta sint.

Expliciunt quaestiones super sextum libr. Physicorum
fratris Chrysostomi Iauelli Canapicijs, ordinis prædicatorum Philosophiæ, & sacre Theologiæ professoris,

INCIPIUNT QVAESTIONES
EIVSDEM SUPER SEPTIMUM
librum Physicorum.

In septimo libro Physico, pertractantur
infra scripta quaestiones.

- 1 Si aliquid potest moueri à seipso primo & per se, ita quòd secundum se totum sit mouens & motum, & non ratione partu,
- 2 Si ex omnibus mobilibus potest fieri vnum continuum, ita quòd omnia mobilia contineantur adinuicem.
- 3 Si in motu locali est necesse mouens & motum esse simul.
- 4 Si alterans & alteratum, sunt simul.
- 5 Si est alteratio solum ad qualitates tertie speciei.
- 6 Si æquiuoca sunt comparabilia.
- 7 Si regula comparationis in motu locali assignata à Philosopho, sunt vera.

QVAES

Si aliquid potest moueri à seipso primo, & per se, ita quòd secundum se totum sit mouens, & motum, & non ratione partis.

Omne, quod mouetur, necesse est ab aliquo moueri, &c. Textu primo.

In hac quaestione aduerte, quòd in nono libr. Metaphy. in quaest. iij. determinauimus hoc quaestum sub hoc titulo, si potentia actiua & passiua requirunt distincta subiecta, & posuimus conclusionem hanc, licet in eodem respectu eiusdem partis possit esse potentia actiua & passiua: non tamen eodem modo, ut formaliter, nec secundum eandem rationem, cum probatione sua, ut videre poteris. Ex quibus sequitur, quòd idem ut idem non potest esse mouens, & motum per se primò, sed necesse est inter mouens, & motum, eadem distinctionem realem, nunc autem supponentes rationem philosophi sufficienter formatam & deductam, & defensatam contra Galeni & Auiceni. à Commen. & beat. Thom. pro hac conclusione impossibile est motu Physico aliquid moueri à seipso per se primò. duo habemus pertractare, quae ingerunt difficultatem cõtra rationem philosophi, vltra obiectiones factas à Galeni. & ab Auiceni. Primum est, si ratio philosophi sufficienter concludit, quòd nihil potest moueri à seipso per se primò: secundum est, supposito quòd sufficienter concludat, vtrum sit demonstratio signi, vel propter quid: nam Commentator tenet primum & beat. Thom. tenet secundum.

Quantum ad primum videtur, quòd ratio philosophi non concludat propositum. Nam per eundem modum arguendi, quo probat nihil moueri à seipso per se primò, potest probari, quòd nihil mouetur ab alio per se primò. Quod tamen est falsum, quoniam caelum mouetur ab intelligentia per se primò, id est secundum totum, & non solum ratione partis. Quòd autem possit eodem modo probari, declaratur sic, philosophus sic arguit ad conclusionem suam, nullum quod quiescit aliquo alio quiescente mouetur à seipso per se primò, quia quòd cõuenit alicui per se primò, non remouetur ab eo, etiam quòd remoueat à quocunq; alio. Verbi gratia, quia habere tres, conuenit triangulo per se primò, ex hoc quòd

quòd remouetur à quadrato, non remouetur à triangulo. Sic in proposito, si aliquid moueretur à seipso per se primò, nõ quiesceret, id est non cessaret à motu, etiam quòd aliquid aliud quiesceret. Sed omne quod mouetur, quiescit ad quietem alterius, id est si aliquid aliud quiescit. Nam cum omne mobile motu Physico sit diuisibile, ut probatũ est in lib. vj. habet partes, & si pars quiesceret, totum ut totum quiesceret. Implicat enim totum, ut totum moueri, & partem eius quiescere, ergo nihil mouetur, nec moueri potest à seipso primò. Sed eodem modo præcisè probatur, quòd nihil potest moueri ab alio per se primò, & arguo, ut supra.

Illud nõ mouetur per se primò ab alio, quòd quiescit ad quietem alterius. Hæc patet. Quia quòd conuenit alicui per se primò, conuenit ei etiam, quòd remoueat à quocunq; Ergo si moueri per se primò ab alio competeret alicui, non cessaret moueri per se primò ab alio, etiam quòd aliquid aliud ab eo quiesceret. Sed omne quod mouetur, quiescit ad quietem alterius, quia cum sit diuisibile in partes, si vna pars quiesceret, totum ut totum quiesceret, ergo nihil mouetur ab alio per se primò, quòd tamen est falsum. Ergo ratio philosophi est inutilis.

Ad hoc dico, quòd nõ est similis ratio in eo, quòd ponitur moueri à seipso primo, & quòd mouetur ab alio primo. Nam posito, quòd aliquid moueat à seipso primo, esset necesse totum moueri à seipso, & totum mouere seipsum similiter omne eius partem moueri à seipsa, & mouere seipsam, quòd est penitus impossibile: quia ut probabitur in libro octauo, idem secundum idem & eodem modo se habens esset in potentia, ut motum & in actu, ut mouens, quòd implicat contradictionem. Et quòd sit penitus impossibile, iam declarauimus in libro nono Metaphy. in quaest. tertia. Si autem aliquid mouetur ab alio primo, non est necesse totum, & omnes eius partes moueri & mouere, sed sufficit moueri, ideò non est similis ratio. Id pro nunc mihi occurrit, sed fateor non quiesco, ideò & tu considera, quoniam difficultas est apparet, & si aliàs melius occurrerit, dicam.

Quantum ad secundum, aduerte, quòd Commen. in commen. ij. tenet rationem philosophi esse demonstrationem signi, & non simpliciter, id est demonstrationem: quia & non propter quid. Vnde inquit. Declaratum est igitur ex hoc sermone, quòd ista demonstratio est vera, & quòd est de genere certorum signorum, licet non sit de genere demonstrationum simplicium, hæc Comment. Sed bea. Thom. tenet, quòd est demonstratio propter quid

Quia est per causam, propter quā ostendit philosoph. esse impos-
sibile aliquid moueri à seipso primo. Hanc autem causam sic de-
clarat beat. Tho. Ostendit philosophus in libro sexto, omne mo-
bile esse diuisibile in partes, & ex hac postea ostendit, quod
non datur, nec potest inueniri primum in motu, nec ex parte mo-
bilis, nec ex parte magnitudinis, cum fiat diuisibilia in infinitum.
Et ex hac ostendit, quod in motu non est inuenire aliquod
primum cuius motus non dependeat à priori, & cum totum de-
pendeat à partibus, motus etiā totius dependet à motu partium,
& ex hac sequitur, quod si pars quiescit, totum quiescit, & ex hac
sequitur, vt ex causa proxima, quod nihil potest moueri à seipso
per se primo. Cum igitur ratio philosophi procedat ex causis or-
dinatis in consequentia, vsque ad immediatam, quæ est immo-
diata causa conclusionis, & illa ordinatè resoluatur, vsque ad pri-
mam, scilicet quod omne mobile est diuisibile in partes. Merito
tenet beat. Tho. hanc esse demonstrationem propter quid, & non
solum à signo, id est à posteriori, vt tenet Commentator.

Et aduerte, quod Iandunus in septimo Physic. in questione
prima, nesciuit aliter reprobare deductionem beat. Tho. & oste-
dere hanc non esse rationem Aristot. nisi dicendo, quod quamuis
ista esset demonstratio propter quid, quam beat. Thom. inducit
tamen philosophus in textu non vtitur illa demonstratione, sed
longè alia. Nam ad probandum, quod nihil mouetur à seipso
primo, non innititur huic medio, quod motus cuiuslibet totius
dependet ex motibus suarum partium, vt clarum est inuenti li-
teram Aristot. Sed innititur huic medio, quod si pars quiesceret,
totum non moueretur primo, & sic non bene se habet ille homo
in hoc. & si quis dicat quod motum totius dependere ex motibus
partium est causa, quod si pars quiesceret, totum quiesceret, et
hoc habeo intentum, scilicet quod ista sunt diuersa, & quod non
est eadem demonstratio, quæ innititur super ambo hæc. Hæc
Iandunus.

Cui respondemus, quod licet philosophus in hoc tex. vij. libro
non adduxerit hanc propositionem formaliter, quod motus to-
tius pendet ex motu partium: tamen supponitur ex his, quæ dixit
in libro sexto, vt ostendimus in deducendo rationem per conse-
quentias: ex quibus tantum vltima explicatur in hoc septimo, scilicet
licet si pars quiesceret, totum quiesceret. Ergo nihil mouetur à
seipso primo. Illa autem conditionalis reducitur ad hanc, quia
motus totius pendet à motu partium, & sic dico, quod licet ratio
philosophi

philosophi innitatur immediatè huic, si pars quiesceret, totum
quiesceret: tamen resoluendo innititur huic, motus totius de-
pendet à motu partium. & ideo non est alia demonstratio, sed
eadem, magis tamen explicat à beat. Thom. quam ab Aristot. ex
his, quæ dixit in sexto, & quæ vult philosophus hic subintelligi.
& quando dicit Iandunus, quod habet intentum, scilicet quod ista
sunt diuersa &c. Non sequitur, quod non sit eadem demonstra-
tio. Quia non omnis diuersitas mediorum diuersificat specie de-
monstrationem, nisi ea media, quæ non sunt subordinata in con-
sequentia. Modò ex eo, quod motus totius dependet ex motu
partium, sequitur, quod si pars quiescit, totum quiescit, & ideo
est eadem demonstratio propter quid, & non signi, vt tenet Com-
mentator.

Ex aduerte, quod Iandunus volens declarare pro defensione
Commenta. quod hæc demonstratio non sit propter quid, sed si-
gni, adducit hoc principium: Cum aliqua affirmatio est causa
alicuius negationis, non oportet vniuersaliter, quod affirmatio
opposita illi negationi, sit causa negationis illius affirmationis.
Verbi gratia, Aliquid esse rationale, est causa, quod non sit rudi-
bile, sed esse rudibile, non est causa huius negationis, scilicet non
esse rationale. Sic in proposito, Quod moueri remouetur à toto,
si remouetur à parte, hæc non est causa, propter quam moueri
primo à seipso non inest toti, &c.

Ad hoc dicimus, quod suum principium non est verum, quan-
do illa affirmatio potest reduci ad affirmationem priorem dicen-
tem causam. Verbi gratia, stando in exemplo suo, licet esse rudi-
bile, præcisè, & secundum se, non sit causa, quod aliquid non sit
rationale: tamen si ista affirmatiua reducat in aliam priorem.
Verbi gratia, si arguatur sic: Hoc est rudibile quia est irratio-
nale, & quia est irrationale, non est rationale. dico, quod est ratio
per causam, quia ex eo, quod est esse irrationale, concluditur hæc
negatiua, ergo non est rationale. sic dico in proposito: Quia ista
si pars quiescit, totum quiescit, reducitur ad hanc: Motus totius
pendet à motu partium. Ideo ratio philosophi est demonstratio
propter quid, & est firmissima, & vt dicit dominus Albertus in
libro septimo Physicorum, in tractatu primo, in capite primo,
hæc demonstratio est optima, in qua multi hætenus errauerunt.
Hæc Albertus. Hæc de præsentibus quæstio dicta sint.

QVAESTIO II.

*Si ex omnibus mobilibus potest fieri vnum continuum, ita
quod omnia mobilia continentur adinuicem.*

*Erit enim ex omnibus vnum ipsum totum, aut continuum.
Hoc igitur contingens accipiatur. Textu VIII.*

IN hac quaestione aduerte, q̄ stat difficultas in hoc. Certum est, q̄ inter momenta & mobilia naturalia, quae sunt corporea, quaedam sunt perpetua, vt caelestia corpora; quaedam corruptibilia, vt elementa, & quae ex eis sunt, Sed impossibile est perpetuum continuari corruptibili. Et inter corruptibilia quaedam sunt contraria adinuicem ex qualitatibus contrariis, vt patet in elementis. Contraria autem licet possint se tangere in extremis, non tamē continuari. Videtur ergo dictum philosophi esse omnino falsum, quod tamen supponit vt possibile. Dicit enim, Hoc igitur vt contingēs accipiatur.

Pro veritate huius dicti aduerte, q̄ praecipui expositores, vt D. Alber. & Aegid. cōcordant cum expositione b. Tho. quae stat in hoc, Mobilia & mouentia omnia simul sumpta corporea, tam superiora, quā inferiora, tam contraria, quā non contraria, tam simplicia, quā composita, tam animata, quā inanimata dupliciter cōsiderari possunt, scilicet vt corporea, & ex corporeitate vnum, quodq; eorū est quantū cōtinuum, & vt sunt talia corporea, id est vt determinata ad suas proprias naturas. Primo modo *nō* repugnat eis cōtinuari, secundo autē modo sic, & philosophus intēdit hic primo modo, & nō secundo modo, & obiectiones factae cōcludunt pro secundo modo, & nō pro primo, & hanc expositionem virtualiter tenet D. Alber. in vij. physic. trac. j. cap. iij. vbi inquit. Si autē fortē aliquis obiecerit, q̄ hanc demonstratio nō valet, quia non cōcludit simpliciter, sed concessio quodam falso, hoc est, q̄ omnia mouentia & mota cōtinuentur, dicemus, q̄ non impedit nostram demonstrationem, quia licet hoc sit falsum secundum corpora physica accepta in specie & forma: tamē est possibile secundum genus mobilis, vt mobile, vt diximus. Dixerat autem supra in eodem capi. q̄ mobile nō contractum ad materiam, sed vt diuisibile ex consequenti, vt quantum continuum continuabile est cum omni mobili, in quantum mobile, eidem concordat Aegidius in vij. physic. in text. viij. in quaest. j. Iaudu. autem insurgit contra bea. Tho. quasi contra aduersarium Commenta. & intendit prostrernere expositionem bea. Tho. dupliciter.

Prim

Primò dicit, q̄ solutio b. Tho. videtur cōcordare cū solutione Commenta. in hoc vij. lib. in cōmen. ij. qua soluit illam obiectionem, quae ostenditur, q̄ in aliquibus mobilibus pars non potest quiescere, vt in caelo. Ad hanc igitur obiectionem respondens Commenta. inquit: Ad hoc autem dicendum est, q̄ partem quiescere corporum, de quibus demonstratum est, quoniam impossibile est vt corrumpantur, aut quiescant, quodammodo est possibile, & quodammodo impossibile. Est enim possibile, vt corpus, impossibile autem secundū quod est aliquod corpus. Verbi gratia, neq; graue neq; leue, & quia consideratio hęc est de corpore, secundū quod corpus, quoniam motum secundū quod motum est corpus, ideo illud, quod positū est hic, est possibile. Hęc Cōment. & recitata solutione Cōmen. dicit Iaudu. q̄ cōtra hanc solutionē obiicit hic expositor, scilicet b. Tho. auctoritate Auicē. quia propositio est simpliciter impossibilis, si praedicatum repugnat subiecto, ratione differentiae specificae, quāuis non repugnet ei ratione generis. Est enim impossibile simpliciter, q̄ homo sit irrationalis, quāuis non impediatur esse irrationalem, ex hoc, q̄ est animal. Sic igitur simpliciter impossibile est, quod pars corporis mouentis seipsum, quiescat, quia hoc est contra rationem talis corporis: licet non sit contra communem rationem corporis.

Recitata obiectione, dicit Iaudu. quod b. Tho. nō soluit illam obiectionē: quae tamē est similiter cōtra eum, sicut cōtra Cōment. quia ipsis mobilibus repugnat ratione naturarū propriarum fieri vnum continuum, quāuis ex eo, quod mobilia sunt, vel vt sunt corpora, vel quāta, non repugnet eis. Et sic propositio dicēs, quod ex omnibus mobilibus fiat vnum, est simpliciter impossibilis. Et sic ex eius dictis destruitur responsio sua, & est mirabile, quare iste homo non soluit hanc dubitationem, cum sit contra eius responsionem manifestē, & fortē magis placuit ei apparenter contradicere Commenta. & ei obiicere, quā soluere dubitationē, quae est cōtra positionem suam, quam soluēdo sustineret dictum Cōment. Hęc Iaudu. Et si aduertis, magis loquitur contra bea. Tho. ex affectu erga Comment. quā ex veritate. Nam bea. Tho. non immoratur ad soluendum illam dubitationem, quia vellet contradicere Commenta. vt dicit Iaudu. cuius signum est, quod bea. Tho. recitata responsione Commenta. dicit, quod responsio Cōment. est conueniens, & non obiicit contra eum, nisi in ostendendo demonstrationem philosophi esse propter quid, & non à signo, vt tenet Commenta. sed non soluit, duplici causa. Primò,

y 3

quia b. Tho. recitabat solutionem Comment. quæ est duplex, scilicet de distinctione partis, & de veritate conditionalis, & aduertens Commenta. stabilire se super secundam solutionem, vs patet per verba sua in commen. ij. cum dicit, sed dissolutio, super quam sustentandum est in hoc loco, est &c. non curauit solvere obiectionem factam ab Auicen. contra primam solutionem secundam non soluit, quia apud intelligentem propositio Auicen. assumpta, qua dicitur, Aliqua propositio simpliciter est impossibilis, &c. sumendo ly simpliciter, id est vniuersaliter & omnibus modis est falsa, vt declarat b. Tho. in solutione præpositi quæstio. dicens qd alio modo sumitur contingens, & impossibile, cum demonstratur aliquid de genere: & cum demonstratur aliquid de specie &c. Vide tu. Vnde possumus dicere, qd licet non soluerit, quando recitabat solutionem Cōment. ex causa dicta: tamen nunc respondendo proposito quæstio, scilicet si est possibile ex omnibus mobilibus fieri vnum continuum, virtualiter soluit eam. Et stat solutio bea. Tho. ad præfens quæstum in robore suo.

Secundo arguit sic contra bea. Tho. si omnia mobilia possent fieri vnum continuum, vt quanta, siue vt corpora, ita qd vt sic haberent potentiam, qua possent fieri vnum continuum, illa potentia esset otiosa per tempus æternum, quia nunquam ex his fieri vnum continuum. quod est impossibile, vt habetur ex multis locis philosophi, quia non admittit aliquod otiosum in natura.

Et confirmat idem quasi eodem medio, quod non est opus recitare, quoniam laborat in æquioco de possibili.

Tu igitur aduerte, qd apud philosophum in v. metaphys. cap. de potestate distinguit de possibili & impossibili hoc modo. aliquando dicitur possibile propter potentiam actiuam, aut passiuam, & impossibile propter carentiam talis potentia, aliquando autem non, propter realem potentiam: sed propter non repugnantiam terminorum, & dicitur possibile logicum. Impossibile autem propter repugnantiam terminorum. In proposito: quando dicit philosophus, quod accipiat vt contingens, id est vt possibile ex omnibus mobilibus fieri vnum continuum, & quando b. Tho. declarat quomodo possibile & quomodo nō, accipit possibile & impossibile, nō primo modo, sed secundo. obiectio autē tandem procedit primo modo. Ideo non valet.

Et aduerte, qd ipse Iandu. ductus veritate concedit in illa questione possibile, vnde postquam arguit contra b. Tho. inquit: Bene verum est, qd mobilibus, vt mobilia sunt, siue vt sunt corpora, non repug

repugnat fieri vnum continuum, quia omnis repugnantia propria est ratione alicuius oppositionis: nunc autem mobilibus non inest aliqua oppositio, vt mobilia sunt ad continuitatem, & ideo vt sic non repugnat ex eis fieri vnum continuum. hæc Iandu. in quibus vt vides, tandem concordat cum bea. Tho.

Vltimò aduerte, quod ipse volens exponere dictum philosophi dicit, quod sibi videtur dubium, & nescit exponere nisi duobus modis, ex quibus vnus est, quod philosophus non dixit hoc ex intentione & opinione propria, sed secundum opinionem eorum, contra quos illic arguit. Sed quia imaginatio sua nō est fundata, melius est sequi expositionem grauium expositorum. quale fuerit b. Tho. D. Alber. & Aegid. Hæc de præfenti quæstio dicta sint.

QVAESTIO III.

*Si in motu locali necesse est mouens
& motum esse simul.*

*Primum autem mouens, non sicut, quod cuius causa, sed
unde est principium motus, est simul cum eo,
quod mouetur. Simul autem dico, quia
nihil ipsorum est medium.*

Textu 1 x.

IN hæc quæstione aduerte, qd stat difficultas in hoc: Cælum mouet elementa, & hæc inferiora: & tamen nō est simul cum illis, vt patet, & præcipue cælum & hæc elementata residentia circa terram: patet enim quod sunt aliqua elementa intermedia. Præterea, Sortes proiciens lapidem, non semper est per totum motum cum lapide. ergo &c.

Pro resolutione quæstio sic procedendum est. Primò, ponentur quædam distinctiones. Secundo, conclusiones responsuæ. Tertio, remouebuntur quædam dubia.

Quantum ad primum, sit hæc prima distinctio: Mouens est duplex, scilicet proximum & remotum. Proximum quidem est, quod substantialiter est applicatum moto, & sine alio mouente intermedio, vt quando manu moueo calamum scribens: Remotum autem est, quod substantialiter distat à moto, & non mouet, nisi medio alterius motoris, vt quando moueo lapidem medio baculo, qui est mouens motum.

Secunda distinctio, Simultas immediata inter mouens & mo-

tum potest esse duplex, scilicet secundum substantiam, & secundum virtutē, vel secundū virtutē tantum. Verbi gratia. Quando manus mouet calamum. & manus substantialiter, & virtus motiua, quæ est in manu, sunt simul immediatē cū calamo. Quando autē sol agit in terrā, & sol & terra sunt immediatē simul, secundum virtutē vt declarabitur infra, licet nō substantialiter, vt patet.

Tertia distinctio: Mouens esse simul cum moto. Potest intelligi dupliciter. Primò, quòd sint simul tempore, ita quòd pōtū vno ponitur alterum: & remoto vno remouetur alterum. Secundò, quòd sint simul loco. & hoc dupliciter. Primò, quòd sint in eodem loco positivè, non solūm communi, sed proprio. Secundò, quòd sint simul loco, nō quia sint in eodem loco proprio, sed quia inter ea non mediat corpus aliud, & sic esse simul loco est esse contigua vel contacta.

Quantum ad secundū, aduerte, quòd licet philosophus interdum de mouente proximo in tex. præposito, sicut communiter repositores dicunt, tamen pro maiori doctrina loquimur tam de remoto, quàm de proximo, quod bea. Tho. dicit immediatum. Sit ergo hæc prima conclusio.

Mouens & motum actu tam proximum, quàm remotum sunt simul tempore, probatur: Mouens & motum actu se habent, vt causa in actu, & effectus in actu, quæ simul sunt, & non sint, vt determinatum est in secundo libro, in tex. Præterea, ad existentiā motus necesse est ponere mouens, vt à quo est motus, & mobile, vt in quo est motus, ergo &c. Et de hac conclusione nullus dubitat.

Secunda conclusio, Mouens corporeū, siue proximum, siue remotum, & motum corporeū non sunt simul loco primo modo. probatur: Determinatum est in quarto libro, quòd duo corpora non possunt esse simul in eodem loco proprio, ergo &c. Dixi, mouens corporeum, quoniam si mouens est incorporeum, vt intelligentia mouens cælum, & anima mouens corpus, nō est necesse, quòd distinguatur loco suo mobili, quoniam incorporea non sunt occupatiuè in loco, sed tantum per applicationem virtutis, ideo vbi est corpus motum, est anima mouens, & de his verum est dicere, quòd simul loco primo modo ad bonum sensum.

Tertia conclusio, Omne mouens proximum corporeum, est secundum substantiā, simul loco secundo modo accepto cū suo moto, probatur per sufficientē diuisionem factā de motu locali (nam de similitudine mouētis & moti localiter in hac quæst. intēdimus.)

Diuid

Diuiditur autē motus localis secundum philosophum in pullum tractum, & vertiginem. In pullu patet, quoniam impossibile est ad sensum, mouens siue pellens aliquid à se ad aliud pellere, nisi tangat illud. In tractu patet, quia sit opposito modo ad pullum. In vertigine patet, quia componitur ex pullu, & tractu. & hæc omnia clara sunt in textu philosophi.

Quarta conclusio, Mouens remotum non est simul secundum substantiam sed secundum virtutem cū moto. Prima pars patet, quoniam inter ipsum & motum suum est vnum vel plura media: vt patet, quando manus mouet lapidem per vnum, aut plura media. Secunda autem probatur, quoniam media mouentia non mouent, nisi in virtute primi. Ergo quo ad virtutem est immediatum. Et hoc est, quod solet dici: Mouens primum, mouet immediatione virtutis, sed non immediatione suppositi.

Ex hac quarta cōclusionē habes solutionē primæ obiectionis: quoniam Sol nō est mouēs proximum, sed remotū ad hæc inferiora.

Pro secunda autem obiectione habebis solutionem in lib. viij. in tex. lxxxv. vbi philosophus mouet dubium de projectis.

Quantum ad tertium aduerte, quòd contra tertiam conclusionem sunt duo dubia satis apparentia. Primum est de magnete, qui videtur esse proximum mouens & trahens ferrum ad se, & tamen non est necesse, quòd tangat ferrum, imò per notabilem distantiam trahit, ergo &c.

Ad hoc dubiū respondet Commēt. in hoc lib. viij. in cōment. ix. & in lib. viij. in cōment. lxxxv. à quo nō discordat bea. Tho. in expositione tex. x. vbi declarat triplicē tractū. Tu igitur aduerte secundū Comment. q. attractio est duplex. Quædā propria & vera: Quædā impropria & metaphorica. Vera est, in qua attrahēs mouetur cū attracto, & hoc, quando attractum ad ipsum non fuerit quiescens. Necesse est enim vt motus attrahētis sit velocior, quàm motus attracti, & hoc inuenitur in virtutibus voluntariis, & in pluribus virtutibus naturalibus vitalibus, & ideo posita sunt fila in membris animalium. Attractio autem in qua attrahens est quiescens, & attractum motū, non est attractio in rei veritate, sed attractum mouetur ad attrahēs, vt perficiatur, vt lapis ad inferius & ignis ad superius. Et similiter oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem, & nutrimenti ad membra, Verbi gratia. De motu sanguinis ad superiora corporis, & vniuersaliter nutrimenti arborum ad superiora eorum. Sed est differentia inter ista, & illa, quæ mouentur ad locum proprium, quoniam illa mouentur ad

locum, siue fuerit propinquus, siue remotus, nutrimenta verò non mouentur ad nutriendum, nisi fuerint in aliqua dispositione de nutritio, & similiter ferrum non mouetur ad magnetem, nisi cum fuerit in aliqua dispositione de magnete. Et idè quando magnes fricatur cum aleo, amittit virtutem. Nam ferrum tunc nō acquirit de lapide in illa dispositione qualitatem, per quam naturam esse moueri ad magnetem, & hoc manifestum est in ambra, quæ trahit paleam, quando calefit. Ergo iste modus motionis si dicitur attractio, nō intendebatur ab Arist. in hoc nomine attractio, hoc Commentat. Ex quibus responderetur ad dubium motum, quòd quando philosophus dicit primum, id est proximum mouens localiter, est simul cum moto, ita quòd non habet intermedium, intendit de vero & proprio trahente, & de vero ac proprio trahente, qui non est inter ferrum & magnetem, sed metaphoricè.

Secundum dubium est, quia philosophus in ij. de anima in text. cxij. probat quòd duo corpora solida non possunt se tangere in aère, aut in aqua, quia de necessitate mediat inter ea aër, aut aqua, ergo quando manus apprehendit lapidem in aère, aut in aqua, mouens proximum quòd est manus, non est simul loco secundo modo sumpto, cum suo moto.

Ad hoc dicitur, quòd intentio philosophi non est negare medium absolutè, & omnibus modis inter mouens proximum & motum, sed negare maximè in duobus modis. Primo, in quantitate notabili. Secundo, in imprimendo virtutem in medio, & per virtutem impressam in medio mouere motum, sed neuter modus contingit in proposito, quoniam aër aut aqua quæ mediat inter duo corpora solida, est insensibilis quantitatis, idè est ac si non esset. Præterea, quòd aër mediet aut aqua, non est quia manus imprimant virtutem mouendi in eis, sed quia cum sunt in aère, aut aqua, de necessitate fiunt humectata, humectatio autem non potest esse sine corpore humido, quale est aër, & etiam aqua, unde quòd aqua mediet inter manum & lapidem, non est in quantum mouet lapidem, quoniam etiam si non mediaret, manus esset proximum mouens, sed est in quantum humectatur, quare &c. Hæc de præsentibus quæstio dicta sunt.

QVAESTIO IIII.

Si alterans & alteratum sunt simul.

At uerò neq; alterantis neq; alterati ullum est medium. Textu xi.

In hac

In hac quæstione aduerte, quòd stat difficultas in hoc: Magnes ut trahat ferrum ad se, necesse est ut alteret ferrum imprimendo aliquam qualitatem in eo. Cuius signum est ut dixit Commenta. in commen. nono, si ferrum peruogatur aleo, non trahitur quoniam aleum prohibet illam impressionem, & præterea, si nihil imprimeret in ferro, ergo à quacunq; distantia traheret ferrum ad se, quòd videmus esse falsum. Hanc autè alterationem non facit in aère medio, quoniam non trahit aërem ad se, ergo vel magnes non est proximum alterans ferrum, vel non est necesse alterans, & alteratum esse simul.

Pro resolutione huius dubij, aduerte, quòd hic supponuntur omnes distinctiones factæ in quæstio. præcedenti. Nam sicut deseruiunt mouenti & moto localiter, sic alteranti & alterato. Ponitur igitur conclusiones responsuarum conformiter, ut in quæstio. præcedenti, deinde soluentur quædam dubia.

Prima conclusio: Alterans & alteratum, siue proximum, siue remotum, sunt simul tempore. Ista probatur eodem medio, sicut probata est prima conclusio quæstionis præcedentis.

Secunda conclusio: Alterans & alteratum siue proximum siue remotum, non sunt simul loco primo modo sumpto, ut distinctum in quæstio. præcedenti. Hæc probatur ut probata fuit secunda conclusio, quæstio. præcedentis. Hic enim intendimus de alterante corporeo, & similiter de alterato.

Tertia conclusio, Alterans proximum & alteratum sunt simul loco sumpto secundo modo. Hanc probat philosophus in textu. Et ratio sua stat in hoc: Omnis alteratio vel est secundum sensum, vel in re carente sensu, sed tam in hac, quàm in illa alterans proximum, est simul, id est immediatum alterato, ergo &c. Maior nota à sufficienti diuisione, quoniam inter rem habentem sensum, & rem non habentem sensum, non datur medium. Minor autem sic probatur: In alteratione secundum sensum, ut declaratum est in secundo de anima. Sensus mouet medium causando speciem sui in medio, & medium quòd pertingit vsque ad organum desert speciem ad sensum, ita quòd medium est proximum alterans sensum, & sic patet, quòd in hac alteratione alterans proximum est simul cum alterato. In alterationibus alius, id est quæ sunt in his, quæ carent sensu, inuenitur quòd sunt similes alterationibus secundum sensum, eo quòd omnes sunt secundum sensibiles qualitates, quæ sunt in tertia specie, ut probat philosophus in text. xiiij. Ergo sicut in alterationibus secundum sensum

fenſum alterans proximum, & alteratum ſunt ſimul, ſic & in alijs. Et huius quidem conſuſionis ampliorem probationem inuenietur in epitomate noſtro in vij. Phycicorum in tracta. primo in cap. ſecundo & tertio.

Quarta conſuſio, Alterans remotum, non eſt ſimul cum alterato ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum virtutem. Hæc probatur eodem medio, vt conſuſio quarta præcedentis. q.

Sed contra determinata primò videtur eſſe obiectio facta de magnete, & de Sole calefaciente elementa & elementata: & tamen non alterat calefaciendo ſphæras intermedias. & de oculo ſcinante puerum, qui tamen non eſt immediatus puero. ergo: tertia conſuſio non eſt vera.

Pro declaratione omnium iſtorum, quoniam peccant in vana dice, aduerte, quòd licet ſit neceſſe in omni alteratione, que ſit per medium, prius alterari medium, quàm vltimum: non tamen eſt neceſſe hanc alteratione eſſe ſemper eiſdem rationis in medio & in vltimo, ſed ſit in medio ſecundum naturam medij, & in vltimo ſecundum naturam vltimi: ita quòd ſi vtrunque eſt capax eiſdem qualitatis, fiet in vtroque ſecundum eandem rationem. Si autem non, non fiet ſecundum eandem ratione. Hinc eſt, quòd licet primum alterans alteret medium: & per medium, vltimum, non tamen ſemper cauſatur idem effectus in vtroque. In propoſito dico, quòd magnes prius alterat aërem, quàm ferrum: ſed non eſt neceſſe, quòd trahat aërem ex illa impreſſione, ſicut trahit ferrum, quia non eſt eadem proportio aëris ad magnetem, & ferrum ad magnetem, propter diuerſitatem naturarum. Nec eſt neceſſe, quòd ſol calefaciens elementa, calefaciat ſphæras intermedias, quoniam non ſunt receptiue qualitatum peregrinarum: ſed ſufficit quòd illuminet eas: ſicut & quidam piſcis captus in rete, dicitur obſtupefacere manum piſcatoris, non tamen obſtupefacit rete, quia non eſt capax ſtuporis. De oculo autem vetulæ ſcinantur puerum, dicendum eſt, quòd in corpore vetulæ ſunt mali, & multi humores corrupti: à quibus reſoluuntur ſubriles ſpiritus venenoſi, exeuntes maxime per oculos, vt pote multum porroſos, & quando vetula diu & fortiter inſpicit puerum, ſumi illi egreſſi recipiuntur in aëre, & ab aëre tranſeunt delati ad faciem, & os pueri, & puer reſpirando attrahit aërem infectum illis fumis, & aëre attractus inſicit puerum. Et ſic patet, quòd in omnibus exemplis datis tam de magnete, quàm de Sole, & de oculo ſcinante, ſemper alterans primum alterat medium, quod pertingit vſque

QVÆSTIO V. 349
ad vltimum alteratum. Hæc de præſenti quaſito dicta ſunt.

QVÆSTIO V.

Si eſt alteratio ſolum ad qualitates tertie ſpeciei.

Quoniam autem que alterantur, alterantur omnia ſenſibilibus, & ſolum horum alteratio eſt.

Textu XIII.

IN hac quaſtione aduerte, quòd principalis difficultas non ſtat in conſuſionibus, quas ponemus de mente philoſophi, ſed in rationibus philoſophi pro illis conſuſionibus: & ideo conandum eſt non ſolum probare conſuſiones, ſed etiam deſenſare rationes philoſophi.

Sic igitur procedemus: Primò ponetur diſtinctio de alteratione. Secundò conſuſiones reſponſiue, & deſenſantur rationes philoſophi, quæ non videntur concludere.

Quantum ad primum aduerte, quòd duplex eſt alteratio ſcilicet per ſe, & proprie dicta, & improprie dicta. Alteratio per ſe & proprie dicta, eſt motus ad qualitatem partibiliter ac quiſibilem, ſecundum quam videmus ſubiectum frequenter variari in magis & in minus, & de vna ad alteram qualitatem contrariam ſenſu deprehenſibilem in ſubiecto, quales ſunt primæ qualitates elementares actiue & paſiue, & hoc eſt vulgatum & famoſum appellare huiusmodi tranſmutatione, alteratione proprie dictam, eò quòd frequentius contingit in ſubiectis corruptibilibus, & eſt nobis ad ſenſum notior, & videmus res frequentius variari ſecundum calidum & frigidum, ſecundum humidum & ſiccum, quàm ſecundum habitus ſiue corporales ſiue ani maſticos, & quàm ſecundum potentias & impotentias, & quàm ſecundum figuras. Accipienda autem ſunt nomina pro eo, quod magis eſt notum nobis, & in quo magis conſueuimus: vt declaratum eſt in iij. libro metaphyſicæ.

Alteratio autem per accidens & improprie dicta, eſt receptio ſiue acquiſitio cuiuſcunque qualitatis de nouo, quæ prius nõ erat in ſubiecto, ſi non ſit primus & per ſe terminus motus, ſed conſequens & ſecundarius. Tales ſunt habitus & diſpoſitiones corporeæ, & qualitates quartæ ſpeciei, vt declarabitur infra.

Quantum ad ſecundum ſit prima cõcluſio: Ad qualitates quartæ ſpeciei non eſt alteratio per ſe proprie dicta, probatur à philoſopho

Sopho duplici ratione.

Prima ratio est hæc. Qualitates, ad quas est alteratio per se & propriè, prædicantur in recto de suo subiecto, in quo recipiuntur. Nam quia per calefactionem aqua recipit calorem, hæc est vera. Aqua est calida. Sed qualitates de quarta specie nõ prædicantur de subiecto, in quo recipiuntur. hæc enim est falsa, lignum est figura, puta triangulus vel pyramis, nec valet etiam prædicatio e conversò, ergo ad qualitates de quarta specie, non est alteratio per se, & propriè.

Sed hæc ratio videtur non valere, quoniam aut maior intelligitur de prædicatione in abstracto, aut in concreto. Si primo modo, est falsa, quoniam hæc falsa, aqua est caliditas. Si secundo modo maior est vera, sed minor est falsa. Nam sicut ista est vera, æs est calidum, æs humidum, sic ista est vera. Aes est figuratum, æs est triangulatum, &c. ergo cum prædicatio denominatiua & nullo modo in abstracto seruetur tam in quarta specie, quàm in tertia, ratio philosophi non magis concludit pro tertia specie, quàm pro quarta.

Ad hoc dicitur, quòd licet tam in tertia, quàm in quarta specie, seruetur prædicatio denominatiua, non tamen eodem modo. Nam in tertia specie falsum est dicere, quòd qualitas, puta caliditas, fiat aut generetur, sed ipsum compositum, puta calefactionem fit calidum, siue aqua calida. Sed in quarta specie, verum est dicere, quòd qualitas, puta triangulus fit, & non fit compositum, puta non fit lignum triangulus, sed lignum triangulare. Ad argumentum ergo dico, quòd maior debet sic intelligi. Qualitates & quas &c. prædicantur denominatiuè in recto de suo subiecto; ita tamen quòd qualitates ipsæ non sunt, quæ fiunt, sed ipsi composita. Qualitates autem de quarta specie, & si aliquo modo denominatiuè prædicantur de suo subiecto, sunt tamen illæ, quæ fiunt. & hæc est vera: idolum fit, & pyramis, & lectus. Cum ergo non eodem modo fiat talis prædicatio in tertia, & in quarta specie: ideo ratio philosophi magis concludit pro quarta, quàm pro tertia.

Alia ratio philosophi est hæc, Nihil propriè & per se alteratur, quando accipit suam perfectionem, quoniam alteratio supponit subiectum actu, & perfectum quo ad essentialia, quam perfectionem accipit per generationem. Sed quando res apta figurari figura propria siue in naturalibus, siue in artificialibus recipit figuram suam perficitur. Consequitur enim figura formam propriam rei.

Et

Et ideo sicut res non potest dici perfecta antequàm suã propriam formam habeat, sic nec antequàm propriam habeat figuram, & de hoc constat ad sensum tam in naturalibus, quàm in artificialibus. Id autem deficit in qualitatibus tertiæ speciei, nam postquam productus est Sortes, & ædificata domus. Ex hoc quòd dealbatur vel calefit, non recipit essentialiter perfectionem suam, sed iam habet ex forma & figura. Ex his autem qualitatibus tertiæ speciei aliquando perficitur accidentaliter, aliquando imperficatur.

Sed hæc ratio non videtur valere, quoniam omnia liquida recipiunt diuersas figuras secundum diuersitatem continentium, cum sint figurabilia figuris continentium ex quarto eccli, & tamen tunc non recipiunt perfectionem essentialiter, aliter torrens liquidum generatur, quotiens figuraretur figuris nouis ex figuris continentium, quod est vanum dicere, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quòd hæc ratio propriè concludit in rebus figuratis propriis figuris, & non inconuenit, quòd sit particularis. Iussit enim quòd concludat ex hoc, quòd in aliquo genere rerum receptio figuræ est receptio ex consequenti perfectionis essentialis. In nullo autem genere rerum receptio qualitatatum communiu de tertia specie, est receptio talis perfectionis, ergo rationabilius ponitur alteratio per se, & propriè in tertia, quàm in quarta specie.

Secunda conclusio sit ista. Alteratio per accidens & impropriè, potest esse in quarta specie qualitatis, Probatur ex declaratione facta in distinctione præmissa. Nam videmus, quòd cum cera liquefit, aut induratur, accipit aliam & aliam figuram. & lignum rectum, curuatum, accipit aliam figuram, ergo &c.

Tertia conclusio sit ista. Ad qualitates primæ speciei, quæ sunt habitus & dispositiones tam corporis, quàm animæ, non est alteratio per se, & propriè dicta. Probatur ex intentione Philosophi. primò de habitibus corporis. Ad ea, quæ sunt ad aliquid, non est motus propriè dictus, vt probatum est in lib. v. Sed alteratio propriè dicta, est motus propriè dictus, vt visum est in lib. v. Et huiusmodi habitus & dispositiones sunt ad aliquid, vt declarat philosophus tex. xvij. vt videre poteris, ergo &c.

Sed hæc ratio non videtur valere, quoniam talis habitus cum sint perfectiones, non possunt dici ad aliquid, nisi secundum dici, sed non inconuenit ad relativa secundum dici, esse propriè motum. Patet enim quòd motus localis est ad differentias locales, quæ tamè sunt

sunt relatiua secundum dici, vt locus sursum, & locus deorsum. Præterea, cum prædicamenta sint impermissim, & huiusmodi habitus sint in prima specie qualitatibus, impossibile est, quod sint in ad aliquid.

Ad hoc dicendum, admissio, quod tales habitus sint relatiua secundum dici, quod relatiua secundum dici, sunt in duplici differentia. Quædam sunt, quæ licet cõcipiantur relatiuè, tamen essentialiter sunt absoluta, & non fundantur in aliqua relatione, sine qua esse non possint. Quædam autem sunt, quæ licet dicantur essentialiter absoluta: tamè sequuntur immediatè, & confurgunt ex relatione, & fundantur in ea, ita quod nisi illa posita esse non possunt. In primo gradu sunt differentia locale, in secundo sunt habitus corporei, vt sanitas, ægritudo, quæ confurgunt ex æquatione & inæquatione humorum, pulchritudo & turpido, quæ confurgunt ex debita, & indebita proportione membrorum, cum aliis requisitis ad pulchritudinem, & ad suum oppositum. Ad ea, quæ sunt in primo gradu, nihil prohibet esse motum propriè dictum, quia non sunt relatiua essentialiter nec confurgunt ex relatione. Ad ea autem, quæ sunt in secundo gradu, non est motus propriè dictus, quia licet non sint relatiua essentialiter, sapiunt tamen naturam relationis, eò quod fundantur in ea. Ex quo patet quid dicendum sit ad obiectionem. Etiam videtur efficacia rationis philosophi, forma eam sic: Ad ea, quæ sunt essentialiter ad aliquid, vel fundantur immediatè & necessariò in ad aliquid, non est alteratio per se & propriè dicta, sed qualitates primæ speciei, maxime quo ad habitus corporales sunt huiusmodi, ergo &c.

Secundò probatur de habitibus moralibus existentibus in parte appetitiua sic: Res non alteratur per se, & propriè, quando recipit perfectionem propriam. Sed virtus est perfectio rei, ergo dum recipit virtutem, non alteratur per se, & propriè. Minorem quidem probat philosophus, vt patet in textu. Minorem autem sic probat Commen. in commen. xvij. Perfectio rei non est diuisibilis, alteratio autem est in re diuisibili, secundum magis & minus, vt dictum est de motu in libro quinto, quod non inuenitur, nisi in rebus diuisibilibus. Hæc Commentat. ergo &c.

Sed aduerte, quod hæc probatio non placet bea. Tho. quia licet virtus cõsistat in quadam perfectione, quæ est medium inter duos extremos: illud tamè medium non stat in puncto, vt arbitratæ sunt Stoici, sed habet latitudinem, vt declarabitur in Ethicis, aliter

pauci

pauci aut nulli essent virtuosus. Præterea, admissio, quod virtus quæ est perfectio staret in indiuisibili: esse tamen malitiæ & vitij, non stat in indiuisibili: quoniam cum malitia stet in recessu à virtute, potest magis & minus fieri talis recessus. ergo non est neganda alteratio saltem à malitia, propter rationem assignatam à Commentatore.

Tu igitur potes illam maiorem duobus aliis modis probare, primò sic. Sicut dixit philosophus in text. xvj. Si ridiculum est dicere, domum accipientem finem, id est perfectionè sibi debitam, quando lateratur, & regitur esse alteratam, multò magis esset ridiculum dicere hominem alteratum, quando recipit virtutem, & propriam perfectionem.

Secundò sic. Perfectio virtutis, & imperfectio malitiæ, sunt in ad aliquid, secundum philosophum in text. xvij. Vbi inquit, Virtus autem & malitia omnis in ad aliquid sunt, sed in ad aliquid non est motus, nec alteratio per se, & propriè, ergo &c.

Tertiò probatur, quod ad habitus intellectuales vt ad scièntiam & prudentiam &c. non sit alteratio per se & propriè, & arguit sic philosophus in text. xx. Anima nostra recipit scientiam & alios habitus intellectuales, quiescens & cessans à motibus. Sed hoc non esset, si deberet accipere scièntiam per alterationem, vt patet. Ergo in parte intellectiua non est alteratio per se & propriè, & maiorem manifestat sic philosophus: Quæ autem ex principio accipit scièntiam, non est generatio, neque alteratio. In quiescere enim & residere, anima sciens fit, & prudens.

Sed hæc ratio non videtur valere, quoniam frequenter contingit hominem esse in bona corporis dispositione, nec agitari in ordinatis motibus, nec molestari passionibus appetitiuæ partis, vt patet in viro sano virtuoso idiota, & tamè nunquam efficitur sciens, neque doctus, ergo maior propositio non est vera.

Ad hoc dicitur secundum Commentat. in Commen. xx. quod hæc ratio philosophi est tantum probabilis, & persuasiva, & videtur procedere, vt dicit bea. Tho. ex his, quæ dicebantur à Platone, scilicet quod anima à principio creationis suæ habet scientiam omnium rerum. Sed in pueritia impeditur propter multiplices motus humorum, & passionum, & quando sedantur huiusmodi motus, tunc expergitur anima &c. De his enim loquimur alias, & dicit bea. Thom. non esse mirandum, si philosophus hic fundat rationem suam probabilem super positionem Platonis, quoniam est suæ consuetudinis, quod antequam probet sententiam

suam, vtatur sententia aliorum, sicut in libro tertio *Physic.* vsus est quod omne corpus est graue, vel leue secundum mentem Platonis. quod tamen reprobabit in primo cœli. Quomodo autem secundum sententiam suam generetur scientia in nobis, manifestabit in proœmio primi libri *Metaphysicæ*.

Sed aduerte, quod Aegidio in septimo *Physico.* in quæst. quam mouet in *tex. xx.* non placet dictum bea. Thom. & dicit quod non est credibile, quod in probando veritatem philosophus se fundet super fundamentis falsis: nunquam enim licet arguere expositionibus falsis, nisi arguendo contra tenentes positiones falsas, quia tunc ex dictis eorum licet arguere contra eos.

Sed Aegidius non considerauit, quod ad conclusionem propriam philosophus non vitur sola hac ratione fundata in opinione Platonis, nam aliam secundum sententiam propriam præferat in *tex. xx.* cum dixit, sciens enim ad aliquid maxime dicitur. Et postquam fundauit conclusionem super rationem propriam, non fuit inconueniens haec, vt suafibilem adducere. secus esset: hanc solam posuisset. Dico ulterius, quod bea. Thom. vt patet, declarat, quomodo hæc ratio potest verificari in doctrina Aristoteli. & declaratio, quam facit Aegidius concordat cum tertio susceptione assignato à bea. Thom. Ideo in hoc non habuit Aegidius veram causam improbandi dictum bea. Tho.

Quarta conclusio sit ista: Ad habitus & dispositiones tam corporis, quam animæ, est alteratio per accidens. Hanc declarat philosophus in *text. xix.* ibi. Quod autem alteretur aliquid, manifestum est &c. & in *text. xx.* ibi. In vtrisque autem his alterari aliquid accidit. Et quomodo fiat huiusmodi alteratio per accidens, ratio in parte animæ sensitiua, quam appetitiua declarat ad plenum bea. Thom. vide tu.

Sed quæret aliquis, cum sint quatuor species qualitatis quare ratiocinetur secundam.

Ad hoc respondet Commentat. recitans Alexandrum in commento. *xx.* quod hoc idem fecit, quia potentia naturalis nõ est qualitas. Opinatur enim, quod potentia rei non distinguatur à forma rei, forma autè rei, sicut & materia est substantia. Sed id non accipitur in via nostra, quoniã in nullo præterquam in primo principio proximum agendi est substantia, & de hoc iam loquuti sumus in lib. *ij.* de anima in quæst. *xij.* & idem dico cum bea. Thom. quod eam prætermisit, quoniam manifestum est naturalem potentiam sequi ad formam rei, forma autem rei ponitur per generationem,

rationem, & remouetur per corruptionem, generatio autem & corruptio subsequuntur alterationem, & sic tam forma rei, quam potentia sua naturalis, non sunt termini primò & per se alterationis. Vnde manifestum est, quod ad potentiam naturalem & ad suum oppositum non est alteratio per se, & proprie, sed per accidens, vt dictum est de prima & quarta specie. Reliquit igitur eam vt manifestam. Hæc de præsentibus quæstio dicta sunt.

QVAESTIO VI.

Si æquiuoca sunt comparabilia.

*Sed quæcumq; non æquiuoca comparabilia sunt, puta, quære non comparabile, utrum acutius vinum, aut stylus, aut ultima, scilicet vox siue chorda citharæ. Quia enim æquiuoca non comparantur. Textu *xxiii.**

IN hac quæstione aduerte, quod stat difficultas in hoc, Si aliqua conueniunt in vno prædicato, quod possit verificari de eis secundum magis & minus, sunt comparabilia adinuicem. Hæc patet ex distinctione comparisonis. Sed aliqua æquiuoca, puta magnitudo acuta, & sapor acutus, & vox acuta, sunt æquiuoca in hoc, quod est esse acutum, vt dicit philosophus in *text.* & conueniunt in hoc, quod est multum, & citò pungere, vel penetrare, quæ est ratio acuti. Nam dicitur magnitudo acuta, quia multum & citò mouet ac penetrat testum, & sapor acutus, vt in pipere, quia multum & citò mouet, ac penetrat gustum: & vox acuta, quia idem facit in auditu, & verificantur secundum magis & minus, quia contingit, quod plus & citius sapor talis mouet gustum, quam vox auditum, ergo illa, licet æquiuoca, sunt comparabilia.

Pro resolutione huius quæstionis, sic procedendum est. Primò, quot sint conditiones requiritæ ad veram & propriissimam comparisonem. Secundò, ponentur quædam distinctiones. Tertio, respondentur conclusiones, ex quibus apparebit solutio obiectionis præpositæ.

Quantum ad primū, aduerte, quod cõtingit fieri comparationem tribus modis, scilicet cõmuniter, proprie & propriissimè, & relictis duobus primis, quoniã philosophus intèdit de tertio, dico quod tres cõditiones requirit, scilicet quod prædicatū, in quo fit comparatio, sit verè vniuersū, & quod recipiatur in vtroque extremo eodem

modo, & quod sit eiusdem naturæ secundum speciem specialissimam, & horum omnium resolutam declarationem iam fecimus in epitomate nostro in vij. lib. phys. in tract. ij. in cap. j. & tu vide illic, quoniam hic repetere, foret inutile.

Quantum ad secundum, aduerte duas distinctiones: quarum prima sit hæc. Eorum, quæ sunt, quædam sunt purè vniuoca, vt quæ conueniunt in specie specialissima. Quædam purè æquiuoca, vt quæ in solo nomine conueniunt. Quædam media, & hæc sunt in duplici gradu. Quædam magis declinant ad vniuoca, sicut ea, quæ sunt vnius generis, quæ licet non sint vnius naturæ, ueniunt tamen in vna ratione sine aliquo ordine, idè apud idem genus prædicatur vniuocè de speciebus suis. Quædam magis declinant ad æquiuoca, sicut analogæ, quæ nec vnam naturam dicunt, nec vnam rationem æqualiter participatam.

Secunda distinctio sit hæc: Comparatio quoniam attenditur iuxta aliquam vnitatem, ex eo enim, quod aliqua in vnum conueniunt, sunt comparabilia, potest dupliciter sumi. Primò, secundum quod aliqua vniuntur secundum proportionem, secundò, secundum quod aliqua vniuntur secundum proportionalitatem. Dicuntur autem illa vniiri secundum proportionem, quæ ad se inuicem seruant aliquam habitudinem: quoniam proportio est duorum ad inuicem certæ habitudo secundum quantitatem, vnde quæ habent proportionem ad inuicem, debent esse eiusdem rationis: vt numeri ad numerum, lineæ ad lineam, nõ autem lineæ ad numerum, nec numeri ad superficiem. Ea autem vniuntur secundum proportionalitatem, quæ non ad se inuicem, sed ad alia comparantur, quoniam proportionalitas est duarum proportionum similitudo, ex quinto Euclidis: puta duæ proportionales duplex habent proportionalitatem, dicitur, sicut se habet vj. ad iij. ita iij. ad ij. Et hæc quidem proportionalitas potest seruari inter res diuersorum generum, & quæ non sunt eiusdem rationis, & inter analogæ; nõ autem inter purè æquiuoca, quoniam in solo nomine conueniunt, quod etiam est ad plerumque. Sicut igitur duplex est vnitatis siue conuenientia in aliquo vno, scilicet secundum proportionem, & secundum proportionalitatem: sic duplex est comparatio eodem modo.

Quantum ad tertium, sit prima conclusio: Comparatio secundum proportionem, quæ est verè & propriè comparatio, nõ potest esse inter æquiuoca, nec inter analogæ, sed solum inter vniuoca, quæ non solum sint vniuoca ex ratione, sed ex natura: ita quod sint eiusdem naturæ specificæ. Probat: Quæ sunt comparabilia secundum

proportionem, debent esse eiusdem rationis nõ solum logicè sed etiam physicè: alioquin non verè & realiter in aliquo vno conuenirent, & per consequens non esset vera comparatio secundum proportionem inter ea, sed nec æquiuoca, nec analogæ, vt patet ex eorum distinctione, sunt eiusdem rationis logicæ, & physicæ. Sed sola vniuoca ex natura, eò quod talia sunt speciei specialissimæ, & indiuidua formaliter, ergo &c. Secunda conclusio: Comparatio secundum proportionalitatem, quæ largè est comparatio, licet non possit esse inter simpliciter æquiuoca, vt æquiuoca sunt, potest tamen esse inter ea, quæ sunt analogæ, & quæ non sunt omnino eiusdem rationis, probatur, quia talia possunt conuenire in similitudine duarum proportionum, vt quando comparamus magnistrum in schola, ad rectorem in nauis: quoniam sicut ille imperat & regulat discipulos, sic ille regulat nautas: & tamen lex in scholis, & lex in nauis non sunt eiusdem rationis, ergo &c.

Ex his patet, quid dicendum sit ad obiectionem in principio posita. Concludit enim quod inter magnitudinem acutam & saporem acutum, & vocem acutam, seruatur comparatio secundum proportionalitatem, sic arguendo: Sicut se habet magnitudo acuta in mouendo tactum, sic sapor acutus in mouendo gustum. Sed magnitudo acuta multum & citò mouet tactum, ergo sapor acutus multum & citò mouet gustum. Sed quia philosophus non intendit hic de comparatione, nisi secundum proportionem, quæ non seruatur, nisi inter ea, inter quæ inueniuntur tres conditiones præmissæ, ideo illa obiectio non concludit in hoc loco. Hæc de presenti quæsto dicta sint.

QVAESTIO VII.

Si regula comparationis in motu locali assignata à philosopho sunt vera.

Quoniam autem mouens mouet semper aliquid, & in aliquo, & usque ad aliquid. Textu xxxv.

IN hac quæstione aduerte, antequam deueniamus ad difficultatem, quod philosophus ponit duas regulas. Sed possunt distinguari in quatuor, ita quod duæ se tenent ex parte mobilis, & duæ ex parte mouentis.

Prima ex parte mobilis est hæc, Si diuiditur mobile in duas mediocres, & fiat integra virtus mouentis, tunc illa virtus quæ mouebat eorum mobile, per totum spatium, puta centum passus

in tanto tempore, puta in hora, mouebit medietatem illius mobilis per duplex spatium, puta per ducentos passus in eodem tempore, id est in hora.

Secunda est hæc, Eadem virtus mouentis remanens integra mouebit medietatem mobilis per tantum spatium, id est per eundem passus in medietate temporis, quia sic seruetur proportio motoris ad mobile.

Prima ex parte mouentis est hæc, Si tota virtus motoris mouet aliquod totum mobile per tantum spatium in tanto tempore, mouebit medietatem illius mobilis per tantundem spatium in medietate illius temporis.

Secunda est, Si totum mouens mouet totum mobile per tantum spatium in tanto tempore, media virtus mouebit medium mobile per idem spatium in eodem tempore: quoniam inter æquata semper seruetur æqualis effectus. Cum igitur ita adæquetur medium medio, sicut totum toti, per idem spatium, & in eodem tempore medium mouens mouebit medium mobile: sicut totum, mouet totum. Istæ sunt regulæ philosophi. Sed prima non videtur vera. Quia bene stat, quod Sortes moueat siue proiciat lapidem quatuor librarum per centum passus, & tamen non proiciat lapidem duarum librarum per ducentos passus, ut patet per experientiam. Præterea, si secundum quod diuiditur mobile, augetur transitio maioris spatii, sequitur, quod si Sortes mouet lapidem decem librarum per centum passus, mouebit lapidem *nonus libra* per miliare: quod est ridiculum. ergo non videtur prima regula sumpta ex parte mobilis, esse vera.

Similiter secunda sumpta ex parte mouentis, non videtur vera. Nam si media virtus motoris mouet medium mobile per idem spatium in eodem tempore, sequitur eadem ratione, quod dupla virtus mouebit idem mobile per idem spatium in duplo minore tempore, & tripla in triplo minore, & sic deinceps: quoniam secundum philosophum quantum virtus motoris superat mobile, tantum velocius mouet ipsum. Hoc autem est falsum, quoniam motor infinitæ virtutis, infinite velociter moueret, & sic moueret in instanti. Repugnat autem motum fieri in instanti, ut probatum est in vi. libr. Ergo regula philosophi non videtur vera. Ut igitur scias sustinere has regulas, sic procedendum est. Primum, ponenda sunt quedam notabilia. Secundum, ex eis declarabitur, quem sensum habet philosophus in illis maximis. Tertium, soluentur obiectiones factæ.

Quant

Quantum ad primum, aduerte quatuor notabilia: quæ sunt de mente b. Tho. & Commentatoris.

Primum est, quod licet motor possit esse virtus in corpore, & incorporea, ut substantia in materialis: tamen philosophus in his regulis semper intendit de motore corporeo. cuius signum est quod dicit in text. xxxv. semper enim mouet & mouetur, ubi dicit Commenta. Motor enim qui quando mouet, mouetur, est corpus necessarium, & in fine comment. xxxv. inquit. & Aristo. non loquitur hic nisi de motoribus materialibus.

Secundum est, quod illa maxima, qua dicitur, quod velocitas propria vniciuique motui sequitur excessum potentie motoris super potentiam moti, verificatur in omni motore, cuius potentia est finita. & hæc est mens Commenta. in eodem comment. ubi subiungit hæc verba. Vtrum verò hoc sit commune & potentie mouentibus non corporalibus, si aliquid sit tale, habet questionem difficilem.

Tertium est, quod si aliquis ex motoribus qui sunt in materia, haberet virtutem infinitam, moueret in instanti, & hoc est ad litteram de intentione Commenta. in eodem comment. & declarabitur in lib. viij. in text. lxxix.

Quartum est, quod philosophus hic tradit regulas de comparatione morum, considerando motum per se, & in communi, nondum applicando ad naturam particularem, & hæc est intentio bea. Tho. in expositione: text. xxxvj. ubi inquit, loquitur philosophus secundum considerationem communem nondum applicando ad aliquam naturam specialem.

Quantum ad secundum, aduerte, quod prima regula ex parte mobilis est vera, considerando motum per se, & in communi. Quæ tamen potest falsificari per accidens ex applicatione ad materiam specialem. Nam quantum sit ex proportionem motoris, ut motor est, & mobilis, ut mobile est: semper sicut diminuitur mobile, oportet motorem obtinere supra mobile: & quantum plus obtinet super ipsum, tantum mouet ipsum per maius spatium in æquali tempore, vel per idem spatium in minori tempore. Hæc tamen proportio per accidens, id est ratione alicuius annexi potest impediri. Nam si figura totius mobilis & medietatis suæ non sit vniformis, & si medium, puta aer, non sit æque subtile, & si spatium, puta magnitudo, non sit vniforme, non ratione motoris, & mobilis, secundum se, sed ratione dictorum falsificatur regula.

Secunda regula sumpta ex parte mouentis verificatur stando

præcisè in motore corporeo, & virtutis finitæ, iuxta secundum & tertium notabile. Quòd si fiat transitus ad motore incorporeum, regula non tenebit de proportionè velocitatũ iuxta proportionè excessus & victoriæ motoris supra mobile, eò q̄ motor incorporeus non est eiusdè ordinis cū motore corporeo. Et præterea motor corporeus, dum mouet, mouetur, quod non cõtingit in motore incorporeo, vt declarabitur in lib. viij. Et ex eo, q̄ motor corporeus mouens, mouetur, semper stat aliqua resistentia mobilis ad motore, siue sit motus naturalis, siue innaturalis, & ex proportionè huius resistentiæ stat proportio velocitatũ. Nam quia magis resistit totũ mobile mouenti corporeo, quàm medietas, ideo tardiũs mouet totũ, quàm medietatè. Inter motorem autè incorporeum & suum mobile, non seruatur talis resistentia, qualis inuenitur in his inferioribus corporeis, vt aliàs dicemus.

Quantum ad terciũ aduertè, q̄ primà obiectio concludit regulam falsificari per accidens, sed nõ per se, nec ratione motus in cõmuni. Nam ideo falsificatur in exẽplis datis de proiectione lapidis: quia dum proicitur lapis, mouetur secundũ circulos factor in aère. Sed nõ oportet, q̄ si virtus mouentis est sufficiens ad caufandum circulos in aère per decè passus, q̄ sit sufficiens per centum aut mille, & maxime stantè difformitate aliqua ex his, quæ dicta sunt supra. Falsificatur ergo regula nõ ratione motus in cõmuni, sed per accidens, id est ratione eorũ, quæ annectũtur motui.

Ad secundam, concedo consequentiã, stando in motoribus materialibus iuxta secundũ notabile, & nego falsitatem consequētis iuxta terciũ notabile. Et q̄n dicit, q̄ hoc repugnat Philosopho, respondèdo, licet hæc sit falsa, potest esse motus in instanti in magnitudine conditionalis est vera, si daretur virtus motiua infinita in magnitudine, moueret in instanti, & hanc conditionalẽ admittit philosophus in lib. octauo, licet antecedens & consequens sit impossibile. Si autem fiat transitus ad motore incorporeũ, & præcipuè ad primum, supposito quòd sit virtutis infinitæ, nõgo consequentiam iuxta secundum notabile. Ad probationem dico, quòd philosophus intendit de virtutè motoris, qui sit eiusdè ordinis cum suo mobili. Corporeum autè & incorporeum non sunt eiusdè ordinis. Hæc de præsentĩ quæsitio dicta sint.

Expliciunt quæstiones super septimum librum Physicorum fratris Chryostomi Iauelli Canapicij, ordinis prædic. Philosophiæ, & sacre Theologiæ professoris.

Incip

QVAESTIO I.
INCIPIVNT QVAESTIONES
EIVSDEM SVPER OCTA-
uum librum Physicorum.

In octauo libro Physicorum hæc quæsitia
pertractanda sunt.

- 1 Si Philosophus in primo textu intendit inquirere de aternitate motus in communi, vel motus celestis.
- 2 Si consideratio de perpetuitate motus, est omnino necessaria ad intelligendum primum principium esse.
- 3 Si creatio est possibilis, secundum Philosophum.
- 4 Si ratione Philosophi & Commenta. quibus estimant se efficaciter probasse motum esse perpetuum, inuitabiliter concludunt.
- 5 Supposito, quòd motus esset aternus, verum dependeret à primo mouente, vt ab agente vel efficiente.
- 6 Si augmentum, quod sit in re mouente, sit motus continuus.
- 7 Si alteratio est continua, & diuisibilis in infinitum.
- 8 Si in animali mouente seipsum, anima est pars mouens, & corpus pars mota, & si motus animalis est motus naturalis.
- 9 Si grauius & leuius mouentur à seipsis, vel à principio extrinseco, & quòd sit aliud.
- 10 Si motores orbium planetarum mouentur per accidens.
- 11 Si motus localis est prior aliis motibus.
- 12 Si motus localis reflexus potest esse continuus.
- 13 Si motus circularis potest esse aternus.
- 14 Si mouens potentia finita, potest mouere per tempus infinitum.
- 15 Si in magnitudine finita potest esse virtus infinita.
- 16 Si primum mouens, est vigoris infiniti.
- 17 Si primum mouens est tantum vnum.

QVAESTIO I.

Si Philosophus in primo textu intendit inquirere de aternitate motus in communi, vel motus cali.

Vtrum autem factus sit aliquando motus, cum non esset prius. Textu I.

In hac quæstione inuenio duas vias satis famosas, scilicet beati Thomæ, & Commentar. beat. Thom. tenet, quòd intentio Philosophi est inquirere de aternitate motus in cõmuni, siue secundum genus. Com-

mentat. autem de motu cœli. In hac igitur quæstione sic procedendum est. Primò, defensabitur via bea. Tho. Secundò, soluentur rationes Commentato. Tertio, declarabitur quomodo utraq; via potest concordari.

Quantum ad primum, aduerte quòd beatus Thomas non fuit primus inuentor huius expositionis, quoniã vt recitat Commentator in octauo libro Physicorum in comment. primo. Alpharabius in libro suo de entibus transmutabilibus, & Auicenna, & Auempace Hispanus tenuerunt, quòd intentio Aristotel. in principio istius tractatus est declarare, quòd ante omnem motum est motus, & ante omnem transmutationem est transmutatio, & quòd motus non deficiet secundum genus est transmutatio, & declarandum esse primum motum, & æternum, qui continet omnia, aut vnum, aut plures, & ipsemet Comment. vt illic dicitur fterit multo tẽpore in perscrutatione. De hac declaratione quam, scilicet fecerat Alexander, quousq; sibi apparuit intentio Aristotel. prout sibi videtur, quòd scilicet Aristotel. intendit nõ de motu in communi, sed de motu cœli, vt rum sit factus de nouo. Igitur bea. Tho. concordans cum Alexandro & aliis prænominatis, probat intentum multipliciter.

Primò, quia nulla ex rationibus, quas infra adducet, incipiens à tex. iij. vsq; ad tex. xiiij. continet medium proprium & particulare, quo possit euidenter concludi, quòd intendat de motu cœli. Sed de motu in communi.

Secundò, Philosophus inquiret infra, vt rum aliqua semper moueantur, & in text. liij. probabit quòd motus primus, qui est motus cœli, est perpetuus. Ergo si hinc inquireret & probaret æternitatem primi motus, frustra & inutiliter inquireret & probaret hoc idem infra.

Tertio Philosophus volẽs infra in text. quinquagesimo secundo demonstrare aliqua semper moueri, supponit æternitatem motus in hoc loco demonstratam suo iudicio. Vnde inquit in text. quinquagesimo secundo. Si debet, sicut diximus, in his, quæ sunt, esse incessabilis quidam & immortalis motus &c. Si ergo hinc demonstrasset æternitatem motus cœlestis, cum ex hoc inferre probet cœlum semper & perpetuò moueri, peteret principium, & probaret idem per idem.

Et aduerte, quòd Commenta. vt recitat bea. Tho. conatè respondere secundæ rationi, declarans nõ frustra nec inutiliter reuterari infra hanc perscrutationem, quia hinc aliquid omisit, quod sufficiens

sufficiẽtius & clariùs explicat infra. Sed aduerte, quòd Commenta. in comment. primo non dicit, quòd Philosophus hinc aliquid omiserit, sed dicit sic. Ego autem cū hoc, q̄ credebam expositionem istius loci esse istam tantum, eram aliquantulum in errore, scilicet in hoc, q̄ declaratio Aristot. est declaratio diminuta. Sed vt inquit bea. Tho. hoc nõ valet, quia Arist. habuit copiam corrigendi & ordinandi librum, & supplendi in loco debito, si quid omisisset, ne faceret lib. suum inordinatum.

Quantum ad secundum aduerte, quòd Comment. in comment. primo dicit, quòd Aristot. intendit hic declarare, vt rum primus motus continens mundum, aut primi motus, si sint plures vno, sint facti de nouo, ita quòd ante eos non fuit motus omnino. Aut si primus motus, qui continet omnia, existens in primo motu, aut in primis motis, si fuerint plures vno motu, sit æternus, qui nunquam cessauit, nec cessabit. sed est sicut vita, vt dixit eorum, quæ constituuntur per naturam. hæc Commentator & qui sequuntur eum, conantur exponere, & firmare intentionem eius multipliciter.

Primò sic. Inquirat Aristot. an motus, qui est vita quædam substantium in natura, sit factus de nouo, an sit æternus. Sed motus cœli est ille, qui est vita his inferioribus, quoniam per ipsum saluatur generatio in mundo inferiori vt declarabit infra philosophus & in secundo de generatione, & in duodecimo Metaphys. ergo de motu cœli, & non de motu in communi intendit Aristot. inquirere.

Secundò sic: Aristot. probans æternitatem motus, arguit quòd ideo motus est æternus, quia ante omnem motum nouum, est dare motum aliquem, sed motus prior omni motu nouo est motus cœli, ergo de hoc intendit philosophus.

Tertio sic, si non intendit de motu cœli, suæ rationes sunt insufficientes, nam motus alij non continuantur, nec durant in perpetuum, vt generatio. & corruptio, nisi per motum cœli: ergo diminutè probaret Philosophus æternitatem motus, nisi probaret de motu cœlesti.

Sed istæ rationes non concludunt. Ad primam dicitur ad minorem, quòd nõ solum motus cœli potest dici vita, sed & alij motus, eò quòd motus in animalibus est signum vitæ, & loquitur hic philosophus, vt dicit bea. Tho. de mundo, sicut de magno animali, in quo deprehenditur vita quamdiu inest ei motus &c. Loquendo ergo de mundo vt de quodã animali, tenendum est, quòd sicut

sicut omnis motus, qui est in animali, potest dici vita, & non solum motus primus, qui est motus cordis. sic in toto vniuerso omnis motus cuiuscunque partis potest dici vita, & non solum motus cœli, qui est motus primæ & nobilioris partis.

Ad secundam dico, quod philosophus probans æternitatem motus in communi, vt patet in textu ix. facit hanc consequentiam. Si non semper fuit motus, ergo datur primus motus, ante quem non fuit alius motus, sed hoc est falsum, & quoniam consequentia est euidentis, immoratur ad probandum falsitatem consequentis, & deducit ad hoc inconueniens. Erit ergo quedam prior mutatio prima. Sed per illam priorem non intendit motum cœli, sed mutationem factam, aut in mouente, aut in mobili vt patet in textu ix. Ad argumentum ergo nego minorém, quoniam motus prior omni motu nouo potest esse alius, quàm motus circularis cœli. Potest enim secundum Aristote. esse mutatio, quæ mutatum est mouens, aut mobile ab vna dispositione, qua quiescebat, ad aliam qua inceperunt mouere.

Ad tertiam respondet beatus Thome in expositione ibi. Sed hoc nihil est & c. vide ru.

Quantum ad tertium, aduerte, quod aliqui conantur concordare vtrunque opinionem, dicentes, quod ex rationibus hinc inductis ab Aristote. potest concludi, & motum in communi, nunquam incepisse, & similiter motum cœli. Concedunt tamen, quod rationes inductæ, claris & sensibilius concludunt de perpetuitate motus in communi, quàm motus cœli, & ideo hoc aduertens philosophus, vt clarus suum propositum ostenderet, probat philosophus determinatè & particulariter infra motum cœli esse æternum. Sed de hac concordia tene, quod volueris, dummodo vt Thomista sustineas, quod prima & expressa intentio Aristot. fuit de perpetuitate motus in communi. Vtrum autem secundaria intentio fuerit loqui de motu cœli, nihil refert. Hæc enim discordia inter beatus Thome & Commenta. stat super primam intentionem Aristot. Hæc de præsentis quæsitio dicta sint.

QVAESTIO II.

Si consideratio de perpetuitate motus, est omnino necessaria ad intelligendum primum principium esse.

Consil

QVAESTIO II.

Considerandum igitur de hoc, quomodo se habet. Præopere enim est non solum ad naturæ considerationem scire veritatem, sed ad scientiam de primo principio. Textu III.

In hac quæstione aduerte, quod Commenta. in commen. iij. & beatus Thome. exponens in hoc conueniunt, quod consideratio de æternitate motus, est utilis ad sciendum primum principium, quia Aristote. vtitur in viij. Physic. & in xij. Metaphysic. æternitate motus ad probandum primum principium. Sed in duobus disconueniunt. Primum, quia dicit Commenta. in commen. iij. quod Metaphysic. nullam habet viam ad demonstrandum primum motorem esse, nisi accipiat ipsam pro constanti à naturali. Et intendit, quod nullo alio medio potest concludere primum principium esse, nisi motu Physico. In hoc dissentit à beato Thome. vt docuimus in lib. xij. Metaphysic. in quæst. iij. vbi declaramus mentem beati Thome. fuisse, quod Aristote. in viij. Physic. posuit primum fundamentum probationis de primo principio, scilicet motu Physico æternum. Sed ex hoc solo non concludit primum principium esse, imò ex hoc, vt ex primo, & magis noto fundamento ascendit in Metaphysicam, ad motu Metaphysicam, qui est motus desiderij, & ex eo concludit primum principium esse. Et totum processum Philosophi & ascensum à motu Physico ad motu Metaphysicam, & quomodo concludit primum principium esse, videbis in lib. xij. Metaphysic. in quæst. iij. & in quæst. ix. nec hinc replicandum est, vnde aduerte, quod quædo dicit beatus Thome. in hoc viij. lib. in expositione tex. iij. quod Philosophus in viij. Physic. & in xij. Metaphysic. vtitur æternitate motus ad probandum primum principium esse, non intelligas quod vtatur eo, ita quod eo solo concludat, sed vtitur eo, vt primo fundamento, & concludit per motum Metaphysicum.

Secundò disconuenit in eo, quod tenet æternitatem motus non solum vtilem, sed omnino necessariam, ad declarandum primum principium esse. Nam in secundo libro Physico. Commenta. vigesimo primo, loquens contra Auicenam, dicit, quod est omnino impossibile, vt declaretur primum motorem esse, nisi naturali signo, quod arbitratur esse motum æternum. Sed beatus Thome. tenet, vt veritas est, quod siue ponatur motus æternus, siue non, habemus efficacissimam viam ad concludendum primum principium esse, & arguemus sic, Si motus est æternus, necesse est esse primum principium, quod sit causa motus æterni. Si motus non est æternus,

nus, sed incepit, necesse est primum principium esse, quia omne nouum indiget aliquo innouante. Non ergo ex ablatione motus æterni, auferitur omnis via probandi motorem primum, vt putauit Commenta. In hoc quæsito nolo me extendere. Sed vide in xij. metaph. in q. iij. vbi declarauimus, si ad physicum vel metaphysicum spectat probare entia abstracta tam in genere, quam in specie, & illic pertractauimus viam Commenta. & Auic. & Scoti, & bea. Tho. Hæc de præsentī quæsito dicta sint.

QVAESTIO III.

Si creatio est possibilis secundum Philosophum.

Dicimus autem motum esse endelechiam mobilis, secundum quod mobile & c. textu iij. ubi inquit Commenta. & ex hac diffinitione motus apparet bene impossibile esse generationem ex puro non esse, id est, ex nihilo. Comment. iij.

In hac quæstione non est hic immorandum: quoniam in xij. metaphys. q. v. resoluius hoc quæsitum, vbi pertractauimus de creatione cum nouitate, & sine nouitate essendi. & quid tenendum sit in via nostra de positione Arist. & de positione Commentatoris. Ideo vide illic. Quæ autem dicit bea. Tho. contra Commenta. & quomodo soluit eius obiectiones, patet in expositione sua super text. iij. Et aduerte, quod Albertus in lib. viij. Physic. in tract. in cap. iij. reprobatur, quæ dicit hic Commentator contra creationem, vt videre poteris.

QVAESTIO IIIII.

Si rationes Arist. & Commenta. quibus æstimant se efficaciter probasse motum esse perpetuum, concludunt inuitabiliter.

Ergo & hoc necessarium est, aut facta aliquando esse, cum non essent, aut perpetua esse.

Textu v.

In hac quæstione aduerte, quod aliqui expositores christiani nimis innitentes doctrinæ philosophi, & Commen. audent adde manifeste

magnificare rationes philosophi, & Comment. de æternitate motus, quod dedignantur acceptare solutiones, præcipue bea. Tho. & conantur destruere eas. Nos igitur in hoc quæsito nil aliud intrauimus, quam rationes illas, & singulas soluere, vt bea. Thom. & solutiones sustinere, ne ipsi soli scientes videantur.

Prima ratio philosophi est hæc, Si motus incepit, postquam nullus erat motus, hoc potuit esse, vel quia mobilia & mouentia sunt facta cum prius non essent, aut sunt perpetua. Si primum, cum mobile sit prius suo motu, vt præmissum est, necesse est productionem mobilis præcedere motum illum: productio autem mobilis est motus vel consequens motum. ergo ante primum motum erit motus prior.

Ad hanc primam deductionem responderetur, quod mouens primum semper fuit. Mobilia autem omnia producta sunt cum prius non essent. sed hæc productio non est motus, nec mutatio physica, quoniam illa supponit materiam. Sed est simplex productio ex nihilo, quæ non est proprie motus, & ideo negatur illa consequentia. Ergo ante motum primum erit motus prior.

Contra hanc solutionem dicunt sequentes Commentato. quod talis productio ex nihilo non potest probari nec manifestari per aliqua apparentia sensui, nec mediata, nec immediata: & ideo philosophi naturales, & vniuersaliter philosophi procedentes secundum humanum medium non viderunt huiusmodi productionem.

Præterea, Tenentes productionem ex nihilo habent cōcedere, quod productiones sunt æquiuocæ, stante termino vniuoco. Terra enim genita & terra creata sunt eiusdem speciei specialissima. Quod tamen est manifestè falsum.

Præterea, secundum hanc productionem potentia actiua non corresponderet potentia passiva. Cuius oppositum vult philosophus in lib. v. metaph. in tex. xvij. Ergo philosophus non admittit talem productionem.

Præterea, si ipsum mobile incepit esse, aut prius potuit esse, aut non. Si primum, illa potentia fuit in nihilo, aut in subiecto præexistenti. Non enim potuit esse in primo agente tantum, quia manifestum est potentiam receptiuam esse alicuius rei, & non esse in agente, aliter agens vt agens, esset productibile. Sed non potest esse in nihilo, vt patet, ergo est in subiecto præexistente. Si secundum, ergo fuit impossibile produci, quod enim non potest esse, est impossibile esse, & impossibile produci.

Ad primum dicitur, quòd licet primi philosophi naturales non cognouerint hanc productionē, quia non considerabant, nisi particulares factiones agentium particularium, tamen posteriores vt Plato & Aristot. apertè cognouerunt. Plato quidem, vt patet in Timeo. De Aristot. autem iam docuimus in lib. xij. Metaphysic. quæst. v. vt videre poteris, nec est replicandum hic.

Ad secundum, nego falsitatem consequētis: quoniam in septimo Metaphysic. in quæst. xj. iam determinauimus cōtra Commentar. quòd non incōuenit ex productionibus æquiuocis procedere terminum vniuocum: vt murem genitum ex putrefactione, & generum ex propagatione. Et tu vide illic.

Ad tertium, concedo consequentiā, & nego quòd philosophi teneat oppositum, vt iam docuimus in lib. v. Metaphysic. in quæst. xix. vbi ex proposito de hoc loquuti sumus. & inuenies, quòd Aristot. intendit de potentia actiua naturali.

Solutionem quarti inuenies in quinto Metaphysic. in quæst. x. vbi recitatur idem argumentum ex opinione Landuni, vt videbis.

Soluta prima deductione philosophi, & defensata solutione beat. Thom. procedamus ad secundam deductionem, quam facit philosophus. Quæ est hæc:

Si mouens & mobile sunt æterna, & non est motus æternus, sed postea inceptit, dicit philosophus, quòd hoc est irrationabile, & ab inscientibus dictum, quoniam si fuit mouens & mobile ab æterno, & non mouetur ab æterno, ergo mobile prius quiescit, & postea inceptit moueri. Est enim quies priuatio motus in subiecto apto moueri quale est mobile. Priuatio autem nunquam est in subiecto apto, nisi ex aliqua causa. oportuit ergo præexistere aliquam causam illius quietis, in illo mobili, & donec causa illi sterit, stare quietem. Vt ergo inciperet moueri, necesse fuit causam quietis remoueri. Sed remotio causæ quietis, non est nisi per motum, vel consequitur motum, Et sic sequitur quòd prius, scilicet quòd datur motus præcedens primum motum, quòd implicat contradictionem.

Responderetur, quòd mouens est æternum, & potuit producere mobile ab æterno. Sed illa productio non esset motus, nec mutatio naturalis, vt dictum est. & posito, quòd produxisset ab æterno: potuit tamen non mouere ab æterno, & conceditur, quòd mobile æternum potuit quiescere, sed causa quietis non fuisset nisi voluntas primi mouentis, quæ liberè determinasset mouere in tempore, & non ab æterno. Et non fuit necesse illam causam quietis remoueri

remoueri per motū, aut consequi motum, quoniam non est agēs per naturam, sed est agens liberū, quòd potest agere modo, quo placet, & quando placet, sine sui mutatione.

Sed contra hanc responsionem arguitur de mente philosophi in text. viij. Nam si mobile & mouens sunt æterna, & tamen non semper erat motus, queritur, aut semper fuerit adinuicem propinqua, & sufficienter disposita ad mouendū, aut nō, si primum, ergo qua ratione nunc motus est, semper etiam fuit. Si non, ergo vt inciperet motus, oportuit ea adinuicem propinquari, & acquiri in vtroque, vel in altero talem dispositionem, qua posset mouens mouere, & mobile moueri. Sed nō potuerunt appropinquari nec acquirere nouam dispositionem sine motu, quia vt declarat philosophus in text. ix. relatio nō potest de nouo inesse alicui, nisi ipso aut altero correlatiuo mutato. Vt si quid nunc est duplum, & antè non erat duplum, oportet mutationem factam esse in eo, aut in altero, aut in vtroque. Si igitur hoc est nunc mouens secundum actum, quòd prius non erat actu mouens, & hoc motum secundum actum, quòd prius nō erat motum actu, cum mouens actu & motum actu sint in ad aliquid, necesse est hanc mutationem, qua appropinquant, aut nouam dispositionem acquirunt præcedere eam, quæ ponitur esse prima, quòd implicat contradictionem.

Ad hoc dicitur, posito, qd mouens & mobile essent æterna, mouens semper fuit in eadem dispositione, in qua nūc est, & semper erit, vt moueat, & etiā mobile, vt moueatur. Et cum dicitur, ergo qua ratione nūc est motus, semper fuit, nego consequentiā, quia nō valet, nisi in agente naturali determinato ad vnū. Agens autē per intellectu & voluntatem, non necessitatur ad agendū, etiam quòd sit sufficienter dispositum, & nullum adsit impedimentum, sed agit modo, quo placet, & quando placet. Et sic primum mouens potest voluntate sua æterna incipere motum de nouo, nulla facta mutatione in illo, nec facta in mobili, supposito quòd sit æternū. Et quæuo probatur quia noua relatio &c. dico quòd illud principium nō tenet in hoc proposito, quia mobile æternum est semper dispositum ad moueri, & nō fit de potentia actu motum, nisi voluntate primi mouentis. Vnde hæc consequentia non valet. Si igitur hoc est nunc mouens, secundum actum, &c.

Sed cōtra hanc solutionē instat Cōment. in Cōment. viij. Mouens per intellectu & voluntatem, non incipit mouere post quietem, nisi quia in hora, in qua incipit mouere, fit concupiscentia

in agente, quæ non erat antè, & illa est causa propinqua ad agendum in illa hora, quæ non erat antè. Et causa illius concupiscentiæ est præsentia temporis, & præsentia temporis quæ non erat ante transmutationem necessariò, aut sequens transmutationem. Concupiscentia igitur facta per præsentiam temporis, est transmutatio extra transmutationem. Ante igitur transmutationem, quæ est posita prima, est alia transmutatio, & non potest homo sanus fugere hanc fidem; existimatione præsentis. hæc Comenta.

Ad hoc dicitur, quòd Comment. idem iudicium facit de primo agente per intellectum, & de aliis agentibus per intellectum. sicut sunt intelligentiæ & homo. Nam in istis instantia sua concludit, in primo autem non. Et ratio differentie est hæc: Agentia per intellectum alia à primo intendunt, & appetunt actione se consequi finem alium ab eis: qui comparatur ad ea, ut perfectum ad perfectibile. & in agendo supponunt aliquid ex parte passi. supponit tempus in quo eligunt agere. Verbi gratia, si Socrates stat ad ignem in æstate, est, quia non est tempus frigoris, idem expectat tempus hyemale, ut tunc faciat ignem. si quis facit vinum, expectat Autumnum, quia supponit materiam ex qua extrahatur vinum scilicet vitam, quæ non est nisi in Autumno. Si quis ambulat dum est sanus &, quiescit quando egrotat, est quia mutatur de fortitudine ad debilitatem. Sed nullum istorum habet locum in primo mouente, quoniã ad nullum alium finem voluntatur, sed est & operatur gratia sui, & in agendo nihil necessariò supponit ex parte passi. Nec supponit nec expectat tempus, quoniam est supra tempus, & author temporis. Et ideo in mouendo, in producendo vniuersum, non est querenda causa extra primum mouens, sed in ipso tantum. Si ergo nunc mouet, aut producit, & non prius, non est propter mutationem factam in ipso, nec in alio. Sed quoniam sic disposuit ex intellectu & libera voluntate sua, & modo, & quando, & quantum voluit.

Iterum aliqui sic arguunt in fauorem Comenta. si primum mouens nunc incipit mouere, & prius non mouebat, aut ab æterno voluit mouere, aut non. Si non, cum nunc velit, quia nunc mouet, & ab æterno non habuit hanc volitionem, ergo mutatus est à nolle ad velle, & sic ante motum primum est mutatio prior. Si sic, ergo cum ipsum, adiuncta voluntate sit per se & immediata, & sufficiens causa motus, fuit motus ab æterno.

Ad hoc dicitur, quòd ab æterno voluit mouere in hoc nunc, &

non antè, & sicut ab æterno prædissimul, sic incepit mouere, & sic non transiit à nolitione ad volitionem, nec à volitione antequam ad volitionem nouam.

Sed dicit Iandun hoc non est ad propositum, quia non quero, an primus motor ab æterno voluit mouere nunc: sed absolute, utrum ab æterno voluit mouere vel non, oportet enim alterum istorum concedere, cum sit diuisio per contradictionem. Et si dicas absolute, quòd ab æterno voluit mouere, tunc ab æterno mouit: quia ut dictum est, posita causa sufficienti per se & immediata, ponitur effectus. Et si non ab æterno voluit mouere, & nunc vult mouere, ergo est innouatus, quod est impossibile.

Ad hoc respondet bea. Tho. in 1. parte q. xlvj. art. ij. ad ix. & ad x. & tu habes concedere, quòd absolute Deus ab æterno voluit producere mundum, & mouere cœlum, sed non pro æterno, & quando arguitur, ergo ab æterno mouit, negatur consequentia. Ad probationem dico, quòd illa propositio, posita causa &c. non verificatur simpliciter, nisi in causa naturali. In agentibus autem per intellectum & voluntatem, quòd conceptum est, & prædissimulatum, accipitur ut forma, quæ est principium actionis, & quoniam primus motor agit per voluntatem, non sequitur, quòd ex volitione eius æterna sic effectus æternus, sed qualem & quando voluit, ut scilicet haberet esse post non esse.

Item a Ihu sic arguitur. Si primum mouens voluit & potuit producere res, & mouere ab æterno, queritur quare non fecit, cum sit melius rem esse, quam non esse, & primum principium, cum sit optimum, semper facit quòd melius est.

Ad hoc respondet bea. Tho. quòd sic voluit propter seipsum. Sicut enim propter seipsum res fecit, ut in eis suæ bonitatis similitudo manifestaretur, ita voluit eas non semper esse, ut sua sufficientia manifestaretur in hoc, quòd aliis non existentibus ipse in seipso omnem sufficientiam beatitudinis habuit, & virtutis ad rerum productionem.

Sed hæc solutio non placet Ianduno, & dicit quòd hæc responsio non est nisi persuasio rhetorica, & nullam certitudinem habens. quòd sic manifestat, quoniam sine motus & mundi nouitate potest hominibus per demonstrationem constare, quòd ipse Deus est sibi ipse sufficiens, sic quòd à nullo, ut à principali causa dependet in quocunque genere causa. Et quòd ipse est prima & nobilissima causa omnium entium secundum aliquam

modum, unde dicit philosophus in proœmio metaphysicæ, quod totaliter optimum eorum, quæ in natura, Deus est, & in duodecimo metaphysicæ in tex. xxxviii. quod ab hoc principio cœlum & natura pendet.

Sed si Iandu. aduertisset verba sequentia b. Thom. non ita de facili insurrexisset. Dicit enim b. Tho. Et hoc quidem dici potest quantum humana ratio capere potest de diuinis, saluo tamen diuino secreto, & sapientiæ suæ, quoniam à nobis comprehendere non potest. Non igitur inducit hoc tanquam necessarium & demonstratum, sed vt rationabile pro humano captu. & hoc sufficit. Et fuit melius sic respondere, quam dicere, vt ipse Iandu. respondens ad quintam rationem, qui dicit, si est aliqua specialis causa & propria nouitatis mundi, propter quam melius fuit ipsum esse nouum, quam æternum, ipsam scit Deus, & forte quidam huiusmodi habentes intellectum magis eleuatum, sed ego ignoro, sicut b. mulcorum effectuum causas naturales nescio, de quibus tamen mihi constat, quod habent esse in rerum natura, hæc ille. Sed habilius est ad quæsitum afferre aliquid rationabile, quam dicere se nescire. & quando Iandu. manifestat, quod sine nouitate motus & mundi, &c. dicitur, quod licet sufficientia & independentia Dei possit constare nobis etiam sine nouitate mundi, tamen ita manifeste causalitas effectiua respectu omnium entium tam incorruptibilem, quam corruptibilem. Nam vt dicit b. Tho. in j. parte quæst. xlvj. artic. j. si mundus non semper fuit, manifestius ducit nos in cognitionem diuinæ potentie creatrix, quam si semper fuisset: quoniam omne, quod non semper fuit, manifestum est habere causam effectiuam, & verè sui productiuam. Sed non ita manifestum est de eo, quod semper fuit. Cuius signum est, quod Commentar. & sequentes eum, tenent Deum esse quidem causam finalem omnium, sed non effectiuam, vt docuimus in lib. xij. metaphysicæ. q. xxvii. eo quod tenens æternitatem mundi ad mentem philosophi nescierunt intelligere, quomodo æternum permanens processerit à non esse ad esse. Constat autem, quod si nouitatem mundi tenuissent, non in hunc laqueum incidissent, quoniam repugnat dari nouum sine innouante. Bene ergo dixit b. Tho. quod ex nouitate motus & mundi magis manifestatur nobis sufficientia diuinæ virtutis ad rerum productionem. Hæc dicta sint pro defensione solutionum b. Tho. ad primam rationem philosophi.

Secunda ratio principalis Aristot. sumitur ex parte temporis & suppo-

& supponit duo. Primo, quod non datur prius aut posterius, sine tempore. Secundo, quod omne nunc est medium inter præteritum & futurum. Tunc arguit sic, Si tempus est æternum, motus est æternum. Sed tempus est æternum, ergo &c. consequentia nota: quia aut tempus est motus, aut per se consequitur motum: vt declaratum est in iij. libr. phys. Quod aut tempus sit æternum, probatur: Si tempus est generatum, verum est dicere, quod nunc est, & prius non fuit. Sed prius & posterius non sunt sine tempore per primum suppositum, ergo tempus fuit antequam fuisset, quod implicat contradictione. Præterea, Si tempus incepit, incepit ab ipso nunc, sicut punctus à linea, ergo datur primum nunc, quod est principium futuri, & non est finis præteriti. Sed hoc est contra rationem ipsius nunc, quoniam de ratione nunc, est quod sit continuatum temporis, ergo quod sit medium inter præteritum & futurum, ergo necesse est omne nunc, esse finem præteriti, & initium futuri, ergo est impossibile tempus incepisse, & tempus deiderare.

Hæc rationem soluet b. Tho. negando primum & secundum suppositum, quoniam illa sunt fundata super æternitate motus, quæ sublata, ista duo supposita non habent aliquam apparentiam. Et quoniam Iandunus conatur reprobare solutionem b. Thom. dicentis, quod remoto tempore reali, non datur prius, & posterius, nisi vt sunt differentie temporis imaginati: ideo defendenda est, cuius defensionem inuenies in lib. xij. metaphysicæ in q. xiiij. quam non est necesse hic replicare. Hæc de præfenti quæstio dicta sint.

QVÆSTIO V.

Suppositio, quod motus esset æternus, vttrum
dependeret à primo mouente, vt ab
agente, vel efficiente.

IN hac quæstione aduerte, quod licet ab omnibus concedatur motum æternum esse à mouente æterno: quoniam non est intelligibile dari motum sine mouente, vt à quo, & sine mobili, vt in quibus tamen non omnes concordant de modo, quo est à mouente æterno: dicunt enim aliqui, quod licet mouens æternum moueret motu æterno: non tamen est verum dicere, quod sit agens aut efficiens motum æternum. Et ratio sua est, quia credunt repugnare rei æternæ, habere agens siue efficiens, & arguunt sic. Quod efficitur est in potentia ad esse: & dum efficitur, exit de potentia

ad actum. Sed rei aeternae repugnant ista: quia si est aeterna, semper est actu, & non potest non esse. ergo sibi repugnat habere agens & efficiens. Si motus igitur esset aeternus, licet esset à mouente aeterno, non tamen mouens illud esset agens, aut efficiens motum. Et confirmatur: quia si omne mouens esset agens, non in plus se haberet mouens, quam agens. hoc autem repugnat Aristotel. qui in j. de generatione inquit in tex. xlv. Non enim possibile & mouens omne agere & facere, sed mouere est amplius, quam agere.

Vt igitur hoc quaesitum resoluator iuxta mentem, quam reuimus esse Aristot. & Commentato. & bea. Thom. sic procedendum est.

Primo ponitur distinctio de agente siue efficiente. Secundae conclusionis responsiua, cum probationibus suis. Tercio, solentur obiectiones & declarabitur, quae fuit mens philosophi in primo de generatione.

Quantum ad primum, aduerte, quod ex doctrina philosophi in ij. de anima tex. lvij. Sicut actio, siue agere est duobus modis sic & agens. Nam quaedam est actio corruptiua, per quam corrumpitur aliqua forma praexistens in subiecto siue substantiali siue accidentali. & introducitur alia. & huic actioni correspondet agens remouens vnum contrarium à subiecto, & introducens alterum, vt quando ignis agit in aquam corrumpens frigiditatem, & introducens oppositum, & tale agens necesse est, vt aliquo modo sit contrarium passo: quia nihil patitur à suo simili, vt simile est ex primo de generatione text. xlvij. vbi inquit philosophus. simile enim & omnifarie & omnino indifferens rationabile est non pati à simili. Et etiam debet in materia communicare cum passo, vt determinauimus in x. lib. metaphys. in q. xxj. Quaedam etiā est actio, quae non corruptiua, sed perfectiua dicitur, eo quod nullum contrarium abiicitur à subiecto, sed subiectum actione alicuius existentis in actu recipit aliquid, ad quod erat in potentia, & huic actioni correspondet agens, quod agit in subiectum non corrumpendo contrarium, sed reducendo ipsum ad actum respectu alicuius, ad quod erat in potentia ex natura sui. Et hoc modo luminosum dicitur agens respectu Diaphani, quod sit illuminatum actu ex illuminabili in potentia. Et sensibile agit in sensum, & intellectus agit in intellectum possibilem, vt declaratum est in lib. de anima. Et sicut haec actio dicitur apud philosophum, in ij. de anima tex. lvij. salus siue perfectio, sic & hoc agens dicitur

dicitur perficiens siue actuans.

Quantum ad secundum, sit haec prima conclusio, posito quod esset motus aeternus, dependeret à motore aeterno, vt ab agente. Probatur. Omni potentia passiuæ naturali ex lib. v. metaphys. tex. xvij. correspondet potentia actiua. Sed mobile quod moueretur motu aeterno, esset in potentia passiuæ ad motum. Nam mobile, vt mobile est, quod est aptum moueri, ergo siue sit mobile modo aeterno, siue in tempore finito, est in potentia passiuæ, vt moueatur. ergo sibi debet correspondere aliqua potentia actiua. Haec autē non potest esse nisi potentia sui motoris aeterni, eo quod reducitur ad actum, vel à seipso, vel à motore aeterno. Non primo, vt patet. ergo secundo. Sed omne habens potentiam actiuam respectu alicuius subiecti, siue passiuæ, est agens respectu illius, ergo &c.

Sed aduerte, quod aliqui nolunt concedere maiorem, nisi de potentia passiuæ non coniuncta actui. Dicunt autem, quod si mobile moueretur motu aeterno, potentia passiuæ mobilis semper esset coniuncta actui, id est, motu aeterno, & ideo non est necesse, quod tibi respondeat aliqua potentia actiua motoris.

Sed contra: hoc mobile, quod est motum motu aeterno, certum est, quod ex natura sua est in potentia passiuæ ad motum, quoniam est aptum natum moueri. Quare ergo, vnde habet quod semper sit actu sub motu? Non à se, quia nihil se reducit de potentia ad actum, vt declaratum est in ix. lib. metaphys. ergo à motore, ergo siue potentia passiuæ, dato, quod semper esset coniuncta actui, correspondet potentia actiua motoris.

Intererea, licet motum motu aeterno non sit priuatum toto motu, tamen est in potentia remota ab actu respectu circulationis futuræ, puta crastinae, & quando erit actu sub circulatione crastina, erit in potentia separata ab actu respectu circulationis post crastinae, & sic successiuæ, ergo responsio data non valet: & aduerte, quod haec conclusio est etiam de mente Commenta. nam in xj. metaphys. in comen. xxxiij. dicit de mouente separato, quod est mouens, quia agit motum, & est finis motus, & de hoc diffuse tractauimus in lib. xj. metaphys. in quaestio. xv. vt videre poteris.

Secunda conclusio, si daretur motus aeternus, non dependeret à primo motore, vt ab agente primo modo, sed secundo modo dicto iuxta distinctionem praemissam, probatur, secundum doctrinam philosophi, & veritatem in j. cœli. Primum mobile est inalterabile, ergo ab eo non potest remoueri

vnū contrarium, & introduci alterum, nec primus motor contūmunicat in materia cū primo mobili, cū sit immaterialis: ex xij. metaph. text. xxx. Iste autem sunt conditiones agētis primo modo dicti, vt declarauimus supra, ergo &c.

Quod autem sit agens secūdo modo, probatur: quoniam sicut luminosum per presentiam suā reducit diaphanū illuminabile de potētia ad actum, & sit actu illuminatum sine abiectione verē contrarij: sic primus motor reducit de potentia ad actum primum mobile per applicationē virtutis suae actiuae, vt sit actu seō motu aeterno, quod ex sua natura. i. in quātum mobile, est in potentia passiuā ad illum, ergo &c.

Quantum ad tertium, aduertē, quod prima obiectio nullam habet apparentiam, nisi de eo, quod agitur, aut efficitur ab agente primo modo dicto, eō quod omne tale potest esse, & non esse, & hac repugnant rei aeternae. Si autem res agitur ab agente secundo modo dicto, verum est, quod potest esse, & exit de potentia ad actum per virtutem actiuam agentis: quia ex se non sit actus, non tamen est necesse, quod omne tale possit esse, & non esse ex parte sui, & à principio intrinseco, sicut id quod efficitur ab agente primo modo dicto. Sed si dicatur, posse non esse, hoc erit respectu principij extrinseci, puta si agens secundo modo dictum subtraheret virtutem actiuam. Ad argumentum ergo conceditur, quod id, quod efficitur ab agente secundo modo dicto, est in potentia ad esse, quia sibi non repugnat esse, & ex se non habet esse, & conceditur quod exit de potentia ad actum, quia ex se non sit actus, sed virtute agentis. Et nego, quod ista repugnent rei aeternae, & quando probatur: quia res aeterna semper est actus, concedo, sed non ex se. Et quando dicitur quod non potest non esse, concedo ex principio intrinseco, potest tamen desinere esse subtractione virtutis agentis secundo modo dicti, sicut deficit lumen in aëre subtractione luminosi, & ideō negatur vltima consequentia, scilicet ergo sibi repugnat habere agens aut efficiens. Quod vtiqūe esset verum de agente primo modo dicto. Nos autem intendimus de agente secundo modo dicto.

Ad secundam dico, quod philosophus in primo de generatione in text. xlv. declarat seipsum. Nam postquam dixit, Non enim possibile & mouens omne agere & facere, subiungit, si facere opponitur patienti. Hoc autem in omnibus, in quibus est motus passio, passio autem secundum quod alteratur solum, verbi gratia, calidum & album. Sed mouere amplius, quā agere est. Hæc Aristot.

Aristot. ex quibus patet, quod quādo dicit mouens esse in plusquā agens, non accipit agens in sua vniuersalitate, vt se extendit ad agens primo & secundo modo dictū: sed vt contrahitur ad agens primo modo dictum, & non vltra, & dicitur agens alteratum passio. Vnde exemplificat de calido & de albo, & ideō secunda obiectio nihil concludit contra determinationem factam. Hæc de presenti quaesito dicta sunt.

QVAESTIO VI.

Si augmentum quod fit in re viuente, sit motus continuus.

Non enim augeri, neque diminui possibile est continuè. Textu xxxiii.

IN hac quaestione sic procedendum est. Primo, ponetur quaedam distinctio, quam communiter ponunt omnes, qui considerant & tractant hoc quaesitum. Secundo, ponentur quaedam conclusiones responsiuæ: inter quas vltima tenenda est, & defendenda in via nostra. Tertio, soluentur quaedam dubia.

Quantum ad primum aduertē, quod ista propositio, Augmentum in re viuente, est motus continuus, potest habere triplicem sensum. Primo, quod sit continuus, id est vnus numero & perpetuus: & secundū hunc sensum philosophus infra in text. liiij. accipit motum continuum, cū dicit: considerandum enim est vtrum continuum contingit esse aliquem motum, id est vnū numero perpetuum, & concludet in fine solum motum localem circularem esse in hoc sensu continuum. Secundo, quod sit continuus, id est nō interruptus quiete media à primo instanti, in quo incipit viuens augeri vsque ad vltimum instans, in quo totaliter desinit augeri, Verbi gratia: si Sortes purē incipit augeri in principio huius anni, & desinit omnino augeri in fine anni, & per totum annum, sine interpolatione, acquisiuit maiorem, & maiorem quantitatem, dicitur motus augmenti continuus hoc modo. Si autem interpolatē auctus est, puta per mensem primum auctus est, & per secundum mensem quieuit sub illa quantitate præcisē, & in iij. iterum auctus est, dicitur motus discontinuus, considerando totale augmentum à primo instanti, vsque ad vltimum. Tertio, quod sit continuus partialiter, id est per vnū diem, aut mensem. Verbi gratia. Posito quod Sortes in vno au-

no acquirat quantitatem quatuor digitorum, & quod pro vno mense augetur quātitate vnius digiti, & in alio mense quiescat, si in toto illo mense continuè acquirat plus, & plus de quātitate, donec in fine mensis peruēniat ad quātitatem digitalem, quam ante mensur non habebat, diceretur motus continuus augmenti partialis, licet non totalis.

Quantum ad secundum, sit hæc prima cōclusio, in qua omnes boni iudicij concordant. Augmentum rei viuētis non est motus continuus in primo sensu. Probatur, quoniam si sic, rei viuētis esset indeterminata magnitudo, quod est contra philosophum in j. physic. text. xxxvj. & in ij. de anima text. xj. Contra autem patet, quoniam si est continuus primo modo, tunc res viuens acquireret maiorem, & maiorem quantitatem, sine termino. Implicat enim rem augeri, & permanere in eadem quantitate præcise, quam prius habebat, & iuxta sensum huius conclusionis interpretantur aliqui dictum Commenta. in lib. viij. physico. in commen. xxij. cum dicit: Non est hic motus continuus in veritate, nisi motus localis, qui est velocissimus motuum, vtrum autem hæc fuerit intentio Commentatoris in suo dido pro nunc non refert.

Secunda cōclusio sit ista. Non oportet totale augmentum rei viuētis esse motum continuum in secundo sensu. Probatur, quoniam viuum potest infirmari, & stante infirmitate ex paucitate nutrimenti & debilitate caloris naturalis, non fiet tanta cōuersio in substantiam nutriti, quæ sit sufficiens ad nutritionem, & ad extensionem partium viuētis, ergo stante infirmitate non fiet augmentum, sed diminutio. Præterea, posito quod viuum a principio augmenti vsque ad finem staret semper sanum, non est necesse ipsum sine interpolatione augeri, & ratio philosophi in textu est, quia licet quantitas acquilibilis per augmentum sit continua & diuisibilis in infinitum, tamen est deuenire ad aliquam partem, quæ tota simul acquiratur, & non vna eius pars prius tempore, quam alia, & post illud instans, in quo acquiratur est tota illa pars quantitatis, incipit augmentabile per aliquid quod spatium temporis sequentis disponi ad aliam totalem partem quantitatis acquirendam, & assimilat augmentum et cōtationi lapidis, vt videre poteris, & ideo concludit philosophus, quod si viuens in vno anno augetur digito, non est necesse quantitatem digitalem diuidi proportionaliter per omnes partes anni. Et hæc cōclusio est secundum mentem beati Thomæ.

& Con

& Commenta. Nam in iij. physico. in Commen. vi. sic inquit, Videmus quod motus augmenti, & alterationis sunt plures motus. Non enim possumus dicere, quod augmentatum est motum vno motu de initio augmenti vsque in finem: apparet enim motus eius in tempore sensibili, & similiter est dispositio in pluribus alterationibus. Et impossibile est, vt in toto tempore augmenti augmentatum sit motum, & non comprehendatur sensu. Motus igitur augmenti de initio motus ad finem componitur ex pluribus motibus, & pluribus quietibus. In vno autem motu translato, id est moti localiter, qui est de principio ad finem, non interponitur quies, & ideo cōtinuatio est manifestior in eo, & credimus hoc in augmento, & alteratione, quia videmus aliqua augeri per annum vno digito. Et remotum est, id est non est verisimile, vt ille digito diuidatur per omnes partes illius temporis anni, quoniam minimum tempus sensibile non habet ex eo, id est ex illo digito partem sensibilem. Hæc Cōmen. & in hac cōclusionē communiter concordant Commenta. & Thomista.

Tu tamen aduerte, quod Marsilius in j. de generatione in quaest. xiiij. tenet contra hanc cōclusionem, & negat Comment. in dicto allegato, & in viij. physico. in comen. xxij. & dicit, quod non est impossibile, quod continuè per vnum annum integrum acquiratur digitalis quantitas, & quod cuilibet parti illius anni respondeat aliqua pars huiusmodi quantitatis: cum quodlibet cōtinuū sit ita diuisibile in infinitum, sicut tempus quantumcunque sit magnum, vt patet ex vi. physico. Contra igitur hanc cōclusionem secundam ponit ipse talem cōclusionem, Si viuum maneat semper sanum, & nutrimentum sufficiens appareat debetum approximatum, possibile est, quod sine interruptione temporis a principio augmenti vsque ad finem, quo non potest ulterius augeri, augetur continuè, & hanc sic probat. Causis sufficientibus continuè positis in agentibus naturalibus, continuè & sine interpolatione ponetur effectus. Sed in hoc casu sunt sufficientes causæ augmenti positæ continuæ & sine interpositio. ne, ergo &c. Maior nota, quia agentia naturalia tantum & tandem agunt, quantum & quandiu possunt. Minor patet: quia causa sufficiens augmenti a principio vsque ad finem, in quo est aptum augeri viuens est corpus sanum, quia tunc est anima in sufficienti dispositione, cum sufficienti calore naturali, & sic est positæ sufficiens causa efficiens, & nutrimentum sufficiens debite app. proxima

proximatum, est causa materialis, ergo minor est vera.

Ad hoc pro nunc dicitur in via nostra, quod ultra omnes causas sufficientes numeratas requiritur ad auctiorem continuum, ratio continuæ producibilitatis ex parte formæ, ita quod ipsa forma sit apta continuè produci, sicut spatium est aptum continuè transiri per motum localem. Hoc autem non est verum de quantitate continua: quia sicut repugnat in via nostra quantitatem continuè intendi, sic quantitati continuæ extendi. Cùm hoc tamen stat, quod diuisibiliter acquiritur vt declarabitur infra. Aliter non esset motus, sed mutatio ad quantitatem vt docuimus in lib. v. in quæst. j. vbi posuimus differentias inter mutationem, & motum propriè dictum.

Tertia conclusio fit ista: Augmentum non est motus continuus iuxta tertium sensum. Hæc conclusio in via nostra reputatur esse de mente philosophi & Commenta. & bea. Thom. philosophi quidem, quia in viij. phys. in text. xxij. assimilatur motum augmenti motui guttarum stillantium & excauantium lapidem: quem constat non esse continuum. ita quod qualibet gutta aliquid lapidis extrahat, & c. & Commen. in commen. xxij. videtur esse eiusdem intentionis. Nam sic inquit: Illud quod augmentatur, verbi gratia, digitaliter in vno anno, non possumus dicere, quod in qualibet parte temporis demonstrata inueniamus fieri partem magnitudinis, sicut accidit in motu in vbi, & causa in hoc est, quia minima partium magnitudinis factarum est determinata in actu, & qualibet earum fit in instanti, cùm sit indiuisibilis in factione. Vnde necesse est, vt ista partes non continuentur in motu, nisi continuentur in instanti adinuicem. Alia litera habet sic, Nisi continuentur instantia adinuicem. Et id clarius est. Quod autem id sit de mente bea. Thom. patet in viij. phys. in expositione text. xxij. vbi dicit, Non est possibile aliquid augeri continuè, ita scilicet quod quantitas aucti diuidatur secundum tempus: ita quod in qualibet parte temporis aliquid eius augeatur, sed interponitur medium tempus post augmentum vnus partis, in quo nihil augetur, sed fit dispositio ad augmentum sequentis partis. Hæc bea. Thom. Et quoniam aliqui exponunt philosophum & Commenta. & bea. Thom. soltem ad intelligentiam secundæ conclusionis, probandum est ratione quod augmentum nec secundum totum iuxta secundam conclusionem, nec secundum partem iuxta tertiam conclusionem potest esse motus continuus. & arguitur sic. De mente philosophi,

vt declaratum est in libro sexto phys. cuiuslibet rei permanentis ex parte productionis, est dare primum esse: sed quantitas, secundum quam fit augmentum rei viuientis est res permanens, vt patet. Ergo in sui productione est dare primum esse. Sed si producitur motu continuo, sumendo continuitatem ex producibilitate formæ, non est in ea dare primum esse: ergo non potest produci nec acquiri motu continuo. Quod autem si producitur motu continuo, non sit in ea dare, primum esse, probatur: quia in omni motu continuo, vt probatum est in libro sexto, ante quodlibet moueri est motum esse & e converso, ergo est impossibile in motu continuo dari primum ergo, nec in re acquisita per motum continuum, quoniam si continuè acquiritur, partitur sicut motus & tempus, ergo sicut nec in motu, nec in tempore est dare primum, sic nec in re acquisita per motum continuum.

Sei contra hanc conclusionem est Iandunus in libro octauo phys. in quæst. vij. vbi tenet pro sua tertia conclusione, quod augmentum potest esse continuum, iuxta tertium sensum, quia, scilicet per aliquod tempus durat, puta per mensem sine quiete media, & probat sic: Si augmentum per aliquod tempus non esset continuum, non esset verè motus, prout motus distinguitur contra mutationem instantaneam, quod est contra philosophum in libro v. vbi distinguit motum propriè dictum in augmentum & decrementum, & alterationem, & motum localem. Contra autem patet: quia motus propriè dictus differt à mutatione propriè dicta, quia de ratione eius est successio & continuus, & quod sit ad formam, cuius esse non stat indiuisibili, ergo & c. Et quoniam dictum Commenta. in viij. phys. in commen. xxij. videtur esse contra ipsum, quoniam sic dicit, & cùm ita sit, sicut narrauimus, bene apparet, quod dictum Alpharabij in principio sui libri de entibus transmutabilibus, scilicet, quod in diffinitione motus virtualiter apparet continuatio, est sermo non verus. Sed non apparet hoc nisi in motibus localibus, de quibus dicitur hoc nomen motus principaliter, hæc Commen. Dicit Iandunus, quod in illo loco Commenta. non intendit augmentum non esse villo modo continuum, sed quod non est continuum à principio, quo incipit viuens augeri vsque ad terminum, ultra quem non est natum amplius augeri.

Sed ista non valent. & ad probationem suam nego consequentiam. ad probationem concedo, quod de ratione motus propriè dicti, est successio, & esse ad formam partibiliter acquisibilem.

lem. & ista duo conueniunt omni motui propriè dicto. sed secunda conditio non conuenit propriè, nisi motui locali ratione spatij continuè acquisibilis. & hæc est intentio bea. Thom. in hoc viij. lib. in expositione tex. xxxij. vbi inquit. Sed sciendū est, quod Arist. in vi. determinabat de motu in communi & c. Vide tu.

Expositio autem, quam dat dictus Commen. non valet, quia non concordat rationi, quam adducit Commen. in iij. physic. loquens in eodem proposito in comen. vj. vbi declarat, quare est remotum, quod ille digitus secundum quem est factum augmentum in vno anno, diuidatur per omnes partes illius anni sic subiungit, quoniam minimum tempus sensibile non habet ex eo partem sensibilem. & ex his vltimis verbis sic intrudit Commen. arguere. Si augmentum non solum totum, sed etiam partiale esset simpliciter continuum ex parte quantitatis, quæ sit augmentum, sequitur, quod secundum quodlibet minimum tempus sensibile totius temporis mensurantis augmentum partiale continuum, esset assignare minimam partem quantitatis acquisitæ. Sed hoc est falsum, vt illic intendit concludere Commen. & experimento patet, quod non comprehendimus distinctas partes quantitatis acquisitæ in augmentato, sicut apprehendimus partes temporis mensurantis. Contra autem Commen. probat, quia si augmentum partiale est continuum, sicut tota quantitas, puta digitalis, fit in toto tempore, puta in mense. sic medietas fit in medietate mensis: & medietas medietatis in medietate medietatis mensis, & sic successiuè. Hoc autem non constat sensui. ergo irrationabile est augmentum esse continuum ex parte acquisitionis quantitatis.

Quantum ad tertium soluenda essent quædam dubia, quæ contingunt circa negatam continuitatem augmenti. Sed quia eadem dubia mouentur circa continuitatem alterationis & intentionis qualitatum, ad quas est alteratio, & quæ sunt intentionabiles, ideo relinquuntur mouenda & soluenda in quæst. sequen. Nam philosophus in text. xxij. idem æstimat tenendum de alteratione quo ad continuitatem & diuisibilitatem, & de augmento. vnde & Commenta. in iij. physic. comen. vj. & in viij. physic. commento xxij. loquitur simul & vniiformiter de augmento & alteratione. Et aduerte, quod quando negamus continuitatem ab augmento intelligimus ratione augmenti, & nõ ratione motus alterius requisiti ad augmentum rei viuentis, qualis est motus localis. nam ex j. de generatione text. xv. licet quod generatur

ratur, aut alteratur, non necesse sit moueri secundum locum: tamen quod augetur, necesse est mutari localiter. Ratione igitur motus localis concomitantis augmentum, qui est verè continuus potest dici augmentum continuum, sed non essentialiter. Hæc de presenti quæstio dicta sint.

QVAESTIO VII.

Si alteratio est continua & diuisibilis in infinitum.

Similiter autem & in alteratione qualibet. Non enim si partibile est in infinitum, quod alteratur, propter hoc & alteratio. Sed uelox fit multotiens, sicut congelatio. Textu xxxiii.

IN hac quæstione sic procedendum est. Primo, ponetur quædam distinctio de continuitate. Secundo, conclusiones responsive. Tertio, soluentur quædam argumenta, quæ sunt contra determinationem, quam facturi sumus. Multi enim tenent contrariam nostram.

Quantum ad primum aduerte, quod alteratio potest dici continua tribus modis. Primo, ex parte durationis, vt dicatur continua, sicut tenebat Heraclitus, quem reprobatur philosophus in hoc viij. lib. in text. xxij. & in text. lv. & in hoc sensu esset idem dicere alterationem esse continuam, & esse perpetuam. Secundo, ex parte subiecti alterabilis, & erit in hoc sensu continua, si quælibet pars subiecti alterabilis quantacunque sit, successiuè & ordinatè recipit formam, ad quam est alteratio, ita quod sicut in motu locali mobile nullam partem spatij acquirit totam simul, sed successiuè acquirit partem post partem, & prius partem minorem, quàm maiorem & c. sic successiuè alteretur alterabile, ita quod nulla eius pars tota simul alteretur, sed prius pars partis quam rota pars. & eo modo, quo alterabile est diuisibile in infinitum, sic eodem modo seruetur ordo in alteratione. Tertio, ex parte formæ, ad quam est alteratio, & hoc erit, si in eadem parte subiecti, quæ tota simul alteratur, puta in vno cyatho aquæ debitè approximato igni, acquiritur continuè calor secundum magis, & magis vsq; ad vltimū terminum calefactionis, ita quod non sit assignare tempus, in quo alterabile eodem modo se habeat respectu formæ acquisitæ, sicut in motu locali

nō est assignare tempus, in quo mobile, si mouetur motu continuo, eodem modo se habeat respectu spatij pertransiti, & in hoc sensu alteratio esset propriè continua: quia sumeretur continuatio ex parte producibilitatis formæ, ad quam est, sicut sumitur vera continuatio in motu locali ex parte transitionis spatij, per quod est.

Quantum ad secundum, nō est immorandum ad probandam alterationem non esse continuam in primo sensu, contra Heraclidē: hoc enim sufficiens impugnat philosophus in text. & precipuum inconueniens contra opin. dicentem omnia continua transmutetur in sanitatem in tempore ægritudinis, ita quod eodem existant cōtraria simul. Omne enim transmutatū, transmutatur in tempore, & non in instanti, vt probatū est in lib. vii. igitur tempus, in quo æger transmutatur ad sanitatem, non est aliud à tempore, in quo transmutatur de sanitate in ægritudine: continget vt transmutetur ad sanitatem & infirmitatem simul, quæ sunt manifestè impossibilia. Immorandū est igitur circa secundum & tertium sensum, & in via nostra pono duas conclusiones negatiuas. Prima est, Alteratio non est continua in secundo sensu. Probatur supponendo, quod forma seu qualitas ad quam est alteratio, nō potest seruari in materia quantumcunque minima. Nam in tantum posset diuidi, quod qualitas ad quam est alteratio, non posset in ea seruari, & huius ratio est, quia quælibet forma naturalis determinata est ad minimū diuisim & seorsum: ex quo sequitur, quod oportet tantam partem simul alterari, qua seruari possit qualitas per alterationem inducta. Quod autem forma naturalis sit determinata ad minimū diuisim & seorsum ostensum est in j. lib. in q. xix.

Hoc supposito sic arguitur. Tota illa pars debet simul alterari, supra quam totam simul obtinet alterans, & sub qua minores non potest saluari qualitas sensibilis diuisim & seorsum. Sed aliqua pars tota est, supra quam simul obtinent alterans, & sub qua minores. Ergo alteratio non est continua in secundo sensu, cōsequenter patet ex declaratione facta in secundo membro distinctionis positæ. Prima autem propositio euidens est. Secunda vero quo ad primam partem est philosophi in text. xxiiij. & clarius in lib. de sensu & sensato, in text. lxx. vbi inquit. Primum autem ab ipso faciente transmutari, necesse est simul alterari, & ratio huius est, quia tota illa pars quæ simul attingitur à virtute alterantis,

vt. habet se, sicut quoddam indiuisibile, quantum ad hoc, quod simul alteratur. Et ideo non est necesse, quod rota illa pars partialiter alteretur, secunda autem pars secundæ propositionis, patet ex supposito facto de determinatione formæ naturalis ad minimum seorsum. Et sic patet, quod non est necesse alterationem esse continuam ex parte alterabilis. Sed debes imaginari, quod cum alteratio fiat per virtutem alterantis, cuius virtus quanto maior fuerit, tanto maiorem partem alterabilis simul alterare potest, & quoniam est finitæ virtutis, vsque ad tantam quantitatē corpus alterabile subditur eius virtuti, & totum illud, super quod obtinet virtus alterantis, simul recipit impressionem eius, & totum simul alteratur pro aliquo gradu qualitatis habentis latitudinem, & non alteratur pars post partem, sed totum illud alteratur alterat aliud sibi cōiunctum. & sic successiuè quousque deficient virtus alteratiua. Sicut ignis calefacit vnā partem aeris, totam simul, scilicet propinquiorem sibi, & illa calefacta calefacit aliam, & alia aliam, & sic procedendo, totus aer, qui est in camera, calefit. Et hæc est doctrina philosophi in lib. de sensu & sensato, vbi supra. Dicit enim, Attamen si multum fuerit, quod calefit aut coagularur, habitum ab habito patitur, id est pars sequens tota simul alteratur à parte præcedente iam simul tota alterata, & in hac conclusione communiter conueniunt commentitæ & thomi.

Secunda conclusio: Alteratio non est continua in tertio sensu, quam sic declaro. Sumatur prima pars aeris propinquior igni, & sit pedalis, quam diximus in conclusione præcedenti totam simul caleferi, ita quod receperit primum gradum caloris, & calefiat non interruptè per totam vnā horam, & in fine horæ habeat vltimum gradum caloris, dico quod ista alteratio, qua intenditur calor in eadem parte aeris per totam horam, vsque ad vltimum gradum, non potest esse continua ex parte formæ. Probatur: Si esset continua, ergo in fine horæ calor esset infinitus in eadem parte aeris, quod est impossibile. Probatur consequentia: quia si est continua quo ad acquisitionem caloris, ergo in quolibet instanti horæ pars aeris est magis calida, quàm prius; quia si in aliquo instanti se haberet in calore, eodem modo vt prius non moueretur continuè: quod est contra te. Nam vt dictum est in libro sexto, moueri est aliter se habere, quàm prius. non potest autè dicere, quod licet in quolibet instanti se habeat aliter quàm prius, non tamè est necesse quod sit magis calida, quia forte ignis

non calefacit æquè in omni parte horæ. Sed in aliqua plus, in aliqua minus. Hoc inquam non valet, quia supponitur quòd virtus ignis sit vniformis per totam horam, & pars aëris æquè propinqua, & deductum omne impedimentum. Cùm igitur ignis in principio horæ tantum calorè impresserit in parte aëris, tantundem imprimet in quolibet instanti sequenti, & cùm in hora sint infinita instantia, sequitur quòd in fine horæ erit infinitus calor. Cùm igitur hoc sit impossibile alteratio non erit continua in tertio sensu. Sed discontinua in hunc modum, videlicet: Cùm alterans fuerit debitum approximatam alterabili, puta ignis cyatho aquæ prius per aliquod tempus disponit ipsum ad calorem, & in instanti terminante tempus debitæ dispositionis causat calorem tantum, quantum potest in illo instanti, & sub illo calore quiescit aqua, donec ignis in tempore immediatè sequenti iterum disposuerit aquã ad esse magis calidum, & facta sufficienti dispositione, causat in aqua in instanti terminante illud tempus esse magis calidum, & sub illo quiescit, donec iterum &c. & sic deinceps quandiu alterans & alterabile erunt debitè approximatæ, vel donec alterans fecerit alteratum ita intensè tale, quòd non poterit in magis. Et sic patet, quòd alterans per nullum tempus est præsens alterabili, quin agat in ipsum vel per dispositionem ad formã, vel per impressionem formæ post debitam dispositionem: quamuis non semper agat, & continuè producendo formam. Ex ideo alteratio non est continua ex parte formæ, & in hoc stat de terminatio præsentis quæsitæ in via nostra.

Quantum ad tertium aduerte, quòd contra conclusionem secundam & determinationem factam in declarando qualiter alteratio non est continua ex parte formæ, insurgunt tenentes viam oppositam: & inter cætera aduerte duo argumenta.

Primum est, si nulla alteratio esset continua ex parte formæ, sequitur, quòd per aliquod tempus agens naturale potens agere in aliquod subiectum, alterabile esset sufficienter approximatam illi potenti pati ab eo, & in omni dispositione necessaria ad agendum & patiendum, & nullum esset impediens actionem agentis in passum: & tamen non ageret, quòd est contra naturã agentis naturalis: vt patet ex primo, de generatione, & ex nona Metaphysicæ. Contra probatur, sit calefactiuum approximatam corpori aliquo calido, & potenti ab illo magis calefieri, & sint in omni dispositione requisita ex parte vtriusq; ad actionem, & nullum

impediens. tunc quæro, aut hoc calefactiuum in qualibet parte temporis suæ præsentia agit in partem calefactibilem sibi proximam, aut non. Si sic, ergo illud calefactibile secundum illam partem per totum tempus præsentia calefactiuum fit magis calidum, & magis calidum continuè, & per consequens alteratio est continua ex parte formæ. Cuius oppositum sumitur in antecedente. Si non, ergo in qualibet parte temporis præsentia suæ non agit in passum, & sic patet consequentia.

Ad hoc patet, quòd respondendum sit ex determinatione facta. Negatur igitur consequentia, ad probationem admissio casu, dico quòd calefactiuum in qualibet parte temporis suæ præsentia agit in calefactibile, & nego quòd continuè fiat magis, & magis calidum. Nam vt diximus supra, alterans semper agit in alterabile sibi præsens, aut disponendo ad formam, aut imprimendo formam post debitam dispositionem. Sed non semper & continuè agit imprimendo formam, quoniam non semper & continuè adest debita dispositio, etiam quòd alterans sit approximatam.

Sed contra hanc responsionem sic instatur, Sicut calefactiuo præsentem in quocunque instanti subiectum est sufficienter dispositum, & nullum est impedimentum, ipsum subiectum fit calidum ex nõ calido, sic calefactiuo eodem modo præsentem, in quocunque instanti subiectum est magis dispositum, eodem inquam instanti subiectum fit magis calidum, quàm prius, & per consequens non solum in dispositionibus, sed etiã in ipso calefieri alterationis intensiua est continua.

Ad hoc dicitur, quòd similitudo non tenet, quia licet subiectum continuè disponatur, puta per rarefactionem vel condensationem vel alio modo ad calorem, & in quolibet instanti sit maior dispositio, quàm prius: non tamen sufficiens ad calorem intensiorem, quàm prius: & ideo licet dispositio fiat continuè, non tamen introductio caloris maioris, nisi quando peruentum fuerit ad sufficientem dispositionem pro forma intensiori introducenda.

Secundò arguitur sic: Alteratio est motus, & motus de necessitate est continuus, quia est quantitas, & non discreta, vt patet, ergo continua. ergo est impossibile alterationem esse motum, & non esse continuam. & confutatur, quia ex sexto Physicorum. Tempus habet cõtinuitatem ex motu, & motus ex magnitudine.

Sed magnitudo alterabilis est quid continuum. ergo & alteratio est motus continuus.

Ad hoc dicitur vt supra, hanc propositionem de necessitate motus est continuus, non esse simpliciter veram, nisi in motu locali, eò qd spatium est verè continuum, & continuè acquiritur, quia prius pars minor quàm maior. Applicando igitur ad alterationem, dico qd non est vera. Ad probationem dico, qd motus non est ex se quantitas continua, sed continuitatem trahit ex mobili, & ex magnitudine, sicut diuisibilitatem, vt declaratū est in lib. vj. & ideo si mobile esset, non quantum, & si res ad quam est motus, non sit acquisibilis continuè, non est necesse motum esse continuum. Ad confirmationem dico, qd licet alterabile in quantum est corpus, sit continuum; non tamen in quantum alterabile, quia vt determinatum est, per primam conclusionem non est necesse, qd alterabile alteretur modo, quo est diuisibile, quoniam contingit totam vsq; partem notabilis quantitatis simul alterari, & non prius partem partis, & iam determinatum est per secundam conclusionem qd forma ad quam est alteratio non est continuè acquisibilis. Quoniam igitur alterabile vt alterabile, id est ratione, qua alterabile, non est quid continuum, non sequitur alterationem esse motum continuum. Hæc de præsentî quæstio dicta sint.

QVÆSTIO VIII.

Si in animali mouente seipsum, anima est mouens, & corpus pars mota, & si motus animalis & naturalis.

Quodcunque enim ipsum à seipso mouetur, natura mouetur, ut quodcunque animalium. Mouetur enim ipsum animal à seipso. Textu xxxvii.

IN hac quæstione duo videnda sunt. Primò, quia secundum philosophum vt demonstrat infra in text. xli. nihil potest mouere seipsum. Primò necesse est, vt mouens seipsum distinguatur in partem mouentem & partem motam, quoniam igitur tenet philosophus animal mouere seipsum, & dicitur communiter animal componi ex corpore, & anima; perscrutandum est, si anima est pars mouens, & corpus pars mota. Secundò, quia dicit philosophus in text. præposito, quodcunq; mouetur à seipso, natura mouetur, considerandum est si motus quo mouetur animal à seipso, potest dici motus naturalis.

Quantū ad primam partem, sunt duæ opinioniones. Prima dicit, quòd

quòd anima est pars mouens & corpus est pars mota, & fundat se super multa dicta Commenta. quorum primum est in hoc libro. viij. in comment. xxvij. vbi inquit, nullus dubitat, qd animal mouetur ab anima, & qd anima est motor & corpus est motum. Et in eodem lib. in commen. xxx. inquit. Anima, quæ est motor in animalibus distinguitur à corpore, quod est motum. & in ij. de anima commen. xxxvij. inquit. Cùm declarauit, scilicet philosophus animam esse causam secundum formam, & secundum finem declarauit eam esse causam mouentem, secundum omnes modos motus. siue veros, siue existimatos.

Prædicta opinio fundat se etiam super duas rationes, quarum prima talis est.

Illud est primū subiectū alicuius accidentis, cui inest illud accedens, non per alterum principaliter, & cuiusque inest, inest per ipsum, hæc habetur ab Aristo. in j. Posteriori. in cap. de acceptione vniuersalis. Sed ipsi animæ inest virtus motiua secundum motum localem, non per alterum principaliter, & cuiusque inest illa virtus, inest per naturam animæ principaliter, ergo anima habet per se & primò ipsam virtutem motiuam secundum locum, & tale est principium intrinsecum mouens ipsius animalis.

Secunda ratio talis est, vel anima, vel aliqua pars quantitatiua, cui primò inest virtus motiua, puta cor est principium intrinsecum, mouens animal vel alias partes animalis. Non secundum, ergo primum. Quòd non secundum, probatur. Quoniam sequeretur, qd materia prima esset per se motiua in animali, quod est absurdum, probatur consequentia. Quandocunq; aliquod accidens debetur alicui subiecto cõposito per se & primò, oportet, qd conueniat cuilibet parti eius per se, licet non primò hæc accipitur, vt manifesta. Si igitur totum ex materia prima & anima cõpositum est per se & primò motiuum ipsius animalis; ergo materia prima, quæ est pars illius compositi, erit motiua in animali. Quòd autè hoc sit absurdum, patet: quoniam dixit philosophus in lib. iij. physic. in text. xvij. quòd semper æstimabitur aliqua species mouens. Animal igitur sic est intelligendū mouere seipsum, quia componitur ex duabus partibus, quarum vna est mouens, scilicet anima: & alia mobilis, scilicet corpus.

Secunda opinio dicit, qd ipsa anima non est, quæ mouet omnes partes animalis, sed in animali assignatur distinctæ partes distinctarum rationum & cõplexionum, eò qd animal est totum heterogeneum, inter quas est dare vnam primam, cui primò inest

anima, secundū virtutem moriuam, & hæc pars mouens est, aliās per calorem, & spiritum communicatum eis ab illa parte primò mouente. & hæc opinio videtur fundare se super doctrinam philosophi in paruis naturalibus in lib. de motu animalū, & de hac parte primò mouente: aliās diffusè tractauimus in epitomate nostro, super dictum lib. in trac. ij. in cap. iij. & iij. vbi declarauimus ad mentem philosophi, animam se habere in illa parte, sicut, sicut auriga super currum, sicut rex super ciuitatem, sicut temo in nauis, & quomodo per spiritum complantatum hæc pars mouet alias partes, & quoniam in via nostra communiter hæc opinio sustinetur, ideò vt scias sustinere eam, & scias quid veri aut falsi cōtineat prima opinio, ideò sic procedendum est.

Primò ponetur distinctio de principio intrinseco mouente. Secundò, conclusiones responsuaz. Tertiò, respondebitur fundamentis primæ opinionis.

Quantum ad primum aduerte, q̄ in doctrina philosophi sic inuenimus finem quo, & finem qui, vt declaratum est in lib. ij. physic. in text. xxix. Nam media, ad finem vltimum, dicuntur finis, quo, scilicet attingitur vltimum: vltimum, ad quod omnia præcedentia ordinantur, dicitur finis, quia sic inuenimus duplex mouens, scilicet quo, & quod. nam respectu inferiorum quæ cælesunt à Sole, mouens quod est lux, mouens quod est sol, & differunt hæc duo, quia mouens quo est actus, & non propriè dicitur ens in actu, nisi prout distinctum ab ente in potentia, potest dici ens actu. Mouens autem, vt quod est ens actu, quia sibi debetur existere, & non propriè dicitur actus, nisi sit mouens separatum, vt intelligentia, quæ dicitur actus metaphysici. Item mouens quo non est necesse, quòd distinguatur secundum esse à moto, sed bene mouens quod, & hæc est ratio, vt dicemus in quæst. sequenti, quare inanimata non mouent seipsa.

Quantū ad secundū sit prima cōclusio: Animal est mouens seipsum, quia anima est principium intrinsecum primum, quo mouetur animal, probat eodem modo. anima est principium intrinsecum primum mouendi localiter in animali, & vegetadi, & sentiendi, hæc est philosophi in ij. de anima text. xvij. Sed anima, vt patet in ij. de anima in text. xxij. est principium, quo viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus primo, ergo & c.

Secunda conclusio: Animal non est mouens seipsum, quia animal sit mouens partes corporis, vt quod, sed quia in animali datur vna prima pars, cui primò communicat anima virtutem motiuam,

tiuam, & per hanc mouet cæteræ partes mouentur: Probatur: Mouens, quod in istis materialibus, non est actus, quia actus habet rationem quo, sed existens in actu distinctum in esse à moto. Sed anima est actus, & non est propriè existens in actu, quia non subsistens, nisi anima intellectiua vt intellectiua, & non vt motiua. Nec distinguitur secundum esse ab animali moto, quoniam idem est esse partis, & totius, vt existit in toto. Ergo anima non est mouens, vt quod. Istæ autem conditiones conueniunt vni primæ parti existenti in animali, scilicet cordi: est enim distinctæ complexionis, & distincti situs, & distincti motus, & est primum & vltimum in motu, & est distinctæ figuræ, & videtur esse quoddammodo animal per se, vt declaratum est in fine libri de motu animalium. Rationaliter igitur non anima, sed talis prima partícula est mouens intrinsecum in animali, vt quod.

Quantum ad tertium, dico, q̄ omnia dicta Comment. allegata concludunt pro prima conclusione & non aliter.

Ad primam rationem dico, quòd si aliquid concludit, concludit de mouente quo, & non vt quod, quoniam potentia moriua non inest animæ, nisi vt primo principio, quo viuimus, & mouemur.

Ad secundam dico, q̄ est secundum: Ad improbationem nego consequentiam. Ad probationem nego illam propositionem, quam dicit arguens esse manifestam, imò nullam veritatem habet, nisi in partibus quantitatis. Nam bene sequitur, quòd si sol est corpus primò & per se lucidum, quælibet eius pars quantitativa est lucida, & si cælum primò & per se mouetur, quælibet eius pars quantitativè mouetur, non autem habet veritatem de partibus essentialibus. Falsum est enim materiam moueri, quia quod mouetur, est ens actu, ex lib. v. physic. text. viij. Præterea, esse parem, conuenit primo, & per se binario, & tamen non conuenit alicuius parti. Patet ergo, quòd prima opinio non habet veritatem, nisi de mouente, quo in presenti, aut quando quærimus de mouente, quod.

Quantum ad secundam partem quæstii aduerte, q̄ naturale in doctrina philosophi sumitur multipliciter. Primò, vt distinguitur contra violentum, vt dicatur naturale, quod est à principio intrinseco siue actiuo siue passiuo, ita quòd est secundum rei naturam & inclinationem. Et ex opposito dicatur violentum, cuius principium est extra, repugnante natura patientis. Et in hoc sensu accipit philosophus in j. cæli text. xij. naturale, vbi assignat

motum naturalem & violentum corpori simplici. Secundo, vt distinguitur contra voluntarium siue desideratum: vt dicitur naturale quod fit sine cognitione & desiderio operantis, in quo sensu ignis naturaliter calefacit, non autem animal in hoc sensu naturaliter ambulat, quia ex tertio de anima tex. quadagesimo octauo animal mouetur progressiue phantasia & appetitu. Voluntarium autem siue desideratum est, quod fit apprehensione, & appetitu agentis. Et in hoc sensu loquitur philosophus in secundo libro physicorum tex. primo, cum dicit eorum, quæ sunt à natura, id est ab agente, siue apprehensione & desiderio: alia vero per alias causas, quod communiter exponitur sic, id est à causis agentibus ex cognitione, & à proposito, vt quæ fiunt ex arte, vel à casu.

Ex his dico ad propositum, quod motus animalis potest naturalis in primo sensu, quia est à principio intrinseco, id est ab anima, quæ vt forma dicitur. natura ex secundo Physic. xj. Si autem sumatur naturale in secundo sensu, sic non potest dici naturalis: quia in animali principia motiua secundum locum, ex tertio de anima, tex. xlvij. sunt phantasia, & appetitus. Vtrum autem moueant secundum vnã communem speciem, siue rationem, determinauimus in lib. tertio, de anima in quæst. de potentia motiua, & est quæst. viij. & aduerte, quod hic intendimus de motu animalis, vt animal est, & non vt est graue, vel leue, quoniam vt sic, dicitur motus eius naturalis, ex primo sensu, sicut diceretur motus naturalis in elemento prædominante. Hæc de præsentis quæstio dicta sint. De aliis autem pertinentibus ad potentiam motiuam, & ad primum mouens organicum, determinauimus in tertio de anima, in quæstione quinta, sexta, octaua, & decima.

QVAESTIO IX.

Si graua & leuia inanimata mouentur à seipsis, vel à principio extrinseco. & quod sit illud.

Et nanq; ipsa à seipsis ponere impossibile est, animalis enim hoc proprium est animatorum.

Textu. xxxix.

IN hac quæstione aduerte, antequam ad decisionem deueniam, quod apud philosophum pertractatur textualiter. in quarto cæli in tex. xxv. vbi dicit philosophus: Mouet autem & quod à principio

tipto fecit, id est generans, & impedimentum remouens &c. Apud Commenta. autem mouetur hæc quæst. in tertio libro de cælo in Comment. xxvij. vbi inquit: Declaratum est enim de elementis, quod non nominantur inter ea, quæ mouent seipsa, cum non mouentur ad locum, nisi à generante. Volo autem hic ordinare eam, quoniam philosophus in textu proposito videtur negare, quod moueantur à seipsis, ergo à principio extrinseco. & querendum est quid sit illud, an medium, an locus naturalis, ad quem naturaliter mouetur, an generans vniuersale vel particulare. & quoniam hoc queritum solet à commentistis & sectatoribus Scoti, & nutritis in via Thomistica, diffusissime pertractari, ideo studendum est quam breui resolutioni. Tu igitur aduerte, quod intentum meum est tantum vnũ inquirere, scilicet in quo conueniunt, & disconueniunt bea. Tho. & Commen. & sic procedam. Primò ponentur quædam distinctiones. Secundo ponentur conclusiones pro via, in qua conueniunt bea. Tho. & Commen. Tertio conclusiones, in quibus disconueniunt. Quarto, soluentur argumenta eorum, qui tenent contra viam nostram.

Quantum ad primũ sit hæc prima distinctio, quam tangit philosophus in hoc lib. viij. in tex. xxxij. & Comment. in tertio cæli in continen. xxvij. Graue mobile deorsum potest considerari esse in potentia ad locum deorsum dupliciter, scilicet vel in potentia essentiali, vel in potentia accidentali. Aliquid dicitur esse in potentia essentiali, quod est in potentia ad formam & ad motum, qui consequitur talem formam, sicut Sortes antequam habeat habitum scientiæ, est in potentia essentiali ad speculari: sic graue antequam habeat grauitatem, est in potentia essentiali ad locum deorsum, quia non habet illam essentiam, id est grauitatem, qua potest moueri deorsum. Aliquid dicitur esse in potentia accidentali, quod actu habet formam, quæ est principium actionis aut motus, sed nondum actu mouetur, aut operatur. Sicut Sortes post acquisitum habitum scientiæ est in potentia accidentali ad speculari, Sic graue factum actu graue, est in potentia accidentali ad locum deorsum.

Secunda distinctio: Mouens graue potest esse duplex, scilicet remotum, quod dicitur vniuersale, & mediatum, & proximum, quod dicitur particulare, & immediatum. Loquemur autem de vtroq; licet propriè intendamus de proximo & immediato.

Tertia distinctio: Mouens immediatum potest esse duplex, scilicet mouens per se, & mouens per accidens, & intendimus

loqui de mouēte immediato per se, quoniam de immediato mouente per accidens, omnes concedunt, & est clarum apud philosophum in hoc lib. viij. in tex. xxxij. quod est remouens impedimentum: Sic enim inquit illic. Sustinens autē & prohibens, mouens est, vt est columnas diuellens, aut lapidem remouens, aut à vase aquam, secundum accidens enim mouet &c.

Quantum ad secundum, pono quatuor conclusiones, in quibus conueniunt Commentistæ, & via nostra.

Prima est, Graue non mouet seipsum de potentia essentiali ad actum, imò generans graue est illud, quod causat talem motum, ad quem erat in potentia essentiali, probatur. Quod dat formam rei, dat accidentia, quæ per se consequuntur illam formam, sicut dans formam homini, dat risibilitatem, & produciens ignem, producit calorem, & siccitatem, & leuitatem, & lucem. Sed generans graue, dat formam graui: quia generatio terminatur ad formam, ex quinto libro Physicorum, & motus deorsum est statim consequens formam grauis, si est genitum extra locum naturalem, & nihil impediatur, ergo generans causat talem motum grauis.

Secunda conclusio: Quando graue est in potentia accidentali ad locum deorsum, necesse est, quod moueatur à generante mediata saltem, & virtualiter, probatur. Dans formam dat consequentia, formam saltem mediate & virtualiter, sicut ignis calefaciens aërem, mediate & virtualiter calefacit manum. Sed generans dat formam graui, ergo & motum graui saltem mediate & virtualiter. Et hæc conclusio nisi ultra extendatur, acceptatur ab omnibus, difficultas enim est de mouente per se immediate.

Tertia conclusio: Graue non mouetur actiue & effectiue à loco suo naturali. Probatur: locus naturalis non mouet locatum nisi motu attractionis, vt visum est in lib. quarto. Sed illa attractio non est verè propria, imò metaphorica. Nam in vero tractu, vt declaratum est in septimo libro, tex. x. necesse est moueri trahens cum tracto. Cum igitur locus naturalis grauis sit centrum, necesse esset, si centrum moueret, graue actiue, quod moueretur simul cum graui, hoc autem repugnat centro, quoniam de eius ratione est esse immobile. Nam ergo loca naturalia sunt causa effectiua, sed finalis motuum naturalium in graui & leui. Et hæc est expressa intentio Commenta. in lib. septimo Physicorum, in comment. xxij. & ab eo non dissentit via nostra.

Quarta

Quarta conclusio: Graue & leue non mouentur per se à medio, quo sunt, supposito quòd tale medium non sit eorum generans. Verbi gratia, generetur ignis in terra, & ascenda per totam spheram aëris, vsque ad locum suum naturalem sursum. Dico, quòd aër vt medium non est per se mouens ignem sursum. Probatur: quia tunc idem actiuum naturale per se moueret ad plures differentias locales, & secundum contrarios motus, quod est impossibile: quia hoc repugnat actiuo naturali, ex lib. nono metaphysicæ, eò quòd est determinatum ad vnum, & non potest in opposita, nisi per accidens. Vnde in nono Metaphysicæ, textu tertio, dicitur de potentiis irrationalibus, quæ & naturales dicuntur, quòd est vna vnus, vt calefaciendi solum. Contrà autem probatur, quoniam per eandem partem aëris, per quam leue ascendit, contingit graue descendere, & e conuerso, & simul dum per vnam partem ascendit leue, contingit per aliam propinquam descendere graue, ergo idem medium vt medium non per se mouet graue, & leue: quia non potest ad contraria, & contrariis moribus mouere per se. Dico, vt medium, quoniam de medio, vt est generans aliter dicendum esset, vt patet per primam & secundam conclusionem. In his quatuor conclusionibus concordant Commentistæ, pro maiori parte & Thomistæ.

Quantum ad tertium, ponuntur duæ conclusiones pro Commentatore ad iudicium Commentistarum, & duæ pro beato Thoma.

Prima pro Commenta. est hæc. Grauia & leuia existentia in potentia accidentali, non mouentur immediate à generante. In hac conueniunt Iandunus in octauo physicorum in quæstione duodecima, per totum, & Albertus Saxon. in tertio libro cæli in quæstione octaua, & idem in octauo physicorum, in quæstione sexta, & Gregorius in secunda distinctione sexta, quæstione prima articulo tertio, in conclusione quarta, & omnes tangunt eadem media, quæ virtualiter stant in hoc. Mouens immediatū & proximum est simul cum motu, vt probatum est in libro septimo. Sed contingit lapidem generari inferius, & post tempora proici sursum, deinde descendere, & inde sensu patet, quòd generans quod est inferius per casum datum, non est simul cum lapide, imò multum distans, ergo nullus sanæ mentis diceret lapidem illum moueri deorsum immediate à generante, quod per casum datum non est simul cum lapide moto.

Præterea, contingit olim dudum corrupto geuerante talia corp

corpora ad sua loca naturalia moueri, si fuerint posita extra ea, quod dato, constat, quod non mouentur à generante, quoniam quod non est in rerum natura, non potest moueri: sicut enim moueri est actus existentis in potentia; ita mouere est actus existentis in actu.

Præterea, hæc est intentio Commentat. in liij. cœli comment. xxvij. ubi inquit. Sed quia motus non existunt à generante nisi mediante genito, & motus primò essentialiter non fit nisi à motore & nullo alio mediante, propter hoc iste motus non est primò & essentialiter à motore extrinseco, sed à forma moti. hæc Commenta. Et dicunt isti, quod si inueniatur Commenta. aut philosophus dicere, quod mouentur à generante, est intelligendum mediatè, eò quod ut dicit Commenta. in viij. lib. Physic. in comment. xxxij. generans est illud, quod corpori simplici generat formam suam, & omnia accidentia contingèntia formæ, quorum vnum est motus in loco.

Secunda pro Comment. est hæc. Grauiæ & leuiæ existentia in potètia accidentali mouentur immediatè à seipsis, & non à motore extrinseco: ita quod habent in seipsis principium actuum sui motus principale, & instrumentale. Principale quidem est eorum forma substantialis, Accidentale autem, & instrumentale, sunt qualitatès eorum motiæ, vt grauitas & leuitas. Hanc tenent omnes prænominati, & probatio eorum principaliter stat in hoc. Sicut se habet aqua calefacta ad reductionem ad frigiditatem: ita & graue positum supra, ad reductionem ad locum inferiorem. Sed aqua seipsam infrigidat. ergo graue mouet se deorsum. Maior videtur nota, & minor probatur, quia non potest assignari extrinsecum infrigidans, & præcipuè tempore ætatis existente medio, puta aère calefacto. Præterea, motus grauium & leuium ad loca sua sunt naturales, ergo sunt à principio intrinseco ex definitione naturæ. Quæ autem habent principium intrinsecum sui motus, mouent seipsa. ergo &c. Greg. autem ubi supra reputat hanc conclusionem sufficienter probatam à sufficienti diuisione: quia per conclusiones præmissas non mouentur à loco, non à medio, non à generante immediatè: ergo non ab extrinseco principio. ergo ab intrinseco, sed huiusmodi mouent seipsa, ergo &c.

Prima conclusio pro bea. Tho. est hæc: graue existens in potentia accidentali, non mouetur à seipso, sed ab alio. Hæc esse videtur philoso. in text. xxix. & xxx. & probat iij. rationibus vt videtur

dere. poteris & beat. Tho. exponens clarè deducit eas. Sed tenentes viam oppositam, dicunt quod philosophus non negat, quia moueant seipsa, sed quod non mouens seipsa illo modo, quo animal mouet seipsum. nam animal mouet seipsum per apprehensionem & appetitum, & sicut est in potestate sua mouere se, sic est in sua potestate cessare à motu & quiescere. & quando vult se mouere, non indiget motore extrinseco ponente illud in debita dispositione ad motum. Iste autem conditiones non competunt graui, nec rei inanimatæ. & ideo dicit philosophus, quod non mouentur à seipsis scilicet modis, quibus animata mouent seipsa. Vnde vnicuique verbo concludunt, quod motus animatorum & inanimatorum non distinguuntur in hoc, quod vnum mouet seipsum, & aliud mouetur ab alio, sed in hoc, quod animatum mouet seipsum ex seipso; inanimatum autem mouet seipsum, sed non ex seipso: quia indiget motore extrinseco ponente illud in debita dispositione ad motum. Non enim possunt moueri, nisi sint extra loca propria, & non possunt esse, nec se ponere extra loca propria, nisi generentur extra locum proprium, vt cum generatur pluuia, aut grandis in aère, vel quando proiciuntur extra locum suum ista grauiæ in terra residet, & ex hac distinctione dicunt philosophi sic exponendum in text. xix. Et nunquam ipsa à seipsis moueri, im possibile. i. ipsa à seipsis ex seipsis, quoniam hoc conuenit soli animato, & in hoc sensu concludunt rationes philosophi, & non in alio sensu.

Sed rectè consideranti patet, quod istæ gloriæ sunt potius per imaginationem, quam fundatæ in philosopho, vt relinquamus Commenta. in hoc, quoniam si est huius mentis, quod moueat seipsa, non conuenit cum via nostra. Stando igitur in doctrina philosophi, non inuenitur cum dixisse, quod moueat seipsa sine ex se, siue non ex se, sed vbiq; inuenitur, quod mouentur ab alio. & ab extrinseco. Vnde postquam in text. xxix. & xxx. probauit, quod non mouentur à seipsis, incepit inuestigare in textu xxxj. à quo moueantur. & in textu xxxij. concludit sic. Quæcunque à seipsis mouentur, ab aliquo mouentur, & quæ non à seipsis, vt leuia, & grauiæ. Aut enim à generante & faciente graue & leue, aut ab impediencia & prohibentia soluent. Hæc fuit conclusio philosophi, & eandem replicat in iij. cœli in textu xxv. ubi inquit, loquens de motu & motore grauium & leuium. Mouet autem, & quod à principio fecit, & impedimentum remouens, aut vnde resiliit, quemadmodum dictum est in primis

mis sermonibus, idest in viij. libr. Physic. in quibus determinauimus, quòd nihil horum seipsum mouet. Hæc philosophus. Ex quibus patet, quòd intentio sua fuit sine distinctione aliqua negare grauia, & leuia mouere seipsa, faciant igitur modo, quo volunt, imaginationes suas, sed non ostendent eas fundari in via philosophi.

Præterea, licet possent glosare modo suo primam, & secundam, & tertiam rationem philosophi non possunt euadere, quin quarta absolute concludat, sic enim arguit philosophus, Nullum continuum mouet seipsum graue, & leue sunt continua. ergo &c. Maiorem sic probat. Sed secundum quod diuiditur, si hoc quidem aptum est facere, illud verò pati, & intendit sic arguere, quia mouens & motum se habent vt agens, & patiens, & cum agens sit contrarium patienti, necesse est, quòd diuidatur id, quod est aptum agere ab eo, quod est aptum pati, sed in continuo nulla pars est diuisa ab alia. Ergo vna non potest esse mouens, alia mota. & idè in animalibus potius est colligatio partium, quàm continuatio, vt declaratur in libro de motu animalium, vt sit vna pars prima mouens alias, puta cor.

Præterea, si mouet graue seipsum, sequitur, quòd mouere & moueri conueniat eidem secundum idem, quod est impossibile. Aliter idem secundum idem esset in potentia & in actu. Contra probatur: Nam cum graue non componatur nisi ex simplici materia & forma, mouere nõ competit ei ratione materiae: semper enim mouens est aliqua species, ex iij. lib. phys. text. viij. Nec etiam moueri, quoniam omne mobile resistit mouenti: se habet enim mobile, vt potentia, & mouens, vt actus. sed materia non resistit formæ quo ad motum localem, cum se habeat indifferenter ad quodlibet. Vbi ergo si graue mouet seipsum, mouere, & moueri competit sibi solum ratione formæ.

Ad hanc rationem conatur respondere Iandunus de mente Commenta. dicens, quòd non est secundum idem, quoniam forma, vt forma mouet. Vt autem est in materia, est mota.

Sed contra, cum mouere supponat esse, forma non mouet, nisi vt habet esse: non habet esse, nisi in materia, cum forma grauis sit merè forma materialis, ergo non mouet nisi vt recepta in materia, ergo secundum idem est mouens & mota.

Secunda conclusio pro beat. Tho. est talis. Graue existens in potentia accidentali, mouetur immediate à generante, siue sit cœlum, siue aër, siue aliud. Hanc beat. Thom. vbiq; tenet, & præci

præcipue in viij. Phys. in textu xxxij. & xxxij. & ratio sua principalis fuit ista. Si aliqua duo ita se habent, quòd remoto impedimento, vnum naturaliter sequitur ad alterum, à quocunque est vnum, ab eodem est aliud. Sicut à quocunque est ignis, ab eodem est forma, & calor eius. Sed grauitas, & locus deorsum naturali sequela se consequuntur remoto impedimento: ergo cum grauitas sit immediate à generante esse in loco deorsum, vel tendere ad locum deorsum, est immediate à generante.

Hanc rationem omnes de via opposita dicunt concludere, quòd mouetur à generante, sed non immediate, quoniam vltra generans vniuersale & mouens vniuersale, est assignandum generans & mouens proximum.

Vt igitur dicta ratio habeat apparentiam, dicimus, quòd cœlum vel aliqua pars cœli est generans & mouens proximum, ac particulare. Sed aduertendum, quòd alio modo est generans particulare quàm mouens particulare. Nam cœlum ad producendum determinatam formam, puta animam huius animalis, determinatur per hoc animal generans sibi simile. Ad causandum verò determinatum motum, puta sursum, aut deorsum, sufficit quòd determinetur per formam naturalem mobilis, ad quam sequitur certa inclinatio ad talem locum, & sic cœlum vel pars cœli per grauitatem in graui, & per leuitatem in leui, determinatur, vt sit proximum mouens in motu eorum naturali: licet ergo nec cœlum per se, ne grauitas per se, sit in graui immediatum mouens; tamen cœlum vel pars cœli, vt respicit hanc grauitatem sub tanto gradu, in hoc graui efficitur eius mouens immediatum. In his stat summa viæ nostræ.

Quantum ad quartum, aduerte, quòd præcipui contra viam nostram sunt Scotus & Gregorius & Iandunus, sed argumenta Ianduni, non distinguuntur ab argumentis prædictorum. Ideo conare, vt scias eorum argumenta & solutiones, & quoniam Capreolus in secunda distinctione sexta, quæstio prima contra primam conclusionem, omnia ad litteram recitat, & Thomisticè soluit, ideo & tu exercere ipsum, & vide illic. Ne tantum laboremus in scribendo, quod alibi inuenire poteris, pro aunc sufficiat tibi, si soluerimus rationes supra positas in conclusione prima & secunda pro Comment.

Ad primam igitur & secundam dicitur, quòd quoadocunq; lapis mouet

mouetur motu naturali, mouetur immediatè à suo generante, etiam quòd distaret, vel esset corruptum, quoniam ex quo impressit grauitatem, stante grauitate, stat mouens virtualiter & dato, quòd esset corruptum secundum substantiam, non est corruptum quo ad virtutem, quam impressit in mobili. Et quoniam grauitas non distat à graui, ideo quandiu stat grauitas, stat generans simul cum graui. & si dicis, quòd intentio philosophi in vij. Physic. est, quòd mouens proximum, & motum sint simul, secundum substantiam, vt declaratum est illic.

Responderetur, quòd sufficit hanc simultatem, secundum substantiam seruari in principio motus, & maximè in motione essentiali. Voco autem motionem essentialem, qua transfertur mobile à mouente de potentia essentiali ad actum, & hæc motio in hoc proposito est, quando graue generatur extra locum suum, & statim genitum mouetur deorsum à generante, remoto impedimèto, & tunc patet, quòd mouens & motum sunt simul secundum substantiam. In omni autem alia motione, qua transfertur mobile de potentia accidentalì ad actum, sufficit simultas virtualis. Nec philosophus aliter intendit. Et sic tu intelliges determinationem, quam fecimus in libro septimo, in quæstione tertia.

Ad primam, pro secunda conclusione, dico, quòd aqua calefacta habet à generante, quòd reducat ad frigiditatem, ita quòd infrigidans, vt quòd est generans. In aqua autem etiam calefacta remanet frigiditas virtualis impressa in generatione aquæ à generante, quæ est irremouibilis ab aqua, cuius virtute reducitur ad frigiditatem actualem, sic & graue per grauitatem sibi impressam inseparabilem à graui, reducitur à generante ad locum suum naturalem.

Ad secundam dico, quòd ad seruandum motum naturalem sufficit inesse mobili principium motus actiuum, vel passiuum, & alterum sufficit in animatis esse actiuum, vt quo, in inanimatis est passiuum, vt quo. Nam in graui est grauitas, qua mouetur, non à forma sua, sed à generante. Hæc de præsentì quæstio dicta sint. Tu tamen aduerte, quòd hoc quæsitum est, vt problema, vnde disputatiuè vtraque via sustentabilis est. Quòd si volueris sustinere, quòd immediatè moueantur à seipsis, tu solues argumenta in oppositum, quæ formantur à sandu. & solues vt ipse in octauo Physic. in quæst. xj. vel vt soluit Grego. in secunda distinctione sexta, quæstione prima artic. iij. post probationes omnium conclusionum. Textum autè philosophi in octauo Physic. in text. xxix. vbi inquit, & nanque

& nanque ipsa à seipsis &c. expones per distinctionem Grego. qua præmittit in principio solutionum ad argumenta. Cum autem volueris sustinere viam Thomisti, sequeris solutiones Capreoli in secunda distinctione sexta, quæstione prima contra primam conclusionem.

QVAESTIO XI.

Si motores orbium planetarum mouentur per accidens.

Non est autem idem moueri secundum accidens à seipso, & ab altero. Ab altero quidem enim inest, & eorum que sunt in caelo quibusdam principijs, quæcunque secundum plures feruntur motus. Textu LII.

IN hac quæstione aduerte, quòd difficultas stat in hoc: Aristot. dicit in textu quinquagesimo primo, quòd si aliquid mouens immobile mouetur per accidens, non potest mouere motu æterno, vt patet de anima mouente animal, quæ quoniam mouetur per accidens ad motum corporis, sicut nauta ad motum nauis, nō potest continuè & perpetuò mouere animal. Si igitur motor orbis planetæ mouetur per accidens, vt videtur philosophus concedere in textu quinquagesimo primo, ergo nō mouet orbem suum continuè & perpetuò. Hoc autem contradicit doctrinæ suæ, quoniam in libro duodecimo Metaphysic. textu quadagesimo octauo, concludit tot substantias æternas, quot motus æterni; inter quos prænumerat motus planetarum, ergo &c.

Vt igitur habeas resolutionem huius quæstionis, sic procedendum est: Primò ponemus omnes modos, quibus possumus apprehendere substantiæ immaterialem mouere corpus localiter. Secundò declarauimus, quot ex his modis acceptat Aristot. Tertiò declarauimus, si ex modo quo ponit philosophus substantiam immaterialem mouere orbem planetæ, verum est eam moueri per accidens. Quartò remouebimus dubium.

Quantum ad primum aduerte, quòd possumus imaginari substantiam immaterialem mouere corpus localiter. Primò, de loco ad alium locum. Secundò, circa locum. Si primo modo, iterum dupliciter. Primò, proiciendo corpus motum. Sicut Sortes proicit lapidem. Secundò, vehendo vel portado corpus de loco ad locum. Si secundo modo, iterum dupliciter, vel sicut nauta mouet nauem, vel sicut figulus mouet rotam, nauta quidem ita mouet nauem,

quòd nunquam deferit eam, & est sicut mouens intrinsecum, sigulus autem mouens rotam, est sicut mouens extrinsecum. nec est necesse, quòd omnibus partibus immediatè adsit, sed factò impulsu in vna parte girat rota, donec debilitatur impulsus, & iterum impellit &c.

Quantum ad secundum aduerte, quoniam ex doctrina philosophi non dantur substantiæ immateriales, nisi quæ mouent corpora cœlestia. ideo non concederet primum modum, scilicet mouere de loco ad locum, qui tamen cõceditur in via Plato. eò quòd vltra cœlites ponit dæmones. Sed de hoc aliàs. Concedit autè secundum, scilicet circa locum. Sed vtrum cõcederet tam primum, quàm secundum modum mouendi circa locum, est dubium. Nam vt videbis in lib. xij. Metaphysic. in quæst. xvj. est vna opinio, quæ tenet de mente philosophi nõ repugnare intelligentiæ vniri cœlo, non solum vt motor, sed vt forma: quam opinionè illic reprobauius, & soluius rationes eius, secundum istos diceretur, quòd substantia immaterialis mouet cœlum, vt nauta nauem, vt motor intrinsecus: vt anima corpus. Secundum autem opinionem communem, quæ tenet, intelligentiam non vniri cœlo, nisi vt est motor, & per contractum virtualem, dicendum est, quòd motor cœli est sicut sigulus ad rotam: vt mouens extrinsecum appropriatum, applicando virtutem suam mobili per partem post partem.

Quantum ad tertium aduerte, quòd motorem orbis planetæ moueri per accidens ab alio motore, dupliciter potest intelligi. Primum, quòd motus recipiatur in eo subiectiuè, ex eo, quòd mobile suum mouetur motu diurno à primo mobili, & sic transferatur ab vno vbi, ad aliud vbi. sicut quando nauis defertur ab aqua decurrente ad inferius, nauta per accidens defertur ad inferius. Secundò, quòd motus non recipiatur in eo, sed in orbe ipsius planetæ, & dicatur motor orbis moueri accidentaliter, non ratione sui, sed ratione orbis, cui appropriatur, & sic moueri per accidens, est per denominationem extrinsecam, sicut lapidem videri. Nam ex eo, quòd visio recipitur subiectiuè non in lapide, sed in vidente, denominatur lapis visus. Sic ex eo, quòd orbis planetæ mouetur à motore primi mobilis, denominatur extrinsecè motor orbis planetæ motus per accidens. Facta hac distinctione dico in proposito, quòd si intelligentia vniretur orbi planetæ, vt forma, vt tenet opinio, quam supra recitauimus. ita quòd cœlũ esset verè & propriè animatum, moueretur per accidens primo modo. Rotaretur

rotaretur enim ad rotationem sui orbis, sicut vehitur nauta ad ventionem nauis, quæ vehitur ab aqua corrente ad inferius, & sicut mouetur anima de vbi, ad vbi ex motu progressiuo animalis. Sed quia cœlum non est verè & propriè animatum etiam ad mentem philosophi, vt determinauimus in libro duodecimo Metaphysicorum quæstione decimasexta. vbi pertractauimus viam Commentatoris & Auicennæ, & beati Thomæ: ideo non est admittendum apud philosophum intelligentiam, quæ mouet orbem planetæ, moueri per accidens primo modo. & probat ratione etiam sic, Si aliqua duo distinguuntur secundum substantiam, & non continentur, nec contiguantur adinuicem, nec vnũ constituitur in esse per aliud, nõ est necesse vnum moueri ad motum alterius, ita quòd motus recipiatur in eo subiectiuè. Et id patet in nauta, qui nisi esset contiguus nauis, aut alicui parti, non moueretur ad motum nauis, nec in se reciperet motum ad inferius. Sed constat apud philosophum orbem planetæ & intelligentiam distingui secundum substantiam, cum vtrunq; sit perfectum secundum naturam suam, nec vnum sit pars alterius, nec sint duæ partes coniunctæ, quid vnum, nec intelligentia cõtinuatur nec contiguatur orbi, cum sit sine omni magnitudine, vt demonstratur hic: nec constituitur in esse per orbem, ad differentiam animæ animalis, ergo &c. Tenendum est ergo, quòd mouetur per accidens secundo modo, ita quòd denominatur moueri denominatione extrinsecæ, sicut diximus de lapide visio. Sed aduerte, quòd hoc est valde impropriè moueri per accidens, quoniam motus propriè est in eo, quòd dicitur moueri, siue dicatur moueri per se, siue per accidens.

Quantum ad quartum aduerte, quòd hic modus non videtur valere, quia qua ratione dicitur motor orbis planetæ moueri per accidens denominatione extrinsecæ, sic poterit dici sphaericus lucidus quantus, denominatione extrinsecæ, eò quòd ista insunt orbi, cui appropriantur. hoc autem est absurdum dicere. Præterea, cum dicatur motor cœli moueri per accidens, quia suum mobile mouetur, & non alia ratione, quare non potest dici motor primi mobilis moueri per accidens ex quo suum mobile mouetur, sicut dicitur motor orbis planetæ moueri per accidens, quia orbis planetæ mouetur.

Ad primum dicitur, quòd non est eadem ratio, quia motus proprius orbis planetæ, qui est effectus sui motoris appropriati, & motus diurnus, quo mouetur ad motum primi mobilis, sunt

eiusdem generis, quia vterque est motus sphericus. Alia autem accidentia orbis planetæ, vt figura, quantitas, lux, non sunt effectus actiue ab ipso motore appropriato producti: sed à primo rerum omnium principio: vt determinatū est in lib. xij. metaphys. quæst. xxviiij. ideo conuenientius attribuitur ei motus per accidens ratione sui mobilis, quæ cætera accidentia, præterea, quia huiusmodi accidentia repugnant naturæ incorporeæ: motus autem saltem per accidens non repugnat rei incorporeæ, nam conuenit animæ etiam intellectiui: quæ est motiua in homine, ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicitur, quod ratio dissimilitudinis stat in hoc, quia motor, cuius mobile non mouetur alio motu, est perfectior motore, cuius mobile mouetur alio motu, ultra motum, quo mouetur à suo appropriato motore. & vt sic motor orbis planetæ est minus nobilis, quæ motor primi mobilis, & ratione minoris nobilitatis attribuitur ei aliquo modo conditio motorum in his inferioribus animatis, id est animarum, quæ mouentur per accidens, licet vt diximus, moueri per accidens verificetur æquiuocè de anima & de intelligentia mouente orbem planetæ. Hæc de præsentī quæstio dicta sunt.

QVÆSTIO XI.

Si motus localis est prior alijs motibus,

Tribus autem existentibus motibus &c. necessarium est hunc, scilicet motum localem, esse primum. Textu L V.

IN hac quæstione aduerte, quod non habemus comparare motum localem ad omnē aliam mutationem, siue sit motus propriè dictus, siue nō, sed ad alias species motus propriè dicti. Nam si comparemus motum localem ad generationem respectu eiusdem, secundum numerū, patet, quod generatio est prior & tempore, & perfectione, quàm motus localis. Nam prius generatur Sortes, quàm moueatur localiter, & terminus generationis in Sorte est perfectior, cum sit substantia, quàm terminus motus localis, qui est accidens. Intentio igitur philosophi est comparare motum localem ad alios motus propriè dictos, & sic procedendū est. Primò, ponentur distinctiones necessariæ huic quæstio. Secundo, conclusiones responsiue.

Quam

QVÆSTIO XI.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio: Motus localis potest intelligi esse prior alijs tribus modis: Primo secundum consequentiam. Dicitur autem aliquid prius secundum consequentiam, quando ab eo non conuertitur consequentia, & est illud, quod potest esse sine alijs, sed non alia sine eo. Sic duo sunt priora secundum consequentiam, quàm tria. Nam bene sequitur, Tria sunt, ergo duo sunt, sed non conuertitur: vt patet. Secundo, secundum tempus, & est illud quod comparatum alteri est in rerum natura, altero non existente. Sic causa agens per motum, est prior tempore suo effectui. Tertio, secundum perfectionem, & hoc modo esse prius est idem, quod magis perfectum & nobilius, vt actus est hoc modo prior potentia, vt declaratum est in libr. ix. metaphys.

Secunda distinctio sit hæc: Motus localis potest comparari alijs motibus, quo ad triplicem prioritatem dictam duobus modis. Primo, vt considerantur in eodē subiecto, puta comparando motum localem in Socrate, ad alterationem & augmentum in Socrate. Secundo, respectu diuersorum subiectorum, puta comparando motum localem in cælo, ad alterationem, & augmentum in his inferioribus.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio responsiua: Motus localis comparatus alijs motibus respectu diuersorū subiectorum, puta motus cæli, comparatus alijs motibus rerum inferiorum, est prior illis j. & ij. iij. modo prioritatis. Quod sit prior primo modo, probatur. Motus cæli non pendet à motibus rerum inferiorum, sed econuerso, quoniam determinauimus in lib. xij. metaphys. quæst. xij. contra Durandum & Paulum Sonci. Si cælum non moueretur, non esset in inferioribus alteratio nec generatio, nec motus localis. Hæc etiā cōsequentia valet. Si motus inferiores sunt, motus cæli est: sed non econuerso. Nam bene sequitur: Si Sortes alteratur, cælum mouetur: sed non sequitur, Si cælum mouetur, Sortes alteratur, quia fortè Sortes non est. Quod autem sit prior tempore, probatur: Quia perpetuum est prius tempore, siue duratione, non perpetuo. Sed motus cæli est perpetuus secundum philosophum, vel potest esse perpetuus secundum veritatem, & nullus alius motus vnus numero potest esse perpetuus, ergo &c. Maior patet. Minor autem quo ad primam partem probatur infra in text. lxxij. quo ad secundam partem probatur in text. lxxij. de alteratione & augmento & decremento & generatione & corruptione, & in text. lxxij. probatur de motu locali

recto, & tu horum omnium probationes videre poteris in litera philosophi. Quod verò sit prior secundum perfectionem, probatur: Quia nullo modo laedit nec imperficit quo ad esse substantiale, nec quo ad esse accidentale mobile cui inest, alij autem motus, vt alteratio, & augmentum, imperficiunt id cui insunt, ergo prior est secundum perfectionem. Contrà nota. Antecedens autem probatur, nam per motum localem non videmus cœlum imperfici nec debilitari, nec corrumpi nec dispositioni ad corruptionem: per alios autem motus res inferiores, aut corrumpuntur, aut disponuntur ad corruptionem: nam aqua potest tantum calefieri, quod corrumpitur, & aer tantum auferri per rarefactionem, quod corrumpitur, ergo &c.

Secunda conclusio: Motus localis comparatus ad alios motus respectu eiusdem subiecti numero, est posterior secundum consequentiam, & secundum tempus, sed prior secundum perfectionem, probatur. Nam sumpto Sorte, alij motus possunt esse in eo sine motu locali, & præcipue motu processiuo, & non e converso. Pater enim quod Sortes prius nutritur, & prius augetur ad tantam quantitatem. Antequàm moueatur motu processiuo, ergo isti motus non pendent in Sorte à motu processiuo, sed bene e converso, ergo &c. Similiter pater, quod est posterior tempore, quoniam pro aliquo tempore, puta pro j. anno datur in Sorte alteratio per nutritionem, & datur augmentum, & nondum datur in eo motus localis processiuus. Quod autem sit prior secundum perfectionem, probatur: quoniam alijs motibus disponitur Sortes ad non esse, & præcipue alteratione, motus autem localis non transmutat rei substantiam, quoniam non est motus ad formam, sed ad locum, qui non recipitur subiectiue in locato, sed est in locante, vt declaratum est in quarto libro Physicorum, in quaestione decima tertia.

Præterea, in istis inferioribus posteriora secundum generationem, sunt priora secundum perfectionem: quia via naturæ est procedere ab imperfecto ad perfectum.

Sed vt diximus, motus localis processiuus in Sorte, est posterior generatione alijs motibus, ergo &c. Hæc de præsentis quaestio dicta sint.

QVAEST

Si motus localis reflexus potest esse continuus.

Quod autem, quod fertur secundum rectum & finitum, non fertur continuè, manifestum est. Reflexitur enim. Reflexum autem secundum rectum, per contrarios mouetur motus. Textu LXIII.

In hac quaestione aduerte, quod stat difficultas in hoc. Si motus reflexus non est continuus, sed necessariò cadit quies media in puncto reflexionis, sequitur quod graue sursum existens, & non prohibitum ab aliquo detinente, quiesceret sursum, quod est contra naturam grauis. Contrà probatur, proiciatur lapis sursum, & à sursum descendat deorsum. Quæro, vtum inter motum lapidis sursum, & motum deorsum detur quies, aut non? si nō, ergo motus reflexus est continuus, si sic, ergo graue existens sursum, & à nullo prohibitum, non mouetur deorsum, aliter simul quiesceret & moueretur. Et si dicas, quod ab aliquo detinetur, tu non poteris assignare illud, nisi dicas aërem. Quod tamen non est verum, quoniam si non potuit prohibere lapidem, quin ascenderet violenter, minus potuit prohibere, quin descenderet naturaliter. Præterea, si lapis sursum proiectus obuiaret molari descendenti, certum est, quod pro nullo tempore posset obstare molari, quin continuè & sine quiete media descenderet, si molaris obuiatus à lapide sine quiete descendit, ergo & lapis sine quiete media reflexitur deorsum, quia stultum est dicere molarem grauissimum superponi in aëre lapidi paruo, & non mouere ipsum deorsum, ergo necesse est dicere motum reflexum, esse continuum, quando in puncto reflexionis non datur aliquod detinens mobile. Tunc enim constat dari quietem inter primum & secundum motum: vt si Sortes mittat pilam ad manum Platonis, & Plato per motulam retineat eam, deinde remittat ad manum Sortis.

Hæc quaestio est difficilis propter rationes factas, & propter rationes, quas intendit philosophus, quæ sunt istæ.

Prima est, Si motus reflexus est continuus, sequitur quod idem mobile mouetur simul contrarijs motibus, quod est impossibile, & contra naturam contrariorum, quæ sunt eidem simul incompatibilia ex iij. & x. metaphysic. Contra probatur

C 4

facta prius hac suppositione, si mobile mouetur motu continuo à termino ad terminum, verū est dicere, quòd mouetur ad illū terminum per totū tempus mensurans motū illum continuum, non solum quando propinquat termino, sed etiā à principio motus. Nam si motu cōtinuo equitarē ex Francia Romā, verū esset dicere, statim quòd incepissem equitare, vado Romā. Hoc supposito arguo sic, Si lapis proiectus à deorsum sursum, & per reflexionem à sursum deorsum, mouetur motu continuo, tunc per suppositionem factam per totū tempus mensurans illum motū continuum, mouetur deorsum. Sed antequam reflecteretur, mouebatur sursum, vt patet. Ergo mouebatur motu sursum, & motu deorsum, qui sunt contrarij, cum sint ad terminos contrarios, ergo &c.

Secunda est talis, Mobile in motu reflexo accedit ad vnum terminum numero, & ab eo recedit, vt patet ad sensum, ita quòd vritur termino, vt actu sine, & actu principio motus. Tunc quæro, Aut eodem instanti accedit & recedit: Aut vno instanti accedit & alio recedit. Non primo, quia opposita actu essent simul in eodem, ergo secundo. Sed inter duo instantia datur tempus, in quo nec accedit, nec recedit, ergo in illo quiescit, ergo in motu reflexo de necessitate cadit quies media, & sic non potest esse continuus. Vides ergo quòd pro vtraque parte rationes sunt multum apparentes.

Vt igitur resoluamus quæsitum, modo, quo possumus, sic procedendum est. Primò, recitabitur vna opinio, quam non credo veram. Secundo, ponetur opinio, quæ videtur rationabilior, & per eam manifestabitur, quomodo rationes vtraque parte possunt saluari. Tertio, recitabitur quædam noua opinio, quæ vtiq; disputatiuè sustentari potest, sed non saluat positionem Arist. in litera, nec est acceptanda in via Thomistica.

Quantum ad primam aduerte, quòd est vna opinio, quæ attribuitur Aegidio in octauo Physic. in expositione tex. lvi. vbi quærit, si inter duos motus contrarios est dare quietem mediam. Ille distinguens sic dicit, Aliquid moueri motibus contrariis sine quiete media, potest intelligi dupliciter: Vel motu proprio & per se: vel motu alterius & per accidens. Motu proprio & per se, non contingit. Motu autem alterius & per accidens, non inconuenit. Vt si pila proiciatur in terram, ex vi projectionis eleuetur in altum, priusquam moueatur motu sursum contrario motui projectionis deorsum, quiescit in terra. Sed si terra in illo instanti, in quo pila attingit eam, ascenderet, non est dubium, quòd

quòd terra ascēdens eleuaret pilam, & tunc pila sine quiete ascenderet, sed hoc esset per accidens. Nam pila per se quiesceret in terra, per accidens autem moueretur mota terra. Non est igitur inconueniens aliquid moueri motu contrario, non per se, sed per accidens, vel non motu proprio, sed alterius. Ex hac distinctione dicit Aegidius, quòd rationes philosophi concludunt de primo sensu, & de eo intendit. Non autem intendit in secundo sensu, nec in eo rationes adductæ ab Arist. concludunt.

Sed hæc opinio non potest stare ex eo, quòd concedit non esse inconueniens motus contrarios posse simul inesse eidem, per accidens tamen. Nam si motus contrarij possunt simul inesse eidem per accidens, eadem ratione duo contraria intensa & perfecta poterunt inesse eidem per accidens: & sic idem poterit esse calidissimum & frigidissimum per accidens, quod repugnat sensui. Et sicut duo contraria intensa sine contrarietate perfecta non possunt simul esse: sic nec motus sursum & motus deorsum, eò quòd sicut sursum & deorsum sunt differentiaæ locales contrariæ contrarietate perfecta: sic & motus sursum & motus deorsum, & ideo nisi inueniatur alia distinctio, videntur rationes philosophi stare in robore suo.

Quantum ad secundam aduerte, quòd motus reflexus potest dupliciter fieri. Primò, quando mobile ex sui natura reflectitur à termino, quem prius attingerat, & non ratione nec impetu fortioris mobilis obuiantis, vt quando Sortes proicit sursum in aërem lapidem, qui ascendit, donec cessat imperus proiicientis, & tunc ex sui natura, quia grauis reflectitur deorsum. Secundo, quando stante adhuc impetu proiicientis, mobile dum mouetur, obuiat mobili fortiori, cuius impetu cogitur reflecti, ita quòd nisi obuiaret, adhuc vltra procederet, vt quando lapis proicitur sursum, & dum ascendit, antequam deueniat ad vbi determinatum ex impetu proiicientis, præuenitur ab alio mobili grauiori descendente, cuius contactu repercutitur inferius. Ex hac distinctione dico, quòd rationes philosophi concludunt in primo sensu, sed non in secundo: quia obuians fortius impedit quietem mediam: & ibi non est proprie accessus, & recessus ab eodem termino, sed potius impedimentum accessus. Aliter autem contingit in primo sensu, in quo rationes philosophi sunt efficacissimæ. Ratio autem secunda in oppositum concludit pro secundo sensu. Ad primam autem dicendum, quòd est aliquod prohibens, quòd non est generans: nec aër, nec natura talis mobilis, sed natura,

& ratio motus reflexi in primo sensu. Quoniam de eius ratione est, quòd sit accessus & recessus actu ab eodem vbi, hæc autè non possunt esse in eodem instanti, quare &c.

Sed contra determinationem factam arguitur & probatur, quòd tam in primo sensu, quàm in secundo cadit quies media in motu reflexo, & arguitur sic: Omne quod nunc mouetur aliquo motu, quo motu non mouebatur prius, quiescebat ab illo motu. Hæc est per se nota, quoniam si nunc mouetur motu A, & ante hoc nunc non mouebatur motu A, & erat mobile motu A, quiescebat à motu A. Tunc vltra, ponamus, quòd faba sursum proiecta obuians molari, descendat, clarum est quòd descendens mouetur deorsum, & prius, scilicet ante obuiationem non mouebatur deorsum, ergo quiescebat quiete opposita motui deorsum. Sed hæc quies non est nisi quies in vbi sursum, ergo aliquando quiescebat in vbi sursum, & sic in motu reflexo, etiam secundo modo datur quies.

Ad hoc dicitur, quòd prima propositio potest esse vera & falsa. Vera quidem, si illud quod nunc mouetur, &c. non impeditur vel non prohibetur quiescere quiete opposita illi motui per aliquod prædominans & obtinens super illud, quod mouetur, & in hoc sensu procedit probatio eiusdem propositionis. Est autem falsa, si illud quod mouetur, prohibetur quiescere à prædominante, cui obuiat. Quare &c. Sic occurrit dicendum: Qui autem melius inuenerit, melius soluet. Nam vt præmissi, quæsitum hoc est valde difficile.

Quantum ad tertium aduerte, quòd aliqui moderni tenent philosophum sufficienter probare motum localem reflexum, non posse esse continuum perpetuum, eò quòd est inter terminos contrarios & per eandem lineam. Sed non efficaciter probat eius disconsuetudinem per quietem mediã. Dicit enim quòd quãdò lapis proicitur sursum, ascendit: Verbi gratia. Per tempus A, vsq; ad vltimum instans exclusiue temporis A. Et in instanti vltimo incipit descendere, & sic non est necesse quòd pro aliquo tempore quiescat, quoniam inter tempus A, & suum vltimum instans, non datur tempus medium. Sicut datur inter instans & instans, philosophus autem opinatur quòd in vno instanti vltimo temporis mensurantis ascensum terminetur ascensus, & in primo instanti temporis sequentis incipiat descensus. quod non est necesse. Sicut non est necesse, quòd alteratio præcedens generationem substantialem terminetur in vltimo instanti temporis mensurantis

stantis alterationem, & in alio instanti fit introductio formæ substantialis. Sed alteratio durat in toto tempore mensurante alterationem, & generatio substantialis est in vltimo instanti illius temporis, & sic non cadit tempus inter alterationem & generationem substantialem. Sed hæc opinio, quantum valeat, tu considera: ego enim reputo hoc quæsitum problema neutrum. Hæc de præsentibus quæsitum dicta sint.

QVAESTIO XIII.

Si motus circularis potest esse perpetuus.

*Quare nihil prohibet moueri continue
& nullo tempore deficere.*

Tex. LXXIII.

IN hac quæstione aduerte, quòd stat difficultas in hoc, Si potest esse perpetuus, potest esse infinitus. Implicat enim quòd sit finitus & terminatus, & sit perpetuus, sed non potest esse infinitus, quoniam vt probatum est in libro sexto, textu trigessimono, motus localis consequitur magnitudinem, quo ad diuisionem. Sed nulla magnitudo mota circulariter est infinita, vt probatur in primo cæli, ergo nullus motus circularis est infinitus. Vt igitur resoluamus præsens quæsitum, aduerte, quòd sub triplici titulo potest tractari. Primò, si potest esse perpetuus. Secundò, si de facto est perpetuus. Tertiò, si necessariò est perpetuus, ita quòd non possit non esse perpetuus.

Quantum ad primum aduerte, quòd Aristotel. in textu lxxij. efficaciter probat esse possibile motum circularem esse perpetuum, nec est necesse formare hic rationes suas. Sed tu vide, vt deducit eas bea. Tho. & iam fermatas habes in epitomate in octauo libro Physic. in tract. tertio, in cap. quarto. vide illic, & in hac conclusionem nullus dubitat, quia est in se vera, & est ad mentem philosophi. Vnde dicit in textu lxxij. Nullum enim impossibile contingit, quã si sic arguat: Ex continuitate & perpetuitate motus circularis, nullum sequitur impossibile. ergo est possibile.

Quantum ad secundum aduerte, quòd licet rationes philosophi videantur concludere possibilitatè perpetuitatis motus circularis, & non vltra: smè intentio philosophi est, qd de facto sit continuus, & perpetuus, eò quòd doctrina sua, vt declaratū est in lib. iij. Physic.

Phyfi. textu xxxij. in perpetuis non differt posse & esse. Præterea, philosophus docuit, quod motus circularis non habet cōtrarium, & quod inter vnam circulationem cœlestem & aliam non cadit tempus medium, & ex his duobus putauit non solum de posib. h. sed de facto motum circulaarem in cœlo esse continuum perpetuum, & intendit sic arguere. Quicumque motus potest continuari in perpetuum, si non continuatur, hoc est, quia incidit tempus medium. Sed cum vna circulatio cœli continuetur cum alia, eod quod idem punctum in oriente est finis præcederis, & principium sequentis non cadit tempus medium, ergo non solum potest, sed de facto continuatur in perpetuum.

Sed aduerte, quod hæc ratio non concludit nisi actuaalem continuatur motus circularis, quando durat, eod quod circulatio conrinuatur circulationi, sed non concludit perpetuitatem circulationum, nisi supponendo non dari primam, nec vltimam circulationem, quod Theologus non admittit.

Quantum ad tertium aduerte, quod Commen. in lib. viij. Phy. Commen. lxxvij. tenet de mente philosophi motum circulaarem in cœlo non solum esse possibile, quod sit continuus perpetuus, sed sit necessarium sic esse. Vnde inquit, & existimatur quod ista causa, quam dedit hic Arist. non solum modo dat, quod sit possibile motum circulaarem esse perpetuum, immo quod sit necessarium. Sic igitur debet intelligi locus iste, hæc Comment. & Iandunus volens sustinere dictum Commen. in viij. Phyfi. in q. xvij. dicit sic posse intelligi, si motus circularis terminaretur, oportet ipsum terminari ad aliquod determinatum vbi. Sed hoc non oportet, quia cum quodlibet vbi, quod acquiritur in mobili circulari per suum motum, sit ei naturale, nõ est maior ratio de vno vbi, quàm de alio. Non autem sic est de motu recto. Nam motus rectus naturalis incipit ab vbi non naturali, & terminatur in vbi naturali, & ideò cum mobile ad illud peruenerit, quiescit in eo.

Vel potest sic intelligi. In omni motu terminato necesse est, vt terminus ad quem, sit actu distinctus a termino, a quo. Sed in motu circulari non est sic, Imò sunt vnum & idem: vt circulatio Solis incipit ab oriente, & terminatur ad orientem. Ergo necesse est motum circulaarem esse perpetuum.

Sed istæ rationes non concludunt, quoniam quo ad primam Theologus negabit minorem. Ad probationem dicet, quod licet quodlibet vbi sit naturale mobili moto circulariter in quantum sic mobili: tamen non inconuenit ex parte primi mouentis per
ind

Intellectum, & voluntatem determinari sibi vnum vbi, a quo incipiat prima circulatio, & ad quod terminetur vltima circulatio, & sic ex parte primi mouentis non est eadem ratio de quolibet vbi. Secus autem esset, si primum mouens moueret merè naturaliter, & non per intellectum. Nam in illo casu ratio concluderet.

Ad secundam negaret maiorem, quoniam ex illa non inferitur necessario perpetuitas motus circularis, sed continuitas in circulationibus quando durant, & non aliud.

Ad obiectionem factam pro principio quaesiti, dico quod concludit motum circulaarem non esse infinitum ex parte mobilis, quoniam non datur mobile infinitum actu, sed non concludit de infinito per reiterationem. In quo sensu probat philosophus motum circulaarem posse esse infinitum. Non enim inconuenit mobile sphaericum finitum infinitis circumuolui. Hæc de præsentibus quaesito dicta sint.

QVAESTIO XIII.

Si mouens potentia finita potest mouere per tempus infinitum.

Impossibile est aliquod finitum mouere secundum infinitum tempus. Textu LXXVII.

IN hac quaestione aduerte, quod stat difficultas in hoc. Corpus cœli est finita virtutis, quia in magnitudine finita non potest esse virtus infinita, vt demonstrat philosophus in hoc lib. in text. lxxix. probatū est autem in primo cœli, quod cœlū est corpus finitum, & tamen secundum philosophum in ij. de generatione text. lv. & in hoc lib. text. liij. cœlum mouet inferiora tempore infinito per generationem perpetuam, ergo & c.

Præterea. Mouens potens semper esse, potest semper mouere, quia si potest semper esse, potest semper habere virtutem mouendi, ergo qua ratione potest mouere per x. annos, potest mouere per centum & mille, & sic in infinitum. Sed aliquod mouens finitum puta intelligentia Saturni, potest semper esse, cum sit incorruptibilis & immaterialis, vt probatur in xij. Metaph. in text. xxx. Ergo potest semper & tempore infinito mouere, & de facto mouet secundum philosophum.

Pro resolutione præsentis quaesiti aduerte, quod nolo immorari ad formandum rationem, qua probat philosophus in text. lxxviii. nullum

nullum mouens finitum. i. potentia finitæ, posse mouere tempore infinito. Hanc enim deducit beat. Thom., & in epitomate nostro, in lib. viij. phy. in trac. iij. in cap. ij. videbis formatam. Sed volo immorari ad declarandum, in quo sensu intelligat philosophus hanc esse veram: nullum finitum potest mouere secundum infinitum tempus. Nam primo aspectu videtur falsa, vt probant obiectiones positæ in principio quaesiti.

Tu igitur aduerte, quod hic inueniuntur tres modi interpretandi conclusionem præpositam.

Primus est quorundam dicentium, quod intentio philosophi in dicta conclusione, est hæc. Mouens finitæ potentia, non potest mouere tempore infinito vno motu numero perpetuo, non inconuenit autem quod moueat tempore infinito motu perpetuo vno secundum speciem, vel secundum genus: & ex hoc dicunt ad obiectionem factam de cælo, quod non mouer inferiora motu vno numero perpetuo: quia motus vnus numero ex vnus mobilis numero, ex libr. v. Physi. Sed in inferioribus non est dabile vnus mobile numero, durans tempore infinito ex x. ij. de generatione text. xxxij. Mouet autem motu vno secundum speciem tempore infinito, puta causans perpetuam generationem hominis, aut equi &c.

Sed hic modus dicendi non saluat intentionem philosophi: nam intelligentia Solis, vt dictum est in principio quaesiti, est virtutis finitæ, vt declaratum est in lib. xij. metaphis. in quaestio. xxj. & tamen secundum philosophum mouet orbem Solis, motu vno numero tempore infinito, ergo &c. Præterea, Ratio philosophi adducta pro conclusione ita concludit de vno motu numero, sicut de vno specie, siue genere, & econuerso. Sic enim intendit philosophus arguere. Tempus constans ex partibus finitis æqualibus, est finitum, quoniam repugnat partes componentes esse finitas, & totum resultare infinitum. Sed tempus in quo finitum mouens mouet, constat ex partibus finitis æqualibus, quoniam cuiuslibet parti motoris & mobilis correspondet aliqua pars temporis, in qua mouet per determinatum signum magnitudinis, & partibus æqualibus motoris, & mobilis correspondent partes temporis æquales. Cùm igitur partes mouentis finiti æquales, & partes mobilis finiti æquales sint finitæ, sequitur quod partes temporis æquales, in quo mouet mouens finitum, sint finitæ, & sic sequitur quod tempus in quo mouet mouens finitum, non potest esse infinitum, siue moueat

mouet

motu vno, secundum numerum, siue secundum speciem.

Secundus modus dicendi est eorum, qui dicunt, quod intentio philosophi est hæc. Nullum mouens finitum potest mouere per tempus infinitum, si sit prima causa infiniti, siue perpetui motus. Secus autem si sit causa secundaria accipiens virtutem mouendi à prima infinita. nam tunc non inconuenit quod moueat tempore infinito per reiterationem. & sic intelligentia finitæ potentia accipiens virtutem mouendi à primo motore infinitæ potentia, potest mouere orbem suum tempore infinito, & cælum motum ab intelligentia mouere inferiora tempore infinito: quia nec intelligentia, nec cælum sunt causa prima huius motus infiniti per reiterationem. & hunc modum dicendi videtur approbare beat. Thom. in vltimo solutionis quaestionis mota in textu lxxvij. sic enim dicit. Ad hoc, quod aliquid sit causa motus infiniti per reiterationem, non oportet, quod habeat virtutem infinitam, sed sufficit, si habet virtutem immobilem finitam, quia semper manente eadem virtute poterit reiterare eundem effectum. Sicut sol habet virtutem finitam, & tamen potest mouere inferiora elementa tempore infinito, si motus eius esset sempiternus, secundum positionem Aristotelis. Non enim est prima causa infinitatis motus, sed quasi ab alio mota ad mouendum tempore infinito, secundum positionem prædictam. hic beat. Tho.

Sed aduerte, quod hic modus dicendi non placet aliquibus sequentibus viam Comment. quia dicunt, quod ratio philosophi, qua probat nullum finitum posse mouere tempore infinito, videtur concludere de omni mouente finito, siue sit prima causa motus, siue non, fundauit enim se philosophus super hanc propositionem, quod cùm mouens finitum mouet aliquod mobile, per aliquod tempus, pars mouentis mouet partem mobilis in minori tempore per determinatum signum magnitudinis siue spatij, in quo, vel circa quod sit motus, & hoc videtur esse verum de quolibet mouente finito, siue sit prima causa motus, siue non.

Sed isti decipiuntur, quoniam intentio philosophi est, loqui de mouente finito, quod sit prima causa motus, & non aliter. Cuius signum est quod infra in textu lxxxvj. probans primum mouens esse virtutis infinitæ, fundat se super conclusionem hic demonstratam, scilicet quod nullum mouens finitum potest mouere tempore infinito. Sed primum mouens mouet

mouet tempore infinito, ergo non est mouens finitum, id est virtutis finitæ. Constat autem, quod primum mouens est causa prima motus infiniti. Et ideo, quando philosophus probat motum infinitum non posse esse à mouente finito, intendit de mouente, quod est prima causa motus infiniti. Nam bene notum erat philosopho, potentiam finitam, incorruptibilem, inalterabilem, non informantem aliquod corpus, accipientem virtutem mouendi à primo infinito secundum potentiam, posse mouere tempore infinito: sicut concludit in duodecimo Metaphysic. in text. xlviii. de motoribus applicatis inmediate orbibus cœlestibus, & dato quod illa propositio philosophi super quam se fundauit, de diuisione mouentis, posset applicari cuilibet mouenti: tamen intentio philosophi erat loqui de causa prima motus: quoniam hic ponebat fundamenta ad probandum infinitatem primi motoris, & non alterius.

Tertius modus dicendi est etiam beati Tho. in solutione quaestionis motus in expositione text. lxxviii. ibi. Ad huius autem dubitationis solutionem &c. Verum, qui hanc solutionem quam reputamus ad mentem philosophi, aliqui Commentitæ præsumunt impugnare, ideo defensiui eam in lib. xij. Metaphysic. in quaest. xx. & est prima ratio, qua probatur contra Comment. primum mouens secundum Aristotelem esse infinitum in vigore. Vide tu illic, ne idem replicemus.

Ad obiectiones positas in principio quaestio parit solutio: concludunt enim quod mouens finitum incorruptibile, quod non est prima causa motus infiniti, potest mouere tempore infinito, in virtute tamen motoris infiniti. Sed ut diximus, philosophus intendit quod nullum mouens finitum, est mouens tempore infinito, ut prima causa motus infiniti. Hæc de præsentia quaestio dicta sint.

QVAESTIO XV.

Si in magnitudine finita potest esse virtus infinita.

Quod autem infinita magnitudine non contingat esse potentiam infinitam, ex his manifestum est.

Textu LXXIX.

IN hac quaestione aduerte, quod stat difficultas in hoc, sicut si quod habet potentiam mouendi per tempus infinitum, est virtutis infinitæ, quia ut cõclusum est in quaestione præcedenti, nulla potentia

potentia finita potest mouere per tempus infinitum, ita quod habet potentiam essendi per tempus infinitum, videtur esse potentia infinita. Sed corpus cœli cum sit incorruptibile, habet potentiam essendi per tempus infinitum, sicut & potentiam mouendi inferiora, cum eius motus sit æternus, secundum philosophum, & possit esse secundum veritatem, ergo cœlum est potentia infinita. Constat autem, quod est magnitudo finita, ergo in magnitudine finita potest esse potentia infinita.

Pro resolutione huius quaestio aduerte, quod non est immorandum in formando rationem philosophi pro hac cõclusionem negatiua. In magnitudine finita non potest esse virtus infinita. Nam beatus Tho. clarè deducit eam, & iam habes resolutam in epitoma. in lib. viij. Physic. in tract. iij. in cap. ij. Sed considerandum est, si ratio ipsa cõcludat intentum, & videtur quod non: quia ut arguit Comment. in commen. lxxix. si ratio philosophi concludit, non solum concludit quod virtus infinita non sit in magnitudine, sed quod nec sit in rerum natura extra magnitudinem. Probat enim philosophus virtutem infinitam non esse in magnitudine, quia moueret in non tempore, vel in tempore æquali moueret potentia infinita, & finita, quorum vtrunque est impossibile. Sed inquit Comment. Dicit enim aliquis, ut quid Aristoteles dicit consequens esse, si potentia corporea habet actionem infinitam, ipsam agere non in tempore: & non esse consequens, si actio infinita sit potentia, non corpore, quod agat non in tempore. Quasi dicat, cum potentia incorporea sit magis libera & vigorosa, si est virtutis infinitæ, ita agat in non tempore, sicut virtus infinita, si esset in magnitudine. Cum igitur repugnet dari morum in instanti, sequitur quod non datur virtus infinita in magnitudine, nec extra magnitudinem, & sic primum mouens incorporeum non est virtutis infinitæ, cuius oppositum dicit philosophus in text. lxxvj. Vel igitur ratio philosophi non concludit intentum, vel concludit contra philosophum, & aufert absolute potentiam infinitam ab vniuerso.

Huic obiectioni respondet beatus Thom. ut videre poteris in expositione text. lxxix. cuius summa stat in hoc: Nulla potentia existens in magnitudine agit, nec mouet per intellectum: quoniam probatum est in tertio de anima, text. vj. intellectum non esse immixtum corpori. Omnis verò potentia, quæ non est in magnitudine, agit, & mouet per intellectum. Nam sic probat Aristoteles cœlum in xij. Metaphysic. text. xl. moueri à suo motore. Differunt autem agens per intellectum, & agens materiale: quia actio agentis ma-

terialis proportionatur naturæ eius, & tantum quantum potest agi. Tanta enim est calefactio, quâtus est calor. Sed in agente per intellectum non oportet actionem suam proportionari naturæ eius, ita quod tantum, quantum potest agat, non enim ædificator tantum ædificat, quantum potest, sed quâtum exigit ratio formæ ædificij præconcepti. Ex his igitur sequitur, quod si virtus infinita esset in magnitudine, esset agens materiale, & motus ab ea procedens, esset secundum proportionem naturæ eius, & in hoc sensu procedit demonstratio philosophi. Si autem sit virtus existens infinita extra magnitudinē, motus non procedit ab ipsa, secundum proportionem virtutis infinitæ, sed secundum rationem formæ apprehensæ, id est secundum quod cōuenit finitæ, & naturæ subiecti mobilis. Attendendum est vltterius quod sicut probatum est in lib. vj. nihil mouetur, nisi habēs magnitudinem, quoniam omne mobile est diuisibile. Vnde velocitas motus, est effectus receptus à motore in aliquo habente magnitudinē. Sed constat, quod nihil habēs magnitudinem, potest recipere effectum proportionatum virtuti, quæ est extra magnitudinē: quia omnis natura corporea comparatur ad incorpoream, sicut particulare ad absolutum, & vniuersale. Vnde non potest concludi, si virtus infinita non sit in magnitudine, quod ea sequatur infinita velocitas in aliquo corpore, quæ est effectus proportionatus tali potentie infinitæ, sed nihil prohibet in aliqua magnitudine recipi effectum virtutis, quæ est in magnitudine, quia causa est potior effectu. Vnde si poneretur, quod aliqua virtus infinita esset in magnitudine, sequeretur quod effectus correspondens, scilicet velocitas infinita, esset in magnitudine, quod est impossibile, ergo & primum. Hæc est solutio beat. Tho. Ex qua habetur, quod si est aliquod mouens infinitæ virtutis sine magnitudine, non oportet quod moueat velocitate infinita, sicut moueret, si esset in magnitudine: quia agit, non vt, & quantum potest, sed vt apprehendit esse bonum tanta vel tanta velocitate moueri.

Sed contra hanc solutionem insurgunt Aegidius & Iandunus. Aegidius quidem in viij. lib. Physic. in expositione text. lxxxj. in quest. ij. dicit, quod hæc solutio non videretur sufficere, quoniam licet virtus intellectualis non semper agat tantum quantum potest, nihil tamen prohibet nec repugnat quin velit agere tantum, quantum potest. Posito ergo, quod apprehendat & velit mouere tantum quantum potest, sequitur vt prius, quod mouebit in instanti, quod est impossibile. Vnde licet hæc solutio sufficenter ostēdat, quod

posita

QVAEST. VIII. Secundo, recitatur expositio in
Si illud in quo aliquid primò qua cōcordant bea. Tho. & Aegidius & Albertus.
mutatum est, est indiuisibile. 331
Hic sic proceditur, Tertio, recitatur opinio Iandunus
Primò, ponitur id in quo est diffi- qui tenet contra istos & soluuntur
cicul. Secundò, ponitur conclusio rationes suæ.
obiectio posita in principio.

QVAEST. IX. Si in motu locali necesse est mo-
Si in motu est primū mutatum Hic sic proceditur: uens & motum esse simul. 343
esse à parte ante. 333
Hic sic proceditur: Primò, ponuntur quædam di-
Primò, ponitur distinctio de pri- stinctiones. Secundò, cōclusiones re-
mo mutato esse. sponsiuæ. Tertio, soluuntur
Secundo, duplex conclusio re- quædam dubia.

QVAEST. IIII. Si alterans & alteratum sunt
sponsiua. simul. 437
Tertio, declaratur quare est ma-
ior ratio quod sit assignabile Hic sic proceditur:
primò mutatum esse ex parte Primò, supponuntur distinctio-
& non ratione partis. nes posite in quæstione præce-
denti.
Principij. Secundò, ponuntur cōclusiones
ratiuæ. Tertio, soluuntur dubiū.

Septimi libri
QVAESTIO I. Si aliquid potest moueri à se-
ipso primo & per se, ita quod secun-
& non ratione partis. 335
Hic sic proceditur: Si est alteratio solum ad quali-
Primò, ostēditur si ratio philo- tates tertiæ speciei, 349
sophi sufficenter cōcludit, quod Hic sic proceditur:
nihil potest moueri à seipso per Primò, ponitur distinctio de al-
se primo. Secundò, si ratio phi- teratione.
losophi est demonstratio signi- Secundò, conclusio responsiuæ.
vel propter quid. Tertio, defeniantur rationes
philosophi, quoniam non vi-
dentur concludere.

QVAEST. VI. Si æquiouca sunt cōparabilia.
QVAEST. II. Si ex omnibus mobilibus potest
fieri vnum continuum. 340
Hic sic proceditur: Hic sic proceditur:
Primò, ponitur in quo stat diffi- Primò, declaratur quot sūt con-
cultas. ditiones requisitæ ad verā com-
parationem.

SVM MARIVM QVAESTIO.

Secundò, ponuntur quædam distinctiones.
 Tertiò, responsivæ conclusio- nes, & solutio obiectionis factæ.
 QVAESTIO VII. 357
 Si regulæ comparationis in mo- tu locali assignatæ à philoso- pho sunt veræ.
 Hic sic proceditur:
 Primò, declaratur quare non vi- dentur veræ.
 Secundò, ponuntur quædam no- tabilia.
 Tertiò, ex eis declaratur quem sensum habet philosophus in il- lis maximis.
 Quartò, solvuntur obiectiones factæ.
Octavi libri
 QVAESTIO I. 361
 Si philosophus in j. textu inten- dit inquirere de æternitate mo- tus in communi vel motus cœ- li.
 Hic sic proceditur:
 Primò, defenfarur via bea. Tho.
 Secundò, solvuntur rationes Commentatoris.
 Tertiò, declaratur quomodo utraq; via potest concordari.
 QVAESTIO II. 365
 Si consideratio de perpetuitate motus, est omnino necessaria ad intelligendum primum prin- cipium esse.
 Hic declaratur in quibus conue- nit: & non convenit bea. Tho.
 Comment. in reliquis au- tem remittitur ad librum xij, metaphysicæ in quæstio. 3
 QVAESTIO III. 366
 Si creatio est possibilis secun- dum philosophum.
 Hæc quæstio est determinata in lib. xij. metaph. quæstio. 5
 QVAESTIO IIII. 366
 Si rationes philosophi & Com- menta. de perpetuitate motus, concludunt inevitabiliter.
 Hic recitantur illæ rationes, & solvuntur solutionibus bea. Thom. & illæ solutiones susti- nentur contra comment. & præ- cipue contra Iandu.
 QVAESTIO V. 373
 Supposito qd motus esset æter- nus, vtrum dependeret à primo mouente, vt ab agente, vel effi- ciente.
 Hic sic proceditur:
 Primò, ponitur distinctio de agente.
 Secundò, conclusiones responsivæ, & declaratur quæ fuit mens philosophi in j. de generatione.
 QVAESTIO VI. 377
 Si augmentum quod fit in re vi- uente, est motus continuus.
 Hic sic proceditur:
 Primò, ponitur distinctio de continuitate motus.
 Secundò, quædam conclusiones responsivæ, inter quas vltima re- cipium esse.
 Tertiò, solvuntur quædã dubia, & defenfat in via nostra.
 QVAESTIO VII. 385
 Si alteratio est continua & diui- sibilis

QVINTI PHYSICORVM.

QVAEST. VI. 288
 Si magis & minus in forma ad quam est motus, differunt specie. Hic sic proceditur:
 Primò, ponitur distinctio de for- ma, ad quam est motus.
 Secundò, ponitur conclusio respon- siva. Tertiò, solvuntur argumeta contra determinationem factam.
 QVAEST. VII. 291
 Si ad hoc, qd sit vnus motus nu- mero, necesse est formã, secun- dum quam est motus, esse vnã vel numero à principio mo- tus vsq; ad finem.
 Hic quæstio pedit ex quæst. vj. in octauo libro metaph. solum argumentum soluitur hic.
 QVAEST. VIII. 293
 Si per motum forma siue res cor- rupta potest reuerti eadem nu- mero.
 Hic sic proceditur:
 Primò, ponitur distinctio negati- ua cum probationibus suis re- spectu agentis naturalis.
 Secundò, declaratur vnũ: sumi- tur ratio huius impossibilitatis.
 Tertiò, declaratur quid tenendũ sit de cõclusionione respectu agen- tis diuini.
 Quartò, solvuntur quædam ar- gumenta.
 QVAEST. IX. 298
 Si toto tẽpore quo durat sanitas in sano est eadem numero.
 Hic sic proceditur:
 Primò, ponitur in quo stat diffi- cultas.
 Secundò, ponitur duplex dis- tinctio, ex quibus resoluitur quæsitum.
 QVAEST. X. 299
 Si motus regularis est magis vnus, quàm irregularis.
 Hic sic proceditur:
 Primò, ponitur in quo stat dif- ficultas.
 Secundò, ponitur distinctio ex qua resoluitur quæsitum.
 QVAEST. XI. 301
 Si contrarietas in motibus est accipienda ex terminis ad quos, vel à quibus.
 Hic sic proceditur:
 Primò, resoluitur quæsitum per tres conclusiones.
 Secundò, solvuntur duo dubia.
 QVAEST. XII. 303
 Si quies cõtrariatur motui.
 Hic sic proceditur:
 Primò, ponuntur duæ difficul- tates.
 Secundò, duplex distinctio, vna de oppositione contraria, alte- ra de quiete.
 Tertiò, ex his distinctionibus determinatur quæsitum.
 QVAEST. XIII. 305
 Si quies in termino ad quem, est perfectio motus.
 Hic sic proceditur:
 Primò, ponitur in quo stat diffi- cultas.
 Secundò, ponitur distinctio, de quiete in termino ad quem.
 Tertiò, ex hac distinctioe per duas conclusiones resoluitur quæsitum.

Si continuum est compositum ex indivisibilibus

Hic sic proceditur:

Primò, ponitur conclusio negativa cum rationibus suis.

Secundò, ostenditur quæ fuerit mens Auic. & Algazel. in hoc.

Tertiò, defensatur cõclusio solvendo argumenta in oppositũ.

Si est necesse motum fieri super aliquod divisibile, ita quòd repugnet fieri super indivisibile.

Hic sic procedendum est:

Primò, ponitur distinctio.

Secundò, duplex conclusio responsiva.

Tertiò, defensatur ratio philosophi, quæ inducitur ad primam conclusionem.

Si magnitudo, & tẽpus, & motus sunt eiusdem rationis, ad hoc, quod est componi vel non componi ex indivisibilibus.

Hic sic proceditur.

Primò, ponitur quædam distinctio. Secundò, duæ conclusiones responsivæ.

Tertiò, pertractatur vis secundæ objectionis factæ in principio quæstivi.

Si omne quod movetur continet velocius aut tardius moveri.

Hic sic proceditur:

Primò, ponitur distinctio ad mentem Commentato. & b. Tho. Secundò, duæ conclusiones responsivæ.

Tertiò, solvitur dubium contra determinationem factam.

Si magnitudo & tempus se comitantur secundum finitum & infinitum.

Hic sic proceditur:

Primò, ostenditur in quo stat difficultas. Secundò, ponitur distinctio infini. Tertiò, duæ conclusiones responsivæ.

Quartò, solvuntur objectiones præpositæ.

Si in nunc temporis potest aliquid moveri.

Hic sic proceditur: Primò, ponitur cõclusio responsiva negativa de motu propriè dicto, ut distinguitur cõtra mutationem. Secundò, arguitur contra cõclusionem per Grego. & solvuntur objectiones.

Si omne quod mutatur est divisibile.

Hic sic proceditur:

Primò, formatur ratio philosophi & arguitur, quod non concludatur eo quòd mi. videtur esse falsa.

Secundò, declaratur quomodo bea. Tho. saluat illam minorem.

Tertiò, quomodo saluat eam Cõgrediens, quomodo movetur dubia & solvuntur.

posita virtute infinita extra magnitudinẽ, nõ sit necessariũ motũ fieri in instanti: nõ tamẽ probat quin motus possit fieri in instanti.

Ad hoc dicitur, quòd si esset virtus infinita extra magnitudinẽ, apprehensio sua & volitio essent efficaces & non vanæ, nec ad aliud quòd impossibile ex parte rei. ex hoc dico, quod talis virtus non potest apprehendere, simul & velle movere toto suo posse, quoniã repugnat ex parte mobilis dari motum in instanti, sicut non potest Deus velle producere maximũ effectũ, quem potest, quoniã quocumque dato potest producere maiorem, aliter sua virtus infinita esset exhausta. & sic stat solutio b. Tho. quia virtus infinita extra magnitudinẽ agens per intellectũ, non movet tantum, quantum potest, nec apprehendit simul, nec vult movere tantum, quantum potest, & sic sufficienter probat non posse dari motum in instanti.

tandem autem multipliciter arguit contra prædictam solutionem. & primò sic, siue movens infinitum sit movens per intellectum, siue non, oportet quòd moueat in aliquo tempore determinato, & illius temporis erit aliqua proportio ad tempus, in quo movet aliqua virtus finita. & tunc si sumatur quædam alia virtus finita habens eandem proportionem ad illam virtutem finitam, sicut tempus habet ad tempus, necessariò movere poterit in tempore æquali, eũ potẽtia infinita, quod est impossibile, sicut prius, quoniã maior potentia semper movet in minori tempore: & constat quòd potentia infinita est maior finita.

Secundò sic: Cuilibet potentia activa debet correspondere aliqua potẽtia passiva. ex lib. v. Metaphysic. text. xvij. Si igitur est aliquod movens infinitũ, movens per intellectũ, habes virtutẽ activam infinitam velocitatis. ita quòd quantum sit ex se, potest movere in nõ tẽpore, oportet quòd isti potẽtia activæ correspondeat aliqua potẽtia receptiva infinitæ velocitatis in mobili, quod est impossibile.

Tertiò, Naturalis philosophus nõ debet aliquid ponere, quod non appareat ad sensum. experimentum enim sermonũ verorum est, ut concordent rebus sensatis: ut dicit Comment. in hoc libro octavo, in cõmẽ. xxij. Sed nihil apparet nobis ad sensum, ex quo mediatè vel immediatè possit conuinci, quòd sit aliquis motor vigoris infiniti, & quòd possit movere in non tempore, cum omnis revolutio & omnis motus sit in tempore determinato, & habeat determinatam velocitatem, ergo &c.

Quartò, Cum quilibet motor cœlestis sit virtus incorporea, sequitur secundũ dicta huius hominis, quòd orbes inferiores non sunt nati recipere tantam velocitatem, quantum sunt nati facere sui

motores, imò quilibet illorū motorum potest mouere velocius, si quidem res corporalis non est nata recipere secundum hunc hominem, effectum proportionatum virtuti nō existenti in magnitudine. Hoc autem est grauissimum inconueniens, ergo &c.

Vltimò reprobatur distinctionem datam de agente materiali, & agente per intellectum, & dicitur: Quod autem dicitur de agente per intellectum, friuolum est. Bene quidem verum est, quod intellectus transmutabilis, qui non semper intelligit, nec omnimodo quicquid potest intelligere, nō semper agit, quicquid potest agere, sicut intellectus meus. Sed intellectus intransmutabilis semper intelligit, quicquid potest intelligere, & ideo modo perfectissimo, quo potest intelligere, semper agit, quicquid potest agere, & quocumque modo agere. Nunc autem intellectus primi, est omnino intransmutabilis secundum omnes:quare &c.

Ad primum concedo, quod mouet in tempore determinato, prout apprehenditur esse conueniens in tanto tempore mouere: & concedo quod potentia finita potest mouere æquali tempore, cum potentia infinita mouente per intellectum, non autem cum potentia infinita, si esset in magnitudine, quoniam illa non mouet tantum, quantum potest, sed vt apprehendit, & vult, & ideo non inconuenit, quod moueat æquali tempore cum finita. Potentia autem infinita si esset in magnitudine moueret tantum quantum posset, & ideo inconueniens esset, si potentia finita moueret æquali tempore cum tali infinita. Et si dicas, quod philosophus reputat impossibile, potentiam finitam mouere æquali tempore cum infinita, quia maior virtus semper in minori tempore mouet. Respondetur, quod philosophus intendit de potentia finita & infinita agente & mouente tantum, quantum potest, & non aliter, modo iam diximus quod virtus infinita agens per intellectum non mouet tantum, quantum potest, & illa propositio potentia maior semper agit in minori tempore, non est vera, nisi in potentiis naturalibus, in liberis autem & intellectualibus non tenet. Et si dicas, si virtus agens per intellectum, & infinita moueret tota potentia sua, nūquid moueret in non tempore? Dico, quod ex parte potentia infinita posset, sed quod non moueat, est ex repugnantia rei: quia, scilicet est contra rationem motus: potentia autem finita non potest mouere in instanti, etiam quod non esset repugnantia ex parte motus, & in hoc stat vera differentia inter virtutem finitam, & infinitam, secundum vigorem.

Ad secundum dico, quod maior non est vera, nisi de potentia actiua

ua naturali: vt docuimus in v. metaphysici. in quaest. xix. Vnde aduerte, quod differentia inter potentiam primi agentis, & secundorum agentium, siue agant per intellectum, siue non, stat in hoc, quod primum non agit ex suppositione potentia passiuæ, & ideo nō oportet, quod quicquid potest facere, correspondeat ei aliqua potentia passiuæ. ex qua, vel in qua illud possit fieri, nec oportet, quod possit fieri effectus adæquatus potentia infinita primi agentis. Agentia autem secunda agunt ex suppositione potentia passiuæ, & ideo in agentibus secundis siue agant per intellectum, siue non, si esset potentia infinita ad agendum, vel mouendum, oporteret assignare aliquod passiuum, quod tam velociter posset moueri, quam actiuum posset mouere. Quod esse non posset, nisi motus fieret in instanti. Hoc autem non oportet ponere, respectu primi, quia illi non correspondet adæquate aliqua potentia passiuæ.

Ad tertium iam respondimus in lib. xij. metaphysici. in quaest. xx. in fine, vbi formatur idem argumentum, & est tertia ratio laudanda & tu vide illic, ne fiat inutilis repetitio.

Ad quartum, possem negare illud esse grauissimum inconueniens, quoniam illi motores non sunt informantes orbes suos, sicut animæ animalium, & ideo non inconuenit, si non mouent tanta velocitate, quanta possent mouere, sed quantam apprehendunt expedientem pro conseruando vniuerso, & conseruanda sua perfectione accidentali, quam exposuimus in lib. xij. metaphysici. quaest. ix. Tamen nego consequentiam absolutam. Ad probationem dico, quod dictum beati Thome. proprie & principaliter intelligitur de subiecta omnino incorporea, qualis est primum mouens infinita virtutis, quod nec informatiue nec appropriatiue potest dici esse in magnitudine, vt determinauimus contra Commenta. in lib. xij. metaphysici. in quaest. xv. Secus est de aliis intelligentiis, quoniam cum sint applicatae orbibus, vt proprii & coniuncti motores, & sint finita virtutis, non inconuenit eas mouere omni velocitate, qua possunt, quoniam cum sint finita virtutis, necessario mouent in tempore.

Quod autem dicit intellectum intransmutabilem qui perfectissimo modo intelligit, & semper quicquid potest intelligere, semper agere quocumque potest agere, & quocumque modo potest agere, est vanè dictum: quoniam si præcisa intellectio diuini intellectus esset causa productionis rerum & actionis in rebus, eo modo, quo intelligit, sic produceret & ageret, sed seipso omnia intelligit & simul intelligit, ergo seipso omnia & simul produceret.

Cuius oppositum videmus, non ergo semper quaecunque potest agere, & quocunque modo potest. Sed ea agit, & eo modo agit, quo dicitur sapientia, sua adiuncta voluntate, & non ex mera sua potentia: hoc enim est proprium agentis materialis. Et ideo non est friuola distinctio bea. Tho. de agente materiali, & de agente per intellectum.

Postquam Iandu. reprobauit solutionem bea. Tho. recitat solutionem Commen. quam etiam recitat bea. Tho. ibi. Ad secundam autem dubitationem respondet Auer. & c. Et quoniam bea. Tho. reprobat solutionem Commen. distinguens de infinitate, quoniam quaedam est infinitas magnitudinis: & hæc est quantitatiua, quaedam est infinitas perfectionis, & hæc est secundum virtutem siue vigorem, & licet prima sicut suum oppositum conueniat soli quantitati: non tamen secunda, & tu vide bea. Tho.

Sed Iandu. nitens fauere Commen. dicit obiectiones bea. Tho. procedere ex malo intellectu verborum Commen. Nam Commen. intendit, quod primum mouens nullo modo est in magnitudine, nec subiectiue: quia non informat corpus cæli: nec appropriatiue, quia non applicatur cælo vt motor proprius & coniunctus ad differentiam aliarum intelligentiarum, quæ licet nõ sint in magnitudine informatiue, sunt tamen appropriatiue, & quoniam neutro modo est in magnitudine, ideo nõ est finitus nec infinitus in virtute actiua motus, propter quod nõ sequitur ipsum mouere in nõ tempore. Sed si esset in magnitudine altero dictorum modorum, oporteret quod esset causa propria alicuius determinatæ velocitatis motus, & posset accipi tempus determinatum, in quo reuolueret suum mobile, & illud tempus haberet determinatam proportionem ad tempus, in quo moueret virtus finita, & sic deduceretur ad inconueniens, vt prius. & ideo illa instantia bea. Tho. dicit Iandu. non valet contra Commen. si bene intelligatur.

Tu igitur aduerte, quod Iandu. non reprobat distinctionem de magnitudine & de infinitate data à bea. Tho. quoniam scit eam esse veram & vtitam in doctrina philosophi, nec reprobat obiectionem factam à bea. Tho. contra Commen. vt falsam in se, sed quod non tendit contra intentionem Commen. Quæ tamen tenderet, si vt dicit Iandu. primum mouens secundum Commen. esset in magnitudine appropriatiue. Si igitur probatum fuerit, quod Commen. tenet primum mouens mouere primum cælum immediate, & esse illi applicatum, nulla erit defensio Iandu. pro

SVPER PRIMVM LIBRVM

PHYSICORVM FORMAMVS

& resoluimus quæsitæ, ut

infra.

1	Si ens mobile est subiectum in Philosophi. naturali.	13	Si ex eo quod diffinitio habet partes secundum rationem: possumus concludere diffinitum habere partes secundum rem.
2	Si ad habendam cognitionem perfectam rei causata necesse est omnes eius causas cognoscere.	14	Si in absolutis & relatiuis diffinitio potest esse circularis, vel saltem in relatiuis.
3	Si eadem sunt prius & magis nota in nobis & natura.	15	Si in omni accidente inseparabili ponitur subiectum in diffinitione eius.
4	Si in scientiæ naturali potest esse validus processus ab effectu ad causam cognoscendam & e converso, ita quod fiat regressus à causa cognita ad effectum prius cognitum.	16	Si philosophus in tex. xxx. ponit secundam rationem contra Parmenidem.
5	Si expositio bea. Thom. super textum tertium est conuenientior expositione Commen.	17	Si infinitum est ignotum & inconoscibile.
6	Si physicus potest disputare contra negantem principia naturalia.	18	Si Commen. in Commen. xxxv. formans primum syllogismum contra Anaxagoram, rectè format eum in secunda figura.
7	Si qui ponunt tantam unum ens negant omnino principium.	19	Si datur minimum naturale tam in omogeneis quàm in ethereogeneis.
8	Si finitum & infinitum & diuisibilitas conueniunt primo & per se quantitati.	20	Si omne finitum tandem consumitur per ablationem alicuius finiti.
9	Si totum & partes simul sumptæ sunt idem realiter.	21	Si est irrationabile in infinitis esse infinita infinities.
10	Si ratio Philosophi in textu sxx. concludit contra antiquos.	22	Si potest saluari Parmenides à contradictione, & si est contrarietas in figuris.
11	Si ratio Metaph. peccat in forma & propter quid.		
12	Si possibile est partem moueri toto		

- 23 Si conditiones contrariorum primorum sunt recte assignatae a philosopho, & sine contradictione. 29 Si dantur dimensiones inseparabiles a materia.
- 24 Si prima principia semper manent. 30 Si privatio est principium per accidens, & nullo modo per se.
- 25 Si ratio secunda philosophi in textu quinquagesimo secundo, qua probat dari tertiam naturam suppositam contrariis concludit, & si est ex veris. 31 Si materia est cognoscibilis solum per analogiam ad formam.
- 26 Si substantia contrariatur substantia. 32 Si est una materia corporum superiorum & inferiorum.
- 27 Si ratio philosophi prima in textu quinquagesimo sexto concludit, quod sunt tantum tria principia. 33 Si potentia materiae est idem essentialiter cum materia, vel proprietates superaddita materia, & si est una, vel plures.
- 28 Quomodo sit verum, quod principia contraria non differunt genere, sed secundum prius & posterius. 34 Si privatio & materia sunt idem realiter.
- 35 Si materia appetit formam, & quo appetitu. 36 Si est verum, quod materia corrumpatur per accidens.
- 37 Si Physicus habet probare entia abstracta.

Explicit numerus questionum primi libri Physicorum.

- 383 per quos apprehendere possumus substantiam immaterialem posse mouere corpus localem. Hic sic proceditur: Primò, ponitur quaedam distinctio de continuitate alterationis. Secundo, conclusiones respondentium contra viam nostram. Tertio, solvuntur argumenta tenentium contra viam nostram. Quarto, remouetur dubium.
- QVAESTIO VIII. QVAESTIO XI.
- Si in animali anima est pars motus & corpus, pars mota: & si motibus, 404
- motus animalis est naturalis. Hic sic proceditur: Primò, ponuntur distinctiones necessariae quaesito. Secundo, conclusiones respondentium iuxta secundam opinionem. Tertio, declaratur in quo sensu esse continuus. 407
- motus animalis est naturalis, & in quo non. Hic sic proceditur: Primò, declaratur in quo stat difficultas, Secundo, recitatur una opinio, ventura se ipsis, vel a principio extrinseco, & quod sit illud. 392 Tertio, recitatur opinio rationalior, & secundum eam determinatur quaesitum. Quarto, recitatur opinio noua, quae disputatiue sustentari potest. Con- QVAESTIO XII.
- Si motus circularis potest esse perpetuus. 411
- Hic sic proceditur: Primò, ponuntur quaedam distinctiones. Secundo, ponuntur conclusiones, in quibus conueniunt Commenta. & beat. Thom. Tertio, conclusiones, in quibus disconueniunt. Quarto, solvuntur argumenta tenentium contra viam nostram. Secundo, si de facto est perpetuus, 401 Tertio, si necessarium est perpetuum, ita quod non possit non esse perpetuus.
- QVAESTIO IX. QVAESTIO X.
- Si grauius & leuius inanimata mouentur per accidens. 401
- Hic sic proceditur: Primò, ponuntur omnes modi, esse perpetuus.

S V M M A R I V M Q V A E S T I O .

Q V A E S T I O X I I I I .
 Si mouens potentia finitæ, potest mouere per tempus infinitum. 412
 Hic sic proceditur:
 Primò, declaratur in quo stat difficultas.
 Secundò, ponuntur tres modi respondendi, & determinatur quæstio iuxta secundum & tertium.
 Tertio, responderetur obiectio- nibus præpositis.
 Q V A E S T I O X V .
 Si in magnitudine finita potest esse virtus infinita. 416
 Hic sic proceditur:
 Primò, declaratur in quo stat

difficultas.
 Secundo, ponitur solutio beat. Thom.
 Tertio, ponuntur obiectiones Aegidij & Iandui contra solutionem beat. Thom. & defenditur via beat. Thom. & respondetur illis obiectionibus.
 Q V A E S T I O X V I .
 Si primum mouens habet virtutem infinitam. 423
 Hæc est determinata in lib. xij. metaphysicæ in quæstio xx.
 Q V A E S T I O X V I I .
 Si primum mouens est tantum vnum. 423
 Hæc est determinata in lib. xij. quæstio, xxix. metaph.

Explicit Summarium quæstionum & contentorum in eis, in octo libris Physicorum, ordinatum & scriptum manu autoris die secunda Septembris 1533. Placentia.

Q V A E S T I O X V I . E T X V I I . 423

Comment. contra bea. Tho. Quòd autem Comment. sentiat primum mouens esse applicatum primo cælo, & vt sic esse in magnitudine appropriatiuè, iam determinauimus in lib. xij. metaph. in quæst. xv. vbi soluius rationes Iandu. tenentis oppositum: cum tamen nobiliores Commentitæ teneant contra Iandu. Tu igitur vide illic.

Ad obiectionem positam in principio quæstii dico, quòd concludit de potentia infinita essendi & mouendi secundum durationem, quæ tamen non potest esse causa prima motus infiniti, vt declarauimus supr. Nos autem cum philosopho intendimus, quòd in magnitudine finita non potest esse virtus infinita, secundum vigorem quæ est prima & per se causa perpetuitatis motus, secundum positionem philosophi. Hæc de præsentii quæstio dicta sint.

Q V A E S T I O X V I .

Si primum mouens habet virtutem infinitam.

Determinatis autem his manifestum est, quoniam impossibile est &c. Textu LXX XVI.

IN hac quæstione non est hic immorandum, quoniam in libro duodecimo metaphysicorum, in quæstione vigesima, resoluius eam, & defendimus rationes philosophi contra Commentitæ, tenentes oppositum, & soluius principales rationes eorum, & tu vide illic.

Q V A E S T I O X V I I .

Si primum mouens est tantum vnum.

Manifestum itaque, quòd induisibile est & impartibile. Textu LXXXVI.

IN hac quæstione non est immorandum, quoniam eam resoluius in lib. xij. metaph. si. in quæst. xxix. vbi declaratum est quomodo hæc con- demonstrata, & quomodo non, & tu vide illic.

Expliciunt quæstis Chrylostomi Iar. & theologiæ Doctor dem. Placentiæ MDX fidelissimè à mendis gatz, & vindicata.

Stauo libro de physico auditu frapicij, ordinis prædi. philosophiæ æ manu propria, & reuisæ per eundem die xxix. Augusti: Iam verò recens umeris, quibus scatebant, repurgata, &

Lugduni,

EXCVDEBAT

IACOBVS

FAVRE.